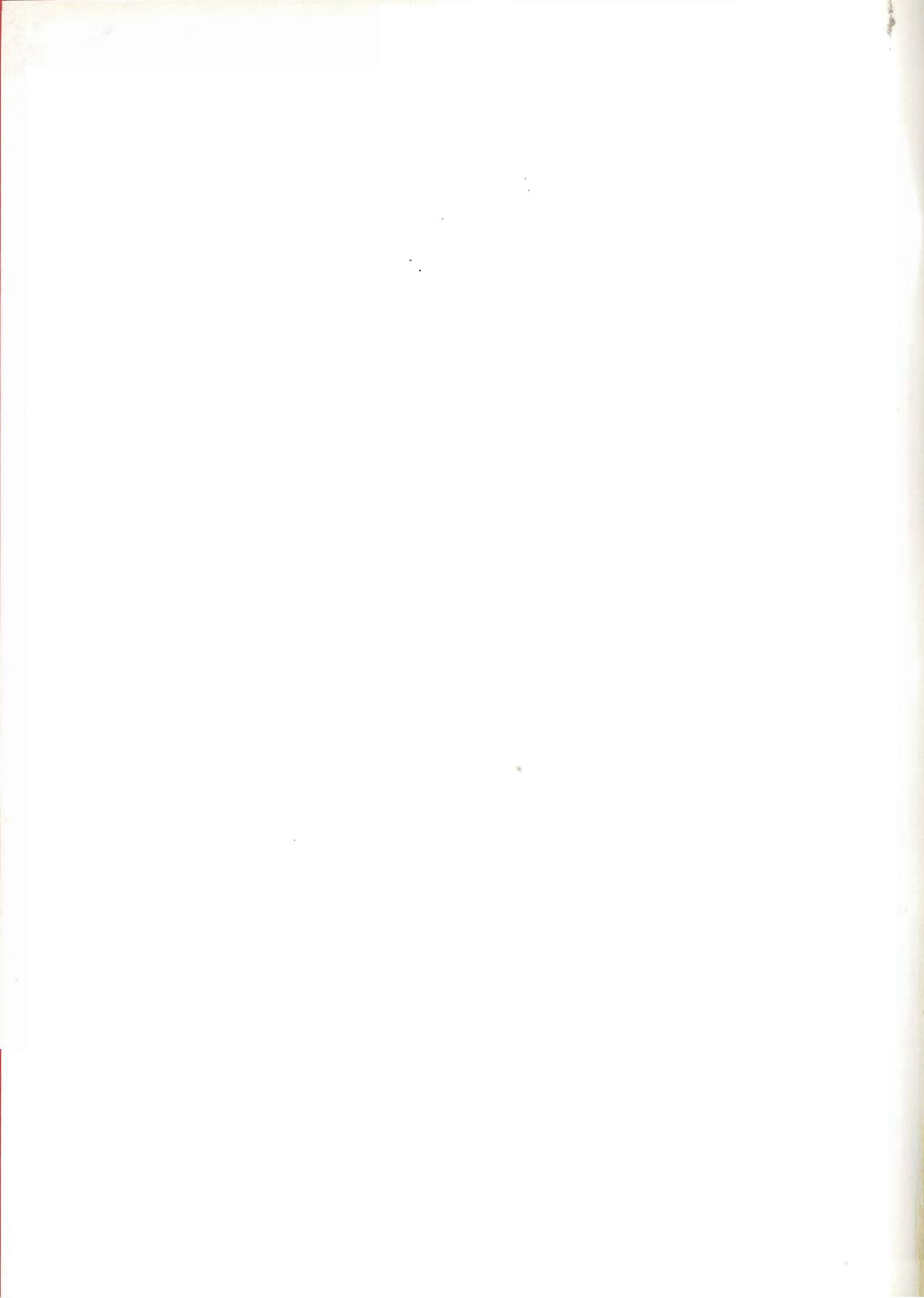




มก./01
11

แก้วมณีอีสาน



๖๓



b10853820

j15916819





สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
สนับสนุนการจัดพิมพ์
ในโอกาสฉลองครบรอบ ๓๐ ปี มหาวิทยาลัยขอนแก่น

คำปรางค์ ของ อธิการบดี มหาวิทยาลัยขอนแก่น

๒๕ มกราคม ๒๕๓๗ เป็นวาระครบรอบ ๓๐ ปี มหาวิทยาลัยขอนแก่น นับเป็นมหามงคลสมัย ที่สืบสานประบรมโภราษฎร์ราช สยามมกุฎราชกุมาร ได้เสด็จทรงเปิดงานที่มหาวิทยาลัยและคณะต่างๆ ขึ้นเนื่องในโอกาส ที่มาถึงความปัจจุบันของประเทศไทย

มหาวิทยาลัยตระหนักดีว่า ไม่มีสังคมใดเจริญเติบโตได้อย่างสมบูรณ์แบบหากสังคมนี้ ละเลยต่อการน้อมนำอุดมคติธรรมแห่งศาสนามาเป็นประทีปนำทางชีวิต พระพุทธศาสนาเป็นศาสนา ประจำชาติไทย พื้นฐานชีวิตคนไทยผูกพันอยู่กับพุทธศาสนา การน้อมนำธรรมะในพระพุทธศาสนา มาเป็นเครื่องเตือนสติเพื่อให้เกิดปัญญา จึงเป็นกุศโลบายที่ประเสริฐที่สุด

ในฐานะมหาทายาลัยของแคน เป็นมหาทายาลัยที่สมบูรณ์แบบที่สุดในภูมิภาค ดังอยู่ท่ามกลางกลิ่นอายแห่งสำนักปฏิบัติธรรม และพระวีปسانาจารย์ผู้มีชื่อเสียง ซึ่งเป็นที่เกรงพของประชาชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ และบรรดาพระวีปسانาจารย์เหล่านี้ ก็ได้นำแนวปฏิบัติธรรมเผยแพร่ไปทั่วสารทศ ปรากฏประหนึ่งแก้วมณีแห่งอสาน เป็นโขคดีของมหาทายาลัยที่จะได้มันทึกเรื่องราวด้วย ตลอดจนบทธรรมะสำคัญ ๆ ของพระสูปฎีปันโนเหล่านี้ได้เป็นอนุสรณ์ กรรมมหาทายาลัยเจริญเติบโตครบรอบ ๓๐ ปี ในชื่อหนังสือ “แก้วมณีอสาน”

มหาวิทยาลัยได้ตั้งคณะกรรมการชั่วคราวของมหาวิทยาลัย จากสาขาวิชาต่างๆ เป็นผู้ร่วมเรียนเรียง ประวัติและธรรมอว托หของพระวีปسانาธารย์ที่สำคัญๆ ในยุคต้นๆ จำนวน ๓๐ รูป เพื่อจัดพิมพ์เป็นหนังสือไว้แจกจ่ายอภินันทนาการแก่ผู้สนใจฟังธรรม พร้อมกันนั้นก็ได้นำความคิดนี้พร้อมทำโครงการเสนอสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการจัดพิมพ์ และได้รับอนุเคราะห์เป็นเงิน ๒๕๐,๐๐๐ บาท (สองแสนห้าหมื่นบาทถ้วน) มหาวิทยาลัยจึงบประมาณเพิ่มอีกจำนวน ๙๑,๐๐๐ บาท (เจ็ดหมื่นหนึ่งพันบาทถ้วน) จึงทำให้ปณิธานของมหาวิทยาลัยมาถึงช่วงความบริบูรณ์ในที่สุด

มหาวิทยาลัยขอนแก่น ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ และคณะผู้เขียน ผู้ร่วบรวมเรียบเรียงประวัติและธรรมโภ Wright ของพระบรมราชโองการที่ ชนก拉丁เป็น “แก้วมณีอีสาน” เล่มนี้ขึ้นมา ขอถกศดสมบัติอันประเสริฐงดงามไว้ในตลอดไป ชั่วกาลนาน ขอให้ผู้มีส่วนร่วมสร้างกุศลปัญญาครั้งนี้งประเสริฐแต่คริสต์สัตพิพัฒนามาก พระยินพระอุณาวยาตราพิธีพระราชทานแก่เจ้าหน้าที่

(ศาสตราจารย์แพทย์วันชัย รัตนศิริ)

อริการบดี

ଭୁଲାମ୍ ହେଲେଟ୍

พ.ศ.๒๕๖๗
๒๖๖ ๒๖๖

คำนำ

คราวที่มีมหาวิทยาลัยขอนแก่น เจริญเติบโตมาจนครบ ๓๐ ปี ในวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๖๗ อธิการบดีได้ดำริที่จะจัดพิมพ์หนังสือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาขึ้นเป็นที่ระลึก และเพื่อเป็นธรรมบรรณาการแก่ผู้มีอุปการคุณ ตลอดจนผู้มีใจไฝธรรมทั้งหลาย

ด้วยตั้งกล่าวได้รับการตอบสนองเป็นอย่างดีจากคณะกรรมการส่วนหนึ่ง ที่สนใจไฝธรรมอยู่แล้ว และได้ปรึกษาหารือกันที่จะพิมพ์หนังสือสักเล่มหนึ่ง ที่รวมรวมประวัติและกิจกรรมของบรรดาพระวีปะสงฆาจารย์รุ่นแรก ๆ ซึ่งมีภูมิลำเนาถิ่นเกิดในอีสาน จำนวน ๑๐ รูป เท่ากันอายุ ๓๐ ปีของมหาวิทยาลัย تكلไปหัวหนังสือนี้ว่า “แก้วมณีอีสาน” โดยหมายว่าจะให้เป็นชื่อที่เป็นตัวแทนความดีงามแห่งจริยาสัมมาปฏิบัติของท่านเหล่านั้นอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งทั้งให้เป็นธรรมานุสรณ์สำหรับผู้สนใจไฝธรรม จะได้เก็บไว้เป็นข้อคิดเตือนใจเป็นคุณแก้วมณีอันมีค่า

คณะกรรมการผู้เขียนแต่ละท่านก็มีแนวคิดและการนำเสนอที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ให้อยู่ในความรับผิดชอบของแต่ละท่านผู้ร่วมบรรณาการพิจารณาจัดรูปแบบให้ใกล้เคียงกันรูปแบบที่ได้ตกลงกันไว้

สำหรับข้อเขียนนั้น คณะกรรมการได้ตกลงกันให้ผู้เขียนเข้ากัดข้อความไว้ไม่ให้เขียนเกิน ๑๐ หน้า สำหรับเรื่องราวของแต่ละรูป เพื่อไม่ต้องการให้หนังสือเล่มใหญ่เกินไป จึงทำให้เรื่องราวของแต่ละท่านพร้อมด้วยธรรมอโวหารน้อยไป การตั้งกล่าวหากาทให้คุณภาพของธรรมอโวหารของแต่ละท่านด้อยกว่ามีความและคุณค่าลงไป ก็ขออภัยด้วยเหตุผลคือ ข้อเข้ากัดดังกล่าว

การทำหนังสือแก้วมณีอีสานเล่มนี้ใช้เวลาเกือบหนึ่งปี ทั้งนี้เป็นเพราะภาระรวมประวัติพระธรรมบางรูปในรุ่นแรก ๆ ทำด้วยความยากลำบาก ประกอบกับคณะกรรมการมีภารกิจประจำที่รีดตัว สำหรับผู้ร่วมบรรณาการ ข้อมูลจากผู้เขียนต่าง ๆ มาขัดพิมพ์นั้นเริ่มจาก พศ.๘๔ ถึง พศ.๙๖ รวมทั้ง ๑๒ ปี คุณรุตตน์ และ พศ. ๘๖ ดีสารโภค เป็นคนสุดท้ายแล้วส่งให้กองบรรณาธิการตรวจทานแก้ไขให้ถูกต้องจนสามารถส่งโรงพิมพ์ได้

ขอขอบคุณเพื่อนร่วมงานทุกท่าน ไม่ว่าจะทำอะไร แก้ไข ให้ ทำน้ำมีส่วนให้ “แก้วมณีอีสาน” เป็นจริงได้ตามสภาพของงาน และขอบคุณเจ้าของบทความเอกสารข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้อ้างไว้ในบรรณานุกรมทุกท่าน เมื่องานเสร็จเรามีมีอะไรขาดแคลนวิพากษ์วิจารณ์ต่อไป นอกจากชั่นชุมกับ “แก้วมณีอีสาน” ที่ทุกคนมีส่วนร่วมด้วยกัน

คณะกรรมการผู้จัดทำขอเพียง “แก้วมณีอีสาน” เล่มนี้เป็นเสมือนเพื่อนใจ ที่ช่วยให้ท่านได้มีทางออกเมื่อเกิดปัญหา เป็นร่องรอยธรรมของผู้ประพฤติปฏิบัติของตน ซึ่งถือเป็นมงคลทางจิตวิชารม เป็นสมุนไพรฟอกจิตใจให้บริสุทธิ์ผู้อ่าน เพื่อแนะนำทางชีวิตอันเดียวกันคือ “อริยมรรค” ในการดำเนินชีวิตในสังคมมนุษย์ เท่านี้ก็คงเป็นความภูมิใจที่สุดที่ผู้จัดทำทุกคนหวังและรอคอย.

รศ. อุดม บัวศรี

ประธานกรรมการจัดทำหนังสือแก้วมณีอีสาน

๗ ตุลาคม ๒๕๖๗

สารบัญ

ក្រោម

ការព្រក ខែងខិត្តការបច្ចុប្បន្ន នាយកដ្ឋាន
ការណ៍ ប្រព័ន្ធក្រសួងការងារ នាយកដ្ឋាន

ឱេះ

ជូរបានរាម/ឱេះ នៅ

លោងប្រុងនា ចិរប្រុលិត	ខែបី គីឡូកក់ក្រោម	១
លោងប្រុងនី ឈុនិយិ	ប្រធិកី គុណុរាទន៍	១១
លោងប្រុង ឯនាលិយ	វិចិយ គីឡូកក្រោម	២១
លោងប្រុកាំ ក្រុងក្រាស	យុទ្ធសាត់ សុំរួយក្រុមហ៊ុយ, តាំង ក្រុងក្រាស	៣៣
លោងប្រុងឃុំ ឈុនិយិ	សុខិត្ត ពិភិវិក	៤៥
លោងប្រុងឃុំ សិរិចុងុំ	សំរាគ ឯនិត្យក្រោម	៥៥
លោងប្រុង ឃុំឲ្យ	សុខិត្ត ពិភិវិក	៦៣
លោងប្រុង តុកុពិក	អុុំ បាកសិរិ	៧៣
លោងប្រុងធម៌ ធម៌សិរិ	សុខិត្ត ធម៌	៨៣
លោងប្រុងឃុំ ឈុនិយិ	សុខិត្ត ធម៌ឲ្យ	៩៣
លោងប្រុងឃុំ ឈុនិយិ	សុខិត្ត ធម៌ឲ្យ	១០៣
លោងប្រុងឃុំ ឈុនិយិ	សុខិត្ត ធម៌ឲ្យ	១១៣
លោងប្រុងឃុំ ឈុនិយិ	ប្រធិកី គុណុរាទន៍	១២៥
លោងប្រុងឃុំ ឈុនិយិ	សំណើក បីញូលាសិង្ធ៍	១៣៥
លោងប្រុងឃុំ ឈុនិយិ	បុប្រា ពិភាក្សា	១៤៥
លោងប្រុងឃុំ ឈុនិយិ	ប្រធិកី គុណុរាទន៍	១៦៥
លោងប្រុងឃុំ ឈុនិយិ	អុុំ បាកសិរិ, សុខិត្ត ពិភិវិក	១៧៥
លោងប្រុងឃុំ ឈុនិយិ	សុខិត្ត ពិភិវិក	១៨៥
លោងប្រុងឃុំ ឈុនិយិ	ខែបី គីឡូកក្រោម	១៩៥

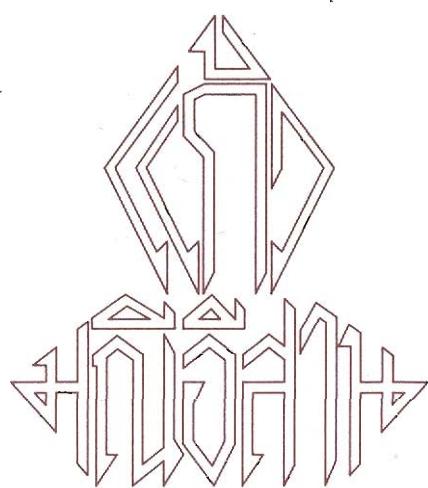
หลวงปู่ผาง จิตตคุโต	๒๐๓
หลวงปู่ฝืน อชาโไร	๒๑๓
หลวงปู่มั่น ภูริทตโต	๒๒๗
หลวงปู่ลี ธรรมธาระ	๒๔๕
หลวงปู่ศรีจันทร์ วนฺฒนาโก	๒๕๕
หลวงปู่สิงห์ ขันตยาคโน	๒๖๕
หลวงปู่สิน พุทธาจารโภ	๒๘๑
หลวงปู่เต้าร์ กนกตสีโล	๒๙๗
หลวงปู่เหรี้ยญ วรลาโภ	๒๙๙
หลวงปู่หลย จนทสาโร	๓๐๗
หลวงปู่แหวน สุจิณูโณ	๓๒๑
หลวงปู่อ่อน ญาณสี	๓๓๑
วิชัย ศรีบุญลือ	
วิชัย ศรีบุญลือ	
สำราจ อินแบบ	
สำราจ อินแบบ	
สำราจ อินแบบ	
บุปผา โถภาวดี	
บุปผา โถภาวดี	
สำราจ อินแบบ	
สำราจ อินแบบ	
ประสีกธี คุณรัตน์	
ชอบ ดีสวนโคก	
ชอบ ดีสวนโคก	

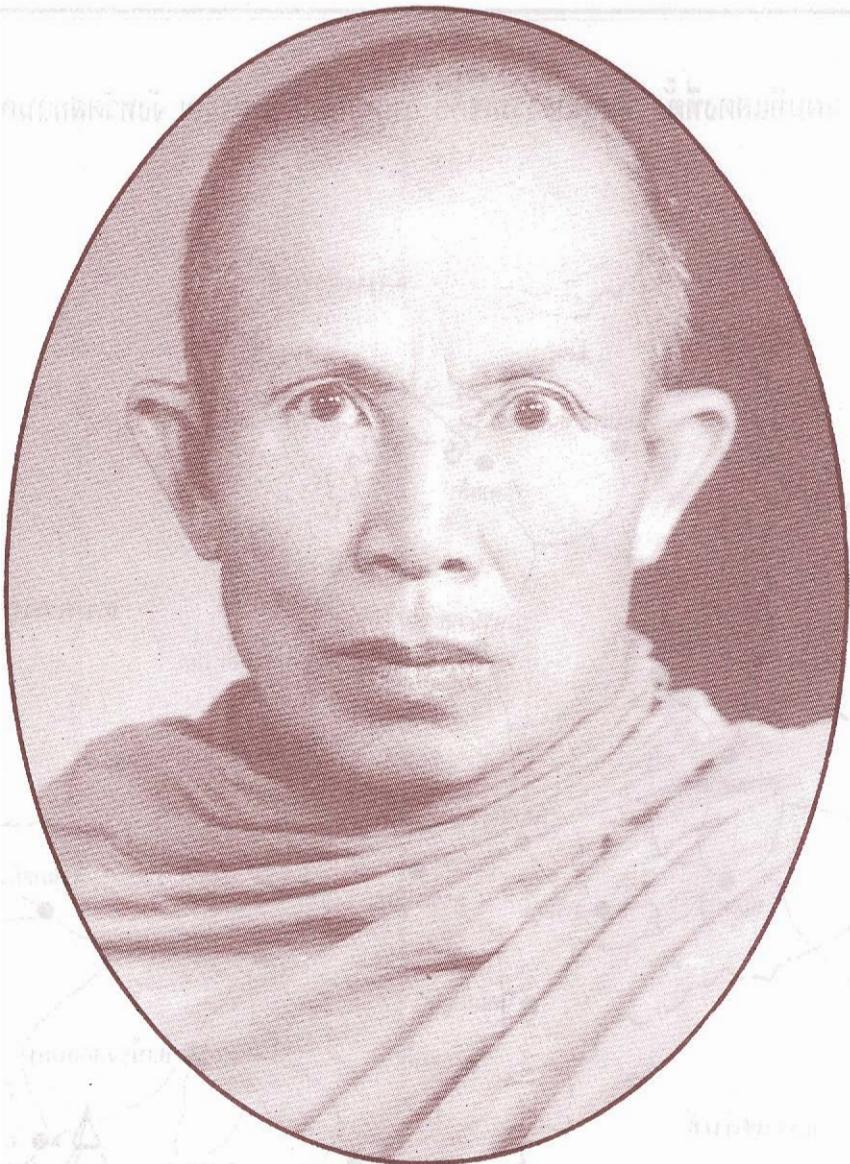
กำสั่งมหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ 2065/2536

บรรณานุกรม ผู้ร่วมรวม/เรียนเรียง

ութառք տիկոս
մեր սինչու
ուստի տիկոս
մաս հիւսու
մաս հունդիւսու
մաս հիւսու
մաս հունդիւսու
մաս պատմիւսու
մաս պատմիւսու

ութառք տիկոս
մաս պատմիւսու

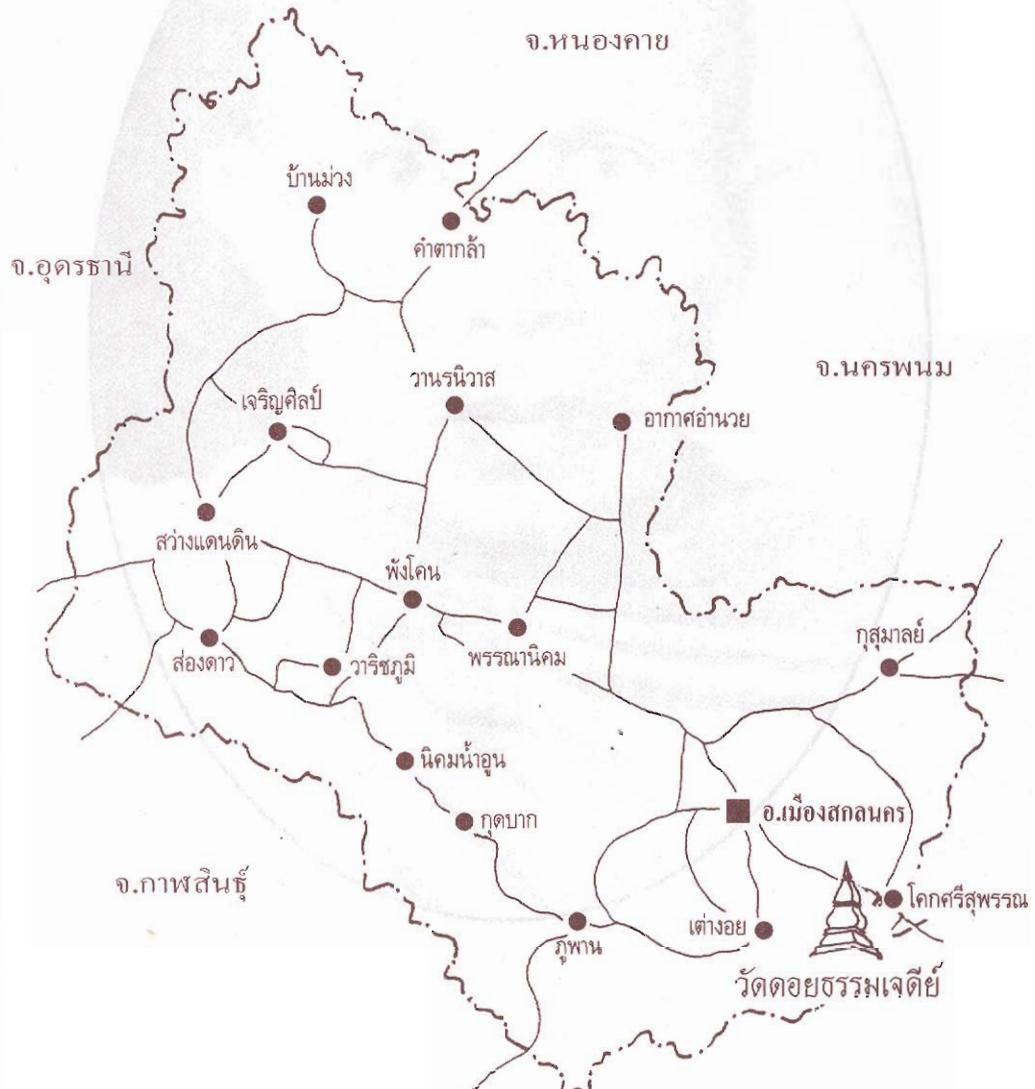




เราจะกลัวเสือหรือกลัวกิเลส กิเลสมันทำให้เราตาย
นับภพนับชาติไม่ถ้วน เสือตัวนี้มันทำให้เราตายได้หนเดียว

หลวงปู่กงมา จิรปุลโน

แผนที่แสดงที่ตั้ง วัดดอยธรรมเจดีย์ อําเภอโภครสุพรรณ จังหวัดสกลนคร



แก้วมณีสาน

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ที่ตั้งจังหวัด

ที่ตั้งอำเภอ



เส้นทาง

ที่ตั้งวัด

หลวงปู่กงมา จิรปุญโโล

วัดดอยธรรมедี๙ อ.โคกศรีสุพรรณ จ.สกลนคร

ชาติกำเนิดและชีวิตปฐมวัย

หลวงปู่กงมา จิรปุญโโล เดิมชื่อกงมา วงศ์เครือสอน เกิดวันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๗ ชื่น ๑๕ ค่า เดือน ๑๒ ปีชวด ณ บ้านโคก ตำบลทองโขบ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เป็นบุตรคนสุดท้องของนายบุญ นางนวล วงศ์เกรือสอน ซึ่งมีพี่ร่วมห้องเดียวกัน ๖ คน

ในวัยหนุ่มมีร่างกายกำยั่ลสันสูงใหญ่ใบหน้าคมคาย เป็นนักต่อสู้ชีวิตแบบงานเอกสาร สัญหนึ่งได้เป็นนายข้ออี้ต้อนวัว ควาย หมู เที่ยวขายตามจังหวัดใกล้เคียงกับบ้านเกิด จนต่อมาได้รับหน้าที่เป็นหัวหน้านายข้ออี้ พาคณะนายข้ออี้ต้อนสัตว์ไปขายถึงกรุงเทพฯ โดยอาศัยการเดินทางด้วยเรือรอนและห้ายานเดื่อน การเป็นหัวหน้านายข้ออี้ได้แสดงถึงความสามารถเฉพาะตัวของห่าน เช่น ใจจำ ชำนาญ รู้ทิศทางเดิน แม้ความสามารถอาจหาญป้องกันภัยอันตรายที่จะเกิดกับลูกน้อง หนึ่ง มีคุณธรรมมีศีลธรรม รักษาคำสัตย์ มีความยุติธรรมหนึ่ง เป็นต้น

การที่ห่านได้ห่องเที่ยวค้าขายไปในต่างถิ่นหลายที่มีประสบการณ์นำความเริญเข้าสู่หมู่บ้าน จนเป็นที่นับหน้าถือตาของคนในตำบลเป็นที่เชิดหน้าชูตาของพ่อแม่ เมื่อถึงกาลอันควรพ่อแม่จึงได้ไปสูขอนางสาวเลา จัดพิธีแต่งงานให้มีครอบครัวเมื่อห่านอายุได้ ๒๕ ปี (๒๕๑๙) ครั้นนางเลา ตั้งครรภ์แก่ได้เกิดป่วย อย่างหนักสุดที่จะรักษาชีวิตไว้ได้ ในที่สุดนางเลาพร้อมบุตรในครรภ์ได้เสียชีวิตลง

การสูญเสียภรรยาสุดที่รักพร้อมลูกในครรภ์ครั้งนี้ ทำให้ห่านรู้สึกได้หมดสิ้นทุกอย่างที่เคยหวังและตั้งใจ เพราะตลอดเวลาได้ตระการตาร้าห่างงานเพื่อเมียและลูก นี้เองเป็นสาเหตุที่ทำให้ห่านเนกถึงพระพุทธศาสนา มีผู้เฒ่าผู้แก่บอกอยู่เสมอว่า “ไม่มีอะไรดีเท่ากับการบวชพระ” การอุทิษที่เป็นพระจึงอยู่ในจิตสำนึกตลอดมา

ด้วยจิตอันแน่แหน่ได้ตัดสินใจไปกราบลาพ่อแม่ ญาติพี่น้อง พร้อมแจกจ่ายสมบัติทั้งหลาย บรรดาแม่ให้แก่ญาติพี่น้อง ทุกคนได้เห็นใจและไม่คัดค้านลูกคนสุดท้องคนนี้ ทรัพย์สมบัติที่ท่านมอบให้ครั้นนี้ก็จะเก็บรักษาไว้ เมื่อรับได้ทำ่นสึกออกมาก็จะคืนให้ ทุกคนต่างคิดว่า การอุทกษาเป็นทางออกที่ดีสำหรับบุคคลที่ประสบเคราะห์กรรมเช่นนี้

ແຫ່ງຊາຍ ໄກສະແດນ

ชีวิตสมณะ การแสวงหาธรรม และปฏิปทา

เมื่อตัดสินใจอุทกษา สังสารที่ท่านคิดถึงคือ เสี่ยวศักขร่อง ขณะนั้นไปบวชเป็นสามเณร อุฐกับอาจารย์วานคำ วัดบ้านบึงทราย อ่าเภอเมือง จังหวัดสกลนคร สามเณรนี้ (ภายหลังได้บวช เป็นพระ) ก็ได้ฟังเรื่องราวด้วยของเสียวกามแล้วแนะนำให้เข้ามาบวชในที่สุดท่านจึงได้อุปสมบท เป็นพระภิกษุ นา涵นิกาย มีอาจารย์ໂທ เป็นพระอุปัชฌาย์ (ไม่ทราบวันเดือนปีที่บวช) เมื่อบวชแล้ว พระภิกษุกุลงมา ก็เดินทางกลับไปจำพรรษาที่วัดบ้านทองโน้น ซึ่งไม่มีการศึกษาเล่าเรียน ไม่มีการปฏิบัติได้แค่ห้องสวดมนต์ ให้รพะ ยังไม่ถูกใจจึงเดินทางไปจำพรรษาที่วัดบ้านบึงทราย ไปอยู่กับพระอาจารย์วานคำ ซึ่งพระมี (เสี่ยวศัก) อยู่ด้วยนี้ด้วย อยู่ด้วยนี้ได้ไม่นานด้วยความคิดว่าตนเองไม่ได้สิ่งที่ประสังค์ จึงเข้าไปปรึกษากับพระมี ซึ่งเป็นพระเดินธุดงค์ที่หาตัวจับยาก เดยกุลงค์ไปลา พม่า และไทยหลายแห่ง มาแล้ว

พระมีได้เล่าว่า เคยได้รับข่าวจากชาวบ้านพูดถึงเกียรติคุณของหลวงปู่มั่น ภูริทตโต เป็นพระที่ประพฤติดี ปฏิบัติชอบมีผู้ประพฤติปฏิบัติตามมากมาย ทำให้พระกงมาสนใจ ต่อมาก็ได้มีตาประชาร ซื้ออาจารย์เสน ซึ่งได้รับการอบรมการปฏิบัติธรรมจากหลวงปู่มั่น ได้เดินทางมาถึงบ้านคำช่า (ใกล้กับบ้านบึงทราย) พระกงมาจึงเดินทางไปพบและขอฟังธรรมที่เรียนมาจากหลวงปู่มั่น จนเกิดความซาบซึ้ง จึงถามถึงที่อยู่ของหลวงปู่จันทรabaว่าจะนั่นท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตโต อยู่ที่บ้านสามผง คงพะเนវ อำเภอวนนิวาส จังหวัดสกลนคร ท่านตัดสินใจต้องไปพึ่งให้เจ้าจึงเดินทางกลับวัดซวนพระนี้เสี่ยวศักเข้ากราบลาพระอาจารย์วานคำ แห่งวัดบ้านบึงทรายผู้เป็นอาจารย์แม้จะเสียดายศิษย์หงส่องแต่จำเป็นต้องยอมอนุญาตให้ไปตามประสังค์

พระคุณเสี่ยวศักออกเดินทางด้วยเท้าเปล่า ผ่านป่าดงพงพีพับสิ่งที่นำสะพรึงกลัว ทั้งสองต่างมีประสบการณ์จึงไม่หาดหันเมจุดหมายปลายทางคือ หลวงปู่มั่น ภูริทตโต เวลาผ่านไป ๒ วัน ๒ คืนก็ถึงปลายทาง ขณะนั้นเป็นเวลาเย็นมากแล้ว ณ บ้านสามผง คงพะเนវ มีผู้ปฏิบัติธรรมกำลังนั่งสมาธิ หลวงปู่มั่นนั่งบนอาสนะสังสອนอยู่พอดี ทั้งสองท่านก็มองเข้าไปนั้นสการแล้วนั่งพิงธรรม เมื่อท่านแสดงธรรมจนจึงได้เข้าไปฝากตัวเป็นศิษย์ของปฏิบัติธรรม หลวงปู่มั่นได้รับตัวไว้เป็นศิษย์ตั้งแต่นั้นมาซึ่งตรงกับ พ.ศ. ๒๕๖๘

หมู่บ้านสามผง คงพะเนវ เป็นหมู่บ้านที่อยู่กลางป่าดงดิบเป็นป่าทึบดงใหญ่ มีสัตว์ร้ายชุกชุม เช่น เสือ ช้าง งูเห่า งูจง芳 หมี วัว กระถิน เป็นต้น ไม่ค่อยมีคนเดินผ่านเพราะกว่าจะผ่านดงนี้ไปได้ต้องใช้เวลาเดินถึง ๓ วัน ๓ คืน

ท่านเลี่ยงรักทั้งสองได้อยู่ปฏิบัติธรรมโดยมีพระอาจารย์นั่น เป็นผู้ซึ่งแนะนำสั่งสอนจนຈวนใจเข้าพระชา พะนี เสี่ยวของพระกงมาได้อำลาภับไปจำพรรษาที่วัดบ้านบึงทวยตามเดิม ส่วนท่าน กงมาก็ยังสามารถอยู่จำพรรษาในปางดนี้ได้ต่อไปโดยการมาขอรับฟังโอวาทจากหลวงปู่มั่นอาทิตย์ละ ๒ ครั้ง ในขณะที่ปฏิบัติธรรมอยู่ในปางดนนี้มีความรู้สึกว่าพระพุทธเจ้าท่านวิเศษเหลือเกิน เพียงนึก เช่นนี้ก็ทำให้อาจหาย ไม่รู้สึกเกรงภัยได้สละชีวิตเพื่อการปฏิบัติธรรม จนเป็นเหตุให้หลวงปู่มั่น ทุ่มเทความรู้ในด้านปฏิบัติให้อย่างเต็มความสามารถ

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๑ พระอาจารย์กงมาได้เดินทางติดตามหลวงปู่มั่น ภูริทตโต ซึ่งเดินทางไป สังโภมารดาที่จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อเดินทางถึงจังหวัดอุบลราชธานีแล้ว ณ วันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๑ เวลา ๐๘.๓๐ น. พระอาจารย์กงมาและพระอาจารย์ลี ซึ่งเป็นพระสัมพันธ์ฝ่ายหนานกาย ก็ได้รับสวดญัตติแปรนาเป็นฝ่ายธรรมยุติกนิกาย ที่วัดบูรพา อ่ำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ท่านหั้งสองได้ฉาไให้ม่ว่าจริงปุลิโภ และระบุนัตร ตามลำดับ โดยมีพระปัญญาพิศาลเถร (หนู) เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์เพียง เป็นพระกรรมวาจาจารย์

ภายหลังบวชเป็นพระธรรมยุติแล้ว ท่านพระอาจารย์กงมา จิรปุลิโภ ได้ห่องเที่ยว บำเพ็ญธรรม อบรมสั่งสอนไปตามสถานที่ต่าง ๆ ดังนี้ ในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ ธุดงค์ไปจำพรรษาที่บ้าน หัววัว จังหวัดปีสธร ในปี พ.ศ. ๒๔๗๓ ไปจำพรรษาที่บ้านเหล่าฯ อ่ำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ในปี พ.ศ. ๒๔๗๔ ไปจำพรรษาที่บ้านทุ่น อ่ำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ไปจำพรรษาที่ภูรจำ อ่ำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น ในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ไปจำพรรษาที่วัดป่าสาลวัน อ่ำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา และในปีนี้ท่านได้สร้างวัดสว่างอารมณ์ บ้านใหม่สำโรง อ่ำเภอ สีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ได้สั่งสอนชาวบ้านซึ่งมักมีการลักขโมย มัวสุมการพนัน แตกสามัคคี ฉ่า พื้นกันด้วยอุบายนธรรม เป็นผลให้ชาวบ้านหันหน้าเข้าหาธรรม ขัดความเลวร้ายหั้งหดัยให้หมดไป จนชาวบ้านเลื่อมใสสร้างศาลาปฏิบัติธรรมถาวรจั่งกล้ายมาเป็นวัดสว่างอารมณ์ดังกล่าว ณ วัดแห่งนี้ ท่านก็ได้รับเด็กชายวิริยังค์ บุญที่ย์กุล (พระอาจารย์วิริยังค์ หรือท่านเจ้าคุณพระญาณวิริยะจารย์ วัดธรรมมงคล ซอยปุณ्डิริ สุขุมวิท ๑๐๑ อ่ำเภอพระโขนง) เป็นศิษย์ในปี พ.ศ. ๒๔๗๗ พระอาจารย์ กงมา จิรปุลิโภ พร้อมด้วยคณะ พระอาจารย์ปาน พระอาจารย์เนิน สามเณรวิริยังค์ บุญที่ย์กุล ออกธุดงค์ไปภาคตะวันออกเข้าพากปฏิบัติธรรมที่วัดคลองบางกุ้ง ของพระอาจารย์ลี (วัดโศการาม) ไม่นานก็เดินทางไปอยู่บ้านนายอาบ ตามคำนิมนต์ของขุนภูมินายอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี หมู่บ้านดังกล่าวโจรผู้ร้ายซุกซ่อน คนขาดศีลธรรม นายอำเภอปราบไม่สำเร็จ ภายหลังท่านเข้าไปอยู่ใน หมู่บ้านได้สั่งสอนศีลธรรมและธรรมปฏิบัติ คนรู้จักบานปุณ्डิริคุณໂพษมีศีลธรรม มีความรักสมัครสਮาน ช่วยเหลือกันและกัน เมื่อทุกอย่างเรียบร้อยท่านก็เดินทางกลับมายังวัดคลองบางกุ้งด้วยความอลาญ เลี้ยดายของชาวบ้านนายอาบ

ต่อมาชาวบ้านหนองบัว อ่ำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ได้เห็นพ้องกันสร้างวัดขึ้นในหมู่บ้าน พอได้ข่าวว่า พระอาจารย์กงมา จิรปุลิโภ ผู้เป็นศิษย์ของหลวงปู่มั่น ภูริทตโต ได้มาจำพรรษา อยู่ที่วัดคลองบางกุ้ง จึงได้แต่งตั้งตัวแทน ๕ คน เดินทางมานิมนต์ให้ท่านไปจำพรรษาที่บ้าน ผู้มา นิมนต์คนหนึ่งในจำนวน ๕ คน ได้นมัสการท่านว่า เมื่อวันก่อนที่จะมา尼มนต์นี้ได้ผ่านว่าได้ซ่างເเผือก

ที่มีรูปร่างสหายามมากหาที่ติมได้เลย จำนวนสองเชือก ซึ่งเป็นนิมิตที่ดี พระอาจารย์ก็มาได้พัง เช่นนั้นก็เห็นว่าเป็นมงคลจึงรับนิมนต์ ดังนั้นในวันแรก ๓ ค่ำ เดือน ๕ ปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ท่านพร้อมด้วยสามเณรวิริยังค์ได้ออกเดินทางไปยังหมู่บ้านหนองบัวยังความปิติมาให้แก่ชาวบ้านແบอนนั้นยัง นักท่านได้แสดงธรรมสั่งสอนชาวบ้านเชญชวนให้ทุกคนนั่งสมาธิ บำเพ็ญกรรมฐาน ประชาชนต่างก็ เลื่อมใส่ในเจริญวัตรของพระสมณะทั้งสองอย่างมากหลังให้แลกันมาฝังธรรม และต่างได้พร้อมใจกัน สร้างเสนาสนะถาวรได้ให้ชื่อวัดทรารยาม

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ และ ๒๔๘๒ มีผู้นำเรื่องไปทูลฟ้องสมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมหมื่น- วชิรญาณวงศ์ วัดบรรโนเวศวิหารว่า พระอาจารย์ก็มาปฏิบัติธรรมในวันหยาดเรื่อง เช่น “พระอาจารย์ ก็มาสะพายนาตรเหมือนพระมหานินภัย” “พระอาจารย์ก็มาแทนนี้เปลี่ยนสืบทอด ไม่ถูกต้อง ตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า” ทำให้สมเด็จพระสังฆราชเจ้า พระองค์นั้นเสด็จไปทอดพระเนตรวัตรปฏิบัติของพระอาจารย์ก็มาเองถึงในป่า จนประจักษ์ด้วยพระองค์เอง แล้วตรัสว่า การสะพายนาตรอย่างนี้ก็เหมือนกับอุ้ม ไม่ผิดวินัยหรอก กลับเรียบร้อยด้วย ส่วนเรื่องแสดงธรรมนั้น ทรงตรัสชมเชยด้วยช้ำว่า เทคน์เก่งกว่ามหาเบรีญ ๕ ประโยคเสียอีก

นอกจากนี้ยังมีผู้ไปทูลฟ้องสมเด็จพระสังฆราชว่า เวลาไปปลุกค์พระอาจารย์ก็มา ทำตัว เป็นผู้วิเศษ แยกของลังให้กับประชาชนหลงไปในทางผิด ทำให้สมเด็จพระสังฆราชขอออกธุดงค์ กับท่านอาจารย์ก็มาเพียงสองต่อสอง และทรงขอร้องไม่ให้บอกใครว่าเป็นสมเด็จพระสังฆราช จากนั้นพระอาจารย์ก็มา จิรปุลโญ ได้พาสมเด็จพระสังฆราชออกเดินธุดงค์ไปยังสถานที่ต่าง ๆ ที่ท่านเคยออกธุดงค์มาแล้ว

วันหนึ่งได้ไปปักก烙พักอยู่ที่เชิงเขาสารนาป เกิดลมพายุฝนตก烙ดไม่สามารถป้องกัน การปักก烙ของพระธุดงค์ต้องอยู่ห่างกันพอสมควร สมเด็จพระสังฆราชทรงเปียกปอนไปหมด ส่วนพระอาจารย์ก็มาถือนั่งตากฝนแต่บริหารไม่เปียก เมื่อฝนหยุดท่านก็ครองผ้าเข้าผ้าส้มเด็จฯ ทำให้เกิดความลงน สมเด็จฯ จึงตรัสถามว่า ทำไม่จึงเมื่อเปียกได้รับคำตอบว่า มีคาดี ภายหลังเสด็จ กลับจากเดินธุดงค์สู่วัดทรารยามแล้ว สมเด็จฯ จึงตรัสถามสามเณรวิริยังค์ จึงได้ทราบว่าเมื่อเวลา ฝนตกพระองค์ต้องเก็บของทั้งหมดใส่ลงไปในบาตรแล้วปิด严าตระให้สนิทถึงตอนนี้ทำให้ สมเด็จฯ ทรงเข้าใจชัดว่า คาดามีป้องกันฝนได้นั้นคืออย่างนี้เอง

ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา สมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมหมื่นวชิรญาณวงศ์ ทรงตรัสชมเชยการ ออกธุดงค์ และการปฏิบัติกรรมฐานของพระอาจารย์ก็มาว่าได้ให้ประโยชน์อย่างมาก การออกธุดงค์ และการปฏิบัติเช่นนี้ถ้าทำกันมาก ๆ จะทำให้พระศาสนาเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น พระองค์ยังได้ให้ความ คุ้มครอง สรรเสริญ พระอาจารย์ก็มา จิรปุลโญ ด้วยดีโดยตลอดมาและต่อมาพระอาจารย์ก็มา ได้สร้างวัดเขาเนื้อยท่าແຄลบตามข้อซึ้งของสมเด็จฯ ก่อนเสด็จกลับกรุงเทพฯ ปัจจุบันได้เป็นวัด ที่มั่นคงถาวร

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ ท่านได้ทำการอุปสมบทแก่สามเณรวิริยังค์ บุญที่ย์กุล เป็นพระภิกษุ วิริยังค์ สิรินธโร และในปี พ.ศ. ๒๔๘๔ ท่านได้ชวนพระวิริยังค์ออกธุดงค์จากวัดทรารยาม จังหวัด จันทบุรี เพื่อไปมั่นสการและศึกษาธรรมจากหลวงปู่มั่น ภูริทุตโต โดยเดินเท้าเปล่าผ่านอำเภอ

บขาม กิ่งอำเภอคำพูด อำเภอปงน้ำร้อนไปจนหมดเขตไทยแต่ละแห่งล้วนเป็นป่าดงดิบ มีสัตว์ป่าที่ดุร้าย ใช้ปารุณแรงมือสรพิษมากมาย แต่หังสองอาจารย์กับคิชัยก์สามารถผ่านพ้นป่าน้ำๆ ไปได้อย่างปลอดภัย จากนั้นก็เข้าชุดงค์สู่เขตประเทศไทยด้านอำเภอรัญประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี (ขณะนั้นเป็นจังหวัดอรัญประเทศ) พากปักกลดที่บ้านหนองแขวงชุดงค์ต่อมาผ่านบ้านตาดโคน ข้ามเข้าลูกใหญ่เดิน ๑ วันเต็ม ผ่านบ้านกุดโนส์ ถึงถ้ำวัวแดง กิ่งอำเภอห่าแซะ จังหวัดครรชลีมา

ถ้ำวัวแดง เป็นเทือกเขาใหญ่ ในถั่นป่าวนเรียงกันล้มมาก โดยรอบถ้ำเป็นป่าทึบตันไม่ใหญ่หนาแน่น สัตว์ป่าพากเลือร้ายชุกชุม ภายในถ้ำวัวแดงแห่งนี้มีถึงปะหลาดนาเกล้าเกิดขึ้นอยู่เสมอ ท่านพระอาจารย์คงมาได้แล้วว่า เสียงน้ำกันลัวและแพลงปะหลาดทั้งหลายเกิดขึ้น มันจะมาทำลายจิต ฉะนั้นต้องทำจิตให้เป็นสมานธิถืออารมณ์เดียวไม่แสส่ายไปมา ถ้าจิตไม่แน่แน่จะเกิดความกลัวทำให้เกิดเป็นน้ำได้

เมื่อท่านอยู่ปฎิบัติธรรม ณ ถ้ำวัวแดงเป็นเวลาพอสมควรแล้วก็ได้เดินชุดงค์มุ่งสู่จังหวัดสกลนครพร้อมด้วยพระวิริยังค์ผู้เป็นคิชัยโดยผ่านดงพญาเย็นนครราชสีมา ขอนแก่น อุดรธานี จนกระหั้งถึงจุดหมายคือ จังหวัดสกลนคร โดยใช้เวลาหั้งสั้น ๓ เดือน จากวัดทรายงาม จังหวัดจันทบุรีถึงจังหวัดสกลนคร พระอาจารย์คงมา ได้นำพระวิริยังค์เข้ามัสการและฝ่าก火เป็นคิชัยหลวงปู่นั่น

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ ท่านได้อัญจารยกับหลวงปู่นั่นได้รับอุบัตรรุ่ม ได้รับความเมตตาเป็นพิเศษ สถานที่ปฏิบัติธรรมนั้น เดิมเป็นเพียงสำนักชั่วคราว พระอาจารย์คงมาได้สร้างขึ้นใหม่จนเป็นวัดสมบูรณ์ดังเช่นว่า วัดสุทธิธรรมาราม เมื่อออกพรรษาแล้วหลวงปู่นั่นได้ออกชุดงค์พระอาจารย์คงมาเห็นว่าวัดสุทธิธรรมาราม มีความวิเวกน้อย ไม่เหมาะสมแก่การอยู่ปฏิบัติธรรมท่านจึงไปแสวงหาที่เหมาะสมกว่า ท่านได้พบถ้ำเสือบนเทือกเขาภูพานเห็นว่า มีความสงบวิเวกดี ดังนั้นในปี พ.ศ. ๒๔๙๕ ท่านจึงได้ขึ้นปักกลดที่ปักถ้ำเสือบนเทือกเขาภูพานนั้น ปฏิบัติธรรมเจริญปัลสนากรรมฐาน ต่อมานะเสือที่เคยอาศัยอยู่ ณ ถ้ำแห่งนี้ต้องหลีกทางให้ท่านอยู่ปฏิบัติพระสูเมตตาธรรมท่านไม่ได้ สถานที่แห่งนี้ต่อมาระอากรอาจารย์คงมาได้สร้างเป็นวัดชื่อ วัดดอยธรรมเจดีย์พุทธศาสนาหักไกลและไกลเมื่อได้ยินกิตติศัพท์ของท่านต่างหลังไฟมาฟังธรรม ปฏิบัติธรรม ณ สถานที่แห่งนี้ไม่ขาดสายตลอดมา

ณ วันที่ ๑๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ หลวงปู่คงมา จิรปุณโณ ได้มรณภาพด้วยอาการสงบได้นำความเคร้าโศกมาสู่บรรดาคิชยานุคิชัยและชาพุทธเป็นอันมาก ถวายเพลิงศพท่านในวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ ณ วัดดอยธรรมเจดีย์ เทือกเขาภูพานจังหวัดสกลนคร สิริรวมอายุได้ ๖๐ ปี ๑๑ เดือน ๑๑ วัน

ธรรมโอวาท

หลวงปู่คงมา จิรปุณโன เป็นพระปฏิบัติธรรมตามแนวของหลวงปู่นั่น ธรรมโอวาทมีดังนี้

“ก้าว่าทุกข์ แม้จะนิดเดียว ก็ไม่เกบนี้สัตว์โลกรายได้รัก ชอบ และปรารอนษาต่างก็กลัว และขยะของกันมาแต่ไหนแต่ไรนาแล้ว แต่หากจะมีก้ออาจได้พูนเห็นในสมัยปัจจุบันเพราะ ศีลธรรมที่เกยให้ความรุ่นเย็นแก่โลกตลอดมา กำลังถูกทำให้ลบล้าง ด้วยความคิดของคนในปัจจุบัน โดยเห็นว่าศีลธรรมที่รุ่นเย็นเป็นของเก่าก่อนกลับกร่าว ถ้าสมัยความสุขที่เคยได้รับ เป็นสันดาน จนถึงทุกข์ทรมานแต่ก่อนเก่าไปแล้ว”

“เราจะกลัวเสือ หรือเราจะกลัวกิเลส กิเลสนั้นทำให้เราตายนับพันบ้าชาติไม่ถ้วน เสือ ตัวนี้มันทำให้เราตายได้หนเดียว”

“อนิจฉัจ ทุกขัง อนัตตา...อนิจฉัจ...ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ไม่สามารถจะอยู่คงทน ต่อไปได้ ย่อมดับย่อมสลายไปตามกาล พระพุทธองค์ตรัสว่า “ไม่เที่ยงแท้แน่นอนไปได้.... ทุกขัง....เมื่อนี่สิ่งที่เกิดขึ้นมาในโลก แล้วเข้าไปยึดถือว่าเป็นตัวตนของเราวงเหยาหมายจากไป ยานดับไปสลายสิ้น สิ่งที่รักที่พอใจนั้นแหละ พระพุทธองค์ตรัสว่า เป็นทุกข์อย่างยิ่ง....อนัตตา... ความจริงในโลกนี้ มันเกิดขึ้นโดยธรรมชาติของมนุษย์ ไม่มีใครไปก่อเรสรินเติมแต่งได้ถึงอย่างไร ก็ยังเป็นธรรมชาติ แม้ร่างกายเรานี้จะชัดตัวตนว่าเป็นของเราวงเหาไม่ได้ เพราะเหาเป็นเพียง ธาตุ ๆ หนึ่งที่ประชุมกันเข้าหากันนั้น พระพุทธองค์ตรัสว่า “ไม่ใช่ตัวตน สัตว์ บุคคล เรา เหา ทั้งสิ้น”

“การประพฤติปฏิบัติธรรมเพื่อความบริสุทธิ์หรือไม่บริสุทธิ์เป็นของเฉพาะตนคนอื่นทำ ให้ไม่ได้”

“เราต้องปฏิบัติให้รู้ยิ่ง เราต้องอาศัยในสิ่งหล่อสำนึน เพื่อจิตเข้าสู่สماธิจิตสงบอยู่ในอารมณ์ นาเป็นพยานขององค์ปัสสาวาปัญญาให้เห็นชัดแจ้ง เป็นความสว่างของปัญญาผู้บุริสุทธิ์ได้ต้อง อาศัยปัญญาณ์เอง ทั้งนี้ปัสสาวาปัญญาจึงต้องยึดเอาตัวสังหารเรานี้เป็นพยานในการปฏิบัติจึงจะ รู้แจ้ง อย่างน่องไปปนกตัวเหตุอยู่ที่นี่”

“ไม่ว่ามนุษย์หรือสัตว์ ล้วนเป็นเพื่อนเกิด แก่ เอ็น ตาย ด้วยกันหมดทั้งสิ่นทุกชีวิต เกิดมาเมียกันเป็นของ ๆ ตน”

นอกจากรู้นี้แล้วธรรมที่หลงปุกงมา จิรปุญโญ ถือเป็นแนวทางปฏิบัติและสอนธรรมเป็น หลักธรรมที่หลงปุกงนั้น ภูริทัตโต ได้วางเอาไว้ หลงปุกงมา ก็จะจำได้อย่างชัดเจน คือ ธรรมะ ๑๑ ประการ ได้แก่

๑. การปฏิบัติทางใจ ต้องถือการถ่ายถอนอุปahan เป็นหลัก
๒. การถ่ายถอนนั้น ไม่ใช่การถ่ายถอนโดยไม่มีเหตุ ไม่ใช่ทำเลย ๆ ให้มันถ่ายถอนเอง
๓. เหตุแห่งการถ่ายถอนนั้นต้องสมเหตุสมผล ย ธรรมชาติ เหตุปุปภava เตส เหตุ ตถาคติ เตสบุจ โย นิโรช จ เอว วาที มาหามโน ธรรมทั้งหลายเกิดจากเหตุธรรมทั้งหลายดับไป เพราะเหตุ พระมหาสมณะมีปักติตรัสร้อยย่างนี้
๔. เพื่อให้เข้าใจว่า การถ่ายถอนอุปahan นั้นมีเชิงมีเหตุและไม่สมควรแก่เหตุต้องสมเหตุ สมผล
๕. เหตุได้แก่สมมติบัญญัติขึ้น แล้วลงตามอาการนั้น เริ่มต้นด้วยการสมมติตัวของตน

ก่อน พอกลงตัวของเราแล้วก็ไปลงคนอื่นลงว่าเราสวยแล้วจึงไปลงผู้อื่นว่าสวยเมื่อลงตัวของตัว และผู้อื่นแล้วก็ลงวัดถูกข้างนอกจากตัวกลับกลายเป็นราคะ โหสะ โนหะ

๙. แก้เหตุต้องพิจารณากรรมฐาน ดี คือ ผม ชน เล็บ พัน หนัง ด้วยสามารถแห่งกำลัง ของสมาชิกเมื่อสมาชิกชั้นต่ำ การพิจารณา ก็เป็นภูมิปัญญาชั้นต่ำ เมื่อเป็นสมาชิกชั้นสูงการพิจารณา ก็เป็นภูมิปัญญาชั้นสูงแต่อยู่ในกรรมฐาน ดี

๑๐. การสมเหตุสมผล คือคันที่ไหนกต้องเก่าที่นั้น จึงจะหายคัน คนติดกรรมฐาน ดี หมายถึงลงหนังเป็นเที่สุด เรียกว่าลงกันตรงนี้ ถ้าไม่มีหนังคงจะวิ่งกันแบบตาย เมื่อลงกันที่นั้น ก็ต้องแก้กันที่นี่ คือเมื่อกำลังสมาชิกพอลัว พิจารณา ก็เห็นความจริงเกิดความเบื่อหน่ายเป็นวิปัสสนาภูมิ

๑๑. เป็นการเดินตามอริยสัจ เพราะเป็นการพิจารณาตัวทุกข์ ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า ชาติบิทุกข์ ชาติปิทุกข์ พยาธิบิทุกข์ มรณமบิทุกข์ โครงการ โครงการ โครงการ กรรมฐาน ดี เป็นต้น ปฏิสันธิกิจมาแล้ว แก้แล้ว ตายแล้ว จึงได้เชื่อว่าพิจารณากรรมฐาน ดี อันเป็นทางพั้นทุกข์ เพราะพิจารณาตัวทุกข์จริง ๆ

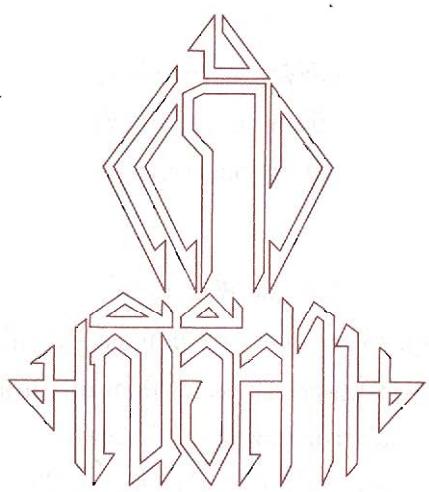
๑๒. ทุกขสมุทัย เหตุเกิดทุกข์ เพราะมาลงกรรมฐาน ดี ยึดมั่นจึงเป็นทุกข์เมื่อพิจารณา ก็จะได้ เพราะเห็นตามความเป็นจริง สมคำว่า รูปสมมีปี นิพพินทติ เวทนายปี นิพพินทติ สัญญาปี นิพพินทติ ลงขาเรปี นิพพินทติ วิญญาณสัมมีปี นิพพินทติเมื่อเมื่อหน่ายในรูป (กรรมฐาน ดี) เป็นต้น แล้วก็ถายความกำหันด เมื่อเราพันเราก็ต้องมีภูมิทราบซัดว่าเราพัน

๑๓. ทุกชนิโรธ ดับทุกข์ เมื่อเห็นกรรมฐาน ดี เมื่อหน่ายได้จริง ซึ่ว่า ดับอุปทานความยืด มั่นถือมั่น เช่นเดียวกับท่านสามเณรสุมนะ คิษย์ของท่านอนุราช พอบปลงผมหมดคีรษะก์สำเร็จเป็น พระอรหันต์

๑๔. ทุกขความนิปปิฎปทา ทางไปสู่ที่ดับ คือการเป็นปัญญาสัมมาทิฐิ ปัญญาเห็นชอบเห็นชอบไร เห็นอริยสัจ ดี ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ บรรด การเห็นจริง แจ้ง ประจักษ์ด้วยความสามารถแห่ง สัมมาทิฐิ ไม่ลงคติสุข มีสมาชิกเมื่อกำลัง พิจารณากรรมฐาน ดี ก็เป็นองค์มรรค

ปัจฉิมบท

หลวงปู่กุงนา จีรปุญโญ เป็นนักต่อสู้ชีวิต ต่อสู้กับกิเลส เมื่อยังเป็นฆราวาสก็เป็นฆราวาส ที่มีคุณภาพมีประสบการณ์มีคุณธรรม เมื่อพบเคราะห์กรรมก์รู้จักเลือกสรรสาระให้กับชีวิตถือเพศ เป็นบรรพชิตที่นำเคราพนักถือ หั้งในคราของพระสงฆ์ฝ่ายหนานิกายและธรรมบุติกนิกายได้ทุ่มเท ชีวิตให้กับการประพฤติปัญบทั้งมีความประพฤติดี ปัญบทิชอบ มีพระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบากิ ศรัทธาเลื่อมใสในปัญษา ทำให้เกิดวัดอันเป็นสถานปัญบทิธรรมชั้นในวงของพุทธศาสนา มากมาย เกิดมีผู้ประพฤติปัญบทิชอบตามหลักโวหารของท่านสืบมาจนถึงทุกวันนี้โดยไม่ขาดสาย ท่านได้ชี้ว่า เป็นพระสุปัญบทติ อุชปัญบทติ ญาญปัญบทติ สามนิปปิฎปติ....และเป็น โลกปัญญาเนต อย่างแท้จริง





ถ้าขาดสติ โอกาสที่จิตใจจะวิงไปตามอารมณ์ภายนอก
มันก็มีมากขึ้น และอารมณ์หงส์หลายก็ย่อ渑ครอบงำ^๔
จิตให้หลงให้มัวเม้าได้ง่ายขึ้น

หลวงปู่กินรี จนุทิโย

แผนที่แสดงที่ตั้ง วัดกันตศิลวาส อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม



แก้วมณีอีสาน
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

■ ที่ตั้งจังหวัด
● ที่ตั้งอำเภอ

เส้นทาง
— ที่ตั้งวัด

หลวงปู่กินรี จนทิโย

วัดกันตศิลวาส อําเภอชาตุพนม จังหวัดนครพนม

ชาติกำเนิดและชีวิตปฐมวัย

หลวงปู่กินรี จนทิโย กำเนิดในสกุล “ขันครีมเมือง” เดิมท่านมีชื่อว่า “กลม” โภมบิดาชื่อ โพธิ์ โภมมารดาชื่อ วันดี เกิดเมื่อวันพุธที่ ๙ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๗ ตรงกับปีออกเวย์ ๑๗ ค่ำ เดือน ๕ ร.ศ. ๑๗๕ ณ บ้านหนองยี ตำบลปลาปาก อําเภอหนองบึง (อําเภอเมือง) ปัจจุบัน เป็นตำบลหนองยี อําเภอปลาปาก จังหวัดนครพนม มีพื้นที่ ๗ คน หลวงปู่เป็นลูกหลานของเล็กสุดห้อง ด้วยฐานะทางครอบครัวที่ประกอบอาชีพชาวนา และมีพื้นท้องหลายคน แม้จะมีใจรักในการศึกษา แต่ก็ขาดโอกาสในการศึกษาต่อ จึงได้รับการศึกษาสามัญเมืองต้น

ชีวิตสมณะ การแสวงหาธรรม และปฏิปทา

เมื่ออายุ ๑๐ ขวบ ท่านได้บรรพชาเป็นสามเณร ที่วัดหนองยี ได้ศึกษาหนังสือธรรมหนังสือผูก ทั้งภาษาขอม ภาษาไทยน้อยหรืออักษรธรรมและภาษาสมัยไทยปัจจุบัน เมื่ออายุ ๒๐ ปี ได้อุปสมบทที่วัดเกาแก้ว เขตอําเภอชาตุพนม ต่อมาด้วยความท่วงไขบิดา-มารดา และได้รับการขอร้องด้วยความเป็นบุตรคนเล็กท่านจึงลาสิกขາตามความต้องการของโยมพ่อและโยมแม่ ใช้ชีวิตอย่างสงเคราะห์และไม่รับรื่นและไม่ประஸบผลสำเร็จมากนัก เป็นนายช้อยวัวควายกีขาดทุนอย่างหนัก หลวงปู่เล่าว่า เพื่อระการกระทำของท่านพราหม่อ-แม่-ลูก วัว ควาย ที่ขายไปถึงต่างๆ ยอมเป็นนาปอย่างมหันต์ ผลกระทบจึงย้อนตอบสนองให้ต้องสูญเสียภรรยาหลังจากคลอดบุตรได้ไม่นาน และได้สูญเสียลูกอันเป็นสุดที่รักเข้าอีก เพราะทารกน้อยขาดนมจากผู้เป็นแม่ ความสูญเสียอันใหญ่หลวงของท่านทำให้เป็นทุกข์ເ夷หนา ความอัลัย อารณ์ ความโศกเศร้า ทั้งหมดเพิ่มทวีความทุกข์ยิ่งขึ้น ด้วยความทุกข์เป็นกุศลปัจจัยผลักดัน และบันดาลให้ท่านก้าวเข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์สู่ความเป็น

บรรพชิตในบารพุทธศาสนา อุปสมบทเป็นพระภิกษุที่วัดศรีบูญเรือง ตำบลกุดต่าไก อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม เมื่อวันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๕ (อายุครบ ๒๕ ปี พอดี) โดยมีพระอาจารย์ยังคง เป็นพระอุปัชฌาย์ มีพระอาจารย์พิมพ์กับพระอาจารย์พรหมา เป็นพระคู่สวด ได้เชือใหม่ จากพระอุปัชฌาย์ จาก “กนก” เป็น “กนก” ฉายาว่า “อนุทิโข” หลังจากอุปสมบท หลวงปู่ได้ จำพรรษาอยู่ที่วัดบ้านหนองอี้ ได้ส่งเคราะห์ญาติหลาน ๆ ด้วยการให้ความรู้เรื่องภาษาไทย อบรม สั่งสอนการอ่านเขียนภาษาไทย หลวงปู่เป็นตัวอย่างแห่งความมุ่งมั่นจริงจังและพากเพียร ขณะที่ ท่านจำพรรษาอยู่ที่วัดหนองอี้ ท่านได้ช่วยลอกสร้างน้ำขนาดใหญ่ ด้วยตัวของท่านเอง จนเป็นผล สำเร็จให้วัดและชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์มีน้ำอุปโภคมาจนทุกวันนี้

การเสวนาธรรมปฏิบัติได้เกิดขึ้น เป็นช่วงตอนปลายของทศวรรษแรกของการอุปสมบท ด้วยการเดินทางไปศึกษาเล่าเรียนพระกรรมฐานกับท่านพระอาจารย์หลวงพ่อทองรัตน์ กนุตสีโล ที่สำนักบ้านสามผง ตำบลสามผง อำเภอศรีสิงค์ จังหวัดนครพนม เป็นจุดเกิดและเป็นก้าวแรก ที่ท่านรับเอาพระกรรมฐานเข้าไว้ในใจของท่าน หลวงปู่ได้ศึกษาการปฏิบัติ ภาวนากับครูอาจารย์ ระยะหนึ่ง ท่านก็เดินทางกลับมาอยู่ที่วัดบ้านเกิดและไปกราบครู อาจารย์ร่วมธุตงค์ ไปมาหาสู่ อยู่เสมอ ท่านได้นำเอาข้อปฏิบัติ พระธรรมกรรมฐานมาอบรมสั่งสอนชาวบ้านหนองอี้ ได้ส่งเคราะห์ ໂヨມมารดาและญาติด้วยการบัวชี และได้จัดตั้งสำนักสงฆ์ฝ่ายอรัญญาสีในบ้านเกิด ซึ่งว่า “สำนัก สงฆ์เมธาราเวก”

ในระหว่างที่หลวงปู่ไปมาหาสู่เพื่อการะ และปฏิบัติธรรมในสำนักของพระอาจารย์ทองรัตน์ นั้น ท่านอาจารย์ทองรัตน์ได้พาหลวงปู่เดินทางไปกราบมัสการ หลวงปู่มั่น ภูริทตโต พระอาจารย์ ใหญ่ฝ่ายวิปัสนากรรมฐานผู้มีเชื่อสี่ยังและเกียรติคุณเลื่องลือโด่งดังมาก ในขณะที่หลวงปู่มั่นธรรมจารย์ ผู้มีปรีชาสามารถ พ่านกอยู่ที่วัดป่าสุทธาวาส จังหวัดสกลนคร เพื่อรับโอวาทจากท่าน หลวงปู่มั่น ท่านได้อบรมสั่งสอนธรรมแก่หลวงปู่กินธี ถึงข้อปฏิบัติธรรมกรรมฐานนั้น ซึ่งมีรากฐานอยู่ที่การ กระทำศีล ให้สมบูรณ์บริบูรณ์พร้อม ๆ ไปกับการเจริญ สมอาทิ ภวนา เพื่อจะทำจิตให้สงบระงับจาก อารมณ์ทั้งปวง เพราะความที่จิตปลดออกจากอุคคลว่างเว้นจากอารมณ์ อันเกิดจากการสัมผัสทาง อายตันะ คือ ที่ตั้งแห่งการกระทำมี ๖ คุณ อันได้แก่ ตาภัยรูป หูกับเสียง จมูกกับกลิ่น ลิ้นกับรส กายกับการสัมผัสทางกาย และใจที่กระทำกับอารมณ์ในภายในที่ทำให้เกิด เวทนาความรู้สึกสุข รู้สึกทุกข์ รู้ดี รู้ช้า รู้สาย รู้ไม่สาย รู้นำรัก รู้ไม่นำรัก ทั้งหลายแล้ว จิตใจก็ยอมจะตั้งมั่นอยู่ใน อารมณ์อันเดียว อารมณ์นั้นก็ได้แก่พระกรรมฐาน หมายถึง การเอาพระกรรมฐานเข้ามาตั้งไว้ในใจ ความตั้งมั่นของจิตในลักษณะการ เช่นนี้ ย่อมจะทำจิตให้สงบอย่างเดียว เป็นความสงบที่สะอาด และบริสุทธิ์ผุดผ่องใส

หลังจากนั้นแล้วจึงหันมาพิจารณาชาตุ ทั้ง ๔ อันได้แก่ ชาตุดิน ชาตุน้ำ ชาตุไฟ และชาตุลม และพิจารณาขั้นธัชทั้ง ๔ อันได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ให้รู้ว่าชาตุขันธ์และ รูปนามทั้งหลายเหล่านี้ แท้จริงก็คือบ่อเกิดของความทุกข์โศกร้ายไวรัพันนานาประการทั้งปวงนั้นเอง

หลวงปู่มั่นท่านได้อบรมสั่งสอนข้อธรรมแก่หลวงปู่กินเรียเป็นประจำ และเมื่อท่านพบรหัสฯ หลวงปู่กินเรีย ท่านมักจะเอ่ยถามไปว่า

“กินรี ได้ ที่อยู่แล้วหรือยัง ?”

คำถามของหลวงปู่มั่นนั้นมีได้หมายถึงที่อยู่ในดีปัจจุบัน แต่ท่านถามถึงส่วนลึกของใจว่า มีสติตั้งมั่นหรือยัง ถ้ายังท่านก็จะกล่าวอบรมต่อไป ซึ่งส่วนมากหลวงปู่มั่นท่านจะเน้นให้เห็นถึงว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงเป็นปอเกิดของความทุกข์ เพราะเกิดจากอวิชชา คือ ความไม่รู้แจ้งในความเป็นของไม่เที่ยง ในความเป็นของเลื่อมໂທรมของชาตุขั้นธัชทั้งหลาย เป็นเหตุ และพระความไม่รู้จัก สิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงว่ามันมิใช่สัตตนบุคคลตัวตนเราเชา ไม่รู้จักความไม่เที่ยงไม่รู้จักความเป็นทุกข์ และไม่รู้จักความเป็นอนัตตา คือ ไม่ใช่ตัวตนตามความเป็นจริงแล้ว อาสวากิเลส คือ ราคะ โลภะ โโมะ โภค ภัยอ่อนครองเจ้าจิตของคน ๆ นั้นให้มีเดียว เริ่ร้อนและเป็นทุกข์ได้ในที่สุด

หลวงปู่มั่นท่านอบรมสั่งสอนหลวงปู่กินเรียต่อไปว่า การประพฤติปฏิบัติธรรมนั้นมีรากฐานสำคัญที่การปฏิบัติศีลเป็นเมืองต้น และทำ สมarith ในท่ามกลางเพื่อจะให้เกิดปัญญา ความรู้แจ้ง แห่งตลอดในชาตุขั้นธัชทั้งหลายเหล่านั้นได้ในที่สุด และเพื่อจะให้รู้ความจริงก็ต้องหมั่นพิจารณาว่า ร่างกายของเราที่ปั้นปูรุขขึ้นมาจากชาตุทั้ง ๔ นี้ ประกอบอยู่ด้วยชาตุอีกอย่างหนึ่งซึ่งแบ่งออกได้เป็น ๔ อย่าง ได้แก่

เวทนา คือ ความรู้สุข รู้ทุกข์ และไม่สุข ไม่ทุกข์

สัญญา คือ ความจำได้หมายรู้ในอายุตแห่งทั้งหลายที่มาระทบทแล้วรู้สึกแล้ว

สังขาร คือ ความใกล้เดียนปูรุงเปลี่ยนไม่หยุดอยู่ของนามชาตุนั้น

วิญญาณ คือ ความรู้สึกได้

รวมเป็น ๔ อย่างด้วยกัน เรียกว่า นามขันธ์

เมื่อร่วมเข้ากับชาติ ๔ คือ รูปขันธ์ด้วยแล้วจึงเป็นขันธ์ รวมย่อแล้วเรียกว่า กายกับใจ นี้เป็นสิ่งที่ไม่ยืนยงคงที่ ไม่เที่ยงแท้แน่นอนอะไรเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือ ร่างกายเนื้อหันของเรานี้เป็นของไม่สลายไม่งาม อกปรกโสโตรกโดยประการทั้งปวง การภาวนานี้ถูกต้องจะต้องเป็นไปในลักษณะนี้ นักภาวนามืออู้เห็นซึ่งสภาพตามเป็นจริงอย่างนี้แล้ว ย่อมจะมีความสะดุ้นกลัวต่อภัยและความเป็นโทษทุกข์ของสังขาร ไม่อยากประสบพบเห็นกับความทุกข์ทรมารเหล่านี้อีกแล้ว เมื่อนั้นจิตก็ย่อมจะคลายจากความกำหนดดินเดิมรูป เสียง กลิ่น รส โภภูพพะ และธรรมารมณ์ ยอมคลายความกำหนดรักใคร่ชอบใจ ในสิ่งอันเป็นที่ตั้งแห่งความรักใคร่ชอบใจ เมื่อจิตมีความเมื่อยหน่ายคลายความกำหนดเช่นนี้แล้ว ทุกข์ทั้งปวงก็ย่อมดับลงได้โดยแท้ ข้อที่ว่าทุกข์ทั้งปวงดับลงนี้เป็นพระอวิชชา คือความไม่รู้ ความเป็นจริงในธรรมดับไปนั้นเอง จึงเป็นเหตุให้รู้ความเห็นในธรรมที่เรียกว่า ปัญญา นั้น เจริญถึงที่สุด ผลที่ได้รับก็คือ “ปัญญาอันสงบระงับและแจ่มแจ้ง” หลวงปู่มั่น ท่านกล่าวอบรมหลวงปู่กินเรีย

หลวงปู่กินเรียท่านได้เล่าเรื่องราวของท่านสมัยที่ท่านไปฝึกอบรมธรรมฐานกับหลวงปู่มั่น ให้ฟังคุณ匕้ยทั้งหลายฟังอยู่เสมอว่า ในขณะที่ท่านนั่งสมาธิบริกรรมภาวนาอยู่นั้น กิริรูสีกิ่ว่าจิตคืออย ๆ

ส่งเข้าไปที่ลังน้อย ๆ แล้วปรากฏว่า หั้งร่างกายและเนื้อหังของท่านนั้นได้เป็นอยู่หลุดออกจากกัน จนเหลือแต่ซากของกระดูกอันเป็นโครงร่างที่แท้จริงในภายของท่านเอง “สิ่งที่ปรากฏในอาการอย่างนั้นมันชวนให้หันน้อหันน่ายิ่งนัก” หลวงปู่ท่านกล่าว

ประสบการณ์ในธรรมโดยลักษณะนี้ได้เกิดขึ้นกับท่านอีกครั้งหนึ่ง ในเวลาต่อมาแต่ไม่ทราบแน่ชัดว่าในขณะนั้นท่านพำนักอยู่ที่ใด ซึ่งครั้งนี้หันกล่าวว่า “ในขณะที่ภารนาออยู่นั้น ได้เกิดเพลิงไหม้ขึ้นในตัว ปลุกเพลิงได้ลุกตามพัดไหมหัวร่าง ในที่สุดก็เหลือออยู่แต่หากกระดูกที่ถูกเผา และคิดอยู่ที่นั้นว่าร่างกายคนเราจะสามารถแก้ไขในที่สุดมันก็ต้องถูกเผาอย่างนี้เอง” หลวงปู่กินเริ่มท่านได้อธิบายถึงการภานาว่ามีอยู่ ๓ ขั้นด้วยกัน กล่าวคือ

๑. บริกรรมภานา คือ การภานาที่กำหนดกรรมฐาน ๕๐ อย่างโดยย่างหนึ่งเป็นอารมณ์ เพื่อจะทำจิตให้ตั้งมั่น ขั้นนี้ยังเป็นเพียงการทำหน้นิก ยังไม่เป็นอารมณ์ที่แน่นแฟ้นจริงจัง มีการภานา “พุทธิ” เป็นอาทิ ข้อนี้เป็นการภานาในระดับที่จะทำให้เกิดบริกรรมนิมิต อันเป็นนิมิต ข้อต้นเท่านั้น

๒. อุปจารภานา คือ การภานาที่เริ่มจะทำจิตให้ตั้งมั่นดีกว่าข้อแรกขึ้นนิดหนึ่ง ข้อนี้ อุคหนินิมิตจะปรากฏขึ้นได้

๓. อัปนาภานา เป็นการภานาที่แน่แหน อาจทำให้เกิดปฏิภาณนิมิตได้

หลวงปู่กินเริ่มท่านได้ใช้ชีวิตอยู่กับ ท่านหลวงปู่มั่นเพียง ๒ ปี ท่านนั้น ส่วนเวลาออกนั้นท่านมักจะอยู่ตามลำพัง เป็นตัวของตัวเองมากกว่า ส่วนผู้ที่หลวงปู่กินเริ่จลีมเสียມีได้ถึงแม้มากอยู่ ปฏิบัติธรรมกับหลวงปู่มั่นก็ตาม ท่านคือ พระอาจารย์ทองรัตน์ เพราะท่านเป็นผู้ที่ให้ความรู้ในการปฏิบัติแก่หลวงปู่ นับว่าเป็นองค์แรกที่เป็นอาจารย์ของหลวงปู่กินเริ่ ซึ่งท่านมักจะไปมาหาสักนั้น อยู่เสมอ อีกอย่างหนึ่งที่เป็นสาเหตุให้หลวงปู่กินเริ่มสอนอยู่อย่างสันโดษแต่ผู้เดียวันนั้น เนื่องจากไม่ได้ญัตติเป็นธรรมยุตเช่นพระทั้งหลายรูปอื่น ๆ

ด้วยเอกลักษณ์พิเศษที่ท่านมีอุบัติสัญญาสมบัติไม่นิยมในหมู่คณะมาก ชอบความเป็นคนผู้เดียว ตามครูอาจารย์ที่สั่งสอนหั้งหลวงปู่มั่น ภูริทตโถ และหลวงปู่ทองรัตน์ กนุตสีโล ทำให้ท่านแยกตัวไปเฉพาะตนและธุระคงค์เรื่อยไป ตามป่าเขา ถ้ำ หุบเหว ริมน้ำและหัวหาญที่จะแสวงหาโมกธรรม การมุ่งเข้าป่าหาที่วิเศษที่สัปปายะ จึงเป็นเอกนิสัยของท่าน แล้วกลับมากราบคาราะบูรพาจารย์เพื่อตรวจสอบการปฏิบัติและตรวจสอบอรามณธรรม แล้วจะแยกจากหมู่คณะเสพเสนาสนะตามธรรมชาติ ตามอุบัติสัญญาของท่าน ปฏิบัติทางของหลวงปู่จึงนับได้ว่าได้ดำเนินตามทางที่พระพุทธองค์ทรงลั่งสอน หลวงปู่ธุระคงค์ในเขตอีสานเหนือ เป็นปกติและบางครั้งข้ามไปฝั่งข้ามแม่น้ำโขงสู่ประเทศไทย เช่น ครั้งหนึ่งท่านธุระคงค์ไปยังฝั่งลาวตรงข้ามกับบ้านแพะพร้อมกับพระอาจารย์awan บคุโน่ เพื่อไปกราบหลวงปู่ทองรัตน์

การเดินธุดงค์ครั้งยิ่งใหญ่ของท่านก็คือ การเดินธุดงค์สู่ดินแดนพุทธภูมิ พร้อมคิชัยคือพระภิกขุยศและพระภิกขุหล่อต์ จากบ้านเกิดบ้านหนองอี้ มุ่งหน้าสู่ท่าอุเทน เลาะเลี้ยบริมฝั่งโขงไปทางเหนือตามสายน้ำสู่ตันน้ำ ผ่านอำเภอศรีสิงห์ บ้านแพะ บึงกาฬ แล้วข้ามโขงไปกรอบnmั斯การพระพุทธบาทโพนสันของลาว หลวงปู่เดินทางกระแสน้ำ ผ่านโพนพิสัยท่าบ่อ ศรีเชียงใหม่ สังคมปากช่อง จนกระทั่งถึงอำเภอเชียงคาน การธุดงค์ด้วยระยะทางนี้ยาวไกล ต้องหันดูทั้งทันบ้างคราวต้องอดอาหารถึง ๗ วัน กิจยังเคยมี จนเป็นสิ่งปกติ เมื่อจะทุกข์ยากลำบากทุกข์ເວหนาเพียงใดหลวงปู่ยังยึดมั่นในข้อวัตรปฏิบัติเคร่งครัดหนักยิ่งขึ้นท่านอบรมสอนคิชัยให้พากเพียรรักษาศีลให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ รวมคราวร่วมยิ่งนักขณะธุดงค์ทางไกล การปฏิบัติต้องทุกอธิบายถ จะนั่ง จะยืน จะนอนจะทำสิ่งใดในขณะเดียว ต้องมีสติทุกขณะพยายามใจเข้าอก

หลวงปู่นำคติคิชัยผ่านปาดบิบแล้ง ปาดบีชันและปาดบีชา บุกปีบเนาลูกแล้วลูกเล่าผจญสัตว์ป่า ไี้ป่าที่ซุกซุมและคุกคาม จากเชียงคานสู่เชตฯ อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย แล้วเข้าสู่เมืองปากลาย เมืองบ่อแตน แขวงไชยบุรีของลาว ได้พบพระอัลซชี ป่าตองเหลือง ที่นุ่งห่มใบไม้ และคนป่าถักแท้ แล้วหลวงปู่ว่าเข้าสู่บ้านหัวยหมุน อ่าเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ หลวงปู่เคยจำพรรชาอยู่กับผ้าแม่ว ตลอดพรรชาได้ฉันแต่เข้ามาโพด เพราะไม่มีข้าว

ออกจากบ้านน้ำปาดมุ่งสู่จังหวัดอุตรดิตถ์ แล้วต่อไปสวรรค์โลก จึงขึ้นรถยกไปลงที่บ้านระแหง อ่าเภอเมืองตาก ต่อจากนั้นหลวงปู่ก็เดินธุดงค์เข้าสู่แม่น้ำดอต ข้ามเข้าสู่ประเทศไทย บ้านนานา หลวงปู่จึงส่งกลับเขตแดนไทย ส่วนหลวงปู่กับหลานลูกพี่ชายที่บ้านหัวยหมุน น้ำปาด ได้เดินทางต่อสู่ย่างกุ้ง และได้พำนกอยู่ด้วยตั้งหนึ่งในย่างกุ้งต่อม้าได้รับศรีทชาลาภานุบาลากษาพม่า จังได้รับนิมนต์ให้ไปอยู่ “วัดกุลากอง” ต่อมาหลวงปู่ได้พบกับพระภิกขุไทยรูปหนึ่งได้นำทางไปสู่แคนพุทธภูมิ เพื่อมัสการสังเวชนียสถานทั้ง ๔ หลังจากนั้นหลวงปู่ได้นำคติเดินทางกลับมายังและหลวงปู่จำพรรชาอยู่ในพม่าถึง ๑๒ ปี ทำให้หลวงปู่พูดภาษาพม่าได้

ในคืนหนึ่ง หลังจากที่หลวงปู่ภวนาน ... ได้จ่าวัดพักผ่อนและเกิดนิมิตร่ว่า โอม Mara ดาของท่านชื่งบัวชี манอนชาง หลวงปู่รู้สึกแปลงโฉมในนิมิต คิดว่าคงจะมีเหตุการณ์เกิดขึ้นกับโยม Mara ดา ท่านจึงต้องเดินทางกลับบ้าน ทั้งที่ไม่คิดที่จะเดินทางกลับ คาดว่าหลวงปู่กลับโดยพาหนะรถยนต์ ระยะนั้นหลวงปู่มั่น จำพรรชาที่บ้านต้องโขบ บ้านนานา พอหลวงปู่หาราปได้เข้าไปกรอบnmั斯การ หลวงปู่มั่นได้ถามว่า กินรี ได้ที่อยู่แล้วหรือยัง หลวงปู่ตอบว่า “ได้แล้วครับ” หลังจากนั้นหลวงปู่กินรี ได้เดินทางไปกลับบ้านหนองอี้ ผ่านบ่าซ้าของหมู่บ้าน พับแต่เด็กถ่านกองฟ่อนที่เผา Mara ดา ท่านจึงนำคติพญาติพื่น้องท่านบุญเก็บอัฐิของโยม Mara ดา ด้วยการทำบุญให้เป็นบุญ คือห้ามมิให้ฆ่าสัตว์ และไม่ให้ดื่มสุรา หลังจากนั้นหลวงปู่ได้ธุดงค์กลับไปยังพม่า ผ่านบ้านลาวสาง จังหวัดตาก ได้จำพรรชาอยู่ในหมู่บ้านมูเซอ ระหว่างนี้ท่านอาพาธด้วยโรคทัวใจ ลันไม่ได้อยู่ประมาณ ๓ เดือน ซึ่งท่านเล่าว่า “ความเจ็บไข้ทางกายนี้ เมื่อเป็นหนักเข้ามันก็เป็นอุปสรรคต่อการกวานาอยู่มากหนึ่งเดือน ก็เป็นที่ตั้งแห่งนิรภัย ความฟื้นฟูที่ร้าว ร้าวคายทั้งหลาย บางครั้งก็ทำให้เกิด

ความเครียด ความสัมภัยเกลือบแกล้งลังเลใจ “ไม่แน่ใจไปเสียทุกอย่าง สงสัยอันดิที่นี่แก่ตัว สงสัยอย่างอื่นจนทำให้การ Kavanaugh ไม่สนับสนุน ที่ทรงไว้ได้คือก็คือคือ แต่ในที่สุดอารมณ์ทั้งหลาย เหล่านี้ก็สงบ เพราะทางเพ่งพิจารณาอยู่ในอารมณ์” หลวงปู่ได้ยินพระโนราณจากด้วยการจัดหาตามคำบอกร้องของชาวเช้า ทำให้หลวงปู่หายจากอาการอย่างน่าอศจรรย์ทำเงินตัดสินใจเปลี่ยนใจ ที่จะละสังฆารที่พม่ากลับมาสู่มาตุภูมิ

โอวาทธรรม

หลวงปู่กินรี จนทิโภ กับลามพานักกอยู่สำนักสงฆ์เมธาวิเวก แล้วต่อมาได้ย้ายมาอยู่ที่วัดกันตศิลาวัส แม้ว่าปฏิปิทานของหลวงปู่จะไม่นิยมและเผยแพร่ศาสนาด้วยการเทศนาเชิงโทรทัศน์หรือคำพูด หลวงปู่เป็นตัวอย่างของการทำให้ดูปฏิบัติให้เห็นมากกว่าแต่อุบัյธรรมคำลั่งสอนของท่านทรงปัญญาและลุ่มลึกมาก เช่น

- เตือนและให้สติหลวงปู่ฯ ผู้เป็นลูกศิษย์ที่จะขอลากลับลุบบ้านเกิดว่า “ระวังให้ดีถ้าท่านรักใครคิดถึงใครเป็นห่วงใครผู้นั้นจะให้โทษแก่ท่าน”

- ให้รักษาศีลให้ดี ทำความเพียรให้มาก มั่นคงจะรู้เรื่องเห็นเอง เป็นคำสอนที่หลวงปู่บอกกับลูกศิษย์เสมอ

- สตินี้ เป็นสิ่งสำคัญมาก ถ้าเราทราบระเบียบวินัยที่มีอยู่มากมายอย่างละเอียดรอบครอบ แล้ว และตามรักษาได้อย่างครบถ้วน สติของเราก็จะต่อเนื่องกัน จิตใจก็จักจดจ่ออยู่ในข้อวัตรปฏิบัติของตน ไม่มีโอกาสที่จะแสส่ายไปภายนอก ถ้าขาดสติ โอกาสที่จิตใจจะวิ่งไปตามอารมณ์ ภายนอกมันก็มีมากขึ้น และอารมณ์ทั้งหลายก็ยอมครอบงำจิตให้หลงเหลือมัวมากได้ง่ายขึ้น

- ไม่ควรคลุกคลี ให้ด้วยคุณเดียวมาก ๆ สาขายังด้วยตัวเองให้มาก มีจิตใจที่กำหนดจดจ่ออยู่ในพระธรรมให้มากนี้เป็นการดีที่สุด

- สังฆาร คือ ร่างกาย จิตใจนี้ เป็นของไม่เที่ยง และจะหาสาระแก่นสารอะไรไม่ได้โดยประการทั้งปวง

- จะให้ลูกเป็นคนดี ต้องทำดีให้ลูกดู
- บุรุษพึงพยายามไปกว่าจะสำเร็จประโยชน์
- ผู้ยังในหน้าที่ การงานไม่ประมาทเข้าใจการเลี้ยงชีวิต ตามสมควรจึงรักษาทรัพย์ที่หากได้

- คนโกรธที่ว่าจายาบ
- วาจา เช่น เดียวกับใจ
- ธรรมเป็นของແน່ນອນ ແຕ່ຮູບເປັນຂອງໄໝແນ່ນອນ
- ກີເລສີຄືອຕ້ວມາຮັນຮ້າຍກາຈ ແມ່ນ້າເສມອດ້ວຍຄວາມອຍກໄມ້ມີ
- ຄວາມອຍກໄມ້ມີຂອບເຂດ ຄວາມອຍກຍ່ອມຜັກດັນເທົ່ານີ້ຈິງວຸ່ນ
- ໂຄຖຸກຄວາມອຍກໄປ ຄວາມອຍກເປັນແດນເກີດຂອງຄວາມທຸກໆ

ปัจฉิมบท

หลวงปู่พระอาจารย์กินรี จนทิโย ได้ยึดมั่นถือปฏิบัติตามบูรพาจารย์ใหญ่หลวงปู่เสาร์ กนุตสีโล หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต และหลวงปู่ทองรัตน์ กนุตสีโล ที่อยู่อย่างสม lokale เรียนง่าย ไม่ เปิดเผยตน เก็บตัว ไม่ชอบคนหมู่มาก ไม่มักมากไม่เมื่องการความมีเชื้อเลียง พูดน้อย ไม่ชอบเทศน์ ถ้าไม่สนใจให้เทศน์ หลวงปู่อยู่อย่างสงบ ๆ เมื่อนพระผู้เฒ่าไม่มีอะไรได้

การปฏิบัติภวนาของหลวงปู่กินรี เพียงวิธีการสังเกตดูกิริยาภยานอกนั้นอย่างที่จะเข้าใจ เพราะกิริยาพฤติกรรมที่แสดงออกกับภูมิใจ ภูมิธรรมภายในนั้นเป็นคนละเรื่อง ดังคำปราศของ พระอาจารย์ชา สุกุโทิ ครั้นปฏิบัติธรรมอยู่กับหลวงปู่ หั้งก่อนและหลังที่เดินธุดงค์สู่ภูลังกา นครพนม ได้กล่าวว่า ทำนองการทำความเพียรออย่างสาหัส เดินลงกรมหั้งวัน ไม่ว่าฝนจะตกแต่จะ อากาศแหน่งดินทรุดทางเดินเป็นร่องลึกหลายต่อหลายร่องปฏิบัติมิได้หยุดหย่อน ยังไม่รู้ไม่เห็นอะไร แล้วหานอาจารย์ปฏิบัติเพียงเดินลงกรมก็ไม่ค่อยเดินจะนั่งสมาธินาน ๆ ก็ไม่เห็นนั่ง ค่อยแต่จะทำ นั่นทำนี่แล้วจะเปลี่ยนไปนั่นแล้วหลวงปู่ชา ได้กล่าวว่าหลังว่า เรามันคิดผิดไปทำพระอาจารย์ทำ ความเพียรขันอุกฤษณาต่อมาหลายต่อหลายปี รู้อะไรมากกว่าเราเป็นไหน ๆ คำเตือนสั้น ๆ หัวน ๆ แม้จะนาน ๆ ครั้ง แต่ก็เป็นสิ่งที่เรามิเคยคิด ไม่เคยเห็นมาก่อน อุปมาเหมือนแสงจันทร์กับ แสงเทียน การปฏิบัติแท้ ๆ นั้นไม่ใช่กิริยาอาการภายนอก ไม่ใช่การเดินลงกรมด้วยเท้า ไม่ใช่การ นั่งสมาธิ มิใช่ศึกษาจากตัวร้าวหันสือ มิใช่เพียงคำพูดและมิใช่สิ่งที่จะยกเป็นตัวเป็นตนได้แต่ การปฏิบัติภวนาที่แท้จริงนั้น เป็นกิริยาภัยใน เป็นอาการภัยใน เป็นการปฏิบัติทางใจ นั่งนึงอยู่ ที่จิต ทำอารมณ์ให้นึง ทำจิตให้นึง มีสมาธินเป็นหนึ่งอยู่ทุกขณะจะ ตลอดภวนา ทุกเวลาทุกริยาบท แม้การทำกิจอันใด ละนั่นการจะไปจับเอกสารกระทำด้วยการนั่งสมาธิกายเดินลงกรมของครูบาอาจารย์ นั้นไม่ได้และไม่ถูก

หลวงปู่กินรี เป็นพระที่ยึดมั่นในศีลธรรม อบรมลูกศิษย์อย่างประมาทในศีลแม้ลิกขนาท เล็ก ๆ น้อย ๆ ในพระวินัยจะประมาทไม่ได้เด็ดขาด แม้เพียงการตากผ้าสบงจีวรแล้วมิได้ฝ่าดูรักษา หลวงปู่ก็ต่านินพระลูกศิษย์ว่าประมาทในลิกขนาทเล็ก ๆ น้อย ๆ การเป็นสมณะต้องเป็นผู้มักน้อย สันโดษ เป็นอยู่อย่าง ๆ กินแต่น้อยมีทรัพย์สิ่งของน้อยและไม่สะสม จงต้องหันนุณอมรักษาให้ให้นาน ๆ เป็นผู้ไม่สั่นเปลืองมาก ถ้าใช้สุรุ่ยสุร้าย แสดงถึงการขาดสติในการประคับประคองตัวให้อยู่ ในครอบร่องรอยของสมณะ แล้วจะมีอะไรเป็นเครื่องมือปฏิบัติภวนา สตินั่นต้องมั่นคง และ ต่อเนื่องด้วยการสังวรระวังในวินัยลิกขนาท สติเราก็จะมั่นคงต่อเนื่อง ถ้าขาดวินัยย่อมขาดสติ จิต จะวิงไปตามอารมณ์ภายนอกอารมณ์ทั้งหลายก็ย่อมครอบงำจิตให้หลงใหลมัวเมะ การมีสติอยู่กับรือ วัตรพระวินัย ย่อมเป็นเครื่องกันอารมณ์ทั้งปวงและทำให้สติต่อเนื่อง จิตใจย่อมตั้งมั่นเป็นสมาธิ จิตตลอดกิริยานาถ คำสอนของหลวงปู่จึงเป็นคำสอนที่ง่าย ๆ เป็นการสอนด้วยข้อปฏิบัติและกระทำ ทันที

หลวงปู่กินรี จนทิโย ทำนองเป็นคนพูดน้อย แต่ละคำพูดที่พูดจึงมีแต่ความบริสุทธิ์และจริงใจ ทำนองยึดถือคติธรรม “สติโลกสุนิ ชาครโว” สติเป็นธรรมเครื่องตั้งอยู่เสมอ จงเอาสติตามรักษาจิตไว้

เพราะคนมีสติบ่อมประஸบแต่ความสุข จะพูดจะคิดจึงความมีสติทุกเมื่อ ห่านมกจะอยู่คนเดียวไม่ชอบคลุกคลีกับหมู่คณะ พยายามให้พระเณรในวัดมีการร่วมกันน้อยที่สุด ให้เร่งทำความเพียรออย่าได้ออยู่ด้วยความเกียจคร้าน อ่ายเป็นผู้พูดมาก เอกเกริกเสยาไม่จำเป็นท่านจะไม่ให้ประชุมกัน แม้การสวดมนต์ทำวัตรยังให้ทำร่วมกันสักป้าหลลครั้งเท่านั้น แต่เป็นสิ่งที่ต้องทำด้วยตนเองอยู่แล้ว ให้ออยู่คนเดียวทำคนเดียวมาก ๆ จิตจดจ่ออยู่ในพระธรรมให้มาก โดยเฉพาะเตือนลูกศิษย์ให้อยู่ในป้าชาให้มาก านิสัยของการอยู่ในป้าชาทำให้จิตใจล้า องอาจจิตตื้นอยู่เสมอพิจารณาข้อธรรมได้ถี่ถ้วน เพราะจิตปราศจากนิวรณ์

หลวงปู่กินรี จนทิโย เคยอยู่กับหลวงปู่เลาเร้นนานถึง ๖ ปี อยู่ปฏิบัติธรรมร่วมกับหลวงปู่มั่น ๒ ปี และอยู่กับหลวงปู่ทองรัตน์ ๕ ปี หลังจากนั้นได้กราบคารราภารายให้หังสามอยู่เนื่องนิจ ห่านได้กล่าวกับพระอาจารย์ชา จึงประกาศประดิษฐานพระพุทธศาสนาเชิงปฏิบัติธรรม ขยายไปยังทวีปต่าง ๆ ทั่วโลก แต่ชีวิตปั้นพยายามของหลวงปู่กินรี จนทิโย ทุกสิ่งทุกอย่างปกติคือพูดน้อย เก็บตัวอยู่เรียนร่ายสบประับ หยุดการเดินทาง หยุดการธุดงค์ มีนาน ๆ ครั้งจะไปเยี่ยมพระอาจารย์ชา ผู้เป็นศิษย์ที่วัดหนองป่าพง ด้วยลักษณะนิสัยต้องการอยู่ตามลำพัง อยู่คนเดียว ไม่เปิดเผยตัวเอง จึงไม่มีผู้ใดที่จะเคยได้ยินคำพูดที่จะเป็นไปในทางอื้ออดการมีดี การอวดคุณธรรมวิเศษจากหลวงปู่ ห่าน สมณะที่ส่งบเสียงยามเจียมตน จึงไม่อุดมด้วยคิชยานุศิษย์หังบรรพชิตและชาววاس หลวงปู่ชา สุภาพโถ จึงส่งพระลูกศิษย์ ๒ รูปมาอุปถัมภากดูแลห่าน

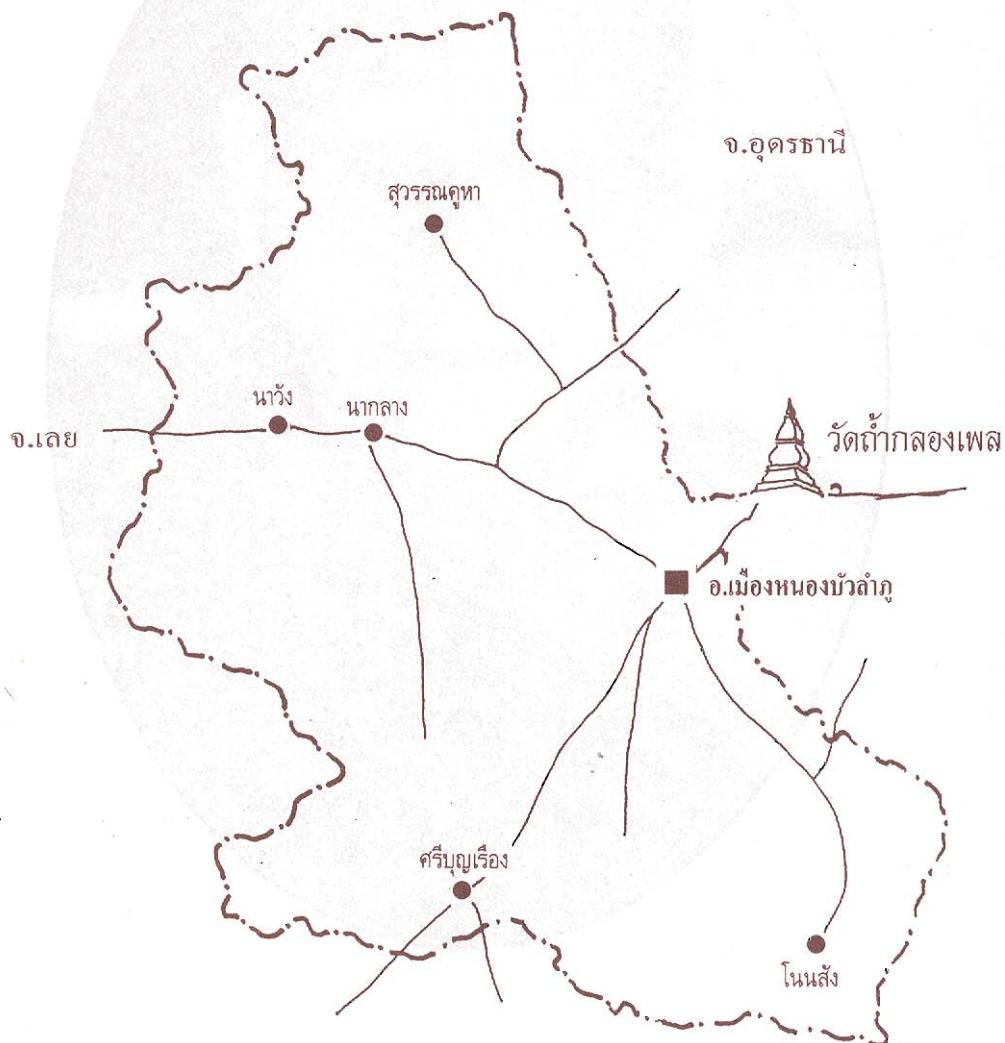
หลวงปู่มีโรคประจำตัว คือ ไออยู่เป็นนิจ เนื่องจากเกียกับปอดชื้น แต่ไม่ยอมให้หมอรักษาไม่ว่าห่านจะเป็นอะไร จะอาการหนักหรือไม่หนัก ห่านจะไม่ยอมให้ใครร่าด้วยห่านไปปรึกษาที่โรงพยาบาลอย่างเด็ดขาด อะไรมันจะเกิดก็ต้องเกิด จนกระทั่งวันพุธที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๖๓ ตรงกับวันแรก ๕ ค่ำ เดือน ๑๗ ปีวอก หลวงปู่จึงได้ลัสรังหารจากพวกรไว้ไป สิริรวมอายุ ๘๔ ปี ๗ เดือน ๑๙ วัน ๕๕ พรรษา



ทำไม่เกิดมาไม่เหมือนกันล่ะ ไม่เหมือนกันคือ ความประพฤติ
ผู้นี้เข้าประพฤติดี เขามีการรักษาศีล มีการให้ทาน มีการสตับรับพัง
เขางดงามมีปัญญาดี มีการศึกษาเล่าเรียนดี อุทิ้งก็มีแต่กรรมดี

หลวงปู่ขาว อนาโลย

แผนที่แสดงที่ตั้ง วัดถ้ำกลองเพล อําเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู



แก้วมณีอีสาน
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

■ ที่ตั้งจังหวัด
● ที่ตั้งอำเภอ



เส้นทาง
ที่ตั้งวัด

หลวงปู่ขาว อนาโลย

วัดถ้ำกลองเพล อ.เมือง จ.หนองบัวลำภู

ชาติกำเนิดและชีวิตปฐมวัย

หลวงปู่ขาว อนาโลย วัดถ้ำกลองเพล อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู นามเดิม ของท่านชื่อ ขาว ໂຄຣຄາ ເກີດເມື່ອວັນທີ ២៨ ຮັນວາມຄ ພ.ສ. ២៥៣១ ตรงกับวันอาทิตຍ ແຮມ ១០ ດີຕິບຸກ ປະຈຸບັນ ທີ່ນັ້ນປ່ອງຫຼາຍ ຕ.หนองแก้ว อ.เมือง ຈ.หนองบัวลำภູ

ໂຢມບົດຊື່ ພ້ວ ໂຢມມາຮາຊື່ ຮອດ ໂຄຣຄາ ທ່ານມີພື້ນອ່ອງຮ່ວມໜ້ອງເດືອກກັນ ៣ ດີ ທ່ານ ເປັນຄົນທີ ៤ ອາຊີພໍລັກຂອງຄຣອບຄຣວັກໆ ທ່ານາແລະຄ້າຂາຍ ເມື່ອหลวงปู่ขาวຍັງຍຸ້ໃນວັຍໜຸ່ມແນ່ນ ກົດ່າງ່າງ່າພາມວິສັຍຂອງຜຣາວສ້າງຫລາຍ ເມື່ອຍຸດີ ២០ ປີ ບົດມາຮາດໄດ້ຈັດໄໝມີຄຣອບຄຣວ ກຣຽາ ຂອງທ່ານຊື່ ນາງມີ ແລະໄດ້ມີບຸຕຸຮ້າວັນກັນ ៣ ດີ

ທ່ານພຣະອາຈາຣຍມທນັບເລົວ່າ ລວງปູງขาว ມີນີ້ສັຍເດີດເດືອກກັນຈົງເຈັງມາກ ມາຕັ້ງແຕ່ເປັນ ມຣາວສ ເມື່ອບັນຍັນສັຍເຈັງເຈັງມາຈົ່ງຕິດຕ້າມ ຍິງບັນຍີໃນພຣະພຸຖຄາສນາຊື່ປັນຄາສນາຈົງ ທີ່ສອນໃຫ້ຄົນທ່າຈົງໃນສິ່ງທີ່ຄວາມກຳດ້ວຍແລ້ວ ທ່ານຢືນຮັບສິ້ນໃນຫຼັກຄຣມມາກັບໜີໂດຍລໍາດັບ

ເກື່ອງກັນອາຊີພັກງານ ເມື່ອຄັ້ງລວງປູ້ຢູ່ເປັນມຣາວສ ທ່ານພຣະອາຈາຣຍມທນັບໄດ້ເຮັບເຮັງ ເປັນຄຳພຸດຂອງລວງປູ້ໄວ້ໃນຄໍາຖາມຄໍາຕອນປັ້ງຫາຮຽມ ໃນຫັ້ນລືອ “ອນຸສຣົມພຣະຮາຫານເພດີງຄົມ” ຂອງລວງປູ້ ດັ່ງນີ້ “ອັນວ່າສຸກລູສູງສຸກລູຕ່ານັ້ນ ບຣດາສັຕິວ່າໂລກຜູ້ອູ້ໃຫ້ອໍານາຈກູ້ແໜ່ງກຣນ ຍ່ອນນີ້ ຖາງເກີດໄດ້ດ້ວຍກັນ ອ່າວ່າແຕ່ປຸກນີ້ເຊີ່ວຍເຫັນ ແນ້ມີຕົກກູ້ສູງຕ່ານັ້ນເປັນສາຍທາງເຕີນຂອງສັຕິວ່າ ໂລກ ຜູ້ນີ້ກຣນຈໍາຕ້ອງເດີນຕ້ອງຜ່ານເໜີ້ອັນກັນຫຼັດ ກນນີ້ສານາມາກີ່ຜ່ານ ກນນີ້ສານານີ້ອັບກີ່ ຜ່ານ ກພກຳແນດສຸກລູຕ່າງໆ ດັ່ງກ່າວມາແລ້ວ ເຊັ່ນຫລານເປັນພຣະເຈົ້າໄຟ້ເຈົ້າຄຸນນີ້ບຸ່ນຍຸ່ນກັກສັກດີ ໄທ່ງໆ ຫລານຈາກທີ່ໄປກຣູງເທິພາ ດ້ວຍເຫັກດີ ດ້ວຍຮອຍນີ້ຮ່ອໄຟກີ້ ດ້ວຍເຮືອເຫະເຮືອນົນກີ້ ຫລານຈໍາຕ້ອງຜ່ານດິນຟ້າອາກາດ ເບີນ ອ້ອນ ແນ້ງ ທີ່ສູງ ທ່າງ ທ່າງ ທີ່ນີ້ອູ້ຕາມຮາຍທາງເຮືອຍໄປ ຈົນລຶງຈຸດທີ່ທ່ານຍັກຂ້ອງກຣູງເທິພາ ໂດຍໃນ່ອາຈສະຫຼັບ”

“การเกิดในสกุลสูง ๆ ต่ำ ๆ ตลอดพชาติต่าง ๆ กันนั้น สัตว์โลก เกิดตามวาระกรรมของตนมาอีส แม้จะทรงบุญหนักศักดิ์ใหญ่ แต่เมื่อถึงวาระกรรมของตนที่ควรจะเสวยอย่างไร ก็จำต้องเสวยตามรายทาง คือพชาตินั้น ๆ เท่าที่ปุ่มเกิดในสกุลช瓦นาปูร์ไม่เสียอกเสียใจ ไม่น้อยหน้อต่อไป เพราะปูร์อ้วว่า ปุ่มเกิดตามวาระกรรมของปูร์เองปูร์จึงไม่ทำหนิตีเตีบวนบิดามารดา ผู้ให้กำเนิด ตลอดญาตินิตรพื้นเมืองที่เกิดร่วมและใกล้ชิดสนิทกันว่ามาให้โภนปูร์ มันเป็นกรรมของครรชของเรา ดังธรรมท่านสอนไว้ไม่ผิด ในมีที่กัดก้านปูร์ขอนรับธรรมท่านอย่างซึ้งใจไม่มีวันถอนเลย”

“สกุลชوانานั้นมันต่ำต้อยที่ตรงไหน กันทั้งโลกได้อาศัยเข้าไว้ท้องนาของชาวนาตลอดมา จึงพบุญชีวิตร่างกาย Narad มีหัวอ ที่ถูกตามความจริง ความหมายว่า สกุลชوانาคือสกุลเดี้ยงโลก กือสกุลพ่อสกุลแม่ของมนุษย์ทั้งโลก ด้วยความเป็นคนกตัญญูบุญรุคุณ ของสิ่งเดี้ยงดุของผู้เดี้ยงดุ และสกุลชوانานั้นต่ำที่ตรงไหนลงกว่านาเช...ถ้าทำหน่าว่าเขาต่ำจริง เราคนสกุลสูงและสูง ๆ กือย่ากินเข้าไว้และเพือกมันของเขาเช มนัจะเสียเกียรติของคนล้มต้น เมื่อหง ปล่อยให้ตายเสียจะได้ไม่หนักโลกของชوانาที่ทำหัวไว้ให้กิน กินแล้วไม่รู้จักบุญรุคุณ”

“คราวเป็นนราสามก็คิดบ้า ๆ เหมือนโลกตื่นลมเทาเหมือนกัน ว่าตนเป็นลูกชوانา วาสนาต้อง กิดชาติเป็นเจ้าเป็นนายกันเขานะเหมือนกัน อย่างน้อยไปเป็นครุสตันนักเรียนก็ยังดี แต่เราคนจนหาเดี้ยงแม่ เดี้ยงน้อง พอร์สึกตัวว่าเป็นธڑานะยากรอนไม่มีเวลาเรียนและไม่มีทุนเรียน หนังสือ ดังนี้แล้วก็หყุดคิด หყุดกังวลใจกันเรื่องนี้ พอมานาขปฏิบัติธรรมไปเรื่อย ๆ ความรู้สึก กับธรรมเริ่มชึ้นเขานเข้าอีกนั้นละเล็กละน้อย ความที่เคยคิดว่าตนเป็นคนอาภพวานาเป็นลูกชوانาก็ค่อย ๆ หายไป ๆ จนกลายเป็นความรู้สึกว่า จะเกิดในสกุลใดกือสกุลมนุษย์ ที่ต้องตะเกียงตะกาบทาเดี้ยงปากเดี้ยงห้อง เพื่อความอุ่รอดเหมือน ๆ กันไปเรื่อย ๆ ทราบเท่าทุกวันนี้ ชั่งแก่นมากแล้ว มันเลยมีความรู้สึกไปคนละโลกและรู้สึกไปในแบบที่โลกเขาไม่ค่อยคิด กันเสียแล้วทุกวันนี้”

เมื่ออายุของหลวงปู่มากขึ้น ก็ให้เกิดความเมื่อยหน่ายในความเป็นอยู่และความวุ่นวายต่าง ๆ ของทางโลก จิตใจให้รุ่มร้อนอย่างจะหาที่ลง เมื่อทำจิตให้เงียบสงบ พ้นจากความวุ่นวายหันหลายชีวิตในทางโลกของหลวงปู่ไม่ค่อยรับรื่นนัก เหตุการณ์สำคัญอันหนึ่ง ท่านพระอาจารย์มหابัวได้เรียบเรียงเป็นคำพูดของหลวงปู่สอนหลานไว้ดังนี้

“ปูร์จะทรงครรภ์ไปตรังน้ำและสรุปความย่อ ๆ เลยนะหลาน เดินปูร์เป็นคนบันทันแท้ รับผิดชอบต่อกรอบกรัวอย่างจริงใจ แต่การท่านนาหาเดี้ยงกรอบกรัวไม่ค่อยสมบูรณ์เท่าที่อุษา กให้เป็น ขาด ๆ เขิน ๆ ซึ่งทำให้ปูร์คิดสางสารกรอบกรัวอยู่ไม่away จึงคิดและตัดสินใจลงไปปรับจ้าง ทำนาทางภาคกลาง พอดีเงินแล้วก็กลับมาบ้าน แต่เจ้ากรรมนาเจอเมี้ยนนี้ ตอนนี้ปูร์เกือบเสีย กันไปทั้งคนอย่างไม่คาดฝัน”

“ก็เมื่อเมื่อกำลังเริงรักหักสาวาท อุบัติชัยซื้อย่างตำตาและชี้ห dane ให้รู้จักได้ก่อนเลือกไป ก้อนจะนั่งมองจะเป็นอ่อนมาดูตามคำน้อกเล่าของชาวบ้านเวลา เว็บนๆ ดึกสังคพร้อมกับด่านอันกวนกริบอยู่ในมือ เว็ตเด้อดานสุดแรงเกิด จะฟ่าดีฟันลงให้ ขาดสะบันไปทั้งเมืองทั้งชาบชี้ แต่เพอญชาบชี้นองเห็นก่อน ยกมือขึ้นไห้วปุ่นตัวสั่นแท้ๆ ขอชีวิตชีวไว้ พร้อมทั้งบอกสารภาพความผิดที่ทำลงไปทุกอย่าง ขณะจิตตะดุดนี้ตื่นรู้ว่าเข้า ขอนแล้ว อย่าทำๆ จะเป็นความเสียหายเพิ่มเข้าอีกด้วยไม่มีผลดีอะไรเกิดขึ้นเลย ประกอบกัน ใจเกิดความสงสารชาบที่ผูกลัวตายสุดชีด ใจเลือกอ่อนลง แล้วเรียกร้องให้ชาวบ้านมาดูเหตุการณ์ ในขณะนั้นจนหายสงสัยในข้อเท็จจริงทั่วหน้ากันแล้ว ประชุมญาติและผู้ใหญ่บ้านจะอบรมรื่น อย่างหนัก ชาบที่ยอนรับทุกอย่าง จึงปรับใหม่ด้วยเงิน พร้อมกับประกาศยกเมียให้ชาบที่นั้น อย่างเปิดเผยในชุมชน ตัดกรรมตัดเรื่องหายห่วงไปเสียที หลังจากนั้นนี้แต่สุดสังเวชใจ เป็นกำลัง กิตเรื่องอะไรในโลกไม่มีความลงใจติดใจที่จะทำที่จะอยู่แบบโลกเงาอยู่กันต่อไป ให้ หมุนไปทางน้ำชาเพื่อหนีโลกอันไม่สมน้ำใจพื้นที่นี้ให้พื้นที่นี้โดยถ่ายเดียว อย่างอื่นใจไม่ยอมรับแล้ว มีการ ออกน้ำหนึ่นโลกเพื่อความพ้นทุกข์ไปในพานตามสืบต่อพระพุทธเจ้าพระสาวกท่านอย่างเดียว เท่านั้น เป็นที่ลงใจและสมัครใจอย่างเดิมที่ ไม่มีอะไรมาขัดแย้ง ปูจิได้มาน้ำชาและปฏิบัติธรรม อย่างถ่องใจเรื่องมากจนปัจจุบันนี้ นี่แสดงเหตุที่จะให้ปูจืออกน้ำชาอย่างรวดเร็ว เพราะความสังเวช เมื่อหน่ายประทับใจปูจาริจและตอนนี้แลเป็นตอนที่ปูจุชาด้วยศรัทธาความอุยากน้ำชาจริง ไม่มี อะไรจะห้ามไว้ได้ เนื่องจากความเมื่อหน่ายในเหตุการณ์ที่ประสบมา และกิตกว่างช่วงเท่าไร ก็ยังเกิดความเมื่อหน่ายมากขึ้น ถึงกับต้องน้ำชาดังใจหมาย”



ชีวิตสมณะ การแสวงหาธรรมะและปฏิปทา

ชีวิตสมณะของหลวงปู่ข้าว อนาคตอยู่ เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๑๔ เมื่ออายุ ๓๑ ปี โดยอุปสมบท
ที่วัดโพธิ์ครี บ้านป่าจะเนง ต.หนองแก้ว อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ โดยมีท่านพระครูพุฒิคักดีเป็น
พระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์บุญจันทร์ เป็นพระกรรมมาจารย์เมื่ออุปสมบทแล้ว หลวงปู่ได้
จำพรรษาที่วัดโพธิ์ครีเป็นเวลา ๙ พรรษา เนื่องจากหลวงปู่ได้บังเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในปฏิปทา
ของพระอาจารย์มั่น หลวงปู่จึงได้ถวัตติเป็นพระธรรมยูติ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๘ อายุได้ ๓๗ ปี ณ
พันธสีมาวัดโพธิ์สมกรณ์ จ.อุดรธานี โดยมีพระธรรมเจติย์ (จุ่ม พนธุ์โล) เป็นพระอุปัชฌาย์ แล้ว
ได้จำพรรษาอยู่ที่จังหวัดอุดรธานีเป็นเวลา ๘ ปี จากนั้นหลวงปู่ได้เดินธุดงค์ตามพระอาจารย์มั่น
ปฏิบัติธรรมไปยังสถานที่ต่างๆ ประวัติการเดินธุดงค์ของหลวงปู่ข้าวนั้น ท่านพระอาจารย์มหาบัว
ญาณสมปุนโนได้เรียบเรียงไว้ในหนังสือ “ปฏิปทาของพระธุดงค์กรรมฐาน สายท่านพระอาจารย์มั่น
ภูริทตตะ” ตั้งแต่หน้า ๑๕๕ ถึงหน้า ๒๗๖ อย่างละเอียดละอ่อนโดยไม่ได้อ่านมาว่าเป็นใจแต่หลายๆ
ท่านเชื่อว่าเป็นปฏิปทาของหลวงปู่ข้าว (เช่น อานันท์ เนินอุไร เชียนในหนังสือพิพิธ ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๔
ประจำเดือน มีนาคม ๒๕๓๓ “หลวงปู่ข้าว อนาคตอยู่”)

ท่านพระอาจารย์มหับัวเล่าไว้ใน ปฏิปิಠาของพระธุดงค์กรรมฐานว่า “ตอนก่อนปฏิบูนติกรรมฐาน ก็ทราบว่าท่านเกยได้รับอธรรมผู้เข้าก่อความโกรนาประการ ที่จะให้เป็นอุปสรรค ต่อการบำเพ็ญจากคนทั่งหลาย ทั้งเป็นพระทั้งเป็นรา瓦สว่า เวลาเนื้อรักผลนิพพานหมดเขต หนดสมัยไปนานแล้ว ใจจะบำเพ็ญอุกต้องดีงามตามพระวินัยเพียงไร ก็ไม่สามารถอบรมรุพัด สำเร็จตามใจหวังได้ บ้างว่าการบำเพ็ญภารนาทำให้กันเป็นบ้าบ้างว่าสมัยนี้เขามีมนีพระธุดงค์ กรรมฐานกันหรอบ นอกจากพระธุดงค์กรรมฐานที่จำแนกตามทางพระธุดงค์นั้นไม่แล้วสำหรับทุกวันนี้ อย่า ไปทำให้เสียเวลาและเหนื่อยเปล่าเลย....สำหรับท่านเองไม่ยอมฟังเสียใจ แต่ไม่คิดค้านให้ เป็นความกระเทือนใจกันเป็นๆ ไม่เกิดประโยชน์อะไรทั้งสองฝ่าย ในความรู้สึกที่ฟังลืออยู่ ภายในท่านทั้งว่า....(ผู้) ที่พุทธวันล้วนก็กันไม่ให้เราออกกรรมฐานด้วยอุบายนั่น ๆ นี่ นิใช่ ผู้ใดที่มาวิโสธรไว้เลย.... เราจะต้องออกปฏิบูนติกรรมฐานโดยถ่ายเดียวในไม่ช้านี้ และจะคืนนา ของจริงตามหลักธรรมที่ประทานไว้จนสุดกำลังความสามารถด้วยสันشكาก....เมื่อพร้อมแล้ว ท่านก็ออกเดินธุดงค์ ในท่านกลางประชาชนและครูอาจารย์ทั้งหลายที่กำลังชุมนุมกันอยู่ในวัด เวลาหนึ่น เวลาจะไปท่านพุดสั่งเสียด้วยความจริงใจ...ว่า เมื่อกระบวนการไปแล้วถ้าสอน ด้วยองไม้ไฟได้เต็มภูมิจิตภูมิธรรมตรานได จะไม่มีให้ท่านทั้งหลายเห็นหน้าตานั้น....เสร็จแล้ว ก็ถ้าพระอาจารย์นักปรารถนาทั้งหลายออกเดินทางท่านกลางประชาชนจำนวนมาก บุ่งหน้าไปทาง พระธาตุพนม....บุกป่าฝ่าดงนาจนลึ่งพระธาตุพนม อุลจิ่งอุดรฯ หนองคาย เพื่อตามหาท่าน อาจารย์นั่น ซึ่งทราบว่าท่านจำพรรษาอยู่ที่อุบกอท่านบ่อ ได้พักนอนร่มกันท่านชั่วระยะเท่านั้นท่าน ก็หนีจากเรือไปทางเชียงใหม่ หายเงียบไปเลย.... จึงพยายามตามหลังท่านไปโดยที่ยวธุดงค์ กรรมฐานไปเรื่อยๆ ตามลำน้ำแม่น้ำโขน จนลุลึงเชียงใหม่และเที่ยวน้ำพิญญุ่ตามอ่อกอต่างๆ จนได้พบและได้ฟังการอนรมจากท่าน (อาจารย์นั่น) จริงๆ แต่ท่านไม่ค่อยให้ใจอยู่ด้วย ท่าน ขออนุญาตเพื่อเดินทางกลับไปอีกครั้งหนึ่ง ท่าน (หลวงปู่ขาว) ว่า ท่านก็พยายามไปอยู่ในแควไก่ลีดีเคียงท่าน (อาจารย์นั่น) พ้อไปมาหาสู่เพื่อรับโอวาทได้ในคราวจำเป็น เมื่อเข้าไปเรียนศึกษาข้ออรรถข้อ ธรรม ท่านก็เมตตาสั่งสอนอย่างเต็มภูมิไม่มีปิดบังล็ลัณ....เมื่อญี่นนไปทางปีท่านก็เมตตาให้ เข้าไปจำพรรษาด้วย....ในนั้นวันเจริญขึ้นโดยลำดัน ทั้งด้านสามัชชาและด้านปัญญา มีความเพลิด- เพลินในความเพียรทั้งกลางวันและกลางคืนไม่มีเวลาอ้มพล”

หลวงปู่ขาวเมื่อยื่นในวัยแจ้งแรง เป็นนักท่องเที่ยวกรรมฐานรัตนเยี่ยม ท่านออกเดินทาง ทุกปีและได้สมบุกสมบันไปแทบทุกภาคของประเทศไทย หลวงปู่เคยเดินธุดงค์ร่วมกันกับหลวงปู่แวง สุจิณโน เป็นเวลาหลายปี นอกจากนี้สายทางธรรมของท่านที่มีชื่อเสียงก็มีหลวงปู่ตีอ օจลธมโน หลวงปู่ผึ้น อาจาริ แล้วหลวงปู่ซ่อน ฐานสโน เป็นอาทิ

หลวงปู่ขาว ได้สร้างบารมีอยู่ในป่าในเข้าเป็นเวลาภานาน ท่านได้ประสบการณ์เกี่ยวกับ ป้ามากมาย ลัตต์ป้า เช่น ลิง ค่าง ช้าง เสือ กับพระธุดงค์นั้นต่างฝ่ายต่างหลีกันไม่ค่อยจะพัน พระธุดงค์ท่านรักการเดินป่า ลิงสารัสต์ว์ มันก็จำเป็นต้องเรื่องนอนออกหากินตามเรื่องของมัน ดังนั้น

การเผชิญหน้ากันอย่างไม่คาดฝันของหัวส่องไฟยังมีขึ้นเสมอๆ และการพบกันแต่ละครั้งต้องมีเรื่องตื้นเต้นเล่าสู่กันฟังต่อๆ มาไม่จบ เวลาหลวงปู่นึกถึงอะไรสักหนึ่นมักจะมาตามความรู้สึกนึกคิดเสมอ เช่น นึกถึงซังว่าหายหน้าไปไหนเป็นปีๆ แล้ว ไม่เห็นผ่านมาทางนี้บ้าง พอตกลา้งคืนดีๆ ซังตัวนั้นก็มาหาจริงๆ และเดินตรงมาบังกลัดที่ทำน้ำพักอยู่ พ้อให้ท่านทราบว่าเขามาหาแล้วก็กลับเข้าไป เวลาหลวงปู่รำถึงนึกถึงเลือกเหลือกเมื่อกัน เพียงนึกถึงเลือกตอนกลางวัน พอตกลา้งคืนเลือกมาเพนพ่านภัยในวัด และบริเวณที่ทำน้ำพักอยู่

คุณหมออวย เกตุสิงห์ เขียนไว้ในประวัติอาพาธ ซึ่งเป็นภาคผนวกของหนังสืออนาโลยาหัว “พอเรียนตามท่านถึงลักษณะบำนาญให้ในแต่ที่พระธุดงค์สนใจท่านจะเล่าอย่างสนุกสนาน และละเอียดตลอดทุกแห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทแวร์ภาคอีสานและภาคเหนือ ท่านได้สัญจรช้าๆ ด้วยความสนใจเป็นพิเศษ...ไม่ต้องสงสัยว่าในสมัยนั้นสุขภาพของท่านจะอยู่ในระดับยอดเยี่ยม เพราะได้ดำเนินชีวิตอย่างอุดม ไม่ประถูว่าท่านมีโรคประจำตัวอย่างใดที่สำคัญ นอกจากเป็นไข้ป่าซึ่งเป็นของธรรมชาติสำหรับพระธุดงค์กรรมฐานทุกองค์ กันไม่ใช่เรื่องที่สำคัญ เอื้อเชิง ซึ่งอาจจะเป็นผลของโรคนั่นตั้งแต่สมัยหนุ่มๆ”

เวลาหลวงปู่ไม่สบายอยู่ในป่าในเช้า มักจะไม่ใช้หูกายอะไรเลย จะใช้แต่ธรรมโอลิฟซึ่งได้ผลทั้งทางร่างกายและจิตใจเป็นพร้อมๆ กัน หลวงปู่เคยระบุไว้ด้วยวิธีการนามาทลายครั้ง จนเป็นที่มั่นใจต่อการพิจารณาเวลาไม่สบาย

ท่านพระอาจารย์มหابัว เล่าถึงหลวงปู่ขาวไว้ใน “ปฏิปทาของพระธุดงค์กรรมฐาน สายท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตโต” ว่าหลวงปู่ได้บรรลุธรรมชั้นสุดยอดในราตรีที่ ๑๖-๑๗ ในสตานที่มีนามว่า “โรงขอด” แห่งอุโบสถวัดเชียงใหม่ ท่านเขียนไว้ว่า “ยืนวันหนึ่ง เมื่อปีดกวดเตร็จท่าน (หลวงปู่ขาว) ออกจ่ากที่พักไปทรงน้ำได้เห็นข้าวในไร่ชาวนากำลังสุก เหลืองอร่าม ทำให้เกิดน้ำเสียงหัวขึ้นมาในขณะนั้นว่า ข้ามนั้งอกขึ้นมาพระมหาอีรีเป็นเชือพากี้ เกิด ใจที่พากันเกิดตายอยู่ไม่หยุด ก็น่าจะมีอะไรเป็นเชืออยู่ภายในเช่นเดียวกันกับเมล็ดข้าว เชือ นึ่งตัวไม่ถูกทำลายเสียที่ใจให้สิ้นไป จะต้องพากันเกิดตายอยู่ไม่หยุด ก็จะไม่มีเชือของใจเดียว ถ้าไม่ใช่กิเลสของวิชาต ตัณหาอุปทาน กิตทบทวนไปมาโดยอ้ออวิชาตเป็นเป้าหมายแห่งการ วิพากษ์วิจารณ์ พิจารณาข้อนหน้าอยู่หลัง อนุโนมปฎิโนมด้วยความสนใจอย่างครุ่นแหลม อย่างนั้นแต่หัวค่อนคึกล้มลดละการพิจารณาว่าอย่างอวิชาตกันใจ จวนสว่างจึงตัดสินกันลงได้ด้วยปัญญา อวิชาตได้กระเด็น ออกจากใจไม่มีอะไรเหลือ การพิจารณาข้าวก็มาถูกติกันที่ ข้าวสุกหนดการออกอ้อไปในการพิจารณาจิตกิริยาติกันที่อวิชาตดัน กล้ายเป็นจิตสุกขึ้นมา ย่่นเดียวกันข้าวสุก จิตหนดการอ้อกันนิดเกิดในพต่างๆ อย่างประจักษ์ใจ สิ่งที่เหลือให้เห็นอย่างสนใจ ต้องความบริสุทธิ์แห่งจิตส่วนๆ ในกระท่อมกลางเงามีข้าวบ้านอุบลราชธานีและ ขยะที่จิตผ่านคงหนาปักกิเลศวิญญาณไม่ได้ แล้วเกิดความอัศจรรย์อยู่คนเดียวตอนสว่าง พระอาทิตย์ ก็รุ่นสว่างบนฟ้า ใจก็รุ่นสว่างจากอวิชาตขึ้นสู่ธรรมอัศจรรย์ ถึงวิมุตติที่ดูดพื้นในเวลานี้ขากัน กับพระอาทิตย์อุทัย ช่างเป็นอุคก์ยังงานบ้านวิเศษอนดีจริงๆ”

หลวงปู่ขาวได้ชุดครุฑ์จาริกไปตามถิ่นที่ต่างๆ จนกระทั่งในที่สุดก็มาพำนักระยะอยู่ที่วัดป่าถ้ำกลองเหลล อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐ ชาวจังหวัดทั่วมณฑลภาคเหนืออวันที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ มีเรื่องเล่ากันว่า อาณาบริเวณซึ่งเป็นที่ตั้งของวัดถ้ำกลองเพล แต่เดิมนั้นเป็นป่ารกชัฏ ซึ่งมีโขลงช้างและสัตว์ป่านานาชนิดอาศัยอยู่ ในปัจจุบันวัดแห่งนี้ยังคงธรรมชาติที่สงบเงียบและงามดงงามและการคุณนาคที่ sage มากกว่าแต่ก่อนมาก วัดนี้อยู่ห่างจากตัวเมืองอุดรฯ เพียง ๓๐ กิโลเมตรกว่า ๆ เท่านั้น

หลวงปู่ขาวเป็นผู้มีปฏิปทาเป็นเลิศ ปกติหลวงปู่จะมีทางเดินจังกรมสามสาย สายหนึ่งเดินเพื่อบูชาพระพุทธเจ้า สายที่สองเดินบูชาพระธรรม สายที่สามเดินบูชาพระสงฆ์ หลวงปู่เดินจังกรมตามเวลาเป็นประจำไม่ขาด หลวงปู่จะตื่นจากจำวัดราวสามนาฬิกาแล้วทำการเพียรจนถึงเวลาโคลาครบินบทบาท หลังจากนั้นเสร็จแล้ว จะเดินจังกรมราวนั้นถึงสองชั่วโมง จากนั้นจะเข้าห้องพักทำการบ้านต่อไปจนถึงบ่ายสองโมง ถ้าไม่มีธุระอื่นก็จะเข้าห้องจังกรมทำการเพียรต่อจนถึงเวลาปิดการตานัวด เมื่อสรงน้ำเสร็จหลวงปู่จะเดินจังกรมจนถึงสี่หรือห้าทุ่มจึงหยุด แล้วเข้าที่สวดมนต์ภาวนา จนถึงเวลาจำวัดจึงได้พักผ่อนร่างกาย

คุณหมออวย เกตุสิงห์ ได้เล่าเกี่ยวกับปัจฉิมกาลของหลวงปู่ไว้ในภาคผนวกในหนังสืออนาลโยหาว่า “ท่านอาจารย์เป็นคนทุพพลภาพอยู่ถึงแก่死 ถ้าเป็นคนธรรมชาติสุขภาพจิตคงจะเสื่อม แต่เรื่องเซ่นนี้ไม่ปรากฏเลยในการพิสูจน์ท่าน อาจารย์ของท่านยังดีเหมือนเดิมก่อนแต่ก่อนนิสัยรื่นเริงและชอบติดตอกับเพื่อนอยู่ได้ ทั้งในการกระทำและคำพูด....เนตตาธรรมยังเด่นและสะอาดดูตาสะอาดดูใจทุกคนที่ได้พบการท่าน หลายคนกล่าวว่าพึงแต่เห็นยังคงท่านที่เย็นใจแล้ว ใจรออะไรท่านก็ให้ และให้โดยไม่ได้นึกถึงตัวเอง...หลังจากเป็นอันพาตร่วมกับของท่านอาจารย์เสื่อมลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากขาดการเคลื่อนไหว (เดิน) และเบื้องอหการเนื่องจากท่านล้นเนื้อสัตว์น้อย กล้ามเนื้อจึงล้มทำให้อ่อนแรงยิ่งขึ้น แม้ผิวนังก์เสื่อมสภาพภายในเป็นเยื่อบางใสคล้ายกระดาษแก้ว มองดูดูเห็นหลอดเลือดในญี่ปุ่นอย่างได้ได้ชัดเจน....ในระบบปัสสาวะสูดท้าย นัยน์ตาของท่านอาจารย์ได้มีดันทิพเราะตื้อแก้วตา (ต้อกระจก) บุกถึงมากเพรำพันบุนจันกระดูก ท่านอาจารย์ไม่ได้แสดงความเดือดร้อนอันใดเป็นแต่พูดปลงเป็นธรรมสั้นๆ เวลา ตากนัด บุกทิหนวก กระดูกกีหักแม้กายหลังที่ท่านสละลอกนี้ไปแล้วดูเหมือนความเมตตาของท่านอาจารย์ยังสามารถส่งผลให้แก่ผู้ที่มีครรภ์ในท่าน พอง่าวพระสะพัดว่าท่านสืบสันและมีอานุญาตได้ ๘ ปี พากนักเสียงโชคจำนวนมากก็พากันชื่อสลากกินแบบรัฐบาล (และหายเดือน) เดือนที่ ๘ แล้วสลากกินแบบรัฐนั้นก็ออกเลขที่ ๘ จริง ๆ ...สืบต่อไปก่อนท่านจะสิ้น มีพระในวัดถ้ำกลองเพลรูปหนึ่ง (พระสุจิต) ทราบไปป่าที่วิเวกปฏิบัติธรรมทางภาคเหนือ ท่านอนุโมทนาและให้พรพร้อมด้วยกำลังท้าว่า เรายังตายอยู่เก้าสิบหก ระหว่างกลับมาให้ทัน”

ธรรมโอวาท

ธรรมโอวาทของหลวงปู่ขาวได้รับการรวบรวมจากเทปบันทึกเสียงโดยคุณหนออาชัย เกตุสิงห์ ไว้ในหนังสือ “อนาคตอย่าง” ซึ่งมีทั้งหมด ๒๓ กัณฑ์ คือ กัณฑ์ที่ ๑ ถึง ๒๒ เป็นธรรมเทศนาของหลวงปู่ ส่วนกัณฑ์ที่ ๒๓ ซึ่งเป็นกัณฑ์พิเศษเป็นของพระอาจารย์จันทา ถาวโร บรรยายเกี่ยวกับการปฏิบัติกรรมฐานกับหลวงปู่ ดังนั้nonala โยวาทจึงเป็นหนังสือที่มีความสำคัญมาก เป็นที่รวมธรรมะข้อประพุตtipattiของหลวงปู่ เพื่อให้ผู้ที่ต้องการปฏิบัติธรรมได้ศึกษาด้านครัว

ส่วนคติธรรมต่าง ๆ จากวัดถ้าหากลองเพล คุณหนอสุเมธ นราประเสริฐกุล ได้รวบรวมไว้ในหนังสือ “พระธรรมเทศนา พระคุณเจ้าหลวงปู่ขาว อนาคต” ซึ่งรวมเอา กัณฑ์ที่ ๑ ถึง ๒๒ จากหนังสืออนala โยวาทเข้าไว้ด้วย

ต่อไปนี้เป็นส่วนหนึ่งของพระธรรมเทศนาของหลวงปู่ที่ได้เทคโนโลยีโปรดพะແນຣและญาติ โอมบ้านบ่ออะเนง (ซึ่งเป็นบ้านเกิดของท่าน)

“**จะก็จะนลัมตา ทำไม่เกิดนาไม่เหมือนกันลัะ ไม่เหมือนกันก็ถือความประพฤติผู้นี้เท่าประพฤติเดียว** การรักษาศีล มีการให้ทาน มีการสตับบันทัฟ ใจเชิงมีปัญญาดี มีการศึกษาแล้วเรียนดี อุปทานก็มีแต่กรรมดี เท่านั้นแหล่ะ กรรมจាแนกสัตว์ให้ดีให้ชั่วต่าง ๆ กันมันเป็นเพราะกรรม พระพุทธเจ้าไม่พยากรณ์ว่าตายแล้วสูญหรือตายแล้วเกิดอีก ถ้ามันบังท่ำกรรมอยู่ก็ต้องได้รับผลกรรมทั้งกรรมดีกรรมชั่ว มันต้องได้รับผลตอบแทน ครั้นทำแล้วจะไม่ได้รับผลตอบแทนนั้นไม่นี่ กิตตุ เหมือนเราหมายปัจจัยเราไป ปัจจัยแล้วหากต้องตอบแทน ครั้นไม่ตอบแทนก็ต้องเป็นด้อยเป็นความกัน ทำแต่ความเดือดร้อน เราจะต้องตอบแทนทุกสิ่งทุกอย่าง กิตตุเหมือนพากเราเหมือนกัน ทำกรรมกันอยู่ผู้นี้ก็ต้องตอบแทนเรา ทำดีผลดี กดอนแทน ทำชั่วผลร้ายก็ตอบแทนเราให้ได้รับความลำบาก มันตอบแทนกันอยู่อย่างนั้นเพรະ เหตุนั้นพากเราครัวทำให้เป็นคุกคุล ควรรักษาศีลให้สมบูรณ์ ศีลสมบูรณ์แล้วเราเกื้อบรรมาทำสามเชตอไป มันจะนิ่งสงบสั่งมั่นจะรวม มันขัดข้องก็ท้อการของศีลเรออย่างใดอย่างหนึ่ง มันผิดพลาดมันขัดข้องมันจึงไม่รวน ถ้าศีลไม่บริสุทธิ์ก็เหมือนกัน การรักษาศีลเหมือนกับการป่วย (ปรับ) พื้นที่ที่เราจะปลูกบ้านปลูกช่อง เทาก็ต้องป่วย (ปรับ) พื้นที่สีบก่อนเราจึงปลูกลงไป อันนี้ฉันได้ก็ถ้าพากเรารักษาศีลให้ครบวิญญาณแล้วเหมือนป่วยพื้นที่ จิตมันจึงไม่มีความเดือดร้อน ไม่มีหลักนิตด้อะไร ปลูกลงไปมันก็ไม่มีอะไรเดือดร้อน จิตมันจะรวมอยู่เพรະมัน เย็นมั่นราบรื่นดีมั่นเรียบไม่มีอุ่นดอน พากันทำไป อริขานถั่งสี น้ำ นอนยืน เดิน พระพุทธเจ้า ไม่ห้าม แล้วก็ไม่ใช่เป็นของหนัก ของเบา เลือกในใจจะเอาระไรก็ตาม แล้วแต่ความดันดี แล้วแต่จริตของเรา มันถูกกับจริตอันดีมั่นสะบายใจ หายใจดี ไม่ขัดข้องผิดเคือง อันนั้นความเออเป็นอารมณ์ของใจ พุทธิช พุทธิช หมายความว่าให้ใจเป็นอาพุทธิเป็นอารมณ์ เพื่อน้องกันไม่ให้จิตออกไปสู่อารมณ์ภายนอก อารมณ์ภายนอกมันก็ไปจดจ่ออยู่กับรูปเสียง กลั่นรสสัมผัสมความถูกต้องทางกาย ทุกสิ่งทุกอย่างมันก็ไปจดจ่ออยู่ที่นั่น จิตมันไม่ลง นี่แหล่ะ

เรียกว่ามาร เรียกว่ามารคือไม่มีสติ อย่าให้มันไปครอบคลุมคุณไว้ ให้มารอยู่กับผู้รู้ ให้มานา
พระพุทธเจ้าเป็นอารามณ์ หรือจะเอาพระธรรมเป็นอารามณ์ทันที ทันโนม ก็ตาม สังโภก์ตาม หรือ
อธิฐาน กระดูกๆ ก็ตาม ระลึกออยู่นั่งอยู่ก็ตามใจอนอนอยู่ก็ตาม เดินอยู่ก็ตาม เอามันอยู่อย่างนั้น
หลับไปแล้วก็แล้วไป นั่นเป็นของไม่เกิดไม่灭 พระพุทธเจ้าก็ว่าอยู่ ผู้ที่ทราบจิตสงบ
ลงชั่วชั่งพ้นหู รูและลิ้น ชั่วไก่กินน้ำหนึ่งอาโนสังส้อกไขอกขังตึ่งใจทำไป มันลงไปบางครั้ง
ลงไปนี้ ๆ ขึ้นสมາธิ ขณิกสมາธิ อุปจารสมາธิ อัปปานาสมາธิ ขณิกสมາธิธรรมริกรรมไป ทุกเช
ก็ตามจะไร้ก็ตาม จิตสงบไปสบายไปปลักหน่อยมันก็ถอนขึ้นมา ก็คิดไปปอารณ์ก็ค่าของมันนี่
ขณิกสมາธิ อุปจารสมารถลงไปนานหน่อยก็ถอนขึ้นมาไปสู่อารามณ์อีก ความออยู่ไปๆ มาๆ อย่า
หดดุดอย่าหดย่อน แล้วนันจะด้อยเป็นไปหรือ ก็ทำไป ทำไป จะให้มันเสียมันไม่เสีย เป็นก็ไม่ว่า
ไม่เป็นก็ไม่ว่าแล้วแต่เขา อย่าไปนึก อันเรื่องเราทำทุกสิ่งทุกอย่างมีกรรมจะไร้ก็ตาม เราจะเอา
เนื้อและเลือดและชีวิตจิตใจความบูชาพระพุทธเจ้า ความบูชาพระธรรม ความบูชาพระสงฆ์
ต่างหาก ความอวยากนี่พึงเข้าใจว่าในนั้นแหล่งหน้าตาของตัวเรา อยากให้มันเป็น อยากให้มันลง
โดยเร็ว อันนี้เหตุตนนิรภัยตัวร้าย ให้ตั้งใจว่า “ไม่เป็นก็ไม่ว่าหรือ ก็จะเอาชีวิตจิตใจความบูชา
พระพุทธเจ้า บูชาพระธรรม บูชาพระสงฆ์ตลอดวันตาย นี่ก็เป็นนั้นก็ไม่ปฏิปทา เราอยา
กนั้นก็เป็นตัวหายน้ำห่วงหน้าอยู่จิตใจไม่ลง”

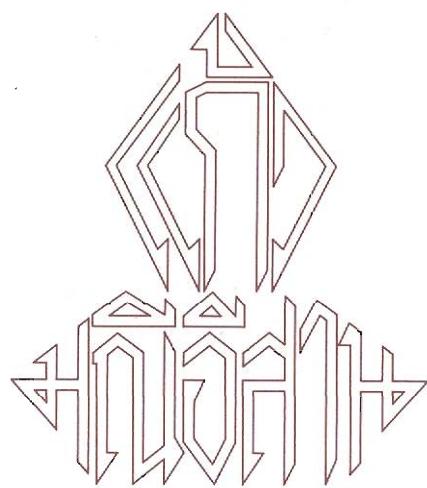
ปัจฉิมนบท

การที่จะบรรณนาถึงเมตตาธรรมและตปธรรมของหลวงปู่ขาวแล้วน่าจะไม่มีที่ไหนจะ<sup>บรรยายได้ดีเท่าที่ท่านพระอาจารย์ท่านน้ำ สามสนับสนุน บรรยายไว้ใน หนังสือ “ปฏิปทาของ
พระชุดคักรณฐาน สายท่านพระอาจารย์นั้น ภรรยาทัศ” หน้า ๑๕๙-๒๗๖ ซึ่งมีความตอนหนึ่งว่า
“ท่านอาจารย์องค์นี้มีความเด็ดเดี่ยวมาก การนั่งภาวนาตลอดส่วนท่านทำได้อย่างสวยงาม....
ถ้าไม่เป็นผู้มีใจกล้าหาญกัดเหล็กกัดเพชรจริง ๆ จะทำไม่ได้ จึงขอขอบเชยอนโนนกนาท่านอย่าง
ถึงใจ... ท่านเป็นที่แย่ใจในองค์ท่านเองร้อยเบอร์เซ็นต์ ว่าเป็นผู้สืบสานพสันธ์ต่อไปยังประจักษ์ใจ
ทั้งที่ยังกรองขันธ์อยู่” และมีความอึกตอนหนึ่งว่า “พระอาจารย์องค์นี้ท่านเป็นพระที่พร้อมจะ
บังปะโยชน์ให้เกิดแก่โลกผู้เข้าไปเกี่ยวข้องอยู่เสมอ ไม่มีความบกพร่องทั้งนราบทกการแสดง
ออกทั้งอาการ ทั้งความรู้ทางกายในที่สูงเพชรน้ำหนึ่งไว้อย่างลึกลับยากจะค้นพบได้อย่าง่ายดาย
ถ้าไม่รอดตายก็ไม่อาจรู้ได้ เลยกะองค์ท่าน ผู้เขียนลองทโนยความนานท่านว่า เพชرن้ำหนึ่ง
ในวงกรณฐานสายท่านอาจารย์นั้น นานก็อัน ๓๐ ปี แล้ว โดยไม่กระดากอยาคนหาว่าน้ำแลบ
 เพราะเกิดจากศรัทธาของตัวเอง”</sup>

สุดท้ายขอนำข้อเขียนของคุณหนน้อยวะ เกตุสิงห์ ในภาคผนวกของหนังสืออนالโยวาท
ความว่า “วันนี้นี่หมายแปลกด้านผู้หนึ่งเป็นคนวัดกรรจ์ ปรากฏขึ้นที่วัด และขอเข้า
นมัสการท่านอาจารย์ พอได้พบก็ตรองเข้าไปกราบลีบ์ที่แท้ แล้วเอ่ยปากขอพระคุณที่ท่านช่วย
เขานี้ให้พ้นจากโภตนหนัตต์ ทุกคนจะงั้นไปหนด เพราะไม่เคยเห็นผู้คนมาก่อน ท่านอาจารย์นั่ง

ฟังโดยคุณลี่ยก้าพ ชายนั้นเล่าว่า เขาเป็นทนายรับปริญที่ประเทศลาวอยู่เป็นเวลาหนาน พอกลับมาบ้านก็ได้รู้เรื่องว่ากรรมการยานออกใจ เขาโกรธแค้นมาก เตรียมปืนจะไปยิงให้ตายทั้งชาชูด้วย ได้ไปแวรร้านเหล้า ตื้นจน麻醉แล้วไปแล้วก็ฝันว่า มีพระแก่องค์หนึ่งมาบนบากความอาษา โกรธแค้น และเทศน์ให้ฟังอีกป่านกรรมของกรรมช่า จนชายนั้นขอຍความพยาบาลให้ และถ้าพระนั้นว่าท่านชื่ออะไรจากไหน พระบอกว่าเราชื่อขามาแต่เมืองอุดรฯ พอดีน้ำหนึ่น ก็ตัดสินใจออกเดินทางมานะหาท่านอาจารย์ จนได้พบที่วัด ท่านอาจารย์อนุโมทนาแล้วอบรม ต่อไปให้เข้าใจหลักกรรม ตลอดจนผลของการดีเว้นจากการช่า ทำให้ชายผู้นั้นเข้าใจในรสธรรม จนตัดสินใจที่จะอุปสมบทต่อไป เรื่องนี้เป็นหลักฐานว่า ความแนมตามของท่านอาจารย์ เป็นเรื่องจริงจังเพียงใด และกินอาหารบริเวณได้กว้างขวางเพียงใด ถ้าไม่เกิดเหตุที่เล่า�ี้ก็คงไม่มี ให้รู้ความจริง”

อนุสรณ์สถานที่ถือว่าสำคัญที่สุดของหลวงปู่ขาวน่าจะได้แก่วัดถ้ำกลองเพล อันเป็นสถานที่ที่หลวงปู่พานักจำพรรษามาตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๐๑ จนกระทั่งมรณภาพเมื่อ พ.ศ.๒๕๒๖ วัดถ้ำกลองเพล มีเนื้อรักษาไว้ในห้องใต้ดิน (ประมานพันกว่าไร) ส่วนใหญ่เป็นปาร์มรีนตั้งอยู่บนที่ลาดสันเชา มีโขดหิน ก้อนหินขนาดใหญ่มากมาย ป่าโดยทินและเพิงพาเป็นธรรมชาติที่สวยงามมาก ด้านหลังเป็นอ่างเก็บน้ำซึ่อ อ่างอาจาม เป็นโครงการชลประทานพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จุดเด่น ของวัดถ้ำกลองเพลคือ พิพิธภัณฑ์อัญเชิร์ย หลวงปู่ขาว อนาคต สร้างเสร็จตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๓๑ เป็นลิ่งก่อสร้างที่มีลักษณะสวยงามควรแก่การศึกษาและเคารพนูกษาเป็นอย่างยิ่ง “ปู่ชา จ ปุชนียาน เอฒนุกุลมุตตਮ”



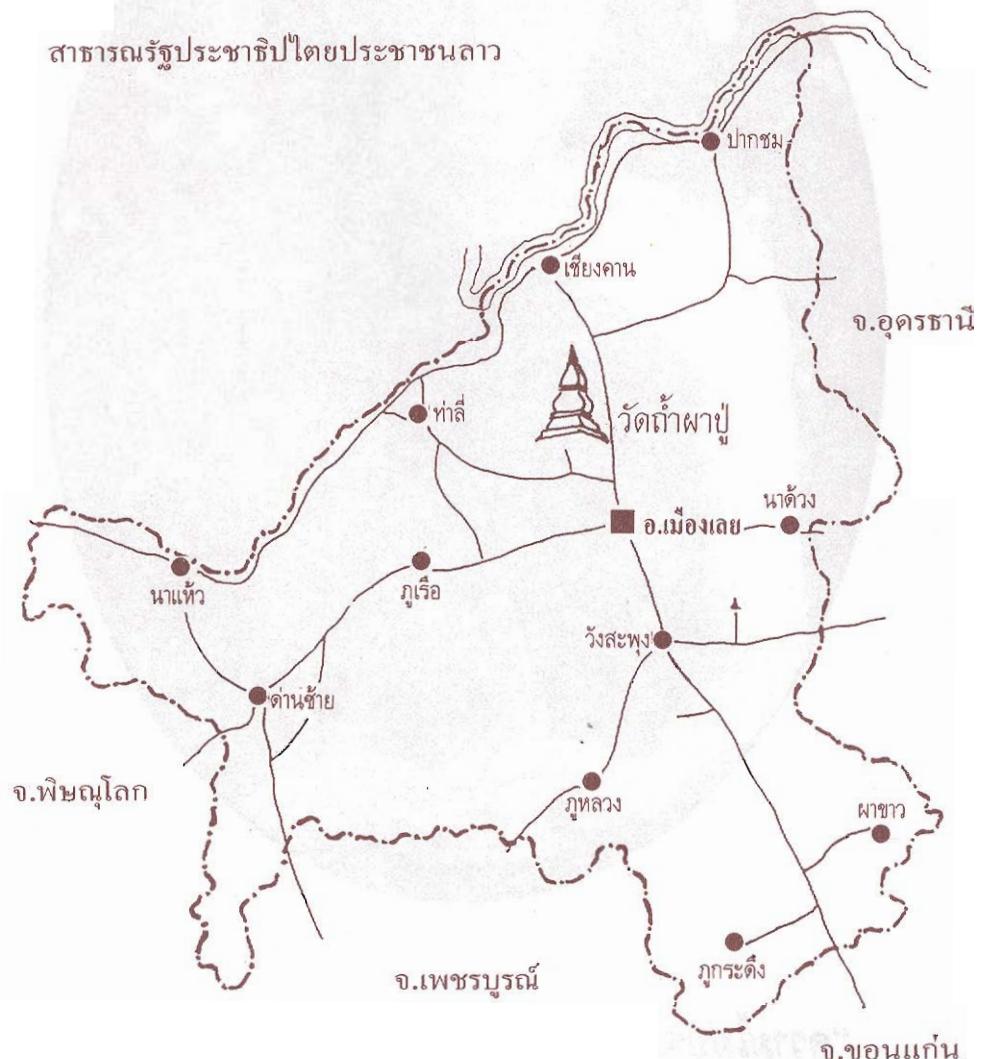


“ความไม่ประมาท คือ เป็นผู้มีสติจดจ่ออยู่ที่กายและใจ
ทุกอวัยવัสดุ ไม่มีการเหลือสติ จึงจดว่าเป็นผู้ไม่ประมาท
เข้าใจไหม ?”

หลวงปู่คำดี ปกาสิ

แผนที่แสดงที่ตั้ง วัดถ้ำพาปู อำเภอเมือง จังหวัดเลย

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว



แก้วมณีอีสาน
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

■ ที่ตั้งจังหวัด
● ที่ตั้งอำเภอ

เส้นทาง
▲ ที่ตั้งวัด

หลวงปู่คำดี ปภาโส

วัดถ้ำผาปู อ.เมือง ข.เลย

ชาติกำเนิดและชีวิตปฐมวัย

หลวงปู่คำดี ปภาโส เกิดวันพุธสบดีที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ.๒๕๔๕ ตรงกับแรม ๑๔ ค่ำ ปีชากล ท่านเป็นบุตรคนที่ ๒ ของนายพร-นางหมอก นินเพี้ยง เกิดที่บ้านหนองคู ตำบลหัว้าว อําเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ท่านมีพี่น้องร่วมบิดามารดา กัน คือ ชาย ๓ คน หญิง ๓ คน รวม ๖ คน

หลวงปู่คำดี เมื่อเป็นเด็กท่านไม่ได้เข้าโรงเรียน เพราะสมัยนั้นตามชนบทบ้านนอกไม่มีโรงเรียน ท่านได้ศึกษาเล่าเรียนเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว โดยเข้าเรียนโรงเรียนผู้ใหญ่จนชั้นประถม ปีที่ ๔ บริบูรณ์ ในสมัยที่ท่านยังเป็นเด็ก เป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตนและมีจิตใจเลื่อมใสในทางพระพุทธศาสนาตลอดมา ท่านนักอุทิศตนให้กับพระพุทธศาสนาโดยตลอด เมื่ออายุพอ适วชเป็นสามเณรได้ ท่านขออนุญาตโดยบิดา-มารดาบวช แต่ไม่ได้รับอนุญาต กลับบอกว่า เอาไว้อายุครบบวชเป็นพระแล้วก่ออยู่ที่เดียวเลย เพราะตอนนี้ท่านบ้านกำลังต้องการให้อยู่ช่วยทำงานก่อน ท่านก็ได้ช่วยพ่อแม่ทำงาน ด้วยความขยันหมั่นเพียรด้วยความอดทนมาตลอด จนกระทั่งอายุครบ ๒๒ ปีบริบูรณ์ จึงได้ขออนุญาตบิดา-มารดาของท่านบวชอีกครั้งหนึ่ง ครั้งนี้จึงยินดีอนุญาตให้ท่านบวชได้ตามต้องการ ท่านตีโจมาก เพราะสมใจที่คิดไว้ ท่านพูดว่าสมัยท่านเป็นเด็กมองเห็นภูเขาเขียว ๆ ที่ใกล้บ้านท่าน เป็นสถานที่ที่เหมือนว่าเคยอาศัยอยู่มาแต่ก่อนแล้ว และคิดว่าบัวซึ่งน้ำแล้ว คงจะได้ไปอยู่ค่ายทำความเพียรแน่ เกิดความปิติ และเกิดความชื่นใจตลอดเวลา

ชีวิตสมณะ การแสวงหาธรรม และปฏิปทา

หลวงปู่คำดี ปภาโส บวชเป็นพระมหาnidagya ที่วัดหนองแรง บ้านเมืองเก่า ตำบลพระลับ อําเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น พระอาจารย์ที่บวชให้คือ

วัด ที่เดียวกับพระธุดงค์ชุดก่อน ท่านมานักถึงคำอธิษฐานได้ก็แสนจะดีใจ รีบหันหน้าฟันที่ล่องอดไป ถาวรซึ่งในครั้งนี้มาภักน้ำลายของคุณกระจายกันพากเป็นจุด ๆ ไป เมื่อหลวงปู่ถวายน้ำแล้วได้กราบเรียน ถามตามที่ตนสังสัยนั่นว่า “นี่พระคุณเจ้าข้าหากให้นะและจะดินทางไปที่ใดกรับพระพน” พระธุดงค์ตอบว่า “พวกพนพาภันเดินธุดงค์จะขึ้นเขา แต่นี่ผ่านมาจึงwareพักเหนื่อย” หลวงปู่คำถีถามว่า “การเดินธุดงค์นี้เป็นไปเพื่อจุดประสงค์สิ่งใดกรับพระพน” พระธุดงค์ตอบว่า “เพื่อความวิเวก เพื่อหาความสงบและเพื่อไม่กบธรรมกือ ความพันทุกข์” หลวงปู่คำถีนั่งคิด เพราะเรื่องนี้เคยได้ถามพระอาจารย์มาแล้ว ท่านว่าหากพ้นทุกข์เมื่อกัน ท่านยังเกิดความปีติยินดีในปฏิปทา ของท่านเหล่านั่นมาก ท่านมีความศรัทธาในอิริยาบถต่าง ๆ ที่พระธุดงค์แสดงออกมากให้เห็น ท่านจึงออกปากพูดไปว่า “พระพนนี้ความสนใจมานานพระคุณเจ้าจะรังเกียจหรือไม่ถ้าการพนจะขอติดตามเดินธุดงค์ไปด้วย เพื่อพระคุณเจ้าจะได้อบรมสั่งสอนให้พระพนได้นี้ความรู้ความเข้าใจตามแนวทางปฏิบัติอย่างที่พระคุณเจ้ากระทำอยู่” พระธุดงค์จึงถามว่า “ท่านเป็นพระมหานิ伽耶 หรือธรรมยุต” หลวงปู่คำถีตอบว่า “พระพนเป็นพระมหานิ伽ยกรับพระพน” พระธุดงค์พูดว่า “ท่านเป็นพระมหานิ伽ยไปกับพวกพนไม่ได้ เพราะบางส่วนของอย่างหลักธรรมวินัยเขากันไม่ได้ หมายถึงไม่เหมือนกัน อย่างเช่นพิธีการต่าง ๆ พวกพนไม่ได้รังเกียจท่านหรอก แต่ท่านที่ได้ถ้าท่านอยากไปกับพวกพนจริง ๆ แล้วขอให้ท่านไปปัญตติใหม่เป็นธรรมยุตเสียก่อน จึงจะไปกับพวกพนได้ เอาละพวกพนก็พักเป็นเวลาสามคราวแล้วจะต้องรีบเดินธุดงค์ต่อไป” หลังจากที่พระธุดงค์ชุดดังกล่าวจากไปแล้ว หลวงปู่มีความอึดอัดใจ เพราะว่าพระธุดงค์บอกว่าถ้าจะร่วมไปกับท่านจริงต้องไปปัญตติเป็นธรรมยุตก่อน ส่วนเรารีบก็ได้รับความเมตตาพระอาจารย์ ตลอดจนญาติโยมมากมาย แต่ใจหลวงปู่ก็ไม่อยากทิ้งความพิoyaามที่จะออกธุดงค์ ท่านรุ่มร้อนจิตใจจนทนไม่ได้จึงอยากจะกราบพระอาจารย์ขออนุญาตลาไปปัญตติใหม่ ถ้าท่านเมตตาเราแล้วท่านคงไม่ขัดขวาง ต้องยินดีกับการดำเนินชีวิตที่ดีที่ชอบของลูกศิษย์อย่างแน่นอน เพราะการเดินธุดงค์เป็นไปเพื่อหาทางพ้นเลี้ยวจากทุกข์พระอาจารย์คงจะอนุโมทนาบันเรira จึงได้หาโอกาสในวันนี้เข้ามัสการพระอาจารย์เพื่อขอลาปัญตติใหม่ เมื่อเข้ามาถึงตรงหน้าแล้วพระอาจารย์ถามว่า “นี่พระอะไรหรือ” หลวงปู่ตอบไปว่า “พระพนนี้ปัญหาอยู่ว่า พระพนนี้ความประสงค์ที่จะออกธุดงค์ แต่ในการเดินธุดงค์นั้น พระพนได้รับคำแนะนำว่า ให้ไปแปรนิ伽ยใหม่เป็นธรรมยุตพระพนจึงมีความอัดอั้น ตันใจเป็นอย่างยิ่ง พระอาจารย์จะเห็นเป็นการสมควรประการได้กรับพระพน” พระอาจารย์ตอบว่า “เป็นการคิดที่ชอบแล้ว เพราะการเดินธุดงค์นั้นเราจะต้องเข้าหมู่คณะ อีกอย่างหนึ่ง พระอาจารย์มั่นภูมิใจ ผู้เป็นพระคณาจารย์ไทยในขณะนี้ท่านเป็นพระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุต เป็นพระอาจารย์ปฏิบัติกรรมฐาน ที่มีความสามารถเยี่ยมยอด ท่านได้อบรมสั่งสอนบรรดาลูกศิษย์ให้ประพฤติปฏิบัติแนวทางพันทุกข์จนสามารถมีดวงตาเห็นธรรมกันก็มากมี ถ้าแม้ว่าเป็นวิสาหะของท่านคำดีแล้ว ควรจะรับเร่ง ชวนช่วยในขณะครูบาอาจารย์ยังมีชีวิตอยู่ จะไปดีนะ และขอให้ตั้งใจค้นคว้าหาสัจธรรมอันล้ำเลิศ อันเป็นทางพ้นทุกข์ได้จริงแท้แน่นอน เป็นทางเอกสารของท่านคำดีแล้ว ขออนุโมทนาให้กุศลผลแห่งภารนามมั่นนี้ด้วย-ขอให้พบธรรม” หลวงปู่คำถีแสนตื้นตันใจน้ำตาอ่อนองด้วยความปีติ นี้แหลกหนอครูบาอาจารย์ผู้ประเสริฐ พระอาจารย์ผู้อยากเห็นศิษย์ได้มีวิชา ต่อไปในอนาคต

ท่านย่อมส่งเสริมเช่นนี้เสมอ...หลวงปู่ค้ำดีได้ลาพระอาจารย์แล้ว ยังคิดถึงโยมอุปถัมภ์ ท่านเจ้าได้บอกข่าวและมาประชุมกัน เพื่อขอลาเดินธุดงค์และจะเรียนรู้ในการแปรญัตติเป็นธรรมยุตด้วย

หลังจากที่หลวงปู่ฯ ได้ยินคำอธิบายจากพระธุดงค์ผ่านไปไม่กี่วัน ท่านก็บอกญาติโยมให้เตรียมบริหารที่จะไปทำการญัตติใหม่ ไม่กี่วันการเตรียมบริหารเสร็จเรียบร้อย จึงลามาติโยมเพื่อไปญัตติเป็นพระธรรมยุต ญาติโยมต่างก้อนหูละลานทุกคน ท่านจึงออกเดินทางจากวัดบ้านหนองคู ซึ่งเป็นบ้านเกิดไปเมื่อขอนแก่น ขอนถูกตามเข้าพบ พระครุพิศาลอรัญเขต เจ้าวัวสวัสดิ์ศรีจันทราราส ตำบลพระลับ อําเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น และแม่สการกราบเรียนให้ท่านช่วยญัตติเป็นพระธรรมยุต ท่านก็รับไว้ด้วยความเมตตา และพักอยู่ที่วัดนี้ จนกระทั่งหลวงปู่ค้ำดี ได้ฝึกหัดอ่านอักษรระบุนกรัตน์ อาจารย์ได้เรียบร้อยไม่ขาดตกบกพร่อง ท่านจึงได้อุณาติให้ญัตติได้เมื่อวันที่ ๒๕ กฤษ្យาคม พ.ศ.๒๕๔๑ ตรงกับปีมะโรง เวลา ๑๓.๓๐ น. เป็นอันเสร็จพิธี โดยมี

พระครุพิศาลอรัญเขต เป็นพระอุปัชฌาย์

พระปลัดสังข์ เป็นพระกรรมวาจาจารย์

พระสมชาย เป็นพระอนุสาวนาจารย์

ปี พ.ศ.๒๕๔๑ ท่านจำพรรษาที่วัดถ้ำกวาง บ้านทินร่อง ตำบลเมืองเก่า อําเภอภูเดียง จังหวัดขอนแก่น ครั้งแรกท่านอยู่องค์เดียว อาศัยญาติโยมชาวบ้านหาร้านที่พักให้ชั่วคราว ต่อมามีหมู่คณะไปด้วยมีพระ ๓ รูป ตาปะขาว ๑ คน ถ้ำกวางนี้เป็นสถานที่มีป่าทึบ ห่างไกลจากหมู่บ้านประมาณ ๒ กม. ก่อนที่ท่านจะมาถ้ำกวางนี้ ท่านมุ่งมั่นทำความเพียรอย่างเดียว ยอมสละชีพเพื่อพระหมดรรภ์ เพื่อморคผลนิพพาน ท่านได้ตั้งสักจจะอุปฐานอยู่จำพรรษาที่ถ้ำกวางนี้ ๔ พรรชา ถ้าหากจะมีอุปสรรคอะไรเกิดขึ้น ท่านก็จะไม่ยอมหนีให้เสียสักจจะโดยเด็ดขาด การจำพรรษาที่นี่ท่านได้ปฏิบัติภารนาอย่าง虔敬เป็นเอกतาย จนกระทั่งถึงปี พ.ศ.๒๕๔๓ ท่านได้เป็นเข็มาลาเรียอย่างหนัก แม้แต่หมู่คณะของท่านทุกรูปก็เป็นไม่มีใครดูแลกันได้เลย ได้อาศัยชาวบ้านทินร่องมาช่วยอุปถัมภ์ ดูแลต่อมาพระ ๒ รูป มรณภาพ และตาปะขาว ๑ คน ได้ตายจากไป ส่วนพระที่ยังไม่มรณภาพต่างกันไปที่ต่างๆ ไม่มีใครกล้าอยู่ เพราะกลัวเข็มาลาเรียกัน สำหรับหลวงปู่ได้มีญาติโยมมาอ้อนวอนให้หนี แต่หลวงปู่อุปฐานไว้แล้ว ท่านอยู่ของท่านรูปเดียวตั้งแต่ถัดมาแล้ว พ่อจานจะเข้าพรรษามีพระไปร่วมจำพรรษาอีก ๔ รูป ตาปะขาว ๑ คนคือ พระอ่อน หลวงตาลีด้า หลวงตาซิ่ง ตาปะขาวบัว (หลวงปู่บัว สวินฟูลูโณ วัดป่าหนองแสง จังหวัดอุดรธานี) ได้ร่วมกับเพื่อนพระด้วยกันปฏิบัติภารนา จนกระทั่งออกพรรษา

ในขณะอยู่ถ้ำกวาง บ้านทินร่อง กลางถดูแล้ว ปี พ.ศ.๒๕๔๔ คิดอย่างจะไปวิเวกที่ “ภูเก้า” ขณะนั้นเข้ายังไม่หายดี ก่อนไปคิดเลี่ยสละตัดสินใจไป หากจะเป็นอย่างไรก็ยอมเป็น จะหายก็หาย จะตายก็ตาย ตัดสินใจอย่างนั้นก็เล่าให้ลูกศิษย์ซึ่งเป็นเข็มอ่อนกันฟัง

“ mnจะไปภูเก้า ท่านจะไปได้วยไหม ถ้าผมไปมนยอดสละชีฟได้นะ อะนายกทายจะตายก็ตาย หากอึ่งภูเขาและถ้ำแล้ว ถ้าลงนิบทาตามไม่ได้ มนก็ไม่ลง หากชាតบ้านเน่าไม่อ่า อาหารมาส่งมนก็ไม่ดัน” โลสุด (ตั้งใจแน่นอน) อย่างนักตกลงไปด้วยกัน หลวงปู่เป็นนักต่อสู้ผู้ถ้าเลิศจริงจังต่อการประพฤติปฏิบัติธรรมเป็นยอด ถึงแม้ว่าสัชารั่งกายจะเป็นอย่างไร หลวงปู่

ไม่เคยคิดเดือดร้อน ท่านถือว่า ถ้าไม่ได้ธรรมแล้วขออยู่ด้วย สักจะว่าชาที่ตั้งไว้บังเกิดผลได้ อรรถธรรมชั้นสูง ลงมาสอนอย่างน่าเคารพกราบไหว้บูชาอีก

หลวงปู่คำดีป oy ไนถ้ากว้างแต่ละครั้ง ก็ล้มป่วยถูกชาวบ้านหามลงมาทุกครั้ง ท่านอธิษฐาน ออย ๕ ปี ก็ต้องถูกหามลงมาทุกปีเหมือนกัน แต่อ้ายความเพียรเป็นเลิศมุ่งตรงทางเอกสารปฏิบัติ ปฏิบัติชอบอย่างไม่มีอะไรเปลี่ยนจิตใจท่านได้ แม้สุขภาพไม่สมบูรณ์นักก็ตาม ความขยันในการ ประพฤติปฏิบัติภาระ หลวงปู่ไม่เคยทอดทิ้งเลย แม้ยามเจ็บป่วยหลวงปู่ยังมีสติพร้อมมูล มุ่ง หวังธรรมะด้วยการอาชีวิตเข้าแลก

ปฏิปทาในการปฏิบัติของท่าน ๆ เอาจริงๆ บางวันเดินจงกรมตลอดคืนก็มี บางครั้ง นั่งสมาธิตลอดคืน บางวันเดินจงกรมตลอดวันอีก การปฏิบัติของท่านปฏิบัติแบบอาเป็นเอata ไม่ห่วงแม่แต่เรื่องการอาบน้ำ แม่เหงื่อจะไหลซุมโซกก์ตาม ท่านบอกว่าเหงื่อไหลตามตัวไม่เป็นไร แต่ใจมันเย็นชุมจ่าตาตลอดเวลา จึงไม่เกิดความรำคาญ ลูกศิษย์ที่ศึกษาปฏิบัติภาระกับท่าน ทราบเรียนถามท่านอีกว่า

“ท่านอาจารย์ กระผมเห็นท่านปฏิบัติภาระตลอดวันตลอดคืน ไม่ทราบว่าท่านเวลาไหนนอน” ท่านตอบว่า “จิตมันหักออกยูในตัวนอนอยู่ในตัว มีความขัดแย้งเหลือเพลิน ใน การปฏิบัติภาระ จึงไม่รู้สึกเหนื่อยและไม่ง่วงนอน”

ในระหว่างที่ท่านวิเวกภาระอยู่ที่เขาตะกุดรังนั้น ท่านได้ถือสัจจะอันหนึ่งคือ ท่านถือสัจจะฉันผลไม้ แหงนข้าวและอาหารลับเปลี่ยนกันไปคือ ฉันกล้วย มะพร้าว มัน เปื้อก น้ำอ้อย น้ำตาล ๕ วัน แล้ว จึงกลับไปฉันอาหารคาว-หวาน ๓ วัน ลับกัน เช่นนี้ตลอด เวลาขณะที่ท่านออกธุดงค์ประมาณ ๓-๔ เดือน ในระหว่างที่เร่งความเพียรอยู่นั้นท่านพูดแต่น้อย ไม่มีเรื่องจำเป็นท่านไม่พูดคือ ท่านพยายามฝึกสติไม่ให้ผลลัพธ์จากภัยและใจไปทุก ๆ อธิบายถ ๔ คือ ยืน เดิน นั่ง นอน ท่านมี ความเพียรพยายามจนจิตของท่านได้สมาริใหม่สมความประสงค์ของท่าน จิตของท่านรวมอยู่เป็น วันเป็นคืนก็ได้ ขณะที่จิตของท่านได้กำลังเช่นนี้ ท่านได้พิจารณาตัว ๔ คือ ติน น้า ลม ไฟ ตลอด ทั้งอาการ ๓๒ ก็เห็นเป็นอนิจจัง ทุกชั้ง อนัตตา ท่านได้เพียรพยายามพิจารณาทະลุเข้าไปถึงเวทนา ทั้ง ๓ ตลอดไปถึงสิ่งต่าง ๆ ก็เห็นเป็น อนิจจัง ทุกชั้ง อนัตตา ท่านได้พิจารณาไปจนกระทั้ง จิตแสดง ความบริสุทธิ์ของจิตให้เห็นอย่างชัดเจน ขณะนี้แสดงว่า จิตของท่านได้ผ่านไตรลักษณ์ไปแล้ว

ครั้งหนึ่งเป็นฤดูแล้ง ตรงกับเดือน ๓ แรก ๓ ค่ำ ปี พ.ศ.๒๕๘๗ ได้ยินเสียงใบพลงหล่น ดังตั้งตั้ง ๆ ขณะที่หลวงปู่คำดีเดินจงกรมอยู่นั้น ประมาณ ๓ ทุ่ม สมัยนั้นใช้เทียนไขตั้งไว้ตรงกลาง โคมผ้าที่ทำเป็นรูปทรงกลม เจาะรูมันก์สว่างดี ลมพัดไฟก็ไม่ดับ มองใกล้ ๆ เห็นแดงร่า ทางจงกรม สูงขึ้นไปจากพื้นประมาณ ๒ เมตร ผียบสังคดี ได้ยินแต่เสียงใบพลงตกดังตั้งตั้ง ๆ ทันใดนั้นได้ยิน เสียงสัตว์ชู ได้ยินเสียงชูครั้งแรก สองสัญเสียงอะไรแปลก ๆ ใจมันบอกว่า “อสี” แต่ก็ยังไม่แน่ใจ จึงเดินกำหนดจิตกลับไปกลับมาที่ทางจงกรมอยู่อย่างนั้น มันชูครั้งที่สอง นีชัดเสียแล้ว มันดังชัด “อา..อา..อา..อา!” เสียงหายใจดังໂครกคราก ໂครกคราก ไกลอกอกไปประมาณ ๑๐ เมตร ไม่นานนัก ได้ยินเสียงชูค่ารามอิก มาอยู่ใกล้ ๆ ทางจงกรมแหงหน้าขึ้นดู แล้วชู อา..อา..อา..ก้าวแสนก้าว ยืนอยู่กับที่ผลอไปพักหนึ่ง จิตมันจึงบอกว่า “กรรม” พ้อจิตมันแสดงความผุดขึ้นในใจว่า “กรรม”

ก็มีสติคิดขึ้น ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสัชชาติ และครูบาอาจารย์ พ่อ ระลึกได้แล้ว มีสติปกติ จึงได้พูดกับมันว่า ถ้าเราเคยทำกรรมทำเรื่องต่อกัน ถ้าจะขึ้นมา กินข้าวพเจ้า จงขึ้นมา กินเด็ด ถ้าเรามาเคยทำเรื่องทำกรรมต่อกัน ก็จงหนีเสีย เราไม่อยู่ที่นี่ก็ไม่เคยรบกวนใคร ไม่เบียดเบี้ยนใคร ไม่ว่าสัตว์ตัวเล็กและสัตว์ตัวใหญ่ เรามาที่นี่เพื่อมาปฏิบัติสมณธรรมเท่านั้น

พอระลึกได้จิตตั้งมั่นแล้ว หายกลัว ความกลัวหายหมดเลย ไม่มีความกลัว เกิดความ เมตตา รักมัน หลายโคมได้ออกตามหามันทันที ถ้าพบแล้วจะไม่มีความกลัว ไม่ว่าจะเป็นเลือกหรือ เลือใหญ่ สามารถจะเข้าลูบหลังและซี่ห้องมันได้

อีกครั้งหนึ่งหน้าแล้งปี พ.ศ.๒๕๒๔ ท่านได้เดินทางไปวัดบ้านเหล่านาดี (วัดป่าอรัญญาสี) จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นบ้านเกิดของท่านเพื่อเย็นประชานสร้างกุฎิโดยมายาเมืองเช้ามีครัวท่าที่จะสร้าง เป็นอนุสรณ์ในด้านวัฒนธรรมไว้ แต่ท่านไม่รู้สึกยินดี เพราะท่านชอบสันโดษ ไม่มีนิสัยชอบก่อสร้าง ส่วนที่เห็นว่าทางวัดมีการสร้างสิ่งต่าง ๆ ส่วนมากเป็นครัวท่ามาสร้างถาวรท่านก็ไม่ชัดครัวท่าการ ก่อสร้างกุฎิที่วัดนี้ก็ เช่นเดียวกัน มีครัวท่า ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายหนึ่งต้องการก่อสร้าง อีกฝ่ายหนึ่งไม่ต้อง การสร้างไม่เป็นที่ตกลงกันฝ่ายที่ต้องการสร้างไม่ฟังเสียงคัดค้านได้ดำเนินการก่อสร้างไปเลย เมื่อ รับเตรียมหัวสุดก่อสร้าง พวกรีดคั้านก็หาเรื่องคัดค้านฟ้องร้องกัน หาว่าทำผิดกฎหมายบ้านเมือง ให้เจ้าหน้าที่มาจับ

พอออกพรรษาในปี พ.ศ.๒๕๒๕ ท่านกลับไปวัดบ้านเหล่านาดีอีก พอดีกับการก่อสร้าง เสร็จทางญาติโดยมีเมจิตรทากิได้ทำบุญถาวรกุฎิเป็นที่เรียบร้อย

ในปีนั้น พวกรีดคั้านการก่อสร้างกุฎิและกลั่นแกล้ง พูดจาถ้ารัวร้าวท่านต่าง ๆ นานับ ประการนั้น คนที่เป็นหัวหน้าเกิดอาเจียนเป็นเลือดตายส่วนอีกคนหนึ่งนอนหลับตาย พวกราษฎร ของฝ่ายคัดค้านเห็นเหตุการณ์เช่นนั้นก็กลัวกันมากเกรงว่า นาปกรรมที่พวกรีดคั้านทำไว้กับพระสัชชาติ จะ ตกสนองเช่นเดียวกับสองคนแรก จึงพา กันไปกราบ呈มัสการขอมาโทษจากท่าน ๆ จึงเทศน์ให้ฟังว่า

“เรื่องเป็นเรื่องตายไม่ใช่เรื่องของอาทิตย์เป็นเรื่องของพวกรีดคั้านหากเป็นพระไกร ทำกรรมอย่างใดก็ได้รับผลของกรรมอย่างนั้น ส่วนพวกรีดคั้านของพวกรีดคั้านจะรู้ว่าเป็นพระ อะไร” แล้วท่านก็ให้พากันทำคาระสัชชาติ หลวงปู่พร้อมด้วยสมร์กิให้ศีลให้พร และท่านได้เทศน์ให้ สติเดือนใจอีกว่า

“นี่แหล่ะ การเบียดเบี้ยนท่านผู้นี้ก็ลืมยังไงได้รับกรรมทันตาหนึ่งจะหาว่าไม่มีนาปมีบุญ ที่ไหนได้ ศาสนานี้ทึ่งคุณและโทษ ถ้าผู้ปฏิบัติได้กินนำพอด้วยใจอ่อนแหล่งนี้นั้นสรวยรักนิพพาน ถ้ากินเหล่านี้ปฏิบัติไม่ดี ก็พากันเหล่านั้นตกนรกอาเจียนมาก เรื่องนาปกรรมย้อนไม่ยกเว้นให้ กับใครทั้งนั้นไม่ว่าจะเป็นพระภิกษุ หรือเจ้าชายชั้นไหน ๆ อีกตาม ถ้าทำนาปลงไปเป็นนาปทั้งนั้น ไม่มีการยกเว้น ลั่นอียง”

พ.ศ.๒๕๗๗ เป็นต้นมา หลวงปู่คำดี ปภาโส หลังจากล้มป่วยลงมาจากการป่วยทางการเดินทางกลับบ้านอ่อนแอมาต่อเนื่อง หลวงปู่เป็นผู้มีจิตยานั่นๆ ที่รักษาการธุระคงค์และการประพฤติดีปฏิบัติชอบมาต่อเนื่อง หลวงปู่มีลูกศิษย์มากมายทั้งเป็นสงฆ์และฆราวาสโดยทั่วไป บุคคลผู้ที่ไม่เคยพบหลวงปู่คำดี เลยเพียงได้ยินชื่อหรือภาพที่เผยแพร่ออกไปยังหมู่ชนเท่านั้นก็บังเกิดความครั้งชาอย่างแรงกล้า สลับบ้านการงานมาศึกษา

ต่อมา หลวงปู่คำดี ได้ไปพบถ้าพานุ ซึ่งสมัยนั้นยังเป็นสภาพป่า แต่เป็นสถานที่เก่าแก่ของวัดโบราณ และได้รับการร่างมานาน หลวงปู่คำดี เข้าไปปักกุดบ่าเพี้ยງหวานเห็นว่า มีความสงบ วิเวกดี เหมาะสมแก่การปฏิบัติ ต่อไปภายหน้าจะมีผู้ที่สนใจเครื่องประพฤติธรรมมาใช้สถานที่แห่งนี้กันมาก ชาวบ้านจึงพร้อมใจกันสร้างกุฏิหลังหนึ่งเพื่อถวายหลวงปู่อยู่จำพรรษา ต่อมารื้อเสียงของหลวงปู่คำดี พระผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ได้ขอรับยังชาวจังหวัดเลยมากขึ้น

จนเมื่อผู้ครัวท้าทั้งห้ายในจังหวัดพากันสละเงิน เสริมสร้างเสนาสนะมากขึ้นหลายหลังอีกห้า
ศาลาหลังใหญ่ขึ้นอีกหลังหนึ่ง ชาวบ้านทั้งหลายจึงนิมนต์หลวงปู่อยู่จำพรรษาที่วัดถ้ำผาปูจน์ถึงวาระ
สุดท้ายแห่งชีวิต เป็นที่น่ายินดีที่ชาวจังหวัดเลย ได้เพชรน้ำงามที่เจียระไนแล้วมาเป็นมีงชัวญ
ประดับจิต ประดับใจ แห่งชีวิตด้วยร่างกายของท่านไม่เต็ม ท่านมักเตือนลูกคิชญ์ของท่านเสมอว่า
“ร่างกายสั่งหารของ phen แยกอ่อนการแผล ถ้าเป็นร้อนทันทีทั้งได้แล้ว ถ้าหาก phen ล้นป่วยทราบนี้
คงไม่ไหวแน่ ถ้ามุ่งหมายจะรักษาไว้ทั้งกาย phen ก็รับจัดการรักษาเสีย”

พวກสานุคิษย์หั้งหลายเห็นท่านพอดีเดินได้ พุดได้ ฉันได้ เทคน์ได้ ก็พากันใจเย็นและจดท่าให้ฉันตามปกติ แต่ไม่ได้พาหลงปูเข้าตรวจสอบที่โรงพยาบาล ต่อมาวันที่ ๒๘ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๙ ตอนเช้าหลังจากฉันภัตตาหารเรียบร้อยแล้ว ท่านก็เรียกญาติโยมหั้งหลายมาพร้อมกันแล้ว ท่านก็พูดว่า “นาฟังเทคน์กัน อาทิตย์จะเทคน์ครึ่งสุดท้าย ต่อไปจะไม่ได้เทคน์อีกแล้ว จะไม่ได้ประพรหมน้ำพระพุทธมนต์อีกแล้ว และจะไม่ได้หุคกันอีกต่อไป” พระลูกคิษย์และโยมหั้งหลายเมื่อได้ฟังคำพูดของหลวงปู่อย่างนั้นก็พากันแปลกใจ แต่ไม่มีผู้ใดเฉลี่ยวใจว่า คำพูดของท่านนั้นเป็นการพอดีครึ่งสุดท้ายจริง ๆ หลวงปู่เริ่มเทคน์เรื่อง “ความไม่ประนภา”

เมื่อท่านเกศน์เจบ ลูกคิชช์ลากลับแล้ว ท่านเข้าพักผ่อนตามอัธยาศัยของท่าน จนกระทั่งเวลา ๑๕.๐๐ น. ของวันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๒๖ ท่านเดินเข้าห้องน้ำล้างหน้าเรียบร้อยแล้ว ท่านก็พูดขึ้นว่า “พมเป็นลม” ขณะนั้นมีพระอุปถัมภ์ท่าน ๔ รูป ได้ประคงอยู่ในห้องน้ำสบายน้ำ เมื่อนอนลงแล้วท่านไม่พูดไม่คุยกับใครทั้งนั้น มีแต่นอนเฉยๆ ไม่มีการขับตัว ลูกคิชช์ตั้งก็พา กันตกลง ตั้งก็หายมาให้ท่านจับ แต่ไม่ทาย จนถึงเวลา ๑๙.๐๐ น. ก็ให้โถมไปเชิญหมาจากโรงพยาบาล มาตรวจดูอาการของหลวงปู่ มีการฉีดยา ให้น้ำเกลือ ท่านก็ยังไม่ฟื้น

รุ่งขึ้นวันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๖ คุณหมอก็ส่วนปัสสาวะให้ท่าน สายยางที่สวนเข้าไปทำให้เกิดเป็นแผลภายนอก เลือดไหลไม่หยุด ลูกคิติษย์จึงปรึกษาว่าควรพาไปรักษาตัวในกรุงเทพฯ วันที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๖ คณะคิติyanuskiyyahนำหลวงปู่ถึงโรงพยาบาลแพทัยปัญญา ตรวจสอบอาการของหลวงปู่ แล้วให้การนับบัดกรีษา ประมาณ ๔ เดือน อาการหลวงปู่ดีขึ้นเป็นลำดับ คิติyanuskiyyah จึงเห็นสมควรให้ท่านกลับวัดถ้ำพานี้

ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๔ มีนาคม พ.ศ.๒๕๕๗ อาการไข้ได้กำเริบขึ้นอีก นายแพทย์ปัญญา ส่งสัมพันธ์ จึงส่งรถพยาบาลมารับท่านไปรักษาที่โรงพยาบาลแพทย์ปัญญาท่ากรุงเทพฯ อีก คราวนี้ มีแต่ทรงกับหรุดมาตลอด พอกลางวันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๗ เวลา ๑๓.๓๓ น. หลวงปู่ท่าน ก็ลุ้นลมจากไปด้วยอาการสงบ

พระนามเดิมพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดรับเป็นเจ้าภาพบำเพ็ญพระราชกุศล ตลอด ๗ วัน และบำเพ็ญพระราชกุศล ๕๐ วันและ ๑๐๐ วันตามลำดับ

สำหรับอาพาธของหลวงปู่รวมสองครั้งดังนี้ ครั้งแรก เป็นเวลา ๙ เดือนครั้งที่สอง เป็นเวลา
๙ เดือน

ສຶກສາມາດຮັບຮັບອະນຸມາດໄດ້ ດັ່ງ ປີ ຮວມພຣະຍາຮຣມຢູ່ຕີເຊີ້ນ ພຣະຍາ ຕ ເຊື່ອນ
ເຂົ້າ ວັນ

ปี พ.ศ.๒๕๗๑ จำพรรษายี่ วัดบ้านยาง ตำบลโคกสี อําเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ปี พ.ศ.๒๕๗๙ จัพรรชาที วัดป่าสาลวัน อําเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

บี พ.ศ.๒๕๖๓-๒๕๖๔ จำพรรษาที่ วัดป่าหน่องกุ บ้านหนองคู ตำบลบ้านหว้า อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น

บี พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๖๐ จำพรรษายที่ วัดป่าห้วยขาว ตำบลหัวกะเหลล บ้านโนนผึ้ง จังหวัด
นครราชสีมา

ปี พ.ศ.๒๕๖๑ จ้าพรรษาที่ วัดป่าอภัยวน บ้านทุ่ม ตำบลน้ำหนุ่ม อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

ปี พ.ศ.๒๕๖๒-๒๕๖๓ จ้าพรรษาที่ วัดถ้ำกว้าง บ้านทินร่อง ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น

ปี พ.ศ.๒๕๖๗-๒๕๖๘ จัพรรชาที วัดป่าขี้วัน ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัด
ชลบุรี

ปี พ.ศ.๒๕๖๔ จำพรรษาที่ วัดป่าอรัญญาสี บ้านเหลาดาด ตำบลบ้านหว้า อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น

ปี พ.ศ.๒๕๗๔ จำพรรษาที่ วัดป่าชัยวัน ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ปี พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๖๗ จ้าพรรชาที วัดป่ากิริวัน คำหวยยาง กฎบัณฑิต ตำบลบ้านกลาง
อำเภอหนองเรือ จังหวัดหนองบก

ปี พ.ศ.๒๕๖๗-๒๕๖๘ จำพรรษาที่ วัดถ้ำผาปู เขานมิตร ตำบลนาอ้อ อำเภอเมืองจังหวัดเลย

ปี พ.ศ.๒๕๓๙ จำพรรชากิ วัดป้านองแขวง ตำบลหมากหญ้า อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี

ปี พ.ศ.๒๕๑๐-๒๕๑๔ จำพรรษาที่ วัดถ้ำแก้ว เขานิมิตร ตำบลนาอ้อ อำเภอเมืองจังหวัดเลย

ปี พ.ศ.๒๕๑๖-๒๕๒๐ จำพรรษาที่ โรงพยาบาลแพทบุรีปัญญา คลองตัน หัวหมาก กรุงเทพฯ (เพื่อรักษาโรค)

ปี พ.ศ.๒๕๔๙ วันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๔๙ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูญาณหัสสี พระครูชั้นโต ฝ่ายวิปัสสนาธูระ

ปี พ.ศ.๒๕๒๑ วันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๒๑ ได้เลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระครูชั้นเอก ฝ่ายวิปัสสนาธูระ

ธรรมโอวาท

ท่านมักจะอบรมลูกศิษย์ของท่านอยู่เสมอ ๆ ว่า “เรานี้ต่างหากันว่าไม่มีตา มีหูเท่ากันว่าไม่มีหู มีห้องเก็บอยู่ได้ไปวัน ๆ เท่านั้น ไม่ต้องแสดงความโลกและทะกละ” ให้พากันสำเนียง ให้เรื่องของความโลก ความโกรธ ความหลง จะต้องมีด้วยกันทุกคนถ้าพูดถึงความโลก เมื่อมันมีเจตนาบันดาลเกิดขึ้นมาแล้ว มันจะมีดี ไม่รู้จักบาปบุญ ไม่กลัวคุกกลัวตระรัง อันนี้เรียกว่าฤทธิ์ของมัน ท่านจะให้ระวังดี ๆ ในเรื่องของสามประการนี้ท่านสอนว่า อย่าไปปะรุงแต่งตามมัน ให้มีสติ รู้เท่าทันมัน เมื่อเราปฏิบัติได้อย่างนี้แล้วความโลก ความโกรธ ความหลง เหล่านี้ก็จะเลื่อมอ่านใจไป ตัวอย่างเช่น เมื่อเราประสังค์จะเอารสิงได เราจะต้องพิจารณาเหตุเสียก่อน เมื่อพิจารณาดูแล้วว่ามัน ไม่ผิดศีลธรรม เรายังสามารถเอาได แต่เมื่อพิจารณาดูแล้วว่ามันผิดศีลผิดธรรม เรายังจะเสียไม่เอา นี่แสดงว่าเราไม่ปะรุงแต่งตามมัน ในความอยากได้หรือความโลก และเรายังมีสติรู้เท่ามัน คือการพิจารณาในเหตุในผลเสียก่อน ถ้าเราประพฤติได้ในลักษณะนี้ เรายังจะได้ชื่อว่าเป็นคนดี กระทำแต่ในสิ่งที่ดี มีแต่บุญกุศล ถ้าพูดลื้น ๆ ก็หมายความว่า ทุกสิ่งทุกอย่างก็มีผลเท่านั้น คือถ้าเราทำเหตุดี ก็จะได้รับผลดี แต่ถ้าเราทำเหตุชั่ว เรายังจะได้รับผลชั่ว

“แต่การที่จะทำเหตุที่ดีนั้น มนุษย์เราทำกันยากนักยากหนา ที่ว่าทำยาก เพราะอะไร ? ก็คือนุษย์นั่งเงียบไม่รู้จักเหตุและผล จึงไม่รู้จักเดือกฟืนทำเหตุที่ดีกัน และอีกอย่างหนึ่งก็คือ พากเราไม่ค่อยชอบกระทำเหตุที่ดีกัน แต่ผลดีของมันนั้นชอบกันทุกคน”

ความประมาทเป็นหนทางแห่งความตาย คำว่าตาย ในที่นี้ ไม่ได้หมายความว่าร่างกายเราตาย หมายถึงจิตใจคนเราตาย คือตายจากมรรคผลนิพพานต่างหาก ความไม่ประมาทเป็นหนทางแห่งความไม่ตาย คือไม่ประมาทต่อการทำความดี ได้แก่ ศีล สมารถปัญญา มืออาชีวะ ใจสัจฉิติไปสวรรค์ พระธรรมโลก หรือมรรคผลลัพธ์ใดชั้นหนึ่ง ตลอดถึงพระนิพพานข้างหน้าแน่นอน ซึ่งหรือเร็วแล้วแต่บุญการมีหรือความพากเพียรของตนเอง

“ความไม่ประมาท คือ เป็นผู้มีสติจดจ่ออยู่ที่ กาย และใจ ทุกอริยานดทั้ง ๆ ก็อธินเดิน นั่ง นอน ไม่มีการเหลือสติจากอวิริyanดทั้ง ๆ จึงจัดว่าเป็นผู้ไม่ประมาทเข้าใจไหม (ท่านถ่านลูกศิษย์)” นี่คือเทศน์ครั้งสุดท้ายของท่านก่อนที่จะล้มป่วยลง

คำว่าพึงเห็นนั้นหมายความว่า เอาใจฟังอย่าให้ใจหนีจากตัว ใจผู้ใดก็ให้รักษาอยู่กับตัวอย่าให้ใจหนีจากตัว ใจผู้ใดก็ให้รักษาอยู่กับตัวให้รู้อยู่กับภวานหรือให้รู้อยู่เฉพาะใจ อย่าให้ร่างกายนั้นอยู่ที่นี่แต่ใจมันคิดไปที่อื่น ก็ชื่อว่าใจไม่ฟัง คำว่าใจฟังคือใจดื่ม

สอนให้ล่ำความชั่วประพฤติความดี ความชั่วที่ได้แก่บ้านนแหลง ความดีที่ได้แก่บุญคุณ นั้นแหลง แต่เกี่ยวน่องอยู่กับจิตใจของเรา ถ้าพูดให้สั้น ๆ เอาเฉพาะใจความโกรหของพระพุทธเจ้า ๘๕,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ท่านก็ย่อลงมาเป็น ๓ ข้อด้วยกันคือ

๑. พระพุทธเจ้าสอนให้ล่ำกายทุจริตและประพฤติกายให้สุจริตนี้เป็นข้อที่หนึ่ง

๒. ให้ล่ำจิตใจและ ให้ประพฤติว่าจ่าให้สุจริต

๓. ให้ล่ำ มโนทุจริตและ ให้ประพฤติใจให้สุจริต

จะพูดถึงบ้าป อกุศลกรรมบทหมายความว่า การทำบ้าหัง halfway รวมมอยู่ที่อกุศลกรรมบท ๑๐ ประการนั้นแหลง คำว่าบุญคุณลักษณะอยู่ที่คุณกรรมบท ๑๐ ประการ นั้นแหลงซึ่ว่ากัยกรรม ๓ วจีกรรม ๔ มโนกรรม ๓ ถ้าพูดให้สั้นให้น้อยลงไปอีก กายกรรม ๓ และวจีกรรม ๔ เป็นกิริยา การทำบ้าป ย่นลงมาทางใจคือ ใจโลภ ใจโกรธ ใจหลง มี ๓ อย่างเท่านั้นแหลงเป็นต้นเหตุ ตกลง อกุศลกรรมบทที่หมายใจเท่านั้นแหลงเป็นต้นเหตุ ตกลง อกุศลกรรมบทที่หมายใจเท่านั้น หมายใจ ดวงเดียวคือใจ ก็หมายอันเดียวเรียกว่า เอกจิตตัง ที่เรียกว่า จิต หัวใจ ก็เรียกว่าเป็นใจดวงเดียว เอกมโนเรียกว่า ใจอันเดียว ตกลงผู้ที่เมื่อความทุกข์ เป็นความโง่ เมื่อความเป็นบ้าป ก็มาปฏิบัติแก้ กายทุจริตให้เป็นกายสุจริต แก้วจุลจิต ให้เป็นวจีสุจริต แก้มโนทุจริต เป็นมโนสุจริต นี้เป็นวิธี ปฏิบัติ ถ้าเราจะเที่ยวนในทางโลกเหมือนกับพวกชาวไร่ ชาวนาที่มีไร่มีนา แต่ก่อนมันก็เป็นป่าเป็นดง นั้นแหลง เมื่อถือสิทธิ์แล้วก็จึงสร้างจึงถากถาง ทำให้เป็นไร่เป็นสวนทำให้บริสุทธิ์ ทำนา ก็ให้เป็นนา จริง ๆ ทำสวน ก็ให้เป็นสวนจริง ๆ

คนทุกข์คนจนในโลกนี้ไม่ใช่ทุกข์ เพราะเสือกิน ไม่ใช่ทุกข์ เพราะรู้ร้ายกัด ไม่ใช่ทุกข์ เพราะ ช้ำง่า แต่ทุกข์ เพราะความโลก ความมกรดความหลงของตน จะทุกข์ เพราะสิ่งใด ๆ ก็ตาม ตัว ความโลก ความโกรธ ความหลงนี่แหลงเป็นผู้ช้ำง่า

ความโลภ

ความโกรธ

ความหลง

สามสิ่งนี้ร้ายกาจกว่าสิ่งอะไรทั้งหมดร้ายกว่าผู้ร้าย ร้ายกว่าเสือร้าย ร้ายกว่างูร้าย ไม่มีสิ่งไหน จะร้ายกว่าตัวความโลก ความโกรธ ความหลง เพราะฉะนั้นให้ระวังที่สุดเรื่องของความโลก ความ โกรธ ความหลง สามประการนี้ มันสามารถทำให้ผู้ร้ายแจ้งเป็นคนมีเด็กได้ ถูกใจของมันนี่ มน้อย เห็นอุทกคนในโลกที่ได้เกิดมาในโลกนี้ ยกเว้นเสียแต่พระอรหันต์

ปัจฉิมบท

ด้วยความชั่น อุดหน พากเพียร และจริงใจในการปฏิบัติบุชา เพื่อมุ่งหวังในพระธรรม เป็นผลให้หลวงปู่ได้พบทางแห่งการดับทุกข์และพ้นทุกข์ และเป็นที่ทราบกันดีว่า หลวงปู่คำดี ปกาส แห่งวัดถ้ำผาปู จังหวัดเลย เป็นพระสูปภูปันโน

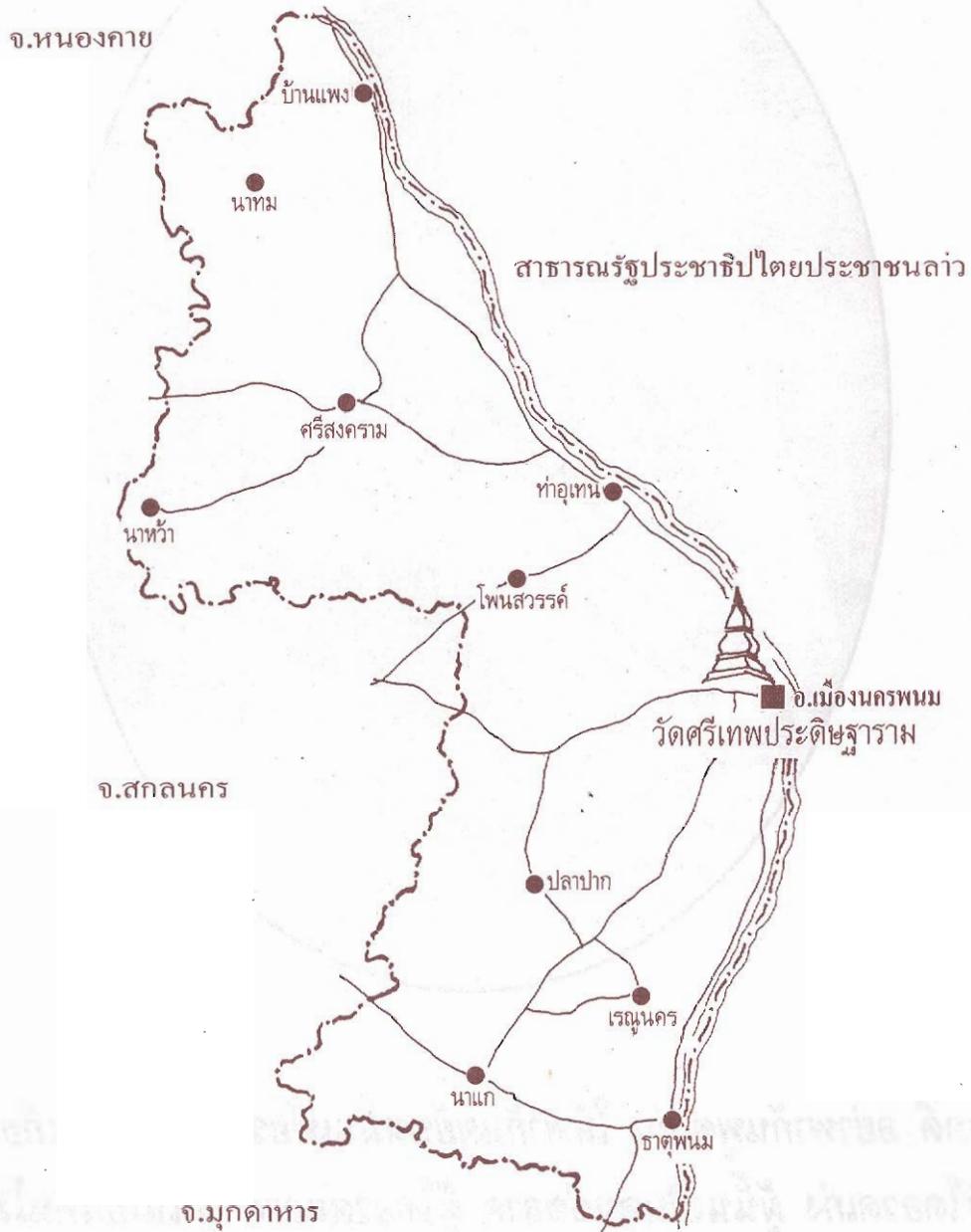
ธรรมโกรห และการปฏิบัติของหลวงปู่ที่ปรากฏในข้อความข้างต้นนี้คงจะเป็นประโยชน์ ต่อผู้สนใจฝึกธรรมทุกท่าน



ผู้ใดอยากดี อย่าพากันพูดเล่น ให้พากันขยายหัวมั่นเพียร อย่าเป็นคนเกียจคร้าน
ผู้ใดowardเก่ง ผู้นั้นเป็นคนชี้ขาด ผู้ใดowardฉลาด ผู้นั้นเป็นคนโง่
ผู้ใดคุยโว ผู้นั้นเป็นคนไม่เอาถ่าน อยากเป็นคนดี ต้องทำดีถูก

หลวงปู่จันทร์ เบนไอย

แผนที่แสดงที่ตั้ง วัดศรีเทพประดิษฐาราม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม



แก้วมณีอีสาน
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

■ ที่ตั้งจังหวัด
● ที่ตั้งอำเภอ



เส้นทาง
ที่ตั้งวัด

หลวงปู่จันทร์ เบนิโຍ

วัดศรีเทพประดิษฐาราม อ.เมือง จ.นครพนม

ชาติกำเนิดและชีวิตปัจฉนวัย

ท่านเจ้าคุณพระเทพลิทธาราจารย์มีนามเดิมว่า จันทร์ สุวรรณมาใจ เกิดเมื่อวันจันทร์ที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๑๔ ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๑ (เดือนอ้าย) ปีมะโรง เป็นบุตรคนที่ ๓ (ในจำนวน ๖ คน) ของนายวงศ์เสนาและนางไrix สุวรรณมาใจ มีอาชีพทำนาทำไร่ ชาติภูมิอยู่บ้านท่าอุเทน หมู่ ๓ ตำบลท่าอุเทน อ่าเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

ในวัยเยาว์ เด็กชายจันทร์ สุวรรณมาใจ มีสุขภาพไม่ค่อยจะแข็งแรง เพราะป่วยเป็นโรคที่ดีครั้นเจริญวัยใหญ่โตเข้ามายังตัว จนกระทั่งท่านมีอายุได้ ๖๐ ปี โรคนี้ก็กลับกำเริบขึ้นมาอีก พ.ศ.๒๕๓๑ เด็กชายจันทร์ ได้เรียนหนังสืออักษรไทยน้อย หัดเขียนหัดอ่านจากหนังสือผูกโบราณ วรรณคดีพื้นบ้านซึ่งประชาชนในสมัยนั้นนิยมอ่านกันมาก

ชีวิตสมณะเพศ การแสวงหาธรรม และปฏิปทา

พ.ศ.๒๕๓๔ ขณะที่เด็กชายจันทร์ อายุได้ ๑๐ ขวบ นายวงศ์เสนา สุวรรณมาใจ ผู้เป็นบิดาได้ล้มป่วยและถึงแก่กรรม ในการทำมาปันกิจพอของบิดา เด็กชายจันทร์ ได้บรรพชาเป็นสามเณร (บวชหน้าไฟ) เพื่ออุทิสส่วนกุศลให้แก่บิดา โดยมีพระชนชี ขนติโก วัดโพนแก้ว ตำบลท่าอุเทน อ่าเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม เป็นพระอุปัถมาย หลังจากเสร็จงานศพของบิดาแล้ว สามเณรจันทร์ ก็มีได้ลาสิกขา มุ่งหน้าบวชต่อไปเพื่อจะได้ศึกษาเล่าเรียนตามประเพณี การศึกษาเล่าเรียนในสมัยนั้น หนังสือที่ใช้เป็นอุปกรณ์ล้วนเป็นคัมภีร์โบราณเขียนจารเป็นอักษรขอมอักษรธรรม ยกแก่การศึกษาเล่าเรียน ต้องอาศัยความเพียรพยายามอย่างมากจึงจะประสบความสำเร็จ สามเณรจันทร์ได้ศึกษาอักษรสมัยกับพระอาจารย์เกน อุตุโนม เมื่อแต่ก่อนเชี่ยวชาญดีแล้วจึงเรียนมาลีเดิมที่เรียกว่ามูลกัจจายน์และคัมภีร์ สักท่าสังค�포ธีโมกี้ ปรากฏว่าสามเณรจันทร์อ่าน

เขียนและห้องจำได้คล่องแคล่ว จนมีผู้มาขอร้องให้ท่านช่วยจารนั้งสืออักษรข้อม อักษรธรรมอยู่เสมอ

นอกจากสนใจในด้านปริยัติแล้วสามเณรจันทร์ สุวรรณโนใจ ก็ยังสนใจในการปฏิบัติกรรมฐานอีกด้วย จึงได้ไปศึกษาการรرمฐานในสำนักของพระอาจารย์ศรีทัพน์ ที่วัดโพนแก้ว เป็นเวลาหลายปีพระอาจารย์ศรีทัพน์นับว่าเป็นพระสงฆ์ที่ประพฤติดีปฏิบัติชอบองค์หนึ่งเคยเดินธุดงค์ไปบ้ำเพญกรรมฐาน แสวงหาวิเวกในสถานที่ต่าง ๆ จนถึงเขตประเทศไทยมาระยะหนึ่งแล้วได้รับพระบรมสารีริกธาตุจากพม่า ครั้นเดินทางกลับถึงอุทัยธานีแล้วได้ซักചวนประชาชนก่อสร้างพระธาตุท่าอุเทนขึ้นเพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุที่ได้มาจากการพม่าใช้เวลา สร้าง ๗ ปี จึงแล้วเสร็จ และตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา พระธาตุท่าอุเทนจึงเป็นปูชนียสถานแห่งหนึ่งของจังหวัดนครพนม ตั้งตระหง่านอยู่ใกล้ฝั่งแม่น้ำโขงจนถึงทุกวันนี้

สามเณรจันทร์ สุวรรณโนใจ ศึกษาเล่าเรียนอักษรสมัยและปฏิบัติกรรมฐานอยู่มาจนถึงอายุ ๑๗ ปี ในขณะเดียวกันท่านก็เริ่มเป็นหัวโดยมารดาและครอบครัว อยากจะช่วยเหลือครอบครัวให้รอดพ้นจากความอดอย่างยากจน ควรได้ได้ลาภลักษณะรำ ก้มกจะลงไปให้โดยมารดาในกาลต่อมา เพื่อนสามเณรรุ่นเดียวกันนามาชักชวนให้ลาภิกขาไปทำการค้า สามเณรจันทร์ เห็นว่าเป็นหนทางที่จะร่ำรวยช่วยเหลือทางบ้านได้จึงตัดสินใจไปขอลาภิกขา กับพระอุปัชฌาย์ ซึ่งท่านก้อนญาติให้สึกได้ตามประสangค์

หลังจากสึกแล้ว นายจันทร์ก็เข้าทุนกับเพื่อนร่วมกันทำมาค้าขาย ตอนแรกรู้สึกว่าร่ำรวยทำมาค้าขึ้น ในระหว่างนั้นก็มีเจ้านายที่เคารพนับถือมาขอร้องให้ไปช่วยจารนั้งสืออักษรธรรมให้อยู่เสมอ ทำให้ไม่ค่อยมีเวลาดูแลการค้าขายอย่างเต็มที่ สวนเวลาลงคืนยังมีเจ้านายมาภารกิจให้ไปอยู่เรยามมีได้ขาด ชั่วเวลาเพียงไม่กี่เดือน การค้าขายที่คาดกันไว้ว่าจะรวยกลับมีแต่ทรุด เป็นเหตุให้หายจันทร์ เกิดความเบื่อหน่าย ต้องล้มเลิกกิจการไป ท่านรู้สึกไม่สบายใจในชีวิตชาวลาว ซึ่งมีแต่ความสับสนวุ่นวายแก่งแย่งເອົາຮັດເອົາເບີຍກັນ หาความเที่ยงธรรมและความสงบสุขได้ยาก นอกจากรู้สึกไม่ดีต่อชาติไทย ที่อยู่เป็นภาระ หนมุ่จันทร์ยังมีสตรีເປັນເຂົາມາຕິດພันຍ້ວຍ ด้วยวิธีการต่าง ๆ นานา ยิ่งทำให้หนมุ่จันทร์รู้สึกอึดอัดใจ

ในที่สุดหนมุ่จันทร์ก็ตัดสินใจແນວແນວว่าจะกลับมาบ้าชอก ประกอบกับตอนนั้นอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ จึงมุ่งหน้าเข้าสู่ร่มผ้ากาสาวพัสตร์ขอบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุในปี พ.ศ.๒๕๔๕ โดยมีพระภิกษุมหา ปัญญาโร เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์เคน อุตุโน เป็นพระกรรม-ราชาจารย์ พระอาจารย์หนู วิริโย เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ได้รับฉายาว่า “หนูไโย” อุปสมบท ณ วัดโพนแก้ว และประจำอยู่ที่วัดนี้หลังจากที่อุปสมบทแล้วพระภิกษุจันทร์ เบนไโย ก็ถูกพวากสตรีເປັນที่เคยมาติดพันท่านสมัยเป็นภาระ มากบกวนไปมาหาสู่อยู่เนื่อง ๆ ทำให้เห็นว่า ถ้าขึ้นอยู่ที่วัดโพนแก้ว ต่อไปสตรีເປັນจะมาบกวนงานย້ວຍวนเช่นนี้เรื่อยไป จะทำให้เกิดความเครียดของแก่ເປັນพระมหาจารย์ เข้าสักวันจึงตัดสินใจกราบลาพระอุปัชฌาย์ย้ายไปอยู่วัดพระอินทร์แปลง และในขณะเดียวกัน

พระอาจารย์เคน อุตตโน ผู้ที่เคยอบรมสั่งสอนท่าน ต้องย้ายไปอยู่วัดพระอินทร์แปลง เพื่อเป็นเจ้าอาวาส ดังนั้นพระภิกขุจันทร์ เ笨โนyi จึงย้ายติดตามพระอาจารย์เคนไปด้วย

ในปี พ.ศ.๒๕๔๕ นั้นเอง พระอาจารย์สาร์ กนุตส์โล วัดเลี่ยบ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี พระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายกรรมฐานพร้อมด้วยพระปัญญาพิศาลเถระ (หนู ฐิตปญโญ) วัดปทุมวนาราม กรุงเทพฯ ซึ่งตอนนั้นยังเป็นพระครูอูฐัดถี อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ได้เดินทางผ่านมาถึงจังหวัดนครพนมมาปักก烙ดปฏิบัติธรรมอยู่ภายใต้ต้นโพธิ์ ตอนใต้เมืองนครพนม ประชาชนจำนวนมากพากันไปกราบไหว้ฟังธรรมและขอรับแนวทางการปฏิบัติธรรมบำเพ็ญสماธิ มีได้ขาด พระยาสุนทรเทพกิจารักษ์ ข้าหลวงเมืองนครพนมทราบข่าว จึงไปกราบนมัสการ และสนทนาระมกับพระอาจารย์หั้งสอง การพบปะสนทนากันในครั้งนั้น ท่านพระยาสุนทรเทพกิจารักษ์ ได้ชี้แจงความเป็นมาของตน ว่าเคยเป็นศิษย์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส วัดบรรโนเวศวิหาร กรุงเทพฯ พร้อมทั้งได้เล่าถึง พฤติกรรมของพระภิกขุสามเณร ในจังหวัดนครพนมให้ท่านทราบ และขอให้ช่วยหาทางแก้ไขด้วย

พระอาจารย์สาร์ กนุตส์โล จึงแนะนำให้เสาะหาคดเลือกพระภิกขุสามเณรผู้เกลียดลาด มีความประพฤติดี และสมควรไว้ที่จะทำท้าฟทิกรรมญัตติ เป็นภิกขุสามเณรในคณะธรรมยุติกนิกาย เพื่อไปอยู่คึกข้าวอัวตรปฏิบัติในสำนักของพระอาจารย์หั้งสอง ให้มีความหนักแน่นมั่นคงในพระธรรมวินัย แล้วจึงลงกลับมาอยู่นครพนมตามเดิม จะได้ช่วยกันแก้ไขความประพฤติปฏิบัติของพระภิกขุสามเณร ในจังหวัดนครพนมให้ดีขึ้น

ท่านพระยาสุนทรฯ ข้าหลวงเมืองนครพนมได้เสาะแสวงหาพระภิกขุสามเณรที่มีปฏิปทา นำเลื่อมใส ทابตามพระภิกขุได้ ๕ รูป และสามเณรอีก ๑ รูป ในจำนวน ๕ รูปนั้นมีพระภิกขุจันทร์ เ笨โนyi รวมอยู่ด้วย พระยาสุนทรฯ ได้นำพระภิกขุสามเณร หั้ง ๕ รูปมาจawayด้วยเป็นศิษย์ พระอาจารย์สาร์และพระปัญญาพิศาลเถระ สำหรับพระภิกขุจันทร์ เ笨โนyi นั้นมีความรู้พื้นฐาน ทางสมถกรรมฐานอยู่ก่อนแล้ว เมื่อเข้ามาเป็นศิษย์ของพระอาจารย์สาร์ จึงรู้สึกถูกอธิบายด้วยเป็นอย่างยิ่ง ข้อวัตรปฏิบัติใดที่ยังไม่รู้ไม่เข้าใจ ก็ตั้งใจศึกษาและเรียนถามจากครูบาอาจารย์ พร้อมทั้งใส่ใจฝึกปฏิบัติสมាជิຍอย่างจริงจัง มีความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติกรรมฐานอย่างรวดเร็ว

ในปลายปี พ.ศ.๒๕๔๕ พระอาจารย์สาร์และพระปัญญาพิศาลเถระ ก็ได้อ้า-la ประชาชน เดินทางกลับสู่จังหวัดอุบลราชธานี พร้อมด้วยพระภิกขุ ๕ รูป คือ พระภิกขุจันทร์ เ笨โนyi (คือ ท่านเจ้าคุณพระเทพสิทธาจารย์) พระภิกขุสา พระภิกขุหอม พระภิกขุสังข์และสามเณรอีก ๓ รูป ในจำนวน ๓ รูปนี้ มีสามเณรรุ่ม จันทร์วงศ์ (ต่อมาได้เป็นพระธรรมเจดีย์) รวมอยู่ด้วยคณะของพระอาจารย์สาร์ ได้จาริกธุดงค์ไปตามที่ตั้ง ๆ หยุดพักร่อนแรมกลางป่าดงพงไพร ได้พับสัตว์ปานานาชนิด มีเสือ มีช้าง งง ละมัง ควายป่า เป็นต้น เมื่อเจอสัตว์ป่า พระอาจารย์สาร์ ก็สั่งให้คณะนั้งลงกับพื้นดิน แล้วแผ่เมตตาให้สัตว์เหล่านั้น พระภิกขุสามเณรทุกruปก์แคล้วคลาดปลอดภัย ท่านเจ้าคุณพระเทพสิทธาจารย์เล่าไว้ว่า ในการบำเพ็ญกรรมฐานในปัจจุบันนี้ ประสบการลำดับ ต้องทำตน

ให้เป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ถ้าศีลไม่บริสุทธิ์ มักจะมีความวิตกกังวล ซึ่งจะทำให้เกิดความไม่เชื่อมั่นในตัวเอง ต่อจากนั้นมีอันเป็นไป หากมีศีลบริสุทธิ์ จิตก็สงบเป็นสมาริได้ง่าย และอีกประการหนึ่งจะต้องยึดมั่นในพระรัตนตรัย 即ลักษณะพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณอยู่เสมอ

ในการเดินทางครั้งนั้น คณะของพระอาจารย์สาร์ได้เดินทางมาทางพระธาตุพนม ไป มุกดากหาร อ่านเจริญแล้วเข้าสู่ตัวเมืองอุบลราชธานี ไปพำนักอยู่วัดเลี่ยบ ในขณะเดียวกันพระภิกขุ จันทร์ เบนิโภ ก็เป็นพระที่เลี้ยงอบรมอัคราภิรูป แล้วคำขอปฏิญาณ เพื่อทำท้าพิกรรม เป็นพระธรรมยุติสือไป เมื่อห่องบทสาดต่างๆ ได้คล่องแคล่วแล้วพระอาจารย์สาร์ก็นำคณะพระภิกขุจันทร์ ไปประกอบพิธีท้าพิกรรมปฏิญาณเป็นพระภิกขุสามเณรในคณะธรรมยุตโดยสมบูรณ์ ณ พระอุโบสถ วัดศรีทอง (วัดศรีอุบลรัตนาราม) อ่าเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีพระสังฆราชชีโต (พูน) วัดศรีทองเป็นพระอุปัชฌาย์ พระกรุฑูป จิตปัญโญ (คือ พระปัญญาพิศาลเกรระ) วัดใต้ เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระกรุประจักษ์อุบลกุณ (พระอาจารย์สุข) เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ได้รับฉายาเดิมคือ “มหาโย”

หลังจากที่อุปสมบทแล้ว พระภิกขุจันทร์ ก็พากณาด้วยอยู่วัดเลี่ยบ ศึกษาข้อวัตรปฏิบัติกับพระอาจารย์สาร์ ณ บ้านสีโล ทางด้านการศึกษาปริยัติธรรม พระภิกขุจันทร์ก็ได้ทดลองทั้ง ท่านสนใจในการเรียนรู้ อย่างมีรู้เบื้องหน้า พยายามศึกษาพระปริยัติธรรมแผนใหม่ได้แก่ วิชาธรรมะ วิชาเวินัย วิชาพุทธประวัติ และวิชาอธิบายกรະหุธรรม ซึ่งพระอุบาลีคุณปมาจารย์ (จันทร์ สิริจันโถ) ได้นำมาเผยแพร่ที่อุบลฯ ส่วนแนวทางการปฏิบัติกรรมฐานนั้น พระภิกขุจันทร์ได้ฝึกอบรมในสำนักของพระอาจารย์สาร์ ณ บ้านสีโล พระอาจารย์มั่น ภูริทตโต และพระปัญญาพิศาลเกรระ จนมีความรู้ ความก้าวหน้าทั้งด้านปริยัติและด้านปฏิบัติอย่างแท้จริง มีจิตใจคงมั่น ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งเย้ายวน

ทางด้านพระยาสุนทรเทพกิจจารักษ์ ข้าหลวงประจำเมืองนครพนมได้มีหนังสือไปมั่นสการ พระอาจารย์สาร์ ณ บ้านสีโล อีกฉบับหนึ่งส่งไปกราบบุลพระเจ้าวรวงศ์เธอกรุณาลงนามให้พระภิกขุจันทร์ เบนิโภ กลับไปตั้งสำนักคณะธรรมยุตติกนิยมขึ้นที่เมืองนครพนม พระอาจารย์สาร์ จึงนำพระภิกขุจันทร์เข้าพงกรรมหลวงสรรพลพิธีฯ พระองค์ท่านทดสอบพระเนตรเห็นพระภิกขุจันทร์ยังหนุ่มน้อย เช่นนั้น จึงรับสั่งด้วยความท่วงไวยว่า “พระอย่างคุณนี้หรือจะนำคณะธรรมยุติไปตั้งที่จังหวัดนครพนม รุปร่างเล็ก ยังหนุ่มนแน่น ประสบการณ์ยังอ่อนหาพอที่จะรักษาตัวและหมู่คณะได้ไม่น่าจะไปตาย เพราะผู้ที่ผู้ที่ผู้คนเกรงว่าจะนำวงศ์ธรรมยุตไปทำเดื่อมเดือดจะมากกว่า...”

พระอาจารย์สาร์ได้ฟังดังนั้น จึงถวายพระเพล้าถึงปฏิปทาจารยามารยาทและความเป็นผู้หนักแน่นในพระธรรมวินัยของพระภิกขุจันทร์ผู้เป็นศิษย์ ให้ทราบทุกประการหลังจากได้ฟังคำบอกเล่าจากพระอาจารย์สาร์แล้ว กรมหลวงสรรพลพิธีฯ ก็ทรงอนุญาตให้พระภิกขุจันทร์กับคณะเดินทางไปนครพนมพร้อมกับทรงอุกหนังสือรับรองเป็นการอำนวยความสะดวกในการเดินทางให้

หนึ่งฉบับมีใจความว่า “ให้นายอํานาจ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในสืบทางที่เดินผ่านให้จัดกันตามสั่ง ตลอดทางพร้อมทั้งให้จัดที่พักอาศัยและภัตตาหารอย่างด้วย”

พระภิกษุจันทร์ เบนิโຍ พร้อมด้วยคณะได้ออกเดินทางมุ่งหน้าสู่นครพนม ผ่านป่าดงเข้าหมู่บ้านต่าง ๆ ที่อยู่ในสืบทาง ประชาชนทราบข่าวก็พากันไปกราบไหว้ แสดงความซื่นชมโสมนัส ท่านได้แสดงธรรมโปรดประชาชนมาเป็นระยะ ๆ การเดินทางในสัมยังนั้นเป็นไปด้วยความยากลำบาก เพราะไม่มีถนน รถยนต์ก็ไม่มี คงมีแต่ทางเดินเท้ากับทางเกวียน ซึ่งพวกพ่อค้าใช้เป็นสืบทางติดต่อ ค้าขาย คณะของพระภิกษุจันทร์เดินทางรอรับเรมมาเป็นเวลา ๒๑ วัน จึงลุถึงเขตเมืองนครพนม ไปหยุดยังอยู่บ้านหนองชุมจันทร์ทางทิศใต้เมืองนครพนม พระยาสุนทรเทพกิจารักษ์เจ้าเมืองนครพนมทราบข่าวก็จัดขบวนออกไปต้อนรับ นิมนต์พระสงฆ์สามเณรเข้าสั่งบนเลี้ยงหามแห่เข้าเมืองนำไปพักอาศัยอยู่ ณ วัดครีขุนเมือง (วัดครีเทพประดิษฐาราม)

นับจ้าเดิมตั้งแต่นั้น (พ.ศ.๒๔๔๙) เป็นต้นมา คณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติกนิกายได้ปักหลักตั้งมั่นในจังหวัดนครพนมพระภิกษุจันทร์ เบนิโຍ ได้ใช้ความรู้ความสามารถพัฒนาวัดครีขุนเมืองให้เจริญรุ่งเรืองเรื่อยมา แต่ก่อนวัดครีขุนเมือง เป็นวัดกรรังง่าว่างเปล่าไม่มีพระสงฆ์อยู่อาศัย สภาพโดยทั่วไปปะรุงร้าง เสนาสนนและพระอุโบสถทรุดโทรมพระภิกษุจันทร์ได้ขอความอุปถัมภ์บำรุงจากทางราชการซึ่งมีพระยาสุนทรเทพกิจารักษ์เป็นประธานและขอความอุปถัมภ์จากชาวบ้านซึ่งมีบุนทิพย์สมบัติเป็นหัวหน้า ปรากฏว่าได้รับการสนับสนุนจากทุกฝ่ายตัวดี

หลังจากที่กลับมาอยู่นครพนม พระภิกษุจันทร์มีงานที่ต้องรับผิดชอบหลายอย่าง ทั้งงานปักครองงานการศึกษา และงานเผยแพร่บรมสั่งสอนประชาชน ในโอกาสต่อมาทางราชการประส่งค์จะแต่งตั้งท่านให้เป็นเจ้าคณะเมือง (คือเจ้าคณะจังหวัด) ฝ่ายธรรมยุต ท่านได้พิจารณาเห็นว่าตัวเองยังมีอายุพระชาน้อยเพียง ๗ พรรษาเท่านั้นขาดประสบการณ์และความรู้น้อย ท่านจึงปฏิเสธไม่ขอรับตำแหน่งดังกล่าว แต่ขอเวลาไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมที่กรุงเทพฯ เมื่อทราบความประสงค์ดังนั้นพระยาสุนทรเทพกิจารักษ์ก็ได้ทำหนังสือส่วนตัวฉบับหนึ่ง กราบเรียนท่านเจ้าคุณพระสารสนิเทศ เจ้าอาวาสวัดเทพศรีวิหาราสเพื่อขอฝาฟังพระภิกษุจันทร์ เบนิโຍ กับคณะให้ได้พักอาศัยเพื่อศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม

ในปี พ.ศ.๒๔๕๑ พระภิกษุสามเณรจำนวน ๕ รูป ซึ่งมีพระจันทร์ เบนิโຍเป็นหัวหน้าก็ได้เดินทางเข้ากรุงเทพฯ โดยเดินเท้าจากนครพนมไปขึ้นรถไฟที่โคราช สั้นเวลา ๒๕ วัน จากนั้นนั่งรถไฟจากโคราชเข้ากรุงเทพฯ ไปพักอยู่วัดเทพศรีวิหาราส ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมสอบใบได้นักธรรมชั้นตรี ได้รับพัดตราธรรมจักรไว้เป็นประกาศนียบัตร ส่วนบาลีสอบใบได้ประโยชน์ ป.ธ.๒ กำลังหัดแปลพระธรรมบทเพื่อสอบประโยชน์ ป.ธ.๓ ก็ได้รับหนังสือนิมนต์จากพระยาสุนทรเทพกิจารักษ์เจ้าเมืองนครพนม ในหนังสือฉบับนั้นกล่าวว่า พระสงฆ์ต้องดำเนินการแข่งขันที่เป็นเจ้าอาวาสวัดศรีเทพประดิษฐารามได้รณรงค์ ไม่มีผู้ใดจะทำหน้าที่ดูแลวัด และปักครองพระสงฆ์สามเณรดังนั้นจึงขอให้พระภิกษุจันทร์ เบนิโຍ เดินทางกลับนครพนมในขณะเดียวกัน พระยาสุนทรฯ

ก็มีหนังสืออีกสองฉบับไปภายท่านเจ้าคุณพระสาสน์สกัด และทูลถวายพระเจ้าวรวงศ์เชื้อกรุํ-
หลวงชินวรสิริวัตน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กราบถูลถึงความเป็นมาของคณะธรรมยุตในเมือง
นครพนมและขอให้ส่งตัวพระภิกษุจันทร์ เนินโย กลับไปเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการบริหารงานของ
คณะสงฆ์ต่อไป

เมื่อเห็นความจำเป็นจนไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้พระภิกษุจันทร์ เนินโย จึงเข้าเฝ้า
สมเด็จพระสังฆราชเจ้าฯ เพื่อกราบทูลลา พระองค์ทรงมีพระเมตตาประทานโววาทและนโยบายใน
การบริหารงานคณะสงฆ์ธรรมยุต พร้อมทั้งได้ประทานกับปิยภรณ์เป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางกลับ
จำนวน ๘๐ บาท (ในสมัยนั้นถือว่าเป็นจำนวนมากพอสมควร) นอกจากนี้สมเด็จพระสังฆราชเจ้าฯ
ยังได้ประทานหนังสือเรียนทั้งนักธรรมและบาลี เป็นจำนวนมากหมายบรรทุกรถลากได้ ๓ คันรถ
พระภิกษุจันทร์เดินทางจากกรุงเทพฯ ถึงนครราชสีมาโดยรถไฟ ต่อจากนั้นจึงจ้างเกวียนบรรทุก
สิ่งของและหนังสือเดินทางผ่านจังหวัดขอนแก่น อุดรธานี หนองคาย ครรนถึงหนองคายก็หมดระยะ
ทางเกวียนต้องจ้างเรือกลไฟของฝรั่งเศสบรรทุกสิ่งของไปตามแม่น้ำโขง จนกระทั่งถึงนครพนมนับ
ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา พระภิกษุจันทร์ เนินโย ก็ทำหน้าที่บริหารงานคณะสงฆ์ อุทิศชีวิตเพื่อพิทักษ์
พื้นฟูพระพุทธศาสนา ท่านได้ตั้งโรงเรียนสอนภาษาไทยແນ່ມchein ที่วัดครีเทพฯ พร้อมทั้งได้เปิด
สอนปริยัติธรรมทั้งแผนกนักธรรม แผนกธรรมศึกษา และแผนกบาลี

พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระเทพสิทธาจาร్ย (จันทร์ เนินโย) เป็นผู้มีปฏิปทาอันน่า
เลื่อมใสและควรยึดถือเป็นแบบอย่าง ท่านเป็นพระนักพัฒนาที่เอาใจใส่จังและทำงานอย่างต่อเนื่อง
จะเห็นได้จากการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดร้าง (วัดครีชุนเมือง) ให้เจริญรุ่งเรืองมีพระอุโบสถ ศาลาบำเพ็ญ
กุศล เสนอสันะสงฆ์และสิ่งก่อสร้างอื่นๆ อีกมาก นอกจากการพัฒนาทางด้านวัฒนธรรมแล้ว พระเดช
พระคุณท่านเจ้าคุณฯ ยังได้พัฒนาจิตใจของประชาชนควบคู่กันไปด้วย ในวันธรรมัสส่วนนะ ทั้งใน
และนอกพระราชน พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณฯ ก็จะแสดงธรรมให้พระภิกษุสามเณร และอุบาสก
อุบาสิกาได้รู้จักปฏิบัติกรรมฐานเจริญสมាជิภานฯ เพื่อบร่มจิตใจให้มีความมั่นคง ไม่หวั่นไหวไป
ตามโลภธรรม

ในปี พ.ศ.๒๕๑๔ หลวงปู่พระอาจารย์สาร์ กนุตสีโอล ผู้เคยเป็นอาจารย์ของท่านเจ้าคุณ
ได้ออกเดินธุดงคกรรมฐาน แสวงหาวิเวกจากจังหวัดอุบลฯ มาถึงนครพนมและได้มาท่านักอัญวัด
ครีเทพประดิษฐาน ซึ่งตอนนั้นยังเป็นป่าใหญ่เหมาะสมแก่การบำเพ็ญเพียร พระเดชพระคุณท่าน^๑
เจ้าคุณฯ ได้ออกธุดงค์ติดตามพระอาจารย์สาร์ไปด้วย โดยมุ่งข้ามไปผั่งประเทศลาว เนื่องจากมีภูเขา^๒
สลับซับซ้อนมีถ้ำหรือเงื่อมเขามากมายควรแก่การเข้าไปพักอาศัยบ่าเพ็ญภูวนะเป็นอย่างยิ่ง เมื่อท่าน
เดินธุดงค์ผ่านไปถึงหมู่บ้านไดก์จะซีแจงแสดงธรรมให้ชาวบ้านเข้าใจหลักพระพุทธศาสนาและให้ตั้ง^๓
มั่นอยู่ในศีลห้า

ต่อมา พ.ศ.๒๕๑๗ พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณฯ และลูกศิษย์ได้ออกธุดงค์ข้ามไปผั่ง
ประเทศลาวอีกครั้งหนึ่ง ผ่านเมืองต่างๆ ของลาวไปจนถึงเขตประเทศไทย เวียดนาม เดินธุดงค์ต่อไปผ่าน

เมืองท่าไชยฟอง เมืองวัว เมืองไช่ย่อน ได้ประสบพบเห็นความทุกข์ยากลำบากของชาวเรียบนาม เพราะข้าวปลาอาหารไม่ค่อยอุดมสมบูรณ์

คุณงามความดีที่พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณฯ ได้ประพฤติปฏิบัติตาม ด้วยความเพียรพยายามอย่างสุดความสามารถ ทำให้กิจการพระศาสนาระบุญรุ่งเรืองมาตามลำดับ สามารถปลูกศรัทธาปساท ให้เกิดขึ้นในจิตใจของประชาชน จึงทำให้ทางการบ้านเมืองและคณะสงฆ์เห็นความสำคัญของท่าน จึงได้ยกย่องเทิดทุนท่านไว้ในตำแหน่งสมณศักดิ์ตามลำดับดังนี้ :-

พ.ศ.๒๔๗๔ ได้รับพระราชทานแต่งตั้งเป็นพระครูสัญญาบัตรพัดยศที่ พระครูสารภาน พนนเขต ตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดนครพนม

พ.ศ.๒๔๘๐ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่ พระสารภานมนุนี

พ.ศ.๒๔๙๖ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นราชที่ พระราชาสารภานมนุนี

พ.ศ.๒๕๐๒ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะชั้นเทพที่ พระเทพสิทธาจารย์

ธรรมโอวาท

พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระเทพสิทธาจารย์ เป็นพระสังฆที่แสดงธรรมได้จับใจเรา มีวิหารปฏิภานดี ธรรมโอวาทของท่านที่พร่าวสอนพระภิกษุสามเณรและญาติโยมอยู่เสมอคือเรื่อง “การเตรียมตัวเตรียมใจ” ซึ่งมีใจความดังนี้

“เราเกิดมาในชาตินี้ ๆ อย่าปล่อยให้ร่างกายของเรานاهมื่อนเร้อไว้หล่อลง ผู้เป็นเจ้าของต้องเตรียมตัวระวางทางเสื่อของเรือไว้ให้ดี ผู้ใดเหลือผู้ใดประมาณกัน ผู้นั้นนอนกายนองต้นให้เป็นเรือไว้หล่อลงไปตามกระแสน้ำ ผู้นั้นเรียกว่า โน่นเกลี้ยดคลานนำหัง เป็นชาพิ หรือที่เรานั่งไปนั่นหากมันล้มลงในกลางน้ำ จะระเบิดจะได้กิน กระโดดขึ้นบนนันดิน ถุงแพนก์ໄล์ต่อบกวนเรกิดมาນกิโลส เรียกว่า กิเลสวัฏฐะ เป็นเชือกผูกมัดกอด ผู้มีกิเลสต้องทำกรรม เรียกว่า กรรมวัฏฐะ ซึ่งก็เป็นเชือกมัดกอดอีกเดือนหนึ่ง ผู้ที่ทำการไว้ย่อนจะได้เสวยผลของการกระทำเรียกว่า วีปการวัฏฐะ เป็นเชือกเดือนที่สามมัดกอดไว้ในเรือนจำ

เราทุกคนต้องสร้างสมบูรณ์ปัญญา ซึ่งสามารถทำลายเรือนจำให้แตก ผู้ใดทำลายเรือนจำไม่ได้ ผู้นั้นก็จะเกิด แก่ เจ็บ ตาย เวียนว่ายอยู่ในวัฏฐะนี้เรื่อยไป พระธรรมนี้เราทุกคนจะต้องเตรียมตัวเป็นนักกิษา ต่อสู้ทำลายเรือนจำให้มันแตก อย่างให้มันบั้ง摔ไว้ต่อไป....กัน เราจะไปสวรรค์ได้ ไปนิพพานก็ได้ ไปสู่อบายภูนิก็ได้ แล้วเป็นเห็นนี้ต้องคำนินชีวิตในทางที่ดีที่สุด อย่างดีต้องทำดีเป็น อย่างได้ต้องทำได้เป็น อย่างดีต้องละเว้นทางส่อตาทั้งที่

พระพุทธองค์ทรงตรัสสอนไว้ นิทกานสี อย่าพากันนอนตื้นสาย สถาสี ผู้ได้อยาการ อย่าพากันหยุดเล่น อนุญาตตา ผู้ได้อยาการ ให้พากันบันหมื่นเพี้ยร อลไส ผู้ได้อยาการ อย่าเป็นคนเก็บขกร้าน ผู้ได้อวดเก่ง ผู้นั้นเป็นคนบ้าคลาดผู้ได้อวดคลาดผู้นั้นเป็นคนโง่ ผู้ได้กุยโว ผู้นั้นเป็นคนไม่เอาอ่าน อยาการเป็นคนดีต้องทำดีอูก เรียนหนังสือเพื่อรู้ ดูหนังสือเพื่อจำ ทำอะไรต้องห่วงผลเกิดมาเป็นคนต้องมีความคิด ดูนาฬเครื่องพันทุกชั่วโมงไม่ใช่อยู่ที่อื่นไกล หากแต่อยู่ที่มีสติสัมปชัญญะรอบกอนในทุกอิริยาบถ..."

ปัจฉินบท

ด้วยเหตุนี้พระเดเชพระคุณท่านเจ้าคุณหลวงปู่พระเพลสิทธารายเป็นพระเถระผู้ใหญ่มีอายุพรรษาสูง เปี่ยมล้นด้วยประสบการณ์ ทรงไว้วิชัยคุณธรรมมีพรหมวิหารธรรมเป็นที่ตั้ง กิริยาภารຍาทันมุนวนล้มวัวใจไฟเระ เป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน ท่านเจึงเป็นที่เคารพลักษณะของพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ท้าไป ผู้ที่เคารพนับถือท่านเจ้าคุณหลวงปู่มากก็มี สมเด็จพระสังฆราชฯ (จวน อุณหราษฎร์) วัดมหาธาตุวรมิหาราม ซึ่งมักไปมาหาสู่ท่านอยู่เสมอ อิกรูปหนึ่งที่เคารพรักหลวงปู่มากถึงกับฝากรัฐเป็นลูก คือสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปรินายก วัดบวรนิเวศวิหารองค์ปัจจุบันสมเด็จพระสังฆราชฯ วัดบวรฯ มักจะเรียกหลวงปู่เจ้าคุณว่า “หลวงพ่อ” และหลวงปู่เจ้าคุณก็เรียกสมเด็จพระสังฆราชสมมิทเป็นเจ้าคุณว่า “เจ้าคุณครู”

หลวงปู่เจ้าคุณพระเพลสิทธาราย นับว่าเป็นพระสูบปฏิปันโน ชั้นเยี่ยมของคนนึง ท่านได้ประพฤติดีปฏิบัติชอบเรื่อยมาเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยปริยติและปฏิบัติ การเวลาผ่านไป วัยสังขารและรูปกายของหลวงปู่ก็เป็นไปตามกฎแห่งไตรลักษณ์ยอมแตกดับஸลายไปในที่สุด ดุจผลไม้สุกอมเด็มที่ย่อร่วงหล่นหลุดจากขี้น้ำฉันนสุดวิสัยที่แพทย์จะช่วยไว้ได้ท่านถึงแก่เมรณะด้วยโรคชรา ในวันศุกร์ที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๑๙ สิริรวมอายุได้ ๘๒ ปี พระราชนครินทร์ ศพของหลวงปู่เจ้าคุณได้เก็บรักษาไว้ให้ประชาชนได้กราบไหว้บูชาและบำเพ็ญกุศลอุทิศถวายเรื่อยมา จนถึงวันเสาร์ที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๒๒ จึงได้มีพิธีพระราชทานเพลิงศพของท่าน โดยได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานเพลิงศพ ทางฝ่ายคณะคณะสงฆ์มีสมเด็จพระสังฆราชพร้อมด้วยพระเถระนานั้นและคณะเจ้าอาวาสวัดที่ได้โปรดให้มาต้อนรับ พระบรมราชโขนและคณะสงฆ์ที่ได้รับเชิญต่างๆ ได้ร่วมมือกันจัดตั้งโต๊ะสำหรับถวายของและจัดอาหารสังฆทานให้กับผู้คนที่มาร่วมงาน บรรยากาศ庄重肃穆 แสดงถึงความเคารพนับถือของชาวไทยต่อพระบรมราชโขนและพระสงฆ์ที่ได้รับการยกย่องและให้เกียรติอย่างสูง

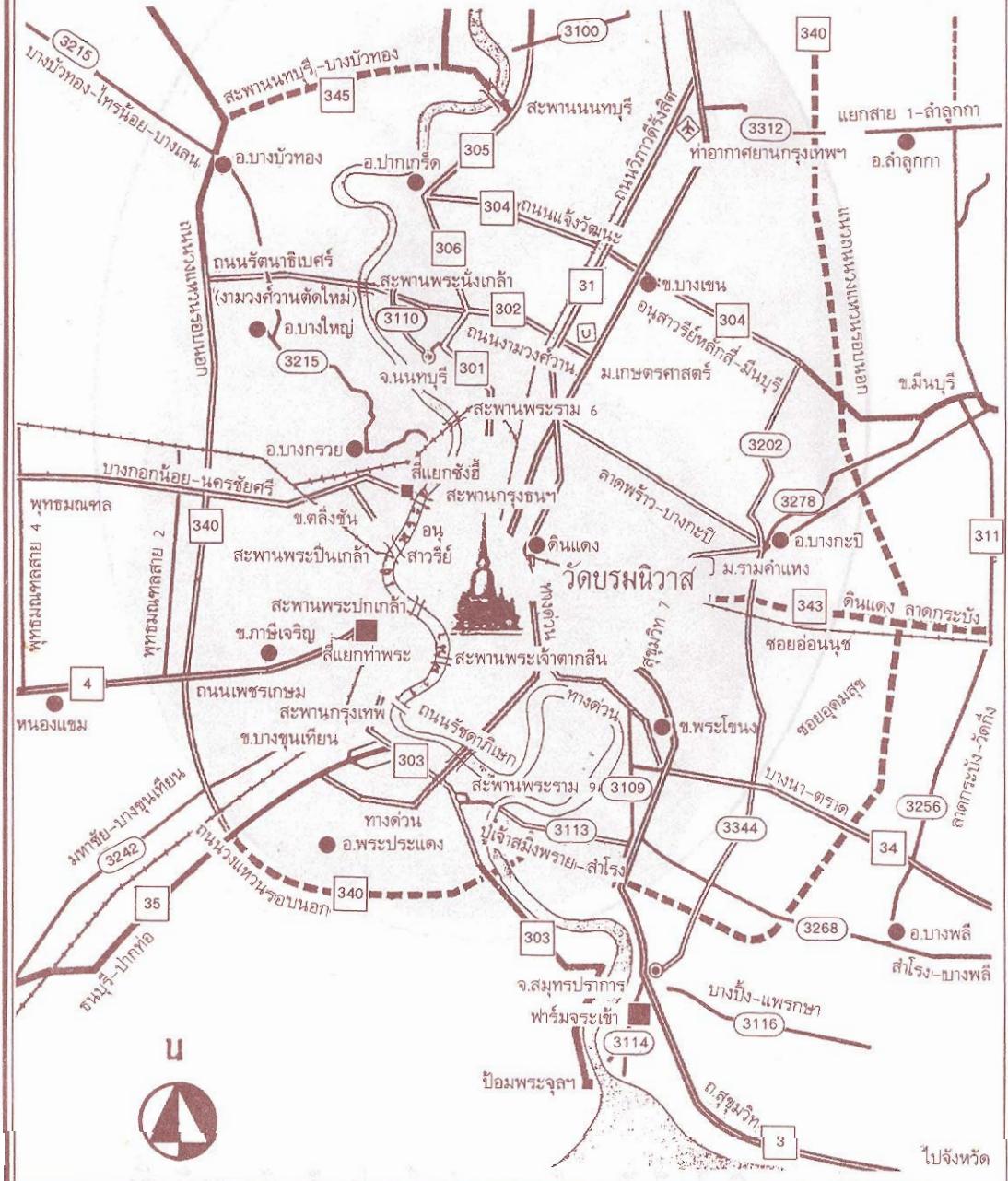


ร่างกายจิตใจนี้เป็นแก้วสารพัดนึกสำหรับตัวเราทั้งสิ้น



หลวงปู่จันทร์ สวีจันโท

แผนที่แสดงที่ตั้ง วัดบรมนิวาส กรุงเทพมหานคร



แก้วมณีสาน มหาวิทยาลัยขอนแก่น



หลวงปู่จันทร์ สิริจน์โท

วัดบรมนิวาส กรุงเทพมหานคร

ชาติกำเนิด และชีวิตปัจจุบัน

ท่านเจ้าคุณอุบาลีคุณปมาจารย์ สิริจน์โท (จันทร์) รูปนี้ นามสกุล ศุภสาร เกิดใน รัชกาลที่ ๕ ณ วันศุกร์ เดือน ๔ แรม ๑๐ ค่ำ เวลาประมาณ ๕ นาฬิกา ปีมะโรง จุลศักราช ๑๒๑๘ ตรงกับวันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ.๒๓๓๙ เป็นบุตรท้าวปีของหลวงสุกิจสุประการ กรรมการเมืองอุบลราชธานี นางสุกิจสุประการ (แก้ว สุกสรร) เป็นมาตรา ชาติภูมิเดิมอยู่บ้านหนองไหล อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี นุ่มอายุได้ ๑๓ ปี บรรพชาเป็นสามเณรศึกษาพระปริยัติธรรมอยู่ในสำนักเจ้าอธิการม้า เทวธุม มี วัดศรีทองจังหวัดอุบลราชธานี

ชีวิตสมณะ การแสวงหาธรรมและปฏิปิทา

ถึงรัชกาลที่ ๕ อายุ ๑๙ ปี ลาสิกขานจากสามเณรมาอยู่กับบิดามารดา ๓ ปีจึงอุปสมบท ที่วัดศรีทองเมื่อปีฉลู พ.ศ.๒๓๔๐ เจ้าอธิการม้า เทวธุมนี้ ซึ่งเป็นลัทธิวาริกในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นพระอุปัชฌายะอุปสมบทแล้วจำพรรษาอยู่ที่วัดชัยมงคล แต่ไปศึกษาเล่าเรียนในสำนักพระอุปัชฌายะ ต่อมาก็ ๔ พรรษา แล้วจึงมาอยู่ที่วัดเทพศรินทราวาส กรุงเทพมหานคร ในสำนักพระปลัดพา ก้อนสิลสัยในพระอธิษฐาน (เอม) ศึกษาพระปริยัติธรรมกับพระมหาดิษฐ และพระอาจารย์บุญย์ ปีศาจ แล้วไปศึกษาในสำนักพระยาธรรมบริชา (บุญ) ภายหลังย้ายมาอยู่วัดกัณนาตุยาราม และกลับไปอยู่วัดเทพศรินทร์อีก ครั้นพระอธิษฐาน (เอม) และพระปลัดพา มรณภาพแล้ว จึงย้ายไปอยู่ที่วัดบุนพาราม จังหวัดธนบุรี ในสำนักพระสาสน์สกળ (อ่อน) แต่ยังเป็นเปรียญฯ

ถึงปีรัชกาล พ.ศ.๒๓๔๘ ได้เข้าແປลพระปริยัติธรรม ครั้งแรกที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ได้เป็นเปรียญ ๓ ประโยค และลาไปปฏิบัติอุปัชฌายะที่จังหวัดอุบลราชธานี ๒ พรรษา ระหว่างนี้

เจ้ายุติธรรมชร เจ้านครจำปาศักดิ์สร้างวัดมหาอมาตย์ ถวายพระสังฆารามยุต จึงօราธนานี้เป็นเจ้าอาวาสวัดนัน ครั้นถึงวันที่ ๑๐ มกราคม พ.ศ.๒๕๓๕ ทรงพระกรุณย์ที่วัดพิชัยญาติการาม ๑ พรรษา แล้วกลับไปอยู่วัดเทพศิรินทร์อีก ต่อจากนี้ได้ เข้าเปลพระปริยัติธรรมอีกครั้ง สอนได้เปรียญธรรม ๔ ประโยค จึงโปรดให้ไปจัดการศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานีได้ ๒ ปีเศษ

ถึงปีกุน พ.ศ.๒๕๔๙ ทรงตั้งเป็นพระราชคณะที่พระญาณรักขิต แล้วโปรดให้เป็นเจ้าคณะมหาลือสาน จึงกลับไปอยู่วัดสุปัญญ์ จังหวัดอุบลราชธานี ๔ พรรษา ภายหลังขอพระราชทานพระบรมราชนูญญาตกลับเข้ามาอยู่กรุงเทพฯ อยุที่วัดเทพศิรินทร์บ้าง ไปชุดคงคบ้าง จนถึงปีมะโรง พ.ศ.๒๕๕๗ จึงโปรดให้อาธานไปครองวัดบรมนิวาส ถึงปีระกา พ.ศ.๒๕๕๙ โปรดให้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชคณะผู้ใหญ่ ที่พระราชวี

ถึงรัชกาลที่ ๖ เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๗ ทรงโปรดให้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระเทพบุตร ต้อมาถีํ พ.ศ.๒๕๕๘ ได้แต่งหนังสือเกณฑ์เห็นเป็นอันไม่ต้องด้วยรัฐประศาสนนโยบาย บางประการอันเกี่ยวกับการป้องกันพระราชอาณาจักร จึงถูกถอนจากสมณศักดิ์คราวนี้ ครั้นถึงวันที่ ๒ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๙ ทรงพระกรุณายโโปรดกลับตั้งให้เป็นพระราชคณะที่พระธรรมธิราช มหามุนี มีสมณศักดิ์เสมอชั้นเทพและโปรดให้ครองวัดบรมนิวาสตามเดิม ถึงปี พ.ศ.๒๕๖๖ โปรดให้เลื่อนเป็นพระไฟชั่ง karma เสมอต่าแห่งชั้นธรรม ครั้นถึง พ.ศ.๒๕๖๙ ทรงพระกรุณายโโปรดให้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชคณะต่าแห่งเจ้าคณะรองฝ่ายอรัญญาสีมีนามในลัญญาบัตรว่า “พระอุบาลีกุณปนาจารย์ญาณวสุทธิรัตนายก ศรีปักษกุณาลังการ นานาสถานราชกุมนี้” สาสุกรธิธรรมการ สุนทรศีลาหันธ์” มีฐานานุกรรม ๖ รูป คือ พระกรุปลัดนิพันธ์โพธิพงศ์ ๑ พระกรุวินัย ๑ พระกรุธรรมรา ๑ พระกรุสังฆรักษ์ ๑ พระกรุสมุห์ ๑ พระกรุใบภูเขา ๑ ท่านเจ้ากุณอุบาลีกุณปนาจารย์ ได้เคยรับราชการทางคณะสงฆ์ในหน้าที่สำคัญ ๆ หลายตำแหน่ง คือ เป็นเจ้าคณะใหญ่ เมืองนครจำปาศักดิ์ เป็นเจ้าคณะมหาลือสาน มหาลจันทบุรี มหาลราชบุรี มหาลากรุงเทพฯ

การปกครอง ท่านผู้นี้เป็นผู้มีอัธยาศัยดงด茫ในการคุ้มครองศิษย์เป็นต้นว่าผู้น้อยทำสิ่งใดในหน้าที่ของท่าน ถ้าทำถูกต้องยกให้เป็นความดีความชอบของผู้น้อย ถ้าบางประการทำลังทำพาลادผิดไปรับเจ้าเสียเอง ไม่ให้เป็นความผิดตกแก่ผู้น้อย และเป็นผู้มีใจกว้างขวางเฉลี่ย ลักษณะเกื้อกูลแก่สพรหมจารี ใบไหనอยู่ใน ยังคุณงามความดีให้เกิดแก่หมู่เป็นคุณโสภณะผู้ทำหมู่ให้งามแท้ ไม่ใช่คุณปโถสั่นผู้ทำร้ายหมู่ และไม่ใช่คุณปูรณะผู้ลักแต่ทำให้เต็มตามจำนวนของหมู่ และเป็นผู้ฉลาดในเชิงซ่างเปลี่ยนภาพให้ยืนอยู่ในหลัก ๓ หลัก คือ เย็น ร้อน และอุ่น เย็นก็ไม่ถึงแก่น้ำ ร้อนก็ไม่ถึงแก่ไฟ ให้เป็นไปเพื่อหมายแก่เหตุการณ์ คือ อุ่น ใส่ใจในการป่วยเจ็บ ไม่ทอดธุระในการเกือกุลด้วยปัจจัยภายนอก ๔ ดังนี้ เป็นตัวอย่างจึงเห็นว่าการปกครองดี

การเล่าเรียน ท่านผู้นี้เป็นผู้ใส่ใจในการศึกษาของกุลบุตรดีมากทั้งภาษาบาลีทั้งภาษาไทย ดังเมื่อยังเป็นเปรียญชั้นไปจังหวัดอุบลราชธานีคราวแรก แม้แต่เพียงเที่ยวต่ำบลต่าง ๆ ถ้าไปนอนค้าง อ้างเรزمต้องให้ศิษย์นำแบบเรียนไปด้วยว่างกิจอื่นก็สอน ที่สุดพักได้ต้นไม้ตามป่าบางคราวก็สอน ทั้งนี้ซึ่งให้เห็นในสมัยต้น ครั้นสมัยต่อมาท่านได้ตั้งอยู่ในภาวะเป็นผู้ใหญ่ยิ่งจัดให้เป็นกิจลักษณะ

ขั้นโดยลำดับ เช่น เมื่ออยู่เมืองนครจำปาศักดิ์ตั้งโรงเรียนขึ้นที่วัดมหาอามาตรย์ (วัดนี้พระยามหาอามาตรย์ทรุน กับเจ้านครจำปาศักดิ์ สร้าง) ให้ชื่อว่า “โรงเรียนบุพราษามาตร” สอนหั้งภาษาบาลี หั้งภาษาไทย ครรัณกัลต่อมามาได้เข้ามากรุงเทพฯ แล้วกลับออกไปอยู่อุบลฯ ได้ตั้งโรงเรียนอุบลวิทยาคมขึ้นที่วัดสุปัญญ์ สอนหั้งภาษาบาลี หั้งภาษาไทย ครรัณได้ตั้งสำนักสอนภาษาบาลีขึ้น ก็จัดการศึกษาทั่วไปจนได้เข้ามาตั้งสำนักสอนภาษาบาลี หั้งภาษาไทย ครรัณได้ตั้งสำนักสอนภาษาบาลีขึ้น ก็จัดการศึกษาของกุลบุตรให้เจริญดังที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้ แม้ถึงวัดสิริจันทรนิมิตรที่เข้าบ่อโภก (บัดนี้สำเนียงได้กล้ายไปเป็นเช้าพระงาม) จังหวัดลพบุรี และวัดเจดีย์หลวงนครเชียงใหม่ ก็จัดการศึกษาของกุลบุตรให้รุ่งเรืองขึ้นโดยควรแก่ฐานะ และข้อที่ลีมเสียมได้นั้นคือ เมื่อท่านมากรุงเทพฯ ครรัณหนึ่งคราวได้เป็นต้องนา กุลบุตรเข้ามาทุกคราวเพื่อให้ได้เล่าเรียนไม่คิดว่าเหนื่อยยาก หั้งนี้จึงเห็นว่าใส่ใจในการศึกษาของกุลบุตร

การสั่งสอน ท่านผู้นี้เป็นผู้ใส่ใจในการสั่งสอน ไม่เลือกชั้นเลือกปูนมุงแต่ให้ผู้ที่ได้รับคำสอนบรรลุปราริษณ์โดยการแก่ภาระของตน ใกล้หรือไกลไม่ว่าอุตสาหะสัญจรไปในพระราชอาณาจักร แบบทุกมณฑล แม้นอกพระราชอาณาจักรก็ยังสัญจรไปถึงเมืองเชียงตุง (คือเชียงธุงหรือชง) อยู่ในประเทศไทยถ้ามีโอกาสเป็นต้องแนะนำสั่งสอนแม่ที่สุดป่วยอยู่ในครั้งสุดท้ายนี้ ก็ยังแสดงธรรมสั่งสอน กิจชุสามเณร อุบาสกอุบาสิกา เป็นผู้ลดาในเชิงชี้ให้ผู้ฟังเห็นเหตุผลแจ่มแจ้งในอรรถธรรมเข้าใจชัดชวนให้อาจหาย และให้ร้าเริงในสมมาปฏิบัติ จัดเป็นธรรมกึกอกมีเชวนะปฏิภาณว่องไว เนียบแหลม วิจารณ์อรรถธรรมอันลุ่มลึกให้แจ่มแจ้ง ใช้แต่สั่งสอนด้วยมุขเท่านี้ทำมีได้ ยังแต่ไกว่าหั้งคำร้อยแก้วหั้งคำกาพย์ หั้งให้บันทึกไว้มากมายถึงท่านผู้ล่วงลับไปแล้ว หนังสือหั้งปวงนี้ยังจะสั่งสอนโนลกได้ยีดยา หั้งนี้นับว่า เป็นผู้ใส่ใจในการสั่งสอนดีมาก

การก่อสร้างปฏิสังขรณ์ ท่านผู้นี้เป็นผู้พอดีในการก่อสร้างปฏิสังขรณ์ถาวรตั้งแต่ปูชนียวัตถุ มากมาย แต่จะนำมาซึ่งบังประการส่วนที่สำคัญเป็นต้นว่า การปฏิสังขรณ์ในวัดบรมนิวาส คือพระอุโบสถและพระอสีติมหาสาวก พร้อมหั้งวิหารคดและพระพิชิตมารซึ่งเป็นพระประธานในศาลาอุรุพงษ์ คือเป็นพระลีลาเก่าเชิญมาจากจังหวัดราชบุรี และในวัดบรมคงคล คือพระอุโบสถ พระระเบียง ตลอดหั้งวิหารคด ก็ได้เป็นผู้สนับสนุนยังการปฏิสังขรณ์ให้สำเร็จ ส่วนการก่อสร้างในวัดบรมนิวาส เช่น โรงเรียนหั้งภาษาบาลี หั้งภาษาไทย หั้งสารน้ำ หั้งคุลาอุรุพงษ์ หั้งระฆัง และหอรำฆัง ตลอดถึงกุฎีหั้งล้านลัวนก่อสร้างใหม่เป็นตีกหั้งนั้น แต่คณานุกูณ์และหอเชี่ยวส่วนล่างอาศัยผังเดิม ส่วนชั้นที่ ๒ ก่อใหม่ เปลี่ยนหลังค้าไปตามสมัยนิยม หั้งมีนาเจ้าของทรงพระยประกาศไว้แบบทุกกฎี หั้งปราภูในหนังสืออัตตประวัติของท่านด้วย นัยว่ายังไม่ปราภูแต่หอเชี่ยวกับหอรำฆัง หอเชี่ยวเป็นกฎีใหญ่ในวัดนี้หมื่นเจ้าหนูงิเงาลี หมื่นเจ้าหนูงิคงอย่า หมื่นเจ้าหนูงิโภธุร่อง หมื่นเจ้าหนูงิคำขาว และหมื่นเจ้าหนูงิรัตน์แสงสกุล ปราบันท์ ณ อยุธยา ทรงสร้างด้วยสามัคคีธรรมแห่งคณานุญาติ และหอรำฆังนั้น พระเจ้าบรมวงศ์เรือกรุขุนรุพงศ์สิริวัฒน์ทรงสร้างหั้งระฆังด้วย แล้วได้เป็นผู้ประเดิมสร้างหั้งสูง จังหวัดนครปฐม ส่วนวัดสิริจันทรนิมิตร จังหวัดลพบุรีนั้น (วัดนี้พระมงกุฎากล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนานานาม) สิ่งที่สำคัญที่ก่อสร้างคือ พระพุทธปฏิมากร อันมีนามว่า พระพุทธปฏิมากรนั้น ชื่นมีหน้าตักกว้าง ๑ วา ๑ ศอก สูงหั้งรัศมี ๑๙ วา พระอุโบสถหั้งพระประธานและพระกัจจายน์ หั้งวิหาร ตลอดถึงถ้ำและกุฎี ศาลา

หั้งบ่อหน้า หั้งได้นำในการก่อสร้างมณฑป วัดบ้านแปง จังหวัดสิงห์บุรีและในตอนอาสาสมัยนี้ก็ได้พร้อมด้วยท่านผู้มีจิตศรัทธาหั้งหลายรือวิหารเก่าที่วัดเจดีย์หลวง นครเชียงใหม่

การปฏิบัติ ท่านผู้นี้เป็นผู้ยินดีในการล้มมาปฏิบัติจัดตั้งในจำนวนที่เรียกว่า สันโดษมักน้อย ไม่ค่อยสะสมบริขารเกินกว่าเหตุ ไฟใจในสัลเลขปฏิบัติ ประกอบด้วยชุดคงวัตรเที่ยวรุกขมูลแทน ทุกปี ขันแขลงหัวยไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยาก ครุฑธรรม ครุวินัย รักษาชนบรรรอมเนียมของสมณะ ที่สืบไว้มั่นคง สังเกตข้อปฏิบัติไม่มีหย่อน ประหนึ่งมีสติสัมปชัญญคุณทุกเมื่อ เพราะมีความเยือกเย็น เป็นผลให้เหล่าน อาสาสมัชฐานได้ว่าคงรู้เห็นอรรถธรรมในพระลัมมาปฏิบัติเป็นเม่นมั่น หั้งมีความอาจาหยอดกลั้นท่านต่อเหตุการณ ยังนักตัวอย่างที่จะพึงซื้อให้เห็นดังเมื่อป่วยครั้งสุดท้าย นั้นแม้ถึงโรคพาธอันมีพิษเผ็ดแสบครอบงำยับยีบชาประกอบด้วยทุกขเวทนาอันกล้าหายใจ เห็นปานนั้นก็ไม่แสดงอาการที่ผิดแกรกษาความเป็นปกติໄว้ด้วยดีมิหน้าซ้ายังให้โวหา แกผู้เยี่ยมเยือนและผู้ปฏิบัติเสียอีกยังกล่าวถ้อยคำอันเป็นที่จับใจบอย ๆ ว่า “เรามีนักรณ ได้ฝึกหัดวิธีรับไว้ก็ไม่เสียที่ ได้พจญต่อพยาธิธรรมและธรรมธรรมจริง ๆ ไม่เหมือนนักรณอื่นฝึกหัดวิธีรับไว้แล้ว บางเหตุ ตามเสียเปล่าก็ไม่ได้เข้าสู่สมรภูมิ ดังนี้เหตุการณ์ครั้งนั้นจึงดีกว่าเป็นผู้อ่อนหักอดกลั้นอดทนทาน ไม่สะทกสะท้านต่อพยาธิธรรมและธรรมธรรมแม้ถึงในอาสาสมัชฐานแตกดันก็มีสติสัมปชัญญคุณรอบกอบไม่หลงไหลไม่ทื่นฟื้อน ไม่กระวนกระวย แตกดันไปด้วยความสงบเงียบ หายดุจหลับไป” ฉะนั้น ด้วยเหตุผลทั้งปวงนี้จึงว่าท่านเป็นผู้ปฏิบัติได้ผลโดยควรแก่ภาวะแท้

ธรรมโอวาท

ท่านเจ้าคุณญาลีคุณปนาจารย์ สวีจันทร์ ท่านได้แสดงธรรมโอวาทไว้ในชื่อความบางตอน ของหนังสือ อัตตนประวัติและธรรมบรรยายของท่านดังนี้ว่า...

การที่เล่ามาให้ฟังตลอดเรื่อง ได้เล่าทางลาภแลกิจจากนักจิให้เห็นว่า อัตตนมีความสุข สบาย เจริญด้วยลาภยศโดยลำดับแต่กุปสมบทมาตลดอดอายุได้ ๗๐ ปีบริบูรณ์

ต่อเนื่องจะเล่า อุตตดุจาริยา ในทางธรรมปฏิบัติไว้สุพังอีกสองหนึ่ง คือในระหว่างอัตตน มีอายุ ๒๐ ปีล่วงแล้ว อัตตนมีความจำใจพระพุทธโอวาทข้อที่ว่า อุตตากิ อุตตโน นาโน ตนแลเป็น ที่พึงแก่ตน เมื่ออัตตนอย่างไม่คลาด ก็ถือว่าร่างกายจิตใจนี้เอง เป็นตน จึงได้ตั้งหน้าศึกษาเล่าเรียน พากเพียรรักษาตนให้ตั้งอยู่ในสุจริตทุกเมื่อ มหิริอตตปปะประจำอยู่เสมอ ครั้นภายหลังได้ศึกษา ธรรมหนักขึ้น ได้อาศัยหนังสือสังขิตโตราวาทของเจ้าคุณสมเด็จพระวันรัต (ทับ พุทธสีริ) วัดโสมนัส แสดงว่า “ปล่าไม่มีไกรเกิด ไม่มีไกรแก่ ไม่มีไกรตาย นามรูป ธาตุขันธ์ อายุตนะ เกิดขึ้นแล้ว ก็ต้นไปต่างหาก” ดังนี้ก็ตั้งใจปฏิบัติตามแต่เกิดความลังเลไม่แน่ใจ เพราะผิดความเห็นเดิมไป แต่เดิมเห็นว่าร่างกายจิตใจเป็นตน คือ รูปนาม ชาตุ ขันธ์ อายุตนะนั้นเอง ครั้นมาพิเคราะห์ตามตำรา ของท่านว่าไม่ใช่ตน ยังเกิดความสงสัยใหญ่โขี้น แต่ก็คงเชื่อว่า นามรูป ชาตุ ขันธ์ อายุตนะ เป็น อนิจจัง ทุกขั้ง อนัตตา อยู่ตามท่านนั้นเอง แต่ติดอนาคตอยู่ประมาณ ๑๐ ปี เมื่อ สังเกตดูแล คือ ความสงบ ร่าคire โถสະ โมหะ ก็ไม่สู้จะมีอำนาจอะไรนัก ใจก็จางออกจากตัว ยึดไตรสิกขา เชื่อแน่ ว่าท่านที่เดินตามไตรสิกขาได้สำเร็จมรรคผลนับด้วยแสนด้วยโกภิเป็นอันมาก เรายังมายึดมั่นใน

อนิจจัง ทุกขัง อนัตตาอยู่เพียงเท่านี้ จะถือเอาว่าเป็นปัญญาภัยยังกระไรอยู่ จะเดียเวลามากไป แต่นั้น ก็ตั้งหน้าเจริญสติ เพื่อจะให้เป็นองค์สัมมาสามาธิ แต่วิธีคุณใจเป็นของลับากมาก เพราะเป็นผู้เกี่ยวอยู่ในหมู่ในคณะ พรักพร้อมอยู่ด้วยลภากแลยก แต่ถึงอย่างนั้น ก็ยังมีเวลาปลีกอกหักหากว่าได้บังบังสมัย เนื้อความในธรรมนิยามสูตรทำให้เกิดความฉลาดขึ้นมาก เหตุที่หัน wang ห้ากระเหยงไว้ทำให้เกิดวิจิกิจชาขึ้นมาก ที่แสดงว่าสังฆารหั้งสันไม่เที่ยง สังฆารหั้งสันเป็นทุกข์ ธรรมหั้งสันเป็นอนัตตา ทำไม่จึงไม่แสดงว่าสังฆารหั้งสันเป็นทุกข์ ธรรมหั้งสันเป็นอนัตตา ทำไม่จึงไม่แสดงว่าสังฆารหั้งสันเป็นอนัตตา เกิดความลงสัยว่า สังฆารกับธรรมนี้จะต่างกันอย่างไร ? สังฆารก็ชี้ว่า ธรรมส่วนธรรมนั้นจะต่างกับสังฆารอย่างไร ? คงได้ความตามนัยดังต่อไปนี้ สงฆาตَا วา อสุขตา วา วิราโโค เตส อดคุมกาขายติ สังขตธรรมก็ดี อสังขตธรรมก็ดี ผู้รู้จริงยอมกล่าวว่า วิรากธรรมประเสริฐกว่าธรรมหั้งหลายเหล่านั้น ดังนี้ คิดจัดเอาตามชอบใจ สงฆาตَا วา คิดจัดเป็นสังฆารโลกได้แก่จิต เจตสิก รูป ๓ ประเภท เป็นอุปการกนกสังฆาร อสุขตา วา เป็นสังฆารธรรม ได้แก่นิพพาน กับบัญญัติธรรมหั้งสัน เป็นอนุปการกนกสังฆาร ที่ว่า สพุเพ ဓมมา อนัตตา นั้น หันหมายถึง สังขตธรรม และอสังขตธรรมเป็นอนัตตาแต่มีวิเศษต่างกัน ส่วนอสังขตธรรมนั้น อาจดับจากตัวได้ ตามนัยที่ว่าเตส วุปสโน สุข ความเข้าไปประงับสังฆารเหล่านั้นเป็นสุข คือเป็นของไม่มีอยู่แต่เดิมจึงรังับดับได้

ส่วนอสังขตธรรมนั้น ชีวิตยังมีอยู่ดับไม่ได้ เพราะเป็นของมีอยู่แต่เดิม เป็นแต่อนัตตาคงเป็นธรรมอยู่ตามหน้าที่ คงได้ความว่า ตนเป็นธรรม ธรรมเป็นตน จึงเป็นอตุทิปा ธรรมที่ป่า อตุตสรณะ ဓမุสรณะ ตรงกับวากglisi สูตรว่า โย ဓมุ ปสสติ โล ม ปสสติ ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา ตั้งนี้ เมื่อปฏิบัติจนเห็นตัวเป็นธรรมเห็นธรรมเป็นตัวแล้ว ก็เป็นประโยชน์ในร่างกาย จิตใจทุกแผนก ที่ว่า อตุตา ที่ อตุตโน นาโก ตนเป็นที่พึ่งแก่ตน ก็ได้ความชัดเจนขึ้น แต่ก่อนเห็นร่างกายจิตใจนี้เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อสุจิ อสุกัง ดับไปตามกันหมด ยังเหลืออยู่แต่ธรรมซึ่งเป็นของวิเศษให้เราได้พึ่งพาอาศัยอยู่เป็นสุขทุกวัน ร่างกายจิตใจนี้กลายเป็นแก้วสารพัดนึกสำหรับตัวเราหั้งสัน จะจำแนกให้ดู ดังที่ว่าร่างกายจิตใจนี้ได้แก่ สรกลกายหั้งสัน คือ ตา หู จมูก ปาก ทวารหนัก ทวารเบา มือ เท้า อวัยวะน้อยใหญ่ทั้งปวง ส่วนแต่เป็นสมบัติอันประเสริฐสำหรับตัวเราแต่ละอย่าง ๆ ส่วนแต่ของเป็นเอง สำเร็จมาด้วยบุญญาภิสัพท์หั้งสัน จึงได้บริบูรณ์ เช่นนี้ ถึงแม้เราจะเป็นคนคลาดเป็นช่างขาดช่างเชียนจะตกแต่งเพิ่มเติมให้ดีขึ้นไปอีก ก็ไม่ได้ ได้มาอย่างไรก็จะต้องอาศัยใช้สอยกันไปจนวันตาย แต่ได้ก็แต่เพียงให้ประพฤติดีประพฤติชั่วเท่านั้นเองที่จะแต่งให้สูงให้ต่ำให้ดำให้ขาวให้มีอาชญาไม่รู้จักตาย แต่ก็ไม่ได้

ที่ว่าร่างกายจิตใจเป็นแก้วสารพัดนึกนั้น พึงพิเคราะห์ดูเรามีตานี้ก็จะดูอะไรรึได้ เรารู้มีทุนีจะฟังอะไรรึฟังได้ เรารู้มีจมูกอย่างรู้ก็ลื่นอะไรรึรู้ได้ เรารู้มีปากมีลิ้นนี่ก็อย่างรู้รู้ส่ออะไรรึรู้ได้ นี่ก็อย่างกินอะไรรึกินได้ เรารู้มีนิကอย่างรู้ทำอะไรรึทำได้ เรารู้เท่านี้ก็อย่างเดินไปทางใดก็ไปได้ เรารู้มีจิตใจนี้ก็อย่างน้อมนึกตรึกตรองอะไรรึได้สมประสงค์ ผู้รู้ตันว่าเป็นของวิเศษอย่างนี้ ย่อม

เป็นเหตุให้ได้ความสุข คือใช้ตามหน้าที่ ไม่ให้วัตถุเหล่านั้นเป็นข้าศึกแก่ตน คือ เกิดปฏิรูปใหม่นั้น สินเดียร้าย เพราะวัตถุของตน นิสัยของผู้คนด้วยอ้มไม่ให้วัตถุวิเศษของตนเป็นข้าศึกแก่ตน อบรมณ์ ที่ผ่านไปผ่านมาเลือกເเอกสารเต่อ่วนที่เป็นประโยชน์ ส่วนที่จักเป็นโทษปลอยให้ผ่านไปเสีย ไม่รับไม่เก็บ เข้ามาไว คือ หัดชำระวัตถุภายในนี้ให้ผ่องใส่สมกับที่ว่าเป็นแก้วสารพัดนึกอยู่ทุกเมื่อ อาศัยความหัด บอยๆ สติแก้ชั้น วัตถุภายในก็ปราศจากโทษ คือ ไม่เป็นข้าศึกแก่ตน ให้ความสุขแก่ตนทุกอริยาบถ จึงสมกับพุทธโอวาทที่ทรงสั่งสอนไว้ว่า อตุตโโน นาโก ตนแลเป็นที่พึงแก่ตน

ถ้าว่าโดยสมมติสกलภายนี้เองเป็นตน ถ้าว่าโดยสกलภายนี้เองเป็นธรรม ที่ว่า อตุตสราณ ธรรมสรณะ ให้มีตนเป็นที่ระลึกนี้ คือ ให้เห็นว่าตนเป็นธรรม ธรรมเป็นตน ความรู้ธรรมเป็นพุทธะ สกलภายนที่ทรงคุณความดีไว้เป็นธรรม ความประพฤติให้คุณความดีมีชั้นในตนเป็นสังฆะ ผู้ที่มี พุทธะ ธรรมะ สังฆะในตนอย่างนี้ ซึ่ว่าผู้ถึงได้ตรัสรณคณ์ในชาตินี้ ตลอดชาติชั้นศีล ชั้นสมาริ ชั้นปัญญา ชั้นวิมุตติ ชั้นวิมุตติญาณทั้สสนะ สุดแท้แต่ว่าสนใจของใจจะถึงได้ในชั้นใด จะต้องได้รับ ผลคือความสุขตามชั้นตามภูมิของตนหั้นนั้น เล่าความประพฤติธรรมไว้ให้คิชนุศิษย์ฟัง เพื่อให้ พากันเมื่อพึง อย่าเป็นคนลังเลย์ให้มั่นคั่นให้ตาย อย่างมายเชือเกจอาจารย์ที่สอนอกธิตนอกทาง ดังพากที่สอนว่าให้ทาน รักษาศีล เจริญสมถวิปssonava ให้พระสาวดมนต์ ประพฤติพระมหาธรรม เต้นเมตุ เต้นข้าวค่า เหล่านี้เป็นกิเลส ตัณหาหั้นนั้น การไม่ทำนั้นแลเป็นอันหมดกิเลสตัณหา สอน อย่างนี้เป็นลักษณะแห่งอกริยทิฏฐิว่าความไม่ทำเป็นความบริสุทธิ์ เป็นมิจฉาทิฏฐิอย่าพากันหลงเชือ ถ้าครองหลงเชือจะพากันจนหั้นชาตินี้ชาตินี้ นิพพาน เช่นนั้นเป็นนิพพานของอวิชชา อย่าพากัน หลงให้หลไปตามเชา

ส่วนนิพพานของพระพุทธเจ้าเป็นนิพพานอันมั่งมี ที่เรียกว่านิพพานสมบัติ คือ ทาน, ศีล, เนกขัมมะ, ปัญญา, วิริยะ, ขันติ, สัจจะ, อธิฐาน, เมตตา, อุบกขา, และอธิปักษิยธรรม ๓๗ ประการ มีสติปัฏฐานเป็นต้น มีอภิสูงคิกิมรรคเป็นที่สุด เหล่านี้เป็นนิพพานสมบัติ ถ้าไม่มีสมบัติ อย่างที่แสดงไว้นี้ มีในตนเต็มรอบหรือยัง ถ้าไม่เต็มรอบยังเป็นคนจนอยู่ไปมิจฉาทิฏฐิเหล่านี้เป็น คนจนก็ไปได้ แต่นิพพานจนๆ คือนิพพานอันตานนิพพานอวิชชาเท่านั้น พากเราเป็นสาขาวของ พระพุทธเจ้าต้องประพฤติตนให้มั่งมีเหมือนพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าท่านบริบูรณ์ด้วยลักษณะด้วยความสุข เผริญและด้วยความสุข พระพุทธศาสนาตั้งมั่นการมาได้กว่าสองพันปี ไม่ได้ตั้งมั่น ถาวรมาด้วยความจนเลยตั้งมั่นถาวรมาได้ด้วยความมั่งมีโดยแท้แม้ตัวของอตุตโโนผู้แนะนำท่าน หั้นหลาย ก็หัดเดินตามจารยของพระพุทธเจ้าจึงบริบูรณ์ด้วยลักษณะแลความสุขและรุ่งกับความสุข เป็นผู้มั่งมีหั้นสมบัติภายนอกและสมบัติภายนใน

ปัจฉินบท

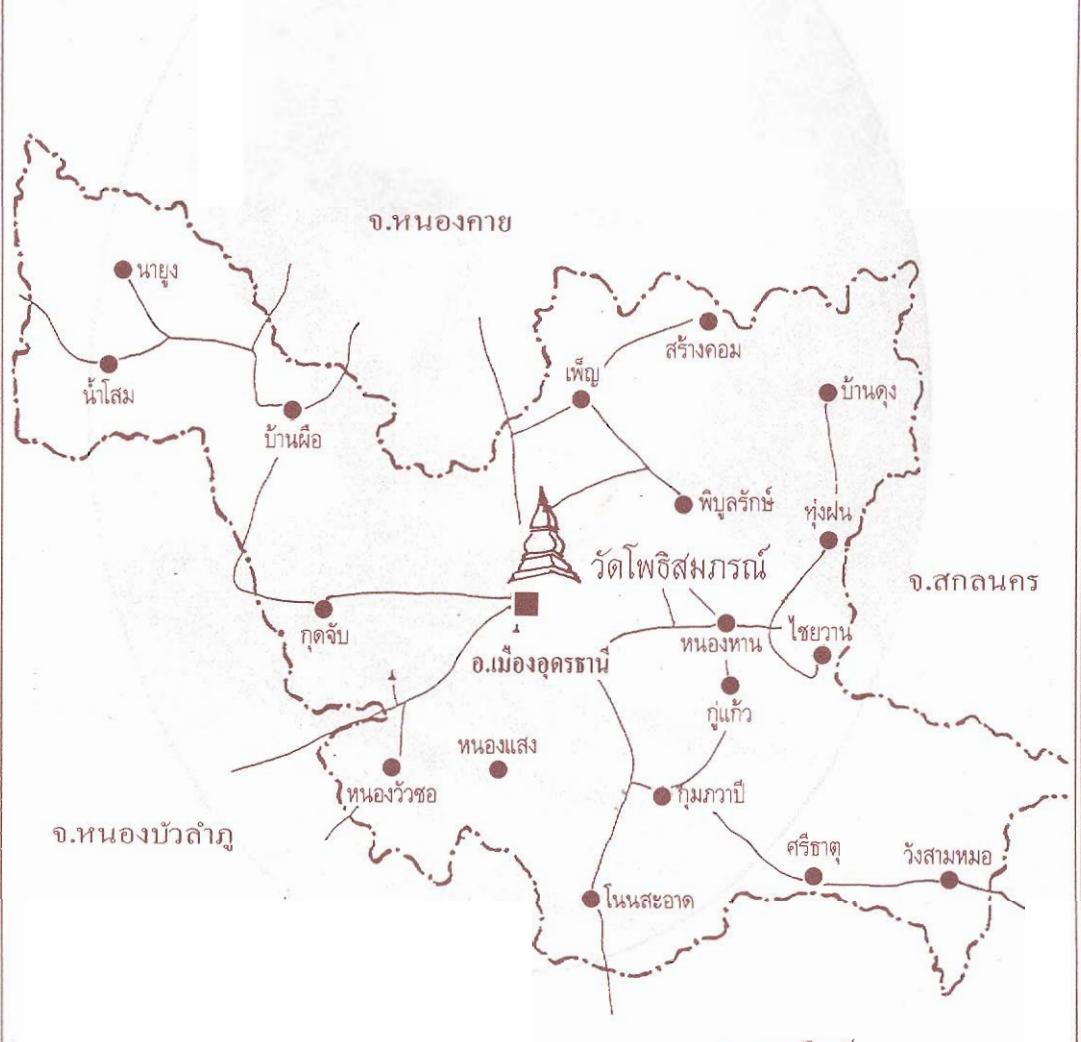
ท่านเจ้าคุณอุนาลีคุณปามาร์ย์ สวีจันโท (จันทร์) เปรี้ยญ ๔ ประยุค เจ้าอาวาสวัด บรมนิวาส กรุงเทพมหานคร อาพาธเนื่องด้วยโรคชาตึงมรณภาพ วันที่ ๑๙ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๔๕ คำนวณอายุได้ ๗๗ ปี พรหชา ๔๔ ได้พระราชทานโภคโภค มีชั้นรองสองชั้นฉัตรเบญจา ๔ ประกอบศพเป็นเกียรติยศ



ความรัก ความซึ้ง เป็นปฏิปักษ์ธรรม

หลวงปู่จุน พนธุโล

แผนที่แสดงที่ตั้ง วัดโพธิสมกรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดอุตรธานี



แก้วมณีอีสาน
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

■ ที่ตั้งจังหวัด
● ที่ตั้งอำเภอ



เส้นทาง
ที่ตั้งวัด

หลวงปู่จุน พนธุโล

วัดโพธิ์สมกรณ์ อ.เมือง จ.อุดรธานี

ชาติกำเนิดและชีวิตปฐมวัย

ท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ มีนามเดิมว่า จุน จันทร์วงศ์ เกิดเมื่อวันพุธที่สุดตี่ ที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ.๒๕๓๑ ตรงกับวันขึ้น ๖ ค่ำเดือน ๙ ปีชวด สัมฤทธิ์ศัก จุลศักราช ๒๕๓๐ เป็นบุตรคนที่๓ (ในจำนวน ๕ คน) ของนายคำสังห์ และนางเงี้ยว จันทร์วงศ์ มีอาชีพทำนาไร่ ชาติภูมิอยู่บ้านท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

เด็กชายจุน จันทร์วงศ์ เป็นผู้มีอุปนิสัยดี สนใจในการทำบุญทำกุศลตั้งแต่เป็นเด็ก ชอบติดตามบิดามารดาหรือคุณตาคุณยายไปวัด ได้มีโอกาสพบเห็นพระสงฆ์เป็นประจำ เมื่ออายุ ครบเกณฑ์เข้าเรียนหนังสือ ก็ไปเข้าโรงเรียนวัดศรีเทพประดิษฐาราม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม จนจบหลักสูตรประถมศึกษาบิรุณ์ในสมัยนั้น

ชีวิตสมณะ การแสวงหาธรรมะและปฏิปทา

ต่อมาเมื่อเด็กชายจุน จันทร์วงศ์อายุได้ ๑๒ ปี บิดามารดาประสงค์จะให้ลูกชายได้บวช เรียนในพุทธศาสนา จึงได้จัดการให้เด็กชายจุนได้บรรพชาเป็นสามเณร ในวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๒ ตรงกับวันอาทิตย์ ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๑ (เดือนอ้าย) ปีกุน โดยมีพระครุฑ์ ขุตติกิ วัดโพนแก้ว ตำแหน่งท่าอุเทน อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนมเป็นพระอุปัชฌาย์ ท่านพระครุฑ์ วัดโพนแก้วเป็นพระอาจารย์ผู้ให้ไตรสรณคณ์และศีล ท่านพระครุฑ์ วัดโพนแก้วเป็นพระอาจารย์ ผู้ให้โอวาทและอบรมสั่งสอนความรู้ทางหลักธรรม เมื่อบวชเป็นสามเณรแล้ว ท่านได้อัญญาติ วัดโพนแก้ว และได้ศึกษาเล่าเรียนบริยัดธรรม รวมทั้งเรียนปฎิบัติชนบทธรรมเนียมประเพณี ของวัดโพนแก้วเป็นเวลา ๓ ปี

การศึกษาเล่าเรียนของพระสงฆ์ในสมัยนั้นเป็นการเรียนอักษรสมัย คือ อักษรขอม อักษรธรรม และภาษาไทย สามเณรจุน จันทวงศ์มีความสนใจในการศึกษาเล่าเรียนสามารถเขียนอ่านได้อย่างคล่องแคล่ว มีสติปัญญาเฉียบแหลม จนเป็นที่รักใคร่ของครูบาอาจารย์ นอกจากนี้ท่านยังได้ฝึกหัดเทศน์มหาชาติ (เวสสันดรชาดก) เป็นท่านองคากอีสาน ปรากฏว่า เป็นที่นิยมชมชอบของบรรดาญาติโยมทั้งบ้านใกล้และบ้านไกล

ต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๔๕ สามเณรจุน จันทวงศ์ ได้ย้ายไปอยู่วัดอินทร์แปลง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม เพื่อศึกษาเล่าเรียน พระธรรมวินัยให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ และจะได้เป็นปัจจัยสำคัญในการศึกษาหลักธรรมชั้นสูงสืบท่อไปแต่ท่านก็อยู่ที่พระราชวัดอินทร์แปลง ได้เพียงปีเดียว

ในปี พ.ศ.๒๔๔๙ ท่านพระอาจารย์จันทร์ เนโนย ซึ่งต่อมาเป็น “พระเทพสังฆาจารย์” และเป็นพระอาจารย์ของสามเณรจุน ท่านมีจิตใจมุ่งมั่นที่จะบำเพ็ญสมณธรรมตามหลักของไตรลิข และมีความสนใจเรื่องการปฏิบัติกรรมฐานเป็นพิเศษ ท่านพระอาจารย์จันทร์ เนโนย จึงประกรกับหมู่คณะและสามเณรคิชัยว่าจะเดินทางไปกราบขออุบายนธรรมปฏิบัติจากพระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายสมถกรรมฐาน คือ พระอาจารย์เสาร์ กนุตส์โล และพระอาจารย์นั่น ภูริทตโต ดังนั้น สามเณรจุน และหมู่คณะจึงได้เดินทางตามพระอาจารย์จันทร์ เนโนย เดินทางออกจากจังหวัดนครพนม มุ่งสู่จังหวัดอุบลราชธานี

คณะพระอาจารย์จันทร์และลูกศิษย์ออกเดินทางรอนแรมไปตามป่าดงพงไฟร พักไปเรื่อยๆ เมื่อผ่านหมู่บ้าน เนื่องจากการเดินทางในสมัยนั้นยาก ลำบากเต็มทัน นอกจากต้องเดินทางด้วยเท้าเปล่าแล้ว ยังต้องผ่านป่าดงหนาทึบ และบางตอนเป็นภูเขาสูงชันบางตอนเป็นหุบเหวลึก ต้องหาทางหลีกเลี่ยงภัยไปวนมา จึงทำให้การเดินทางลำบากเมื่อไปถึงจังหวัดอุบลราชธานี พระอาจารย์จันทร์ เนโนย ได้นำคณะคิชัยเข้ากราบมัสการพระอาจารย์เสาร์ กนุตส์โล และพระอาจารย์นั่น ภูริทตโต ณ สำนักวัดเลียน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี และได้ฝ่าภัยตัวเป็นคิชัย เพื่อศึกษาข้อวัตรปฏิบัติและแนวกรรมฐาน

ตลอดเวลา ๓ ปี ที่อยู่จำพรรษา ณ วัดเลียน จังหวัดอุบลฯ สามเณรจุน จันทวงศ์ ได้รับการอบรมสั่งสอนจากพระอาจารย์ใหญ่ทั้งสองท่านเป็นอย่างดี จนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องวัตรปฏิบัติ จากและแนวทางเจริญกรรมฐานเป็นที่น่าพอใจ เพราะอาศัยมุตรตาจิต และอวahanusasini จากพระอาจารย์ใหญ่ทั้งสอง จึงทำให้อุปนิสัยของสามเณรจุน ยึดมั่นในพระธรรมวินัยประพฤติดีปฏิบัติชอบ สร้างสมบารมีเรื่อยมาจนได้เป็นพระมหาเถระผู้มีชื่อเสียงโด่งดังและเป็นปูชนียบุคคลของชาวอีสานในกาลต่อมา

ภายหลังจากที่ได้ศึกษาธรรมปฏิบัติกรรมฐานกับพระอาจารย์เสาร์ และพระอาจารย์นั่น เป็นเวลา ๓ ปีแล้ว ในปี พ.ศ.๒๔๕๕ ท่านพระอาจารย์จันทร์ เนโนย (พระเทพสังฆาจารย์) จึงได้กราบลาพระอาจารย์ใหญ่ทั้งสอง พากษะพระภิกษุและสามเณรเดินทางกลับจังหวัดนครพนมอันเป็นถิ่นแมตุภูมิ ในการเดินทางกลับนั้นก็มีความยากลำบากเหมือนกับตอนเดินทางมา คือต้องเดินทางด้วยเท้า ไม่มีyanพาหนะใดๆ ถนนก็ยังไม่มีคงมีแต่ท่อนทางและทางเกวียนที่ลัดเลาะไปตามป่าตาม

ดง เมื่อผ่านหมู่บ้านก็ปักกลดพักแรมเป็นระยะๆ หมู่บ้านละ ๒ คืนบ้าง ๓ คืนบ้าง ชาวบ้านรู้ซึ่งกันมาฟังธรรม โดยท่านพระอาจารย์จันทร์ เนมิโย เป็นผู้แสดงธรรมโปรดญาติโอมทุกหมู่บ้าน ที่ผ่านเข้าไป ประชาชนเกิดครั้งชาปส่าเป็นอย่างยิ่ง บางแห่งถึงกับนิมนต์คณะของพระอาจารย์จันทร์ ให้พักอยู่หลาย ๆ วันก็มี

ครั้นถึงวันที่ ๙ เดือนเมษายน พ.ศ.๒๔๔๔ ทรงกับวันอาทิตย์ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๔ ปีมะเมีย เป็นวันมหาฤกษ์ ที่คณะพระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติกนิกาย เดินทางเข้าเขตจังหวัดนครพนมถึงบ้านหนองชุมจันทร์ ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของเมืองนครพนม จึงหยุดพักอยู่ที่นั่นก่อน พระยาสุนทรภิจารักษ์ เจ้าเมืองนครพนมได้ทราบข่าวว่ามีพระผู้ประพอดติดปฏิบัติชอบ ซึ่งเป็นลูกคิชัยของพระอาจารย์สารี และพระอาจารย์มั่นเดินทางมาถึงบ้านหนองบุนจันทร์ก็เกิดความชื่นชมยินดีเป็นอันมาก จึงสั่งให้ข้าราชการทุกแห่งประกาศให้ประชาชนทราบ และจัดขบวนออกไปต้อนรับ โดยมีเครื่องบรรโคมต่างๆ มีฉลอง กลอง ปี่ พาทย์ เป็นต้น เมื่อไปถึง ท่านเจ้าเมืองก็เข้ากราบมั่นสการพระสงฆ์เหล่านั้น และนิมนต์ให้ขึ้นนั่งบนเสลี่ยงซึ่งมีชายครรจ์แข็งแรง ๔ คนหามแท้เข้าสู่เมืองนครพนมจนถึงวัดศรีชุมเมือง (ต่อมาเป็นวัดศรีเทพประดิษฐาราม) คณะสงฆ์ลูกคิชัยของพระอาจารย์สารีและพระอาจารย์มั่นก็ได้ปักหลักตั้งสำนักสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติกนิกายอยู่ ณ อาرامแห่งนี้ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๕๐ ท่านพระอาจารย์จันทร์ เนมิโย (พระเทพสิทธาจารย์) ได้พิจารณาเห็นว่า ลูกคิชัยทั้ง ๗ คนของท่านคือ สามเณรูม จันทร์วงศ์ สามเณรสังฆ์ สามเณรเกต สามเณรคำ นายสาร นายสอน และนายอินทร์ หั้งหมดนี้เป็นผู้มีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ สมควรจะทำการอุปสมบทได้แล้ว ท่านพระอาจารย์จันทร์ จึงจัดเตรียมบริขารเครื่องใช้ที่จำเป็นแก่คิชัยแล้วภาคคณะคิชัยทั้ง ๗ คน เดินทางจากเมืองนครพนม ไปยังเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดอุดรธานี เพื่อเข้ารับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุสืบต่อไป

ในการเดินทางครั้นนั้น ท่านเจ้ากุณพระธรรมเจดีย์ได้เล่าไว้ว่า “เดินทางด้วยเท้าเปล่า จากเมืองนครพนมถึงหนองบัวลำภู จังหวัดอุดรธานี เมื่อเวลา ๑๕ วันเต็มๆ ไปถึงแล้วก็พักผ่อน กันพอสมควรร้อนอุปสมบทก็อ วันที่ ๕ เดือนมีนาคม พ.ศ.๒๔๕๐ ทรงกับวันจันทร์ ขึ้น ๙ ค่ำ เดือน ๔ ปีมะแม ๗ พัทธสีมาวัดมหาชัย ตำหนอนองบัวลำภู อำเภอหนองบัวลำภู จังหวัด อุดรธานี โดยมีท่านพระครูแสง ธมุนทร์ วัดมหาชัย เป็นพระอุปัชฌาย์ ท่านพระครูสีมา สลีสนุปุ่น วัดจันทราราม (เมืองก่า) อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่นเป็นพระกรรมวาจาจารย์ และท่านพระอาจารย์จันทร์ เนมิโย (พระเทพสิทธาจารย์) เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ได้รับ ภายาว่า “พนธุโถ” การอุปสมบทเสร็จสิ้นเมื่อเวลา ๑๗.๓๐ น.”

หลังจากที่พระภิกษุ们 พนธุโถ ได้อุปสมบทเรียบร้อยแล้ว พระอาจารย์จันทร์ เนมิโย ก็ได้นำคณะพระนวกะที่เป็นลูกคิชัย เดินทางกลับจังหวัดนครพนม โดยผ่านเมืองอุดรธานี มุ่งสู่ จังหวัดหนองคาย ลงเรือชล่า ซึ่งพระยาสุนทรเทพสัจจารักษ์ เจ้าเมืองนครพนมจัดให้มารับที่จังหวัดหนองคาย ล่องเรือไปตามแม่น้ำโขงเป็นเวลา ๑๒ วันเต็มๆ ก็ถึงนครพนมลำพูพระราชอยุธยาที่วัดศรีเทพ-ประดิษฐาราม (วัดศรีชุมเมือง) ๑ พระรา

ในปี พ.ศ.๒๕๕๑ พระภิกขุสามเณรจำนวน ๕ รูป ได้แก่ ๑. พระอาจารย์จันทร์ เนมิโย ๒. พระภิกขุจุน พนธุโล ๓. พระภิกขุสาร สุเมธ ๔. สามเณรจันทร์ นุตตะเวส และ ๕. สามเณรทัศน์ ได้เดินทางเข้ากรุงเทพฯ เพื่อศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม ให้มีความรู้ทางด้านนักธรรมและบาลีให้ดียิ่งขึ้น การเดินทางเข้ากรุงเทพฯ ในสมัยนั้นเต็มไปด้วยความลำบากอาศัยพ่อค้าหมูเป็นผู้นำทาง ผ่านจังหวัดสกลนครขึ้นเชียงใหม่ และต้องนอนค้างคืนบนลันนาเชียงใหม่ ๒ คืน ผ่านจังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น อำเภอชนบท และหมู่บ้านต่างๆ จนถึงจังหวัดนครราชสีมา ใช้เวลาเดินทางทั้งสิ้น ๒๕ วันเมื่อเดินทางถึงนครราชสีมา ก็ได้โดยสารรถไฟต่อเข้ากรุงเทพฯ เพราะในสมัยนั้นทางรถไฟไม่ถึงแค่โคราช ถึงกรุงเทพฯ แล้วต้องไปพักอยู่วัดเทพศิรินทรารามซึ่งมีพระเดชพระคุณห่านเจ้าคุณพระสาสนโสภานเป็นเจ้าอาวาส ท่านพระอาจารย์จันทร์ เนมิโยได้นำคณะเข้ากราบเรียน โดยน้ำใจที่มาฝึกจากพระยานร不了สุทธิจารกษ์เจ้าเมืองนครพนมเข้าถวาย ท่านเจ้าคุณพระสาสนโสภานทราบเจตจานงแล้ว ก็ได้รับพระภิกขุสามเณรทั้ง ๕ รูปให้อยู่จำพรรษาที่วัดเทพศิรินทราราม เพื่อศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมลืบต่อไป

พระภิกขุจุน พนธุโล ได้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกนักธรรมและบาลี ณ สำนักวัดเทพศิรินทราราม เป็นเวลาหลายพรรษา พระภิกขุจุนได้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ด้วยวิริยะและอุตสาหะ แม้จะทุกข์ยากลำบาก ก็อดทนต่อสู้เพื่อความรู้ความก้าวหน้า ในที่สุดท่านก็สามารถสอบไล่ได้なくธรรมชั้นตรี และชั้นโภ ต่อมาก็เรียนบาลีไวยากรณ์ และแปลธรรมบท สอบใบได้เปรียญธรรม ๓ ประโยค จากการบูรณะที่ “พระครุสังฆวัฒน์” ซึ่งเป็นฐานานุกรםของพระสาสนโสภาน (เจริญ ญาณรี)

ในปี พ.ศ.๒๕๕๘ ปีมะเส็ง เป็นปลายรัชสมัยรัชกาลที่ ๔ พระยาศรีสุริยราหนานุวัติ (โพธิ เนตติโพธิ) มีศักดิ์เป็นมหาอุมาตย์ตรี ซึ่งเป็นสมุทเทศาภิบาล มนตรลอดุรพาณี ได้จัดสร้างวัดชื่ออีกแห่งหนึ่ง (นอกเหนือไปจากวัดมัชฌิมาวาส) ได้ nimt พระครุธรรมวินayanuyut เจ้าคณะเมืองอุดรธานี จำกัดมัชฌิมาวาสเป็นเจ้าอาวาสวัดที่สร้างใหม่นี้ ต่อมาระยการีสุริยราหนานุวัติได้เข้ากราบบุพุทธขอชื่อวัดใหม่ ต่อพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์หลวงชินวรสิริวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้าพระองค์ทรงประทานนามว่า “วัดโพธิสมกรณ์” ให้เป็นอนุสรณ์แด่พระยาศรีสุริยราหนานุวัติ (โพธิ เนตติโพธิ) ผู้ก่อตั้งจำเดิมแต่นั้นเป็นต้นมา

ต่อมาปี พ.ศ.๒๕๕๙ พระยาราหนานุกูลวินลัยภักดี (อวบ เปาโรทิตย์) ดำรงตำแหน่งอุปราชมณฑลภาคอีสานและเป็นสมุทเทศาภิบาลมนตรลอดุรพาณี ภายหลังได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นพระยาุมุขมนตรีศรีสมุทพระนราบาลได้พิจารณาเห็นว่า ภายในเขตเทศบาลอุดรธานียังไม่มีวัดฝ่ายธรรมยุตติกนิกาย สมควรจะจัดให้วัดโพธิสมกรณ์เป็นวัดคณะธรรมยุต และในขณะเดียวกันก็ขาดพระภิกษุผู้จะมาเป็นเจ้าอาวาส เนื่องจากเจ้าอาวาสสองครั้งก่อน (คือพระครุธรรมวินayanuyut) ชราภาพมากและญาติโยมได้ nimt ให้กลับไปอยู่บ้านเกิดเมืองนอนของท่านคือ วัดศรีเมือง อ.เมือง จ.หนองคาย ท่านพระยาณมนตรี (อวบ เปาโรทิตย์) จึงเปรียกษาหารือกับพระสาสนโสภาน เจ้าอาวาสวัดเทพศิรินทราราม กรุงเทพฯ และได้นำความขึ้นกราบบุพุทธ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์หลวงชินวรสิริวัฒน์

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า วัดราชบพิธฯ เพื่อขอพระเปรียญธรรม ๓ รูป จากวัดเทพศิรินทราราช ไปเป็นเจ้าอาวาสวัดโพธิสมกรณ์

ท่านเจ้าอาวาสวัดเทพศิรินทราราชโดยบัญชาของสมเด็จพระสังฆราชเจ้า ได้คัดเลือกพระเปรียญธรรมผู้มีความรู้ความสามารถผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญาและจริยาและมีภูมิลำเนาอยู่ภาคอีสาน ปรากฏว่าพระครุสังฆาตุ่มกิร (ฐุม พนธุโล น.ธ.โภ. บ.ร. ๓) ได้รับการคัดเลือก นับว่าเป็นผู้เหมาะสมที่สุดและเป็นที่พอใจของพระยามุขมนตรีฯ อีกด้วย เพราะท่านพระยาฯ มีความสนใจคุณเคยและเคยเป็นผู้อุปถัมภ์บำรุงพระครุสังฆาตุ่มกิร (ฐุม) มา ก่อน

พระครุสังฆาตุ่มกิร (ฐุม พนธุโล) อยู่จำพรรษาที่วัดเทพศิรินทราราชเป็นเวลาหนานถึง ๑๕ ปี เมื่อได้รับพระบัญชาจากสมเด็จพระสังฆราชเจ้าและพระสาสนโนสถานเช่นนั้น ก็มีความเต็มใจที่จะสนองพระเดชพระคุณอย่างเต็มที่ จึงนำวัดเทพศิรินทราราชที่ท่านอยู่จำพรรษามานานถึง ๑๕ ปี เดินทางสู่จังหวัดอุดรธานี ไปเป็นเจ้าอาวาสวัดโพธิสมกรณ์ อันเป็นวัดของคณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุต ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๐๖ เป็นต้นมา เมื่อดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสในฐานะนักปักโครงเป็นครั้งแรก พระครุสังฆาตุ่มกิร (ฐุม พนธุโล) ก็ได้เร่งพัฒนาวัดโพธิสมกรณ์ให้เจริญรุ่งเรือง หั้งหังด้านศาสนา ศึกษา ศาสนาศึกษา ศาสนาบุคคลและศาสนาธรรม

พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ (ฐุม พนธุโล) มีปฏิปทาอันน่าเลื่อมใส และควรยึดถือเป็นแบบอย่างเป็นเอกลักษณ์ประการ ท่านได้อุทิศตนเพื่อทำงานเผยแพร่หลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยมิได้เห็นแก่ความเห็นด้วยกันที่หลักที่ท่านถือเป็นธุระสำคัญมี ๔ อย่างด้วยกันคือ (๑) การปักโครง (๒) การศึกษา (๓) การเผยแพร่ และ (๔) การสาธารณูปการ

ด้านการปักโครงนั้น ท่านถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเป็นผู้นำ จะเห็นได้จากที่ท่านเป็นเจ้าอาวาสวัดโพธิสมกรณ์เป็นเวลา ๓๙ ปี เป็นพระอุปัชฌาย์ ๓๙ ปี เป็นผู้รักษาการเจ้าคณะมหาอุดรธานี ๓ ปี เป็นเจ้าคณะมหาอุดรธานี ๑๕ ปี เป็นสามาชิกสังฆสภा ๑๙ ปี เป็นเจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยภาค ๓, ๔ และ ๕ รวม ๑๒ ปี ท่านปักโครงพระภิกษุสามเณรและอุบาสก อุบาสิกาด้วยหลักพรหมวิหารธรรม เป็นพระเถระที่เคร่งครัดในระเบียบวินัย ส่วนหางด้านการศึกษา พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ก็เอาใจใส่และให้การสนับสนุนด้วยดีตลอดมา หั้งนี้อาจเป็นพระร่วงท่านได้รับการฝึกอบรมสั่งสอนมาจากการเรียนวัดเทพศิรินทราราช อันเป็นศูนย์กลางการศึกษาวิชาการทางพระพุทธศาสนา ท่านได้ส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกนักธรรม และแผนกบาลีและท่านเป็นครูสอนปริยัติตัวต่อตัวเอง นับตั้งแต่สมัยที่ท่านมาเป็นเจ้าอาวาสวัดโพธิสมกรณ์ใหม่ๆ จนทำให้วัดของท่านมีชื่อเสียงโด่งดัง มีพระภิกษุสามเณรสอบได้หั้งนักธรรมและเปรียญธรรมปีละมากๆ

นอกจากการเอาใจใส่ในงานส่วนรวมแล้ว ท่านยังมีปฏิปทาทางด้านวัตรปฏิบัติอันมั่นคง ด้วยดีตลอดมา นั่นคือ (๑) ฉันภัตตาหารมื้อดีๆ หรือที่เรียกว่า “อกาสนิกกังกะ” (๒) ถือไตรจีวร

คือใช้ผ้าเพียง ๓ ผืน (๓) ปฏิบัติสมถกรรมฐาน กำหนดภารนา “พุทธ” เป็นอารมณ์ (๔) ประภา ความเพียร ขยันเจริญสมารถภารนา และ (๕) เมื่อออกพรรษาป่าวารณาแล้ว ท่านก็ออกตรวจการเดินทางไปเยี่ยมเยียนพระภิกษุสามเณรซึ่งอยู่ในเขตป่าครองเป็นลักษณะการไปชุดคงคลอตหน้าแล้ง

คุณงามความดีที่พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ได้บำเพ็ญมาด้วยวิริยะ อุตสาหะทำให้พระเคราะห์ใหญ่มองเห็นความสำคัญและความสามารถของท่าน จึงได้ยกย่องเหตุทุน ท่านໄວ่ในตำแหน่งทางสมณศักดิ์ตามลำดับดังนี้

พ.ศ.๒๔๖๓ เป็นพระครูฐานานุกรมของพระศาสนাসกุณ (เจริญ ยานะโร) ในตำแหน่ง พระครูสังฆมุณีกร

พ.ศ.๒๔๖๔ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูลัญญาบตรพัดยศที่พระกรุชโน วาทธรรม

พ.ศ.๒๔๗๐ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่พระภูมิคุก

พ.ศ.๒๔๗๓ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นราชที่พระราหเวที

พ.ศ.๒๔๗๘ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นเทพที่พระเทพกรวี

พ.ศ.๒๔๘๙ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นธรรมที่พระธรรมเจดีย์

ธรรมโอวาท

พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ (อุಮ พนธุโล) “ได้แสดงความจริงในอารมณ์ จิตของท่าน และหัวเชิงบัดบ้านอามณนั้น โดยไม่หลงไฟกับโลกธรรม อุบายนั้นท่านได้แสดง ไว้ว่า “จิตเป็นธรรมชาติที่กวัดแก้วด้วยน้ำ กระสันกระส่าย แสงไปตามอารมณ์ที่ไคร พอยใน เมญูกานคุณ ถึงกระนั้นก็ได้มีทมน ท้อความจนจิตไว ไม่ให้อินติขันร้ายไปตามอารมณ์ ห้องนั้น ทั้งนี้สติประกอบของกบย่องจิตตามอนุรูปสมัยนั้นว่าได้ผล กือจิตสมบูรณ์จากนิวรณ์ปกิเลส เป็นการช่วยครัวเรือน เป็นระบะหวานน้ำใจ แต่ในบางโอกาสที่ควบคุมได้ยาก ซึ่งเป็นของ ธรรมคำสำหรับปุถุชน ต่อจากนั้นก็ได้หากนั่นทำจิตของตนให้รู้เท่าทันสภาวะธรรมนั้นๆ เพื่อ ป้องกันไม่ให้ตื่นเต้นไปกับโลกธรรม แต่ว่าจะรับได้ในบางขณะเท่าน ความรัก ความชั้น อันเป็น ปฏิปักษธรรมเป็นต้น เหล่านี้ซึ่งปรากฏในตอนเดือนอธิกรนั้นก็ยังมีปรีชาทราบอยู่เป็นนิดๆ ว่า เป็นโลกิยธรรมนำสัตว์ให้หงอมที่ข้ออยู่ในสังสารวัฏ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงได้ฝึกหัดด้วยสัย พยายามถอนตนออกจากโลกิยธรรมตามความสามารถ รู้สึกว่าสนาภายในใจอันแท้จริง ธรรมนี้เกิดจากข้อวัตรปฏิบัติในการละ พอยขันดื่อย่างชั่วในความสงบ”

และอีกด้วยหนึ่งท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ได้รับนิมนานี้ให้ไปเทศน์โดยมีพระภรรษากลุ่ม รูปหนึ่งติดตามไปด้วย คือ พระอาจารย์มหาว้า สามสมุปุนโน แห่งวัดป่าบ้านตาด จ.อุดรธานี วันนั้นท่านได้แสดงธรรมไว้อย่างแบบ cavity พอยที่จะหยิบยกเอาใจความสำคัญมากล่าวไว้ในที่นี้ดัง ต่อไปนี้:-

“จิตของพระอธิษฐานี้แยกออกจากไว้ได้” “อาการก็อ

อาการที่ ๑ อโศก จิตของท่านไม่เครื่องสัก ไม่มีปริเทวนा การร้องไห้เสียใจ จิตใจของท่านมีความสุขล้วนๆ ส่วนจิตใจของบุคคลคนธรรมดายังหนาไปด้วยกิเลสเต็มไปด้วยความรักความโศกถูกความทุกข์ครอบงำ ความโศกย่อมเกิดจากความรักเป็นเหตุ เมื่อมีความรัก ก็มีความโศก ถ้าตัดความรักเสียแล้ว ความโศกจะนี้แต่ที่ไหน

อาการที่ ๒ วิรช จิตของพระอธิษฐานี้ผ่องแพร้า ปราสาทกุ่ม ไรซุลี กือ ปราสาทกรากะ โภตะ และไม่หะ คงจะนี้แต่ทุกจะกือ รู้ ตื่น เมิกนา

อาการที่ ๓ เบน จิตของพระอธิษฐานี้แต่ความเกยมสำราญ เพราะปราสาทกหัวน้ำใหลงมาทั่วทันหัวน้ำใหญ่เรียกว่า “โจฆะ” ไม่อางจะทั่วจิตของพระอธิษฐานี้ได้

อาการที่ ๔ จิตของพระอธิษฐานี้ทั่วทั่วไปตามอานาจกิเลส ไม่ตกอยู่ในหัวน้ำแห่งอวิชา จิตของพระอธิษฐานี้แต่ต่อโลก สร่างไสร่างแจ้ง ธรรมทั้งหลายที่ยังไม่เคยพบเคยเห็น ตั้งแต่ก่อตนชาติก่อน และไม่เคยฟังจากครรภานี้ก็แจ่นแจ้งไปเลย เพราะท่านตัดอวิชาเสียได้”

ปัจฉินบท

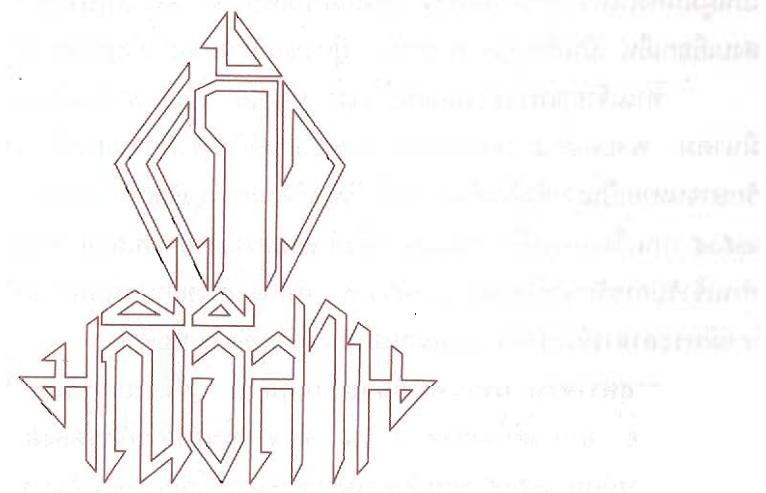
พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์เป็นพระมหาเถระผู้มีบุญบารมีมากรูปหนึ่ง มีคุณธรรมสูง มีวัตรปฏิปทาอันงดงามซึ่งพอที่จะนำกล่าวได้ดังนี้ ๑. ชีโร เป็นนักประชัญ ๒. ปุณฑิมีปัญญาเฉียบแหลม ๓. พุทสุสุต เป็นผู้คงแก่เรียน ๔. โซรุโห เป็นผู้อาจริงอาจจังกับธุระทางพุทธศาสนา คือ คันถธุระและวิปสนานธุระ ๕. สีลา เป็นผู้มีศีลวัตรอันดีงาม ๖. วตวนูโธ เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งธุดงค์วัตร ๗. อริโย เป็นผู้ท่านไก่จากความชั่ว ๘. สุเมธ เป็นผู้มีปัญญาดี ๙. ตาหิโส เป็นผู้มั่นคงในพระธรรมวินัยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ๑๐. สปุปุริโส เป็นผู้มีกาย วาจา และใจอันสงบเยือกเย็น เป็นสัตบุรุษ พุทธสาวก ผู้ควรแก่การทราบให้วัญชาโดยแท้

ท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ (ชุม พนธุโล) เริ่มอาพาธมาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๑๕ จนถึงเดือนมีนาคม พ.ศ.๒๕๑๕ คณะแพทย์โรงพยาบาลศิริราชได้ถวายการรักษาโดยการผ่าตัดก้อนนิ่วออก รักษาจนหายเป็นปกติแล้วเดินทางกลับวัดโพธิสมกรณ์อุดรธานี ต่อมากลายเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ ท่านเริ่มอาพาธอีก คณะแพทย์ซึ่งมี ศาสตราจารย์ พ.อ.วย เกตุสิงห์ เป็นประธานได้นิมนต์ท่านเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลศิริราช ท่านเดินทางเข้ากรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๑๕ โดยมีพระอาจารย์บัณฑนานว ภานุสุปโน ร่วมเดินทางไปด้วย

ศาสตราจารย์ นายแพทย์อวย เกตุสิงห์ ได้ถวายการรักษาด้วยการผ่าตัดถุงน้ำดีมีก้อนนี้ ๑๑ เม็ด อาการดีขึ้นเพียง ๓ วัน ต่อจากนั้นอาการก็ทรุดลงต้องให้ออกซิเจนและน้ำเกลือ วันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๑๕ ท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ถูกเวทนาอันแรงกล้าครอบงำ แต่ท่านก็มีได้แสดงอาการได้ๆ ให้ปรากฏ จนกระทั่งวันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๑๕ พระธรรมเจดีย์ก็ถึงแก่กรรม บรรพบุพดีของอาภารอันสูง เมื่อเวลา ๑๕.๒๓ นาฬิกา ณ โรงพยาบาลศิริราช ท่านได้ลั่งสังขารอันไม่มีแก่นสารนี้ไปสิริรวมอาญาได้ ๗๔ ปี ๒ เดือน ๑๕ วัน พฤษา ๕๕

ជាបន្ទីរ
និងការសោរ
ដែលបានបង្កើតឡើង
ដោយគ្មានអង្គភាព
និងអាជីវកម្ម និង
សាស្ត្រ និងបច្ចេកទេស
និងបច្ចេកទេស និង
បច្ចេកទេស និង

បានបង្កើតឡើង

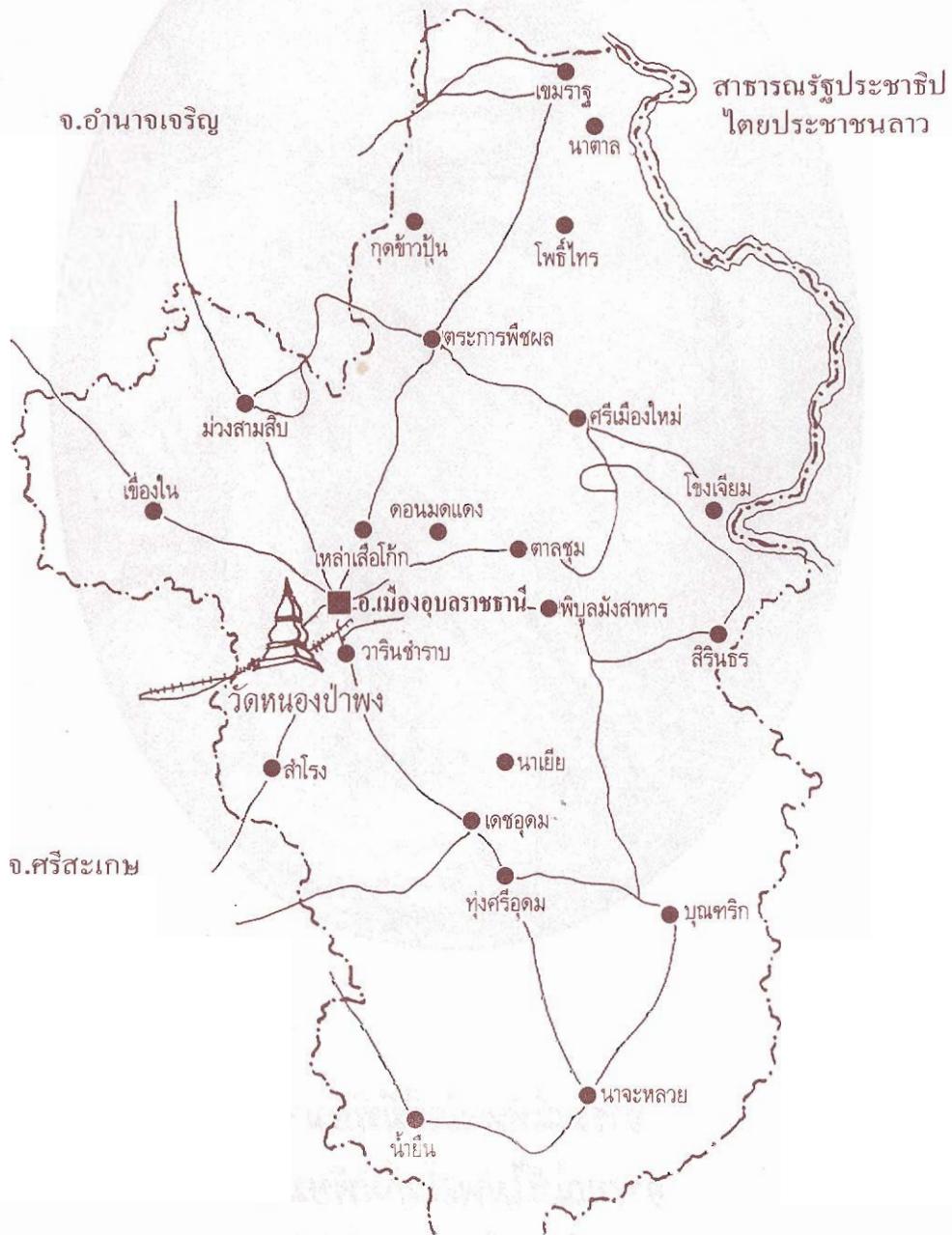




อารามณ์ที่พอใจก็มีพิชมากร
อารามณ์ที่ไม่พอใจก็มีพิชมาก
มันทำให้จิตใจของเรามีมีเสรี

หลวงปู่ชา สุภทุโถ

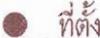
แผนที่แสดงที่ตั้ง วัดหนองป่าพง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี



แก้วมณีสาน มหาวิทยาลัยขอนแก่น



ที่ตั้งจังหวัด



ที่ตั้งอำเภอ



ເສັ້ນທາງ



ที่ตั้งวัด

หลวงปู่ชา สุกทุโถ

วัดหนองบัวพง อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี

ชาติภูมิ

พระโพธิญาณธรรม (ชา สุกทุโถ) หรือ หลวงพ่อชา หรือ อาจารย์ชา เกิดเมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๒๑ ทรงกับ วันคุกร์ชั้น ๘ ค่า เดือน ๙ ปีมะเมีย ณ บ้านจิกก่อ หมู่ที่ ๔ ตำบลธาตุ อ่ำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี บิดาชื่อนายมา ช่วงโพธิ์ มาตรดาชื่อ นางพินท์ ช่วงโพธิ์ มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันจำนวน ๑๐ คน

การศึกษา

หลวงพ่อชาได้รับการศึกษาชั้นประถมศึกษา ณ โรงเรียนบ้านก่อ ตำบลธาตุ อ่ำเภอวารินชำราบ อุบลราชธานี จนจบชั้นประถมปีที่ ๑ แล้วได้ลาออกจากโรงเรียน เพราะมีจิตใจไฟ旺盛น้ำใจ ภายนอก หลังเมื่อบาชเรียนแล้วได้เรียนหนังสือธรรมเรียนบาลีไวยกรรม เรียนมูลกว้างไกล จนสามารถอ่าน แปลภาษาบาลีได้ และได้ศึกษาพระปริยัติธรรมจนสอบได้ชั้นสูงสุดสายสนับสนุนธรรม คือ สอปได้ นักธรรมชั้น เอก

ชีวิตในร่มกาสาวพัสดร

เมื่ออายุ ๑๓ ปี หลังจากลาออกจากโรงเรียนประถมศึกษาแล้ว โดยบิดาได้นำไปฝากกับ เจ้าอาวาสเพื่อเรียนรู้บุพกิจเบื้องต้นเกี่ยวกับบรรพชาติ จึงได้รับอนุญาตให้บรรพชาเป็น สามเณรชา ให้ติช่อง เมื่อเดือน มีนาคม พ.ศ.๒๕๔๔ โดยมีท่านพระครุวิจิตรธรรมภานี (พวง) อดีตเจ้าอาวาส วัดมณีวนาราม อุบลราชธานี เป็นอุปัชฌาย์สามเณรชา ให้ติช่อง ได้อยู่จำพรรษาและศึกษาพระปริยัติธรรม ตลอดจนอยู่ปัฏบดีศิรุ焦急ารย์ เป็นเวลา ๓ ปี ได้อาจได้สั่งการกิจของสามเณรท่อง

สวัสดิ์ ทำวัตร ศึกษาหลักสูตรนักธรรมปฏิบัติพระธรรม แล้วจึงได้ลาศิกขานบทม้าช่วยบิดามารดาท่าไร่ทำงาน หันนี้ด้วยความจำเป็นของครอบครัวแบบชาวไร่ชานาอีสานหัวไป

ด้วยจิตใจที่ไฟในการบ้าชเรียน จึงสำนักอยู่ตลอดเวลาว่าจะต้องอุปสมบทเป็นพระให้ได้ เมื่ออายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ภายหลังเมื่อตกลงกับบิดามารดาและท่านหัว ๒ ก้อนัญญาตแล้วจึงได้ฝากรักก่อในที่ใกล้บ้าน และได้รับอนุญาตให้อุปสมบทได้เมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ.๒๕๔๙ เวลา ๑๓.๔๕ น. ณ พัทธสีมา วัดก่อใน ตำบลชาตุ อุบลราชธานี โดยมีพระภantes สำคัญที่ให้การอุปสมบทดังนี้

พระครูอินทรสารคุณ	เป็นพระอุปัชฌาย์
พระครูวิรุฬหสุตการ	เป็นพระกรรมวาจาจารย์
พระอธิการสอน	เป็นพระอนุสาวนาจารย์

พระฯ สุกฤษฎิ์ ได้จำพรรษาอยู่ ณ วัดก่ออุํก ๒ พระษา ตั้งใจศึกษาปริยัติธรรม หันจากต่ำรับต่ำรากและจากครูอาจารย์ จนสอบนักธรรมชั้นตรีได้ในลำนักก่ออุํกนี้

ศึกษาปริยัติธรรมต่างถิ่น

เมื่อพระฯ สุกฤษฎิ์สอบนักธรรมตรีได้แล้ว ก็อยากเรียนให้สูงขึ้น เพราะมีจิตใจรักชอบทางธรรมอยู่แล้ว แต่ขาดครูอาจารย์ในการสอนระดับสูงต่อไป นึกถึงภาเชิตรอสานที่ว่า:-

“บ่อออกจากบ้านบ่ดูชื่อนกทางเที่ยว บ่เขียนว่าหน่อนสนีค่วนซึ้ง”

ชีวิตช่วงนี้จะเห็นได้ชัดว่า พระฯ สุกฤษฎิ์ มุ่งเรียนปริยัติธรรมให้สูงสุด จึงหุ่มเหี้ยให้การศึกษาหันนักธรรมและบาลี และผ่านลำนักต่าง ๆ มากมายจนในที่สุดก็สอบนักธรรมได้ครบตามหลักสูตร คือสอบนักธรรมชั้นโทได้ ในลำนักของ พระครูอรรถธรรมวิจารณ์ สอบนักธรรมชั้นเอกได้ในลำนักบ้านก่ออุํกนี้ ก็ได้

สู่การปฏิบัติธรรม

เลิศจิกรรมการศึกษา ประกอบกับเกิดธรรมลั่งเวชคราวโ愠บิดาเสียชีวิต จึงหันมาสู่การปฏิบัติธรรม โดยออกธุดงค์และศึกษาหาแนวทางปฏิบัติในลำนักต่าง ๆ ผ่านอาจารย์ก็มากมาย เช่น หลวงปู่กันรี

พระธรรมราษฎร์

อาจารย์คำดี

พระอาจารย์มั่น

พ่ออินทรีย์แก่กล้าแล้วก็ออกธุดงค์ปฏิบัติธรรมต่อไปเรื่อย ๆ โดยยังดำรงสมณเพศเป็นพระมหานิกายอยู่ตลอดเวลา จนในที่สุดได้รับอrationaจากโยมมารดาและพี่ชาย เพื่อกลับไปโปรดสัตว์ที่บ้านเกิดเมื่อ พ.ศ.๒๕๔๗ ก็ได้ดำเนินการสร้างวัดป่าขึ้น ชื่อเรารู้จักในปัจจุบัน คือ “วัดหนองป่าพง” และท่านดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดนี้มาโดยตลอด และถึงแก่กรรมภาพเมื่อ ๑๖ มกราคม ๒๕๕๔ เวลา ๐๕.๓๐ น. อายุสูงสูงท่ามกลางธรรมลั่งเวชของศิษยานุศิษย์จากทุกสารทิศ

ເກີບຕີປະວັດທີ່ສ້າງໄວ້ໃນພຣະພຸທສາສນາ

- | | | |
|--------------|------|---|
| ២៨ ພຶພຍນ | ២៥១៦ | ໄດ້ຮັບແຕ່ງຕັ້ງເປັນເຈົ້າວາສັດහອນປ່າພງ |
| ៥ ຂັນວາມ | ២៥១៧ | ໄດ້ຮັບກາຮສາປາເປັນພຣະຣາຊາຄະເລະ “ພຣະໄພທີ່ຜູ້າມເດරະ” |
| ៥ ກຸມພັນນົ້ວ | ២៥១៨ | ໄດ້ຮັບແຕ່ງຕັ້ງເປັນພຣະອຸປ່ມາຍະ |
| ៦ ມິຖຸນາຍນ | ២៥១៩ | ໄດ້ຮັບພັດ ພັມນາເຫັດຫຼຸກຍົດ ຈາກການກາຮສາສນາ |
| ៣០ ກັນຍາຍນ | ២៥២០ | ໄດ້ຮັບຍົກຍ່ອງເປັນວັດພັມນາຕ້ວອຍ່າງ ຈາກການກາຮສາສນາ |

ຢອດຄຳສອນ

ຢອດຄຳສອນ ເປັນຄຳສອນ ເປັນຄົດ ເປັນປຣັບຜູ້າລັ້ນ ຖໍ່ຄມລຶກສັ້ງ ໄດ້ໄດ້ຝຶ່ງແລ້ວຈະເກີດ
ຄວາມຮູ້ສຶກສາບໍ່ສັ້ງ ແລະບາງຄັ້ງຈາຈະຄື່ງກັນອຸທານອອກມາວ່າ ທ່ານຄົດແລະກຳລັ້ນກຽມຄຳເຫັນໜີ້ອອກມາ
ຈາກຈິຕໄດ້ຍ່າງໄຣ ທ້າຈິຕນັ້ນໄມ່ປຣັບສູກ໌ແລ່ມໄສເຢີຍໜູ້ບໍລິສັດຮຽມ ຂອທ່ານໄດ້ສັງເກດຄຳສອນຕ່ອປິນ໌.-

ຮຽມດາ ၅

ຕາມຄວາມເປັນຈິງແລ້ວ ໂລກທີ່ເຮົາຍູ້ນໍ້າໄມ້ມີອະໄຣທ່ານໄມ້ໂຄຣເລຍ
ໄມ້ມີອະໄຣຈະເປັນທີ່ວິຕກວິຈາຣົນເລຍ
ໄມ້ມີອະໄຣທີ່ນໍາຈະຮອງໄທ້ທີ່ອ້າຫວ່າເຮົາ
ເພົະມັນເປັນເຮືອງຍ່າງນັ້ນຮຽມດາ ၅
ແຕ່ເຮົາພູດຮຽມດາໄດ້ ແຕ່ມອນໄມ່ເຫັນຮຽມດາ
ແຕ່ຄ້າເຮົ້າຮຽມະສມ່າເສມອ
ໄມ້ມີອະໄຣເປັນອະໄຣແລ້ວ
ມັນເກີດມັນດັບຂອງມັນອູ້ຍ່າຍ່າງນັ້ນ
ເຮັກສົງບ

ກາຮປົງບັດຄືອໍານາຈ

ພຣະພຸທສາສນາໄມ້ມີອໍານາຈຈະໄຣເລຍ
ແມ່ນກ້ອນທອງຄຳກີ່ມີມີຄາ ທ້າເຮົາໄມ່ມາຮັມກັນວ່າມັນເປັນໂລກທີ່ດີມີຄາ
ທອງຄຳມັນກົງກູກທີ່ແມ່ນກ້ອນຕະກໍວ່າເຫັນແລະ
ພຣະພຸທສາສນາຕັ້ງໄວ້ມີອູ້
ແຕ່ຄ້າເຮົາໄມ່ປະພຸດປົງປົງບັດ ຈະໄປມີອໍານາຈຈະໄຣເລ່າ
ຍ່າງຮຽມະເຮືອງຂັ້ນຕີມີອູ້
ແຕ່ເຮົາໄມ່ມີດທນກັນ
ມັນຈະມີອໍານາຈຈະໄຣເໝ່າ

ชนะตุนเอง

ถ้าเราเอาชนะตัวเอง
มันก็จะชนะทั้งตัวเองชนะทั้งคนอื่น
ชนะทั้งอารมณ์ ชนะทั้งรูป ทั้งเสียง ทั้งกลิ่น
ทั้งรส ทั้งผิวสัมผัส
เป็นอันว่าชนะทั้งหมด

สุขทุกข์

คนที่ไม่รู้จักสุข ไม่รู้จักทุกข์นั้น
ก็จะเห็นว่า สุขกับทุกข์นั้นมันคนละระดับ
มันคนละราคากัน
ถ้าผู้รู้ทั้งหลายแล้ว
ท่าน จะเห็นว่า
สุขเวหนา กับทุกข์เวหนา
มันมีราค่าเท่า ๆ กัน

เกิดตาย

เมื่อเรางานมาแล้วโยม ก็คือเราตายแล้วนั้นเอง
ความแก่กับความตายมันก็คืออันเดียกันนั้นแหล่
เหมือนกับต้นไม้ อันหนึ่งต้น อันหนึ่งปลาย
เมื่อมีโคนมันก็มีปลาย
เมื่อมีปลายมันก็มีโคน
ไม่มีโคนปลายก็ไม่มี
มีปลายก็ต้องมีโคน
มีแต่ปลายโคนไม่มีก็ไม่ได้
มันเป็นอย่างนั้น

งเห่า

อารมณ์นี้ก็เหมือนกับงเห่าที่มีพิษร้ายนั้น
อารมณ์ที่พอใจก็มีพิษมาก
อารมณ์ที่ไม่พอใจก็มีพิษมาก
มันทำให้จิตใจของเรามาเป็นเสรี
ทำให้จิตใจไขว้เขวจากหลักธรรมของพระพุทธเจ้า

ของจริง

ธรรมของจริงของแท้ที่ทำให้บุคคลเป็นอิริยะได้
มีเช่นเพียงศึกษาตามตำรา
และนักคิดคาดคะเนเอาเท่านั้น
แต่จะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามนั้นจริง ๆ
ของจริงจึงจะเป็นของจริงขึ้นมาได้

ได้เสีย

ทุกอย่างที่เรามีอยู่เป็นอยู่นั้น
มันเป็นสักแต่ว่า “อาศัย” เท่านั้น
ถ้ารู้ได้เช่นนี้ ทำนว่ารู้เท่าตามลังขาร
ที่นั้นแม้นจะมีอะไรอยู่ก็เหมือนไม่มี
ได้ก็เหมือนเสีย
เสียก็เหมือนได้

พิการ

เด็กหัง 2 พิการ เดินทางได้
จะเข้ารักษาปักษ์รู้
แต่เราพิการใจ (ใจมีกีเลส)
จะพาเข้ารักษาป้าหรือเปล่า
คนพิการกายอย่างเด็กนี้ มิได้เป็นพิชเป็นภัยกับบุคคล
แต่ถ้าคนพิการใจมาก ๆ
ย่อมสร้างความวุ่นวายยุ่งยากแก่泯นุชัยและลัตต์
ให้ได้รับความเดือดร้อนมากที่เดียว

คนดืออยู่ไหน

คนดืออยู่ที่เรานี่แหล่ะ
ถ้าเรามีเดี๋ลัว
เราจะอยู่ที่ไหนกับบุคคล
มันก็ไม่ได้หังนั้น

ชีวิต

เมื่อเราทดลองอยู่ในชีวิต
วางแผนเสีย ไม่เลี่ยดตาย
ไม่กลัวตาย
ก็ทำให้เราเกิดความสบายน และเป็นจริง ๆ

นั่งที่ไหนดี

จะนั่งหัวแطاหรือหางแطا ก็ไม่เปลก
เหมือนเพชรนิลจินดา
จะวางไว้ที่ไหนก็มีราคาเท่าเดิม
และจะได้เป็นการลดทิฐิมานะให้น้อยลงไปด้วย

ไม่กลัวตาย

กลัวอะไร ?
กลัวตาย
ความตายมันอยู่ที่ไหน ?
อยู่ที่ตัวเราเอง
จะหนีพ้นมันได้ไหม ?
ไม่พ้น ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน
ในที่ มีด หรือในที่แจ้ง ก็ตายทั้งนั้น หนีไม่พ้นเลย
จะกลัวหรือไม่กลัว ก็ไม่มีทางพ้น
เมื่อรู้อย่างนี้
ความกลัวไม่รู้หายไปไหน
เลยหยุดกลัว
เหมือนกับที่เรารอจากก้ามีดมาสูที่ส่วนนั้นแหลก

สอนคนอย่างไร

ทำตนให้ตั้งอยู่ในคุณอันสมควรเลี่ยก่อนแล้ว
จึงสอนคนอื่นทีหลัง
จึงจักไม่เป็นบัณฑิตสกปรก
สอนคนด้วยการทำให้ดู
ทำเหมือนพูด
พูดเหมือนทำ

มนุษยศาสตร์

มนุษยศาสตร์ทั้งหลาย มีแต่ศาสตร์ที่ไม่มีคุณทั้งนั้น
 ไม่สามารถจะตัดทุกชี้ ได้
 มีแต่ก่อให้เกิดทุกชี้
 ศาสตร์เหล่านั้น ถ้าไม่มาขึ้นกับพุทธศาสตร์แล้ว
 มันจะไปไม่รอดทั้งนั้น

หลับ-ไม่หลับ

ถ้าหลับมันก็ไม่รู้
 ถ้ารู้มันก็ไม่หลับ

มรรคผล

มรรคผลยังไม่พ้นสมัย
 คนโง่เท่านั้นที่ปฏิเสธว่า
 ในพื้นเดินไม่มีน้ำแล้วไม่ยอมชุดบ่อ

ไม่กดกวนขอ

ต้นไม้เอกสารยังไม่เป็นพิชเป็นภัยกับใคร
 คนคดคนงอนนั้น ร้ายนัก
 เป็นพิชเป็นภัยทั้งอยู่บ้านและอยู่วัด

หลง

คนหลงโลกคือคนหลงอารมณ์
 คนหลงอารมณ์คือคนหลงโลก

นักปฏิบัติ

กินน้อย นอนน้อย พุดน้อย คือนักปฏิบัติ
 กินมาก นอนมาก พูดมาก คือ คนโง่

แสดงอาการ

การทัวเราะเป็นอาการของคนบ้า
 การร้องไห้เป็นอาการของหารก
 จะนั่นท่านผู้ถึงความสงบ
 จะไม่ทัวเราะไม่ร้องไห้

สอนอย่างไร

ทำตนให้ตั้งอยู่ในคุณอันสมควรเลี้ยงก่อน
แล้วจึงสอนคนอื่นทีหลัง
จึงจะไม่เป็นบัณฑิตสักประก

ความอาย

เมืองนี้ยังไม่เคยมีพระบิณฑบาตเลย
 เพราะเขามีความอายกันเป็นส่วนมาก
 แต่ตรงกันข้ามกับเรา
 เรายังคง
 คำที่ว่าอายนี้
 เรายังคง
 อายต่อความผิดเห่านั้น

เมืองนอก

เราได้เดินทางไปเมืองนอก
 และเมืองในนอก
 และเมืองในใน
 และเมืองนอกนอก
 รวมสี่เมืองด้วยกัน

ที่รวนสามชา

เมื่อนั่งหลับตาให้ยกความรู้สึกขึ้นเฉพาะลมหายใจ
 เอาลมหายใจเป็นประชาน
 ห้อมความรู้สึกตามลมหายใจ
 เราจึงจะรู้ว่าสติมั่นรวมอยู่ตรงนี้
 ความรู้มั่นจะมารวมอยู่ตรงนี้

ເກາະສື້ຂັງ

ເຮມາຄັ້ງຍູ້ທີ່ເກາະນີ້ ຄົວທີ່ພິ່ງທາງໃນ
ຊື່ເປັນທີ່ອັນນັດຄົກລັສຕັນຫາທ່ວມໄມ້ສຶ່ງ
ແມ່ນເຮຈະຍູ້ບໍ່ເກາະລື້ຂັງ
ແຕ່ກົງຍັງດັນຫາເກາະກາຍໃນເອົກຕ່ອໄປ
ຜູ້ທີ່ທ່ານໄດ້ພບ ແລະ ອາຄັ້ງເກາະຍູ້ໄດ້ນັ້ນ
ທ່ານຍ່ອມຍູ້ເປັນສຸຂ
ຕ່າງຈາກຄົນທີ່ລອຍຄອຍູ້ໃນທະເລ ຄົວຄວາມທຸກໆ

ກິນແບບໄຫນ

ຈັນອາຫາຣໄມ່ພິຈາຮານາ
ຈະເປັນເໜີອນປລາກິນເຫັ້ອ
ຍ່ອມຕິດເບີດ

ບຣິຂາຮ

ບຣິຂາຮທີ່ປັງເປັນເພີ່ງເຄື່ອງປະດັບຂັ້ນທ້າເທຳນັ້ນ
ກາຣໄໝຮູ້ຈັກປະມານໃນກາຣບຣິໂຄບຣິຂາຮ
ມີຄວາມກັງວລໃນກາຣຈັດຫາ
ຍ່ອມເປັນກາຣຢູ່ງຍາກ
ໜາດກາຣບວິບຕີຫຽມ
ຍ່ອມໄມ່ໄດ້ຮັບພລອັນຕນພື້ນປຣາຄານາ

ອູ້ກັບໄກຮ

ກາຣຄຸກຄລື່ອຍູ້ກັບຜູ້ມີປົງປາໄມ່ເສມອກັນ
ທຳໄ້ເກີດຄວາມລໍາບາກ
ຄວາມຮູ້ສຶກຈະມາຮມອູ້ຕຽນນີ້
ອາຮມນີ້ເຮັດເປັນຍ່າງນີ້
ເຮົາຈຶ່ງຈູ້ຈັກທີ່ຮ່ວມແທ່ງສມາຫີ

ปล่อยลม-ได้سامารี-ปัญญา

เราทำหนดลมหายใจเข้าออกอย่างเดียว
 เราปล่อยลมให้เป็นธรรมชาติ
 อย่าไปบังคับลมให้มันหาย
 อย่าไปบังคับลมให้มันสั่น
 ปล่อยสภาพลมให้พอดี
 แล้วดูลมหายใจเข้าออก
 เมื่อปล่อยอารมณ์ได้
 เลี้ยงอะไรก็ไม่ได้ยิน
 ถ้าจิตเรารู้นำways กับสิ่งต่าง ๆ
 ไม่ยอมรวมเข้ามา
 ก็ต้องสูดลมเข้าไปให้มากที่สุด
 จนกว่าจะไม่มีที่เก็บ
 แล้วก็ปล่อย ลมออกให้มากที่สุด
 จนกว่าลมจะหมดในห้องสัก ๓ ครั้ง
 ถ้าเรามีสติอย่างนี้
 อย่างวันนี้ เข้าสماธิสัก ๓๐ นาที หรือ ๑ ชั่วโมง
 จิตใจของเรา จะมีความเยือกเย็น ไปตั้งทลายวัน
 แล้วจิตจะสะอาด
 เท็นละจะรับพิจารณาทั้งนั้น
 นี้เรียกว่าผลเกิดจากสماธิ
 สماธิมีหน้าที่ทำให้สงบ
 เมื่อจิตเรางงบแล้ว
 จะมีการสั่งสร้าง สำรวมด้วยปัญญา
 เมื่อสำรวมเข้า ละเอียดเข้า
 มันจะเป็นกำลังช่วยศีลให้บริสุทธิ์ขึ้นมาก
 แล้วสماธิก็จะเกิดขึ้นมาก
 เมื่อสماธิเต็มที่ก็จะเกิดปัญญา

ปลดทุกข์

ทุกข์มีเพระยีด ทุกข์ยีดเพระอยาก
 ทุกข์มากเพระพลอย ทุกข์น้อยเพระหยุด
 ทุกข์หลุดเพระปล่อย

นักอุปนาอุปนาย

หลวงปู่ชา นับเป็นนักปฏิบัติธรรมที่ติดดินที่สุด ท่านสอนจากธรรมชาติที่ต่ำที่สุดเพื่อให้เกิดสิ่งที่สูงที่สุดคือมรรคผล โดยมีคนเปรียบเทียบแบ่งมุนีว่าคล้ายกับแนวคำสอนของท่าน พุทธทาสภิกขุ

แต่จุดเด่นอันหนึ่งของแนวคำสอนของหลวงปู่ชา ก็คือ “การเปรียบเทียบ” ท่านหาเรื่องมาเปรียบเทียบเพื่ออธิบายคำสอนของท่านได้อย่างเหมาะสมเจาะและเข้าใจง่าย ดังข้อเปรียบเทียบท่อไปนี้.-

มะม่วง

ถ้าพูดให้ล้านเข้ามา
ศีลก็ดี สมาร์ก็ดี ปัญญา ก็ดี มันก็เป็นวันเดียวกัน
ศีลก็คือ สมาร์ สมาร์ ก็คือศีล
สมาร์ก็คือ ปัญญา ปัญญา ก็คือสมาร์
ก็เหมือนมะม่วงใบเดียวกัน
เมื่อมันเป็นดอกชื่นมา มันก็ตอกมะม่วง
เมื่อเป็นลูกเล็ก ก็เรียกว่าผลมะม่วง
เมื่อมันโตขึ้นมา ก็เรียกมะม่วงลูกโต
มันโตขึ้นไปอีก ก็เรียกมะม่วงห้าม
เมื่อมันสุก ก็คือมะม่วงสุก
มันก็จะมีมะม่วงลูกเดียว กันนั้นแหล่ะ
มันเปลี่ยนๆ ไป
มันจะโตมันก็โตไปทางเล็ก
เมื่อมันเล็ก มันก็เล็กไปทางโต

มีด

สมกับวิปัสสนา
มันแยกกันไม่ได้หรอก
มันจะแยกกันได้ก็แต่คำพูด
เหมือนกับมีดเล่มหนึ่งนะ
คอมันก็อยู่ข้างหนึ่ง
สันมันก็อยู่ข้างหนึ่งนั้นแหล่ะ
มันแยกกันไม่ได้หรอก
ถ้าเราจับด้ามมันเข้ามาอันเดียวเท่านั้น
มันก็ติดมาทั้งคมทั้งลันนั้นแหล่ะ

กิจกรรม ๔

มนุษย์เราทั้งหลายไม่ต้องการทุกข์
 ต้องการแต่สุข
 ความจริงสุขนั้นก็คือทุกข์อย่างละเอียด
 เช่นเดียวกับทุกข์คือ ทุกข์อย่างทรมาน
 พูดอย่างง่าย ๆ
 สุขและทุกข์เปรียบเสมือนน้ำหนึ่ง
 ทางหัวมันเป็นทุกข์
 ทางหางมันเป็นสุข
 เพราะถ้าลูบทางหัวมันมีพิษ มันก็ต้องเจ็บ
 ไปจับทางมันก็เหมือนเป็นสุข
 แต่ถ้าจับไม่รู้สึกเจ็บมากด้วย เหมือนกัน
 เพราะทั้งหัวและหาง
 มันก็อยู่ในน้ำหนึ่งเดียวกัน
 เช่นเดียวกับสุขและทุกข์
 ซึ่งเป็นสิ่งเดียวกัน

หมายเหตุ

หมายเหตุจัดการมณีของมันเลย
 เกลาทิวมันก็คราง “หงิ ฯ”
 คราไม่รู้จักการมณีของตัวเองก็ตายเสียดีกว่า

โภตรของสามาธิ

มีอุบลากคนหนึ่งตาม หลวงพ่อว่า “ถ้าทำสามาธินี้ เอาแต่ช่อกก็พอ ไม่จำเป็นต้องไปไกล กว่านี้ใช้ไหนควรบัน”

หลวงพ่อชา ตอบว่า “ก็ไม่เป็นไรอย่างนั้น ก็ขอหมายความว่า มันต้องเดินไปถึงกรุงเทพฯ ก่อนว่ากรุงเทพมันเป็นอย่างนี้ อย่างไปถึงแค่โคราชชี.....ก็อีกไปให้ถึงกรุงเทพฯก่อน และเราจะต้องอุบลราชธานีด้วย ผ่านโคราชด้วย ผ่านกรุงเทพฯ ด้วย ก็อีกเรื่องกว่าสามาธินะ 斛ิกสามาธิ อับปานามาธิ มันจะถึงที่ไหนก็ให้มันถึงที่ มันจึงจะรู้จักโภตรของสามาธิว่ามันเป็นอย่างไร อับปานามาธิที่มันมากกว่าอุปจารสมนาธิ”

หัวกลอย

ให้กลับความรักที่มีอยู่ให้กล้ายเป็นความรักสามาถ
ให้กล้ายเป็นความรักที่มีต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย
รักเมื่อแสร้งรักลูก พ่อรักลูก แม่ผอมอยู่กับพากห่าน
ผึ้มก์รักห่านเหมือนเป็นลูกเป็นหลาน ให้ลังความใคร่
ออกจากความรักเมื่อนหัวกลอย ต้องแล่เอาพิชอกจึงกินได้
ความรักก็เช่นเดียวกัน ต้องพิจารณา มองให้เห็นทุกข์ของมัน
ค่อยๆ ลังเอาเชือแห่งความมัวมาออก เพื่อให้เหลือแต่ความ
รักล้วนๆ เมื่อนครุบำราจารย์รักคิษฐ์

จิตกือความ

เปรียบเสมือนกับการเลี้ยงความ

จิตของเราก็เหมือนความ

อารมณ์คือต้นข้าว

ผู้รู้เหมือนเจ้าของ

เวลาเราไปเลี้ยงความทำอย่างไร

ปล่อยมันไป

แต่เราพยายามดูมันอยู่

ถ้ามันพยายามเดินไปไกลต้นข้าว

ก็ตัวดมัน

ความได้ยินก็จะถอยออกไป

แต่เราย่าผลอนนะ

ถ้ามันดื้อไม่ฟังเสียง

ก็เอาไม้ซ่อนฟ้าดมันจริงๆ

มันจะไปไหนเสีย

วัวไม่กินหญ้าก็ถือหมู

ทุกวันนี้ อาทิตย์ไม่ค่อยได้เห็นมาก อยู่ดอยู่ว่างเหมือนกัน
ปืนเห็นให้แม่มีไฟฟังกิงสองสามครั้งหรือเปล่า ก็จำไม่ได้
พระเจ้าพระสงฆ์ให้หอยูเครย ๆ ให้ดูอาบปฏิบัติเอง
ทำไม่จึงเป็นเช่นนั้น
 เพราะเข้าใจว่า คนมีศรัทธา จึงเข้ามาในวัด จึงมาบวชเป็นປีชา
 จึงมาบวชเป็นเนตร จึงมาบวชเป็นพระ
 เข้าใจอย่างนั้น
 ถ้าเข้าใจอย่างนั้นก็เหมือนกันกับวัวเรานะแหละ
 วัวมันกินอะไร
 มันกินหญ้า
 จับมันมาปล่อยใส่สنانหม้าแล้ว
 ถ้ามันไม่กินหญ้ามันก็เป็นหมูเท่านั้นแหละ

นักปฏิภาณ

บางครั้งหลวงพ่อชา ท่านมีจิตแจ่มใส เดาใจคนตามได้อย่างแม่นยำ จึงมักจะมีการใช้ปฏิภาณ
 โถตอบปัญหาอย่างเดียบแหลมอยู่เสมอ

ไกรรือตตา

คนที่นับถือพระเจ้า ไม่ยอมรับคำสอนเรื่อง “อนตตา” ของพุทธศาสนา
 เหตุผลของเขาก็คือ “จะเอาอะไรไว้ร้อนตตานเด้อ ถ้าไม่ใช่อตตา”
 วันหนึ่ง มีชาวคริสต์มาถามหลวงพ่อว่า “ไกรร้อนตตา”
 หลวงพ่อถามกลับทันที “ไกรรือตตา”

นกไม่รู้เรื่องปลา

มีชาต่างประเทศถามหลวงพ่อว่า ชีวิตพะเป็นอย่างไร?
 หลวงพ่อคิดว่าตอบอย่างไรก็ไม่เข้าใจแน่ เพราะเขายังไม่รู้จักพระ
 จึงตอบไปว่า

ถึงปลาจะบอกว่าอยู่ในน้ำเป็นอย่างไร
 นกก็ไม่มีทางจะรู้ได้
 ทราบได้ที่นกยังไม่เป็นปลา

ของแปลง

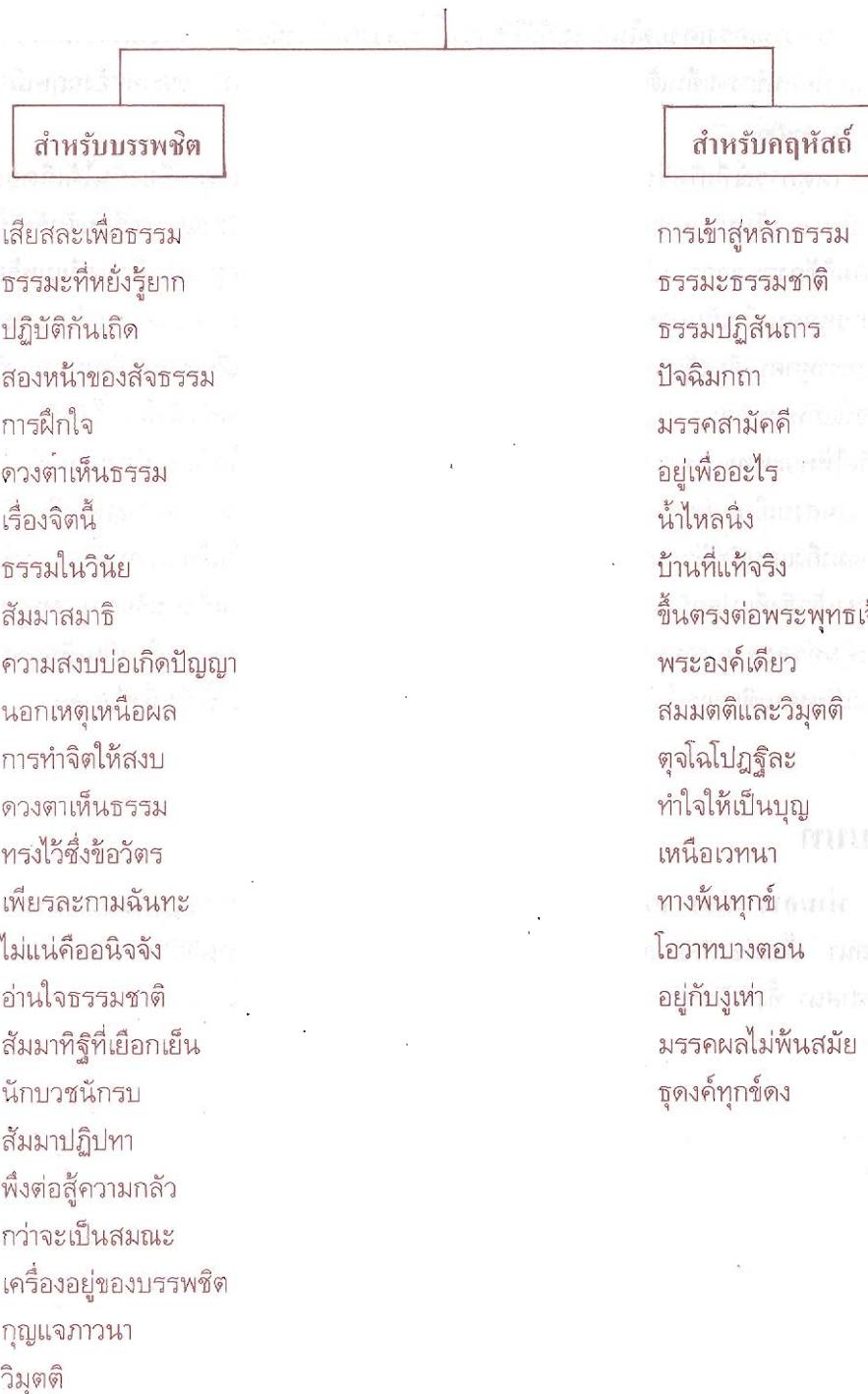
ในความเคร่งเครียดในการปฏิบัติธรรม หลวงพ่อคั้งมีแบ่งมุ่งที่ขึ้นให้เราได้เห็นบ้างเป็น การหักมุมที่ค่อนข้างจะตื่นเต้นมาก ดังที่ท่านบันทึกไว้ในการเดินทางไป ประเทศไทยอังกฤษเมื่อวันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๖๐ ว่า

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในการเดินทางในวันที่ ๖ ในขณะที่บินอยู่เครื่องบินได้เกิดอุบัติเหตุ ยางระเบิด ๑ เส้นบนอากาศ พนักงานการบินจึงได้ประกาศให้ผู้โดยสารเตรียมตัวรัดเข็มขัดมี พันปลอมก์ต้องถอดออก แม้กระหง่วนทั้งเครื่องจะยังคงเดินทางต่อไปได้ แต่คนต่างด้าว คงคิดว่าจะเป็นภาระสุดท้าย ของพวกเราทุกคนเสียแล้ว ขณะนั้นเราก็ให้คิดว่าเป็นครั้งแรกที่เราได้เดินทางมาเมืองนอก เพื่อสร้าง ประโยชน์แก่พระศาสนา จะเป็นผู้มีบุญอย่างนี้เที่ยวหรือ เมื่อรำลึกได้เช่นนี้แล้ว ก็ตั้งสัตย์อธิษฐาน มอบชีวิตให้พระพุทธ พระธรรมพระสัมมา แล้วก็กำหนดจิตตรุณลงในสถานที่ควรอันหนึ่ง แล้วก็ ได้รับความสงบเยือกเย็นดูคล้ายกับไม่มีอะไรเกิดขึ้น พักในที่ตรงนั้น จนกระทั่งเครื่องบินได้ลด ระดับลงมาถึงแผ่นดินด้วยความปลอดภัย ฝ่ายคนโดยสารก็ปรบมือกันด้วยความดีใจ คงคิดว่าเรา ปลอดภัยแล้วล่ะที่ได้แปลงก็คือ ขณะเมื่อเครื่องบินเกิดอุบัติเหตุ ต่างคนก็ร้องเรียกว่า หลวงพ่อช่วย ปกป้องคุ้มครองพวกเราทุกคนด้วย แต่เมื่อพ้นอันตรายแล้วเดินลงจากเครื่องบินเห็นประมาณมือ ไหวพระเพียงคนเดียวเท่านั้น นอกนั้นให้แวร์ไฮสเตลทั้งหมดในที่นั้น นี้เป็นสิ่งที่แปลง

ปัจฉิมบท

ท่านอาจารย์ชา สุกุโภ ขณะมีชีวิตอยู่ท่านได้อุทิศชีวิตเพื่อการปฏิบัติธรรม และเผยแพร่ พุทธศาสนา ทั้งแก่ชาวไทยและชาวต่างประเทศ ซึ่งบังเกิดผลทำให้มีผลงานที่เป็นประโยชน์แก่กันนั่น แก่พระศาสนา ทั้งที่เป็นพระธรรมเทศนา และสำนักปฏิบัติธรรม ดังนี้

๑. ธรรมเทศนา



๒. สำนักปฏิบัติธรรม

มีสำนักปฏิบัติธรรม ในประเทศไทยซึ่งอยู่ทุกภาคของประเทศไทยจำนวนทั้งสิ้น ๔๒ สาขา และในต่างประเทศอีก ๗ สาขา และเฉพาะคิริย์ที่เป็นพระชาติต่างประเทศซึ่งอยู่เป็นประจำสงฆ์ผู้มีพระชาติสุดี ๑๖ พระชาติ รายนามสาขาในต่างประเทศ มีดังนี้.-

England

Chithurst Forest Monastery
Ammaravati Buddhist Centre
Harnham Vihara
Devon Vihara

Australia

Bodhiyana Monastery Lot.

Newzealand

Bodhiyanarama

Switzerland

Dhammapala.

ที่วัดหนองป่าพงยังมีสถานที่พожะเป็นที่เตือนใจของผู้ประสังค์จะนมัสการและรำลึกถึงท่านคือ พิพิธภัณฑ์พระโพธิญาณเรือง (ชา สุกฤทธิ์) ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑ์ที่รวบรวมประวัติและผลงานของท่านมารวมไว้ ตลอดจนรูปปั้นขี้ผึ้งของท่าน ที่ผังพิพิธภัณฑ์ก็ยังมีภาพชีวิตของท่าน ที่ทำจากกระเบื้องดินเผา เมื่อเข้าไปในพิพิธภัณฑ์แล้วจะให้ทั้งความร่มเย็นศักดิ์สิทธิ์ และปราภ្យกการณ์เลม่อนหนึ่งท่านยังไม่ถึงมรณภาพเลย.

คำสอนของหลวงปู่ชาหงหมด สามารถสรุปลงได้ดังนี้.-

๑. จุดหมาย : มรรค ผล นิพพาน พันทุกข์

๒. เนื้อหา : คีล สมาริ ปัญญา

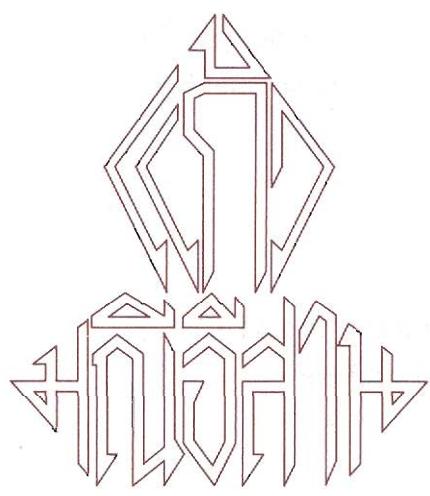
๓. วิธีการ : สมถ วิปssonha

๔. กลวิธี : มองเข้าหาตัว

ดูธรรมชาติ

เปรียบเทียบ กับธรรมชาติ

ทำให้ดู แล้วรู้ตาม

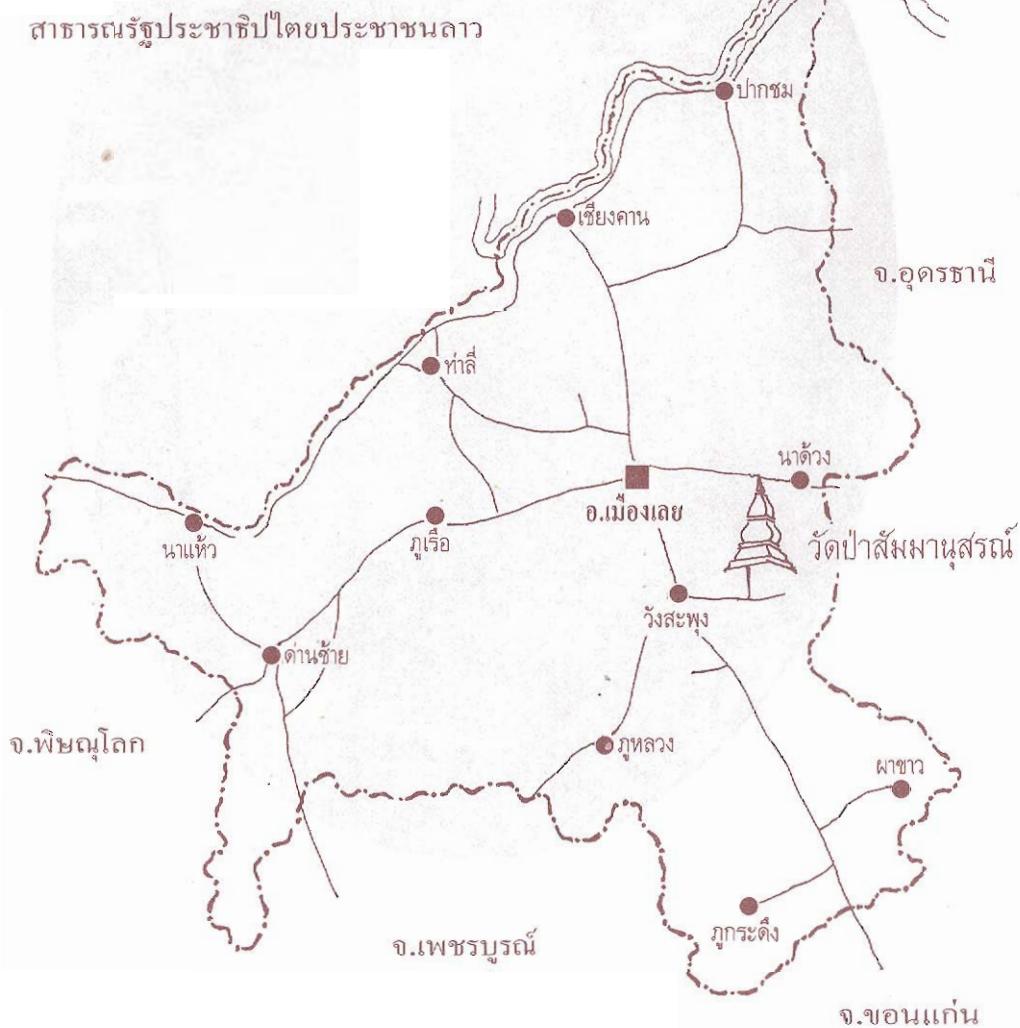




ให้พิจารณาความตาย นั่งก์ตาย
นอนก์ตาย ยืนก์ตาย เดินก์ตาย

หลวงปู่ชอน จันสโน

แผนที่แสดงที่ตั้ง วัดป่าสัมมานุสรณ์ อําเภอวังสะพุง จังหวัดเลย



แก้วมณีอีสาน

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

หลวงปู่ชอน จานสโน

วัดป่าสัมมานุสรณ์ บ้านโคกมน ต.ผาน้อย อ.วังสะพุง ข.เลย

ชาติกำเนิดและชีวิตปูชนีย

พระคุณเจ้าหลวงปู่ชอน จานสโน มีชาติกำเนิดในสกุลแก้วสุวรรณ เดิมชื่อ บ่อ เกิดเมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๔ ตรงกับวันพุธขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๓ ปีคลุ ณ บ้านโคกมน ตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

โภมบิดาชื่อ โน โภมมาตราชื่อ พิลา ห่านมีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๕ คน เป็นชาย ๒ คน เป็นหญิง ๒ คน มีชื่อเรียงกันตามลำดับคือ

๑. ตัวห่าน บ่อ แก้วสุวรรณ
๒. น้องสาว ชื่อ พา แก้วสุวรรณ
๓. น้องสาว ชื่อ แดง แก้วสุวรรณ
๔. น้องชายสุดท้อง ชื่อ สิน แก้วสุวรรณ

ทั้งน้องสาวและน้องชาย รวม ๓ คนนี้ปัจจุบันถึงแก่กรรมไปตามกาลเวลาหมดแล้ว

โภมบิดามารดาเล่าให้ห่านฟังว่าบรรพบุรุษต้นตระกูลของห่านนั้น เดิมมีถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ที่ อำเภอค่านชัย จังหวัดเลย มีอาชีพหลักคือการทำนา แต่โดยที่พื้นที่เป็นภูเขาเป็นส่วนใหญ่การทำนาต้องอาศัยไหล่เข้า ยกดินเป็นขั้นบันไดเป็นชั้น ๆ ไปจึงจะปลูกข้าวได้ แม้จะลงแรงทำงานหาเลี้ยงกันอย่างไม่ยอมหนีอยู่ต้องทำไร่ตามดอยเพิ่มเติมแต่ก็ไม่ค่อยพอปากพอท้อง โดยเฉพาะบางปีถ้าฝนแห้งแล้ง ข้าวไม่เป็นผล พืชล้มตายก็อดอยากเร็นแคนจึงได้คิดโดยกัยไปแสวงหาถิ่นทำกินใหม่ ซึ่งจะเป็นที่ราบลุ่มอันไม่เป็นที่ดอยที่เขาเช่นแต่ก่อน

ตระกูลของห่านพากันอพยพหนีความอัตคัดฝีดเคือง มาทางภูมิลำเนาใหม่ ผ่านหนองเหวกูเข้าสูงของอำเภอค่านชัย ผ่านป่าดงพงทึบของภูเรือ ภูฟ้า ภูหลวง ได้มาพบรัชัยภูมิใหม่เทมาก คือที่บ้าน

โคงมน ต่ำบลพา้ด้อย สำราญสัมพุง ยังเป็นที่รกร้างว่างเปล่าใกล้ทุบห้วย เหมาะแก่การเพาะปลูกฯ จึงช่วยกันหักรังถางป้าอกเป็นไร่นาสาโท คงยึดอาชีพหลักคือการทำเหนินเดิม

ณ บ้านโคงมนนี้เอง ที่เด็กชายบ่อ บุตรชายคนหัวปีของสกุลแก้วสุวรรณได้ถือกำเนิดมา เป็นประดุจพญาช้างเผือกที่มีกำเนิดมาจากกลางไฟรพฤกษ์ ทำให้ชื่อป่าที่เกิดของพญาช้างเผือกนั้นเป็น ที่รู้จักขจรชาญไปทั่วสารทิศ.....ลั้นได หลวงปู่ก็ทำให้ชื่อ “หมู่บ้านโคงมน” บ้านที่เกิดของท่านเป็น ที่รู้จัก เป็นที่จาริกแสวงบุญของบรรดาชาวพุทธทั่วประเทศลั้นนั้น

ชีวิตตอนเย็นเด็กของท่าน นับว่ามีภาระเกินวัยด้วยเกิดมาเป็นบุตรหัวปี ต้องมีหน้าที่ช่วย บิดามารดาทำการงานในเรือนสวนเรือน พร้อมหั้งต้องทำหน้าที่ไฟน้ำดูแลห้องๆ หญิงชายหั้งสามด้วย

บ้านโคงมนในปัจจุบันนี้ แม้ว่าผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านจะคุยให้เราฟังว่า มีความเจริญขึ้นกว่าเมื่อ เจ็ดสิบแปดปีก่อนอย่างที่เปรียบมีได แต่ในสายตาของราชากรุกเกี้ยงเห็นสภาพเป็นบ้านเป่าชนบท ออยู่มาก ดังนั้นหากจะนึกย้อนกลับไปสมัยที่ท่านยังเป็นเด็กเล็กอยู่ ณ ที่นั่น บ้านเกิดของท่านก็คงมี ลักษณะเป็นบ้านป่าเข้าที่นาเห็นใจอย่างยิ่ง สมาชิกทุกคนในครอบครัว ต้องช่วยกันตัวเป็นเกลียว โดยไม่เลือกว่าผู้ใหญ่หรือเด็ก ระหว่างที่พากผู้ใหญ่ต้องໄດ หัวนปักกล้า ดำเน เด็กๆ ก็ต้องเลี้ยงควาย คอยส่งข้าวปลาอาหาร เด็กโตหรือลูกหัวปืออย่างท่าน ก็ต้องช่วยในการໄได ปักกล้า ดำเนด้วยขณะเดียวกันก็ต้องค่อยดูแลห้องๆ กลับจากทำงาน ก็ต้องช่วยกันหาผักหัญญา หน่อห่วย หน่อโจด หน่ออง หน่ออีมี รู้จักว่ายอดอ่อนของต้นไม้ชนิดใดในป่าในห้องน้ำควรจะนำมาเป็นอาหารได เช่น ยอดตัวใบ หมากเหม้า ผักกระโนน...

โดยมากเด็กชายบ่อจะพาใจช่วยบิดามารดา ทางด้านเรือนสวนไร่นามากกว่ากล่าวคือ จะช่วย เป็นภาระทางด้านเลี้ยงควาย ไถนา เกี่ยวข้าว หาผักหัญญา แต่ด้านการทำอาหารที่ต้องเกี่ยวเนื่องด้วย ชีวิตผู้อื่น เช่น การจับปู ปลา หากบ เยี่ยด มาเป็นอาหารประจำวันอย่างเด็กอื่นๆ นั้น ท่านไม่เต็มใจ จะกระทำเลย ยิ่งการเล่นยิงนก กระรอก กระแต ที่เด็กต่างๆ เท็นเป็นของสนุกสนานนั้น ท่านจะ ไม่ร่วมวงเล่นด้วยอย่างเด็ดขาดพูดง่ายๆ ท่านไม่มีสนใจสักทาง “บากาตินาตา” มาแต่เด็กนั้นเอง

ชีวิตสมณะ การแสวงหาธรรม และปฏิปทา

หลวงปู่มิจิโน่นนำไปบลสุธรรมตึ้งแต่ยังเด็กกล่าวคือ เมื่อท่านมีอายุได ๑๔ ปี ได้มีพระธุดงค กรรมฐานองค์หนึ่งจากริปไปปักกลดrukขมูลอยู่ที่วัดบ้านพระครูแซ่ ใกล้บ้านท่านพระธุดงคกรรมฐาน องค์นั้นมีชื่อว่า พระอาจารย์พา เป็นคิชช์ยองค์หนึ่งของ ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริหัตถธรรม ท่านเป็น พระที่มีจริยารัตตน์นุ่มนวล และเคร่งครัดในธรรมวินัย คนในหมู่บ้านรวมทั้งมารดาและญาติผู้ใหญ่ ของหลวงปู่จึงมีความเลื่อมใสศรัทธาพากันไปปรนนิบัติอุปถัมภ์ ถาวรกับปิยะจังทันอยู่มิได้ขาดตัว ท่านเองก็พoleyดิตตามโยมมารดาไปด้วย ในฐานะที่เป็นเด็กชายแรกรุ่น วัยกำลังใช้กำลังสอย จึงได้ รับหน้าที่มอบหมายให้ด้วยปฎิบัติรับใช้พระ ประเคนของ ลังบາตรให้พระอาจารย์ทุกวันรากับว่า พระอาจารย์พาจะตั้งใจไปโปรดเด็กชายน้อย แห่งสกุลแก้วสุวรรณโดยเดพะ ท่านจึงปักกลดอยู่ใกล้ หมู่บ้านนานพอๆ กับการทั้งเด็กชายน้อยเกิดความรู้สึกสนใจคุณเคยกับท่านอาจารย์พาเป็นอย่างดี

ท่านสอนให้เด็กชายรู้จักของควรประพฤติ และไม่ควรประพฤติ เวลาว่างก็เมตตาสอนหนังสือให้บ้าง และอบรมการสอดมโนต์ภารนาให้บ้าง จิตของเด็กชายน้อยจึงโน้มน้าวไปสู่ทางธรรมมากขึ้นทุกที จนในที่สุดเมื่อพระอาจารย์พานิชย้อนสังบทเรียนร้อย ผู้ใดในทางธรรมของเด็กชายน้อย ผู้นี้ “บ่มได้ที่” แสดง “นิสัยวาสนา” แต่ก่อนอย่างเพียงพอแล้ว ท่านก็ออกป่าชานไปบวชด้วย

“บวชกันเรากัน”

เด็กชายน้อยแห่งสกุลแก้วสุวรรณก็ตอบคำเดียวนั้นๆ อย่างไม่ลังเลเลยว่า

“ขอบกรับ”

ท่านถามยัง “บวชกันเราแน่หรือ”

“ขอบกรับ” เป็นคำตอบยืนยันอย่างเด็ดเดี่ยว ท่านจึงให้ไปขออนุญาตมารดาผู้ปกครองก่อน เมื่อหลวงปู่ไปขอلامารดา เพื่อจะตามพระอาจารย์ไปออกบำบัดห้องประหลาดใจและ ตกใจ reck กัน

-- ประหลาดใจ...ที่บุตรชายน้อยมีความคิดอาจหาญ เด็ดเดี่ยว...ใจจะหันบ้าน หันอ้อม อกแม้อันอบอุ่น หงษ์ยาติพื้นทองไปได้หรือ

-- ตกใจ...ที่ในวัยเพียงเท่านี้ บุตรชายน้อยจะต้องจากบ้านเดินทางไปถิ่นทางไกลอันลำบาก ยากแฉ้นล้ำเดือน เหมือนคนไร้ญาติขาดมิตร

อย่างไรก็ดีท่านก็ยังพออุ่นใจได้บ้างว่า บุตรชายน้อยของท่านคงจะได้รับความคุ้มครอง ดูแลจากท่านอาจารย์พานิชอย่างดี

แต่ที่จะไม่ให้ห่วงหาอย่างเลยนั้นคงเป็นไปไม่ได้ อีกทั้งมารดาที่ไม่แน่ใจเหมือนกันว่า ลูก ของท่านจะมีความตั้งใจแน่แน่นักแค่ไหน จึงถามยังแล้วก็ยัง

“จะบวชที่ไหน”

“จะบวชแน่หรือ”

ทุกครั้ง...ไม่ว่าจะเป็นคำถามจากมารดาที่ดี จากญาติผู้ใหญ่ผู้ทราบเรื่องเกิดใจ 마지막กัน ซักเช่นไรเรย์...ก็ดี ทุกครั้งจะได้รับคำยืนยันอย่างหนักแน่นั่นจากเด็กชายน้อยว่า

“ขอบกรับ” ทุกคราวไป

ดังนั้น ในเวลาต่อมา ชื่อ “เด็กชายบ่อ” จึงกลายเป็น “เด็กชายขอบ” ด้วยประการจะนี้ เมื่อท่านมีอายุย่างเข้า ๑๕ ปี ท่านพระอาจารย์พานิชจัดการดูแลให้ผ้าขาวคีบชัยรักได้บรรพชา เป็นสามเณร ณ วัดบ้านนาแก บ้านนาคลาง อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยเป็นวัดใกล้บ้าน กับที่ลุงของท่านผู้เป็นพี่ชายโยมมารดาเมื่อหลังฐานบ้านช่องอยู่อัญเชิญริหารนั้นโดยมารดาและยายช่วยกัน จัดทำให้ด้วยความศรัทธา

ท่านใช้ชีวิตระหว่างเป็นสามเณรอยู่ถึง 4 ปีกว่า โดยท่านอาจารย์พามิได้ทางไหน ให้คีบชัย คีกษาอบรมอยู่กับท่านแต่ผู้เดียว ท่านได้ให้คีบชัยรักออกไปศึกษาธรรมกับครูบาอาจารย์ตามล้านก ต่างๆ เพิ่มเติม เพื่อให้มีความรู้แตกต่างกันกว้างขวางขึ้น หลวงปู่จึงได้มีโอกาสไปกราบเรียนขอปฏิบัติ กับพระอาจารย์องค์อื่นๆ บ้าง เช่น พระอาจารย์สุวรรณ สุจันโณ วัดโยธานิมิต เป็นอาทิ ครั้นท่านมีอายุครบ ๒๓ ปีบริบูรณ์ จึงได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ วัดสร่างโศกซึ่งปัจจุบัน

มีเชื่อว่าด้วยศรีธรรมาราม จำเกอเมืองโยธาร ซึ่งขณะนั้นยังเป็นจำเกอหนึ่งอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี ยังมิได้ตั้งขึ้นเป็นจังหวัดโยธาร เช่นทุกวันนี้

หลวงปู่นาชเมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ.๒๕๖๗ มีพระกรุวิจิตรวิสูรณ์เจริญ เป็นพระอุปัชฌายะ พระอาจารย์แดง เป็นพระกรรมวาจารย์ ได้รับฉายาว่า “ชนสโน”

ท่านเมตตาเล่าให้ฟังว่า ท่านมิได้มีนิสัยสนใจทางการศึกษาด้านปรัชญามากนัก แม้การท่องปัญโภคก็ยังน้อย ท่านใช้เวลาเรียนห้องถึง ๗ ปี จึงจำได้หมด

“รู้ความ แต่ไม่ได้ท่องจำ” ท่านเล่า

เมื่อกราบเรียนถามว่าเหตุใดหลวงปู่จึงใช้เวลานานนัก ท่านก็ตอบอย่างขันๆ ว่า “นานๆ ท่องเด้อ (ครั้ง) หนึ่ง บางทีก็ ๒ เดือน ท่องเด้อหนึ่ง บางทีก็ ๑ เดือนท่องเด้อหนึ่ง”
“สนใจภารนามากกว่า”

ท่านสารภาพว่า ท่านดีมีดีในการภารนาหากท่านใช้คำบริกรรม “พุทธ” อย่างเดียว มิได้ใช้ “อานาปานสติ” หรือกำหนดลมหายใจ เช้า-ออก ควบคู่กับพุทธเชaley

สิ่งที่ไม่เคยเห็น ก็ได้เห็น

สิ่งที่ไม่เคยรู้ ก็ได้รู้

สิ่งที่เป็นของสาธารณะแก่ปุถุชนธรรมดาก็กลับปราภูชน์

เป็นที่น่าอศจรรย์อย่างยิ่ง...

ท่านเล่าว่า จิตของท่านรวมลงสู่ความสงบได้โดยง่ายมากและเกิดความรู้พิสดาร การนี้เริ่มปราภูชน์แก่ท่าน ตั้งแต่ขณะที่ท่านยังเป็นสามเณรอยู่ ท่านสามารถมองเห็นสิ่งต่างๆ ที่แปลกลึกลับได้ดี เกินกว่าสายตามนุษย์สามัญจะรู้เห็นได้ ได้ล่วงรู้ความคิดความนึกในจิตใจของผู้อื่น

ไม่ได้นึกอยากเห็น ก็เห็นขึ้นมาเอง

ไม่ได้นึกอยากรู้ ก็รู้ขึ้นมาเอง

รวมทั้งการรู้เห็นสิ่งแปลกลๆ เช่น พากกายทิพย์ คือ เทเวบุตร เทวธิดาอินทร์พรหม ยมยักษ์ นาค ครุฑ...หรือ การรู้วาระจิตตนอื่น ที่เข้าคิด เขานอกอยู่ในใจก็สามารถได้ยินชัด...

สิ่งเหล่านี้...แรกๆ ท่านก็หงุดหงิดใจ หงุดประหลาดใจ แต่เมื่อเป็นมาระยะหนึ่งได้รู้ว่าอะไรคือความจริง อะไรคือภพนิมิตก็รังับสติได้ มีสติว่าโน้นเป็นเรื่องพิสดาร แต่ไม่ควรจะให้ความสนใจมากนัก

นี่เป็นเหตุหนึ่งที่เมื่อได้บัวเป็นภิกษุแล้ว ท่านก็บากบั่นมุ่นตื้อไปในเดนพุทธานาจักร อย่างไม่ยอมหือ

ครูบาอาจารย์ก็ช่วยให้ความมั่นใจว่า เมื่อท่านเป็นผู้มีนิสัยวานาหางนี้แล้ว ก็ควรจะเร่งทำความพากความเพียรต่อไป ไม่ควรให้ความสนใจต่อสิ่งที่เป็นเหมือน “แบกภากนอก” เหล่านี้ อย่างนี้กวนใจเป็นผู้ใด ผู้ใดเมื่อวานบารมี สร้างสมอบรรมماอย่างไร ก็จะเป็นไปอย่างนั้น เปรียบเสมือนการปลูกต้นผลไม้ หากเราไม่เอาเมล็ดมะม่วงมาเพาะ ปลูก ลงดิน รดน้ำ

พรวนдин ไล่ปุย บำรุงตันไม่นั้นไป วันหนึ่งก็จะออกดูกอกอกร่องให้ผลเป็นมะม่วงจะกลับยืนมะปรางหรือมะไฟก์ทำมีได้ หรือผู้ที่ไม่เคยเพาะเมล็ดมะม่วง ไม่เคยปลูกมะม่วง แต่จะนั่งกระดิกหัวรอให้เกิดต้นมะม่วง มีผลมะม่วงขึ้นมาเอง ก็ไม่ได้เช่นเดียวกัน

ท่านเป็นผู้มีความสามารถสร้างสมบูรณ์แบบแต่บรรพชาติ จิตใจเรียิงไกร มีอานุภาพแต่ก็ควรจะประมาณตนอยู่ เพราะความรู้สึกเหล่านี้ไม่ใช่จุดหมายปลายทางของผู้กระทำการเพียร ภารนา นักปรัชญาจะไม่มัวหลงงมงายอยู่กับความรู้ภายนอก อันเป็นโลภกิจภัยญา จุดหมายปลายทางของปวงปรัชญาราชบันชิตนั้น อยู่ที่การกำจัดอาสวากิเลสที่หลักดองอยู่ในกลลั้นดานของเรา ให้หมดไป สิ้นไป โดยไม่เหลือแม้มั่นเชื้อต่างหาก

หลวงปู่ได้น้อมรับคำสั่งสอนเตือนสติของครูบาอาจารย์ด้วยความเคารพ เม้ม乎พากเพื่อน ๆ จะมีความเกรงใจหันอยู่มาก แต่ท่านก็มีความเลื่อมยิ่ม เจียมตัวอยู่มิได้นึกเหตุกรรมอดตัวแต่ประการใด ระยะแรก ๆ ท่านเต็มไปด้วยความระวงศัว ด้วยไม่แน่ใจว่าบางครั้งภาพที่ปรากฏให้ท่านเห็นนั้น จะมีผู้อื่นเห็นเหมือนกับท่านหรือไม่ หากเข้าปรากฏให้ท่านเห็นเพียงผู้เดียว การทักทายปราศรัย หรือสนทนาก็อาจทำให้ถูกมองเห็นเป็นคนบ้าคนประหลาดพุดคุยคนเดียวก็ได้ ท่านจึงเป็นผู้เงียบสงบ ไม่ค่อยพูดคุยสุ่งสิงกับใครมากนักด้วยได้ใช้ภาษาใจได้อย่างเป็นประโยชน์มากกว่า อย่างไรก็ต้องมาท่านก็ช้านาญในการนี้มากขึ้น จนรู้ได้ว่าท่านนี่เป็นนิมิตหรือไม่ แต่ในขณะเดียวกันนั้นท่านก็คิดหมายมาด้ว ท่านจะต้องเร่งโอกาสความเพียรพยายามต่อไปโดยไม่ประมา

หลวงปู่บวชแล้วถึง 4 ปี จึงได้มีโอกาสพบ ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตมหาเถร...!!!

ความจริง พระอาจารย์พา อาจารย์องค์แรกผู้พาท่านออกดำเนินทางธรรมโดยให้เป็นผู้เขียนน้อยเดินรุกขมูลไปกับท่าน จนกระทั่งเป็นธุระให้ท่านบวชเณร....ก็เป็นคิชัยองค์หนึ่งของท่าน พระอาจารย์มั่น ท่านเคยเคารพเลื่อมใสพระอาจารย์พา อาจารย์ของท่านมากและอดคิดเปลกลใจไม่ได้ที่ท่านพระอาจารย์พาเล่าให้ฟังถึงท่านพระอาจารย์มั่นอาจารย์ของท่านด้วยความเคารพเทิดทุนอย่างสูงสุด

ท่านว่าพระอาจารย์พาเครื่องครั้ด ในเรื่องข้อวัตรปฏิบัติมากอยู่แล้ว

แต่ท่านพระอาจารย์พา บอกว่าท่านพระอาจารย์มั่นเครื่องครั้ดในเรื่องข้อวัตรปฏิบัติมากที่สุด

ท่านว่าพระอาจารย์พา ฉลาดรอบรู้ในการเทศนาธรรมมากอยู่แล้ว

แต่ท่านพระอาจารย์พากล่าวว่า ท่านพระอาจารย์มั่นอาจารย์ของท่านฉลาดรอบรู้ในการเทศนาธรรมได้ก้าวขวางพิสดารมากที่สุด

ท่านว่า พระอาจารย์พา อ่านใจคนได้มากอยู่แล้ว

แต่ท่านพระอาจารย์พายืนยันว่า ท่านพระอาจารย์มั่นอาจารย์ของท่านอ่านใจคนได้ดีที่สุด

ท่านพระอาจารย์มั่นเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติชอบซึ่งในสมัยนี้ยากจะพบ “พระ” ผู้เป็น “พระ” อันประเสริฐ ผู้เป็นนาบุญอันเลิศ ยากจะหาบุญได้มาเทียบได้

ควรที่ผู้สนใจทางธรรมอย่างเช่นฉะไปกราบกราบท้อบวัตตี้เป็นคิชัย

ครั้นหลังปูได้ฟังก็อดคิดแปลกลใจไม่ได้ว่าในโลกปัจจุบันนี้ยังจะมีบุคคลผู้ประเสริฐเลิศลอย เช่นนี้อยู่อีกหรือ แต่เมื่ออาจารย์ของท่านบอกไว้ ท่านก็จะจำไว้ คงสำเนียงพังข่าวท่าน พระอาจารย์มั่นอยู่ตลอดเวลา

และต่อมาเมื่อปราภกับเครื่อง กิตติศัพท์กิตติคุณของท่าน พระอาจารย์มั่นก็จะเป็นที่เลื่องระบือมากขึ้น ท่านจึงเคยหาโอกาสจะเข้าไปกราบถวายตัวเป็นศิษย์อยู่ตลอดเวลา

ระหว่างที่มาตามความจังหันหรือพังเก็นที่วัดกตี หรือเมื่อ “พระ” ได้ไปประเทศโปรดที่บ้านกตี หลวงปู่ก็ได้มีโอกาสตอบแทนพระคุณโดยมารดาผู้เป็นบุพการีของท่านเป็นปกติ

พรหมาติ มาตาปิติ	บุพพาริยาติ วุชชเร
อาหุเนยยา จ ปุตตาน	ปชาบ อนกุนมก
มารดาบินดา ท่านว่าเป็นพรหม	เป็นบุพการี
เป็นผู้ควรบูชาของนุตรและเป็นผู้อนุเคราะห์ทั้งสัตว์	

หลวงปู่ได้ให้ความอนุเคราะห์ท่านผู้เป็นพระมหาเป็นครูอาจารย์คนแรก เป็นผู้ควรบูชาของท่านตามควรแก่สมณเพศวิสัย โดยช่วยเหลือนักล่องเกล้าให้จิตของโยมมารดาเพิ่มพูนศรัทธาบารมีในพระพุทธศาสนา แต่แรกโยมมารดาได้มารักษาศีลแปดอยู่ด้วยที่วัดก่อนสุดท้ายครั้นเมื่อศรัทธาปสาทะของท่านเพิ่มพูนมากขึ้น เห็นทางสว่างทางด้านศาสนาโดยมารดา กปลงใจสละเพศธรรมราVAS โภนผุมบาชเป็นชี

โยมมารดาของท่านพบความสุขสงบ รู้จักทางภูวนากะรังหั่งบอกหลวงปู่ไม่ต้องเป็นห่วงท่าน “รู้” แล้วให้พระลูกชายธุดงค์เที่ยววิเวกไปได้ตามใจ

ธรรมโอวาท

หลวงปู่มักจะเทศน์เรื่อง ไตรสรณคมน์หรือศีล ๕ มหากว่าธรรมข้ออื่น ซึ่งดูเผินๆ เหมือนเป็นหญ้าปากคอ ก แต่ท่านว่านี่แหลกคือ รากฐานของการบำเพ็ญเพียรภารนาถ้าไม่มีฐานไม่มีศีลรองรับ ก็ยากจะดำเนินความเพียรได้ เพราะ

อาทิ สล ปตถูชา จ	กฤษณัญ มาตรฐาน
ปนุข ศพุฒามาน	ตสุมา สล วิโสธิye
ศีลเป็นที่พึงเบื้องต้น	เป็นมารดาของกัลยานธรรมทั้งหลาย
เป็นประนุขของธรรมทั่วไป	พระจะนั้นทรงทำระศีลให้บริสุทธิ์

หลวงปู่จะเทศน์ เป็นวลีสัน ๗ ประโยคสัน ๗ แต่ก็เป็นธรรมที่ลึกซึ้ง ถ้าปฏิบัติได้ ปฏิบัติจริง ปฏิบัติถูก ปฏิบัติตรง ปฏิบัติชอบ และพิจารณาได้ พิจารณาจริง พิจารณาถูก พิจารณาตรง พิจารณาชอบ

...แน่นอน บรรดานั้นคงอยู่แค่เอื้อมนั้นเอง
เทศน์ที่สั้นที่สุด 旺
พิจารณาตน 旺ตัวเจ้าของ
จิตตะในอิทธิบาท ๔ เก้าใจใส

มรภานุสุสติ

ให้พิจารณาความตาย...

นั่งก็ตาย

นอนก็ตาย

ยืนก็ตาย

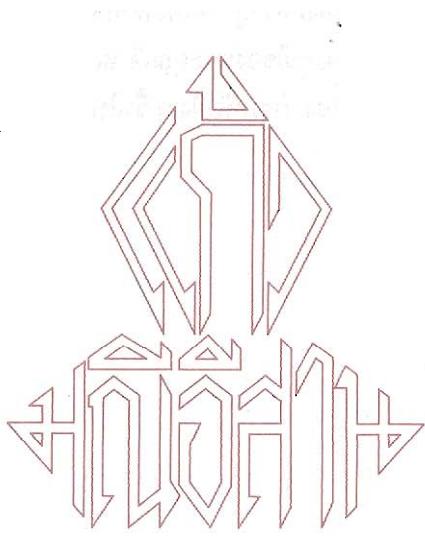
เดินก็ตาย

ปัจฉินบท

คุณหญิงสุรีพันธุ์ มณีหัวต์ ได้กล่าวไว้ในค่าແດลงหนังสือชีวประวัติ พระคุณเจ้าหลวงปู่ชอน ฐานสโน ฉบับปรับปรุง พ.ศ.๒๕๓๕ ว่า “เราเคยเขียนชี้แจงแก่ใจนานานแล้วว่า เมตตาของท่านให้สูญเสียเพียงไร แต่ระหว่างการรวมรวมต้นฉบับที่ต้องการเรียนซักถามเพื่อสอบถามรายละเอียดในชีวิตของท่านก็ยังเขียนชี้แจงเป็นที่ประจักษ์แก่ใจผู้เขียนมากยิ่งขึ้น”

ไม่ว่าจะเป็นชีวิตระหว่างวัยเด็ก วัยรุ่น เรียน书ชา เริ่มชุดคงประสนกันสู่ลึกลับหลวงปู่ ได้เมตตาตอบข้อซัก แม้รินฝึกของท่านจะลำบากในการเปลี่ยนเสียงล้านของท่านจะลำบากอย่างยิ่งในการเปลี่ยนคำพูด แต่ท่านก็ยังด้วยเมตตาธรรม เมตตาของท่านไม่มีประมาณจริง ๆ”

อันเมตตาของหลวงปู่ที่ไม่มีประมาณนั้นได้แพร่ออกสู่ลูกศิษยานุศิษย์ผู้ประพฤติธรรม พากเราทั้งหลายซึ่งยังเดียนว่า ความอยู่ในโลกใบกลม ๆ ในนี้หากจะรับเมตตาที่หลวงปู่แผ่ออก มาแล้ว พากเราจะจะต้องปรับเครื่องรับให้ตรงกับคลื่นที่หลวงปู่แผ่ออกมาเพื่อที่จะรับกันได้ ศิษย์ผู้ปฏิบัติเป็นบุตติชอบ ตามหลักคำสอนของหลวงปู่ คงจะได้รับความบันดาลใจและความสงบเยือกเย็น และด้วยอานาจคุณพระคริรัตนตรัยและบารมีของพระคุณเจ้าหลวงปู่ชอน ฐานสโน คงจะคลบันดาลให้ต่างมีความสุข ความเจริญ ความรุ่งเรือง ก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป ทั้งทางโลกและทางธรรม

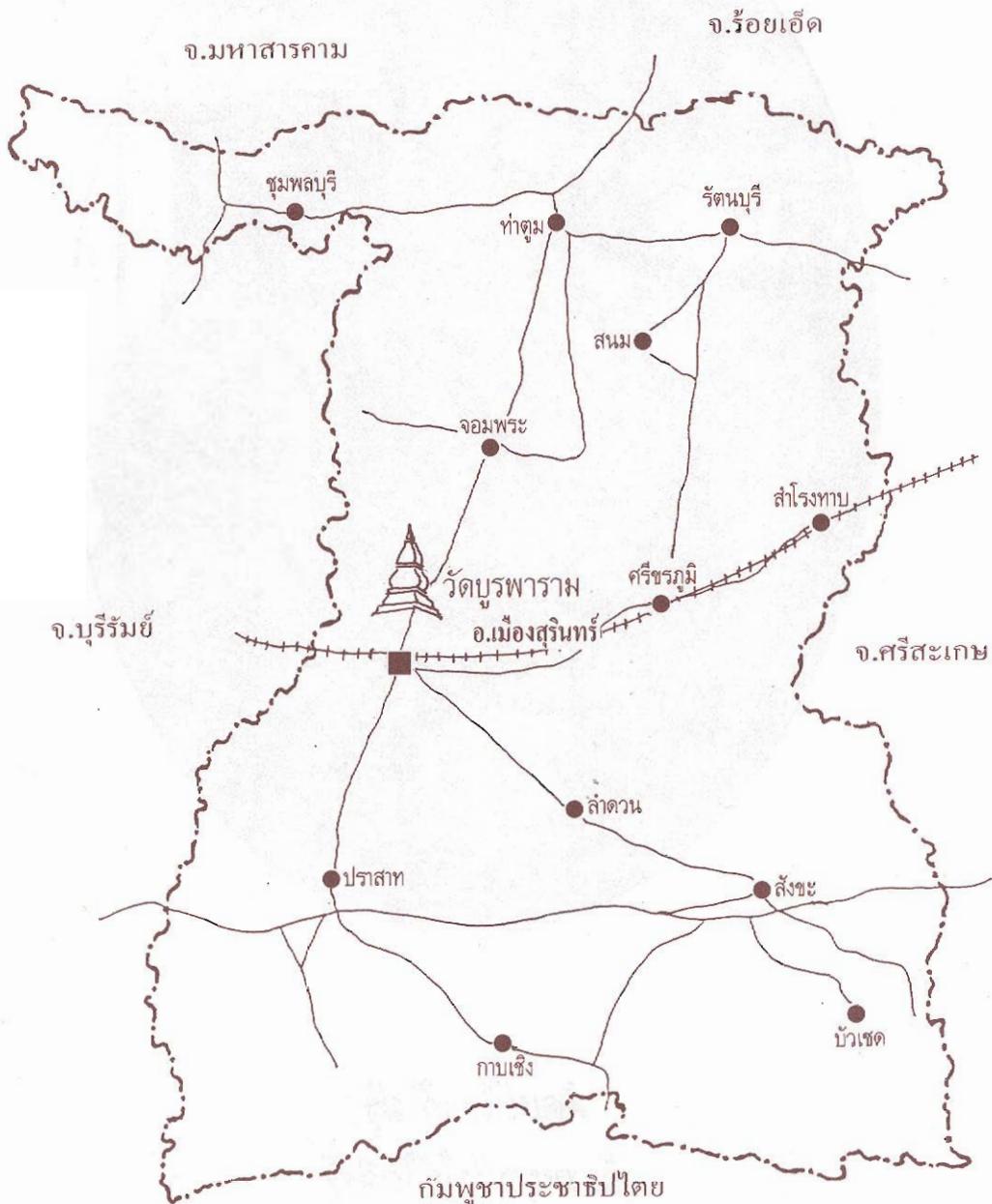




คิดเท่าไหร่ก็ไม่รู้
ต้องหุ่ดคิดให้ได้จริงรู้
แต่ก็ต้องอาศัยความคิดนั้นแหละจึงรู้

หลวงปู่ดุลย์ อตุโล

แผนที่แสดงที่ตั้ง วัดบูรพาราม อําเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์



แก้วมณีสาน
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

■ ที่ตั้งจังหวัด
● ที่ตั้งอำเภอ



เส้นทาง
ที่ตั้งวัด

หลวงปู่ดุลย์ อตุโล

วัดบูรพาราม อ.เมือง จ.สุรินทร์

ชาติกำเนิดและชีวิตปฐนวัย

หลวงปู่อธิการบดี ณ บ้านปราสาท อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๓๐ ทรงกับภรรยา นางสาวอรุณรัตน์ ธรรมรงค์ ภรรยาสุรินทร์ฯ (ม่วง) ยังเป็นเจ้าเมืองอยู่ แต่ไปช่วยราชการอยู่จังหวัดอุบลราชธานี เนื่องจากเจ้าเมืองอุบลฯ และกรรมการเมืองหันผู้ใหญ่ต้องไปปราศการทัพเพื่อปราบชื่อ

บิดาของท่านชื่อ นายแดง มารดาชื่อ นางเงิน นามสกุล “ดีมาก” แต่เหตุที่ท่านนามสกุลว่า “เกมนสันธ์” นั้น ท่านเล่าว่า เมื่อท่านไปพำนักระยะที่วัดสุทัศนารามจังหวัดอุบลราชธานี เป็นเวลาหนาน มีหลานชายคนหนึ่ง ชื่อพร้อม ไปอยู่ด้วยท่านจึงตั้งนามสกุลให้ว่า “เกมนสันธ์” ตั้งแต่นั้นมาท่านก็เลยใช้นามสกุลว่า “เกมนสันธ์” ไปด้วย

ท่านมีพี่น้องร่วมบิดามารดา ๕ คนด้วยกัน คือ

คนแรก เป็นหญิง ชื่อ กลึง

คนที่ ๒ เป็นชาย ชื่อ ดุลย์ (คือ ตัวท่าน)

คนที่ ๓ เป็นชาย ชื่อ แดง

คนที่ ๔ เป็นหญิง ชื่อ รัตน์

คนที่ ๕ เป็นหญิง ชื่อ ทอง

พี่น้องของท่านต่างพากันดำรงชีวิตไปตามอัตตภาพทราบเท่าวัยชรา และได้ถึงแก่กรรมไปก่อนที่จะมีอายุถึง 70 ปีทั้งหมด หลวงปู่ผู้เดียวที่ครองอัตตภาพมาได้ยาวนานถึง ๙๖ ปี

ชีวิตของหลวงปู่เมื่อแรกรุ่นเจริญวัยนั้น ก็ถูกกำหนดให้อยู่ในกฎหมายของสังคมสมัยนั้น แม่ท่านจะเป็นลูกคนที่สอง แต่ก็เป็นบุตรชายคนโต ดังนั้นท่านจึงต้องมีภารกิจมากกว่าเป็นธรรมด้า

โดยต้องทำงานทั้งในบ้านและนอกบ้าน งานในบ้าน เช่น ตักน้ำ ต้มข้าว หุงอาหาร และเลี้ยงดูน้องๆ ซึ่งมีหลายคน งานนอกบ้าน เช่นช่วยแบ่งเบาภาระของบิดาในการดูแลบ้านเรือนไว้ ฯลฯ และเลี้ยงวัวเลี้ยงควาย เป็นต้น

ชีวิตสมณะ การแสวงหาธรรม และปฏิปทา

แม้ว่าจะอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เครา ก็ต้องรู้สึกว่าไม่เพลิดเพลินและน่าลุ้มหลงอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะอยู่ในวัยกำลังงามแล้ว ยังเป็นนักแสดงที่มีผู้นิยมชมชอบมากอีกด้วย ถึงกระนั้น หลวงบุญมีได้หลงไหลในสิ่งเหล่านั้นเลย ตรงกันข้ามท่านกลับมีอุปนิสัยโน้มเอียงไปทางเกkvัมมะ คือ อยากออกบวชจึงพยายามขออนุญาตจากบิดามารดา และท่านผู้มีพระคุณที่มีเมตตาชูบเลี้ยง แต่ก็ถูกท่านเหล่านั้นคัดค้านเรื่อยมา โดยเฉพาะฝ่ายบิดามารดาไม่อยากให้บวช เนื่องจากขาดกำลัง ทางบ้าน ไม่มีใครช่วยเป็นกำลังสำคัญในครอบครัว ทั้งท่านก็เป็นบุตรชายคนโตด้วย

แต่ในที่สุด บิดามารดา ก็ไม่อาจขัดขวางความตั้งใจจริงของท่านได้ ต้องอนุญาตให้บวชได้ ตามความประถานาที่แห่งนั้นไม่คลอนแคลนของท่าน พร้อมกับมีเลี้ยงสำหรับบิดาไว้อบวชแล้ว ต้องไม่ลีกหรืออย่างน้อยต้องอยู่จนได้เป็นเจ้าสาว ทั้งนี้เนื่องจากปูชของท่านเคยบวชและได้เป็นเจ้าสาวมาแล้ว และคงเป็นเพาะเหตุนี้ด้วยกระมังท่านจึงมีอุปนิสัย รักนุญ เกรงกลัวบานป มิได้ เพลิดเพลินคึกคักของไปในวัยหนุ่มเหมือนบุคคลอื่น

ครั้นเมื่อได้รับอนุญาตจากบิดามารดาเรียบร้อยแล้วอย่างนี้ ท่านจึงได้ละนราวาสวิสัยย่าง เย้าสู่ความเป็นสมณะตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๕๗ เมื่อท่านมีอายุได้ ๒๒ ปี โดยมีพากตรรกะลเจ้าของเมืองที่ เคยชูบเลี้ยงท่าน เป็นผู้จัดแจงในเรื่องการบวชให้ครบถ้วนทุกอย่าง ท่านได้บรรพชาอุปสมบท ณ พักนลีมา วัดชุมพลสุทธาวาส ในเมืองสุรินทร์ โดยมี

พระครุวินลสีลพร (ทอง)	เป็น พระอุปัชฌาย์
พระครุนึก	เป็น พระกรรมวาจาจาร్ย
พระครุฤทธิ	เป็น พระอนุสาวนาจาร్ย

เมื่อแรกบวช ก็ได้ปฏิบัติกัมมังภูฐานกับหลวงพ่อเอกวัดกอโコ ซึ่งอยู่ชานเมืองสุรินทร์ วิธีการเจริญกัมมังภูฐานในสมัยนั้น ก็ไม่มีวิธีอะไรมากมายนัก วิชาที่หลวงพ่อเอกสอนในสมัยนั้น คือ จุดเทียนขึ้นมา ๕ เล่ม แล้วนั่งบริกรรมว่า “ขออัญเชิญปิติทั้ง ๕ ลงนาหารา” ดังนี้เท่านั้น แต่หลวงปู่ดุลย์ก็หากเพิร์ปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ด้วยความวิริยะอุตสาหะอย่างแรงกล้า พยายาม บริกรรมเรื่อยมาจนครบไตรมาสโดยไม่ลดลง แต่ก็ไม่ปรากฏเห็นผลอันใดแม้เล็กน้อย

นอกจากนี้ยังได้ฝึกฝนธรรมานร่างกายเพื่อเผาผลาญกิเลส ด้วยความเข้มงวดการขันการขบ ฉันอาหาร วันก่อนเคยฉัน ๗ คำ ก็ลดเหลือ ๖ คำ แล้วลดลงไปอีกตามลำดับจนกระทั่งร่างกาย ชูบผอมโซเช สรีมิให้ จึงหันมาฉันอาหารตามเดิม ระยะนั้นก็ไม่ปรากฏเห็นผลอันใดแม้เล็กน้อย

นอกจากนี้ก็ใช่ว่าที่เหลือห้องปนจีด้านบ้านบัง ลิบสองด้านบ้านบัง แต่ไม่ได้ศึกษา พระวินัยเลย เรื่องวินัยที่จะนำมาประพฤติปฏิบัติตัวเด็กอย่าง วาจา เพื่อเป็นรากฐานของสมាជิ ภานานั้น ท่านไม่ทราบ มิท่านช้า ระหว่างที่อยู่ดังกล่าว พระในวัดนั้นยังใช้ให้ท่านสร้างเกี้ยวน และเลี้ยงโโคอีกด้วย ท่านเจึงเกิดความสลดสังเวช และเบื้องหน่ายเป็นกำลัง แต่ก็อยู่มานานกระหงได้ ๖ พรรษา

เมื่อทราบข่าวว่า ที่จังหวัดอุบลราชธานีมีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม ก็เกิดความยินดี ล้นพ้น รีบเข้าไปขออนุญาตท่านพระครูวิมลคีลพรต ผู้เป็นพระอุปัชฌาย์เพื่อไปศึกษา แต่ก็ถูก คัดค้านกลับมา ท่านมิได้ลดละความพยายามไปขออยู่เรื่อยๆ จนกระทั่งพระอุปัชฌาย์เห็นว่าท่านมี ความตั้งใจจริง จึงอนุญาตให้ไปได้โดยมีครุณและครุฑีช្យไปเป็นเพื่อน

เมื่อแรกไปถึงจังหวัดอุบลฯ นั้น เขาไม่อาจรับท่านให้พำนักอยู่ที่วัดธรรมยุตได้ เพราะต่าง นิกายกัน แม้จะอนุสัตติให้เข้าเรียนได้ก็ตาม ดังนั้น ท่านจึงต้องไปอยู่วัดหลวงซึ่งการบินนาทเป็น ไปได้ยากเสียเหลือเกิน พอดีหลวงพิมานส ชื่เด่นทางไปเรียนก่อน ได้แวดไปเยี่ยมท่านคนมาเข้า จึง พาท่านไปฝ่ากออยู่อาศัยพร้อมทั้งคีกษาพระปริยัติธรรมไปด้วยที่วัดสุทัณาราม แต่เนื่องจากวัดนี้ เป็นวัดฝ่ายสงฆ์ธรรมยุตจึงไม่อาจให้ท่านอยู่ที่วัดได้ด้วยเหตุผลที่นาฬิกาว่ามิได้รังเกียจ แต่เกรงจะเกิด ผลกระทบต่อความเข้าใจอันดีระหว่างผู้บริหารการคณะสงฆ์ของนิกายทั้งสอง

อย่างไรก็ดี ด้วยเมตตาธรรม ทางวัดสุทัณ ได้แสดงความอือฟื้อด้วยวิธีการอันแนบคาย โดยรับให้ท่านพำนักอยู่ได้ในฐานะพระอาจารย์ผู้มาเยี่ยมเยือน แต่อยู่นานหน่อยความเป็นอยู่ของ ท่านจึงค่อยกราบตื้องขึ้น คือเป็นไปได้สะดวกบ้าง

ท่านพยายามมุนายนศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมอย่างเต็มสติกลััง จนกระทั่งประสบ ผลสำเร็จ คือ สามารถสอบไล่ได้ประภาคนี้ยบัตรนักธรรมชั้นตรี นางภูมิ เป็นรุ่นแรกของจังหวัด อุบลราชธานี และยังได้เรียนบาลไวยากรณ์ (มูลกัจจายน) จนสามารถแปลพระธรรมบทได้ นับว่า ท่านได้บรรลุปณิธานที่ได้ตั้งไว้ ในการจากบ้านเกิดเมื่อก่อนไป ศึกษาต่อ ณ ต่างแดนแล้ว ที่กล่าว เช่นนี้ เพาะการคุณตามระหว่าง สุรินทร์-อุบลฯ ในสมัยนั้นเป็นไปโดยยากจนนับได้ว่าเป็นต่าง แด่นจริงๆ

ต่อมาท่านได้พยายามอย่างยิ่งที่จะญัตติจากนิกายเดิมมา เป็นธรรมยุตติกานิกาย แต่ทาง คณะสงฆ์ธรรมยุต โดยเฉพาะพระธรรมปานีกนี้ (ติสุส อ้วน) เจ้าคณะมະฆกตีหนาแน่น จึง เป็นพระ gereชั้นผู้ใหญ่ พระนักบริหารผู้มีสายตาใกล้และจิตใจกว้างขวาง ได้ให้ความเห็นว่า “อย่าง อะให้ท่านศึกษาเล่าเรียนไปก่อนไม่ต้องญัตติ เนื่องจากทางคณะสงฆ์ธรรมยุตมีนโยบายจะให้ ท่านกลับไปพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรมที่จังหวัดสุรินทร์บ้านเกิดของท่าน ให้เสริมรุ่งเรือง เพาะด้วยหากผู้ติดแล้วเมื่อท่านกลับไปสุรินทร์ท่านจะต้องอยู่ได้เดียว เนื่องจากในสมัยนั้น ยังไม่วัดฝ่ายธรรมยุตที่จังหวัดสุรินทร์เลย”

แต่ตามความตั้งใจของท่านเองนั้น มิได้มีความประสงค์จะกลับไปสอนพระปริยัติธรรม จึงได้พยายามขอถวัตติต่อไปอีก

ในการล่อมา นับว่าเป็นโชคของท่านก็ว่าได้ ท่านมีโอกาสได้คุ้นเคยกับ ท่านอาจารย์สิงห์ ขันตยาโภ ท่านรับราชการครู ทั้งที่ยังเป็นพระสงฆ์อยู่ในขณะนั้นที่วัดสุทัศน์ จังหวัดอุบลฯ ท่านอาจารย์สิงห์ได้ขอบอัญเชิญเมตตาของหลวงปู่ดูลย์ และเห็นปฏิปทาในการศึกษาเล่าเรียน พร้อมทั้ง การประพฤติปฏิบัติกิจในพระศาสนาของท่าน ว่าเป็นไปด้วยความตั้งใจจริง ท่านอาจารย์สิงห์ จึงได้ช่วยเหลือท่านในการขอถวัตติ จนกระทั้งประสบผลสำเร็จ

ดังนั้น ใน พ.ศ.๒๕๖๑ ขณะเมื่ออายุ ๓๑ ปี ท่านจึงได้ญาติจากนิกายเดิมมาเป็นพระภิกษุใน ธรรมยุติกนิกาย ณ พพธสีมาวัดสุทัศน์ฯ จังหวัดอุบลราชธานี โดยมี

พระมหาธีร์ เป็นพระอุปัชฌาย์

พระศานติลักษณ์ เจ้าคณะมหาลัยฯ เป็นพระกรรมวาจาจารย์

ถ้าหากจะนับระยะเวลาที่ท่านไปอยู่ที่วัดสุทัศน์ในฐานะพระอัคคันตุกะ จนกระทั้งได้รับ เมตตาอนุญาตให้ได้ญาติกิจเป็นเวลานานถึง ๔ ปี รวมเวลาที่ดำรงอยู่ในภาวะของนิกายเดิมก็เป็นเวลา นานถึง ๑๐ ปี

จากการที่ได้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมและพิจารณาข้อธรรมะเหล่านั้นจนแตกฉาน ช้าของพอสมควรแล้ว ก็เห็นว่าการเรียนปริยัติธรรมอย่างเดียวตนเป็นแต่เพียงการจำหัวข้อธรรมะได้เท่านั้น ส่วนการปฏิบัติให้ได้ผลและได้รู้รสพระธรรมอย่างซาบซึ้งนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่งต่างหาก จึง บังเกิดความเบื่อหน่ายและหักอกอย่างมากในการเรียนพระปริยัติธรรมและมีความสนใจไม่มีอีกไปในทาง ปฏิบัติธรรม ทางธุดงค์กัมมัฏฐานอย่างแน่นอน

นับว่าเป็นบุญลากของหลวงปู่ดูลย์อย่างประเสริฐ ที่ในพระราชันเนื่องท่านพระอาจารย์นั้น ภรรยาทัตกระ พระปรมາจารย์ผู้ยิ่งใหญ่ฝ่ายอรัญญา派 ได้เดินทางกลับจากธุดงค์กัมมัฏฐาน มาพำนักระยะนี้ที่วัดบูรพา จังหวัดอุบลราชธานี ข่าวที่พระอาจารย์มั่นมาจำพรรษา ที่วัดบูรพา้นนเลื่องลือ ไปทุกทิศทาง ทำให้ภิกษุสามเณร บรรดาศิษย์ และประชาชนแตกตื่นพื้นทวพากันไปฟังพระธรรม เทคนาของพระอาจารย์นั่น

หลวงปู่ดูลย์กับอาจารย์สิงห์ ๒ สหายก็ไม่เคยล้าหลังเพื่อนในเรื่องเช่นนี้ พากันไปฟัง ธรรมเทศนาของพระอาจารย์นั้นกันเป็นประจำ ไม่ขาดแม้สักครั้งเดียว นอกจากได้ฟังธรรมะแปลก ๆ ที่สมบูรณ์ด้วยอรรถพยัญชนะ มีความหมายลึกซึ้งและรัดกุมกว้างขวาง ยังได้มีโอกาสฝ่าลังกาต ปฏิปทาของท่านพระอาจารย์นั้น ทั้งดงานน่าเลื่อมใสทุกอริยบถอึกด้วย ทำให้เกิดความซาบซึ้งถึงใจ คำพูดแต่ละคำมีวินัยแปลกดี ไม่เคยได้ยินได้ฟังมาก่อน จึงเพิ่มความสนใจครับประพฤติปฏิบัติ ทางธุดงค์กัมมัฏฐานมากยิ่งขึ้นทุกที ๆ

ครั้นออกพระราชโฉลกแล้วท่านอาจารย์มั่นได้ออกชุดงดงาม อีก กิจช ๒ รูป คือ พระอาจารย์สิงห์ ขันตุยาโภิกับหลวงปู่ดุลย์ จึงตัดสินใจสละทั้งการสอนการเรียน ออกชุดงดงามตามพระอาจารย์มั่นไปทุกแห่ง จนตลอดดุกากลออกพระราชนั้น

ตามธรรมเนียมชุดงดงามมั่นภูฐานของพระอาจารย์มั่น มีอยู่ว่า เมื่อถึงกาลเข้าพระราชไม่ให้จำพรรษารวมกันมากเกินไป ให้แยกกันไปจำพรรษาตามสถานที่อันวิเวก ไม่ว่าจะเป็นวัดเป็นบ้าน เป็นถ้ำ เป็นเขา โคนไม้ ป่าช้า ล้อมฟัง เรือนว่าง หรืออื่นตามอัธยาศัยของแต่ละบุคคล แต่ละคนจะ

เมื่อออกพระราชแล้ว หากทราบข่าวว่าพระอาจารย์มั่นอยู่ ณ ที่ใดพระสงฆ์พากันไปจากทุกทิศทางมุ่งไปยัง ณ ที่นั้นเพื่อเรียนพระกัมมัฏฐานและเล่าแจ้งถึงผลการประพฤติปฏิบูรณ์ที่ผ่านมา เมื่อมีอันได้ผิดพระอาจารย์จักได้ช่วยแนะนำแก่ไข อันได้ถูกต้องดีแล้วท่านจักได้แนะนำข้อกัมมัฏฐานยิ่ง ๆ ขึ้นไป

ดังนั้น เมื่อจวนจะถึงกาลเข้าบุริมพระราช คือ พระราชแรกรแห่งการชุดงดงามของท่าน คณะหลวงปู่ดุลย์ จึงพากันแยกจากท่านพระอาจารย์มั่น เดินชุดงดงามผ่านไปทางอ่าเภอท่าคันโน จังหวัดกาฬสินธุ์ ครั้นถึงป่าท่าคันโน ก็สมมติทำเป็นสำนักดป้า เข้าพระราชด้วยกัน ๕ รูป คือ

ท่านพระอาจารย์สิงห์
ท่านพระอาจารย์บุญ
ท่านพระอาจารย์สีทา
ท่านพระอาจารย์หนู
ท่านพระอาจารย์ดุลย์ อตุโล (คือ ตัวหลวงปู่เอง)

ทุกท่านปฏิบัติตนประรภความเพียรออย่างอุ่นกุศลแจ้งกัล ปฏิบัติตามคำอบรมสั่งสอนของท่านประมารายอย่างสุดขีด ครั้นนั้น บริเวณแห่งนั้นเป็นสถานที่ทุรกันดาร เกลื่อนกล่นไปด้วยลัตว์ป่า ที่ดุร้าย ใช้ป้ากซุกซุมมาก ยากที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้

ดังนั้นยังไม่ทันถึงครึ่งพระราชป្រากภูว่า อาพาธเป็นใช้ปักนหมวด ยกเว้นท่านอาจารย์หนู องค์เดียว ต่างก็ได้ช่วยรับใช้พยาบาลกันตามมีตามเกิด หยูกยาที่จะนำมาเยียวยารักษากันก็ไม่มีความป่วยใช้เล่าก็ไม่ยอมลดละ จนกระหั้งองค์หนึ่งถึงแก่กรรมพาลงในกลางพระราชนั้น ต่อหน้าต่อตาเพื่อสหธรรมิกอย่างน่าเท่านา

สำหรับท่านหลวงปู่ดุลย์ ครั้นได้สานหนายกธุร แมตยุกำลังคุกคามอย่างแรงแห้งหังหยูกยาที่จะนำมารักษาพยาบาลก็ไม่มี จึงตักเตือนตนว่า “ถึงอย่างไร ตัวเราจักไม่พ้นเงื่อนนื้องของความตาย ในพระราชนี้เป็นแน่แล้ว เมื่อเป็นหนึ่น แม้นเราจะตาย ก็คงตายในสมัยกิริภานเดิต” จึงประรภความเพียรออย่างເຈາเป็นເຈາຕາຍ ตั้งสติให้สมบูรณ์พยาามดำรงจิตให้อยู่ในสมาธิอย่างมั่นคงทุกอริยาบถ พร้อมทั้งพิจารณาความตาย คือ มีมรณสสติกับมัฏฐานเป็นอารมณ์ เปิดวายโดยไม่ย่อท้อพรรนพรึงต่อมรณภัยที่กำลังคุกคามจะมาถึงตัวในไม้ช้านี้เลย

ณ ป่าท่าตันโน้ะ จังหวัดกาฬสินธุ์นี้เอง การปฏิบัติทางจิตที่หลวงปู่ดูลย์พากเพียรบำเพ็ญอยู่อย่างไม่ลดลง ก็ได้บังเกิดผลอย่างเต็มภาคภูมิ กล่าวคือ ขณะที่นั่งภาวนาอยู่ตั้งแต่หัวค่าจนถึงมากนั้น จิตก็ค่อยๆ หยั่งลงสู่ความสงบและให้บังเกิดนิมิตขึ้นมา คือ เห็นพระพุทธรูปประภูมิที่ตัวของท่าน ประหนึ่งว่าตัวของท่านเป็นพระพุทธรูปองค์หนึ่ง ท่านพยายามพิจารณาฐานนิมิตต่อไปอีกแม้ขณะที่ออกจากที่บำเพ็ญสมาธิภารนาแล้วและขณะออกเดินไปสู่ลับแกนบ้านป่า เพื่อบินนาที ก็เห็นประภูมิที่ชื่นนั้น

วันต่อมาอีก ก่อนที่รุ่ปนิมิตจะหายไป ขณะที่เดินกลับจากบินนาที ท่านได้พิจารณาดูตนเอง ก็ได้ประภูมิเห็นชัดเจนว่า เป็นโครงกระดูกทุกส่วนสัด วันนั้นจึงเกิดความรู้สึกไม่อยากฉันอาหาร จึงอาศัยความอิ่มใจของสมารถจิตการทำความเพียรต่อไป เช่น เดินจงกรมบ้าง นั่งสมาธิบ้าง ตลอดวันตลอดคืน และแล้วในขณะนั้นเองแสงแห่งพระธรรมก็บังเกิดขึ้น ประภูมิแก่จิตของท่านอย่างแจ่มแจ้ง จนกระทั่งท่านสามารถแยกกับกิเลสออกจากกันได้

รู้ชัดว่าอะไรคือจิต อะไรคือกิเลส จิตปุรุษกิเลสหรือกิเลสปุรุษจิต และเข้าใจสภาพเดิมของจิตที่แท้จริงได้จนรู้สึกเลสส่วนไหนหละได้แล้ว ส่วนไหนยังหละไม่ได้ ดังนี้ หลวงปู่เป็นผู้ดูดูดามด้วยสมณสิริ และปฏิปทา ของท่านคือ

๑. บำเพ็ญเพียรภารนาเป็นปกติไม่ขาดสาย ไม่เคยขาดตกบพร่อง กลางคืนจะพักผ่อนเพียง ๒ ชั่วโมงเท่านั้น

๒. ฉันมือเดียวตลอดมา เว้นแต่เมื่อมีกิจกรรมที่จำเป็น ๒ มือ

๓. มีภารนาเป็นอย่างง่าย เมื่อขาดไม่ดันรนและวางท่า เมื่อมีมีเสื่อม เป็นอยู่ตามมีตามเกิดเจริญด้วยยาลาภสันโดษ (คือสันโดษ ได้อย่างไร บริโภคอย่างนั้น)

๔. มีสังฆะ พุดอย่างไรต้องทำอย่างนั้น

มีความตั้งใจจริง จะทำอย่างไรแล้วต้องทำจนสำเร็จ

๕. สักลุกрутติ เป็นผู้มีความประพฤติเยาภายใน ใจ คือ เป็นผู้คล่องแคล่วว่องไว เดินตัวตรงและเร็ว แม้เวลาตื่นนอนพอร์รูสิกตัวท่านจะลุกขึ้นทันที หากมีคนที่พร้อมอยู่ตลอดเวลา

๖. นิยมการทำตัวง่าย ๆ สบาย ๆ ไม่ฟื้นฟื้น นักต້านหินผู้ที่เจ้าบทบาทมากเกินกว่า

๗. การปฏิสันถาร ท่านปฏิบัติเป็นเยี่ยมตลอดมา

หลวงปู่เป็นผู้มีอุปนิสัยเยือกเย็น พุดน้อย สงบ อยู่เป็นนิตร มีวรรณผ่องใส ท่านรักความสงบจิตใจในความวิเวกมาก จะเห็นได้ว่าท่านชอบสวามนต์บพ. “อรัญญา รุกขมนตรี สรุญาคานะ กิฤหิว ...” มาก

ธรรมโอวาท

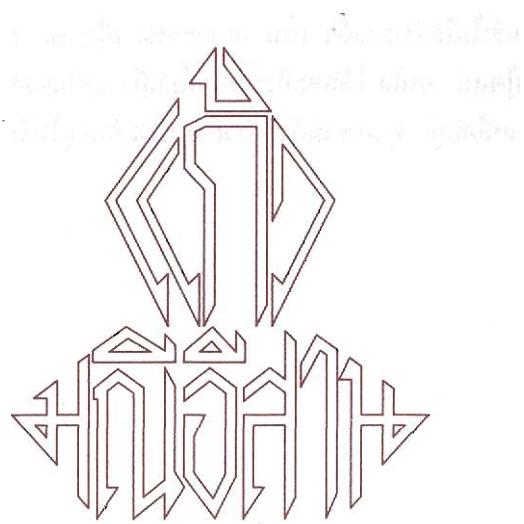
ล่าครั้งหลวงปู่นั้น ท่านเล่าว่าได้ตริตรองพิจารณาตามหัวข้อกัมมัฏฐานว่า “สุพิท สรุหาร อนุจชา สุพิท สรุษา อนุตตตา” ที่ท่านพระอาจารย์มันให้มา ในเวลาต่อมา ก็เกิดความส่วนใจซึ่งกันและกัน เมื่อลังขารขันน์ดับได้แล้ว ความเป็นตัวตนจักมีไม่ได้ เพราะไม่ได้เช้าไปเพื่อปรุงแต่ง ครั้นความปรุงแต่งขาดไป ความทุกข์จะเกิดขึ้นอย่างไร และจับใจความอริยะสัจจแห่งจิตได้ว่า

๑. จิตที่ส่งออกนอก เพื่อรับสนองอารมณ์หงส์ร้าย เป็นสมุทัย
 ๒. ผลอันเกิดจากจิตที่ส่งออกนอกแล้วหวนไห้ เป็นทุกข์
 ๓. จิตเห็นใจตอย่างแจ่มแจ้ง เป็นมรรค^๔
 ๔. ผลอันเกิดจากจิตเห็นใจตอย่างแจ่มแจ้ง เป็นนิโรค
 แล้วท่านเล่าว่า เมื่อทำความเข้าใจในอริยสัจทั้ง ๔ ได้ดังนี้แล้ว ก็ได้พิจารณาทำความเข้าใจ
 ใน ปฏิจจุจสมุปนาท ได้ตลอดหั้งสาย
 กติธรรม ที่ท่านสอนอยู่เสมอ คือ^๕
 “อย่าส่งจิตออกนอก”
 “จงหยุดคิดให้ได้”
 “คิดเท่าไรรู้ ก็ไม่รู้ ต้องหยุดคิดให้ได้จริงรู้ แต่ก็ต้องอาศัยความคิด นั่นแหละจึงรู้”
 “คนในโลกนี้ต้องมีสิ่งที่มี เพื่ออาศัยสิ่งนั้นเป็นผู้ปฏิบัติธรรมต้องปฏิบัติสิ่งที่ไม่มี
 และอยู่กับสิ่งที่ไม่มี”

ปัจฉินบท

สังฆารชธรรมหนึ่งอุบัติขึ้นเมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๐ ณ บ้านปราสาท ตำบลเฉลียง
 อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ได้เจริญเติบโตและรุ่งเรืองมาโดยลำดับตามวัย ได้ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง
 ดีงามอยู่ภายใต้ผ้ากาสาวพัสตร์เป็นเวลานานถึง ๖๔ พรรษา ทำประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง
 ที่ดีงามของชาวพุทธตลอดเวลา เป็นเนื้อนบุญของโลก ทำให้เป็นพุทธสาวกอย่างแท้จริง ได้บำเพ็ญ
 ประโยชน์แก่ผู้อื่นอย่างสมบูรณ์บริบูรณ์

บัดนี้สังฆารชันธ์นันได้ดับลงแล้ว ตาม สภารชธรรม เมื่อ ๓๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๖
 แม้ว่า หลวงปู่คุณย์ อุดุโล ได้สละทิ้งร่างกายไปแล้ว แต่เมตตาธรรมที่ท่านได้ประทานไว้แก่
 世人คุณย์ทั้งหลาย ยังเหลืออยู่ คุณธรรมดังกล่าวยังคงประทับอยู่ในจิตใจของทุก ๆ คนไม่ลืมเลือน





พุทธะคือผู้รักตัวเราสี่
ประยับได้กับไข่อยู่ข้างในเปลือก ทำให้เปลือกไข่แตกเราก็ได้ไข่
พิจารณาเร่างกายของเราให้แตก แล้วเราก็จะได้ธรรมะ

หลวงปู่ต่อ อจลธนโน

แผนที่แสดงที่ตั้ง วัดอรัญญวิเวก อําเภอครีสิงค์ราม จังหวัดนครพนม

ช.หนองคาย



ช.สกลนคร



ช.มุกดาหาร



แก้วมณีอีสาน
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ที่ตั้งหัวด

ที่ตั้งอําเภอ



เส้นทาง

ที่ตั้งวัด

หลวงปู่ต้อ อจลธนโม

วัดอรัญญวิเวก บ้านข่า อ.ศรีสังครา จ.นครพนม

ชาติกำเนิดและชีวิตปฐนวัย

หลวงปู่ต้อ อจลธนโม นามเดิมชื่อ ต้อ นามสกุล ปาลิปต์ ท่านเป็นพระภูต
ชาวนา ถือกำเนิดเมื่อวันจันทร์ที่ ๓ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๗๑ ตรงกับวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓
ปีชวด สัมฤทธิ์ภักจุลศักราช ๑๒๕๐ ณ บ้านข่า ตำบลบ้านข่า อำเภอศรีสังครา จังหวัดนครพนม
บิดาชื่อ นายปา ปาลิปต์

มารดาชื่อ นางปตต์ ปาลิปต์

มีพี่น้องรวมบิดามารดาเดียวกัน ๗ คน ชาย ๔ คน หญิง ๒ คนคือ

๑. นางคำมี ปาลิปต์ (ถึงแก่กรรมแล้ว)
๒. เป็นชาย (ถึงแก่กรรมแล้วตั้งแต่ยังเด็ก)
๓. นายทอง ปาลิปต์ (ถึงแก่กรรมแล้ว)
๔. นายบัว ปาลิปต์ (ถึงแก่กรรมแล้ว)
๕. หลวงปู่ต้อ อจลธนโม (มรณภาพแล้ว)
๖. นายตัว ปาลิปต์ (ถึงแก่กรรมแล้ว)
๗. นายอ้ว ทีสุกะ (ถึงแก่กรรมแล้ว)

หลวงปู่ต้อ อจลธนโม เป็นผู้มีนิสัยรักความสงบ เน้าเป็นศิษย์ตั้งแต่ยังเด็ก และ^๑ได้รับการบรรพชาเป็นสามเณรօบุรุษะหนึ่ง เป็นผู้ฝ่าฟันในการศึกษา มีนิสัยตรงไปตรงมา และ^๒เป็นที่น่าสังเกตว่าในเครือญาติของท่านไม่ใช่ใน การบรรพชาอุปสมบททั้งนั้นและถ้าเป็นหลุյงกี^๓ เก็บนาฬิกาตลอดชีวิต

สำหรับหลวงปู่ตื้อ ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ เมื่อเมื่ออายุได้ ๒๑ ปี บวชครั้งแรกในฝ่ายมหานิกาย บวชนานถึง ๑๙ พรรษา ต่อมาก็ได้ญาติเป็น ฝ่ายธรรมยุติกนิกาย จนถึงวาระสุดท้ายได้ ๔๙ พรรษา สิริรวมอายุได้ ๙๖ ปี ๖๕ พรรษา

ก่อนที่หลวงปู่ตื้อ อจลธโน จะออกบวชเป็นพระภิกษุนั้น ท่านได้เกิดนิมิตอันดีงามแก่ตัวท่านเอง คือก่อนคืนที่ท่านจะออกบวชนั้น กลางคืนท่านได้นิมิตฝันว่า ได้มีซีปะขาว ๒ คนเข้ามาหาท่าน คนหนึ่งแบกครกหิน อีกคนหนึ่งถือสาขารหิน มาหยุดอยู่ตรงหน้าท่าน แล้ววางครกและสาขลงคนแรกได้พูดว่า

“อื้หุ เจ้ายกสาขานี้ออกจากครกได้ไหม ?”

หลวงปู่ตื้อตอบว่า “ขนาดต้นเสาใหญ่ผนังแบบคนเดียวได้ ประساจะไรกับของพี่ยังแก่นี้”

แล้วท่านก็เดินเข้าไปพยาຍามยกเท้าไว้ ก็ไม่สำเร็จ จนถึงวาระที่ ๓ จึงสามารถยกสาขารหินนั้นขึ้นได้

เมื่อยกได้แล้วก็ได้อสาขานั้นต่ำลงที่ครก และต่ำเรื่อยไป มองดูที่ครกเห็นมีข้าวเปลือกเต็มไปหมด ท่านจึงได้พยายามตักข้าวเปลือกเหล่านั้นจนกลอยเป็นข้าวสารไปหมด แล้วซีปะขาวก็หายไป

เมื่อซีปะขาวหายไป จากนั้นปรากฏว่าได้มีพระธรรมา ๒ รูป มีกิริยาการนำนาเคราเพลี่อมใสมาก ทั้งมีร่างกายเป็นรัศมี ท่านนึกว่าเป็นพระอริยเจ้าผู้วิเศษ เดินตรงมาหาท่านแล้วพูดเบาๆ ว่า

“หนูน้อย เจ้ามีกำลังแข็งแรงมาก”

พอดีท่านรู้สึกตัวขึ้นมา แล้วนั่งทบทวนพิจารณาถึงความฝันที่ผ่านมา เห็นเป็นเรื่องแปลกและพิสดารมาก คิดว่านิมิตเช่นนี้จะทำให้เกิดอะไรขึ้นบ้างหนอ คิดแต่เพียงว่าคงจะมีเรื่องที่ดีเกิดขึ้นกับท่านแน่

ท่านคิดได้เคนี้ก็จะลึกถึงคำสั่งของบิดาว่า ได้สั่งให้ไปต้อนความจากห้องหุ่งให้เข้ามาหากินอยู่ใกล้ๆ บ้าน ท่านจึงได้ลูกออจากบ้านไปต้อนให้ความมาเลี้ยงอยู่ใกล้ๆ บ้านแต่ในใจยังนึกถึงความฝันเมื่อคืนนี้อยู่

เป็นพระหลวงปู่ตื้อ มีนิสัยรักความสงบอยู่แล้วจึงคิดขึ้นมาว่า สมควรที่เราจะต้องบวชเพื่อประพฤติธรรมดูบ้าง คิดว่าวันพรุ่งนี้เราจะต้องออกไปอยู่วัดอีก เพื่อจะได้บวชเป็นพระภิกษุ แล้วจะได้มีโอกาสประพฤติธรรมอย่างจริงจังบ้าง และก็เป็นเช่นที่คิด พอรับประทานอาหารเย็นวันนั้นเสร็จเรียบร้อยแล้ว บิดาท่านก็บอกว่า

“กินข้าวอื้มแล้วให้รีบไปหาปู่อาจารย์สินที่บ้าน ปู่อาจารย์สินมาตามหาเจ้าตั้งแต่กลางวันແนະ”

หลวงปู่ตื้อ尼กสังสัยว่าจะมีเรื่องอะไรรีบไปทราบ จึงรีบไปหาปู่อาจารย์สินทันที

(ค่าว่า พ่ออาจารย์ ปู่อาจารย์ หมายถึง ผู้ชายที่ได้บวชเรียนเป็นพระภิกษุมา ก่อนหลายพรรษา และได้เล่าเรียนวิชา จนมีความรู้บูรู้พอมีความ เป็นที่เคารพนับถือของคนทั่วไป แต่ต่อมาก็สิกขอกอกมาใช้ชีวิตร่วมวาส)

เมื่อไปถึงบ้านปู่อาจารย์สินเรียบร้อยแล้ว ปู่อาจารย์สินเบิดประตูห้องในเรือนและเรียกให้ท่านเข้าไปหา พ่อท่านเข้าไปในห้อง เห็นมีผ้าไตรลีลา บาตร และเครื่องบูชาสำหรับบพพระ แล้วปู่อาจารย์สิน

ก็ยืนขันเดอกไม้ที่เตรียมเอาไว้ให้พร้อมกับพูดว่า “หนึ่นนี้แต่หานคนเดียวเท่านั้นที่สมควรจะบ่าวชให้ปู่ เพระบูฐได้เตรียมเครื่องบัวไว้เรียบร้อยแล้ว แต่หากบัวไม่ได้ จึงให้หานได้บัวที่หันไปสัก”。พระรา หรือได้สัก ๗ วันก็ยังดี ขอให้บัวให้ปู่ก็เป็นพ่อ ฉะนั้นเท่าไรก็ได้ไม่เป็นไร”

หลวงปู่ตื้อได้รับปากกับปู่จารย์สิมซึ่งเป็นปู่ของท่านทันที แต่ขอไปบอกลาบิดามารดาเสียก่อน เมื่อบิดามารดาอนุญาตให้ก็จะได้บัวตามที่ปู่จารย์สิมต้องการ

บิดามารดาของท่านเมื่อได้ยินลูกชายเล่าให้ฟังเช่นนั้น ก็อนุญาตตามที่ปู่จารย์สิมขอ พร้อมกับกล่าวคำอนุโมทนาสาธาร แสดงความยินดีกับลูกชายเป็นอย่างยิ่ง

ชีวิตสมณะ การแสวงหาธรรม และปฏิปทา

เมื่อหลวงปู่ตื้อ oglamun ได้รับอนุญาตจากบิดามารดาให้บัวแล้ว ท่านก็ได้อ้าไปอยู่เป็นศิษย์วัด อญู่ต่อมานี้ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ในฝ่ายมหานิกาย เมื่อ ปี พ.ศ.๒๕๔๗ แต่ในบันทึกไม่ปรากฏแน่ชัดว่าท่านบัวที่ไหนและบัวกับใคร ท่านบอกว่า ท่านบัวกับพระอุปัชฌาย์คาน อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม แล้วก็กลับไปจำพรรษาที่วัดบ้านข้าซึ่งเป็นบ้านเดิม เพื่อศึกษาเล่าเรียนตามอุปนิสัยที่ท่านสอนด้วยแล้ว นิสัยของท่านชอบการศึกษาค้นคว้าพระธรรมวินัย อันเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นอย่างมาก

เมื่อท่านบัวครบ ๗ วัน แล้วปู่จารย์สิมได้มาหาท่านที่วัดตามถึงเรื่องที่จะลีกหรือไม่ลีก ถ้าลีกจะหาเสือผ้ามาเตรียมไว้ให้ ท่านก็สองจิตสองใจครึ่ลีกบ้าง ไม่ลีกบ้าง แต่มาคิดได้ว่า ถ้าลีกตอนนี้ชาวบ้านจะพากันเรียก ไอิท ๗ วัน รู้ลีกอันอย่าง จึงบอกปู่จารย์สิมว่า

“อาตามายังไม่ออกลีก ขออัญญิไปก่อน รอให้ออกพระยา ก่อนเด็ด”

ท่านก็บัวขออัญญิได้ครบพระยาหนึ่ง ท่านหัดท่องหัดสาวดเจ็ดตำนาน สิบสองตำนานจนเขียนใจ พอกอพระยาเรียบร้อยแล้ว ต่อมาก็เดือนเศษๆ ปู่จารย์สิมก็มาหากท่านอีกและถามท่านว่า จะลีกหรือไม่ ท่านก็ทำเฉยเฉย เพราะรู้ลีกใจคอห่านสายดือญ ถ้าหากลีกไปแล้ว การเล่าเรียนพระธรรมก็ยังไม่ไปถึงไหนเลย แค่อาจารยานศีล ๕ คีล ๘ อาจารยาน เทคนิยังทำไม่ได้คล่องแคล่ว เมื่อลีกออกไป ถูกเขาให้หัววนให้อาจารยาน ถ้าว่าไม่ได้จะอายเขาเปล่าๆ

ต่อมาก็ได้เดินทางไปศึกษาวิชาธรรมะในทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า “เรียนสนธิ เรียนนาน มูลกัจจายน์” อันเป็นวิชาที่เรียนได้ยากในสมัยนั้น ถ้าหากใครเรียนได้จบตามหลักสูตรเรียกว่า “นักประษฎ์” เป็นผู้แต่งงานในพระธรรมวินัย

หลวงปู่ตื้อ oglamun ได้เดินทางไปเรียนที่ วัดโพธิชัย อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม การเดินทางไปมีความลำบากมากทางถนนไม่สะดวกเลย ต้องเดินไปด้วยเท้า (ระยะทางประมาณ ๕๐ กิโลเมตร) สำนักเรียนวัดโพธิชัยมีซื่อเลียงมากในขณะนั้น เพราะมีอุปัชฌาย์คาน เป็นเจ้าสำนักเรียน

หลวงปู่ตื้อ oglamun ได้อ้าศึกษาเล่าเรียนวิชาบาลีสันธิ์นาม และมูลกัจจายน์ในสำนักวัดโพธิชัยนี้ด้วยความสนใจเป็นเวลานานถึง ๕ ปีเต็ม จึงจบตามการสอนของสำนักเรียน และได้ถือโอกาสสร้างเรียนลาหานพระอาจารย์ผู้เป็นเจ้าสำนักเรียน กลับสำนักเดิมคือ วัดบ้านนำ

เมื่อท่านกลับมาอยู่วัดได้ ๓ วันเท่านั้น ห้องนี้คงเป็นพระระนิสัยที่ท่านไฟใจในธรรม ชอบศึกษาค้นคว้าในคำสอนของพระพุทธเจ้าท่านจึงได้เดินทางออกจากบ้านเพื่อจะไปเรียนพระปริยัติธรรมต่อที่กรุงเทพมหานคร อันเป็นแหล่งที่มีการศึกษาเรียนที่สุดได้ซึ่งชักชวนพระภิกษุรูปหนึ่งในวัดออกเดินทางจากวัดเดิมชุดคงมุ่งหน้าไปยัง จังหวัดอุดรธานีก่อนค่าไหนกพักจำวัดทำสามิคิเวนาที่นั่น เป็นเวลาหลายวันจึงถึงอุดรธานี

แต่พอเดินทางถึงจังหวัดอุดรธานี พระภิกษุที่เป็นเพื่อนเดินทางเกิดเปลี่ยนใจพระคิดถึงบ้านอย่างกลับบ้านไม่ยอมไปเรียนต่อที่กรุงเทพมหานครตามที่ตั้งใจเอาไว้ ถึงแม้จะพูดอย่างไรก็ตามก็ไม่ยอม คิดแต่จะกลับบ้านอย่างเดียว ท่านต้องเป็นเพื่อนเดินทางกลับไปสังฆารามรูปนั้นกลับบ้านข้า ถึงแค่คำขอหน่องหนา จังหวัดอุดรธานี แล้วท่านจึงเดินทางกลับมายังวัดโพธิสมกรณ์ จังหวัดอุดรธานีอีก แต่สมัยนั้นวัดโพธิสมกรณ์ หรือแม้จังหวัดอุดรธานีก็ยังเป็นป่าร้างไม้ได้พัฒนาให้เจริญเหมือนอย่างทุกวันนี้

หลวงปู่ตือ อจลธโน นี้ได้เดินทางกลับมาถึงจังหวัดอุดรธานีคราวนี้ ท่านได้เปลี่ยนใจจากการไปศึกษาพระปริยัติธรรมที่กรุงเทพมหานคร เป็นการออกปฏิบัติธรรมกรรมฐานแทน

ท่านกล่าวว่า “การออกเดินธุดงค์ เป็นการเดินทางเส้นตรง...ต่อการบรรลุธรรมอย่างแท้จริง”

เมื่อได้เปลี่ยนใจเช่นนี้แล้วก็ได้เดินทางจากจังหวัดอุดรธานีมุ่งสู่จังหวัดหนองคาย ท่านได้แวงพักโปรดญาติโดยมีพระรัตน์ ๔ ไปและพักทำการมธฐานที่ พระบาทบัวงอกบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี บำเพ็ญภารนาอยู่หลายวัน จึงออกเดินทางไปยังฝั่งลาภกรรมฐานอยู่ที่บริเวณนครเวียงจันทน์ เป็นเวลาหลายเดือน

หลวงปู่ตือเล่าให้ฟังว่า ได้ไปทำความเพียรอญຸน່ວຍເຫັນກູງເຂາຄາຍทำกรรมฐานอยู่บริเวณนั้นเป็นเวลา ๔ เดือนเต็ม คืนแรกที่ท่านไปถึงนั้น ได้ไปนั่งภาวนาอยู่ที่ถ้ำเล็ก ๆ แห่งหนึ่งในบริเวณนั้น พองั้น สมາธิอยู่ไม่นานประมาณชั่วโมงเศษ ๆ เห็นจะได้ ท่านได้ยินเสียงดังมาแต่ไกล คล้ายเสียงลมพัดอย่างแรง แต่พอล้มตาขึ้นดูไม่เห็นมีอะไร นอกจากตัวผู้ฟังเป็นหมี ๆ ตัวบินวนเวียนอยู่เหนือคีริยะ คล้ายเสียงเครื่องบิน

ลักษณะหนึ่งตัวผู้ฟังเหล่านั้นก็บินลงมาเกาะตามผ้าจีวรเต็มไปหมด แล้วเที่ยวໄตไปตามตัวจนท่านต้องเปลี่ยนจีวรและอังสะออกจากตัวและนุ่งสบงแบบจุ่งกระเบน แล้วรัดผ้ากับตัวให้แน่น ตามที่มีแต่ตัวผู้ฟังเต็มไปหมด แต่มันก็มิได้ต่อยทำร้ายท่าน

หลวงปู่ตือบอกว่า ในภาวะเช่นนั้นต้องใช้ความอดทนเป็นอย่างยิ่ง ประมาณ ๒๐ นาที หมูผึ้งเหล่านั้นหักหมดก็บินจากไป จนน้ำท่านก็นั่งภาวนาต่อไปอีกประมาณ ๒ ชั่วโมงเศษ ๆ

ในขณะนั้นเอง ได้นิมิตเห็นศีรษะของชายคนหนึ่งค้อย ๆ โผลเข้ามายากพื้นชั้งหน้าท่าน หางออกไปเล็กน้อย ดูเหมือนว่าเขากำลังเดินขึ้นมาจากเบื้องล่าง แล้วเดินเข้ามาหาท่าน จนเข้ามาใกล้แล้วมาหยุดยืนอยู่เบื้องหน้า โดยไม่พูดอะไร ร่างกายชายคนนั้นใหญ่โตมาก

บุคคลคนนี้ยืนอยู่นานพอสมควรแล้วหันหลังกลับเดินไป แต่การเดินกลับไปนั้นดูเหมือนว่าเดินลึกลงไปสู่ที่ต่ำเพรเวทายลับลงไปอย่างรวดเร็วมาก จนมองตามไม่ทัน และท่านก็นั่งลงมาข้ออยู่ที่เดิม ไม่นานนักก็ได้ปรากฏว่ามีเหตุการณ์สำคัญมากเข้ามาหาท่าน ๒ องค์แล้วพุดขึ้นว่า

“ท่านอาจารย์ ห่างจากนี้ไปไกลนัก มีพระพุทธรูปทองคำ ๑๐ องค์ พระพุทธรูปเงิน ๑๕ องค์ ทองคำในคืน ขอให้ท่านอาจารย์ไปอาบน้ำ เพื่อให้กันทั้งหลายได้กราบไหว้สักการบูชา เพราะบัดนี้ไม่มีครรภ์มาแล้ว” พุดเท่านั้นเหตุการณ์หายไป

หลวงปู่ตือเล่าเรื่องต่อไปว่า คืนที่ไปนั้นງวนอยู่ที่เลี้นทางชั้งศึกของเจ้าอนุวงศ์ นคร เวียงจันทน์หลายคืน คืนหนึ่งมีวิญญาณหลงทางมาหากษัยจริง ๆ เหตุที่ว่าเป็นวิญญาณหลงทางนั้น เพราะจะแฝ่เมตตาให้อย่างไร ก็รีบลีกและคลายมานะทิฐีไม่ได้ ยังมัวเมอยู่นั้นเอง

วิญญาณพากันโดยมากเป็นพวกราหทรอุ่น ๆ หั้งนั้น สังเกตเห็นว่า พวคนี้จะไม่ยอมกราบไหว้ไม่มีเคารพในสมณเพศ หั้งนี้ เพราะส่วนมากเป็นวิญญาณมิจฉาทิฐีมาปราภูเพื่อให้เห็นเท่านั้น

รุ่งเช้า มีโยมมาขอให้หันพักอยู่ต่อไปนาน ๆ จะสร้างกุฏิถาวร แต่หันไม่รับนิมนต์ หันบอกไม่ว่า จะต้องเดินธุดงค์ไปเรื่อย ๆ จนถึงจังหวัดเชียงใหม่เมืองของไทยใหญ่ หันบอกว่าหัน ตั้งแต่ออกจากพระบาทบวบกังหันหัวดอคร้านีมา พกจำพรรษาอยู่ที่บริเวณเวียงจันทน์นี้ เป็นเวลานานถึง ๕ เดือนเศษ ๆ จากนั้นก็เดินทางแบบพระธุดงค์กรรมฐานต่อไปยังเมืองหลวงพระบาง ถนนเดินลำบากที่สุด สภาพหัวไปเป็นภูเขา บางวันเดินขึ้นภูเขาสูง ๆ แล้วเดินลงจากห้วย เช้าคิดจะยังทางการเดินทางธรรมชาติจะต้องเดินไปไกลกว่าหันน์ เพราะเดินตลอดวันก็ลับลงมาที่เดิม ตกเย็นมีดคั่ล ภัยภัยกลดพักผ่อนทำความเพียรภูนา รุ่งอรุณก็ตื่นเดินทางต่อไป บางวันไม่ได้บินนาตามเลยเพราะไม่มีบ้านคน

หันเล่าว่า เดินไปด้วยกันคราวนี้รวมแล้ว ๖ รูป แต่ต่างคนต่างไปไม่พบกันตั้งหลายวันก็มีบางทีก็พบพระซึ่งเป็นชาวพม่าซึ่งหันก็เดินธุดงค์เช่นกัน นาน ๆ พบกันที่นี่ พบกันแล้วก็แยกทางกันเดินต่อไป หันบอกว่าถนนทางลำบากที่สุด ระยะนั้นไม่มีโอกาสจะไปได้เลย แม้แต่คนจะเดินไปก็ยังยาก และสมัยนั้นรถยังไม่เคยมีในถิ่นนั้นเลย

และแล้ว หลวงปู่ตือ ใจธนโนม ก็ได้พบพระธุดงค์รูปหนึ่งซึ่งจะมีสหธรรมิกรูปสำคัญต่อไปในอนาคต พระธุดงค์หันมุรุปนีมีปภูปกาลีลาอัลตราลายอย่างละเอียดเหมือนหลวงปู่ต้อมากเป็นต้นว่า เป็นพระภิกษุหนุ่มฝ่ายมหานิกายห้ออกຈาริกธุดงค์แต่ลำพังอย่างโดดเดี่ยวกล้าหาญโดยไม่มีครูบาอาจารย์ฝ่ายกรรมฐานแนะนำนำอยู่ซึ้งทางให้เลย

พระธุดงค์ภูบันมีนามว่า หลวงปู่แหวน สุจิณโณ

หลวงปู่ตือ ใจธนโนม และหลวงปู่แหวน สุจิณโโน พบกันครั้งแรกที่ป้าภูพานขณะนั้นหลวงปู่ตืออาจาริกธุดงค์มาจากพระบาทบวบกังหันหัวดอคร้านี ได้สนทนารชธรรมแลกเปลี่ยนความรู้กันเป็นที่ชอบอธิบายถูกใจกันยังนัก

หลวงปู่ตือเองก็ไฟใจปราถนาอย่างจะพบ พระอาจารย์มั่น ภูริทตโต ให้ได้เมื่อกัน เพราะได้ยินได้ฟังกิตติศัพท์เลื่องลือ เกี่ยวกับพระอาจารย์มั่นมากแต่ก็ยังไม่ได้พบสมใจหวังสักที

ทั้งสองฝ่ายเปรียบเท่ากันว่า หากว่าสนใจมีคงจะได้พบกับพระอาจารย์มั่นสมใจหวัง เราย่าเร่งรัดตัวเองและกาลเวลาเลย ถ้าไม่ตามเสียก่อนจะต้องได้สัดดับธรรมจากพระอาจารย์มั่นเป็นแน่นอน ในระหว่างนี้เราครจะจาริกธุดงค์ไปตามมารดาของเราก่อน

หลวงปู่ตือ และหลวงปู่แหวน เริ่มเดินทางสู่เมืองลาวที่อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พอข้ามแม่น้ำโขงแล้วก็พบแต่ป่าต้องเดินมุ่งป่าไปเรื่อยๆ ดูเหมือนเป้าหมายจะเป็นหลวงพระบาง ในการเดินทางเข้าเน้น ตลอดทางมักได้พบสัตว์ป่าเป็นจำนวนมากและได้อาศัยเดินตามรอยช้าง เพราะสักวะสบายนี่ ถ้าใครเคยขึ้นภูกระดึง และเคยมุดป่านหลังภู จะพบทางเดินของช้างบนนั้น

พระภิกษุหนุ่มทั้งสองท่านจะเดินธุดงค์ไปตลอดทั้งกลางวัน พอพลบคั่งเลือกพักใกล้หมู่บ้านคนพอได้โดยรับบทบาทตามเช้า ท่านได้เล่าถึงชาวปาแห่งหนึ่งพระห่วงทางในตอนใกล้พระอาทิตย์ตกดินชาวปาเหล่านั้นเอกสาระบิข้าวเหนียวมาถวายเดินแคลงเข้ามานับ สิบเพื่อถวายอาหารด้วยพวงมาลัยไม่ทราบพระรับอาหารยามวิกาลไม่ได้แต่มีครัวท้าบอกว่า “ขอข้าวเหนียวของข้าวเหนียว” ไม่รู้ว่าหมายถึงอะไร ทั้งสองท่านจึงบอกว่าอาหารไม่รับ ขอรับน้ำร้อนก็พอ ซึ่งก็ได้พยายามสื่อความหมายจนกราบทั้งรู้เรื่องกันได้

พอรุ่งเช้าขึ้นไปบินนาตามหมู่บ้าน ต้องทำการบินนาแบบโบราณคือ ไปยืนอยู่หน้าบ้านทำเป็นหัวกระแอมไว้ ให้เข้าอกมาดู เขาไม่เข้าใจ ก็ทำน้ำซึ่งที่บานตร จึงได้ข้าวมาฉัน คนปาแห่นั้นคงจะไม่เคยรู้จักพระมาก่อน ไม่รู้วันยังพระ ไม่รู้ธรรมเนียมพระ

ต่อมาท่านได้ธุดงค์เดินทางไปถึงหมู่บ้านแห่งหนึ่ง มีวัดประจำหมู่บ้าน แต่ไม่มีพระจำพรรษา มีแต่เพียงสามเณรอยู่รูปเดียว สามเณรรูปนั้นเห็นพระอัคนถุกสะสงรูปนั้นมาเยี่ยมก็ตื่นใจ หาที่นอนหาน้ำร้อนมาถวาย ถวายเสร็จแล้วสามเณรรูปนั้นก็หลับไป

อีกสักครู่หลวงปู่ตือกับหลวงปู่แหวนก็ได้ยินเสียงไก่ร้องกระตือกระตื้อตีกกระต้าก แล้วก็เงียบเสียงลง อีกพักหนึ่งก็มีกลิ่นไก่ย่างโชยมา และอีกพักหนึ่งไก่ย่างก็ถูกนำมารวบตกรหัตถ์ท่านทั้งสอง

“นัมนต์ท่านกรุณาฉันไก่ก่อน ข้าวเหนียวก็กำลังร้อน ๆ นัมนต์ครับ”

ในที่สุดหลวงปู่ทั้งสองก็เดินธุดงค์ถึงเมืองหลวงพระบาง

แม้ว่าบ้างครั้งท่านจะแยกกันธุดงค์ แต่มีหลายครั้งที่ท่านมีโอกาสจำพรรษาร่วมกัน และเป็นคู่อรุณคู่ธรรมที่เปลกมากกันล่าวคือ เรื่องอุปนิสัยที่แตกต่างกัน หลวงปู่ตือ ท่านเป็นพระที่ชอบพูดชอบเทศน์ มีปฏิปทาคาดโนน และเวลาพูดเลียงทำนจะตั้งแต่ หลวงปู่แหวนกับเป็นพระที่พูดน้อย เลียงเบา ไม่ชอบเทศน์ มีแต่ให้ข้อธรรมสั้นๆ มีปฏิปathaเรียนง่าย

ธรรมโอวาท

สำหรับการแสดงธรรมเผยแพร่พระพุทธศาสนา ของหลวงปู่ตือ อาจชุมนุมนั้น ท่านแสดงธรรมอย่างตรงไปตรงมา แสดงธรรมตามทัศนะของท่าน มีคณชอบฟังมาก หลวงปู่เล่าว่า โลกนี้เขา

มีเครื่องผูกอันหนึ่งไว้แน่น ยกที่จะตัดได้ด้วยอย่างอื่น นอกจากพระธรรมของพระพุทธเจ้า มุชช์เราเกิดมาก็ต้องทำบ้าป เมื่อทำแล้วก็ต้องได้รับผลกรรมที่เราทำไว พ่อแม่เรานั้นทำกรรม เราเกิดมา ก็ทำกรรมไปอะไรที่สุดของกรรม ไม่มีครรุได้ทำบ้าแล้วมีตัวอย่างให้เห็นมากmany

๑. จิตตามุปัสสนา จิตไม่ผ่าสัตว์ จิตก็เป็นโสดาปัตติมරรค จิตก็เป็นโสดาปัตติผล
๒. จิตตามุปัสสนา จิตไม่ลักทรัพย์ จิตก็เป็นพระสกิทาคามิมรรค จิตก็เป็นพระสกิทาคามิผล
๓. จิตตามุปัสสนา จิตไม่คิดมีผัวเมีย ออกบัวช จิตก็เป็นพระอนาคตคามิมรรค จิต ก็เป็น พระอนาคตคามิผล
๔. จิตตามุปัสสนา จิตไม่เกล้าวมุสาวาท จิตก็เป็นพระอรหัตมรรค จิตก็เป็นพระอรหัตผล อีกนัยหนึ่ง

๑. จิตไม่ผ่าสัตว์ จิตก็เป็นศีล จิตก็เป็นมาน จิตก็เป็นนิพพาน อยู่ที่หัวใจของเราทุกคน
๒. จิตไม่ลักทรัพย์ จิตก็เป็นศีล จิตก็เป็นมาน จิตก็เป็นนิพพาน อยู่ที่หัวใจของเราทุกคน
๓. จิตออกบัวช จิตก็เป็นศีล จิตก็เป็นมาน จิตก็เป็นนิพพาน อยู่ที่หัวใจของเราทุกคน
๔. จิตไม่ขี้ปด จิตก็เป็นศีล จิตก็เป็นมาน จิตก็เป็นนิพพานอยู่ที่หัวใจของเราทุกคน

หลวงปู่สอนว่า “ธรรมะคือ กำสอนของพระพุทธเจ้า พากเรนองข้ามไปเสียหนด อยู่ที่ตัวของเราเองไม่ใช่อื่น พุทธคือผู้รู้ ที่ตัวของเราเองมิใช่ใครอื่น เข่นเดียวกันกันไป ไม่ข้อผูก ข้างในของเปลือกไป ทำให้เปลือกไปแตกเราเกิดได้ไม่ พิจารณาเร่างกายของเราให้แตก แล้วเราจะจะได้ธรรมะ” หรือ....

“ธรรมะจะเกิดขึ้นได้ก็ตัวการทำอะไรจริงจัง ก็ถือการตัดสินใจอย่างแน่นอนลงไป แล้ว เลือกเพื่อธรรมปฏิบัติอย่างแท้จริง ไม่นานหรอกเราเกิดได้พบสิ่งที่เราต้องการความกลัวทุกอย่าง จะหายไปหนด

ถ้าเราตัดสินใจอย่างใดแล้วก็อย่าต้องเป็นคนมีจุดมุ่งหมายอย่างหลวงตา นับตั้งแต่ นานน้ำใจได้ตัดสินใจปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง จนทุกวันนี้ไม่เคยลดละและหักอยเลย” หรือ...

“นักธรรม นักกรรมฐานต้องมีนิสัยอย่างเสือโกร่ง ก็อ ๑. น้ำอิتن้ำใจต้องแข็งแกร่ง กล้าหาญไม่กลัวต่ออันตรายใดๆ ๒. ต้องเที่ยวไปในกลางคืนได้ ๓. ขอบอยู่ในที่สั่งจากคน ๔. ทำอะไรลงไปแล้วต้องมุ่งความสำเร็จเป็นจุดหมาย” หรือ...

“สัตว์เดรัจฉานมันคือว่าคนตรงที่มันไม่มีภาษา ไม่หลอกหลวงไกร มีครูอาจารย์ก็ถือคน เป็นสัตว์ที่น่ารักน่าสงสาร คนเราซึ่งเป็นพุทธะได้ แต่หลอกหลวงตนเองว่าเป็นไปไม่ได้ ร่างกาย ก็มิให้พิจารณาว่าเป็นของเน่าเป็นของเหม็น แต่เราพิจารณาว่าเป็นของหอมน่ารัก โน้ท้น กันเรา”

และเมื่อเทศน์ฉบับท่านชอบถามผู้ฟังว่า “ฟังเทศน์หลวงตาดีไหม” คำถามเช่นนี้ ท่าน บอกว่า หมายถึงการฟังธรรมครั้งนี้ได้รับความสงบยืนของจิตให้ และเกิดสังเวชในความช้ำให้?

ท่านชอบตักเตือนเสมอว่าการปฏิบัติธรรมนั้นอย่างที่ท่านบูรพาจารย์ทั้งหลายดำเนินมานั้น ท่านพยายามไม่ให้เกิดความเบื่อหน่ายในการปฏิบัติธรรม พยายามให้เกิดความสนใจในธรรมปฏิบัติ อยู่เสมอ

การที่เราเกิดความเบื่อหน่ายในธรรมปฏิบัตินี้เป็นการที่เราจะดำเนินไปไม่ได้นาน และจะเป็นอันตรายต่อการปฏิบัติธรรมเป็นอย่างมาก แต่เกิดความสังเวชในธรรมบางอย่างนั้นเป็นการดี เพราะจะเป็นประโยชน์แก่เราผู้ปฏิบัติธรรมอย่างแท้จริง แต่ถ้าเบื่อหน่ายในความช้ำไม่เป็นไร เพราะถ้าเบื่อหน่ายในความช้ำแล้วก็เร่งพยายามทำความดีต่อไป

ปัจฉนบท

ในปี พ.ศ.๒๕๓๗ นับเป็นปีที่ ๔ ที่ หลวงปู่ตู่ อจลธมโน ได้อัญญาพระราหูวัดอรัญญาราม เก็บข้าวในมาตุภูมิของท่าน ในพระราชานุเคราะห์จะนิກว่า ท่านจะจากพากเราไปอย่างไม่มีวันกลับ ก่อนเข้าพระราหูท่านเคยพูดเสมอว่า

“การต้องการอะไรก็ให้เร่งรีบสร้างเอา คุณงามความดีทั้งหมดอยู่ที่ตัวของเราแล้ว ทันที ๔ นี้ เมื่อมันยังไม่แตกดันก็อาสาบันแตกดันแล้วก็อาสาบันไว้มีได้ ทันที ๔ ของหลวงตา ก็จะดับแล้วเหมือนกัน”

และบ่อยครั้งที่ท่านพูดว่า “ชาตุลุมของหลวงตาได้วันติดแล้ว บางครั้งมันเข้าไปแล้วก็ไม่ออกนา นานที่สุดจึงออกนา และเมื่อมันออกนาแล้วก็ไม่อยากจะเข้าไป”

เมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน ๒๕๓๗ ก่อนเข้าพระราหู คณะศิษยานุศิษย์ได้ไปกราบถวายความเคารพและถวายเครื่องสักการะเพื่อขอค่าระต่อท่าน ท่านก็ยังแข็งแรงดี ลูกขี้นั่งและก็แสดงธรรมให้ฟังตามสมควร นับว่าเป็นการฟังเทศน์ของท่านเป็นกันท์สุดท้ายกันท์นี้ดูเหมือนท่านจะจะใจแสดงให้ฟังโดยเฉพาะ เมื่อจบท่านบอกว่า กันท์เทศน์กันท์นี้เป็นกันท์สุดท้าย และเป็นทัวใจกรรมฐานของนักบวช

ท่านได้กล่าวท่านอย่างว่า “วันนี้จึงฟังเทศน์ให้ดี ๆ และจำเอาไว้พระต่อไปจะหาฟังได้ยาก ในโลกนี้ไม่ใช่จะแสดงธรรมได้เหมือนหลวงตาหรอก”

ท่านแสดงธรรมแต่ละครั้งนั้นนานมาก ท่านได้ส่งเคราะห์ทั้งวัตถุธรรมและนามธรรม ท่านได้ให้ไว้สารพัดอย่าง บางครั้งท่านได้หยุดในระหว่างเทศน์ เมื่อเทศน์จบลงแล้วท่านบอกว่า

“ขันท์ ๔ จะดับแล้ว ชาตุลุมวันติดแล้ว” จึงได้กราบเรียนถามท่านว่า “ท่านหลวงตามีเห็นด้วยหรือ ?”

ท่านบอกว่า “ขันท์ ๔ จะได้หยุดการแสดงธรรมเหมือนกัน แต่ถ้าจิตไม่หยุดมันก็หยุดไม่ได้ การแสดงธรรมเป็นหน้าที่ของเรนกิมานา ก็เพื่อทำประโยชน์ทั้งนั้นได้ความดีแล้วก็ต้องทำความดี เพื่อความดีอีก ตนเกิดมาเรื่องพุทธ รัตน์ใน สังฆ จึงจะเป็นคน ไม่ใช่สัตว์ เราต้องรู้จักพระธรรมให้ดีที่สุด” จึงจะเรียกได้ว่า พระมหาเปรียญ พระนักธรรม พระกรรมฐาน

เช้าวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๗๙ ท่านผู้อธิการตามปกติแต่ก็ไม่มากนัก สังเกตดูอาการ ท่านเห็นดีเห็นชอบอย่างเพลียมากที่เดี๋ยว นับแต่เวลาเข้าไปท่านพักผ่อนเล็กน้อย แสดงชรรน ตลอดแต่พูดเบามาก

ขณะที่ท่านกำลังเทศน์อยู่นั้น มีพระภิกขุสามเณรจากต่างจังหวัดมาถวายสักการะและรับฟังโอวาท ท่านให้ลูกศิษย์ช่วยพยุงลูกขึ้นนั่ง เมื่อลูกขึ้นนั่งแล้วท่านพูดว่า “สังฆารมณ์ที่ของหลวงตามกิตามก่อน ก็ต้องไปก่อนตามธรรมชาติ” ท่านเทศน์ประมาณ ๑๔ นาที คณะสงฆ์นั้น ก็ลากลับไป

ขณะนี้เวลาประมาณ ๑๖ นาฬิกา ท่านเห็นอย่างมากที่สุด พูดเบามาก ท่านบอกว่า “ล้มวิปริตแล้ว ไม่นีดแล้ว”

จากนั้นท่านได้ให้พรลูกศิษย์ไว้

“พุทธิโภ สุขิ ธรรมิ สุขิ สรุโน สุขิ จดuttaโร ธรรมานา วทุมนุติ อายุ วญญโน สุขิ พล”
แล้วท่านก็หัวเราะและยิ้มให้ลูกศิษย์ อันเป็นลักษณะเดิมของท่าน แสดงว่าท่านมีอารมณ์ดี ไม่สะทกสะท้านต่ออาการที่เกิดขึ้น

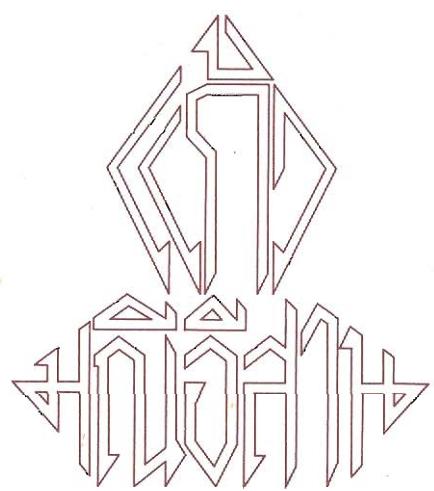
ในขณะนั้นมีท่านอาจารย์อุ่น ท่านอาจารย์วาน และพระภิกขุสามเณรหลายสิบรูปเดินทางมาถวายสักการะท่านด้วยความเป็นห่วงเป็นใย

แม้ท่านจะเห็นอย่างมากสักปานใดก็ตาม แต่ท่านก็ยังพูดอยู่เรื่อยๆ ถึงเสียงจะเบา แต่ก็พอฟังรู้เรื่องว่า ท่านพูดว่าอะไร

วาระสุดท้ายท่านพูดว่า

“ชาตุในหลวงตามวิปริตแล้ว”

จากนั้นท่านไม่พูดอะไรอีกเลยกิริยาอาการทุกอย่างสงบเงียบทุกคนแน่ใจว่า หลวงปู่ต้อ องธรรมโน ได้ถึงมรณภาพแล้ว เวลา ๑๙ นาฬิกาเศษ ท่านกลางสานุศิษย์ ทั้งบรรพชิตและญาติทั้งสิ้น ด้วยความอาลัยยิ่ง แต่เชื่อมั่นเหลือเกินว่า ท่านได้ไปสืบสันติสุขที่สุดแล้วสิริรวมอายุได้ ๙๙ ปี

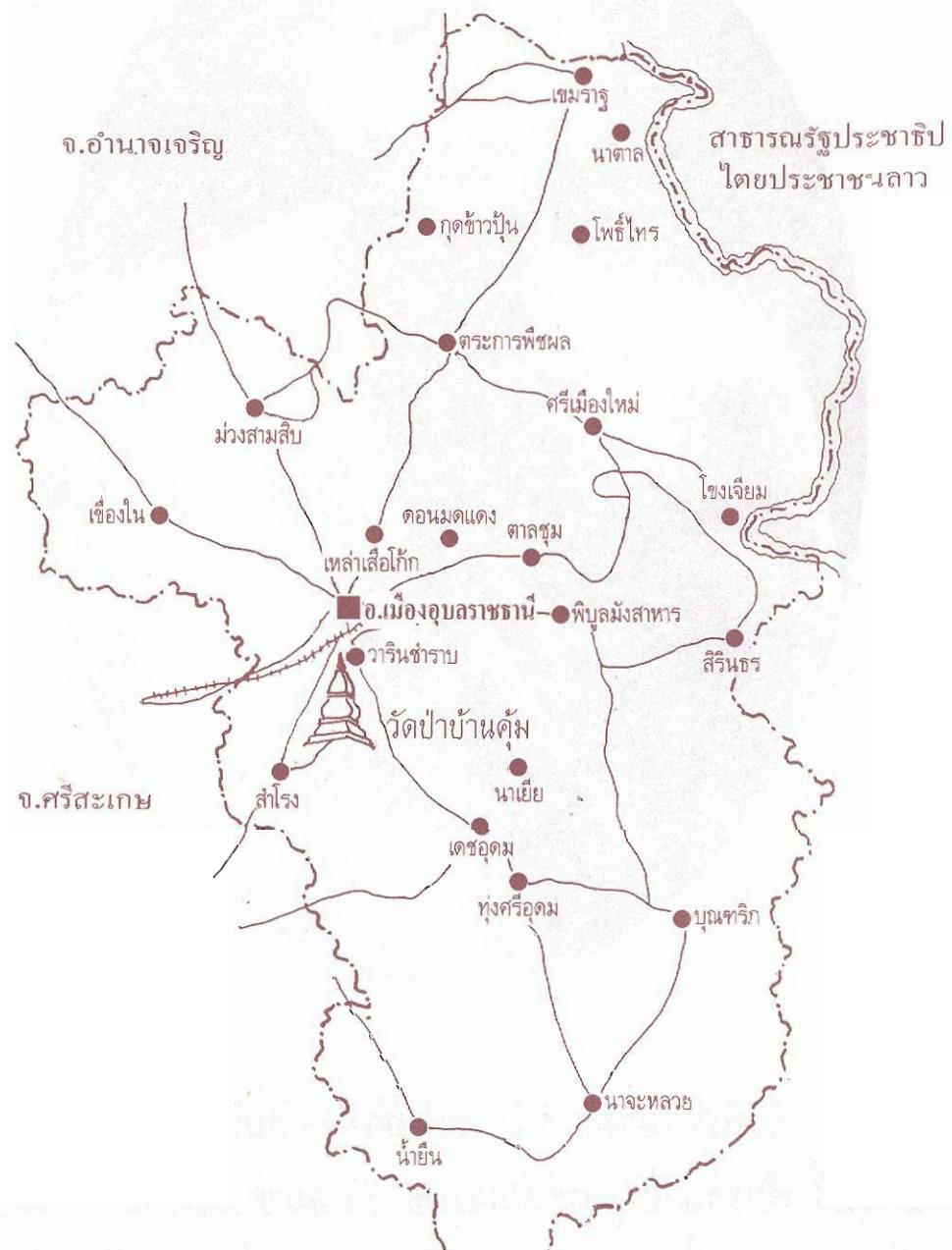




เมียน้อยเป็นวัตร วินัยจะทำให้เกิดศีลบริสุทธิ์
ทำศีลให้บริสุทธิ์ ศีลจะนำไปสู่การเป็นสามาธิ เกิดสามาธิจะนำไปสู่การเกิดปัญญา
ปัญญาจะเกิดขึ้นเอง รักษาวินัยให้แน่วแน่ ตั้งจิตให้เป็นหนึ่ง

หลวงปู่ทองรัตน์ กนุตส์โล

แผนที่แสดงที่ตั้ง วัดป่าบ้านคุ้ม อําเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี



แก้วมณีอีสาน มหาวิทยาลัยขอนแก่น



- ที่ตั้งจังหวัด
- ที่ตั้งอำเภอ



เส้นทาง
ที่ตั้งวัด

หลวงปู่ทองรัตน์ กนุตสีโล

วัดป่าบ้านคุ้ม ต.โภกสว่าง อ.สำโรง จ.อุบลราชธานี

ชาติกำเนิดและชีวิตปฐมวัย

หลวงปู่ทองรัตน์ กนุตสีโล เป็นแม่ทัพใหญ่แห่งกองทัพธรรม สายหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ฝ่ายมหานิกาย ที่มีอาจารย์ทางด้าน ไม่ติดที่ไม่ติดวัด สมณะสันโดษเป็นที่สุด หลวงปู่มั่นได้กล่าวกับ พระอาจารย์ทองรัตน์ ครั้งหนึ่งว่า “ฉितห่านเท่ากับฉิตร้าแล้ว จงไปเกศนา อบรมสั่งสอนได้ ด้วยเห็นว่าหลวงปู่เป็นพระแล้ว ปฏิบัติเดี้ยแล้วเป็นพระแท้จริง” หลวงปู่มั่น จึงไม่ผูกติดให้เป็นธรรมบุตร ดังลูกศิษย์รูปอื่นๆ หลวงปู่ทองรัตน์ จึงเป็นพระภิกษุผู้ประسان ติดต่อกันมาจนมานะนิกายให้เป็นพระป่า ยึดธรรมปฏิบัติตามบูรพาจารย์หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น

พระอาจารย์ทองรัตน์ กนุตสีโล ชาติภูมิเดิม นามทางรัตน์ บรรพบุรุษของตระกูลเป็น ชาวบ้านชี้ทวน อำเภอเชื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี แล้วพยายามย้ายถิ่นไปลุบบ้านสามผาง อำเภอศรีวันชัย หรืออำเภอศรีสังคม จังหวัดนครพนม เกิดที่บ้านสามผาง หรือบ้านชี้ทวน ยังไม่ทราบแน่ชัดเมื่อ พ.ศ.๒๕๓๑ เป็นบ้านเดียวกับท่านอาจารย์เกิ่ง และพระอาจารย์วัง แห่งภูลังกา ท่านมีพี่ชาย คนหนึ่ง เป็นกำนันของตำบลนี้ คือกำนันศรีทันน์ บิดาเป็นคนดีคนมั่งคั่งในหมู่บ้าน และมีหน้าที่ เก็บส่วย ในวัยเด็ก ท่านเป็นคนค่อนข้างจะหัวดืดอนิสัยออกจะนักเลง งานบุญประจำปีหรือเทศกาล ของหมู่บ้านช่วงวัยเริ่มเข้าสุวัยหนุ่ม ชอบไปทางนักเลงสุรา สะพายบังพิงเหล้าหรือกระบอกสุรา เหมือนนักเลงเหล้า พระอาจารย์หลวงปู่กิ ธมมุตตوم แห่งวัดป่าสามชัย บ้านสามชัย อำเภอ พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานี ศิษย์ผู้ใกล้ชิดคนหนึ่งของพระอาจารย์ทองรัตน์ เล่าถึงภูมิหลังของ ท่าน การศึกษามูลฐาน ท่านได้รับการศึกษาเบื้องต้นที่โรงเรียนบ้านเกิด

ชีวิตสมณะการแสวงหาธรรมและปฏิปทา

จากชีวิตคฤหัสถ์ที่สันุกสนานคึกคักนอง ค่อนไปทางนักเลงสุรากลางบ้าน พูดจาโง่งพาง พูดขำขันตลกขบขันและช่วยบิดามารดาทำมาหากินอย่างขยันขันแข็ง จนล่วงเลยวัยเบญจเพศหรือต้องท่านเจ้าเข้าสู่ร่มกาล่าพัสดร์

เหตุที่จึงใจที่ทำให้พระอาจารย์ท่องรัตน์ ตัดสินใจออกบวชก็คือ มีสาวชานบ้านคนหนึ่งมารักถึงขั้นจะหนีตาม ท่านเคยเล่าให้คิชัยฟังว่า “บัวหนึ่งผู้สาว” (บัวหนึ่งหญิงสาว) แต่เมื่อพระอาจารย์ได้บัวแล้วชាបชี้ในรัฐธรรมเงี้ยวไม่ยอมลาสิกขบท พระอาจารย์ท่องรัตน์ได้บรรพชาเป็นเณรแล้วลากลิกขเป็นเชียงทองรัตน์ มีชีวิตเสพสุขสันุกสนานและช่วยงานการบิดามารดา จนประมาณว่า พระอาจารย์อุปสมบทอีกครั้ง rája อายุ ๒๖ ปี โดยบัวที่บ้านสามผง มีเจ้าอาวาสวัดบ้านสามผงเป็นพระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์เก่ง และพระอาจารย์อุ่น เป็นพระกรรมวาจารย์ ได้ฉายาว่า กนุตสีโล พระอาจารย์สนใจและตั้งใจศึกษาพระธรรมวินัย ปริยัติธรรม ด้วยความเอาใจใส่โดยอยู่ในสายพระวัดบ้านนานถึง ๕ พรรษา จึงเป็นพระปฎิโมก्ष ที่แตกต่างในการสรุปปฎิโมก्ष

ในพระชาที่ ๖ พระอาจารย์เริ่มเปื่องหน่ายต่อการศึกษาปริยัติ นึกเปรียบเทียบการปฏิบัติกับพระธรรมวินัย ของตนแล้วดูจะห่างไกลกันมาก ยิ่งมีความสังสัยในการประพฤติปฏิบัติว่าจะไม่ใช่แนวทางที่ถูกต้อง อีกทั้งได้ยินข่าวครุภ้ออาจารย์ในทางวิปัสสนากรรมฐานที่สกุลนคร คือ พระอาจารย์มั่น ภูริทตโต และพระอาจารย์สารี กนุตสีโล ซึ่งพำนักอยู่ที่วัดป่าสุทธาวาสและวัดป่าในละแวกเขตอ่าเภอโคลกศรีสุพรรณ อ่าเภอเมือง จังหวัดสกุลนคร ว่าเป็นผู้มีคุณธรรมสูง ชำนาญด้านวิปัสสนาธุระ มีประชาชน เคารพเลื่อมใสครรภามาก ดังนั้นในพระชาที่ ๖ พระอาจารย์ท่องรัตน์ได้เดินทางไปจังหวัดสกุลนคร เข้ามัสการและขอโอกาสสามปัญหาในข้อวัตรปฏิบัติ ปกิณகธรรมและวิสุทธิมรรค จึงขอฝ่ากตัวเป็นคิชัย พระอาจารย์อ่อน ปุกโณ (อายุ ๒๖ ปี ๕๙ พรรษา) แห่งวัดจันทิยาวาส นครพนม คิชัยผู้ใกล้ชิดรูปหนึ่งได้เล่าถึงการไปศึกษาธรรมของพระอาจารย์ท่องรัตน์กับพระอาจารย์มั่น ภูริทตโนห่ากระไว้ว่า ขันแรกของการศึกษา หลวงปู่ทองรัตน์ไม่รู้สึกอะไร ภวนานตามธรรมดากลางปุ่มนี้ได้แนะนำว่า รู้ไม่รู้ไม่สำคัญขอให้ทำจิตใจให้รู้จักจิตวัสดุหรือไม่สงบ พระอาจารย์ท่องรัตน์ได้ออกวิเกกเที่ยวชุดงค์ไปแล้วกลับมาตามพระอาจารย์มั่นอีก โดยถามว่าจิตสงบเป็นอย่างไร พระอาจารย์มั่น ตาม “เท่าที่ท่องรัตน์ ปฏิบัติทุกวันนี้รู้สึกว่าเป็นแบบนิด” พระอาจารย์ท่องรัตน์ตอบว่า “มีเหตุหนักกายหนักใจ ใจฟืดเกื่องนัก” พระอาจารย์มั่นแนะนำว่า “เรื่องที่หนักกายหนักใจนั้น ไม่ใช่เพราการบันพัญญา แสดงว่ามีความเชื่อมั่นศรัทธาอยู่ในการปฏิบัติอย่างท่า แต่ในรู้จักวิธี การปฏิบัติให้รักษาจิต รักษาเรียบห่วนขัช กิจวัตร ข้อวัตรวินัย ต้องเข้มงวด ปฏิบัติถึงแล้วก็จะเกิดเมตตา มีเมตตาแล้วแสดงว่ามีศรัทธาอยู่ มีศรัทธาอยู่แล้วจิตก็สงบ จิตสงบแล้วจะเกิดสมานะ” พระอาจารย์ท่องรัตน์ได้อุบายนธรรมปฏิบัติแล้วได้นมสการลาออกจากวิชุดงค์ จนกระทั่งรู้จักสมาชิกแล้ว จึงมาหาท่านพระอาจารย์มั่น และได้เล่าให้ท่านฟังว่า สมรู้จักแล้วสมาชิก ท่านพระอาจารย์มั่นจึงถามว่าที่ว่ารู้จักนั้น รู้จักแบบไหน พระอาจารย์ท่องรัตน์ตอบว่า รู้จักเนื่องเป็นสมาชิกแล้วก็หมาย เนาะจิต หลวงปุ่มนี้ ได้แนะนำต่อว่า จิตสงบแล้วก็ให้พิจารณาขั้นนี้ & ให้รู้จักอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา พระอาจารย์ท่องรัตน์ จึงได้ออกวิเกก

ธุดงค์ไปตามทุบทิวยกพาป้าห้าต่าง ๆ ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระผู้เป็นบูรพาจารย์ เช่น ห้ามเทศน์เด็ดขาด ให้ระวังสำรวม ให้อยู่ตามต้นไม้ อยู่ป่า สรรเสริมกิที่มีอุปนิสัยต้องกันในระหว่างจำพรรษาอยู่กับพระอาจารย์นั้น คือ พระอาจารย์บุญมี บ้านสูงเนิน กดจิก นครราชสีมา

หลวงปู่กิเล่อิ่งพระอาจารย์ทองรัตน์ให้ไว้ว่า นอกจากพระอาจารย์มั่น ภริตรุโต แล้ว พระอาจารย์ทองรัตน์ ท่านเคารพนับถือ พระอาจารย์สารี เป็นอาจารย์อีกรูปหนึ่ง ซึ่งท่านกล่าวถึงมากที่สุด เมื่ออุกฤษดงค์ใหม่ ๆ ในพรรษาที่๗ กับพระอาจารย์มีได้มีญาติโยมมาสนทนากธรรมและขอฟังเทศน์จากท่าน หลวงปู่กิล็อกจะบ่ายเบี่ยงว่าเรนาวน้อย อายุพระราษฎร์ไม่มาก ครูบาอาจารย์ยังไม่ให้เทศน์

พระอาจารย์ทองรัตน์ ท่านเป็นผู้เคร่งครัดในข้อวตรปฏิบัติเป็นอย่างยิ่ง ท่านเป็นผู้มักน้อยสันโดษ และปฏิบัติมาก ถือการอยู่ป่าตามโคนต้นไม้ บางทีท่านเอาศีรษะหนุนโคนต้นไม้ บางทีนอนหนุนกิ่งไม้มัดรวมกับใบไม้หรือบางทิกก์อา芳งช้าญาติโยมมัดเป็นหมอนหนุน บางครั้งนั่งสมาธิกางป่าไม้มีมัง บางทีได้กระบอกหัวกีดสะพายปลีกตัวขึ้นไปอยู่รูปเดียวหลังภูเขาพยาภากเพียรภานาอยู่อย่างสม่ำเสมอ

ความมักน้อย และเคร่งครัดต่อพระธรรมวินัย ไม่ใช่สิ่งของที่เข้าไม่ถวายและไม่อุกปากขอ เพราะถือว่าเข้าไม่ใช้ญาติโยม ไม่มีด้วยและผ้าอามาปะชุนผ้าเจวาร ท่านได้ทำหานามและไม่ป่วยเป็นสอดดีดส่วนที่ขาดเอาไว้ ครั้งหนึ่งผ้าเจวารขาดจนไม่สามารถหาอะไรมาเย็บได้ หลังจากกลับจากธุดงค์ ท่านเข้าไปบนมัสการพระอาจารย์มั่น ขอ落กกลับบ้านสามัอง จะไปขอผ้ามาทำเจวาร พระอาจารย์มั่นทรงมาจิตของท่านโดยกล่าวว่า “อยากจะได้ธรรมไม่ให้หรือจึงนานาหง อะแวงหารธรรมนั้นไม่ให้ ของง่าย” และท่านยังพูดต่ออีกว่า “ไม่ใช่คิดถึงบ้านหรือ ถ้ามัวมาคิดถึงบ้านจะไปถึงไหน ทำความเพียรให้มาก จะได้เห็นธรรมเร็วขึ้น”

พระอาจารย์มั่นแนะนำให้ไปปฏิบัติธรรมที่ถ้ำพระทวารจะสำเร็จเร็วขึ้น

พระอาจารย์ทองรัตน์ เรียนว่า ถ้ำพระทวานี้ได้ยินว่า พระรูปได้ไปแล้วมีแต่ตายกับตายไม่เคยกลับมา ที่กกลับมาเมื่อเป็นล่ออย ล่ออย (เป็นห้อย) หันนั้น

พระอาจารย์ทองรัตน์ ได้เดินทางไปถ้ำพระทวาร ซึ่งขึ้นชื่อว่า เจ้าที่แรง และไปบ่าเพญภานา จำพรรษาอยู่รูปเดียว ในเดือน ๑๐ ขึ้น ๑๕ ค่ พระอาจารย์ได้นั่งสมาธิสบบึงอยู่ในถ้ำในกลางดึก ได้ยินเสียงอึกทึกครึกโครม เมื่อันเสียงฝุ่นสัตว์และคนจำนวนมากวิ่งอยู่บนภูเขาทั้งลูกหนึ่อน้า ภูเขาทั้งลูกลั่นสะเทือนไปทั่ว มีเสียงหวีดร้องคล้ายสัตว์และคน พระอาจารย์เล่าให้คิชัยฟังว่า พระอาจารย์ขอลูก ผມบันศีรษะตั้งอยู่ทรายวันตั้งใจอยากจะออกไปดู แต่ก็นั่งเป็นสมาธิสบบองอยู่อย่างนั้น และความคิดหนึ่งก็โผล่แย้งว่า ไม่ใช่ธุระของเราระ เรื่องของเข้าขาจะเป็นอะไรก็อยู่ด่างหาก เรื่องของเรารักษ์อยู่ด่างหาก เมื่อตั้งสติได้มั่นแล้ว ทำให้เกิดความสงบเยือกเย็น เปิกบาน ไม่มีความกลัวใด ๆ และความกลัวตนแรก ๆ หายไปหมดลื้น มีความรู้สึกใหม่เกิดขึ้นคือ อยากเทศน์อยากจะโปรดสัตว์ทั้งหลาย มันเหมือนว่าแม้จะมีด้วยมาเย็บปากไว้ด้วยก็จะขาดมันอย่างเทศน์อยากจะเทศน์โปรด

คนทั้งโลก อย่างไปเห็นประเทคโนโลยีเดียวหันพม่า มาลายู จึงนั่งเทคโนโลยีคนเดียว เป็นเวลา ๗ วัน ๗ คืน ไม่ได้อยู่ไม่ได้นอน ญาติโยมที่อยู่หมู่บ้านใกล้ๆ เข้าเท่าน้ำไม่ไปบินพาตหลายวัน คิดว่าคง มีอะไรเกิดขึ้นกับท่านและได้ชี้แนะ ท่านจึงรู้สึกตัว

วันต่อมาหลังจากรู้สึกตัวท่านได้ลงไปบินพาต เนื่องจากไม่ได้นอน ๗ วัน ๗ คืน ตาจึง แดงก่ำไปหมดทั้ง ๒ ตา โอมหกวา อาจารย์ป่วยหรือตาลึงแดง ท่านตอบโดยไม่ป่าว่ายังดี โอมสาม ต่อไปว่า ท่านล้นอาหารได้ดีอยู่หรือ ท่านตอบว่าล้นได้ดีอยู่ แต่พอถึงเวลาฉันเนื่องจากไม่ได้ล้น มาหลายวัน ร่างกายไม่รับอาหาร ฉันได้ ๒-๓ คำ จึงได้รู้สึกตัวว่าได้โกหกญาติโยมไปแล้ว จึงได้ตั้ง สติใหม่ และตั้งจิตให้มั่นคงจิตใจได้กลับเป็นปกติและเกิดความสงบเยือกเย็นเบิกบาน

เมื่อออกพรรษาแล้ว พระอาจารย์ได้เดินทางกลับไปนัมสการพระอาจารย์มั่น และได้เล่า เหตุการณ์ให้พระอาจารย์ฟัง ท่านพระอาจารย์มั่นบอกว่า จิตท่านกับจิตเราเท่ากันแล้ว ต่อไปท่าน อยากจะเห็นเทคโนโลยี

พระอาจารย์ทองรัตน์ ท่านเป็นพระที่ไม่ยึดติดในเสนาสนะชอบลันโดเช จำพรรษาแต่ละ แห่งไม่นานมักจะย้ายวัด หรือออกธุดงค์ตามป่าเขาเป็นส่วนใหญ่ ในพรรษาต่อ ๆ มา ท่านได้ธุดงค์ไป พึ่งประเทศไทยและประเทศพม่ากับพระอาจารย์มี นอกจากนี้ก็ยังธุดงค์ไปทั่วภาคอีสานและภาคเหนือภาคกลาง

ด้านอุปนิสัยของพระอาจารย์ทองรัตน์ เป็นผู้มีอารมณ์ขัน พูดจาโง่งมง เลียงดังกังวน ลูกศิษย์ลูกหาบ่ายเบรง ท่านมีนิสัยทำอะไรแปลง ๆ แปลก หลวงพ่อชา สุกทุโภ ซึ่งนับถือพระอาจารย์ ทองรัตน์เป็นพระอาจารย์ของท่านรูปหนึ่ง เดยกันให้คิมย์ฟังถึงพระอาจารย์ทองรัตน์เสมอในความ เคราะห์ที่ท่านมีต่อพระอาจารย์ ความซื่อชอบปฏิปักษ์ที่หัวหาญอึกหั้งปัญญากรณ์ และอารมณ์ขัน ของท่าน เป็นต้นว่า เมื่อไปบินพาตในหมู่บ้าน ท่านไปหยุดยืนที่หน้าบ้านหลังหนึ่ง เมื่อเจ้าของบ้าน เหลือบมาเห็นพระ ก็ร้องว่า “ห้าวยังไม่สุก”

แทนที่พระอาจารย์ทองรัตน์ จะเดินจากไป ท่านกลับร้องบอกว่า “บีบีนหยังดอกสุก พ่อสิท่า ฟ้าว ๆ เริงไฟเข้าเด้อ” (ไม่เป็นไรลูก พ่อจะคอย เริงไฟเข้าເຄອະ)

ระหว่างพำนักอยู่กับหลวงปู่มั่น และไม่ค่อยได้ฟังเทคโนโลยี พระอาจารย์ทองรัตน์ก็มีอุบาย หลายอย่าง ที่ทำให้หลวงปู่มั่นต้องแสดงธรรมให้ฟังจนได้ อย่างเช่นครั้งหนึ่ง ไปบินพาต ท่านก็ เดินแซงหน้าหลวงปู่มั่น แล้วก็วัดอาแยกกว่าจากบารอกมากดังกรีว่า ๆ และอีกครั้งหนึ่งท่าน ไปส่องเสียงเหมือนกำลังชกมวย เตะถึงตันเส้าอยู่อย่างอุตสุดใต้ถุนกุฎีหลวงปู่มั่นนั้นเอง ในขณะที่ เพื่อนสหธรรมิกต่างก็ลัวกันหัวหด ผลก็คือ ตกกลางคืน ลูกศิษย์ลูกหาบ่างก์ได้ฟังเสียงหลวงปู่มั่น อบรมด้วยเทคโนโลยีให้ญี่ห์ ทั้ง ๒ ครั้ง

หลวงพ่อชา เล่าว่า พระอาจารย์ทองรัตน์ เป็นผู้อยู่อย่างฝ่องแฝงจนกระทั่งวาระสุดท้าย เมื่อท่านมรณภาพนั้น ท่านมีสมบัติในย่ำมคือ มีดโภนเพียงเล่มเดียวเท่านั้น

หลวงปู่กินรี จนทิโภ ศิษย์ต้นรุปแรก ผู้ใกล้ชิดที่สุดได้เล่าถึงหลวงปู่ท่องรัตน์ กนุตส์ໄลว่า เป็นพระอาจารย์ผู้เฒ่า ที่มีปฐบพากลางสูงยิ่ง ท่านมีความรู้ ความสามารถเก่งกาจเฉพาะตัว เป็นนายทัพธรรมที่หลวงปู่มั่นท่านไว้วางใจที่สุด นิสัยของพระอาจารย์ท่องรัตน์นี้ท่านมีความเห้าหานญและน่าเกรงกลัวยิ่งนัก ซึ่งในบางครั้งกิริยาท่าทางของท่านออกจะดุดันราวก้าวร้าว แต่ภายในจิตใจจริง ๆ ของท่านนั้นไม่มีอะไร หลวงปู่กินรี กล่าวต่อไปว่า มืออยู่คราวหนึ่งในห้องพระวิเศษสานุศิษย์ของหลวงปู่มั่น ซึ่งก็มีพระอาจารย์ท่องรัตน์รวมอยู่ในที่นั้นด้วย หลวงปู่มั่นมองดูพระอาจารย์ท่องรัตน์ แล้วเรียกชื่อว่า “ท่องรัตน์” “ดีด” พระอาจารย์ท่องรัตน์ประนามมือแล้วขานรับอย่างอนุห้อง (คำว่า “ดีด” เป็นภาษาอีสาน ซึ่งแปลว่า “ขอรับกรรม” เม้นคำสุภาพอ่อนน้อมที่สุดสำหรับคฤหัสด์ และพระผู้น้อยนิยมใช้พูดกับพระวิเศษหรือพระเกรดผู้ใหญ่ ซึ่งมักจะใช้กิริยาประนามมือให้วรรหะห่วงอกควบคู่ไปด้วย)

หลวงปู่มั่นท่านจึงพูดต่อไปว่า เดียวนี้พระรามีเมื่อ昆กับเมื่อก่อนนะ เครื่องใช้ไม่สอยสนุ่ ผงซักฟอกอะไร ๆ มันหอมฟุ้งไปหมดแล้วนะ “ดีด” พระอาจารย์ท่องรัตน์กล่าวตอบอีก ต่อมาขณะที่พระอาจารย์ท่องรัตน์นั่งอยู่ที่แห่งหนึ่ง มีกลุ่มพระวิเศษ ๒-๓ รูป เดินผ่านท่านไป พระอาจารย์ท่องรัตน์จึงร้องขึ้นว่า “อืย...หอนผู้น่า” (ผู้น่า แปลว่า ชายหนุ่ม บ่าวเป็นคำไทยแท้ภาษาอีสาน นิยมเรียกว่า “ผู้น่า”) ในที่นี้เป็นวิธีการอย่างหนึ่งของพระท่องรัตน์ที่ใช้สำหรับสั่งสอนสานุศิษย์ของท่าน

อยู่มawanหนึ่ง พระอาจารย์ท่องรัตน์ได้เป็นปัจฉาสมณะ (สมณะผู้ตามหลังคือพระผู้น้อยที่ไปกับพระผู้มีอาโลกรว่า) ท่านได้ติดตามไปกับพระมหาเถระรูปหนึ่งในการเที่ยววิชาจารบินนาตามที่เป็นหลวงปู่มั่นหรือท่านเจ้าคุณอุนาลีคุณปนาจารย์ (จันทร์ สิริจันโน) องค์ใดันไม่ทราบชัดพร้อมด้วยพระวิเศษ-สามเณรอีกหลายรูป ในเส้นทางที่เดินไปนั้น ท่านพระมหาเถระเดินหน้าพระวิเศษหั้งหลัง ผลิญมกถีที่แห่งหนึ่ง ก็มีวัวตัวผู้ตัวหนึ่งปราดเข้ามาต่อหน้าท่านพระมหาเถระท่าทางของมันบอกให้รู้ว่าไม่เป็นมิตรกับใคร ท่านพระมหาเถระจึงสำรวมจิตหยุดอยู่กับที่ โดยที่ไม่มีใครคาดฝันมาก่อนท่านอาจารย์ท่องรัตน์ก็เดินเริ่มเข้าหาวัวตัวนั้น พร้อมกับพุดด้วยเสียงอันดังว่า “สู้ร์” วัวตัวนั้นตกใจได้วงหลบหนีไปในทันที อีกครั้งหนึ่งเกี่ยวกับปฏิปทาในการสอนศิษย์ของพระอาจารย์ท่องรัตน์ เรื่องมืออยู่ว่า เวลากลางคืนคืนหนึ่ง พระผู้ชราaruปหนึ่งกำลังนั่งทำสมาธิภาวนาอยู่หนัน “อุกหนินิต” ได้เกิดขึ้นแก่พระชราaruปหนึ่น นิมิตคือ เครื่องหมายสำหรับให้จิตกำหนดในการเจริญกรรมฐาน gapที่เห็นในใจของผู้เจริญกรรมฐานหรือgapที่เป็นอารมณ์กรรมฐานมี ๓ อย่าง คือ

๑. บริกรรมนิมิต คือ นิมิตในการกำหนด (บริกรรม) คือ การที่วิเศษเพ่งดู วัดถุหรือกลิ่นอย่างโดยย่างหนึ่งเป็นอารมณ์ในการภาวนา สิ่งที่เพ่งนั้น เรียกว่า บริกรรมนิมิต

๒. อุกหนินิต แปลว่า นิมิตเจนใจ คือ วิเศษเพ่งดูวัตถุใด หรือกลิ่นใดเป็นอารมณ์ดังกล่าวมาแล้ว จะสามารถทำได้จนเจนใจ แม้จะหลับตาลงก็ยังสามารถมองเห็นวัตถุหรือกลิ่นนั้นได้ติดตา gapที่ติดตาติดใจนั้นเรียกว่า อุกหนินิต

๓. ปฏิภาณมิต แบ่งว่า นิมิตเที่ยบคือ คือ เมื่อภิกขุเพ่งเน้มมิตที่สองคือ อุคหนามิต ดังกล่าวแล้ว สามารถรุ่งแต่งดัดแปลงให้นิมิตนั้นใหญ่เล็กก็ได้ตามประถานานมิตอย่างนี้เรียกว่า ปฏิภาณมิต เมื่อเกิดอุคหนามิตขึ้น พระภิกขุควรรู้ปัจจันก์ได้เห็นร่างของท่านในนิมิตลายเป็นปางตัวขนาดเชื่องเลยที่เดียว (บางคือ สัตว์ลีท้าชนิดหนึ่งตัวคล้ายกระรอก โตเกือบท่าค่างอยู่ตามโพรงไม้ สีเขียวทั้งสองมีหงส์เป็นพืดคล้ายๆ ปีก โผล่มาได้ใกล้ๆ) ปางนั้นได้โผลบินไปมาระหว่างต้นมะพร้าวในสวนแห่งหนึ่งอยู่ต่อลอดคืน พระชารูปนั้นทำさまขี้เกิดอุคหนามิตอยู่จนอรุณรุ่งอาการเหล่านั้นมันยังติดตาติดใจไม่หาย แม้จะลุกออกจากที่ไปเที่ยวบินนาทีแล้วก็ตาม ทำให้เกิดบิดพร้อมๆ กับความลงสัยในการแห่งนิมิตเหล่านั้น เดินบินนาทีไปเจริญครุณคิดถึงเรื่องนั้นอยู่ตลอดเวลาและก็ยังไม่ได้เล่าให้ใครฟังทั้งนั้น ตั้งใจว่าวนี้ฉันเข้าว่าเรื่องแล้วจึงจะเข้าไปให้ท่านครูบาอาจารย์แนะนำ พอพระบินนาทามาถึงวัดก์เดินไปที่โรงฉันอันเป็นที่ซึ่งพระเณรจะมาฉันภัตตาหารรวมกันที่นี่ทุกเช้า พอดีนมาที่โรงฉันเท่านั้นก็พลันได้ยินท่านครูบาอาจารย์ท่องรัตน์ร้องทันทีด้วยเสียงอันดังพังชัดว่า “บ่ร่วมใหญ่น่าแล้ว”

ยังมีเรื่องที่ค่อนข้างจะขับอีกหลายเรื่อง ที่เกี่ยวกับปฏิปทาของพระอาจารย์ท่องรัตน์ผู้เป็นอาจารย์ของหลวงปู่กินรี ซึ่งมีเรื่องเล่ากันว่า ครั้งหนึ่งท่านอาจารย์ท่องรัตน์พำนักอยู่ที่ป่าช้าใกล้หมู่บ้านแห่งหนึ่ง ชาวบ้านส่วนมากเป็นมิจฉาชีวี (มีความเห็นผิด) แต่คนที่ดีก็มีอยู่ พากที่เห็นผิดส่วนมากมักจะเข้าใจว่าท่านเป็นน้าและจะเกลียดลงชั้งด้วย เพราะเหตุว่าบีชีการสอนธรรมะของท่านค่อนข้างจะดุเดือดเม็ดร้อน ประกอบกับท่านมักจะเน้นหนักกำสอนไปในเรื่องการให้ทาน ซึ่งชาวบ้านพากที่ชอบการกินเล่นสนุกเยาและประพฤติผิดศีลธรรมหง້ายหง້ายขัดอกขัดใจเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ดังนั้นในตอนเช้าวันหนึ่งขณะที่ท่านอาจารย์ท่องรัตน์เที่ยวบินนาทีหลายคนใส่บาตรซึ่งของที่ใส่นั้นก็มีข้าวเหนียวเป็นหลัก ก็มีห่อหมกที่ห่อด้วยใบตองใช้ต่างๆ เมื่อมาถึงวัดเข้าสู่โรงฉันสามเณรนำบาตรมาให้ท่าน พอหยิบห่อหมกห่อหนึ่งออกมากดู ปรากฏว่ามีกบเป็นๆ ตัวใหญ่ตัวหนึ่งกระโดดจากข้างในบาตรของท่านทันที ท่านอาจารย์ท่องรัตน์ถึงกับร้าวพิงว่า “เก็บไหแบบเข้าหนู เท่านี้ก่อนมาน้อเงินนาได้มาตราสีห์แล้ว” เสียงและสีหน้าของท่านปราศจากแวงบังตึ้ง ท่านกลับหัวเราะชอบใจอีกเสียด้วยซ้ำ เรื่องของพระอาจารย์ท่องรัตน์ผู้เป็นอาจารย์ของหลวงปู่กินรีนี้มีอยู่มากมาย เช่น ในคราวหนึ่งซึ่งเป็นขณะที่พระอาจารย์ชา ศุภทูโภ แห่งวัดหนองป่าพงในปัจจุบัน ท่านเดินธุดงค์รอบแรมไปตามป่าเขาในเขตจังหวัดต่างๆ อยู่นั้น พอพระอาจารย์ชาได้ยินกิตติพธ์ของท่านอาจารย์ท่องรัตน์ จึงตั้งใจจะไปกราบคารวะและรับโโคหาธรรมจากท่าน ขณะอยู่ที่วัดป่าบ้านชีหวาน เขื่องใน เมื่อพระอาจารย์ชาได้เดินทางมาถึงวัดของท่านอาจารย์ท่องรัตน์จึงได้ปลดบาตร ย่ามและลดจีวรลง เดินเข้าไปในอุโบสถตามธรรมเนียมในอาคันตุกุวัตรทุกประการ พระอาจารย์ชาได้พบกับพระภิกขุรูปหนึ่งที่พระอาจารย์ท่องรัตน์บอกให้มาต้อนรับ จึงถามว่าท่านอาจารย์ท่องรัตน์อยู่ไหน? พระรูปนั้นได้ชี้น้ำไปอีกทางหนึ่งเป็นเครื่องหมายว่าท่านอาจารย์ท่องรัตน์อยู่ที่โน่น ท่านพระอาจารย์ชาจึงวางบริขารแล้วเดินตรงไปป่า ซึ่งขณะนั้นท่านอาจารย์ท่องรัตน์กำลังยืนเอามือถือไม้กวาดอยู่ พ้อไปถึง กำลังจะคุกเข้ากับลงกราบท่านอาจารย์ท่องรัตน์ก็เหลือบมามองหน้าพร้อมกับชิงถามขึ้นก่อนว่า “ชามาแล้วหรือ?” ทำเอาพระอาจารย์ชาสรุสึกแปลกใจที่ท่านกล่าวเรียกชื่อด้วยก็ต้องหั้งที่ไม่เคยเจอกันมาก่อน

หลวงปู่ทองรัตน์เที่ยวชุดงดสูบประเทศลาวบ่อยๆ ครั้งหนึ่งท่านพระอาจารย์อ่อน ปกุโณ ได้ชุดงดคิดตามไปกับหลวงปู่กินเรี เพื่อกราบคารัวะที่บริเวณดอนพระเจ้า บ้านบุ่งแมง ใกล้บ้านแพง ริมฝั่งโขงซึ่งหลวงปู่ทองรัตน์ได้มามาพำนักปฏิบัติธรรมที่นี่มากกว่า ๗ วันแล้ว จึงทราบเรื่องอัศจรรย์ ของหลวงปู่ว่ามีนายข้ออยห้างได้นำช้างโขลงหนึ่ง ๑๖ ตัวเดินทางผ่านจะไปเวียงจันทน์ เมื่อมาถึงป่า บริเวณดอนพระเจ้าให้ช่วยทำพิธีขอมากราบคารัวะพวากภูมิภูตผีต่างๆ ในโขงเขตนี้ โขลงห้างก็ยังใช้ งวงกอดรัดต้นไม้มืออยู่เหมือนเดิม ชาวบ้านจึงแนะนำให้นายข้ออยห้างไปกราบคารัวะหลวงปู่ทองรัตน์ หลวงปู่ทองรัตน์กล่าวว่าไม่ใช่เรื่องของพ่อ แต่ว่าช้างมันหิว นายข้ออยห้างตอบว่าพวากะจะเพิ่งให้พัก และถึงอาหารมาอีกไม่ไหว ขอได้กราบแม่สการหลวงปู่แล้วยกันธ์ ๕ แม่สการ เมื่อเดินทางไปบียง โขลงห้าง เท็นห้างกินใบไม้มืออยู่ตามปกติ ลูกคิชัยจึงนำสการถามหลวงปู่กินเรี ท่านบอกว่าเป็นอภินิหาร ของหลวงปู่ทองรัตน์ เพราะเคยเห็นเครื่องหมายคลังที่ร่วมเดินชุดงดค์ร่วมกันมากกว่า ๕ ปี

หลวงปู่กินเรี กล่าวตอบว่า หลวงปู่ทองรัตน์อยู่คนเดียว ก็มีการแสดงธรรมโดยส่วนมาก จะเป็นเวลากลางดึกที่สานุคิชัยได้พักผ่อนจำวัดแล้ว แต่ท่านยังมีการเทศน์มีเลี้ยงการถามการตอบปัญหาคล้ายกับมีคืนไปถามปัญหาตอบปัญหา หลวงปู่กินเรี คิดว่าท่านมีอะไรสำคัญอยู่กับตัวท่านคล้าย กับมีเหวดามาถามปัญหา จึงแสดงธรรมแก่ปัญหาข้อธรรมคำถามต่างๆ

พระอาจารย์อ่อน ปกุโโน ได้เล่าถึงหลวงปู่ทองรัตน์ไว้ว่าไม่มีวัดออยู่ อยู่ร่มไม้มี กระห่อไม้มี ตลอด เป็นภูมิที่ต้องเพียงเพื่ออาศัยอยู่สักปีเดียว เพราะท่านรักการเดินชุดงดค์บริหารนาตรีใน เดียวตั้งแต่ป่าจนมรณภาพ สันโดษมักน้อยที่สุด นิสัยอย่างหนึ่งคือไม่ยอมให้ลูกคิชัยติดตามหรือ อยู่ใกล้ พบศึกษาข้อธรรมแล้วให้แยกหนี ภูมิที่ชาวบ้านศรัทธาสร้างให้สวยงาม จะไม่ลองครั้ทชา ซึ่งยังดำเนินไม่มีปัญญาชอบภูมิที่สร้างวันเดียวเสร็จ ไม่รักสวยรักงานให้ทำง่ายๆ เพราะไม่นาน ก็ชุดงดค์ไป หลวงปู่เคยจำพราระระหว่างฝั่งโข-บ้านสามผง, บ้านพงพะเน, บ้านคิริวันชัย อ.ครีสต์คาม นครพนม บ้านคงชน บ้านคงมะเกลือ และบ้านไผล้อม บ้านโนนห้อม อ.เมือง ลักษณะ อุดรธานี นครราชสีมา อุบลราชธานี แขวงจำปาคั้กเดี และเขมรตอนบน

พระอาจารย์อ่อน ได้เล่าต่อว่า ที่วัดป่าครีคุณ อำเภอแกะ มีคืนเอกบ่มรีวิต ไก่มรีวิต แม่กระหงซึ่งเคยไปสืบแต่ห่าน ด้วยสำคัญผิดคิดว่าห่านเป็นพระมักษ์ได้ ชาวอำเภอแกะบางคนไม่ชอบ ทำบุญ หลวงปู่ทองรัตน์มีเมตตาสูงส่งอย่างให้ได้บุญจึงตะแคงบำบัดรับบินบทของญาติโยม แหล่ง ชุมชนที่ไม่ชอบให้หานไม่อยากหานยังชอบไปโปรดบ่อยๆ แม้ผ้ากฐินที่ท่านนำมาเย็บเป็นจีวร ยังถูก ทำลายฉีกหักขณะที่ไปบินบทฯ ญาติโยมบางคนเกลียดชังห่าน ห่านพูดคล้ายดุแต่ใจไม่ดุ

พระอาจารย์คำดี พระผู้น้องของหลวงปู่บุญมี แห่งอำเภอไผ่-วีเชียรบุรี จังหวัด เพชรบูรณ์ที่เป็นชายโยธรผู้อยู่ร่วมและปรนนิบัติพระอาจารย์ทองรัตน์ตั้งแต่ครั้งอยู่สกลนครเรื่อยมาจนถึงอุบลราชธานี ท่านได้เล่าให้ฟังว่าอุบันลัยของห่านครูบาอาจารย์น่าเกรงกลัวมากกิริยาห่าหางดู วาจ้าโงพง เสียงดัง ลูกคิชัยอยู่ด้วยได้ไม่นาน ยังผู้ปฏิบัติหย่อนยาน ไม่ชื่อตรงต่อตนเอง หลอกลวง ตัวเอง มีภูมิจิตภูมิธรรมตัวไม่ก้าวหน้าปฏิบัติธรรมฝึกจิตบางขณะเวลา ต้องโดนเล่นภูมิจิต โดยทดสอบอารมณ์ ตรวจสอบอารมณ์อยู่ตลอดเวลา ยินดียินร้ายในรูปร่างลักษณะเสียง ดู ลูกคิชัย กีอบทุกคนจึงกลัวห่านครูบาอาจารย์มาก ห่านอาจารย์คำดีเล่าต่อว่าห่านครูบาอาจารย์ทองรัตน์มักใช้

คำว่า “พ่อ” กับลูกศิษย์ การที่จะอยู่กับครูบาอาจารย์ได้นานนั้น จิตต้องภายนอกอยู่ตลอดเวลาจนจ่อต่อธรรมะจิตส่ายออกทางโลกธรรมไม่ได้ เพราะท่านเฝ้าตรวจสอบการปฏิบัติจิตของลูกศิษย์อยู่เสมอ พอท่านเรียกจิตเราจะต้องรู้ความประสรงค์ของท่านแล้วปฏิบัติภารกิจท่าน พระอาจารย์ค่าดีท่านคือท่านที่อยู่ป้าชานาป่าคง อ.นาแก ที่พระอาจารย์ชาได้ไปสอนท่านชรุม ขออุบายนธรรม การปฏิบัติธรรมอยู่ป้าชาน ซึ่งเป็นนิสัยปกติของพระอาจารย์ค่าดี (ซึ่งในประวัติของหลวงปู่ชา ผู้เขียนบางท่านคิดว่า เป็นพระอาจารย์ค่าดี ปกาส แต่ความจริงแล้วไม่ใช่) ครั้งไปกราบหลวงปู่มั่น ท่านพระอาจารย์มั่น ยังพูดว่า “อ่อ ได้ยินเท่าว่าหัวใจไม่กลัวผีกลัวภัย กลัวตาย ไม่ไหร่” ท่านเป็นชาวบ้านทรัพย์มูล โยโสธร ซึ่งเป็นพระปฏิบัติธรรมท่านกิจารูปหนึ่ง ณ ป้าชานแห่งนี้ หลวงปู่ชาจึงได้พบกับสหธรรมมิก ที่ต่อมามาได้ร่วมทางธุดงค์ด้วยกันคือ พระอาจารย์ปุ่น อนุทารโว วัดป่าฉันทาราม บ้านคำแดง โยโสธร ซึ่งเป็นมหาНИยม เช่นเดียวกัน ท่านพระอาจารย์ท่องดีและพระอาจารย์อวนเล่าตรงกันว่า ลูกศิษย์ที่ ภายนไม่ถึงปฏิบัติไม่จริง จะถูกท่านอาจารย์ท่องรัตน์เรียกห้ามอยู่ ถ้าไม่ปฏิบัติไม่รู้จักนิสัยจะอยู่ไม่ได้ โครงการนี้มีทิฐิมานะ ปฏิบัติผิดทุกเช้าช่วงฉันอาหารท่านจะอบรมสั่งสอนทันที ทำไม่ดีอยู่ไม่ได้ท่านชอบทดสอบลูกศิษย์เป็นประจำ ซักชานให้ลูกศิษย์ทำผิดถ้าไครทำตามท่านจะว่าคนไม่มีปัญญา พระอาจารย์ปุ่นมักจะเล่าหรือยกตัวอย่างหัวครูบาอาจารย์ท่องรัตน์อยู่เสมอ โดยเฉพาะความสันโดษไม่สะสมลิ่งใด ๆ ชีวิตเรียบง่าย ประหยัด ภูมิปัญญาหลังเก่า ๆ เล็ก ๆ มุงหน้าคาดผ้าแฟก ยกพื้นขึ้นนิดพอดีนั่งถึง ไม่ต้องขึ้นบันได โครงการสร้างภูมิหลังใหม่ให้ก็ไม่อยู่ชอบอยู่ภูมิเดิมเช่นเดียว กับบูรพาอาจารย์ท่านหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น

บางคนไม่เข้าใจอุบายนี้ที่ท่านกระทำเพื่อให้ญาติโยมได้ทำบุญตักบาตร ท่านใช้อารมณ์ขันแม่ เวลาไปบิณฑบาตร บางคนอาจมองว่าพระอะไรไม่สำรวม ข้าไม่สุก็ยืนค้อยจนข้าวสุก หลวงพ่อจะบิณฑบาตรไม่เคยขาดแม่ในวัยชรา ท่านจะไปทุกหลังคาเรือน ถ้ามาข้าวสุกหรือยัง มาตักบาตรพ่อด้วย แม่ผ่านตกท่านก็บอกว่าเดียวจะเปลี่ยนไม่ต้องอกมาและท่านจะเดินเข้าไปถึงบันไดบ้าน

เนื่องจากชาวบ้านคุ้มเป็นบ้านป่าไม้คุ้นเคยกับพระ และการทำบุญตักบาตรท่านจึงฝึกหัด และออกอุบายนี้ให้ชาวบ้านตักบาตรทุกวันจนต่อมากครัวเรือนก็ทำบุญตักบาตร และเข้าวัดฟังธรรม เมื่อครั้งครูบาอาจารย์ท่องรัตน์นำนักที่บ้านโนนห้อม ศกลนคร ท่านพระอาจารย์อวนเล่าไว้วันหนึ่งครูบาอาจารย์ไปบิณฑบาตรได้แต่ข้าวเปล่า ๆ ท่านจึงพูดว่า บ้านโนนห้อมใส่บาตรมีแต่ให้มากิน ไม่มีข้าวให้คนกิน ไม่เหมือนบ้านสาม牲 ชาวบ้านโนนห้อมกรีฑามาก หลายปีต่อมากลัวบ้านถือข้าวไปทำไร่ ลีมเอาภัยข้าว นั่งกินเปล่า ๆ เมื่อคนกับที่เคยโภนก้อนข้าวเหนียวให้มากิน จึงนึกถึงคำพูดของหลวงปู่

ด้วยการที่ไม่ติดในเสนาสนะและสันโดษของพระอาจารย์ท่องรัตน์ ท่านจึงจำพรรษาอยู่ที่ได้ไม่นานก็ย้ายที่ไปเรื่อย ๆ หลวงปู่กิ ศิษย์คนหนึ่งของท่านเล่าว่า ท่านเคารพนับถือพระอาจารย์เสาร์มากและมีสัญญาภักหลวงปู่เสาร์ในการมาสร้างวัดที่บ้านชีหวาน ตำบลชีหวาน อำเภอเชียงใหม่ในจังหวัดอุบลราชธานี ประมาณ ปี พ.ศ.๒๕๘๐-๒๕๘๑ พระอาจารย์เสาร์ได้ลาหลวงปู่มั่น เดินทางกลับจังหวัดอุบลราชธานีเพื่อสร้างและขยายวัดทางจังหวัดอุบลราชธานีที่ท่านเคยพำนักระยะนั้น เนื่องจากมาตั้งแต่เจริญรุ่งเรือง หลวงปู่เสาร์ได้ให้หลวงปู่ทองรัตน์ไปสร้างวัดป่าบ้านชีหวานขึ้น และบ้านเกิดมาก่อนให้เจริญรุ่งเรือง หลวงปู่เสาร์ได้ให้หลวงปู่ทองรัตน์ไปสร้างวัดป่าบ้านชีหวานขึ้น และ

หลวงปู่สาร์เองได้ไปสร้างวัดที่บ้านป่าโคม อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งอยู่ในพื้นที่ติดต่อระหว่างอำเภอเขื่องในกับอำเภอเมือง อุบลราชธานี หลวงปู่ทองรัตน์ได้จำพรรษาและพำนักอยู่ที่วัดป่าบ้านชีหวานนานถึง ๙ ปี นือหลวงปู่สาร์ได้มรณภาพลงที่นี่ครั้งป่าสักดี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนลาว หลวงปู่ทองรัตน์ก็ได้ธุดงค์ต่อไป แม้ชาวบ้านทั้งทางอย่างไรท่านก็ยังจากไป

ในปีหนึ่งท่านได้ธุดงค์ไปถึงบ้านคุ้ม ตำบลหนองไ胥 อำเภอวารินชำราบ จ.อุบลราชธานี (ปัจจุบัน บ้านคุ้มชื่อน้อยกับตำบลโคกสว่าง อำเภอส่าโรง) ซึ่งเป็นหมู่บ้านชนบท ห่างจากบ้านหนองไ胥 อำเภอเดชอุดมประมาณ ๑๗ กิโลเมตร ในสมัยนั้นไม่มีทางรถยนต์เข้าหมู่บ้านมีแต่ทางเกวียนชาวบ้านยังไม่มีวัด บางคนก็นับถือผี อุปนิสัยคนในหมู่บ้านซึ่งเป็นชาวส่วยเป็นชาวเป็นผู้ไม่คุ้นเคยกับพระและวัด หมู่บ้านนี้ยังไม่เจริญทั้งห้างโภคที่ตั้งอำเภอประมาณ ๓๐ กว่ากิโลเมตร เป็นหมู่บ้านกันดาร

พ่อใหญ่เขียน ศรีสุธรรม ชาวบ้านคุ้มซึ่งเป็นโยมอุปถัมภกคนสำคัญที่ยังมีชีวิตอยู่ ได้เล่าไว้ครั้งแรกที่ท่านหลวงปู่มาถึงบ้านคุ้มไม่ทราบว่าท่านมาทางไหน อย่างไร มาตามชาวบ้านว่าป้าชาหมู่บ้านอยู่ตรงไหนชาวบ้านก็ชี้มือไปทางเดิมหมู่บ้าน คืนแรกที่มาถึงหลวงปู่ได้ไปบำเพ็ญภวานและปัก功德ที่กลางป่าใต้หมู่บ้าน ซึ่งกลางป่าแห่งนี้มีเนินดินบริเวณกว้างประมาณ ๖ ไร่ เนินแห่งนี้เดิมหากีบมากมีเถ้าถวยขึ้นเต็ม และชาวบ้านไม่กล้าเข้าไปในเนินนี้ เพราะเชื่อว่าเจ้าที่เริง ไดรไปเก็บลูกสนบ้างจากเนินนี้มาก็จะมีอันเป็นไปเป็นมาด้วยปัจจัยหรืออื่นๆ ชาวบ้านจึงกลัวมาก

หลวงปู่ทองรัตน์ได้ไปอาศัยโคนไม้ในดงนี้เป็นที่บำเพ็ญภวาน มีชาวบ้านศรัทธาในปฏิปทาของท่าน เข้าไปกราบนมัสการ และช่วยเหลือท่านและครอบครัวช่วยเหลือคนและหลวงปู่ได้ตัดสินใจสร้างเป็นวัดแต่ระยะแรกก็เพียงถากป่าให้โล่ง ปลูกศาลา และกุฏิมุงหญ้าพอได้อาสัยนานวันเข้าก็มีผู้เลื่อมใสเป็นคิริย์มากขึ้น แม้จะสร้างเป็นวัดทรายปีมีพระเมռลูกศิษย์มาฝากตัวจำพรรษา พำนักอยู่ด้วยปีละ ๒๐ กว่ารูป หลวงปู่ทองรัตน์ก็ไม่ได้สร้างวัดใหญ่โต คงให้ญาติโยมสร้างพอได้อาสัยให้พอกเพรียบ ท่านได้ประภากับลูกศิษย์ว่า ท่านจะไม่ไปไหนจะตายที่นี่ พ่อใหญ่สอน นามสุนศิษย์อีกคนที่เคยบวชกับหลวงปู่แม้เพียง ๑ พรรษา ก็ยังช้ำซึ้งในตัวหลวงปู่ และเล่าว่าหลวงปู่ไปฯ มาๆ ออกพรรษาแล้วจะธุดงค์ไปครั้งล่ะนานๆ เมื่อเข้าพรรษาจึงกลับมาวัด ท่านพำนักอยู่ที่วัดบ้านคุ้มนานประมาณ ๑๐ ปีกว่า จึงนับเป็นวัดอีกวัดหนึ่งที่หลวงปู่ทองรัตน์จำพรรษาอยู่นาน หลังจากออกจากสำนักหลวงปู่มั่นแล้ว

ธรรมโอวาท

พ่อใหญ่สอน นามสุน "ได้เล่าถึงการลั่งสอนศิษย์และญาติโยมว่า หลวงปู่เอ้าใจใส่เครื่องครดในข้ออวตารปฏิบัติ ถือธุดงค์วัตร สม่าเสมอ ท่านพูดน้อยทำมาก และเอาใจใส่ลูกศิษย์ทุกคน และลั่งสอนให้ເเอกสารอย่างท่านในการปฏิบัติ ลูกศิษย์ควรพยายามมากไม่ได้กล้าทำผิด การฉันจะฉันครั้งเดียว ฉันในนาตร ไม่ออกปากขอหากมิใช้ญาติเครื่องครดในพระราชมวินัย ถึงแม่ท่านจะ

การมณีชั้น บางคนท่าท่านไม่สำรวม แต่จริง ๆ เล้าท่านสำรวมระวางและสั่งสอนพระเนรีให้สำรวม ระวางอย่างยิ่ง ข้าวที่ห่านฉัน ท่านจะแยกเอาไว้จากที่เข้าเจตนาตักบาตร ส่วนที่ห่านออกอยูบายให้เข้าตักบาตร ท่านจะแยกไว้ต่างหากและให้ทานแก่ญาติโยม

พระอาจารย์ปุ่น อนุทารो เล่าให้ฟังว่า การแสดงธรรมอบรมสั่งสอนลูกศิษย์ของท่านครูนา-จารย์ไหญ่ทองรัตน์นั้น สูงมากกิริยาจากดุณรุณแรงแต่ใจจริง ๆ ไม่มีอะไร ครั้งหนึ่งมีศิษย์ไปถามเรื่องวิธีการปฏิบัติธรรม ท่านครูอาจารย์พูดเลียงดังมากพร้อมกับชี้ไปที่ตัวไม่ใหญ่ใกล้ ๆ กุญแจของท่านว่า เห็นตัวไม่ใหญ่นั้นทำอย่างตัวไม่นั้นละครั้งหนึ่งพระอาจารย์ปุ่น และลูกศิษย์ได้ติดตามชุดงค์ระหว่างทาง ณ หมู่บ้านแห่งหนึ่งมีที่ญี่ชาวบ้านมาร้องท์ร้องให้ครรคราญกับท่านครูอาจารย์ทองรัตน์ ที่ลูกชายได้ตายจากไป ให้ช่วยชีวิตคืน ท่านครูอาจารย์จึงพูดชี้น่วงว่า “ให้มันตาย ให้มันตายหมด ก็คร หมวดเชื้อหมวดแหนวน หมวดพ่อหมวดแม่” ทุกคนนั้นหยุดร้องให้ฟูมฟายหันที่แล้วท่านจึงเทศนาโปรดอบรมให้คล้ายทุกข์คลายโศกรำพรรณนา ให้เข้าใจรู้เท่าทันวัฏสังขาร อีกครั้งหนึ่งขณะพักชุดงค์ระหว่างทางการแสดงท่าที่เกอก ชาวบ้านหามาให้มาหลายตัวหันตัวผู้ตัวเมีย ท่านครูอาจารย์ทองรัตน์จึงถามกระแสลูกศิษย์ที่ติดตามว่า “ขาหานอะไน” บางรูปก็ว่าไก่ตัวผู้ บางรูปก็ว่าไก่ตัวเมีย บางรูปก็ว่าไก่ตัวผู้ตัวเมีย ถากเดียงกัน ท่านพระอาจารย์จึงตะโกนดัง ๆ ว่า “มันส์ไก่ตัวผู้ ตัวเมียได้อบย่างไร มันไม่ใช่ตัวผู้ตัวเมียไม่ใช่ไก่ เป็นสิ่งสมนติทั้งนั้นละ” อย่าติดสมมุติ พระอาจารย์อวน ปุกโน ลูกศิษย์ที่ได้ศึกษาธรรมในช่วงตอนปลายชีวิตของท่านได้เล่าว่า ธรรมอโภท ที่ครูอาจารย์ยาเตือนอยู่เสมอคือ พระวินัยและศีล ใช้แนะนำปฏิบัติเมื่อต้นจะแนะนำวินัย มีวินัยเป็นวัตรวินัยจะทำให้เกิดศีลบริสุทธิ์ทำศีลให้บริสุทธิ์ ศีลจะนำไปสู่การเป็นสามัคชิ เกิดสามัคชิจะนำไปสู่การเกิดปัญญา ปัญญาจะเกิดขึ้นเอง รักษาวินัยให้แน่แน่ตั้งใจให้เป็นหนึ่ง พิจารณาขันธ์ ๔ ท่านจะไม่เห็นพวรรณนาอย่างกว้างขวางหรือแยกยลแต่ให้ปฏิบัติ

โภทที่ห่านเน้นในการสอนญาติโยมก็คือ เน้นการให้ทาน การรักษาศีล และสามัคชิ สำหรับการสอนพระเนร หลวงพ่อเน้นข้ออัตรปฏิบัติธรรมวินัย ให้เคร่งครัดในพระธรรม วินัย ให้สำรวมระวางรวมทั้งชุดงค์วัตร การปฏิบัติภารนา การมีสติ เป็นคนมักน้อยลับ遁เดช

พ่อไหญ่สอน นามอุ่ง เล่าว่าหลวงปู่เป็นผู้มีฝานที่น่าประหลาดและหลายครั้งที่ห่านได้ประสบ ท่านสามารถหยั่งรู้จิตคน บางคนไม่เคยไปหาห่านเลย เมื่อพบหน้าห่านก็เรียกชื่ออยู่ ครั้งหนึ่งมีโยมเอกกลัวมาราภัย และซ่อนกลัวไว้ก่อนเข้าวัด เมื่อไปถึงกวางกลัว ห่านก็หักขี้น่วง “ยิมเสี้บงลัวยไว้ดีบลະ ผู้่นลั่มน้อไปปกินก่อนเด็ด” (โยมซ่อนกลัวไว้ดีไหมลักษณะมันจะเออกไปกินก่อนนะ) จนผู้ถวายกลัวอย่าง ระยะห่างกับหลวงปู่

แม้แต่ราศสุดท้ายที่ห่านจะมรณภาพศิษย์ทั้งหลายก็เชื่อว่าห่านรู้ล่วงหน้าเป็นที่น่าอัศจรรย์ พ่อไหญ่เชียนและพ่อไหญ่สอนช่วยกันเล่าว่าในปีที่ห่านจะมรณภาพ ห่านบอกให้ญาติโยมรวมหง พ่อไหญ่หงสองช่วยกันหาฟืนมาไว้ให้เต็มโรงครัวถึง ๕ ห้อง ห่านบอกว่าปีนี้จะมีการใช้ฟืนมาก ในต้น

เดือนกันยายน ท่านให้ทำประตูโรงเรียนมาไว้ด้วยหินทรายมาก เนื่องจากหินทรายไม่เคยมีร่องรอยของแม่น้ำบ้านเลย เมื่อกับว่าท่านจะรักษาและปลูกต้นไม้ไว้ก่อน

เหตุการณ์ทุกอย่างเป็นจริงประมาณกลางเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๙๙ หลวงปู่ทองรัตน์ได้ปัดท้องกระหันหัน หังที่ห่านสุขภาพดีอยู่ภูมิใจไปตามหมอกห่านกับกว่า “ไม่เป็นอะไรมาก” ชาบ้านได้พา กันไปตามเจ้าหน้าที่อนามัยที่บ้านโคงสว่างมาดูอาการห่าน ในวันที่สองของการอาทิตย์ แต่หมอยังไม่ถึง ห่านก็ได้มรณภาพไปก่อนด้วยอาการสงบก่อนมรณภาพห่านได้สังไว้ให้นาคพห่านไปเผาริมห้วย ขี้เล้าและกระดูกให้ปะยลงน้ำให้หมด ห่านบอกว่า “ต่อไปนั้นขอกราบดูกร่อไปขาย” (ต่อไปคนจะเอกราบดูกร่อไปขาย)

ก่อนหน้าที่หลวงปู่จะมรณภาพ คิษย์คนสำคัญคือพระอาจารย์บุญมาก แห่งภูมิโรเขวงนครจำปาศักดิ์ ประเทศลาว ได้เดินทางจากประเทศไทยมายังบ้านโคงสว่างพร้อมกับหลวงปู่ฯ พระราชนิการจัดการศพหลวงปู่ทองรัตน์ เหตุที่ได้เดินทางมาท่านงานศพเนื่องจากเกิดนิมิตภูมิร้ายในสั่นสะเทือน ๓ ครั้ง จึงคิดถึงอาจารย์มากและคิดว่า่าน่าจะมีเหตุร้ายจึงเดินทางมารับด่วน โดยไม่มีใครแจ้งข่าว หลวงปู่ทองรัตน์เคยพำนักอยู่วัดภูมิไกรกับห่านบูรพาเจ้าหลวงปู่เสาร์

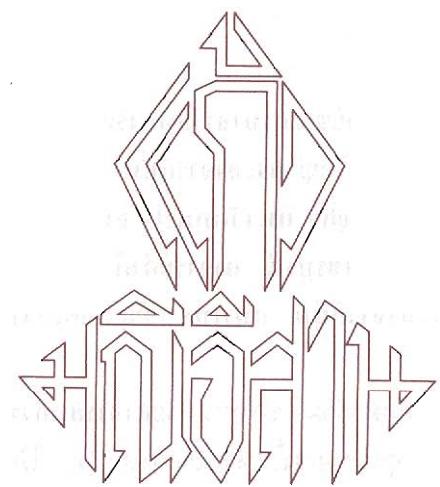
หลังหลวงปู่ทองรัตน์มรณภาพ ประชาชนและคิษยานุคิษย์ยานพาหนะต่างๆ ตั้งกิจกรรมบ้านคุ้มเป็นจำนวนมาก หังที่ชาวบ้านไม่เคยเห็นร่องรอยได้เห็น

หลวงปู่ทองรัตน์ กนุตสีโอล ได้ลัษณะจากโลกนี้ไปเมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน พ.ศ.๒๕๖๗ ณ วัดบ้านคุ้ม ตำบลโคงสว่าง อั่มกาลี จังหวัดอุบลราชธานี รวมอายุ ๖๘ ปี อายุพิธีได้ ๔๙ พรรษา ประชาชน ลูกคิษย์ที่เคารพรักห่านได้ร่วมกันฝาปักกิจศพห่านหลังมรณภาพไม่นาน แต่ไม่ได้ฝาปักกิจศพตามที่ห่านสั่ง คิษย์บางคนก็ได้อธิษฐานไปไว้สักการะ และอธิษฐานห่านส่วนหนึ่งชาบ้านคุ้มได้บรรจุไว้ในเจดีย์ที่สร้างไว้กลางเนินวัดป่าบ้านคุ้มเพื่อไว้เคารพสักการะมานับนี้

ปัจฉินบท

พระสุปฏิปันโน ที่เป็นสาบุคิษย์ของกรุนาอาจารย์ทองรัตน์ สายมหานิกาย ที่ไม่ได้ยัตติเป็นธรรมยุตตามกำหนดของห่านบูรพาเจ้าหลวงปู่ฯ พระอาจารย์มั่น ภูริทัตมหาเถระได้แก่ หลวงปู่กินรี จนทิโย พระอาจารย์บุญมาก อัตตปัญโญ แห่งวัดภูมิไกร จำปาศักดิ์ หลวงปู่พรหมบ้านโคงก่อ ยโสธร หลวงปู่บุน หลวงปู่บุญมี เพชรบูรณ์ อาจารย์คำดี ผุดผ่อง พระอาจารย์อ้วน ปักโภ พระอาจารย์ชา สุกุลโท พระอาจารย์ปุน อนุทารา ที่ยัตติที่เป็นธรรมยุติ เช่น หลวงปู่ติ ชนุนตุตโน เป็นต้น

ขอเมตตาบารมีแห่งภูมิจิตภูมิธรรม ของห่านพระอาจารย์ทองรัตน์ กนุตสีโอล จงบันดาลแผ่ซ่านสุจิตใจของสรรพสัตว์ผู้ทันทุกข์ทรมานในห้วงแห่งสังสารวัฏ ได้แก่นธรรมเห็นธรรม กิจธรรมจักขุ ที่เป็นแก่นพุทธธรรมแท้ ปลื้อกแทนกราฟ พิชีพราหมณ์และพุทธพานิชย์ด้วยเทอญ



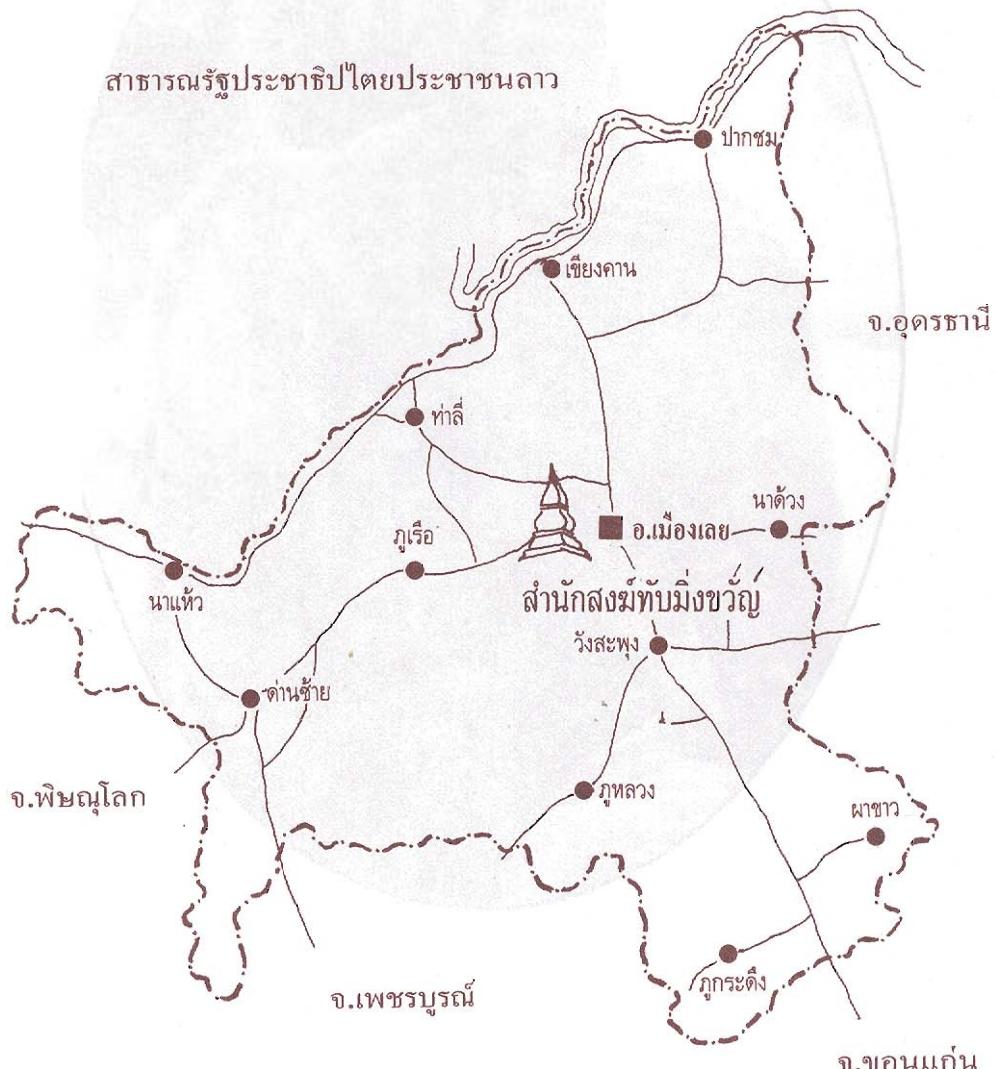


“ความรู้สึกตัวเป็นراكเหง้าของบุญ^๑
ความไม่รู้เป็นراكเหง้าของบาป”^๒

หลวงปู่เทียน จิตตสุโภ

แผนที่แสดงที่ตั้ง สำนักส่งมีทับมิ่งขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดเลย

ສາທາລະນະປະຊຸມປະເທດໄທ



แก้วมณีสาน มหาวิทยาลัยขอนแก่น

- ที่ตั้งจังหวัด _____ เส้นทาง
 ● ที่ตั้งอำเภอ _____ ที่ตั้งวัด

หลวงปู่เทียน จิตตสุโภ

สำนักสงฆ์ทับมิ่งขวัญ อ.เมือง ช.เลย

ชาติกำเนิดและชีวิตปฐมวัย

หลวงพ่อเกิดที่บ้านบุญ อ่าเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เมื่อวันที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๔๔ ตรงกับวันอังคารเดือนลิบ ปีกุน ชั้น ๑๓ ค่า บิดาของท่านชื่อจีน มาตราซือส้ม นามสกุลอินฟ้า หลวงพ่อ มีนามจริงว่าพันธ์ อินฟ้า เหตุที่ท่านเป็นที่รู้จักในนามหลวงพ่อเทียน ก็เนื่องจาก ท้องถิ่นของท่านนิยมเรียกชื่อกันตามชื่อของลูกคนหัวปี บุตรชายคนแรกของหลวงพ่อชื่อเทียน ญาติ พี่น้องและเพื่อนบ้านจึงเรียกท่านว่าพ่อเทียน ภารายของท่านชื่อหอม ก็ได้รับการเรียกขานว่า แม่เทียน เช่นเดียวกัน

ปฐมวัย หลวงพ่อ มีชีวิตในวัยเด็กเช่นเดียวกับเด็กชาวบ้านในท้องถิ่นชนบทห่างไกลความเจริญทั่วไป ตื่นเช้าทำนกออกป่าช่วยพ่อแม่ทำนา เลี้ยงวัว เลี้ยงควาย ตกเย็นก็ໄลต้อนวัวควายกลับบ้าน ท่านเล่าท่านไม่เคยได้มีโอกาสเรียนหนังสือในโรงเรียน เนื่องจากในท้องถิ่นของท่านยังไม่มีโรงเรียน ถ้าจะเรียนก็ต้องเดินทางไปเรียนในท้องถิ่นที่เจริญกว่า ในสมัยนั้นการคุณน้ำดื่มไม่สะอาด และโรงเรียนอยู่ห่างไกลจากบ้านห่างมาก

บรรพชาเป็นสามเณร เมื่อหลวงพ่ออายุได้รา ๑๐ ขวบ หลวงน้าของท่านซึ่งไปเรียนหนังสือมาจากจังหวัดอุบลราชธานี ได้มารอ กับบิดามารดาของท่านให้ท่านน้าเป็นเనรคอยรับใช้หลวงน้า ก่อนที่หลวงพ่อจะบรรพชาเป็นสามเณร หลวงพ่อไปวัดที่หลวงน้าอยู่เป็นประจำทุกเช้าเย็น วัดที่หลวงน้าจำพรรษาอยู่นั้นชื่อวัดภูหรือวัดบรรพตคือวัดที่ไม่ห่างจากบ้านหลวงพ่อ ตอนเข้าหลวงพ่อ ต้องนำอาหารและดอกไม้ไปกราบหลวงน้าแล้วจึงไปนา ตอนเย็นหลังจากตักน้ำที่คลองน้ำแล้วท่าน ก็จะไปวัด

ขณะที่บัวเป็นเณรอยู่กับหลวงน้า หลวงน้าสอนหลวงพ่อให้ห่องนะโม ตั้สสะ ทำวัตรเข้าวัตรเย็น าราชนาคีล าราชนาธรรม ดูฤกษ์ยามทำกรรมฐาน เ dinจงกรม หลวงพ่อได้เรียนอักษรลาวหรือไทยน้อย และอักษรธรรม ซึ่งเขียนบนใบลานกับหลวงน้า สำหรับการเรียนการสอนเป็นแบบปากเปล่า ไม่มีการเขียน ใช้วิธีจดจำ เวลากลางคืนหลังจากเลิกเรียนหนึ่งสื่อแล้ว หลวงน้าจะพาหลวงพ่อเดินจงกรม หลวงน้าเป็นพระที่ขยันปฏิบัติ บางครั้งท่านก็ถูกขี้แนเดินจงกรมในเวลาดึก ส่วนหลวงพ่อเดินจงกรมท่างจากหลวงน้า ๔-๕ วัน สำหรับการฝึกกรรมฐาน หลวงน้าให้หลวงพ่อนั่งขัดสมาธิเพชรหลับตาแล้วภาวนา หายใจเข้าให้ไว้ “พุท” หายใจออกให้ไว้ “ธิ” หลวงพ่อเป็นสามเณรอยู่กับหลวงน้าเป็นเวลา ๑ ปี ๖ เดือน ได้เรียนมนต์คาถาจากหลวงน้าพ่อสมควร เนื่องจากขณะที่หลวงน้าไปเรียนมุลกัจจายน์ที่จังหวัดอุบลราชธานี ท่านได้เรียนเวทมนต์คาถาความของเขมรด้วย เช่น คาถาสีหแหงบังควัน วัวชนูดหันน้อย ซึ่งเป็นอาคมเลົດື ເພື່ອหลวงพ่อมาสิกขบทแล้ว ท่านยังรู้สึกเสียดายช่วงเวลาที่บัวอยู่กับหลวงน้าด้วยในขณะนั้นท่านอยากมีความรู้ทางไสยาศาสตร์อย่างมีทุกพิพิธ 太子พิพิธ เหะได้ หายตัวได้ ย่อແணດินได้ มีค่าความ พื้นไม้มีเข้ายิ่งไม่มีออกเหมือนกับหลวงน้า ในสมัยนั้นห้องถีนที่หลวงพ่ออาศัยยังมีความเชื่อเรื่องภูตผีปีศาจกันอยู่มาก ลูกผู้ชายต้องมีเทหมนต์ไว้รักษาตัวเองและคุ้มครองรักษาคนในครอบครัวรวมทั้งญาติพี่น้อง หลวงน้าจึงได้เมตตาอบรมสั่งสอนหลวงพ่ออย่างเข้มงวดการดูแล เพื่อจะได้ใช้ประโยชน์เมื่อสักวันมาแล้วเป็นผู้ครองเรือน

อุปสมบทครั้งแรก เมื่ออายุครบบวช หลวงพ่อได้มานาซอยู่กับหลวงน้าอีกครั้งโดยมีพระครูวิชิตธรรมจารย์ เจ้าคณะอำเภอเชียงคาน เป็นอุปัชฌาย์ ท่านได้ฝึกวิชาต่าง ๆ กับหลวงน้า เช่นเดิม คือฝึกกรรมฐานและเรียนเทวนมติคำต่าง ๆ ท่านเล่าว่าไม่มีวิชาอะไรเพิ่มขึ้น แต่ทำตามที่สอนไว้ให้เจริญขึ้น นอกจากนั้นเดินธุดงค์ ซึ่งเป็นการทำตามประเพณียังไม่เข้าใจว่าธุดงค์หมายถึงอะไร การธุดงค์ที่หลวงพ่อทำในขณะนั้นคือไปอยู่ตามป่าช้า ตามสวนไกล์ ๆ บ้านคน หรือตามกระตือบ ปลายนาไม่ห่างจากบ้านคนมากนักเพื่อให้ออกนิษนาตได้โดยไม่ลำบากจนเกินไป

การครองเรือน หลวงพ่อวชิรเป็นพระอยู่ได้ ๖ เดือน จึงลาสิกขابท มารดาของท่านได้จัดการให้ท่านมีครอบครัวเมื่ออายุรwa ๒๒ ปี ภารยาของท่านชื่อหอม เป็นญาติกับท่าน มารดาของภารยาท่านเป็นน้องของบิดาของท่าน ซึ่งท่านเรียกว่าแม่وا หั้งท่านและภารยาต่างก็กำพร้าบิดามาตั้งแต่เด็ก ท่านอยู่กับภารยามานานยังไม่มีบุตร จึงได้นำบุตรของพี่สาวภารยาท่าน ซึ่งแยกทางกับพี่ชายมาเลี้ยง ต่อมากำหนดจึงมีบุตรชาย ๓ คน ชื่อเนียม เทียน และเตريم เมื่อมีบุตรคนแรกชื่อเนียม คร่า ฯ จึงเรียกท่านว่าพ่อเนียม ตามประเพณีนิยมของคนในห้องถินที่เรียกชื่อกันตามชื่อลูกคนหัวปี ต่อมานบุตรคนแรกของหลวงพ่อที่ชื่อเนียม ถึงแก่กรรมเมื่ออายุได้เพียง ๕ ปี ทำให้จึงได้รับการเรียกชื่อลูกคนที่สองทราบเท่าทุกวันนี้ บุตรคนที่สองของท่านถึงแก่กรรมก่อนที่ท่านจะมรณภาพรวม ๒ ปีเศษ

เวทย์มนต์คากา หลวงพ่อเล่าว่าช่วงระยะที่หลวงพ่อครองเพศมราวาสอยู่นั้น ทำน้ำได้เช่นเดียวกับเวทย์มนต์คากาที่ร้าเรียนมาจากการหลวงน้าอยู่เนื่อง ๆ สมัยนั้นยังเชื่อเรื่องผีสง่างวนอยู่มาก บางครั้ง

เพื่อนบ้านก็มาขอให้ท่านไปเป็นหมومนต์ໄลີໄທให้คนเจ็บใช้ได้ป่วย สำหรับในครอบครัวท่านก็เป็นผู้คุ้มครองคนในบ้านและญาติพี่น้องที่เข้ามาให้คุ้มครอง ซึ่งเรียกว่ามาเข้าของรักษา

หลวงพ่อเล่าไว้ในขณะนั้นท่านยังพอใจความอ่าา เหทย์ o อยู่ อย่างมีฤทธิ์เดช อิทธิปักษิหาริย์ หายตัว ดำเนิน 模ด้น แหะได้เหมือนกัน หันนี้เนื่องจากท่านได้รับอิทธิพลจากนิทาน ในланหมาเรื่อง อาทิ การะเกด ลินชัย สุริวงศ์ แตงอ่อน ลันทอง เป็นต้น

ท่านได้พยาบาลแสวงหาวิชาอ่าาเรื่อยมา เมื่อเรียนกับหลวงน้ำจันหมุดสันแล้วท่านก็ แสวงหาครูบาอาจารย์อื่น ๆ ต่อไป หลังจากหลวงน้ำมารณภาพแล้ว ท่านได้ข่าวว่ามีอาจารย์ที่เก่งกว่า หลวงน้ำอยู่ที่เมืองลาวซึ่งยากคุณญาติคนพุ่ง ยาคูท่านนี้เลี้ยงนกยูงไว้ ท่านทำปลอกใส่ขากรุงแล้ว ปล่อยไป ฝรั่งเอาเป็นมา Ying ก็ยังไม่ออก หลวงพ่อจึงไปอยู่กับยาคุณญาติพราหมณ์ที่นี่ หลวงพ่อเล่าว่า ท่านได้ความรู้หรือจะเรียกว่าความโน่จากยาคุณญาติพราหมณ์เรื่องอันดีแก่ เวทย์มนตร์คากาอยู่ยังคงกระพัน ต่าง ๆ ที่หลวงพ่อจำได้คือ “ອນ ຫຸລື່ງ ຄອດູນີແຜ່ນທອງກັນພຣ້ ໜ້າພາກຄູແກ່ງປານທິນ ຕິນກູ ແກ່ງປານເຫັດກູ ບນແຂງຄູທ່ານນາມຄາ ບນຫາຄູທ່ານມັນ ຖຸຈັກເຕັນໄປປ້ອຍໂຍ້ນ໌ພັນວາ ພົມານີ້ທັງໝາຍອົງນານັກົນທັນກູ” เมื่อหลวงพ่อไปปฏิบัติธรรม จนรู้ธรรมะแล้ว หลวงพ่อ จึงเข้าใจว่าคอกหลวงพ่อไม่มีแผ่นเหล็กแผ่นทอง หน้าผากหลวงพ่อชนโน่นชนนີ້ก็ต้องแตก เท้าหลวงพ่อ ก็ไม่ได้แข็งแรงเหมือนเหล็ก ถ้าเดินไปตามถนนทางเหยียบขาดเหยียบแก้วก็ต้องบาด เหยียบหนาม ก็ต้องต่า ท่านว่าคนโน่สอนคนคลาดไม่ได้ คนคลาดสอนคนคลาดหรือสอนคนโน่ให้คลาดได้

อุบันลัยในเรื่องการทำบุญ หลวงพ่อได้เล่าให้ฟังว่าหลวงพ่อเป็นนักแสวงบุญตั้งแต่อาชัยัง น้อย และได้เป็นผู้นำชาวบ้านทำบุญเสมอมา ในขณะนั้นท่านเป็นผู้ใหญ่บ้าน มีคนเคารพนับถืออยู่มาก ท่านเองอายุอยู่ในราว ๒๘-๒๙ ปี ท่านได้ชักชวนญาติพี่น้องเพื่อนบ้านในการทำบุญ แม้แต่ผู้ที่ได้ทำกรรมหนักถึงขั้นอันตรายกรรม ท่านก็ได้หาโอกาสให้ได้ร่วมทำบุญด้วย

อาชีพ หลังจากลาสิกขานทแล้วหลวงพ่อได้ยืดอาชีพทำนา ทำสวนและค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งหลวงพ่อได้เริ่มทำมาตั้งแต่สักจากสามเณรแล้ว ต่อมาจึงมีเรื่องกระแส ๗ ลำ ค้าขายขึ้นลงระหว่าง หนองคายและเชียงคาน การค้าขายได้ผลดีขึ้นเรื่อยๆ หลวงพ่อเล่าว่าบิดาของท่านชื่อนายใน การเดินเรือค้าขายแต่ก็ได้เสียชีวิตลงตั้งแต่ท่านยังเป็นเด็ก ภัยหลวงมีการตั้งกรรมฆาตรชั้น และมีการสั่งห้ามขันยालินค้าเกษตรกรรมบางชนิด หลวงพ่อจึงได้ไปค้าขายอยู่ที่เมืองลาว แต่ครอบครัวของท่านยังคงอยู่เมืองไทย ท่านได้ทำการค้าฝ่ายมีก้าว่างงาม ได้ขายเรือกระแสและซื้อเรือกลไฟทำการค้าขึ้นลงตามลำแม่น้ำโขง หลวงพ่อเล่าว่าแม่ท่านจะประสบผลสำเร็จในการค้าขายเป็นอย่างดี แต่ ท่านก็ไม่มีความสุข แม่เวลาจะนอนก็มีแต่ทุกข์คิดถึงเรื่องเงินทองและสินค้าที่จะซื้อขาย

ชีวิตสมณะ การแสวงหาธรรมและปฏิปทา

หลวงพ่อเล่าว่าก่อนที่ท่านจะออกมาปฏิบัติธรรมจนได้รู้ธรรมะตามวิธีของท่าน ท่านได้ทำกรรมฐานมาพอสมควร แต่กรรมฐานก็ไม่ช่วยให้หลวงพ่อหมดทุกข์ได้ มีผู้กราบเรียนถามหลวงพ่อว่า ก่อนที่หลวงพ่อจะออกมาปฏิบัติธรรมนั้นท่านมีความทุกข์อย่างไร หลวงพ่อเล่าว่าครั้งหนึ่งคนที่เมืองลาวมาขอให้นำกฐินไปทอดที่เมืองลาว ในครั้งนั้นมีการทำกฐินถึง ๕

กอง เนื่องจากมีหล่ายบ้านขอร่วมทดสอบด้วย และในการนำกองกู้ฉุนจะต้องมีมหรสพ เช่น หมอมล่า ภาคยนตร์ให้คณชม หลวงพ่อได้ตกลงกับภารยาไว้ว่า การใช้จ่ายต่าง ๆ และการจัดหาอาหาร ให้แขกยกให้เป็นหน้าที่ของภารยาท่าน ส่วนท่านจะรับอโภสตศิลและรับแขกทางไกล ครั้นเวลาเข้า ภารยาของท่านมาถามท่านว่าจะต้องจ่ายเงินค่าหมอมล่าเท่าไร ท่านรู้สึกโกรธมาก ท่านเล่าว่า “มันหนัก จนถูกแทนไม่ได้ มันต่ำเข้าในใจ” แต่ท่านเข้มอารมณ์ไว้ ไม่ได้แสดงให้ภารยาของท่านทราบ กลับ ตอบด้วยใบหน้ายิ้มแย้มว่าเป็นหน้าที่ของภารยาท่าน แต่ความโกรธนั้นยังอยู่ในใจของท่านหลังจากน่า กู้ฉุนไปถวายที่ฝั่งลาว และกลับมาปรบประทานข้าวมือเย็นพร้อมกับภารยาและบุตรห้องสอง ท่านได้ กล่าวเปรยถึงเรื่องที่เกิดขึ้นในตอนเช้าว่า “คนไม่รู้จักการพนันถือก็อย่างนี้แหละ” ท่านกล่าวช้า หลายครั้งจนภารยาของท่านรู้สึกสะดุดใจ เมื่อภารยาของท่านพาบุตรห้องสองไปนอนแล้วจึงถามว่า ท่านโกรธที่สามเรื่องค่าหมอมล่าใช่หรือไม่ เมื่อท่านตอบว่าใช่ ภารยาของท่านจึงพูดว่าสามีภารยาสาม กันเรื่องการจับจ่ายใช้สอยถือว่าผิดด้วยหรือ หลวงพ่อเล่าว่าท่านเห็นด้วยกับค่าพูดของภารยา ท่านรู้ ว่าท่านผิดมีมานะที่รู้อย่างจะเอาชนะ ภารยาของท่านพูดว่า “เจ้าไม่พอใจ ละสิ โอ ! ขอบรู้จัก เจ้าไม่พอใจกันน้ำตาดือบุญนั้นนะ โอ ! เจ้าตกนรกแล้ว”

หลวงพ่อเห็นจริงตามค่าพูดของภารยาท่าน ค่าพูดนี้กระทำไปท่านมากจนท่านถือว่าภารยา ของท่านเป็นครูท่าน มีบุญคุณต่อท่านที่สุด แต่ก่อนท่านไม่เข้าใจว่าความโกรธนี้เป็นความทุกข์หนัก เหมือนตกนรก ภารยาของท่านเองก็ไม่เข้าใจ แต่พูดไปตามอารมณ์ “เจ้าตกนรกแล้วแม้ทำกุศล ก็ไม่ได้บุญดอกเจ้า”

หลวงพ่อท่านเล่าว่าท่านเองเข้าใจว่าท่านคงจะไม่ได้บุญ เพราะท่านหนกใจอยู่ทั้งวันเมื่อ ภารยาท่านพูดว่าท่านเช่นนี้ทำให้ท่านสบายใจขึ้น ออกจากความคิดแบบนั้นได้ แต่ยังไม่รู้จักวิธีที่จะ ออกจากความคิด ท่านคิดในใจว่าหากท่านยังเอาชนะความทุกข์แบบนี้ไม่ได้ ก็จะไม่เลิกสนใจ การ ปฏิบัติธรรม

หลวงพ่อคิดถึงเรื่องนี้อยู่เป็นเวลาหลายปี ท่ายพยายามทำการซื้อขายให้น้อยลง ในที่สุด ท่านตัดสินใจว่าจะไม่ทำมาหากินอีกต่อไป ท่านจึงได้สะสมบัญชีและเงินที่ตกค้างอยู่กับผู้ที่ค้าขาย อยู่กับท่านให้เป็นที่เรียบร้อย หลวงพ่อเล่าว่าเมื่อท่านจะทำอะไรท่านต้องคิดเตรียมไว้นาน ๆ ไม่ใช่ ปุบปับทำ กว่าท่านจะจัดการเรื่องเงินทองต่าง ๆ เรียบร้อยก็เป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๕ ปี

ในคราวที่หลวงพ่อกลับจากปากลายหรือล้านช้าง ซึ่งเป็นระยะที่หลวงพ่อจะเลิกทำการค้าขาย แล้วนั้น หลวงพ่อได้มาพบเพื่อนคนหนึ่งซึ่งบวชเป็นพระอยู่ชื่อพระมหาศรีจันทร์ ได้เปรียญ ๔ ประโยค อายุอ่อนกว่าหลวงพ่อราว ๒-๓ ปี พระมหาศรีจันทร์ได้เคยเดินทางขึ้นล่องระหว่าง เชียงคานและหนองคายกับเรือกลไฟของหลวงพ่อ และได้ธุดงค์ไปตามถ้ำ ตามป่าช้า ท่านอยู่ที่ตำบล พันพระวัว ซึ่งเป็นอำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคายในปัจจุบันหลวงพ่อได้เคยอุปนิส្ឧากธรรมยังทัน ถวายเพลแก่ท่าน เมื่อท่านเดินทางขึ้นล่องไปกับเรือกลไฟของหลวงพ่อ

เมื่อได้พบกันที่หนองคายครั้งหลังนี้ หลวงพ่อได้คุยกับพระมหาศรีจันทร์ เรื่องการทำกรรมฐานั้งแต่ ๖ โมงเย็นถึง ๖ โมงเช้า หลวงพ่อได้ถามปัญหาพระมหาศรีจันทร์หลายเรื่องในที่สุด พระมหาศรีจันทร์ท่านก็บอกหลวงพ่อว่าเรื่องวิปัสสนาการมฐานั้น หากจะถามเท่าไรก็ไม่มีวันจบสิ้น ผู้โดยยากรู้ต้องลงมือปฏิบัติเอง

หลงพ่อท่านได้คิดรุ่นคิดเรื่องการปฏิบัติที่พระมหาครรจันทร์กล่าวกับท่านอยู่เป็นเวลากว่า 3 ปี เวลาันนั้นท่านยังไม่ได้ลงมือปฏิบัติ ยังคงแสวงหาอาจารย์ต่อไป

การตัดสินใจออกกฏปฏิบัติธรรม หลวงพ่อเล่าว่าเมื่อหลวงพ่ออายุได้ ๔๐ กว่าปี ท่านเลิกทำการค้าขายโดยเด็ดขาด ไม่มีงานการอะไรต้องทำ ท่านจึงเฝ้าแต่ครุณคิดไม่หยุดหย่อนว่าคนเราเกิดมาแล้วก็ตาย ไม่เห็นมีอะไรไปด้วย คนรวยก็ตาย คนจนก็ตายไม่เห็นมีอะไร มีแต่บาปกับบุญ ในที่สุดท่านจึงตัดสินใจออกกฏปฏิบัติธรรม เพื่อหาทางพ้นท苦ให้ได้

ท่านได้บอกราชการตั้งใจของท่านกับกรรยา กรรยาของท่านจึงได้จัดเลือกผ้าใส่กระเบื้องให้ท่านท่านไม่ได้บอกราชการของท่านว่าจะไปอยู่ที่ใดและจะไปนานเท่าไรเพียงแต่บอกว่า หากท่านไม่ถอยเลี้ยงท่านก็จะกลับมาอีก

การปฏิบัติธรรมและการรู้ธรรม หลวงพ่อปฏิบัติธรรมด้วยความตั้งใจและทำจริง ๆ ปฏิบัติลงไปทีไร เนื่องจากหลวงพ่อเป็นผู้แสวงหาและปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง และเป็นระยะเวลาหนึ่ง พอกล่าว พอกล่าว การเจริญสติและการศึกษาธรรมะของหลวงพ่อเป็นการศึกษาจากการปฏิบัติและประสบการณ์ ของหลวงพ่อเองเป็นส่วนใหญ่ เวลาที่หลวงพ่อรู้จักธรรมะให้ว่าพริบตาเดียวก็ได้ หรือว่าจะอีกใจเดียวก็ได้ ในขณะนั้นหลวงพ่อรู้เรื่องรูปเรื่องนาม รู้รูปธรรม นามธรรม รู้รูปโกร นามโกร รูปโกร นามโกร มี 2 อย่าง หลวงพ่อสังคุดใจ เมื่อหลวงพ่อรู้จักรูปโกร นามโกร โกรทางจิตใจได้แล้ว หลวงพ่อรู้จักทุกข์ อนิจจ อนัตตา รู้จริง ๆ ไม่ใช้รู้กับตัวร้า รู้โดยญาณความรู้หรือว่าลัญญาความหมาย รู้จริงได้

หลวงพ่อรู้จักสมมติ เมื่อรู้จักสมมติ หลวงพ่อเก็บเรียกศาสนาไม่ใช้ศาสนาอย่างที่เราเคย
คือมา รู้จักศาสนาเข้ามา ศาสนาเปลว่า คำสั่งสอนของท่านผู้รู้ กรรมความรู้เรื่องอะไรต้องสอน สอน
ให้เรอให้วัด สอนเรื่องฤกษ์งามยามดี สอนอะไร คำสอนของผู้รู้หันนั้น สอนให้ต่าเรนี้เห็น สอนให้
ทูเรนี้ให้ฟัง สอนตัวเรนี้แหลก เรียกว่าตัวคนเป็นศาสนา หลวงพ่อเข้าใจตัวทุกคนนั้นแหลกเป็น
ตัวศาสนา ดังนั้นเป็นการไปตีคนไปหลอกหลวงคนนั้น แปลว่าไปหลอกลงศาสนา เป็นบ้า หลวงพ่อ
เข้าใจอย่างนั้น พุทธศาสนาคือตัวรู้นี่แหลก ตัวสติ ตัวปัญญา ตัวสมารถ จะว่าตัวอะไรรู้แหลก พลิก
มือขึ้นก็รู้ความรู้สึกนั้นแหลกเป็นตัวพุทธศาสนา พุทธะจึงแปลว่าผู้รู้ แต่มันไม่ใช้รู้เฉพาะเท่านั้น มัน
รู้ให้แตกฉานจริงๆ ไม่ใช่แตกฉานนับเม็ดหิน เม็ดหราย ไม่ใช้อย่างนั้น คือแตกฉานใจตัวเอง รู้ทุกชี
รุสุข รู้วิธีทำให้ทุกชีริด รู้วิธีทำให้ทุกชีหมด หลวงพ่อจึงว่าพุทธศาสนาเปลว่า ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน
ด้วยธรรม

หลวงพ่ออุปสมบทครั้งที่สอง หลวงพ่อปฏิบัติและรู้ธรรมตั้งแต่ยังเป็นฆราวาส หลวงพ่อ
บวชเป็นพระครั้งที่สองเมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๐๓ ที่วัดครีคุณเมือง ตำบลบุญม อำเภอ
เชียงคาน จังหวัดเลย มีพระครูวิชิธรรมานารย์ เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอธิการหุนเป็นพระกรรม-
วาจาจารย์ พระอธิการสุบรรณ เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ขณะนั้นหลวงพ่อมีอายุได้ ๔๙ ปี

เมื่อบวชเป็นพระแล้ว หลวงพ่อได้ทำหน้าที่ของท่านคือสอนธรรมให้ห้องพระสวดและญาติโยม
ท่านเล่าไว่าท่านสอนไปทุกที่ไม่จำกัดว่าอยู่ในวัดหรือภูมิ แม้แต่คนเดินอยู่บนถนนถ้าถามท่าน ก็
แนะนำให้หรือบางครั้งท่านก็ยังเคยเป็นผู้ถามนำขึ้นก่อนก็มี ท่านมักจะถามผู้ที่ได้พบปะสนทนากับ
ท่านว่าเข้าผู้นั้นมีความทุกข์เดือดร้อนอะไรบ้าง ถือศาสนาพุทธมากี่ปีแล้ว และความทุกข์ลดน้อยลงไป
บ้างหรือไม่ หรือยังคงมีความทุกข์อยู่ตามเดิม เพราะหากยังมีความทุกข์อยู่ตามเดิม แสดงว่ายังไม่
เข้าใจหลักพุทธศาสนาเพียงเข้าใจหลักศีลธรรม ศาสนาศีลธรรม ไม่ใช่เป็นพุทธศาสนา เพราะศาสนา
พุทธสอนให้คุณมีปัญญา กำจัดเหตุแห่งทุกข์ลงได้

ครั้งหนึ่งที่ศูนย์เซนในประเทศไทย คือศูนย์เซนในประเทศไทย จิตตสุโภ ในที่ประชุม
ว่าท่านรู้ธรรมะถึงที่สุดหรือไม่ หรือยังมีธรรมที่จะต้องปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุถึงอีกทางหลวงพ่อได้ตอบว่า

“สิ่งที่สูงที่สุดนั้น ย่อมไม่มีอะไรที่จะสูงยิ่งไปกว่าอีก สิ่งที่คำว่าสุดนั้นไม่มีอะไรที่คำว่า
กว่าอีก สิ่งที่แย่งที่สุดนั้นย่อมไม่มีอะไรที่จะแย่งยิ่งไปกว่าอีก” คำตอบของท่านทำให้ที่ประชุมนิ่งอึ้ง
ไปช้าๆขณะหนึ่ง ทุกคนต่างก็รู้สึกพอใจในคำตอบนั้น

นับเป็นเวลา กว่า ๓๐ ปีที่หลวงพ่อได้มาแนะนำกับน้อมรัมลังสอนธรรมแก่เพื่อนมนุษย์โดย
มิได้เห็นแก่ความเห็นอย่างใด อุปสรรคใด ๆ ปฏิบัติข้อนี้ของท่านย่อมเป็นที่ชาบช้านิ่งใจบรรดา
ศิษยานุศิษย์เป็นอย่างดี

หลวงพ่อเริ่มมีอาการอาพาธด้วยโรคมะเร็งมาตั้งแต่ต้นปี ๒๕๕๔ โดยท่านมีอาการอาพาธ
ปวดท้องอยู่เนื่อง ฯ ในระหว่างที่ท่านโปรดลูกศิษย์ที่ประเทศไทย คือศูนย์เซนในประเทศไทย
พ.ศ.๒๕๕๔ นั้น ท่านมีอาการอาพาธปวดท้องอย่างรุนแรง จนถึงกับต้องลงนอนเหยียดยาวกับพื้นทันที
ที่ท่านกลับเข้ามาในที่พัก หลังจากที่ท่านเดินลงบันไดห้องนอนหน้าบ้านพักท่านจำเป็นต้องเข้ารักษา
พยาบาลในโรงพยาบาลที่สิงคโปร์ ถึงกระนั้นท่านก็ยังคงเมตตาสั่งสอนชาวสิงคโปร์ผู้สนใจในการ
ปฏิบัติอย่างใกล้ชิด และในคราวที่ท่านรับนิมนต์ไปโปรดลูกศิษย์ชาวสิงคโปร์ครั้งที่สองเมื่อเดือน
ตุลาคมปีเดียวกันนั้น อาการของโรคมะเร็งในกระเพาะอาหารได้ปรากฏขึ้นอย่างเฉียบพลัน ท่าน
จำเป็นต้องเดินทางกลับเพื่อเข้ารับการผ่าตัดโดยทันทีตามคำแนะนำของคณะแพทย์ชาวสิงคโปร์

หลวงพ่อได้รับการผ่าตัดครั้งแรกที่โรงพยาบาลคิริราช หลังจากนั้นอีกหนึ่งปีท่านจึงได้รับ^๑
การผ่าตัดที่โรงพยาบาลสมิติเวช จากการผ่าตัดครั้งที่สองนี้แพทย์พบว่า โรคมะเร็งได้ลุกลามไปมาก
แล้ว แม้กระนั้นหลวงพ่อท่านก็มิได้เคยแสดงให้เห็นถึงทุกข์เวทนาแต่อย่างใด

เมื่อต้นปี ๒๕๖๗ ท่านจำเป็นต้องได้รับการผ่าตัดอีกครั้ง เนื่องจากแพทย์ตรวจพบว่ามีโรคมะเร็งเกิดขึ้นอีกที่ลำไส้ หลังจากนั้นท่านก็ยังคงได้รับการตรวจรักษาอย่างสม่ำเสมอจากคณะแพทย์ผู้เชี่ยวชาญของโรงพยาบาลสมิติเวช

แม้ว่าท่านจะอาพาธด้วยโรคที่มีความรุนแรงถึงชีวิต และก่อให้เกิดวิกฤตของสังหารชั่งดูเหมือนว่าจะหนักหนาเกินกว่าจะกล่าวสำหรับคนทั่วไป แต่หลวงพ่อยังคงดำเนินชีวิตของท่านด้วยความปกติ ปกติหั้งกายและใจ ท่านยังคงทำหน้าที่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ให้ได้รู้ธรรมมากที่สุดเท่าที่ท่านสามารถจะทำได้ การเผยแพร่องค์ธรรมในระยะหลังนี้จึงเป็นไปอย่างกว้างขวาง

แม้ว่าในช่วงปีสุดท้ายนี้สุขภาพของหลวงพ่อจะทรุดโทรมลงอย่างน่าเป็นห่วง แต่ท่านก็ได้ทุ่มเทเร่งกาญแจของท่านในการปรับปรุงเกา彷พุทธธรรม ทับมึงชั้นให้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมที่จะก่อประโยชน์สูงสุดให้แก่ผู้ปฏิบัติ พระบารมีสุดท้ายท่านเจึงเป็นพระราชนูทิ้งทับมึงชั้น จังหวัดเลย แม้ว่าท่านจำเป็นต้องเดินทางมากรุงเทพฯ ถึงเดือนละ ๒-๓ ครั้ง เพื่อรับการตรวจรักษาตามที่แพทย์แนะนำ ท่านสู้ทนตราชรรต้าด้วยเมตตาธรรมหงจะสร้างเกา彷พุทธธรรมให้เป็นที่ผลิตผู้รู้ธรรมะออกไปอบรมลั่งสอนเพื่อนมนุษย์ ท่านเคยพูดว่าต่อไปภัยหน้าเกา彷พุทธธรรมนี้จะเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมที่ไม่แพ้ที่ใด

ปลายเดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๗ หลวงพ่ออาพาธด้วยโรคนิ่วมอเนียต้องเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลประจำจังหวัดเลย และกลางเดือนสิงหาคม ขณะที่เดินทางกลับจากจังหวัดเลย หลวงพ่อถูกฟัน ต่อมามีไข้สูงและอ่อนเพลียลง แพทย์ตรวจพบว่า หลวงพ่ออาพาธด้วยโรคปอดบวมจำเป็นต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล ขณะเดียวกันอาการของโรคมะเร็งได้กำเริบหนักขึ้น สุขภาพของหลวงพ่อทรุดโทรมลงอย่างรวดเร็วเป็นที่วิตกห่วงใจแก่บรรดาศิษยานุศิษย์ แม้ว่าจะทราบดีว่าสภาวะจิตของท่านนั้นอยู่เหนือวิบากหั้งปวงของสังขารแล้วก็ตามที่ วันหนึ่งคิษย์ที่เฝ้ารักษาพยาบาลได้กราบเรียนถามท่านว่า “หลวงพ่อนีเวทนา ลักษณะ สั่นไหว วิญญาณ แต่ไม่นีทุกข์ ให้ใน ขอรับ” ท่านยิ้มและตอบว่า “ใช่”

วันที่ ๔ กันยายน พ.ศ.๒๕๖๗ หลวงพ่อออกจากโรงพยาบาลและกลับมาพำนักระยะสั้นในวันที่ ๖ กันยายน ท่านประว่าจะกลับไปจังหวัดเลย บรรดาศิษย์ได้กราบเรียนทักท้วงว่าหากท่านเดินทางไปจังหวัดเลยในขณะนั้น ท่านก็จะต้องเดินทางกลับมากรุงเทพฯ อีก ในวันที่ ๓ กันยายน เพื่อรับการตรวจร่างกายตามที่แพทย์นัด แต่หลวงพ่อกล่าวว่าท่านจะไม่กลับมาอีก และในวันที่ ๗ กันยายน หลวงพ่อได้มอบหมายให้พระภิกขุรูปหนึ่งซึ่งเป็นผู้พยาบาลท่าน ติดต่อให้คิษย์ที่ใกล้ชิดของตัวเครื่องบินไปจังหวัดเลยเพื่อบินวันที่ ๙ กันยายน โดยท่านให้จองตั๋วไว้ไปเท่านั้น เพราะท่านจะไม่กลับมาอีก ทั้งนี้ท่านกำชับมิให้บอกผู้ใด ต่อมามีญาติโยมและบรรดาศิษย์ได้รับทราบข่าวว่าหลวงพ่อจะเดินทางกลับจังหวัดเลย ต่างพากันกราบเรียนขอร้องมิให้ท่านเดินทางไปจังหวัดเลยท่านกล่าวว่า “โคครักษาได้ แต่ชีวิตรักษาไม่ได้”

วันที่ ๙ กันยายน หลวงพ่อเดินทางกลับจังหวัดเลยโดยมีคิษย์ที่เป็นพระภิกขุและที่เป็นมารยาสกลุ่มหนึ่งเดินทางไปส่งท่าน ในขณะนั้นอาการของหลวงพ่อทรุดหนักจนเป็นที่น่าตกใจ ร่างกายของท่านอาจจะไม่สามารถทนต่อความกระหายน้ำจากการเดินทางได้ เมื่อเดินทางถึง

ทับมีงวัญ จังหวัดเลย หลวงพ่อปฏิเสธที่จะฉันยาทุกชนิด แม้ว่าหลวงพ่อจะมีวิบากของสังฆารหนักหนาปานได้ ท่านก็ยังเมตตาแสดงธรรมโปรดญาติโยมและคิริย์ที่มาเฝ้าอยู่ ณ ที่นั้น วันอังคารที่ ๓๐ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๗ เวลา ๑๘.๑๕ น. หลวงพ่อได้ลั่งล้างขอรับสังฆ ศาลมุงແກกของเกาพุทธธรรม ทับมีงวัญ สถานที่ปฏิบัติธรรมที่หลวงพ่อได้ทุ่มเทเร่งกาญเริงใจในช่วงสุดท้ายของชีวิต

ธรรมโอวาท

ธรรมโอวาท ของหลวงพ่อเป็นคำกล่าวหรือคำพูดง่าย ๆ แต่มีความหมายอย่างลึกซึ้งสำหรับผู้รู้ ผู้เข้าใจด้วยสติปัญญา และการประพฤติปฏิบัติธรรม หลวงพอกล่าวว่าคนฟังธรรมจะมี ๓ ประเภท ประเภทที่หนึ่ง พังแล้วเข้าใจสิ่งเสริมสนับสนุน ช่วยท่าน ประเภทที่สองพังแล้วกลายเป็นฝ่ายตรงกันข้าม หัวรีกกลั่นแกล้ง ขัดขวาง ประเภทที่สามพังแล้วก็แล้วไป ไม่มีความสนใจแต่ประการใด พวคนนี้ไม่เห็นด้วยกับคำสอนของหลวงพ่อ ก็คงสังสัยหลวงพ่อว่าจะเป็นคอมมิวนิสต์ เช่น หลังจากที่หลวงพ่อเปิดอบรมวิปัสสนาอยู่ระยะหนึ่ง ก็เริ่มมีผู้กล่าวหาว่าหลวงพ่อเป็นคอมมิวนิสต์ เนื่องจากคำสอนของหลวงพ่อขัดแย้งกับสิ่งที่คนเหล่านั้นประพฤติปฏิบัติอยู่หลวงพ่อสอนให้เลิกละธรรมเนียมต่าง ๆ ซึ่งแท้จริงแล้วมิได้เกี่ยวกับต่อการสร้างบุญสร้างกุศลแต่อย่างใด เช่น การมีว้า มาคaway หรือ การเลี้ยงสุรา เครื่องดองของเมา การเล่นการพนันในงานบุญ ท่านกล่าวว่าการกระทำดังกล่าวไม่ใช่บุญแต่เป็นบาป ผู้ที่ไม่เข้าใจจึงกล่าวหาว่าท่านลบล้างขนบธรรมเนียมประเพณี หลวงพ่อเล่าว่าบุปผา คนไม่เข้าใจเรื่องการทำบุญ คนประเภทนั้นมีอะไรรู้จักบุญ ก็ย่อมເບຸນຢູ່ໄດ້ หรือทำบุญแต่อาจกลับเป็นบาปไปได้

ธรรมโอวาท มักปรากฏในการเทศนาธรรมของหลวงพ่อ หรือมีผู้สนใจธรรมะไปฟังตาม และสนทนากับหลวงพ่อ ปัจจุบันสามารถฟังการเทศนาธรรมของหลวงพ่อจากเทปธรรมะ ที่มีผู้บันทึกเสียงเอาไว้ และสามารถหาอ่านหนังสือธรรมะของหลวงพ่อ ซึ่งผู้ปฏิบัติธรรมและญาติธรรมได้ดำเนินการจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มอยู่ประมาณไม่ต่ำกว่า ๕๐ เล่ม เช่น วิธีปฏิบัติธรรมเพื่ออาไปประยุกต์ใช้กับการงานทุกอย่างวิธีปฏิบัติธรรมทางลัດ การเจริญสติส่องที่กลางใจ ความรู้สึกตัวธรรมะแท้ต้องรู้อย่างเดียวกัน พลิกโฉมหนีความคิด การประจักษ์แจ้งสัจจะ รู้อย่างไม่รู้ รู้อย่างผู้รู้ ความหลุดพ้น เป็นต้น

ธรรมโอวาท ที่ฟังแล้วเรียนง่าย มักไม่ປະปนไปด้วยสำนวนโวหาร เช่น

“การปฏิบัติธรรมนั้นวิธีใด ก็ดี ถ้ามันทำประโยชน์ให้กับเรา หมดข้อห้องวะ แต่ขอให้หมดจริง ๆ ต้องปฏิบัติจริง ๆ ไม่ใช่ปฏิบัติเพื่อหลอกด้วย ต้องปฏิบัติจริง ๆ กันจริง ย้อนรือของจริง”

“คนโน' สอนคนผลาดโน'ได้ คนผลาดสอนคนผลาดหรือคนโน'ได้”

“การธรรมากบดุ บุหรี่ เป็นเรื่องพอกพูนความช้ำให้พระนี้ความผิด เรียกว่าอาภิเดสไปให้พระ เราอยากจะกิเดสแต่เราไม่รู้จักกิเดส”

“ความรู้สึกตัวเป็นรากเหง้าของบุญ ความไม่รู้เป็นรากเหง้าของบาป”

“ความสงบที่แท้จริงจะเกิดขึ้นต่อเมื่อ เรายุดการแสวงหา ต่อเมื่อเรามีต้องวิงหาบุคคลอื่นนั้น เรียกว่า ความสงบ”

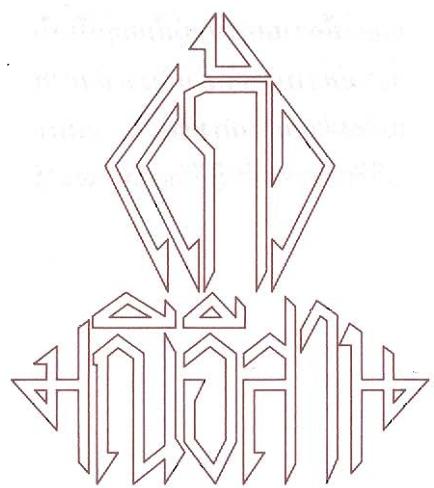
“การแสวงหาพุทธเจ้าก็ตาม แสวงหาพระอรหันต์ก็ตาม แสวงหารรคผลนิพพาน ก็ตาม อย่าไปแสวงหาที่ๆ มันไม่มี แสวงหาตัวเราเอง ให้เราทำความรู้สึกตื้นตัวออยู่เสมอและชี้รู้จะเห็น”

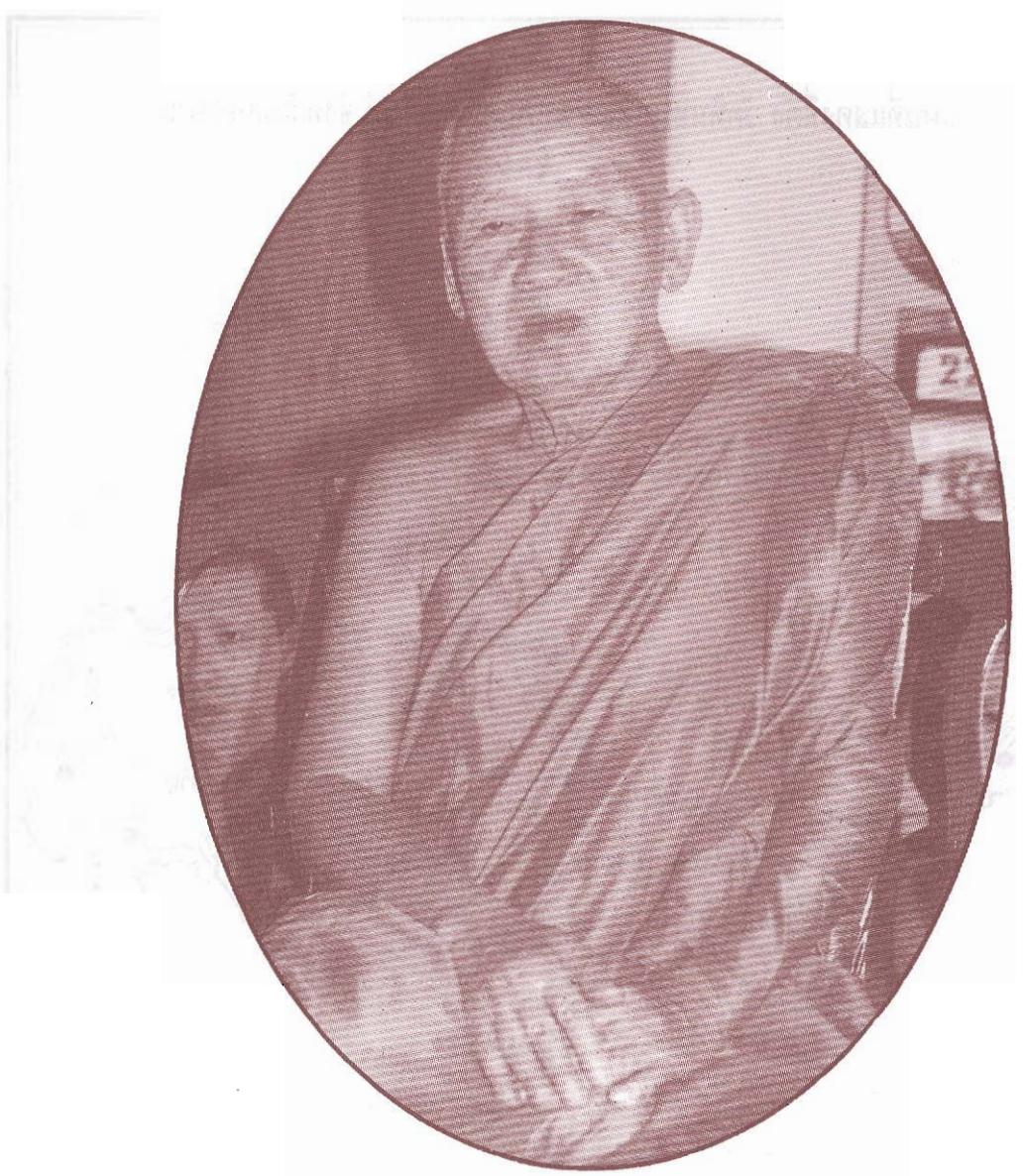
๗๖

ปัจฉินบท

จากประวัติของหลวงพ่อเทียน จิตตสุโภ ทำให้ทราบว่าหลวงพ่อได้แสวงหาและปฏิบัติธรรมตั้งแต่บรรพชาเป็นสามเณร ซึ่งในขณะนั้นมีอายุได้ราว ๑๐ ขวบ และขณะเป็นมสาวาสิกส์สนใจ การทำบุญและแสวงหาธรรมะโดยตลอด จากคำน่าในหนังสือ ปกติ: หลวงพ่อเทียน จิตตสุโภ และลึกลับที่ฝากไว้ ซึ่งกลุ่มเทียนส่วนใหญ่ได้กล่าวไว้ว่าตอนหนึ่งว่า “...นั้นเป็นประวัติชีวิตที่เรียนง่าย ไม่นิสัยใดบ้าง ซึ่งความนักธรรมยังรู้อ่านใจเร็นลับเกินมนุษย์ธรรมด้วย ไม่มีความพิสดาร หรืออิทธิปักษิหาริย์ได้โดยอันจะเป็นเครื่องโน้มน้าวให้ติดตามต่อไปจนถึงสาระสำคัญที่สุดก็แค่นั้นแท้ ของธรรมะ เพราะสำหรับหลวงพ่อแล้วสิ่งนั้นเป็นเหตุให้บุคคลใช้เวลาในการเดินทางไปสู่ความหลุดพ้นยานานเกินความจำเป็น ด้วยอาจจะหลัดหลงหรือติดอยู่ในความนักธรรมของ พลีอักษรภาษาพื้นบ้าน หลวงพ่อท่านจึงบุ่มเน้นให้เข้าใจในหลักปฏิบัติและให้ทุ่มเทความเพียรในการปฏิบัติซึ่งถือเป็นภารกิจที่มนุษย์ทุกคนพึงกระทำให้แก่ชีวิตของตน...”

“บุคลิกภาพ อุปนิสัย และปฏิปทานของหลวงพ่อน่าการพเลื่อมใส มีความปกติภายในตัว ใจอย่างเห็นได้ชัด เรียนง่ายและมีความเกรงใจผู้อื่นอยู่เป็นนิจ มีความกตัญญูต่อบุคคลที่ได้เคยช่วยเหลือเกื้อกูลท่าน ท่านมีความระลึกถึงและให้อภิสัตบดแทนความดีของบุคคล เหล่านั้นอยู่เสมอ หลวงพ่อนี้ความอ่อนโยนและกรุณาผู้อื่น แต่ท่านมีความมั่นคงและเด็ดขาด” นี่เป็นคำกล่าว ของผู้ที่ได้มีโอกาสใกล้ชิดประพฤติปฏิบัติธรรม และอุปนิสัยของหลวงพ่อ





ผู้ใดทำใจให้ถึงความเป็นกลางได้ผู้นั้นจะพ้นจากทุกข์ทั้งปวง

หลวงปู่เทสก์ เทสร์สี

แผนที่แสดงที่ตั้ง วัดทินหมากเป้ง อ่ำເກອສີເຂົ້າຍໃໝ່ ຈັງຫວັດທະນອງຄາຍ

ສາທາລະນະລັບປະຊາທິປະໄຕຍປະຊາຊົນລາວ



ຈ.ອຸດອະນຸ



ແກ້ວມນີ້ສານ

ມາຮວິທຍາລັບຂອນແກ່ນ

■ ທີ່ຕັ້ງຈັງຫວັດ

● ທີ່ຕັ້ງອໍານາວ



ເສັ້ນຖານ

ທີ່ຕັ້ງວັດ

หลวงปู่เทสก์ เทสร์สี

วัดหินมากเป็น อ.ศรีเชียงใหม่ จ.หนองคาย

ชาติกำเนิดและชีวิตปฐมวัย

หลวงปู่เทสก์ เทสร์สี มีนามเดิมว่า เทสก์ เรียวแรง เกิดเมื่อวันเสาร์ที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ.๒๕๔๕ ปีขาล ณ บ้านลือด้า ตำบลกลางไหงส์ อ่าเภอบ้านผือ จังหวัดอุตรธานี บิดาชื่อ อุส่าห์ เรียวแรง เดิมเป็นชาวอำเภอต่านชัย จังหวัดเลย หนีความทุกข์ยากมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านนี้ว่า ตำบลกลางไหงส์ อ่าเภอบ้านผือ จังหวัดอุตรธานี มาติดตามพ่อ ครั้ง เป็นชาวพวน ได้อพยพหนีพากโจรขโมยมาจากการทุ่งย่างเมืองฝาง อ่าเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ได้สมรสกับนายอุส่าห์ มีบุตรธิดา ด้วยกัน ๑๐ คน ท่านเป็นคนที่ ๙ ตายตั้งแต่เด็ก ๒ คน เป็นหญิงหนึ่ง ชายหนึ่ง เดิมโถมาด้วยกัน ๘ คน ชาย ๔ คน หญิง ๔ คน

เมื่อเป็นเด็กอายุได้ ๕ ขวบ ได้เรียนหนังสือภาษาไทยกับพี่ชายชื่นบัวเป็นพระภิกษุได้ ๗ ด้วยกันกว่า ๑๐ คน และได้เรียนหนังสือประถม ก.ก. มูลบทบรรพกิจ เรียนออยู่ปึกว่าพออ่านได้ บ้าง แต่ยังไม่คล่อง แต่หนังสือสำหรับพระเณรเรียนในสมัยนั้น ชื่อเขาระบุว่า หนังสือธรรม (จากเฉพาะธรรมจะคำสอนของพระพุทธเจ้า) อ่านได้คล่อง ต่อมานี่ช่วยสึกจากพระไม่มีใครสอนเลยเลิก เรียนกันทั้งหมด แล้วได้ออกจากวัดไปช่วยงานบิดามารดา จนอายุได้ ๑๓-๑๔ ปี เกิดนิมิตความฝัน ว่า พระธุดงค์ໄล่ตีด้วยแส้วงหนีเอ่าตัวรอด กระหั่งวึงเข้าห้องนอนร้องให้บิดามารดาช่วยท่านหั้งสองก็เฉยอยู่เหมือนกับไม่มีเรื่องอะไร พระธุดงค์หัวด้วยแสสสะดุงตื้นเหงื่อโซกหั้งตัว ปรากฏรอยแส้ยังเจ็บแสบอยู่ หลวงปู่นี้กัวเป็นจริง ตื้นขึ้นมาจึงรู้ว่าเป็นความฝัน ตอนนั้นมาหลวงปู่ได้มีความคิดถึง เรื่องอาชีพของมนุษย์ที่กระทำกันอยู่ตั้งต้นแต่ฝันตกดินซุ่มฉ่ำ ลงมือทำนา และเรื่องอะไรปีกัน ตลอดถึงปีใหม่ ลงมือทำนาอีก อย่างนี้อยู่ตลอดชีวิต มากิดเห็นว่าเกิดมานี้แสนทุกข์ลำบากจริง ๆ

ทำงานไม่มีเวลาหยุดยั้ง ซึ่งแต่ก่อนมาหลวงปู่ไม่เคยนิ่งคิดอย่างนี้เลยลักษณะ มีแต่มา忙ตัวภารกิจเพลิดเพลินตามประสาคนชนบท

เมื่ออายุ ๑๙ ปี เจ้าคุณพระญาณวิสิฐ์ สมิทิเวราชารย์ (พระอาจารย์สิงห์ ขนาดโน) ได้เดินรุกขมูล มาถึงวัดบ้านนาสีดา ตำบลกลางใหญ่ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นวัดที่หลวงปู่อุปถัมภาก oy จึงเป็นโอกาสเดียวที่หลวงปู่ได้มีโอกาสปฏิบัติพระอาจารย์สิงห์ ขนาดโน แต่เนื่องด้วยวัดเป็นป่าที่บ้ามานาเรียวก็ชุม พระอาจารย์สิงห์เป็นไช้ขออยู่ไม่ได้จึงได้ออกไปจำพรรษาที่อื่น และได้ซักชวนหลวงปู่ให้ไปจำพรรษา กับท่านด้วย ออกพรรษาแล้วพระอาจารย์สิงห์ได้กลับเมืองอุบลฯ ซึ่งเป็นถิ่นเดิมของท่าน หลวงปู่ก็ได้ติดตามท่านไป โดยก่อนไปหลวงปู่ได้ออกมาใช้ชูปเทียนใส่ขันแล้วไปขอเช่าโมทไซด์ผู้เฒ่าผู้แก่ที่หลวงปู่คุ้นเคย ซึ่งท่านเหล่านั้นก็ให้ศีลให้พรให้สำเร็จตามความปรารถนาทุกประการ หลวงปู่เกสก์ได้ติดตามพระอาจารย์สิงห์ รอนแรมไปในป่าและบ้านเล็กบ้านน้อย บางครั้งจะจยุงกับใช้ป่าซึ่งเมื่อเป็นไช้พักนอนตามร่มไม้ ใช้สางแล้วก็เดินต่อไปพร้อมกันนั้นก็ทำความเพียรภาระนำไปในตัว เป็นเวลาเดือนกว่าจึงถึงเมืองอุบลฯ หลวงปู่ได้บรรพชาเป็นสามเณรโดยมีพระอาจารย์อุบลแดงเด้งใหญ่ เป็นพระอุปัชฌาย์ บรรพชาแล้วได้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมจนสอบนักธรรมชั้นตรีได้ในปีที่มีอายุครบ ๒๐ และวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๖ จึงได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ วัดสุทัศน์ อ่าเภอเมืองอุบลราชธานี โดยมีพระมหารัฐ เป็นพระอุปัชฌาย์ มีพระมหาปืน ปัญหาโล เป็นพระกรรมวาจาจารย์

ชีวิตสมณะ การแสวงหาธรรม และปฏิบัติ

เมื่ออุปสมบทแล้ว หลวงปู่ได้จำพรรษาอยู่ที่วัดสุทัศน์นั้นเอง ในปีนั้น พระอาจารย์สิงห์ฯ ได้กลับมาจำพรรษาที่เมืองอุบลฯ อีก ออกพรรษาแล้วพร้อมด้วยพระมหาปืน ปัญหาโล (น้องชายของท่านอาจารย์สิงห์) และพระอีกหลายรูปด้วยกันได้ออกเดินรุกขมูลไปในที่ต่างๆ เดินตัดลัดป่าดงมูลและดงลิงซึ่งเลื่องลือในสมัยนั้นว่าเป็นป่าช้าง ตงเลือ ผ่านจังหวัดร้อยเอ็ดและกาฬสินธุ์ ตลอดถึงจังหวัดอุดรธานี หลวงปู่ได้พบญาติอันตรายและความยากลำบากต่างๆ แต่ก็ได้รับสาระดีของการออกเที่ยวรุกขมูล จนกระทั่งเดินทางถึงบ้านค้อ อ่าเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ได้พบท่านอาจารย์สารี กนฺตสโล และท่านอาจารย์นั่น ภูริทตโต อยู่ ณ ที่นั้น ได้เข้าฝังธรรมเทศนาจากท่านได้รับความชื่นใจสบายนดี ได้พกอยู่กับท่าน ๒-๓ คืน จากนั้นท่านอาจารย์สิงห์ ได้พากลับไปจำพรรษาที่บ้านหนองลาด อ่าเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ในปีนั้นหลวงปู่ได้ทำความเพียรอย่างก้าวหน้า เดินทางไปต่อ ๗๘ วัน ๑๐ คืน จำนวนนั้นก็ฝ่อนอาหาร ฉันน้อยที่สุดคือ ทำคำข้าวเหนียวเป็นคำๆ แต่ ๒๐ คำ ถอยลงมาโดยลำดับถึง ๓ คำ ฉันอยู่ ๓ วัน แล้วก็เพิ่มขึ้นโดยลำดับถึง ๕ คำ ฉันอยู่ได้ ๕ วัน ๑๐ คำ ฉันอยู่ได้ ๑๐ วัน ๑๕ คำ ฉันอยู่ได้ ๑๓ วัน เมื่อเดือนกันยายนมีแต่พริกกับเกลือเท่านั้น ตลอดเวลา ๓ เดือน กิจวัตรเป็นต้นว่าว บินนาคร ปัดภาวดี ล้านวัด และนานี้ ตลอดถึงอาเจริญวัด ไม่ขาดสักวันจนกระทั่งออกพรรษาแล้วหลวงปู่มั่นได้เรียกตัวให้ไปพับเพือกิจของสงฆ์บางอย่าง หลังจากนั้นหลวงปู่ก็ไม่ได้กลับไปจำพรรษา กับพระอาจารย์สิงห์อีก

ในปี พ.ศ.๒๕๖๘ ซึ่งเป็นพระราหที่ ๓ ของหลวงปู่ หลวงปู่ได้จำพรรษาที่บ้านนาห้างน้ำ ซึ่งไม่ไกลจากท่าบ่อที่ท่านอาจารย์มั่นอยู่ หลวงปู่ได้มั่นไปพังเศน์เสมอ ออกพรรษาแล้วท่านอาจารย์มั่น พร้อมด้วยคณะได้ออกเดินทางลงไปทางสกลนคร หลวงปู่มีความคิดถึงโยมแม่ จึงได้กลับไปบ้านเพื่อส่งเคราะห์โยมแม่และได้แนะนำให้ท่านนุ่งขาวรักษาศีล ๙ ซึ่งในครั้งนี้โยมป้าอ้วนผู้ชาย และพี่ชายก็เกิดศรัทธา ได้พาันนุ่งขาวรักษาศีล ๙ ด้วย หลังจากนั้นหลวงปู่ได้รุกขมูลต่อไปอำเภอพรหมณานิคม ซึ่งท่านอาจารย์สิงห์จำพรรษาอยู่ ณ ที่นั้น ต่อมาระจากอาจารย์สิงห์ได้พาหมู่พระเณรไปตั้งสำนักสงฆ์ที่บ้านอาสาคำว่ายอยู่ไม่นาน ท่านอาจารย์มั่น ได้ตามไปถึง ท่านอาจารย์มั่นได้ให้หลวงปู่ตามท่านไปตั้งสำนักสงฆ์ที่บ้านสามัคคี ที่นี่หลวงปู่ได้มีโอกาสสหายการปฏิบัติท่านพระอาจารย์มั่น โดยท่านได้ไปนอนที่ระเบียงภูษีของท่านอาจารย์ ค่อยถวายการปฏิบัติท่าน และได้มีโอกาสปฏิบัติความเพียรเดินทางมาทำความสงบพังเศน์จากพระอาจารย์มั่น ในพระราหที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๖๙ โญมพ่อของหลวงปู่ ซึ่งบทเป็นพื้นภาษาวนได้ ๑ ปี ได้นำอยู่เข้าพรรษา กับหลวงปู่ที่ถ้ำพระนาฝึกหอทำให้เป็นโอกาสอันดีที่หลวงปู่ได้มีโอกาสสูบการะในพ่อท่างธรรม และโยมพ่อของท่านก็ได้ทำภารนากรรมฐานอย่างสุดความสามารถของท่านและได้ผลอย่างยิ่ง จนโยมพ่อของท่านได้อุทานออกมาว่า “ตั้งแต่เกิดมาในชีวิตนี้ฟังได้ช้าชั้นในรษชาติของพระธรรมในครั้งนี้เอง” โญมพ่อท่านนั้งภารนา กัมมังภูฐานได้หนานเป็นเวลานานถึง ๓-๔ ชั่วโมงที่เดียว ซึ่งทำให้หลวงปู่ได้สังเคราะห์โญมพ่อสมเจตนารมณ์ ต่อมานี่เป็นนิโนยมพ่อของหลวงปู่เกิดอาพาธ หลวงปู่ได้ค่อยให้สติและอุบายน้ำ ต่างๆ จนเป็นที่พ่อใจ และก็แก่กรรมด้วยอาการมีสติ สงบอารมณ์อยู่ตลอดจนหมดหายใจ หลังจากโญมพ่อของหลวงปู่ถึงแก่กรรม หลวงปู่ได้อยู่คนเดียวได้เวิกและได้กำหนดในใจว่า “ชีวิต แหลกเลือดเนื้อตกลอดถึงข้อวัตรที่หลวงปู่ทำอยู่ทั้งหมด ขออนุญาตพระรัตนตรัยหนึ่งกับบุคคลเดียวคงไม่มีบุชาพระจะนั้น” และหลวงปู่ก็รีบเร่งประภาความเพียรอย่างแรงกล้า ตั้งสติกำหนดจิตมิให้คิดนึกส่องออกไปภายนอกให้อยู่ในความสงบเฉพาะภายในอย่างเดียว ตลอดวันยังค่าคืนยังรุ่ง ก่อนจะนอนตั้งสติไว้อย่างไรตื่นมาก็ให้ต้องนั่นหลวงปู่บอกว่า แม้บางครั้งนอนหลับอยู่ก็รู้สึกว่าตัวเองนอนหลับ แต่ลูกชิ้นไม่ได้ พยายามให้กายเคลื่อนไหวแล้วจึงจะรู้สึกตัวที่นั่นมาโดยความเข้าใจในตนเองว่า จิตที่ไม่คิดนึกส่องออกไปภายนอกสงบนั่นอยู่ ณ ที่เดียวนั้นแล้วคือความหมดจดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ ปัญญา karma ใช้ชาระใจที่ส่งถ่ายแล้วเข้ามาหาความสงบนั้นเอง ฉะนั้นจึงไม่พยายามที่จะใช้ปัญญาพิจารณา karma ขั้นธารายณะ เป็นต้น ทำได้รู้ไม่ถูก “หากกันจิตมันยังเกี่ยวเนื่องกันอยู่เมื่อวัดธุหรืออารมณ์อันใดมาระบุส่วนใดส่วนหนึ่งเข้าแล้ว มันจะต้องกระเทือนถึงกันทำให้ใจที่สงบอยู่แล้วนั้น หัวใจไว้ตามกิเลสได้”

ออกพรรษาแล้วหลวงปู่ได้ย้อนกลับไปพาพี่ชายและพระอาจารย์เสาร์ที่นครพนม เนื่องจากได้ท่องจากหมู่เพื่อนและครูบาอาจารย์มาสองปีแล้ว ตั้งแต่พระอาจารย์เสาร์และท่านอาจารย์มั่นฯ พร้อมหั้งหมู่คณะจากท่าบ่อไป เมื่อไปอยู่ด้วยกับพระอาจารย์เสาร์ หลวงปู่ได้ช่วยท่านอบรมญาติโยม และในปีนั้นหลวงปู่ได้ขอารานให้ท่านถ่ายรูปไว้เป็นที่ระลึกที่แรกท่านก็ไม่ยอม พอหลวงปู่อ้อนวอนอ้างถึงเหตุผลความจำเป็น เพื่อให้บรรดาศิษยานุศิษย์และลูกหลานยุดต่อไปได้มีโอกาสกราบไหว้เคารพบุชาท่านถึงได้ยอม ซึ่งนับเป็นประวัติการณ์ เพราะแต่ก่อนมาทำนไม่ถ่ายรูปเลย แต่

กรณ์นั้นหลวงปู่กี้ยังเกรงว่าท่านอาจารย์สาร์ จะเปลี่ยนใจต้องรีบให้ข้ามไปตามช่องgapมาจากฝั่งลาว มาถ่ายให้ หลวงปู่ดีใจมากถ่ายภาพท่านอาจารย์สาร์ ได้แล้วได้แจกท่านเจ้าคุณธรรมเจดีย์ และท่านพระครูสีลสันมีปั้น (ภายในหลังได้เลื่อนเป็นเจ้าคุณธรรมสารมุนี) รูปท่านอาจารย์สาร์ที่หลวงปู่ จัดการถ่ายครั้งนั้น ดูเหมือนจะเป็นรูปของท่านครั้งเดียวที่มีโอกาสถ่ายໄວ่ได้ แม้ท่านอาจารย์มั่น ก็เช่นเดียวกัน การถ่ายรูปไว้เป็นที่ระลึกเป็นเรื่องที่ท่านปฏิเสธเสมอ เมื่อหลวงปู่อาราธนาอ้อนหวาน ป้ออย ๆ ท่านก็ว่า “ข้อบนนี้ให้หนากินดีกว่า” แต่มื่อหลวงปู่อ้อนหวานี้แจงเหตุผลหนักเข้า สุดท้าย ท่านก็ใจอ่อน ทำให้เป็นบุญของคนรุ่นหลัง ๆ ที่ได้มีโอกาสเมรูปของท่านไว้กราบให้ลักษณะ

ปี พ.ศ.๒๕๗๔ นับเป็นพระราชาที่ ๑๐ ของหลวงปู่ ท่านอาจารย์สิงห์ ได้เรียกให้ลูกศิษย์ที่อยู่ทางขอนแก่นลงไปโกราช หลวงปู่ซึ่งขณะนั้นได้ออกจากการจำพรรษาที่อำเภอพลและอยู่ที่อำเภอพล จึงได้ออกเดินทางพร้อมด้วยคณะไปพักที่สวนของหลวงชานุนิคม หลวงปู่ได้พาหมู่คณะจัดเสนาสนะ ชั่วคราวขึ้น ในเวลาันนือกครัวร้อนจัดมาก หลวงปู่ซึ่งโดยปกติแล้วไม่ชอบอาหารร้อน แต่ก็ได้กัดฟัน อดทนต่อสู้ทำความเพียรไม่ท้อถอย สติที่อบรมดีแล้วของหลวงปู่ส่งบอยู่ตลอดทั้งกลางวันและกลางคืน วันหนึ่งจิตรวมอยู่อย่างน่าประทudaใจ คือรวมในheyเข้าส่วนอยู่คุณเดียว แล้วมีความรู้ ชัดเจนจนส่วนอยู่อยู่ ๆ ณ ที่เดียวกับพิจารณาอะไร ๆ หรือมองดูในແນ່ໃຫນในธรรมทั้งปวงก็หมดความลังเลงสัยในธรรมวินัยนี้ทั้งหมด คล้าย ๆ กับว่า ถึงที่สุดแห่งธรรมทั้งปวงแล้ว แต่หลวงปู่ก็ไม่ได้สนใจในเรื่องนั้น มีแต่ตั้งใจไว้ว่า “ไอนหนอเราจะชำระใจของเราให้นรธุกธ์หนดดด”

ในปี พ.ศ.๒๕๘๙ ซึ่งเป็นพระราชาที่ ๑๑ หลวงปู่ได้อยู่จำพรรษาที่วัดอรัญญาวสี ท่านบ่อ เมื่อออกพระราชาแล้วหลวงปู่ได้ปรารภกับพระครูสีลับนธ์สังวร (อ่อนสี) และซักชวนกันไปตามท่าทัน อาจารย์มั่น ซึ่งขณะนั้นปลีกหมู่หนีความวุ่นวายไปอยู่จำพรรษาที่เชียงใหม่ หลวงปู่กับพระครูสีลับนธ์สังวร (อ่อนสี) ได้เข้าไปถึงพม่าไปถึงพاشชั่ง ซึ่งเป็นเขตแดนของเมียนมาร์ ประเทศพม่า โดยเข้าใจว่า ท่านอาจารย์มั่น คงจะไปทางนั้น แต่ก็ไม่ปรากฏว่าระหว่างทางได้ไปทางนั้น การเดินทางครั้งนั้นทำให้หลวงปู่ได้มีโอกาสไปไหว้พระธาตุปะหล่องซึ่งอยู่บนผาชั่งชั่ง ซึ่งหลวงปู่กล่าวว่า พระธาตุนี้ขึ้นไปให้วยากที่สุด เพราะอยู่สูงบนผาชั่งชั่ง และทางขึ้นยากมาก หลังจากได้ให้พระธาตุปะหล่องแล้วจึงได้กลับลงมาโดยเดินข้ามดอยอ่างข้าง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ (โดยอ่างขันนี้เดิมเขาเรียกว่า “ดอยน้ำแข็ง” ซึ่งชาวบ้านเข้าแปลว่า “ผีห่วงที่สุด”) การเดินทางยากลำบากมากต้องเดินไปตามล้ำห้วยและหน้าผาซันมากจนได้เกิดอุบัติเหตุเดินพลาดก้อนหินล้มลง หินบาดผ้าหัวเป็นแผลห่วงหัว หลวงปู่ได้อ้าปากอังสะพันแล้วเดินทางต่อไป จนกระทั่งถึงบ้านมโนราห์ มีชาวบ้านบอกว่า มีตุ้นเจ้าองค์หนึ่ง อยู่ที่บ้านเมือง แม่ปั่ง ซื้อตุ้นเจ้ามั่น หลวงปู่ได้ถามลักษณะท่าทีและการปฏิบัติกิริยา เช่นเดียวกับท่านอาจารย์มั่น แน่แล้วจึงได้ออกเดินทางต่อไปเพื่อพบท่านอาจารย์มั่น การเดินทางได้แวงพักนอนที่ถ้ำดอยคำที่นี่คืนแล้วเดินทางต่อจนถึงบ้านเมือง แม่ปั่ง ในเวลาบ่าย หลวงปู่และพระครูสีลับนธ์สังวร ตามไปถึงที่อยู่ของท่านอาจารย์มั่นราواบ่าย ๕ โมง ท่านกำลังเดินจงกรมอยู่พ่อท่านมองมาเห็นหลวงปู่ท่านจึงได้เม่นและเรียกชื่อหลวงปู่เลย หลังจากนั้นท่านอาจารย์มั่น ได้พักเดินชมรมเดินเข้าไปบ้านในครอบครองท่าน หลวงปู่และพระครูสีลับนธ์สังวร ได้เข้าไปกราบนมัสการท่าน และกราบเรียนถามอุบَاຍธรรมจากท่านอาจารย์มั่น ซึ่งท่านอาจารย์มั่น ก็ได้เทศนาให้หลวงปู่ฟังเป็น

ใจความว่า “ถ้าองค์ที่ในตำแหน่งของแผนกนั้นทำมาอยู่มีแต่ องค์นั้นยื่นมือเรียกว่าหน้าอย่างน้อยก็คงตัวอยู่ได้ตลอดครอตสั่ง ถ้าองค์ที่ในไม่ตำแหน่งของแผนกนั้นยื่นมืออยู่ไม่ทันนาน ต้องเสื่อมหรือสึกไป แผนกทางก็มีภาระมากขึ้นกับหมู่คณะการประกอบความเพียรไม่สำเร็จ เผื่องพิจารณาในการยกตาสติไม่ลุะเอื้ัด จิตใจก็ไม่ค่อยจะปลดปล่อยให้การพิจารณาอ่อนหักให้จิตหน้ออกนอกภายใน อันนี้จะชัดเจนแจ่มแจ้งหรือไม่ก็อย่าได้หักห้ามเพื่อพิจารณาอยู่ ณ ที่นี่จะจะพิจารณาให้เป็นอุทกหรือให้เห็นเป็นชาตุก็ได้ หรือจะพิจารณาให้เห็นเป็นทรัพกษ์ได้ทั้งนั้น แต่ให้พิจารณาเพ่งลงเฉพาะเรื่องนั้นจริงๆ ตลอดอริยบทั้งสี่แล้ว ก็มิใช่ว่าเห็นแล้วก็จะหยุดเสียเมื่อไร จะเห็นชัดหรือไม่ชัดก็พิจารณาอยู่อย่างนั้นแหละ เมื่อพิจารณาอันใดชัดเจนแจ่มแจ้งด้วยใจตนเองแล้ว ส่วนนอกนี้จะมาปรากฏชัดในที่เดียวกันดูก” หลวงปู่ได้น้อมนำอาธรรมนั้นมาปฏิบัติตาม ใช้เวลาประมวลความเพียรอยู่ด้วยความไม่ประมาท สักเวลา ๖ เดือน โดยไม่มีความเบื่อหน่ายใจได้รับความสงบและเกิดอุบายนะตามขึ้นมาว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างที่นี้อยู่ในโลกนี้เป็นเพียงสักแต่ร่วมเป็นชาตุสี่เท่านั้น แต่กันเราไปสมมติแล้วลงสมมติตนเองต่างหาก มันจึงต้องยุ่งและดือดร้อนด้วยประการทั้งปวง” การได้อุบายนี้ทำให้หลวงปู่มีจิตหนักแน่นมั่นคงผิดปกติกว่าเมื่อก่อนๆ มาก แล้วก็เชื่อมั่นในตัวเองว่า เดินถูกทางแล้ว แต่ก็ไม่ได้กราบเรียนท่านอาจารย์มั่น เพราะเชื่อในอุบายนี้ และคิดว่าจะกราบเรียนท่านอาจารย์มั่น เมื่อไรก็คงได้ในปีหนึ่งหลวงปู่หั้งสามรูป (ท่านอาจารย์มั่น, หลวงปู่เหล็ก, พระครุสีลชันธ์สังวร) ได้อยู่จำพรรษา ณ ที่นั้น ในปีหนึ่งอากาศหนาวเย็นมากเป็นพิเศษ หลวงปู่จึงได้ทำโรงไฟท่ามอาจารย์มั่นนอน

พระชาต่อมาหลวงปู่ได้ลาท่านอาจารย์มั่นขึ้นไปจำพรรษาที่บ้านมูเซอร์ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งในที่นั้นไม่เคยมีพระไปจำพรรษาเลยสักที ต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๘๑ สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (พิมพ์ ธรรมธโร) วัดพระศรีมหาธาตุ บางเขน กรุงเทพฯ ได้สั่งให้หลวงปู่ไปเป็นสมการที่วัดหมู่บ้านชาวญี่ปุ่นที่บ้านหนองดู่ เขตอำเภอปากบ่อง (อำเภอป่าซางป่าจุบัน) จังหวัดลำพูน ในพระราชนี้ หลวงปู่ได้เทศนาอบรมชาวญี่ปุ่นหมู่บ้านจนพากขาเลื่อมใสศรัทธาได้พากันสละผิมอยุ เก็บห้องหมู่บ้านหันมานับถือพระไตรสรณคมน์ยังเหลืออีก ก็หนึ่งจะหมดแต่หลวงปู่ไม่มีโอกาสอยู่ได้ออกจากวัดบ้านหนองดู่ กลับมาภาครือสาน ก่อนจะกลับได้ไปนิมนต์ท่านอาจารย์มั่น ให้กลับมาภาครือสานอีกวาระหนึ่งซึ่งท่านอาจารย์มั่นได้บอกว่า “ถูกากลอน” หลวงปู่ได้ลาท่านอาจารย์มั่นกลับมาเพียงผู้เดียว ส่วนพระครุสีลชันธ์สังวร ยังอยู่ติดตามท่านอาจารย์มั่น ต่อไปหลวงปู่ได้เดินทางกลับมาท่าบ่อ จังหวัดหนองคายและอยู่จำพรรษาที่วัดอรัญญาวารีห่วงพระราชที่ ๑๗-๒๕ (พ.ศ. ๒๔๘๒-๙๐) ณ ที่กับลับมาอยู่วัดอรัญญาวารีได้ ๒ พรรษา คือระหว่างปี พ.ศ.๒๔๘๔-๒๔๘๕ หลวงปู่ได้พำนุสติโภมไปสร้างสำนักขึ้นที่กิศตะวันตกของบ้านกลางใหญ่ ซึ่งยังคงเป็นสำนักการมีพระเนร้อยู่จำพรรษาตลอดมาทุกปีมีได้ขาดจนทุกวันนี้ ซึ่งเรียกว่า “วัดโนรัชรังสี” ขณะที่หลวงปู่อยู่จำพรรษาที่วัดอรัญญาวารี ท่านบ่อ เป็นเวลานานครึ่งแรกถึง ๕ ปี หลวงปู่ได้เล่าว่า เมื่อก่อนหลวงปู่ไม่สนใจการก่อสร้าง เพราะถือว่าเป็นเรื่องยุ่ง และไม่ใช่กิจของสมณะ ผู้บวชจำต้องประพฤติเดินทางสมณกิจเท่านั้น แต่เมื่อมาอยู่วัดนี้แล้ว มองดูเสนาสนะที่อยู่อาศัยล้วนแต่เป็นมรดกของครูบาอาจารย์ได้

ทำไว้ให้อยู่ทั้งนั้น แล้วมาคิดถึงพระวินัยบางข้อ ท่านอนุญาตให้บูรณะปฏิสังขรณ์เสนาสนะได้ จึงเกิดความละอายใจว่า มนโนกินของเก่าฝ่าสมบัติเดิมของครูบาอาจารย์แท้ๆ ต่อจากนั้นหลวงปู่จึงได้เริ่มพากย์ติโถมทำการก่อสร้างมานั้นก็ตามไม่ว่า ณ ที่ใด ๆ หลวงปู่ไม่เคยทำการเรีย่ำมา ก่อสร้างเลยด้วยลายแยกใจมีก็ทำ ไม่มีก็ไม่ทำแล้วก็ไม่ยอมติดในงาน ถึงงานไม่เสร็จ เมื่อทุนไม่มีก็หงั้นได้โดยไม่มีเยื่อไช และขณะอยู่ที่วัดอรัญญาวาสีที่อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย อุอกพระราชเมื่อ พ.ศ.๒๕๘๐ โภymารดาของหลวงปู่ป่วยอยู่ที่บ้านนาสีดา ต่ำบลกกลางใหญ่ หลวงปู่จึงได้พยาบาลโภymารดาด้วยธรรมโภสตและยาภายนอกจนสุดกำลังแต่เนื่องจากโภymารดาอายุมากแล้ว ได้ ๙๒ ปี อาการจึงมีแต่ทรุดลงๆ แต่ด้านจิตใจหลวงปู่ได้พยาบาลรักษาให้อยู่ในความสงบอย่างยิ่ง จนวาระสุดท้าย

ในปี พ.ศ.๒๕๘๗-๒๕๘๙ ซึ่งเป็นพระราชที่ ๒๖-๒๗ หลวงปู่ได้ไปอยู่จำพรรษาที่เขาน้อย อ.ท่าแฉลบ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งหลวงปู่ได้นิมิตเห็นภูเขาลูกนี้แล้วตั้งแต่อยู่วัดอรัญญาวาสี ณ ที่นี่ หลวงปู่ได้ทำความเพียรและรู้สึกเปลกลามาก คือได้ค้นธรรมที่ไม่เคยคิดและรู้ธรรมที่ยังไม่เคยรู้ล้ำดับ อุบายนและแนวปฏิบัติได้ละเอียดถี่ถ้วน จนวางแนวปฏิบัติได้อย่างเชื่อตนเอง จึงได้เขียนหนังสือส่องทางสมถะวิปัสสนาเป็นเล่มแรก หลวงปู่ได้อยู่จำพรรษาที่เขาลูกนี้จนได้ข่าวอาพาธของท่านอาจารย์มั่น จึงได้จากเขาน้อยไปเยี่ยมอาการไข้ของท่านอาจารย์มั่น จนท่านมรณภาพแล้วได้อยู่ทำณาบานกิจศพ ของท่านจนเสร็จ หลังจากนั้นหลวงปู่ได้มีคิดถึงหมู่คณะว่าพระผู้ใหญ่ที่จะเป็นที่พึ่งของพระกรรมฐาน ไม่มีหลวงปู่จึงตั้งใจออกเดินทางเข้ากรุงเทพฯ เป็นครั้งแรก เพื่อติดต่อกับพระผู้หลักผู้ใหญ่ในกรุงทั้ง ไปถึงจังหวัดภูเก็ต

ที่จังหวัดภูเก็ต หลวงปู่ได้ผ่อนกัยอย่างร้ายแรง โดยพระท้องถิ่นเขามีอย่างให้อยู่ ถูกเผา กุฎีบางแห่ง จนกระหั้นถูกปาดด้วยก้อนอิฐและขับไล่โดยประการต่างๆ ทางเจ้าคณะจังหวัดพังงาได้ขับไล่ให้หนีจากท้องถิ่นที่เข้าภาครอง หลวงปู่ได้พยาمامพูดคำขอจริงให้ฟังว่า หลวงปู่มาเพื่อบรรคุลธรรมและเผยแพร่ศาสนาอันเป็นประโยชน์แก่บ้านเมือง มิได้มาเบียดเบียนใคร ต่อม้าผู้ช่วย สังฆมณฑลได้มีหนังสือไปต่อว่าเจ้าคณะจังหวัดพังงาด้วยประการต่างๆ เรื่องจึงสงบ หลวงปู่ได้ไปอยู่จังหวัดพังงาหนึ่งพรรษา ต่อมารู้ได้ชัดว่ามีอยู่ที่เกาะภูเก็ต กระหั้นได้ ๑๕ พรรษา จึงได้ลาญาติโภym กับลัมมาภาครือสาน การไปอยู่เกาะภูเก็ตเป็นเหตุให้พระท้องถิ่นและญาติโภymเปลี่ยนสภาพไปหลายอย่าง โดยเฉพาะการเทศนาและการบริหารนับว่าเป็นประโยชน์แก่พระท้องถิ่นมาก ตามประเพณีเดิม ชาวบ้านเข้าหาพระและกราบพระต้องนั่งขัดสมาธิ (ขัด-สะ-หมวด) หลวงปู่ได้ไปสอนให้ทำความcaravaะโดยให้นั่งพับเพียบทำให้เรียบร้อยดีมาก หลวงปู่ได้ஸละทุกอย่างเพื่อประโยชน์แก่นชาวภูเก็ต และจังหวัดพังงาดังกล่าวแม้ว่า เมื่อกับลัมมาภาครือสาน หลวงปู่พิจารณาเห็นว่าได้แก่ชรา เดินรุกขมูล ามากาแล้ว ควรหาที่พักทำความเพียรกวานวีเวกเฉพะตัว และเห็นว่าที่วัดทินหมากเป็น เหมาะสมที่สุด จึงได้เข้ามาอยู่ที่วัดนี้ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๙๐ เรื่อยมาจนกระทั่งบัดนี้หลวงปู่ได้พัฒนาวัดให้เจริญไปเรื่อยๆ จนกระทั่งญาติโภymทางกรุงเทพฯ และหมู่บ้านใกล้เคียงรู้จักเข้าไปสนับสนุนช่วยกันทำการรัตถุ จนสมเด็จพระสังฆราชสก冷漠หาสังฆปริญญา กทรงยกย่องให้เป็น “วัดพัฒนาตัวอย่าง” การก่อสร้างวัดหรือการรัตถุนี้ คำว่า “ขอ” หรือ “เรี้ยว” ไม่เคยขอจากบากของหลวงปู่แม้แต่คำเดียว

สร้างอะไรขึ้นมาก็มีแต่ญาติใหม่ผู้นี้ครัวท่านริจากให้หันนี้” นอกจากวัดทินหมากเป็นแล้ว ยังมีวัดสาขางานวัดทินหมากเป็นอีก คือ “วัดเทสังสี” และวัด “อุบพินี”

เมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๐ หลวงปู่ได้ไปเผยแพร่ธรรมที่สิงคโปร์ อินโดเนเซียและอสเตรเลียพร้อมด้วยพระ ๓ องค์ พระราช ๒ คน ตามคำซักชวนเป็นเวลา ๓ เดือนกว่า และได้กลับไปที่สิงคโปร์อีกครั้งหนึ่งและได้ไปพักที่เดิมอีกเป็นเวลานาน เพราะมีผู้อยากรจะสร้างวัดหันนี้ แต่สถานที่ไม่เหมาะสมจึงไม่ได้สร้าง

หลวงปู่เทสี เทสี ท่านได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระสังฆาธิการหลายตำแหน่ง เช่น เป็นพระอุปัชฌาย์ เป็นเจ้าคณะอำเภอภูเก็ต-พังงา-กระบี (ธรรมยุต) และในปี พ.ศ.๒๕๐๐ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญฝ่ายวิปัสสนาธูระ ที่พระนิโรธรังสีกัมภีรปัญญาจารย์ และในปี พ.ศ.๒๕๓๔ ได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นชั้นราชาฝ่ายวิปัสสนาธูระที่ พระราชนิโรธรังสีกัมภีรปัญญาวิศิษฐ์ สถิต ณ วัดทินหมากเป็น อำเภอครีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ปัจจุบันท่านมีอายุ ๘๗ ปี (นับถึงปี ๒๕๓๖) ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดทินหมากเป็น อ.ครีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

ธรรมโอวาท

หลวงปู่ให้ธรรมโอวาสแก่พุทธศาสนาหลากหลาย เช่น

๑. ธรรม คือ ของจริงของแท้ เป็นแก่นของโลก ธรรม แปลว่า ของเป็นอยู่ทรงอยู่สภาพตามเป็นจริง เป็นอย่างไรก็ต้องเป็นอย่างนั้น เรียกว่า ธรรม ชาติ ชาติ พยาธิ มรณะ เป็นธรรม หันนั้น เรียก ชาติธรรม ชาติธรรม พยาธิธรรม มรณธรรม ทำไม่จึงเรียกว่า ธรรม คือทุกๆ คน จะต้องเป็นเหมือนกันหมด (ธรรมเทศนาเรื่อง ธรรมะ)

๒. สมบัติที่มีนุชร์ย์ต้องการ ไม่ทราบว่าจะกอบโกยเอาไปถึงไหน ได้มากเพียงแต่เอาเลี้ยงชีวิตเท่านั้น เลี้ยงชีวิตให้นานatyหน่อย นั่นละ ประโยชน์ของมนุชร์ย์สมบัติเพียงแค่นั้นแหละ

๓. เราเกิดมาในโลกนี้ จะเป็นมนุชร์ย์หรือเป็นสัตว์ต่างๆ ก็ตามเถอะ เรียกว่าอยู่ในเวดาของมัจจุราชหันนั้น หรือเปรียบเหมือนกับอยู่ในคุกในตะราง (รอความตาย) ด้วยกันทุกคน จะทำอะไรอยู่ก็ตาม จะเป็นผู้ดีเวชวิโสเท่าไรก็ช่าง แม้แต่องค์สัมมาสัมพุทธเจ้า สรีร่วงกาญของพระองค์ยังปล่อยให้พญามัจจุราชทำลายได้ แต่ตัวจิตของพระองค์เป็นผู้พันแล้ว ไม่ยอมให้มัจจุราชซึ่งได้เลย (ธรรมเทศนาเรื่อง มัจจุราช)

๔. ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในโลกนี้เป็นเพียงสักแต่่ว่าเป็นธาตุสี่เท่านั้น แต่คนเราไปสมมติแล้วหลงสมมติตตนเองต่างหาก มันก็ต้องยุ่งและเดือดร้อนด้วยประการหงpong (อัตตโนบุรัติฯ)

๕. มนุชร์ย์เฉพาะกันสมมติ เรียกເตามความชอบใจของตนว่าหันนี้เป็นคน หันนี้เป็นสัตว์ เป็นนั้นเป็นนี่ต่างๆ นานาไป แต่ก้อนชาตุนั้นมันก็ให้รู้สึกอะไรตามสมมติของคนไม่ มันมีสภาพเป็นอยู่อย่างไรก็เป็นอยู่อย่างนั้นตามเดิม สมมติว่า หญิง ว่าชาย ว่าหนุ่ม ว่าแก่ ว่าสาว ไม่สวยก้อนชาตุอันนั้นก็ไม่มีความรู้สึกอะไรเลย หน้าที่ของมันเมื่อมาประชุมกันเข้าเป็นก้อนแล้ว อยู่ได้ชั่วขณะหนึ่งแล้วมันก็แบร์ไปตามสภาพของมัน ผลที่สุดมันก็แตกลายแยกกันไปอยู่ตามสภาพเดิมของมันเท่านั้นเอง (ชาติ-ขันธ์-อายตนะ ลัมพันธ์)

๖. เมื่อเรามาฝึกหัดปฏิบัติธรรมจนเห็น เรื่องโภชของตนเองแล้ว ค่อยชำระสะสางให้มั่นคงดีไป ๆ ก็จะเป็นคุณแก่ตันในอนาคตข้างหน้า ได้ซื้อว่าไม่เลี่ยชาติที่เกิดขึ้นมาเป็นมนุษย์ แล้วยังมาพบพระพุทธศาสนา และยังมาพบครูบาอาจารย์ที่สอนให้เราหลักเลสือกด้วย (ธรรมเทศนาเรื่องแก่นของการปฏิบัติ)

๗. แท้ที่จริงธรรมคือตัวของเรานั้นทุกคนก็มีแล้วครบมูลบริบูรณ์ทุกอย่าง แต่เราไม่ได้สร้างสมบูรณ์ให้เห็นธรรมะที่มั่นคงในตนของตน ธรรมะแทรกอยู่ในขันโลโกอันนี้ หากใช้อุบายน้ำผ่านพิจารณาแล้วกรองด้วยวิธี ๓ อย่าง มีคีล สามัชชี ปัญญา ดังอธิบายแล้วธรรมจะปรากฏในตัวของตน ๆ (ธรรมเทศนาเรื่องวิจัยธรรมออกจากโลก)

๘. การศึกษาพระพุทธศาสนา ถ้าจะให้เข้าใจถูกต้องแล้ว ต้องให้มีทั้งปริยัติคือ การศึกษาและปฏิบัติตามความรู้ที่ได้ศึกษามานั้นให้ถูกต้อง โดยเฉพาะการปฏิบัติ ถ้าไม่ยืนตัวอยู่ในตรีลิกขา คือ คีล สามัชชี ปัญญาแล้ว จะไม่มีการถูกต้องอันจะให้เกิดความรู้ในสัจธรรมได้เลย มงคลปฏิปทา อันจะให้ถึงสัจธรรมนั้น ก็ต้องรวมคีล สามัชชี ปัญญา ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แล้วปฏิเวชธรรม จึงจะเกิดขึ้นได้ (ธรรมเทศนา เรื่อง พุทธบริษัทพึงปฏิบัติตนเช่นไร)

๙. คนที่จะข้ามโภชนะได้ต้องมีครรภาระเสียก่อน ถ้าไม่มีครรภาระเสียอย่างเดียว ก็หมดทางที่จะข้ามโภชนะได้ ครรภาระจึงเป็นของสำคัญที่สุด เช่น เชื่อมั่นในกรรม เชื่อผลของกรรม ดังที่ได้อธิบายมาแล้ว แต่ว่าครรภาระอันนั้น เป็นเบื้องต้นที่จะทำทาน ถ้ามีครรภาระแล้วไม่อดเรื่องการทำทาน อยู่ที่ไหนก็ทำได้ ทำมากก็ได้ ทำน้อยก็ได้ ไม่ต้องเลือก วัตถุในการทำทาน จะเป็นข้าว น้ำ อาหาร หมากพุด บุหรี่ ฯลฯ สารพัดลีบเป็นทาน ได้หังนมด แม่แต่ใบไม้ ใบตอง ใบหญ้า ก็เป็นทานได้ เราทำด้วยความเชื่อมั่นว่า สิ่งนี้ทำไปแล้วจะเป็นประโยชน์แก่ผู้นั้น ๆ ก็อ้อมอกอ้มใจขึ้นมา ก็เป็นบุญ นั่นแหล่ะ ครรภาระ มันทำให้อ้อมอกอ้มใจ ทำให้เกิดบุญชาติซึ่งถือใจทุกอย่างไม่ลืมเลย อันนั้นจึงเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ข้ามโภชนะ (ธรรมเทศนา เรื่องหลักการปฏิบัติธรรม)

๑๐. กายและจิตอันนี้เป็นบุญกรรมและกิเลสน้ำมาตากแต่งให้ เมื่อนำมาใช้โดยหาสารมาได้ถึงเมะจะมีอายุยืนนาน ก็ปานประหนึ่งว่าหาอายุมีได้ (คือไม่มีประโยชน์) สมกับพุทธพจน์ที่พระองค์ตรัสไว้

โย จ วสุสสติ ชีเว อปสุส อุทัยพุพย

ເອກາໍ ชືວິຕ ເສູໂຍ ປສຸສຕ ອຸທຍພຸພຍ

แปลว่า บุคคลใดมีชีวิตอยู่ร้อยปี แต่เขามิได้พิจารณาเห็นความเกิดดับ (ของอัตภาพนี้) ผู้นั้นสู้ผู้เขามีชีวิตอยู่ร่วันเดียว แต่พิจารณาเห็นความเกิดความดับไม่ได้ (ธรรมเทศนาเรื่องวันคืนล่วงไป ๆ)

๑๑. คนที่จะพ้นจากทุกข์ได้ พ้นจากโลกนี้ได้ พ้นจากรมได้ ก็ เพราะใจอันเดียว จงยึดใจถือใจเป็นสำคัญ จะมาเกิดก็ เพราะใจ เกิดแล้วจะมาสร้างกิเลสขึ้นก็ เพราะใจ เป็นทุกข์ก็ เพราะใจ ถ้าใจไม่เป็นทุกข์ ใจไม่ยึดถือ ปล่อยทิ้งเสีย กายอันนี้ก็ไปตามเรื่องของกาย ใจก็เป็นตามเรื่องของใจ หมดเรื่องของ Karma ที่ (ธรรมเทศนาเรื่องกรรม)

๑๒. ทริ ໂອຕຸຕປຸ່ນ ນີເປັນຮຽມທີ່ສໍາຄັນ ເພຣະເປັນພັນຫຼວງຂອງຄືລ ເປັນຕົ້ນຕອຂອງຄືລ ຜູ້ຈະມີຄືລໄດ້ ໄນວ່າຈະເປັນຄືລ ៥ ຄືລ ៥ ຄືລ ១០ ທີ່ອຄືລ ២៤ຄືລ ກົດາມ ຕ້ອນມີທີ່ ແລະໂອຕຸຕປຸ່ນ ៥

อย่างนี้ เนื่องจากได้เห็นจิตของคน เห็นความนึกความคิดความปรุงของจิตของตน แล้วก็ลุวบาน ละลายไป จึงไม่อาจจะทำความช้ำได ขณะนั้น ศีลกับริสุทธิ์เท่านั้นเอง (ธรรมเทศนาเรื่อง เทวทานุสุสติ)

๓. การภาระ คือ การอบรมจิตใจให้มีความสงบ เป็นการชำระจิตใจให้สงบจากอารมณ์ ต่างๆ ยึดเป็นการละเมียดไปกว่าการรักษาศีลอีก จิตของเราถ้ายังไม่สงบตราบใดแล้วมันก็จะต้องยุ่งรุ่นว่ายอยู่ตรงนั้น เมื่อมาฝึกหัดภาระ เท็นโภช เท็นภัย ของความยุ่งความไม่สงบด้วยตนเอง แล้ว เรายังจะพยายามทุกวิถีทางที่จะลดความไม่สงบ เมื่อสิ่งใดที่หลีได้แล้ว อารมณ์ใดที่วางได้แล้ว เรายังจะต้องรักษาไม่ให้ลืมนั้น มันเกิดขึ้นมาอีก ไม่ใช่ว่าเราจะได้แล้วก็แล้วไปเลยไม่ต้องคำนึงถึงมัน อีก อย่างนั้นไม่ถูกต้อง เพราะมันอาจสามารถที่จะพื้นฟูขึ้นมาใหม่อีก ถ้ามันเกิดมาทีหลังจะยิ่งร้าย กว่าเก่า (ธรรมเทศนาเรื่อง มาร)

๔. ฝึกหัดจิตให้เข้าถึงใจ วิธีปฏิบัติฝึกหัดกรรมฐานมีเท่านั้นแหละ គิจจะฝึกหัดปฏิบัติ อย่างไร ก็ເตาม lokale จะภานุพุทธ ลัมมาอรหัต บุนหนอพองหนอ หรืออานาปานสติ ก็ไม่เป็นปัญหา คำบริกรรมเหล่านั้นก็เพื่อล่อให้จิตเข้ามาอยู่ในคำบริกรรม แต่คนที่เข้าใจผิดก็อว่าตนดีวิเศษ โ้อวดเพื่อนว่าของข้าถูกของเอ็งละผิด อย่างนั้นขออย่างน้อะไรต่างๆ นานา พุทธศาสนาแท้ไม่เป็นอย่างนั้นหรอก มันต้องเป็นอันเดียวกัน ไม่มีใครผิดใครถูก เมื่อปฏิบัติถึงจิตรวมแล้ว จิตรวมเข้าไปเป็นอัปปนาแล้วหมดเรื่อง จิตรวมเข้าถึงอัปปนาแล้วถึงที่สุดของการทำ samaichi แท้ ไม่มีอะไรแตกต่างกัน (ธรรมเทศนาเรื่อง การปฏิบัติเบื้องต้น)

๕. การหัดภาระเบื้องต้น คือ หัดให้เข้าถึงจิตเป็นหนึ่ง หัดเบื้องต้นก็จริง แต่เมื่อถึงที่สุด ได้ คือ จิตที่สงบเป็นหนึ่ง มันก็ถึงที่สุดแล้ว การฝึกหัดจิต หัดมากหัดน้อยเท่าไรก็ตาม ต้องการให้จิตเข้าถึงที่สุด คือ จิตเป็นหนึ่งเท่านั้น การฝึกหัดจิตไม่นอกเหนือไปจากจิตเป็นหนึ่ง ส่วนอุบายนปัญญาที่จะเกิดขึ้น มันเป็นของเฉพาะบุคคล (ธรรมเทศนาเรื่อง แก่นของการปฏิบัติ)

๖. ของตั้งใจทำให้จริงจัง และทำความเลื่อมใสพอใจในกัมมัมภูฐานของตนให้แน่แน่ เต็มที่ ทำนิดเดียวก็จะเป็นผลยิ่งใหญ่ไฟศาล เมื่อทำไปทุกๆ วัน วันละนิดวันละหน่อย มันหากจะมีวันหนึ่งโดยที่เราไม่ได้ตั้งใจจะให้เป็น มันหากเป็นเอง คราวนี้ล่ะเราจะประสบโชคลากอย่างยิ่งอย่าบอกใครเลย ถึงบอกก็ไม่ถูกเป็นของรู้และซาบซึ้งเฉพาะตนเอง คำว่าภาระนี้เกี่ยวจะปวดเมื่อยแข็งขาจะหายไปเองอย่างปลิดทิ้ง จะมีแต่ยกการทำภาระมาอิญร้าไว (ธรรมเทศนาเรื่อง ทุกข์)

๗. สติทั้วั้นควบคุมจิตอยู่ได้ ถ้าผลลัพธ์ได้ไปแล้วนั้น ทำข้าเวลานั้น จึงให้รักษาจิตตรงนั้นแหละ ควบคุมจิตตรงนั้นแหละ ให้มันอยู่นั่นแหละเป็นสมາธิภาระ เข้าถึงในสงบนั่นแหละอยู่ ให้หัดตรงนี้แหละ พระพุทธศาสนาไม่ให้หัดอื่นໄก็ล หัดตรงนี้แหละ ปฏิบัติศาสนา กับปฏิบัติตรงนี้แหละ จะถึงศีล สมາธิ ปัญญา ก็ตรงนั้นแหละ....(ธรรมเทศนาเรื่อง เมื่อต้นของการปฏิบัติกัมมัมภูฐาน)

๘. แก่นสารคือ จิตที่เป็นหนึ่ง จับเอาจิตที่เป็นหนึ่งให้ได ครั้นจับเอาจิตที่เป็นหนึ่งได้แล้ว รักษาเอาไว้ให้มั่น ไม่ต้องเอาอื่นใดอีก เอาอันเดียวนั้นเท่านั้นเป็นพอด้วย (ธรรมเทศนาเรื่อง แก่นของการปฏิบัติ)

๙. จิตเป็นสมາธิแล้ว นั่นจึงจะมองเห็นธรรม คือ ความเกิด ความแก่ ความเจ็บไข้ และความตายได้ชัดเจน (ธรรมเทศนาเรื่อง ธรรมะ)

๒๐. จิตมันต้องเป็นหนึ่ง ถ้าไม่ใช่นั่งแล้วก็ไม่ใช่จิต จิตเป็นหนึ่งกล้ายเป็นใจจะ คราวนี้ ตัวจิตนั้นแหลกเลยเป็นใจ อันที่นึงเคย ไม่คิดไม่นึก ไม่ปูรุ่งไม่แต่ง ความรู้สึกเคย ๆ นั่นแหลก มันกล้ายเป็นใจ จิตมันกล้ายเป็นใจ (ธรรมเทคโนโลยารื่อง วิธีทางจิต)

๒๑. โครงการพูดถึงจิตถึงใจ จิตเป็นทุกข์ จิตเดือดร้อน จิตยุ่งๆน่วยจิตกระวนกระวาย
จิตกระสับกระส่าย มันเรื่องของจิตหั้นนั้นแหล่ แต่ยังไม่เคยเห็นจิตลักษณ์ จิตแท้เป็นอย่างไรก็ไม่
ทราบ เมื่อไม่เห็นจิตไม่เห็นใจ มันก็ไม่มีโอกาสที่จะชำรุดได้ ต้องเห็นด้วยมันเสียก่อน รู้จักตัวที่เรา
พูดถึงเสียก่อน พอเราเดือดร้อนเรายุ่งเหยิงหรือส่งถ่ายเราก็แก้ตรงนั้นเอง (ธรรมเทศนาเรื่อง
ความโปร่งของคนไป)

๒๓. การฝึกหัดสมาร์ทวานา คือ การตั้งสติอันเดียว ให้รู้ตัวอยู่เสมอ มันคิดมันนึกอะไร ก็ให้รู้ตัวอยู่เสมอ ยิ่งรู้ตัวชัดเจนเข้ามันยิ่งเป็น เอกคุณตามนั้นแหล่ตัวสมาร์ท (อนุสสติ ๑๐)

๒๔. รู้สึกลังอื่นไม่สามารถจะชำระจิตของตนได้ รู้จิตของเรานี้แหล่งจึงจะเป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์ (อนสสติ ๑๐)

* ๒๕. การฝึกหัดจิตนี้ ถ้าอยากเป็นเร็ว ๆ มันก็ไม่เป็น หรือไม่อยากให้เป็นมันก็ประมาทเลี่ยงไม่เป็นเหมือนกัน อย่างเป็นก็ไม่ "ไม่อยากเป็นก็ไม่ว่า ทำใจให้เป็นกลาง ๆ แล้วตั้งใจให้แหน่งในก้มมัญญาณที่เรายังดีมั่นอยู่นั้น เลี้ยวหวานเรื่อยไป ก็จะถึงช่วงความอัศจรรย์ขึ้นมาในตัวของตน แล้วจะรู้สึกดีขึ้นมากว่าอะไรเป็นอะไร (อนสสติ ๑๐)

๒๖. การเห็นใจของเรานี่แหละดี มันคิดตีคิดซ้ำ คิดหายไป คิดละเอียด ก็รู้ดูจนกระทั้ง
มันวางแผน ถ้าเห็นอย่เลมอๆ แล้ว ก็วางแผน (อนสสติ ๑๐)

๒๗. ปหานปชาน ให้เพียรดูที่จิตของเรานั่นแหลก การกระทำสิ่งใด ๆ ก็เกิดจากจิตเป็นคนบัญชา ถ้าจับจิตเห็นจิตอันนี้แล้ว จะรู้ได้เดี๋ยวนี้ได้ชัด กายจะทำอะไรผิดหรือถูก ดีหรือชั่ว เป็นบุญหรือเป็นบาป รู้ได้ดีที่เดียว เอาสติไปตั้งไว้ที่จิต คิดคันอยู่ที่จิต เห็นใจเป็นผู้ลั่งกายทำอะไร ๆ เท็นอยู่ตลอดเวลา (ธรรมเทศนาเรื่อง เพียรละความชั่ว)

๒๙. ผู้ได้ชนน้ำคึกคือ ตัวของเราก็เดียวได้แล้ว เป็นผู้ประเสริฐกว่าการชนหมู่มาก นับเป็นพัน เพราะข้าคือก้อนเกิดจากคนอื่นภายนอก เมื่อพ่ายแพ้ก็เลิกกันไปที แต่ข้าคือภายในนี้จะแพ้หรือชนะอย่างไร ก็ยังต้องอาศัยกันอยู่อย่างนี้จนกว่าจะแตกดับจากกันไป ถึงแม้อย่างนั้นภัยใน มีตาเป็นตันที่เราเห็น ๆ กันอยู่นั้น เมื่อหลับเลียแล้วก็ไม่เห็น แต่อย่างนั้นของใจอีกส่วนหนึ่งนั้นซึ่ง ตามบอดแล้ว หูหนวกแล้ว มันยังได้เห็นได้ยินอยู่ ภายแตกดับแล้วไว้จึงมีอย่างนั้นได้ใช้บริบูรณ์ดี ทุกอย่างอยู่ และนำไปใช้ได้ทุก ๆ สถานตลอดภพภูมินั้น ๆ ด้วย ฉะนั้น เมื่อเราจะเอาชัยชนะข้าคือภายในนี้จึงเป็นการต่อสู้อย่างยิ่ง (ธรรมเทศนาเรื่อง พลัง ๓)

๔๗. ผู้ที่ยอมตัวมารับเข้าคุกไปไว้เป็นคราวงปภบต จะเป็นคุก ๕๕-๘-๑๐-๒๒๒๗ ก็ตาม

ได้ชื่อว่าเป็นผู้เริ่มต้นปฏิบัติศาสนาพราหมณ์ เข้าไปทำลายบ่อนรังข้าศึกอันมีอยู่ในภายในใจของตนแล้ว (ธรรมเทศนาเรื่อง สติปัญญาณภาวะ)

๓๐. หากจะเรียกกายใจของคนเรานี้ว่า ตู้พระธรรมก็จะไม่ผิด (ธรรมเทศนาเรื่อง สติปัญญาณภาวะ)

๓๑. ธรรมเทศนาที่ห่านพุดที่ห่านสอนธรรมนั้น ห่านสอนตรงนี้ คือสอนให้พิจารณากาย กับใจตรงนี้ ไม่ได้สอนที่อื่น สอนเข้าถึงตัว สอนให้เห็นของจริงในกายตนที่จะพ้นทุกข์ได้ก็ เพราะเห็นของจริงตรงนี้ จะถึงมรรคผลนิพพาน ด้าน สมบัติ ก็ตรงนี้แหละ ไม่ใช่อื่นไกลเลย เห็นเฉพาะในตัวของเรา ถ้าไปเห็นของอื่นจะไม่ใช่ (ธรรมเทศนาเรื่อง ธรรม)

๓๒. ตัวจิตหรือตัวใจอันนี้แหล่ไม่มีตนมีตัว ถ้าเราถือเรื่องจิตเรื่องใจเลี้ยงแล้ว มันง่ายนิดเดียว ฝึกหัดปฏิบัติกัมมัปภูวนันก์เพื่อชำระใจ หรือต่อสู้กับกิเลสของใจนี้ ถ้าไม่เห็นจิตหรือใจแล้วก็ไม่ทราบว่า จะไปต่อสู้กับกิเลสตรงไหน เพราะกิเลสเกิดที่ใจส่วนมากไม่มีนามเพลเสะ ไม่ทราบว่าจะรบอย่างไร กัน ต้องมีนามเพลเสะหารับยึดไว้เป็นที่ป้องกันข้าศึก มันจึงคือรู้จักครบ รู้จักแท้ รู้จักชนะ ขอให้พากันพิจารณาทุกคน ๆ เรื่องใจของตน วานี้เราเห็นใจแล้วหรือยัง ใจหรือจิตของเรานั้นมันอยู่ที่ไหน มีอาการอย่างไร (ธรรมเทศนาเรื่อง กิเลส)

๓๓. ความจริงกิเลสไม่มีตนมีตัว ไม่ได้อาไปปละที่ไหน หรืออาไปทั้งให้ใคร เป็นการละออกจากใจของตนเอง (ธรรมเทศนาเรื่อง เพียรละความชั่ว)

๓๔. บ่วงของมารได้แก่อะไร อาการของจิตที่เที่ยวไปตามอารมณ์นั้น ย่อมมีหั้งอารมณ์ดี และอารมณ์ร้าย จึงต้องมีความสุขบ้างทุกข์บ้างเป็นธรรมดा ตามวิสัยของปุถุชนจิตที่เที่ยวไปนั้นจะต้องประสบของ ด้วยอย่าง คือ รูป เสียง กลิ่น รส และไฟภู�性ะ ซึ่งเรียกว่า การคุณ ด้วยพระพุทธเจ้า ตรัสร่วมเป็นบ่วงของมาร

จิตของปุถุชนหั้งหลายเมื่อเที่ยวไปประสน้อารมณ์ทั้ง ๕ นั้นหรือเพียงอย่างใดอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดความยินดีพอใจก็ได้ หรือเกิดความเสียใจเป็นทุกข์ก็ได้ เรียกว่าเข้าไปติดบ่วงของมารแล้ว คำว่า “ติด” ในที่นี้ หมายความว่า หลัดไม่ออก ปล่อยวางไม่ได้ บ่วงของมารผูกห่วง ๆ แต่แก้ไม่ได้ ถ้าดันก็ยิ่งแต่จะรัดแน่นเข้า

จิตที่สำรวมได้แล้วจะพ้นจากบ่วงของมารได้อย่างไร ปุถุชน เบื้องต้นเมื่อเห็นโทษภัยในการเข้าไปติดบ่วงของมารแล้ว จึงต้องฟังสำรวมในอายุตนะหั้งหลาย มีตา หู เป็นต้น พระพุทธเจ้าสัมพุทธเจ้าจึงตรัสว่า ควรสำรวมจิตได้แล้ว จักพ้นจากเครื่องผูกของมารดังนี้

ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นโคจรที่เที่ยวแสวงหาอารมณ์ของจิต เมื่อเราปิดคือ สำรวมมีสติจะนับยังไห้จิตหลงไปในความคิดหั้ง ๖ นั้นได้แล้ว เป็นบันดาณฑูณัตถ์เวลาบ่นป่วยได้ (ธรรมเทศนา เรื่องสัจธรรมอินทรีย์)

๓๕. ผู้ฝึกหัดปฏิบัติรู้เข้าใจเรื่องเหล่านี้ตามเป็นจริงว่า วิสัยของอายุตนะหั้งหลั้นนี้ มีขอบกับไม่ครอบเท่านั้น แล้วปล่อยวางเสีย ไม่ไปยึดเอามาเป็นอารมณ์ จิตก็จะกลایมมาเป็นใจเฉยอยู่กลาง ๆ นั้นแหล่จะเป็นธรรมเห็นธรรม ไม่เป็นโลกอยู่หนีโลกพ้นจากโลก (ธรรมเทศนาเรื่อง จิตเห็นโลก)

๓๖. การทำจิตไม่ให้มุนไปตามอายุตนะหั้ง คือ ปรุhungแต่งส่งส่ายไปตามอารมณ์ต่าง ๆ นั้น

เป็นการหักกงกำแห่งล้อของวูจักร นักปฏิบัติผู้ฝึกหัดได้อ่าย่างที่อธิบายมานี้ ถึงหักกงกำแห่งวูจักร ไม่ได้อ่าย่างเด็ดขาด ได้เพียงชั่วครู่ชั่วคราว ก็ันบว่าดีอักขะแล้ว ดีกว่าไม่รู้วิธีหักเลี่ยเลย (ธรรมเทคโนโลยี จิตเห็นอโลก)

๓๗. ผู้ฝึกจิต ถ้าทำจิตให้มีอารมณ์เหล่ายอย่าง ก็จะสงบไม่ได้ และไม่เห็นสภาพของจิตตาม เป็นจริง ถ้าทำให้จิตดึงแห่แหนอยู่ในอารมณ์อันเดียวนี้แล้ว จิตก็มีกำลังเบรคเมื่อ แห่งความสว่างออก มาเต็มที่ มองสภาพของจิตตามเป็นจริงได้ ว่าอะไรเป็นจิต อะไรเป็นกิเลส อะไรเป็นของควรละ (ธรรมเทคโนโลยี สมบัติอันล้ำค่า)

๓๘. ธรรมหงหงายเป็นอนัตตา ฉะนั้นผู้ถือว่าเราถึงธรรมได้ ธรรมซึ่นนั้นเป็น ผู้นั้นยัง มีความอยากอยู่ จะได้เชื่อว่าเป็นผู้ถึงธรรมได้อ่าย่างไร (ของดีมีในศาสนาพุทธ)

๓๙. คนเราเกิดมาเหมือนกับไปยึดของคนอื่นเขามาเกิด ตายแล้วก็ส่งกลับคืน มาเกิดอีก ก็ยึดมาใหม่ ดังนี้อยู่ไม่รู้จบรู้สั่นสักที ขออย่าลืมผู้ไปยึดของเขามาเกิดยังมีอยู่ จึงต้องยึดของเขาร่วมไป ไม่มีที่สิ้นสุด (ของดีมีในศาสนาพุทธ)

๔๐. ความสละเด็ดเดี่ยว ปล่อยว่างสิ่งสารพัดทั้งปวงหมดเหลือแต่ใจ อันนั้นเป็นของดีนัก ความสละความตายนี้ไม่ตายซ้ำ เลยมีอายุยืนนาน ถึงเจ็บไข้ได้ป่วยอะไรต่างๆ ก็ทดสอบทั้งหมด เลย กลับเป็นของดีซ้ำ ที่เป็นห่วงหั้นน้อยในเรื่องความเจ็บความป่วย อันนั้นป่วยก็ไม่หาย สามารถไม่ เป็น นั้นแหล่ะเป็นเหตุที่ไม่เป็นสามาธิ เราจะทำอะไรต้องทำให้จริงๆ ซึ่ (อนุสสติ ๑๐)

๔๑. จิตของคนเราเป็นของใสสะอาดแต่เดิม เหตุนั้นขัดเกลากิเลสออกหมด มันจึงเห็น ความใสสะอาด จึงเรียก ปางสุรอมิท จิตต (ธรรมเทคโนโลยี วิธีหักจิต)

๔๒. วิปัสสนาจริงแล้วไม่ต้องคิดต้องนึกไม่ต้องปruzแต่ง มันเป็นเอง มันเกิดของมันต่างหาก เมื่อมันเกิดแล้วจะต้องซัดแจ้งประจักษ์ในพระไตรลักษณญาณด้วยตัวของตนเองต่างหาก

๔๓. เมื่อปัญญาปัสสนาเกิดขึ้นในขณะจิตเดียวันลี้ลงสัยในธรรมหงหงาย เห็นสรรพสัตว์ ในโลกเป็นสภาพอันเดียวกันหมดเลย ไม่มีตัว ไม่มีสูง ไม่มีน้อย ไม่มีใหญ่ ไม่มีหนู ไม่มีชาย ไม่แต่ ชาติ ๔ เกิดขึ้นแล้วดับไปเท่านั้น (ธรรมเทคโนโลยี ขั้นมัจกับปัวตตนสูตร)

๔๔. ปัญญาปัสสนา คือเห็นสิ่งทั้งปวงหมด เป็น อนิจัง ทุกชั้น อนัตตา สิ่งเหล่านั้น เป็นของไร้สาระ เป็นโทษเป็นทุกข์ เป็นภัยอันตรายแก่จิตใจ จึงปล่อยว่างทดสอบธุระในสิ่งทั้งหลาย เหล่านั้น อันนี้เป็นปัญญาอันวิเศษสูงสุด เพราะคนจะพ้นจากโลกได้ก็ เพราะเห็นที่สุดของโลก คือ ได้แก่เห็น อนิจัง ทุกชั้น อนัตตา (ธรรมเทคโนโลยี หลักการปฏิบัติธรรม)

๔๕. ขอให้มีครรภชา ทำทานไปเรื่อย หั้ทานภายนอก ทานภายนอก รักษาศีล คือรักษาภายใน วาจา และใจ ให้มันเป็นปกติ หรือรักษาจิตนั้นเอง คือมีสติปการองจิตใจ สิ่งใดไม่ควรคิดก็ไม่คิด สิ่งใดไม่ควรพูดก็ไม่พูด สิ่งใดไม่ควรทำก็ไม่ทำ เพราะเรามีสติรู้อยู่ว่าเราเป็นผู้มีศีล (ธรรมเทคโนโลยี เรื่อง ศติควบคุมจิต)

๔๖. ผู้มีครรภชา มีความเพียรด้วย และมีความอดทน กล้าหาญ ประกอบด้วยปัญญาประกอบ ด้วยความเพียร รักษาความดีนั้นๆ ไว้ติดตอกันอย่าให้ขาด นั้นแลจึงสามารถขจัดกิเลสสถานสัยให้ หมดลื้นไปได้ (อัตโนประวัติฯ)

๔๗. ท่านผู้ที่หายจากโรคอันเกิดจากใจได้แก่ผู้สัมภิเลสแล้ว ถึงแม้โรคในกายของท่านจะยังประภัยอยู่ ก็เป็นแต่ออาการความรู้สึก หาได้ทำใจของท่านให้กำเริบไม่ เพราะโรคใจของท่านไม่มีแล้ว สมภูมิฐานคืออุปทานของท่านได้ถอนหมดแล้ว ฉะนั้นท่านจึงมีความสุขและได้ลากอย่างยิ่งในความไม่มีโรค (ธรรมเทคโนโลยีร่องโรคร)

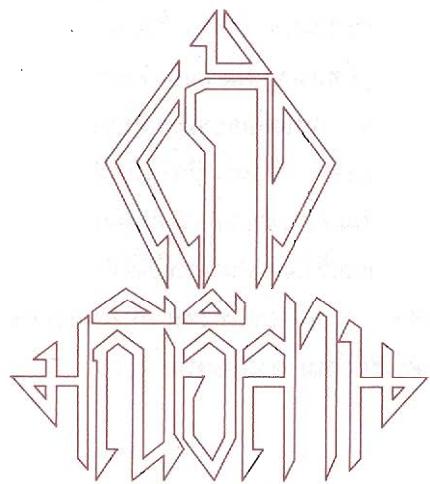
๔๘. ทำงานมีมากมีน้อยก็ต้องทำด้วยตนเอง รักษาศีลกโดยเฉพาะส่วนตัวแท้ๆ ครรภษาศีลให้มีได้ ทำsmithing ลักษณะนี้ไปกว่านั้นอีก แต่ละคนก็ต้องรักษาจิตใจของตนฯ ให้มีความสงบหยุดวุ่นวายและส่าย ถ้าเราไม่รู้จักวิธีทำsmithing แล้วก็ทำsmithing ไม่เป็น จิตใจก็เดือดร้อนด้วย เป็นทุกข์ เหตุนั้นจึงว่า การทำงาน รักษาศีล ทำsmithing นี้เป็นกิจเฉพาะส่วนตัว ทุกๆ คนจะต้องทำให้เกิดมีขึ้นในตน (ธรรมเทคโนโลยีร่อง หลักค่าสอน)

๔๙. ความเป็นเศรษฐีมีจันคนอนาคต ก็มิได้เป็นอุปสรรคแก่การจับจ่ายอริยทรัพย์ของผู้มีศรัทธาปัญญา ฉะนั้นอริยทรัพย์จึงเป็นของมีคุณค่าเหนือกว่าทรัพย์ทั้งปวง (อัตโนประวัติฯ)

๕๐. บุญกุศลที่สร้างสมถึงที่แล้วมันจะหมดเรื่อง ไม่มีอะไรอีก และไม่เอาไปด้วย นาปก ไม่เอา บุญก็ไม่เอา ผู้ที่ยังเอาอยู่จึงได้นุญได้บาน เป็นภาพเป็นชาติขึ้น ผู้ทดสอบจะแล้ว ไม่มีบุญและบานแล้ว จึงได้เรียกว่า โลกตรระ เหนือโลก (ธรรมเทคโนโลยีจิตที่ควรซึ่ม-ควรซึ่มชี้-ควรละ)

ปัจฉิมบท

หลวงปู่เทสก์ เทสรสี นับเป็นลูกศิษย์ ที่สำคัญยิ่งของท่านพระอาจารย์ที่นั้น ภริทโท องค์ที่นี่ ท่านได้อุตสาหะปฏิบัติบำเพ็ญธรรมด้วยชีวิตเป็นเดิมพัน หลวงปู่ฯ ได้บำเพ็ญกรณียกิจ เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชน และความเจริญมั่นคงแห่งพระศาสนา โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่างๆ และด้วยจิตใจที่แน่วแน่มั่นคง ผู้ที่ได้เคยกราบนมัสการท่านมักพูดในทำนองเดียวกันว่า ได้รับความอ่มใจและเป็นบุญของเขารึไม่ ได้มีโอกาสกราบนมัสการท่าน ทั้งนี้คงเป็นเนื่องจากบารมีธรรมที่หลวงปู่ได้บำเพ็ญเพียรปฏิบัติตามและเมตตาจิต ที่หลวงปู่แผ่เมตตาบุคคลเหล่านั้นนั่นเอง หลวงปู่มักให้โอวาทและเทคโนโลยีธรรมแก่ญาติโยมอยู่เสมอมา หนังสือธรรมะที่หลวงปู่ เขียนขึ้นหรือหนังสือที่รวบรวมธรรมเทคโนโลยีที่หลวงปู่แสดงในโอกาสต่างๆ เป็นหนังสือที่ให้คติธรรม เกร็ดธรรม แนะนำทางปฏิบัติสำหรับผู้ฝึกหัดจิต และพระธรรมเทคโนโลยีสืบท่องคำสอนขององค์พระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้อ่านแล้วสามารถปฏิบัติตามและสามารถเข้าใจศาสนาพุทธได้ดียิ่งขึ้น ผู้อ่านที่ปฏิบัติตามสามารถเห็นธรรมได้ตามภูมิของตนอย่างแท้จริง ท่านสถาปนาหั้งหลายที่ตั้งใจจะกราบนมัสการท่าน สามารถกระทำได้ ที่วัดหินขนาดเป็น อ.ครีเชียงใหม่ จ.หนองคาย

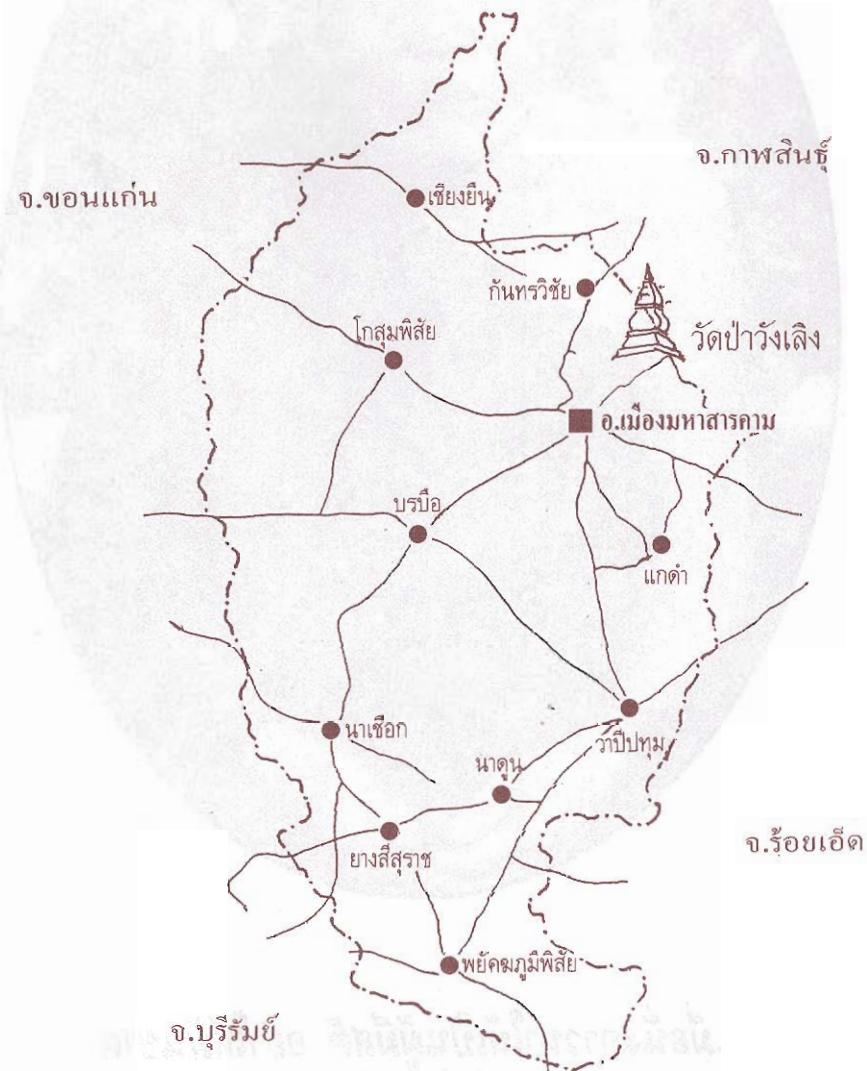




เมื่อนั่งภาวนาให้เป็นผู้มีสติ อย่าให้มันขาด
ธรรมะจึงสิเจริญขึ้น ชาดว่าເයືດຊ່ວງ ບໍມືສຕີ
ธรรมะมันบໍເກີດ

หลวงปู่มหาบุญนี้ สวีธ์โร

แผนที่แสดงที่ตั้ง วัดป่าวงศ์เจิง อำเภอแก้งคร้อ จังหวัดมหาสารคาม



แก้วมณีอีสาน
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

■ ที่ตั้งจังหวัด
● ที่ตั้งอำเภอ

เส้นทาง
— ที่ตั้งวัด

หลวงปู่มหาบุญมี สิริธโร

วัดป่าวังเดิม อ.กันทรลักษ์ จ.มหาสารคาม

ชาติกำเนิดและชีวิตปฐนวัย

หลวงปู่พระมหาบุญมี สิริธโร เดิมชื่อบุญมี สมภาค เกิดเมื่อวันศุกร์ที่ ๑๕ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๘๓ ตรงกับวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ปี ๗๗ คือปีจอยเป็นบุตรโภของนางหนูก สมภาค และนายทำนา สมภาค ที่บ้านเขี้ยเหล็ก ตำบลรังแร้ง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ เมื่อครั้งเป็นเด็กจะมีนิสัยรักความสงบและมีความไฟใจในพุทธศาสนาอย่างมาก จนมีเรื่องเล่าว่า ครั้งหนึ่งในขณะที่ท่านเลี้ยงควายอยู่กลางทุ่งนาร่วมกับเด็กๆ ในหมู่บ้านเดียวกัน ท่านได้พบภาพพระพุทธรูปในแผ่นกระดาษแผ่นหนึ่งเข้า ก็เกิดความสนใจมากเป็นพิเศษจึงได้เก็บกระดาษแผ่นนั้น ซ่อนเอาไว้ พอมีเวลาว่างท่านก็จะเอามานั่งดู และก็ปันบ่อยๆ มีความสวยงามด้วย เมื่อมากขึ้นหลวงปู่จึงได้แจกและแบ่งปันให้เพื่อนๆ เอกไป ตอนนั้นหลวงปู่บอกว่ามีอายุประมาณ ๙-๑๐ ปีเท่านั้นจะได้พอยู่ได้ประมาณ ๑๐-๑๒ ปี ท่านก็ได้เริ่มเรียนหนังสือกับหลวงน้า ซึ่งบัวพระอยู่ที่วัดไกล๊ะ บ้าน ท่านช่วยโยมารดา ทำนาและช่วยงานบ้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นงานของเด็กผู้หญิงก็ตาม ท่านทำทุกอย่าง นับว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถกว่าเด็กทั่วๆ ไป และที่สำคัญก็คือ มีนิสัยชอบช่วยเหลือเพื่อนบ้านไม่ว่าเขาจะทำอะไร ไม่ว่าจะเป็นงานหนักงานเบา ถ้าพ่อจะช่วยเหลือได้ท่านจะรีบช่วยทันที โดยไม่ต้องให้คนอื่นขอร้อง และชอบถามคำถามที่เกี่ยวกับธรรมะอยู่เสมอ เช่น เห็นคนตายก็จะถามว่า คนไม่ตายไม่ได้หรือ คนป่วยไม่ป่วยไม่ได้หรือ อย่างนี้เป็นต้น

ชีวิตสมณะ การแสวงหารธรรมและปฏิปทา

หลังจากที่หลวงปู่ พะนมาหบุญนี้ สิริโตร เรียนจบชั้นประถมปีที่ ๒ แล้ว ก็ไม่ได้เรียนต่อ ต้องออกมากช่วยโยมมารดาทำงานบ้าน เลี้ยงคaway จนอายุได้ ๑๗ ปี จึงได้มานาชาติเป็นสามเณร อุยกับหลวงพ่อ คือพระอาจารย์สิงห์ ผู้เป็นน้องชายของมารดา โดยบวชในฝ่ายมหานิกาย หรือที่เรียกว่า “วัดบ้าน” บวชได้ ๑ พรรษา พอຈวนจะเข้าพrhoชาที่ ๒ ซึ่งเหลือเวลาเพียง ๑ เดือน ยอมมารดา ก็ขอร้องให้สึกออกมากช่วยทำงานบ้าน เพราะสุขภาพไม่ดี ท่านจึงต้องสึกออกมากช่วยโยมมารดา ทำงานและได้สมัครทำงานเป็นคนเขนหินทำหางรถไฟสายกรุงเทพฯ - นครราชสีมา - สุรินทร์

เมื่อหลวงปู่ อายุย่าง ๑๘-๒๐ ปี ยอมมารดาจะขอผู้หงີงให้ตั้งหลาຍครั้ง แต่ท่านก็ปฏิเสธ ทุกครั้งไม่ยอมมีครอบครัว เพราะดูคนหันหลายแล้วมีความทุกข์ วิตกภัย แทนทั้งล้น ยกที่จะทำจิตของตนให้ผ่องแผ้วได้ ท่านจะลีกอยู่ว่า บวชจึงจะมีสุข宦อ การมีชีวิตอยู่อย่างมารวานั้นมีแต่ทุกข์ วิตก กังวล ไม่เลี้้นสุดมีแต่ความรุ่มร้อน เหมือนฟุ่นละอองมาจากศีต่างๆ มีเต็มอากาศไม่รู้ว่าจะหนีไปที่ใดได้มีแต่จะคลุกเคล้าละอองพิษลงสู่ใจ ใจก็มีแต่ความเคราะห์มอง เพราะท่านเห็นโทษของความคุณ ถ้าผู้ใดกำลังสภาพการณ์อยู่เสมือนบริโภคเหล็กเผาไฟแดงๆ อยู่ จิตของท่านจึงรำลึก น้อมไปถึงการอุปสมบท ท่านจึงทำความดำริในใจนี้แล่สูญเสียพิพากษา ว่าท่านอยากบวช ยอมมารดาของท่านจึงได้อุปสมบทและอนุญาตให้ออกบรรพชาอุปสมบทได้ จนถึงอายุ ๒๑ ปี จึงขออนุญาตยอมมารดาบวชเป็นพระฝ่ายมหานิกาย โดยมีพระอาจารย์สิงห์ เป็นภาระรับป้าดำเนินการให้ทุกอย่าง ด้วยจิตใจที่ไฟในเรื่องของการศึกษาในธรรม ท่านจึงมีความปรารถนาที่จะเรียนด้านปริยัติธรรม แต่เนื่องจากการศึกษาธรรมะ ในสมัยนั้นวัดที่มีชื่อเสียงมากที่สุด คือวัดเลี่ยบ ซึ่งเป็นวัดที่หลวงปู่สาร์ กนุตส์ໂໄ เคยพำนักมาก่อนแต่เนื่องจากท่านเป็นพระภิกษุฝ่ายมหานิกาย จึงค่อนข้างจะยุ่งยาก เพราะวัดเลี่ยบเป็นวัดธรรมยุต ด้วยเหตุนี้พระอาจารย์สิงห์ (ไม่ใช่พระอาจารย์สิงห์ ชนุตยาคมิวัดป่าลสว.) ซึ่งเป็นหลวงพ่อของท่าน ได้รับภาระนำไปฝาก ท่านเจ้าคุณพระศาสนดลก เจ้าอาวาสวัดเลี่ยบ ท่านเจ้าคุณฯ บอกว่าจะต้องถูกติดเป็นพระฝ่ายธรรมยุต พ่อได้ฟังดังนั้นหลวงปู่ก็ได้ใจเป็นอันมาก ในการบวชใหม่ครั้งนี้ มีพระศาสนดลกเป็นอุปัชฌาย์ พระมหาสว่าง เป็นพระกรรมวาจาจารย์ ได้รับฉายาว่า “สิริโตร” อุปสมบทเมื่อวันที่ ๒ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๗๔ เวลา ๑๐.๐๐ น. ณ วัดเลี่ยบ ตำบลในเมือง อําเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี หลังจากที่ได้บวชเป็นพระภิกษุแล้ว ท่านก็ได้ตั้งใจเล่าเรียนข้อวัตรปฏิบัติ จนเป็นที่เล่าลือว่าท่านเก่งมาก เพียงเวลาไม่นานท่านก็สอบนักธรรมตรี โทเอก ได้ และในปี พ.ศ.๒๕๗๘ ก็ได้รับฉายา “สิริโตร” สำนักอุบลราชธานี สำนักอุบลราชธานี เป็นวัดที่หลวงปู่นั้น ภูริทัตโต ผ่านกอกอยู่สัญบปฏิบัติธรรมเริ่มแรก จากนั้น ในปี พ.ศ.๒๕๗๘ ก็ได้เดินทางเข้าไปศึกษาหาความรู้ในกรุงเทพมหานคร จำพรรษาที่วัดปทุมวนาราม เขตปทุมวัน อยู่ไม่นานก็สอบได้เปรียญ ๓ ประโยค มีความแตกต่างพราบปริยัติมาก

หลังจากที่หลวงปู่ ได้อุปสมบท ๒ พrhoชา ยอมมารดา ก็ได้ถึงแก่กรรม ในระหว่างนั้นจิตกิจตอกันหลับไปต่างๆ ท่านได้พิจารณาเห็น “อนิจฉั” ต่อมาก็ขออภัยจะออกธุดงค์ปฏิบัติธรรมตาม

คำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงเดินทางกลับมายังภาคอีสาน แล้วก็ตั้งหน้าปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง

พ.ศ.๒๔๗๐ - ๒๔๗๙

จำพรรษาอยู่ที่วัดป่าบ้านหวยหาร อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งเป็นวัดที่หลวงปู่เสาร์, หลวงปู่มั่น, หลวงปู่ขาว, หลวงปู่มหาบัวฯ ฯลฯ เดย์จำพรรษา ผ่านกไปปฏิบัติธรรมมาก่อน

พ.ศ.๒๔๗๕ - ๒๕๐

จำพรรษาอยู่ที่วัดบ้านม่วง อ.บ้านผือ จ.อุดรธานี

พ.ศ.๒๔๗๐๓ - ๒๕๐๓

จำพรรษาอยู่ที่วัดป่าหนองบัว อ.พังโคน จ.สกลนคร

พ.ศ.๒๔๗๐๔ - ๒๕๐๔

จำพรรษาอยู่ที่วัดป่าบ้านเหลา อ.คำชะอี จ.มุกดาหาร

พ.ศ.๒๔๗๐๖ - ๒๕๐๖

จำพรรษาอยู่ที่วัดบ้านทำสำราญ อ.บึงกาฬ จ.หนองคาย

พ.ศ.๒๔๗๐๗ - ๒๕๐๗

จำพรรษาอยู่ที่วัดในเขตจังหวัดเลยหลายวัด เช่น ถ้ำเต่า, บ้านหมากแข้ง ฯลฯ

พ.ศ.๒๔๗๐๘ - ๒๕๐๘

จำพรรษาอยู่ที่วัดป่าภูทอง อ.บ้านผือ จ.อุดรธานี

พ.ศ.๒๔๗๐๙ - ๒๕๐๙

จำพรรษาอยู่ที่วัดป่าศรีโพธิ์ทอง อ.พนมไพร จ.ร้อยเอ็ด

พ.ศ.๒๔๗๐๑๓ -

จำพรรษาอยู่ที่วัดหนองเกาะ อ.สตึก จ.บุรีรัมย์

พ.ศ.๒๔๗๐๑๔ - ๒๕๐๑๔

จำพรรษาอยู่ที่วัดป่าวังเลิง อ.กันทรลิขชัย จ.มหาสารคาม

ธรรมโอวาท

หลวงปู่บุญมี สิริโร เป็นพระสูบปฏิปันโนที่เผยแพร่ธรรมด้วยการปฏิบัติ อบรมสั่งสอน คานุคิริย์ทั้งบรรพชิตและธรรมราษฎร์ด้วยการทำจริง ทำตาม ปฏิบัติตาม มากกว่าการอบรมบรรยายเทคโนโลยีและดงธรรม แต่ในระหว่างลำคัญของพระพุทธศาสนาหรือการได้รับอาราธนา หลวงปู่จะเมตตา แสดงธรรมเทศนาโปรดซึ่งมักใช้ภาษาอีสาน และมีพญาภาษิตของภูมิปัญญาห้องถีนมาเปรียบเทียบให้ญาติโยมได้แปลความตีความวิเคราะห์พินิจพิจารณาเนยแห่งความหมายธรรมมะ ซึ่งใกล้ตัวและใกล้วิถีชีวิตการดำเนินอยู่เป็นเนื้อเนวadeiyากันกับวัฒนธรรมการผลิตของชุมชน ดังที่จะได้ยกมาเป็นตัวอย่างพอสังเขปดังนี้ หลวงปู่บุญมี ได้เทศนาอบรมในวันเข้าพรรษาครั้งหนึ่งว่า

การปฏิบัติเหมือนการทำนา มีคราดมีไร มีการเก็บหญ้า กว่าสีได้หัวน้ำ หัวนแล้วกว่าสิงอก มันจะขึ้นของมันเอง ป้าได้บังคับนั่นได้ หัวใจของคนก็คือกัน สงบราบคาบแล้วมันจะสีเกิดเอง เกิดแล้วจังค่ายพิจารณามัน พิจารณาให้มันแตก คันบ่แตกกะให้ค่าโตเงี้ไปคึกคิหอาเอง บ่ได้ มันเกิดของมันเอง เมื่อมันเกิดเองเข้าต้องแก้เอง ให้ตัวเองแก้เอง ถ้าแก้ถูกแล้ว มันจะป้อมมีที่ไป จะเป็นสุขคือความบ่เป็นหยังเป็นทุกข์คือบ่เกิดทุกสิ่งทุกอย่างกะไปอยู่ความสุขเป็นอารมณ์ของวิปัสสนาจิตกับแล้ว วิปัสสนา เป็นการชุดยาก สมจะเป็นการชำระ ผู้หลงหรือสู้กากอยู่โดยเดียว กัน ถ้าเรื่องการ ปฏิบัติบ่แม่นซ้ายก่อนการศึกษา จึงให้มีสติ ถ้าก็ให้ถูกใจถูกใจถึงตัวการอบรมสติ คันบ่ศึกษามันจะบ่แล้ว ต้องอบรมเจ้าของให้มันเป็นไปເเจาเอง มันจังแล้ว ถ้าเจ้าของแก้บ่ได้ผู้อื่นจะแก้บ่ตกลคือกัน โตເยาแก้โตເยามันจังแก้ได้ แก้ให้มันถึงที่สุดมันจะสิ้นแล้วนั้นแหลก มันเป็นปัจจัตตั้ง

หังหมด สันทิภูวีโก เห็นด้วยตัวเอง ปัจจุตตั้งเวทิตพเพวิญญาทิ วิปัสสนานสันทิภูวีโก นอกจารความซึ้ง ความเห็นเป็นปได ทุกข์เกิดความอยาก อายากจะอยากรู้ อยู่ทางโลกมีแต่ความทุกข์กับความอยาก ส่องอย่างนี้มันไดรับกัน ศาสนาจะตั้งมารค อาศัยทางโลก เข้าพรรชาอยุ่ในไตรมาส ๓ เดือน นับ ตั้งแต่มื่อนี้เป็นต้นไปถึงกลางเดือนสิงหาคม จำเป็นให้นอนป่อนอื่น ปีให้ไปแจ้งนกวัด ลังเกต เป็นวัดมีหัวล้อมเป็นเขต ถ้ามีความจำเป็นมีพ่อแม่เจ็บป่วย อนุญาตให้ไปดูแลรักษาได้การอื่นไปปได ไปภาคปด้วยลัตตาหะ ได ๖ มือ มือที่ ๗ ให้มานิวัด มือนี้คือมือสำคัญอีกอย่างหนึ่ง เป็นมือที่ พระพุทธเจ้าแสดงพธรรมพระเทศาธรรมจักรอนตตาเทวนโปรดปัญจัคคียก่อนแสดง พธรรมจักรกับอริยสัจ ๔ ให้มีการอธิฐานตาม ความสามารถของเจ้าของในธุดงค์วัตร ๓ ข้อ เอาข้อใดข้อหนึ่ง คันสิเลหงหนึ่ง คือ สิบได เย็ดหยังให้เย็ดอีหลี อย่าเย็ดเล่นๆ คันเย็ดเล่นบ เป็นหยัง บ่มสติสัตตั้งมั่นกะบยกได้อีหยังเลยพากันรักษาวินัย ธุดงค์เป็นวินัย ธรรมะรักษาใจ บ้ำเพ็ญภวนา ให้ธรรมเกิดขึ้นผู้ใดสิอธิฐานหยังก์ให้อธิฐานเอา บินพาตัณเป็นวัตร ฉันເດືອ ເດີຍາ ฉันບ່ອນນັ້ງເດີຍຫ່ວ່າແນກິນໄສບາຕາ ອຢ່າເວາແຕ່ຖຸພລາສຕິໄສບາຕາ ໄທໃຫ້ໃບຕອງຫ່ວ່າ ແມ່ ອອກກະຕົອງອົບຮູນໄສບາຕາ ພຣອຮັກາຈິຂອງທີ່ໄທມີສຕິສັດັບອັນນັ້ນຮັກຫາໄວປົງປັບຕົວເຜື່ອหยัง ເມື່ອນັ້ງ ກວານາ ໄທເປັນຜູ້ມີສຕິ ອຢ່າໃຫມ້າຊາດ ດຽມຈຳສີເຈີຍູ້ໜີ້ ຫາດວ່າເຂົດຫຼື້ໆ ບມີສຕິທຽມມັນປເກີດ ເກີດຂຶ້ນມັນເກີດແນວບົດແນວດີມັນບົດ ມັນບົດເກີດໃຫ້ ຊ້າສີດີໄດ້ນອກຈາກຄວາມມີສຕິ ແລ້ວ

หลวงปู่สอนให้ศึกษาจากเบื้องต่ำสุดเริ่มจาก เช่น

คือ คืออะไร ทุกศาสนา่มีคือ มีสอนอะไรเรารู้ศึกษาหมดเมื่อยังประพฤติตามที่พระองค์ สอนหมดหรือยังจุดประสงค์ ที่ศึกษาเรื่องคือ สรุปคืออะไร

สมารັກສอนทุก ๆ ศาสนาผิดแยกแตกต่างบ้างอยุ่ที่วิธีการ จุดประสงค์คือการที่ต้องการ ให้จิตใจเป็นปกติในเมื่อมີຜສະ ອະໄຮກີດຂຶ້ນ ເມື່ອຄືເປັນປົກສາມາຝຶກຈະໄມ່ຖຸກຮັບການແຕ່ຈິຕີເປັນສິ່ງ ທີ່ຂອບໂລດແລ່ນໂດດໄປມາຕາມອາຍຕະກະຮະຫບຜສະ ເກີດເປັນຮູບເປັນนาม ກົກີດຂອບໄມ່ຂອບຮູບນັ້ນ ຂຶ້ນນາ ແຕ່ສຸດທ້າຍກໍຕ້ອງເຂົ້າໃຈວ່າມັນທຸກໆ ທັງສອງอย่างนັ້ນແລ້ວ ທັງກຸລແລະອຸຄຸລ

ສຕິ ຈຶ່ງຈໍາເປັນຕ້ອງມີສຕິ ພົມນາໃຫ້ມີກໍາລັງເພີ່ງພອທີ່ຈະໄປທ້ານ໌ທີ່ຄວບຄຸມຈິຕ ຈິຕເປັນສິ່ງທີ່ ຈະຕ້ອງຖຸກຄວບຄຸມດ້ວຍສຕິ ຊ້າໃຫ້ສຕິຍືດມັນຄືອັນດີມໍດໍາລົງສູ່ຂົງກົມສາມາຝຶກ-ອຸປະການສາມາຝຶກແລະເຂົ້າສູ່ແດນ ຂອງປຽມມານຄື່ອ ຈິຕເຂົ້າສູ່ຄວາມສົງຍິ່ງໃນນາມອັປນາສາມາຝຶກ ພັກໜ້າຂະແນນີ້ຄອນຄວາມຮູ້ສຶກມາຍູ່ທີ່ ອຸປະການສາມາຝຶກ ເພື່ອສ້າງສົມປ້ຽນຍູ່ ຄວາມຮູ້ສຶກຕ້ວໃຫ້ມີຄວບຄຸມກັບສຕິໄທເປັນອັນເດີຍກັນ ສົມປ້ຽນຍູ່ ຄື່ອຄວາມຮູ້ສຶກຕ້ວເກາະກຸມມອຍູ່ກັບສຕິ ທີ່ກໍາລັງຄວບຄຸມຈິຕອູ່ຈະຕ້ອງເລືອກຫຼຸພະກຽມຮູນ ៤០ ທ່ອງ ຕ້ອງທົດສອບຈົນແນໃຈວ່າຖຸກຈົດຕະລະທົ່ວ່າ ຊ້າທໍາຖຸກຈົດຕະລະທົ່ວ່າ ກົກສ່ວາງ-ສົງບ-ກ້າວຫັນແສດງວ່າ ຖຸກຈົດຕະລະທົ່ວ່າ ຍັງມີສິ່ງທີ່ຈະຕ້ອງศึกษาເອົາກົມາ ແລ້ວ ໄນໃຫ້ໄປອ່ານເຫັນເອົາ ຕ້ອງເກີດ ຈາກການປົງປັບຕົວເຂົາແລະນີ້ຄື່ອຫວ່າເລີຍຫວ່າຕ່ອງທີ່ຈະເປັນ ວິປະສາກຮຽນ ຈຸດເຮີມຕົ້ນຂອງ ປຽມມານ ໂດຍ ຕ້ອງศึกษาເຮືອງ

๑. ຕີ່ລ ສມາທີ ປັນຍາ

๒. ศึกษาเรื่อง สติปัฏฐาน ๔ ให้เข้าใจจนมีสมรรถภาพ มีพลังของสติโดยรู้ด้วยการมั่นคง เจตสิก ว่ามีกำลังเพิ่มขึ้น ๆ เป็นสติที่จะอำนวยความสะดวก ในการจะเข้าปฐมภาน

๓. ต้องคึกขานพุทธประวัติ และคำสั่งสอนให้รู้ชัดถึงความยกลำบาก กว่าจะได้เป็นสมณะ
โสดมพระพุทธเจ้า

๔. ຕ້ອງສຶກພາ ມຽນ ແລ

หังหมดเป็นธรรมที่เป็นทางที่จะต้องเดินเข้าไปสู่ผลเท่านั้น ผลกระทบจากการปฏิบัติที่จะต้องเอาชีวิตเข้าเลกอา ท่านว่าอย่าไปเสียดายมันเลยชีวิตนั้น เดียวรักตายหังไปเปล่าๆ 旺ความตายเสีย อย่าไปเสียดายความเมื่อยล่ำ มนหลวงให้เราทุกข์หังนั้น เกิดชาๆ ชาๆ ไม่หยุดหย่อนให้ผ่อนคลายเลย นี้เป็นทาง (ชี้ไปที่หัวใจ) หังหมดนี้เป็นการย่นย่อคำสอนให้สั้นที่สุด เพื่อให้เหมาะสมกับเวลาที่กำหนดตายตัว

สำหรับผู้ปฏิบัติศาสนะรูมและภารกิจคำสอนที่หลวงปู่บรมลังสันสอนสานุศิษย์ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ และจริตลีลा�ในการอบรมธรรมของหลวงปู่เป็นต้นว่า

ผลงานนิทรรศการที่สุด

ทักษิ่งทกอย่างอาศัยสติทึ้งหมด

อีลุมปุ่มเป้า สามเปาเก้าขอด สุดยอดพระคากา บารมีรุ่มไว้ แก็บได้ เมือบ้านอ่านสาร
กอกอีตุ๊เตี้ยตันต้าไบดก ยกบัทตันฝังแน่น ช่างมาเจจูมดอก ยกบัทตันหยิ่งพื้น ช่างมาปืนปิงใบ
อัศจรรย์ใจกุ้งพุงบ่มีช่างมาเลียงลูกใหญ่ "เส้นบ่มีอยู่ห้องช่างมาได้ใหญ่มา
แก็บบัขดสามปีเป็นพินัย ฟันองบ่เหว่สามปีไปเป็นอื่น"

ชีวิตน้อยหนักหนา พึ่งอ้วลມทายใจ ชีวิตยังเป็นไป ล้มหายใจพิการ

แม่น้ำท่ออย่างนั้นผิด เอื้ดขัวขามได้ เว้นไว้แต่ผู้เหตุผล

ผ้าหมาที่ยังคงมีความงามอย่างสิ้นเชิง ทำให้เราต้องกลับมาเยือนอีกครั้ง

กินมั่วๆ ใจกล้าเบิ่งที

ສຶກນໍາມ ສາມຄະເທິ່ງ ອຸນຫົວໜ້າແລ້ວ ສອງຄຸນພາໄໝ

ดีบรีคท์วันโนโภ Kong Rakjat

ເງິນໃຫຍ່ແລ້ວ ເງິນນີ້ຄວາມ ແກ້ໄຂ

สกุลฯ เรื่องนี้เป็นสืบต่อมาจากเรื่องเดียวกันในชุดเรื่อง “เรื่องของลุง” แต่ที่เรื่อง “เรื่องของลุง”

ອາວຸນຫຼີ ພຣະກົມງວດ ອາວຸນຫຼີ ພຣະທີ່ສອງ ເຊັ່ນລົມໄລວັງ ເຊັ່ນລົມ

၁၁၈

ພັນກິນໜໍາກຳຂ້າມປ້ອມ ຊ່າງມາຄາຄວັມໆ ມັງປ່ື້ສາມມື້ອກຮະຕ່າຍຕາຍ ກຣະຕ່າຍຕາຍແລ້ວ
ເຊື້ອງລົງບັດຈາກເງົ່ານົ່າ

กิจกรรมยังเกิดขึ้นเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางวิถีชนชั้นที่พัฒนา

การปฏิบัติให้มันถูก จึงแบ่งเวลา ให้มันมี เช้า-สาย-เย็น ให้มันมีกิน มีนอน มีเข้า
มีทำ เศรษฐกิจส่วนตัวแล้วจะสามารถเข้าใจส่วนรวม

ใจประสังค์สร้างกลางคงกะว่าหง ใจซึ้คร้านกลางบ้านกะว่าดง
มุดน้าอย่าลีເສັດກັນຝູ ຈາກຫຼອຍ່າລືເສັດແຂນໜັ້ນໆ

ปัจฉินบท

หลวงปู่มานุญมี ล่วริชโตร เป็นพระสูปปฏิปันโน บุตรของกองหัวพธรรม พระอาจารย์ไหญ่
หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น سانุคิษัยคำว่าหลวงปู่มุญมีได้pubหรือได้ฟังธรรมภายนอกจาก
พระอาจารย์ไหญ่หลวงปู่มั่น ภริทตอโดยตรง แต่การเข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์ของหลวงปู่มุญมี อยู่
สำนักเดียวกับหลวงปู่เสาร์คือวัดเลี้ยบ และไปพำนักอยู่วัดบูรพาสำนักเก่าแก่ดั้งเดิมของหลวงปู่มั่น
ภริทตอโดย เน้นเองด้วยบริบทและสภาพะธรรมของสำนักวัดเลี้ยบ วัดบูรพาaram และทราบประวัติ
ของพระอาจารย์ไหญ่บูรพาจารย์ทั้งสองขณะที่ศึกษาปริยัติอยู่วัดนี้ ซึ่งเป็นแบบอย่างของการแสวงหา
โมกธรรม ก็เดิมบันดาลใจและมองเห็นถูกทางธรรมที่เหนือกว่าการศึกษาปริยัติ จึงเป็นสิ่งที่หลวงปู่
ผู้ใจตลอดเวลา เมื่อไปศึกษาปริยัติธรรมที่เมืองกรุงที่วัดปทุมวนารามก็ได้รับทราบเรื่องราวที่
บูรพาจารย์และพระปามาพ่านักที่นี่หลวงปู่จึงทึ่งปักถอนกรีตออกปฏิบัติธรรมอย่างอุกฤษ ตามรอย
พระพุทธองค์และบูรพาจารย์ทั้งสอง โดยมีสหธรรมมิกที่เคยปรนนิบัติและรับใช้บูรพาจารย์ที่ธุดงค์
ร่วมกันถ่ายทอดคำสั่งสอนมรรควิธีของหลวงปู่มั่น ภริทตอ หลวงปู่จึงถือว่าบูรพาจารย์ทั้งสองเป็น
พระอาจารย์ และมีความสนใจคุ้นเคยกับกลุ่มกองหัวพธรรมสายนี้ที่สุด ดังจะเห็นได้ว่าหลวงปู่เป็นที่
เคารพนับถือของพระสูปปฏิปันโนทั้งรุ่นคิษยาณุคิษัยหลวงปู่มั่น และรุ่นหลานคิษยาณุคิษัยเป็นอัน
มาก นับตั้งแต่หลวงปู่มานุ สามสมบุปโน หลวงพ่อพุธ ธานิโย หลวงปู่ศรี มหาไวโร^๑
หลวงพ่อเมือง หลวงพ่ออุ่น วัดป่าแก้ว พระอาจารย์อนันทร์วาย ฯลฯ ดังจะเห็นได้จากการ
พระราชทานเพลิงศพที่เป็นวาระการซัมมุนของคณะคิษยาณุคิษัยสายหลวงปู่มั่น มากที่สุดครั้งหนึ่ง
และในงานรำลึกบูรพาจารย์ฝ่ายปฏิบัติธรรมคิษัยหลวงปู่มั่น ณ วัดโพธิสมพร อุดรธานี
ประวัติและรูปของหลวงปู่ก็ได้รับการเผยแพร่ในงานนิทรรศการนี้ด้วย

หลวงปู่เริ่มอาพาธหนักในช่วงเดือน พฤษภาคม ๒๕๓๒ ในระหว่างที่พักจำพรรษา อยู่ที่
วัดป่าศรีโพธิ์ทอง อ.พนมไพร จ.ร้อยเอ็ด สาเหตุเกิดจากการหลิมในขณะเดินเข้าห้องน้ำแล้ว
เกิดอาการเข้าอ่อน หลังจากนั้นท่านเกิดอาพาธเดินไม่ได้ คณะคิษัยจึงได้พยายามช่วยกันรักษา
พยายามลักษณะอาการอาพาธของท่าน ทั้งด้วยยาแผนโบราณและยาแผนปัจจุบันแต่อาการก็ยังไม่ดีขึ้นในที่สุด
ผู้ใหญ่สัญชาติ และกำนันเชิง จึงได้นิมนต์ท่านไปรักษาแผนโบราณ ที่ อ.สตึก โดยพักจำพรรษาที่
วัดป่าแก้วประจำเสริฐ อ.สตึก จ.บุรีรัมย์ พร้อมกับไปรักษาที่โรงพยาบาลศิริราชด้วย ในบางโอกาส
จนอาการดีขึ้น

ภายหลังจากนั้น คณะคิษัยจากจังหวัดมหาสารคามได้พาทันไปอาสาานนิมนต์ท่านให้มา
จำพรรษาที่วัดป่าวังเลิง และท่านก็ได้มายักจำพรรษาที่วัดป่าวังเลิง เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๓๓
ครั้นต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๓๔ หลวงปู่ก็ได้เกิดอาพาธอีกครั้งหนึ่ง คณะคิษัยจึงได้นำตัวท่านไปรักษาที่

โรงพยาบาลศรีนครินทร์ จ.ขอนแก่น และตั้งแต่นั้นมาอาการอาพาธของหลวงปู่ก็มีแต่ทรงกับทรง
มาตรฐานตามลักษณะ

เข้ารักษาที่โรงพยาบาลศรีนครินทร์ ครั้งที่ ๑ วันจันทร์ที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๓๔ อุบากจาก
โรงพยาบาลเมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๓๔

เข้ารักษาที่โรงพยาบาลศรีนครินทร์ ครั้งที่ ๒ วันพุธที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๓๔ อุบากจาก
โรงพยาบาลเมื่อวันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๓๕

เข้ารักษาที่โรงพยาบาลศรีนครินทร์ ครั้งที่ ๓ วันศุกร์ที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๓๕ และในเข้า
วันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๓๕ ท่านก็ได้อนุญาตให้ นายแพทย์วันชัย วัฒนศักดิ์ เพื่อทำการผ่าตัดใส่
สายยางทางหลอดลม เข้า โอ อาร์ เวลา ๑๖.๑๕ ออกเกือบจะเวลา ๑๗.๐๐ น. และพื้นเวลาประมาณ
๒๐.๐๐ น. หลังจากนั้นอาการอาพาธของหลวงปู่ ก็ทรงดีขึ้นมาก จนเป็นที่หนักใจของแพทย์
และคณะศิษยานุศิษย์ผู้เข้ารักษาพยาบาลเป็นอย่างมาก จนในที่สุดหลวงปู่ก็ละสังขารไปด้วยอาการ
อันสงบเมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๓๕ เวลา ๑๐.๑๐ น. ทรงกับวันจันทร์ รวม ๓ ค่า เดือน ๕ ปี
สิริรวมอายุหลวงปู่ได้ ๙๑ ปี ๖ เดือน ๖ วัน

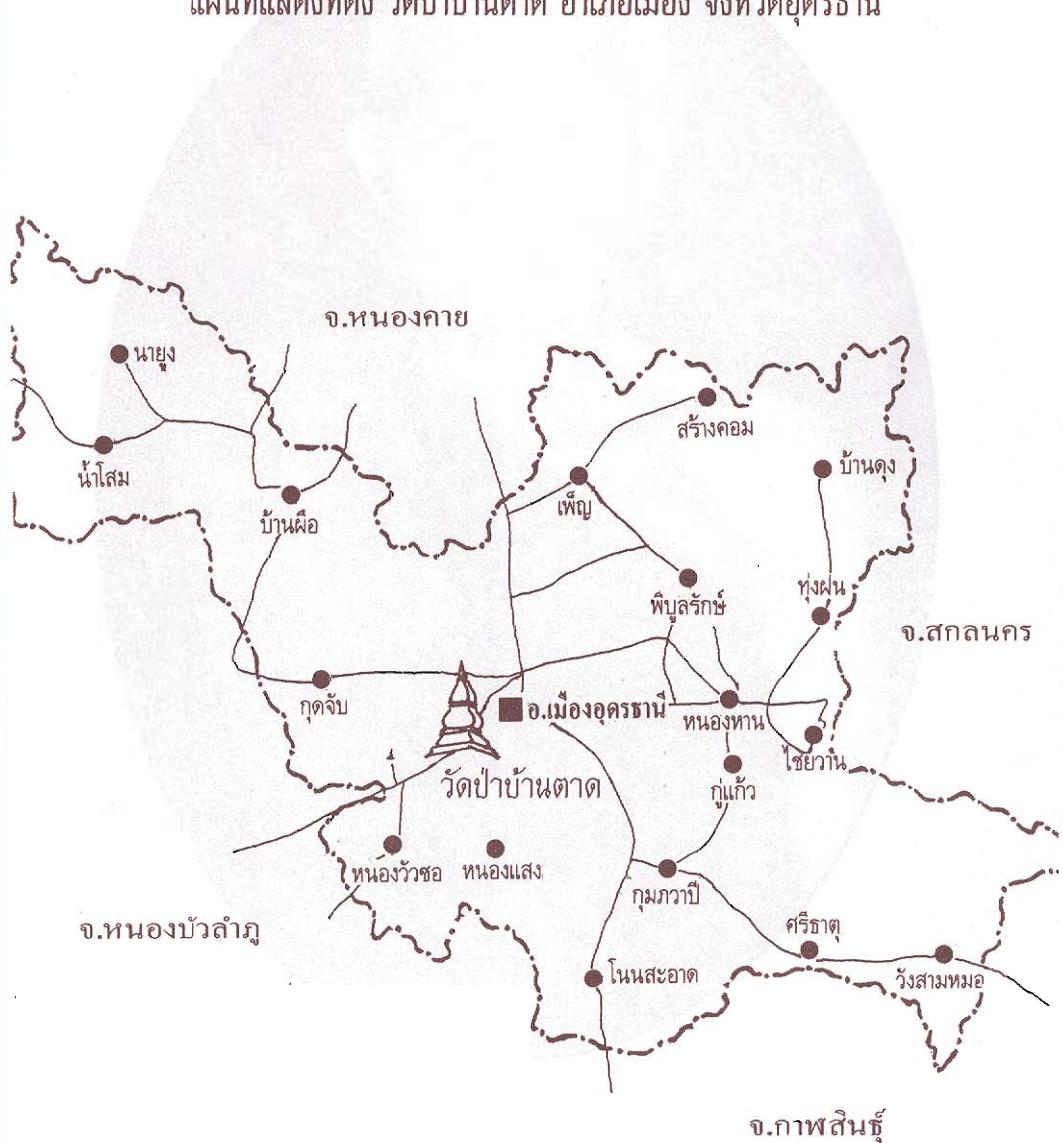
เหลือเพียงภาพลักษณ์แห่งความเป็นพระภิกษุ ที่เยือกเย็นเบิกบาน เมตตาหาที่ประมาน
มีได้ สันโดษ เรียบง่าย และแบบอย่างแห่งมรรคภิวิปัญญาที่สูงใหญ่พิสดาร ที่พุทธศาสนิกชนจะต้อง^๑
ปฏิบัติตาม ขออานาจารมีธรรมของหลวงปู่ที่ได้ประพฤติปฏิบัติมาลงเ�กเมตตาบารมีให้ พุทธบริษัท
ได้เกิดธรรมจักร พบแก่นพุทธธรรม เพื่อความร่มเย็นเป็นสุขของสรรพสัตว์ทั้งพิภพด้วยเห่อน



การคลีคลาย គឺ ការបើកដូច្នេះទៅក្នុងកិលេសន័ែង
ម៉ានលុបម៉ានខំនម៉ានយីដម៉ានភីធម៌យីដម៉ានភីធម៌
វា អ៉ានឲងសាយអ៉ានឲងរោងរាល់ នរមនជាតិខ្លួន ម៉ានសាយពីធម៌ឲ្យ
ម៉ានរោងរាល់ពីធម៌ឲ្យ

ឥឡូវប្រើប្រាស់ តាមសម្រាប់ប្រើប្រាស់

แผนที่แสดงที่ตั้ง วัดป่าบ้านคาด อำเภอเมือง จังหวัดอุตรธานี



ແກ້ວມນື່ສານ ມາຮວມມາຮວມ



ที่ตั้งจังหวัด



ที่ตั้งอำเภอ



ເສັ້ນຫາງ



ที่ตั้งวัด

หลวงปู่มหานา拔 สามัญบุปผโน

วัดป่าบ้านตาด จ.อุดรธานี

ชาติกำเนิดและชีวิตปฐมวัย

พระอาจารย์มหานา拔 สามัญบุปผโน หรือ “หลวงตามหานา拔” ถือกำเนิดในคราภุล “โอลิเต็ต” เมื่อวันที่ ๑๗ เดือนสิงหาคม พ.ศ.๒๕๔๘ ณ หมู่บ้านตาด ตำบลบ้านตาด อําเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี บิดาชื่อนายทองดี มาตราชื่อนางแพง มีพี่น้องรวมกัน ๑๒ คน ครอบครัวมีอาชีพทำนา ในวัยเด็กท่านได้รับการศึกษาจนชั้นประถมปีที่ ๓ ซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับ ชั้นสูงสุดในสมัยนั้น

ในตอนเย็นๆ รา华ส ท่านเป็นผู้มีอุปนิสัยพูดจริง ทำจริง รักคำสัตย์ หนักแน่นในเหตุผล อุปนิสัยอันนี้เองที่ช่วยให้การปฏิบัติธรรมของท่านเป็นผลสำเร็จในเวลาต่อมา การดำรงชีวิตในเบื้องต้น ท่านได้เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงของครอบครัว เป็นที่ไว้เนื้อเชื่อใจในกิจกรรมงานทั้งปวง จนบิดามารดา หวังฝึกผู้ฝึกให้กับท่าน ตามประเพณีของไทยเรานั้นเมื่อลูกชายมีอายุครบบวชก็มักจะให้บวชเรียน เสียก่อนก่อนที่จะมีครอบครัวครองเรือนต่อไป

ชีวิตสมณะ การแสวงหาธรรมและปฏิปทา

เมื่ออายุได้ ๒๑ ปี บิดามารดาได้ขอร้องให้เข้าได้บวชเรียน เพื่อเป็น การทดสอบบุญคุณตามประเพณี ในที่สุดท่านก็ตัดสินใจบวช เมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๔๘ ณ วัดโยธานมิตร อําเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี โดยมีพระราชาเวที (จุ่ม พนธุ์โล ต่อมาเป็น พระธรรมเจดีย์) เป็นพระอุปัชฌายะ ได้รับฉายาว่า “สามัญบุปผโน” ท่านตั้งใจไว้ว่าจะบวชพอเป็น ประเพณีเท่านั้น ไม่ได้ตั้งใจว่าจะบวชนานเท่านี้

ครั้นบวชแล้ว พระภิกษุบวชา สามสนับปุโน ก็ได้ศึกษาพุทธประวัติและประวัติพระอรหันต์สาวก จนเกิดความเลื่อมใสศรัทธาใน พระศาสนาอย่างจริงจังท่านจึงตั้งใจว่าจะศึกษา เล่าเรียนปริยัติธรรมเสียก่อน เพราะถ้าไม่ศึกษาแล้วจะไม่เข้าใจวิธีปฏิบัติ โดยตั้งความหวังไว้ว่าจะเรียนปริยัติธรรมทั้งแผนกนักธรรมและแผนกบาลี สำหรับแผนกบาลีนั้น ท่านตั้งใจว่าจะสอบให้ได้เพียงแค่เบรียญธรรมสามประโยคกพอ ทั้งนี้เพื่อเป็นทุกๆเจ้าตัวพระไตรปิฎก และเป็นอนุญาเต้าถึง การปฏิบัติธรรมได้อย่างถูกต้อง แต่จะไม่ให้เกินเลยเบรียญธรรม ๓ ประโยคไป เพราะจะทำให้เหลือและลืมตัว

ในระหว่างที่ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยอยู่นั้นพระภิกษุบวชา สามสนับปุโน ก็ได้ฝึกปฏิบัติสมារิภกานไปด้วย การศึกษาเล่าเรียนปริยัติธรรมก็สอบไปได้ ตกน้ำง แต่ในที่สุดความปรารถนาของพระภิกษุบวชก็เป็นจริง เมื่อท่านสามารถสอบไปได้なくธรรมชั้นเอกพร้อมกับเบรียญธรรม ๓ ประโยคในปีเดียวกันนั้น รวมเวลาที่ศึกษาเล่าเรียนปริยัติธรรมเป็นเวลา ๗ ปี

ครั้นสอบไปได้เบรียญธรรม ๓ ประโยค พระมหาบัว สามสนับปุโน ก็มุ่งออกปฏิบัติตัวนัดเดียว จิตใจของท่านจึงมุ่งสู่หลวงปู่มั่น ภูริทตโต ตั้งแต่สมัยที่ท่านเป็นเด็ก จนกระทั่งท่านอุปสมบทแล้ว ชื่อเลียงของหลวงปู่มั่นก็ยังฟังชื่อรูปไปไกล ในตอนที่พระมหาบัวจำพรรษาอยู่ที่วัดเจดีย์หลวง จังหวัดเชียงใหม่ ได้พบปะพูดคุยกับครูบาอาจารย์ที่เคยอยู่กับหลวงปู่มั่นมาแล้วให้ฟังถึงปฏิบัติทางชั้นواتรปฏิบัติของหลวงปู่มั่นกว่า หลวงปู่มั่นไม่ใช่พระธรรมด้า หากแต่เป็นพระอริยะผู้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ เมื่อได้ฟังดังนั้น จิตใจของพระมหาบัวก็ยังฝังลึกลงในการที่จะปฏิบัติตนให้พ้นทุกข์ และอยากจะ仿ตัวเป็นศิษย์ของหลวงปู่มั่น ด้วยมั่นใจว่ามรรคผลนิพพานยังมีอยู่

ในพรรษาต่อมา (คือพรรษาที่ ๙) พระมหาบัวได้ไปจำพรรษาอยู่ที่อำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา เพื่อฝึกปฏิบัติสมារิภกาน จนจิตเข้าถึงความสงบ ท่านเร่งทำความเพียรอปายหันก หันนั่งสมาธิทั้งเดินจงกรม ในเวลาต่อมาพระผู้ใหญ่จะให้พระมหาบัวเดินทางเข้าไปศึกษาต่อ ในกรุงเทพฯ ท่านเห็นว่าจะผิดกับบณฑิรานและเสียคำสัตย์ที่เคยตั้งไว้ว่าจะเรียนให้ได้เพียงแค่เบรียญธรรม ๓ ประโยค ท่านจึงหนีกลับมาอยู่บ้านเดิมคือบ้านตาด ณ ที่นี่แทนที่ท่านจะได้เจริญสมារิภกานให้ลุ้นยิ่ง ๆ ขึ้นไป กลับปรากฏว่าจิตใจไม่ค่อยสงบ เพราะมัวแต่ทำกลดไม่เสร็จลื้น

พระมหาบัวคิดว่า ถ้าอยู่บ้านเกิดต่อไปคงไม่ดีแน่ มีแต่จะขาดทุน จึงเดินทางหนีจากบ้านตาด มุ่งหน้าไปหาหลวงปู่มั่น ภูริทตโต ซึ่งตอนนั้นจำพรรษาอยู่ที่วัดปโนนนิเวศน์ อุดรธานี แต่ก็ไม่ได้พบหลวงปู่มั่น เพราะท่านได้รับนิมนต์ไปจังหวัดสกลนครเสียก่อน เมื่อตามไปไม่ทัน พระมหาบัวจึงไปพักอาศัยอยู่ที่วัดทุ่งสว่าง จังหวัดหนองคายเป็นเวลาสามเดือนกว่า พอกลับเดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๔๕ ก็ออกเดินทางจากจังหวัดหนองคายไปจังหวัดสกลนคร ได้พบหลวงปู่มั่น ที่บ้านโคก ตำบลตองชิบ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร พอยไปถึงก็พบหลวงปู่มั่นกำลังเดินจงกรมอยู่ในเวลาโพลลเพล

เมื่อได้พบหลวงปู่มั่น ภูริทตโตและวัดส้มใจนึกทุกอย่าง เพราะได้ฟังธรรมจากหลวงปู่มั่น เป็นครั้งแรก ก็เกิดศรัทธาปางชาติขึ้นมาทันที และดูเหมือนว่า หลวงปู่จะทราบเรื่องราวทุกอย่างของพระมหาบัวหมวดแล้ว หลวงปู่ได้กล่าวหักธรรมยืนยันว่า บรรดาพณเป็นสิ่งที่เป็นไปได้เสมอ และให้ผลแก่ผู้ปฏิบัติในปัจจุบันทันที จนพระมหาบัวหมวดความสงสัย นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ท่านได้มอบตัวเป็นศิษย์และอยู่คึกข้างอบรมสมารถวิริยาในสำนักของหลวงปู่มั่นเรื่อยมา ด้วยความจริงใจ และเต็ดเดียวพระมหาบัวได้ฝึกปฏิบัติกรรมฐานในป่าอันสังด ห่างไกลจากบ้านเรือนของผู้คน โดยตั้งปณิธานไว้ว่า จะเป็นก็เป็น จะตายก็ตาย จิตมุ่งอยู่แต่สมารถวิริยาเท่านั้น

ขณะที่คึกข้างอบรมอยู่กับหลวงปู่มั่นนั้น พระมหาบัวก็ได้เรียนรู้ข้อวัตรปฏิบัติอันเป็นเครื่องชุดเกลากิเลส ตลอดถึงจิตวิริยาที่หลวงปู่มั่นได้พากำเนินไปด้วยความถูกต้องดีงาม ตามหลักพระธรรมวินัยซึ่งพระมหาบัว สามสนุปุโน ได้สืบทอดข้อวัตรปฏิบัติเรื่อยมาและได้ใช้เป็นแนวทางในการอบรมลั่งสอน พระภิกษุสามเณรและอุบาสกอุบาลิกในเวลาต่อมา ด้วยเหตุที่ท่านเคารพเหودทุนหลวงปู่มั่นอย่างสุดหัวใจโดยเรียกหลวงปู่มั่นว่า “พ่อแม่ครูนาอาจารย์” เพราะหลวงปู่มั่นเปรียบเสมือนพ่อกับแม่ และเป็นครูเป็นอาจารย์ในองค์เดียวกันหมวด ด้วยความรุ่มอันสูงส่องนี้เอง จึงเป็นพลังใจให้พระอาจารย์มานวได้เขียนหนังสือ “ประวัติหลวงปู่มั่น” เพื่อเผยแพร่ข้อวัตรปฏิบัติ ตลอดจนเชื่อถือเสียงเกียรติคุณให้อนุชนรุ่นหลังได้ทราบเป็นคติ เป็นการบูชาคุณท่าน และยังได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับภาคปฏิบัติธรรมกรรมฐานอีกหลายเล่ม รวมทั้งการบันทึกเหตุกรรมะเป็นการเผยแพร่องค์ไว้ด้วย

พระอาจารย์มานว สามสนุปุโน ได้อยู่จำพรรษาที่วัดบ้านโโคกกับหลวงปู่มั่น เป็นเวลา ๒ พรรษา แล้วติดตามหลวงปู่มั่นไปจำพรรษาที่วัดบ้านหนองผือ ตำบลโนน อ่าเภอ พรหมนิคม จังหวัดสกลนครอีก ๖ พรรษา รวมเวลาที่อยู่กับหลวงปู่มั่นทั้งหมด ๘ ปี จบจนหลวงปู่มั่นถึงแก่กรรมภาพ ในปี พ.ศ.๒๕๔๒

ครั้นเสร็จงานพระราชทานเพลิงศพหลวงปู่มั่นแล้ว พระอาจารย์มานวได้ หลีกเร้นเข้าไปเช้า เพื่อแสวงหาสถานที่อันสังดวิเวกมุ่งบำเพ็ญภาวนาแต่เพียงรูปเดียว แต่หมู่คณะพระสงฆ์สามเณรก็ขอติดตามไปด้วยเพื่อหวังให้ท่านอาจารย์ได้ช่วยอบรมลั่งสอน ท่านอาจารย์ก็พยายามหลีกหนีจากหมู่คณะ เพื่อเร่งบำเพ็ญเพียรของตนเองให้บรรลุจุดหมายปลายทางที่ตั้งไว้ พระอาจารย์มานวได้จารณาสังสรามมุ่คณะที่หัวพึงพึงครูบาอาจารย์ เช่นเดียวกันกับท่านที่เคยหวังพึงพึงครูบาอาจารย์มาแล้ว ท่านอาจารย์จึงได้นำข้อวัตรปฏิบัติและธรรมอันวิเศษที่ได้รู้เห็นประจักษ์ แก่ใจมาสั่งสอนหมู่คณะ

ในครั้งแรกนับจำเดิมแต่หลวงปู่มั่นมรณภาพ ท่านอาจารย์มานวได้จำพรรษาอยู่ที่วัดหนองผือในช่วงท่านเดยจำพรรษาอยู่กับหลวงปู่มั่น เนื่องจากเมื่อหลวงปู่มั่นล่วงลับดับขันธ์ไปแล้ว พระสงฆ์สามเณรที่เคยมีอยู่จำนวนมาก ก็แตกกระฉัดกระจายหนีไปอยู่ที่อื่น เหลือแต่พระ

หลวงตาฝ่าดอยเพียงรูปเดียว ท่านอาจารย์รุ้งสังฆะ สลดใจในความเปลี่่นแปลง จึงได้ย้อนกลับไปจำพรรษาอยู่ที่วัดนี้หนึ่งพรรษา ในปีถัดมา (พ.ศ.๒๕๗๓) ท่านอาจารย์ได้ออกชุดงค์หาสถานที่อันสังคิเวก และได้พักจำพรรษาอยู่ดับบ้านหวยหาราย อ่าเภอคำชะอี จังหวัดนครพนม (ปัจจุบันเป็นจังหวัดมุกดาหาร) อีก ๔ พรรษา ในระหว่างที่จำพรรษาอยู่ที่นี่ ท่านอาจารย์ได้เข้มงวดการดูแล เอาใจริงเงาจังกับการอบรมสั่งสอนพระภิกขุสามเณร ทั้งในเรื่องข้อวัตรปฏิบัติชุดคงคວตร และเจริญสมารถภาพานาจันทำให้พระสงฆ์สามเณรเมื่อหลักยึดเหนี่ยวของจิตใจมากยิ่งขึ้น

ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๗๘ ท่านอาจารย์ย้ายมาบวชใต้จาริแสวงหาสถานที่ปฏิบัติธรรมผ่านไปทางจังหวัดจันทบุรี และได้สร้างวัดจำพรรษาอยู่ที่นั่น ๑ พรรษา ระยะต่อมาได้ทราบข่าวว่าโยมมารดาของท่านป่วย ท่านอาจารย์จึงได้เดินทางกลับมาทุกภูมิที่บ้านตาด เพื่อดูแลโยมมารดา ชาวบ้านได้นิมนต์ให้ท่านไปพำนักในป่าบริเวณทางทิศใต้ของหมู่บ้าน พร้อมทั้งนิมนต์ท่านให้อยู่เป็นหลัก เป็นแหล่งเลี้ยงที่ เพื่อจะได้เป็นที่พึ่งทางใจของชาวบ้าน โดยได้บรรจุาคที่ดินประมาณ ๒๖๓ ไร่เพื่อสร้างวัด ท่านอาจารย์ได้พิจารณาเห็นว่าโยมมารดาของท่านแก่chroma แล้ว สมควรที่จะอยู่ช่วยดูแล เป็นการตอบแทนบุญคุณของมารดาด้วย ท่านอาจารย์จึงตกลงใจรับนิมนต์และเริ่มสร้างวัดนี้ เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๕๗๘ ตั้งชื่อว่า “วัดป่าบ้านตาด” จนตราบเท่าทุกวันนี้

ธรรมโอวาท

ธรรมโอวาทของท่านอาจารย์พระมหาบัว สามารถบูรณา ชี้่งท่านได้แสดงไว้ใน โอกาส และสถานที่ต่างๆ เป็นเวลาเกือบ ๓๐ ปีมาแล้ว ก็พอจะประมวลได้ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับ “พลธรรม” และหมายถึงหลักพระธรรมที่เป็นกำลังสำคัญในการประพฤติปฏิบัติธรรม อันได้แก่ศรัทธา วิริยะ สติ สมารถ และปัญญา ท่านอาจารย์ได้ดำเนินชีวิตตามหลักพลธรรมนี้ตลอดมา โดยให้เหตุผลว่า “ผู้ไม่ห่างเหินจากธรรมเหล่านี้ ไปอยู่ที่ไหนก็ไม่ขาดทุนและล่อมน เป็นผู้มีความหวังความเจริญ กำหนดไว้ปีตานลำดับ”

ความเพียรทำให้พื้นทุกข์ได้

การต่อสู้กับกิเลสให้ได้ผลนั้นต้องฝึกฝนกรรมตามองอย่างหนัก ทำความเพียรให้มาก ๆ แต่ผู้ปฏิบัติใหม่ ๆ มักจะทนไม่ได้ ครูบาอาจารย์ทั้งหลายที่ปรากฏชื่อลือนาม เรายังคงให้ไว้กัน อยู่ทุกวันนี้ ล้วนแต่เป็นผู้ฝึกอบรมตามมาแล้ว ผ่านการทดสอบจนเป็นที่แน่ใจ ทั้งเจ้าของผู้ฝึกฝน กรรมตามก็ไม่มีอย่างไรจะเสียหาย เพราะการฝึกนั้น

ต่อไปเป็นเรื่อง “มีทุกข์เหมือนติดกุญแจ”

รักต่อสู้ต้องฝืน

พากปฏิบัติจึงต้องค้นคว้า จึงต้องพินิจพิจารณา จึงต้องฝืน การต่อสู้กันต้องฝืน ไม่ฝืน ไม่เรียกว่าการต่อสู้ ออยู่เฉยๆ จะเรียกว่าต่อสู้ได้ยังไง การทำหน้าที่ต่อสู้กันนั้นต้องฝืนทั้งนั้นแหล่ ลำบากก์ฝืน ทุกข์ก์ฝืน ขัดข้องขนาดไหนก์ฝืน โง่ก์ฝืน โง่ก์ฝืนความโง่ให้เป็นความฉลาด แก้ความโง่ ด้วยความฝืน

อย่าลืมตัว

ผู้ปฏิบัติธรรมจึงควรค่ารู้ด้วยปัญญา อย่าหละหลวะลืมตัว ไม่เหมือนผู้ ไม่ปฏิบัติธรรม โดยทั่วๆ ไปเลย เวลาเกิดทุกข์ก์ต่างกัน ผู้ปฏิบัติธรรมพอเมื่อก หลวงหลีก มีทางแยกยะ มีทาง ผ่อนคลายด้วยอุบายน ถึงจะเป็นมากก์พอแบ่ง เบาตัวได้ ไม่ได้ยกแบบหามกันทั้งหมด ไม่ได้เบกกัน ทั้งความทุกข์กายและความ ทุกข์ใจ

ราคะก่อภวน

ราคะตัณหาเป็นเครื่องเขย่าก่อภวนให้ดันรนกวัดแก่วง ดันรนกระวน กระวาย นั่นและ ตัวมันดันให้สุดคือตัวนี้ เมื่อฝ่าสาเหตุตัวมาให้ดันเสียแล้วอะไร จะมาดัน คนดันตามมีความสุขใหม คนไม่ดันต่างหากมีความสุข

มีทุกข์เหมือนติดคุก

เราจะไปโลกไหน สามเจ้าของชี โลกไหนโลกวิเศษ ถ้าลงได้กิเลสบีบหัวใจอยู่แล้วมันก็ เหมือนกับนักโทษ ย้ายจากเรือนจำนั้นสู่ เรือนจำนี้ ก็คือนักโทษย้ายที่ย้ายฐานนั่นเอง มันมีความสุข ความเจริญ ความเลิศเลออยู่ตรงไหน พิจารณาเองชี

กิเลสก็อเดี้ยน

ที่เป็นทุกข์ๆ ในหัวใจนี้ทุกข์เพาะอะไร ทุกข์เพาะกิเลสเท่านั้น มีมากมีน้อยก็ตาม เหมือนอย่างหนามอย่างเดี้ยนเรานี่ ละเอีดขนาดไหน มันก์ทุกข์ถ่ายังมีอยู่ในร่างกายของเรา ถอดถอนมันออกหมดเสียนั้นถึงจะ สายย จิตใจก็เหมือนกัน

งานของพระ

งานของพระก็คืองานเดินจงกรมนั้นสมាជิภานา ให้เห็นเรื่องของกิเลส ตัวมันสร้าง ความทุกข์ให้แก่สัตว์และแก่ทัวใจเรา ธรรมะทำให้ดูตรงนี้ ทำไม่ให้ไม่ยุ่งเหยิงวุ่นวายกับกิจนั้น การนี้ อันเป็นเรื่องของโลกเชา ปล่อยให้เขาทำไป

ปัญญาเห็นกิเลส

ถ้าเราไม่ได้ใช้ปัญญาแล้ว จะไม่เห็นความซึมซาบของกิเลสที่มีอยู่เต็มสรรพางค์ร่างกาย... พูดง่ายๆ หัวขันธ์ ๕ และจิตไม่มีช่องว่างตรงไหน พอจะเป็นเกาเป็นดอนน่าว่ากิเลสมองไม่เห็น กิเลสไม่ยืดไม่ถือ

ร่างกายก็ออสุภะ

มีอวัยวะส่วนไหนที่ว่างาม ตามกิเลสเสกสรรบั้นยօ มันไม่มี มีแต่เรื่อง อนิจจ ทุกข อนตตา อสุภะอสุภัง ป้าชาผิดบเด็มไปหมดทั้งร่าง เขา.r่างเรatalodสัตว์ทั้งหลาย

ทาน

เรไปที่ได เกิดที่ได ผลทานที่เรให้ไปนั้นแหละจะตามสนับสนุนเรา ให้เป็นคนมีความสุข ความเจริญ นีกอร์ไรก์ไหลมาHEMA เพราะเราเคยให้มาแล้ว สิ่งที่ให้ไปนั้นคือมิตร คือสหาย สิ่งที่พึงเป็นพึ่งพาของเรา เมื่อเรานึกถึงผลทานย่อมไหลมาHEMA เมื่อนึกถึงบุญต้องมา เพราะเป็นของของเราที่เคยสร้างไว้แล้วให้ไปแล้ว ต้องกลับมาสนองตัวเราโดยไม่ต้องลงสัย

กิเลสก้อไฟ

โลกนี้เป็นโลกที่มีกิเลสตั้มหาก ต้องมีผ้าเมี่ยมมีคุ้ครอง เช่นเดียวกับไฟ จำเป็นต้องมีอยู่ในบ้าน เรายังไม่ลืมกิเลสจำเป็นต้องมีคุ้ครอง มีผ้าเมี่ย แต่ต้องอยู่ในขอบเขตแห่งผ้าแห่งเมี่ย ขอบเขตแห่งศีลธรรม อย่าให้เลยขอบเขต เช่นเดียวกับที่เรารักษาไฟเอาไว้ให้อยู่ในความปลอดภัย อย่าปล่อยให้ไฟนั้นไหม้บ้านไหม้เมืองของใครเข้าไป จะเกิดความชิบหายหั้งเข้าหั้งเรา อันนี้ก็เหมือนกัน กามสุ มิจฉาชาร ถ้าปล่อยให้ลูกถามไป จะกล้ายเป็นไฟไหม้บ้าน ไหม้เมือง เพราะจะนั่น ศีลธรรม จึงช่วยระงับดับไฟให้เป็นไฟอดิบพอดี หมายความกับมนุษย์เราที่มีกิเลส แต่เป็นกัลยาณชน เป็นผู้รู้จักหนักจักเบา รู้จักดีจักช้า รู้จักของเขาของเรา

น้ำน้ำ

ปัจจุบันนี้ ไม่ว่าอยู่ในสถานที่ใดไปที่ใด ถ้าไม่มีสุราออกหน้าออกตาแล้ว สังคมนั้นรู้สึกว่า มันเหงาเหงอย รวมกับบ้าไม่มีในสังคมนี้ ถ้าสังคมได้มีสุราออกโซวนั้นโซวนั้นรู้สึกว่าส่ง่่าแผ่รื่นเริง ด้วยบ้า แม้สมาคมของพระก็ตามເถอย ถ้าลองเอ็น้ำบ้ามาวางนี้ ภาษาอีสานว่า คนนี้จากหนึ่ง คนนี้จากหนึ่ง คือคนนั้นแก้วหนึ่ง คนนี้แก้วหนึ่ง หลวงatabบ้าแก้วหนึ่ง ฟ้าลงไป พากนี้ตีกันแหลก淋ม ระเนระนาว หลวงatabบ้าเก่งมากตีคนล้มระนาว เพราะน้ำบ้าทำให้กล้าหาญ ตีคนไม่เลือกหน้า ที่นี่มันเลยเป็นบ้าไปหมด กระหั้งหลวงatabบ้า

ขอให้อาจหาญอย่างมีเหตุผลดีกว่าคนเมามาสุราเป็นไฟนๆ ขอให้อาจหาญด้วยเหตุด้วยผล นั่นแล้วดีกว่าอาจหาญด้วยการเมามาสุรา

ธรรมะสำหรับตัวราช

เมื่อเราจับอย่างมีเหตุมีผล ปรับใหม่ให้ด้วยความมีเหตุมีผลนี้ชาวบ้านเข้าก็เห็นใจ เขาก็รักเข้าก็ชอบ เข้าก็รู้ว่าเราทำถูก ถ้าเราทำตรงกันข้ามไม่มีหลักมีเกณฑ์ อาศัยแต่อำนาจของความเป็นตัวราช เอาอำนาจจากหมาบ้านเมืองแล้ว ทำสูมสู่สูมห้า แอบหน้าแบบหวังอย่างนั้น เขาก็รู้ เพราะเหตุใด เพราะบ้านเมืองนั้นคือใคร ก็คือคนคนมีหัวใจ ตัวราชรู้คนเข้าก็รู้ จึงต้องปฏิบัติหน้าที่ให้ตรงแนวทางของตัวราชเรา ผู้มีหน้าที่รักษาชาติ บ้านเมือง

การตัดสินโทษ

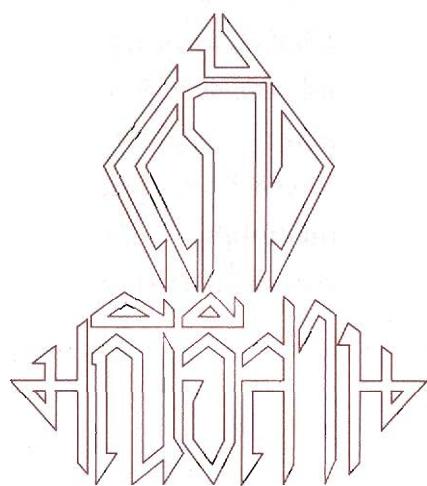
การฆ่าสัตว์ฝ่าคนฆ่าครึ่งตามล้วนเป็นบาป มีมากมีน้อยต่างกัน ตามแต่เจตนาและเหตุการณ์ที่ควรไม่ควร หนักเบามากน้อยเพียงใด เราเมื่อชีวิตอยู่ไม่ตายก็ เพราะชีวิตของเราทรงตัวไว้ เข้าไม่ตาย ก็ เพราะชีวิตของเขารทรงตัวไว้ จึงไม่ควรทำลายกัน

ปัจฉินบท

ท่านอาจารย์พระมหาบัว สามสมบูรณ์ ได้บำเพ็ญคุณกิจเทศนาอบรมสั่งสอนสานุศิษย์ หั้งบรรพชิตและคฤหัสด์ คำสั่งสอนของท่านมีการบันทึกเป็นไว้ และมีบางส่วนถูกนำมาจัดพิมพ์เป็นหนังสือเล่มใหญ่ได้จำนวน ๒๓ เล่ม หลักธรรมคำสอนที่ท่านอาจารย์เทศนาประภาสเผยแพร่แม้จะเน้นเรื่องของการปฏิบัติ เพื่อสลดความมักมาก ความมักได้ความช้ำเกียจ และความโ่งเขลา ท่านอาจารย์ได้ให้อุบາຍกำจัดความชั่วร้ายเหล่านี้ไว้ จะต้องอาศัยกำลังภายใน ซึ่งเรียกว่า “กำลังใจ” อันได้แก่ ศรัทธา ความเชื่อรัก ความเลื่อมใสในแนวทางปฏิบัติ วิริยะ ความเพียรพยายาม ความเจ้าจริงเจ้าจัง ไม่ทอดทิ้งธุระของตน ศติ ความระลึกได้ ความรอบคอบ รู้จักระมัดระวัง สามารถตั้งมั่นของจิต ความเป็นผู้มีจิตใจมั่นคง ไม่หวั่นไหวต่ออารมณ์ภายนอกและภายใน ประการสุดท้ายคือปัญญา ความเฉลียวฉลาด ความรอบรู้ ความรู้จริง ความมีเหตุมีผล

ท่านอาจารย์พระมหาบัว สามสมบูรณ์ ยังเป็นที่พึ่งทางใจของพุทธศาสนาทั้งที่อยู่ใกล้และอยู่ไกล จัดได้ว่าท่านยังเป็นตัวแทนและเป็นแบบอย่างของพระสุปฏิบัติในสายพระอาจารย์มั่น ภูริทตโต ต่อไปอีกนาน

1978





คนเรารควรใช้สติเป็นตา ใช้ปัญญาเป็นกล้องส่องใจ
จะได้รู้ว่าสภาพที่แท้จริงของจิตเป็นอย่างไร

หลวงปู่บัวพา ปัญญาภิส

แผนที่แสดงที่ตั้ง วัดป่าพระสถิตย์ จำเกอครีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว



จ.อุตรดธานี



แก้วมณีอีสาน
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

■ ที่ตั้งจังหวัด
● ที่ตั้งอำเภอ



เส้นทาง
ที่ตั้งวัด

หลวงปู่บัวพา ปลุณาภิส

วัดป่าพระสถิตย์ อ.ศรีเชียงใหม่ จ.หนองคาย

ชาติกำเนิด และชีวิตปฐมวัย

ท่านพระครูปัญญาวิสุทธิ์ มีนามเดิมว่า บัวพา แสงศรี เกิดเมื่อวันที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๔๔ เป็นบุตรคนโต (ในจำนวน ๗ คน) ของนายหยาดและนางทองสา แสงศรี มีอาชีพทำนาทำไร่ ชาติภูมิอยู่บ้านบึงแก อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดอุบลราชธานี (ปัจจุบันนี้ขึ้นกับจังหวัดยโสธร) ต่อมาบิดามารดาได้อพยพไปตั้งหลักแหล่งอยู่บ้านกุดกุง ตำบลลงเปียว อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร อุปนิสัยของเด็กชายบัวพา แสงศรี เป็นคนพูดน้อย มีความอ่อนน้อมถ่อมตนเชือฟังผู้ใหญ่ เป็นคนว่าวนอนสอนง่าย อยู่ในโอกาสของบิดามารดาเมื่ออายุครบเกณฑ์เข้าเรียนหนังสือก็เข้าโรงเรียนประชาราษฎร์ประจำหมู่บ้านจนจบหลักสูตรของการศึกษาในสมัยนั้น

ชีวิตสมณะ การแสวงหาธรรมะ และปฏิปิಠາ

ครั้นนายบัวพา แสงศรี อายุได้ ๒๐ ปี บิดามารดาเห็นว่า สมควรจะบวชตัวแล้วจึงจัดเตรียมกองบวชให้ลูกชาย และจัดการอุปสมบทในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๕๗๕ ณ สี่ม้าน้ำ วัดบ้านกุดกุง อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดอุบลราชธานี (ปัจจุบันนี้ขึ้นกับจังหวัดยโสธร) โดยมีพระอาจารย์ม่อน ยโสธโร เป็นพระอุปัชฌาย์ หลังจากที่อุปสมบทแล้ว ก็ได้จำพรรษาอยู่วัดบ้านกุดกุง ครั้นออก弘ဓาบวารณาแล้วเพื่อสนับสนุนภารกิจทางวัด ปัจจุบันนี้เป็นภูติกรรมฐานของชุมชนในป่า เพื่อทดลองดูว่า จิตใจจะยึดมั่นในทางปฏิบัติได้หรือไม่ ด้วยความไฟใจในการฝึกฝนอบรมจิตพระบัวพา ปลุณาภิส จึงไปฝึกปฏิบัติพระกรรมฐานกับเพื่อนสหธรรมิกที่วัดป่าบึงหวาย อำเภอ

วารินชำราบจังหวัดอุบลราชธานี พระภิกษุที่ไปด้วยกันคราวนั้น เมื่อปฏิบัติกรรมฐานไปได้ระยะหนึ่งก็เกิดศรัทธาป่าทาง จึงขอทำท้าทัพให้กรรมัญญาติเป็นพระธรรมยุตหมวดทุกรูป แต่ตอนนั้นพระภิกขุบัวพา ปัญญาโภส ยังไม่พร้อมที่จะขอญญาติเป็นพระธรรมยุตยังพิจารณาว่า จะควรทำหรือไม่ เพราะยังไม่ได้ออกลาอุปัชฌาย์อาจารย์

พระภิกขุบัวพาเห็นว่าควรลองปฏิบัติกรรมฐานไปเรื่อย ๆ ก่อน ถ้าเห็นว่าเหมาะสมว่าควรลังจะขอทำท้าทัพให้กรรมัญญาติเป็นพระธรรมยุตในภายหลัง ประกอบกับครูบาอาจารย์อย่างให้ท่านเรียนปริยัติธรรมด้านสนธิและมูลก็จะยัง พ่อให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมเสียก่อน แล้วค่อยออกปฏิบัติกรรมฐานในโอกาสต่อไป ดังนั้นพระภิกขุบัวพา จึงไปเรียนหนังสือที่วัดบ้านไฟใหญ่ อำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี ได้ ๑ พรรษา ครั้นออกพรรษาแล้วจึงย้อนกลับมาอยู่กับพระอาจารย์ม่อน ปีโสโฐ ผู้เป็นพระอุปัชฌาย์ของท่านคือ วัดบ้านปอแดง และได้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนสนธิและมูลก็จะยังเพิ่มเติมอีก พอว่างจากการเรียนหนังสือ พระภิกขุบัวพา ก็ซึ่งสอบได้ดี ตามโคนต้นไม้ตามป่าเป็นต้น ซึ่งในสมัยนั้นหาได้ง่าย ท่านเมื่อได้ทำการปฏิบัติกรรมฐานตลอดมา ฉันมือเดียวเป็นประจำ พอกออกพรรษาแล้วมีเพื่อนชานไปปฏิบัติกรรมฐานที่วัดป่าบ้านโนนหัน พระที่ไปด้วยกันได้ขอทำท้าทัพให้กรรมัญญาติเป็นพระธรรมยุตหมวด ยังเหลือแต่พระภิกขุบัวพา ปัญญาโภสที่ยังไม่พร้อมที่จะญญาติเป็นพระธรรมยุต เมื่อันเช่นเคย เนื่องจากยังไม่ได้ออกลาพระอุปัชฌาย์ในปีนั้นท่านได้ออกปฏิบัติกรรมฐานอยู่วัดป่าบ้านโนนหัน กับท่านพระอาจารย์ท่องฝึกหัดดังสมอาทิ เดินจงกรมบำเพ็ญเพียรในอธิบายถอดต่าง ๆ รู้สึกว่าจิตใจสงบร่มเย็นขึ้นโดยลำดับตั้งแต่นั้นต่อมาท่านก็เลยเลิกเรียนปริยัติมุ่งหน้าแต่ด้านปฏิบัติกรรมฐานเพียงอย่างเดียว

ด้วยเหตุที่มีจิตใจมุ่นในการปฏิบัติกรรมฐาน พระภิกขุบัวพา จึงออกเดินทางไปวัดสีฐาน อ่าเภอมหาชนะชัยเพื่อฝึกอบรมกรรมฐานให้ได้ผล และแสวงหาครูบาอาจารย์ที่มีความชำนาญในการสอนกรรมฐานในช่วงนั้นซึ่งเลี่ยงและปฏิบัติทางของหลวงปู่เสาร์ กนุตสีโล และหลวงปู่มั่น ภูริทตโต ทางด้านการสอนกรรมฐานกำลังเลื่องลือและเป็นที่รู้จักกันทั่วไป พระภิกขุบัวพา ก็อย่างจะพบเห็นเพื่อจะได้ฝึกตัวเป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่ทั้งสองจึงได้ชักชวนเพื่อนสนธารมิกเดินทางไปปั้ยังจังหวัดสกลนคร การเดินทางในสมัยนั้นลำบากมากเพราะไม่มีถนนไม่มีรถยนต์ ต้องเดินทางเท้าไปตามทางเกวียนผ่านป่าดงหน้าที่บ้านภูเขาทรายลูก คณะของพระภิกขุบัวพาจึงออกเดินทางจากอ่าเภอมหาชนะชัย ไปจังหวัดสกลนคร ในขณะเดียวกันก็มีคณะพระภิกขุสามเณรจะเดินทางไปอ่าเภอบัวขาว จังหวัดกาฬสินธุ์ และจะต่อไปปั้ยังสกลนคร พระภิกขุบัวพาจึงขอเดินทางร่วมไปด้วย เมื่อไปถึงสกลนครก็ได้เข้า ไปกราบนมัสการหลวงปู่เสาร์ กนุตสีโลที่วัดป่าสุทธาวาส ขอฝึกตัวเป็นลูกศิษย์ของท่านเมื่อฝึกปฏิบัติกรรมฐานไปได้ระยะหนึ่ง จิตใจของท่านรู้สึกสงบเยือกเย็นอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน ท่านจึงตกลงใจว่า สมควรที่จะขอทำท้าทัพให้กรรมัญญาติเป็นพระธรรมยุตได้แล้ว

ดังนั้นหลวงปู่เสาร์จึงสั่งการให้จัดเตรียมบริหารเป็นตัวนำ ผ้าจีวร ผ้าสังฆภัยและผ้าสบง เมื่อทุกอย่างพร้อมแล้ว หลวงปู่เสาร์จึงส่งให้พระภิกขุ ๒ รูป นำคณะของพระภิกขุบัวพาเดิน

ทางไปของทำท้าที่กรรมผู้ตัดเป็นพระธรรมยุตที่จังหวัดนครพนมพิธีการอุปสมบทเป็นพระธรรมยุต ครั้งนี้มีขึ้นเมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๘๗ ณ พักศิลามา วัดครีเพประดิษฐาราม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม โดยมีพระครูสารกานุบดี (หลวงปู่จันทร์ เมวิโย) เป็นพระอุปัชฌาย์ พระมหาพรหมา ไชติก ป.ธ.๔, น.ธ. เอก เป็นพระกรรมวาจาจารย์ (ต่อมาเป็นพระราษฎร์) ต่อจากนั้นพระภิกษุบวพาและคณะจึงได้เดินทางกลับไปยังสกุลครอยู่ปฏิบัติกรรมฐานกับหลวงปู่เสาร์ กนุสสโล นับว่าพระภิกษุบวพาได้ครูบาอาจารย์ที่ชำนาญในพระกรรมฐานเป็นผู้แนะนำพร่ำสอน สมความมุ่งหวังที่ท่านตั้งใจไว้ตั้งแต่แรก ท่านได้ตั้งใจปฏิบัติกรรมฐานอย่างเต็มที่ และในขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่อุปถักรับใช้หลวงปู่เสาร์เรื่อยมา จนถึงกาลสุดท้ายของหลวงปู่เสาร์

เมื่อออกพรรษาป่าวารณาแล้ว หลวงปู่เสาร์มักจะพาหมู่คณะออกธุดงค์ เพื่อฝึกให้ลูกศิษย์ ลูกหาของท่านรู้จักอดทนและยึดมั่นในหลักไตรสิกขา พระภิกษุบวพาก็ได้ติดตามหลวงปู่เสาร์ ไปในที่ต่างๆ รู้สึกว่าได้ประโยชน์มากมาย สถานที่ที่หลวงปู่เสาร์พาลูกศิษย์ออกไปแสวงหาวิเก้นนั้น ส่วนมากก็จะเป็นป่าเขา ลำเนาไฟร ซึ่งไม่ห่างไกลจากหมู่บ้านมากเกินไป พอบจะไปกิจกรรมฯ ได้ หลวงปู่เสาร์พาหมู่คณะเดินธุดงค์ไปถึงนครพนมแล้วเข้าพักอาศัยอยู่วัดป่าอรัญญิการาสประมาน สองเดือนจึงลงเรือล่องมาตามแม่น้ำโขงมาขึ้นที่พระธาตุพนมไปพักที่วัดเกาะแก้ว ซึ่งเป็นวัดที่หลวงปู่เสาร์ ได้สร้างไว้ พักอยู่ที่นั้นประมาณเดือนกว่า พอดีญาติโอมทางอุบลฯ ไปมิэнต์หลวงปู่เสาร์ให้ไปโปรดประชาชนทางอุบลฯ บังเมื่อหลวงปู่เสาร์รับนิมนต์แล้ว จึงได้คัดเลือกเอาพระภิกษุ ๒ รูป สามเณร ๑ รูป และอุบาสก (คือชีปะขาว) ๑ คน เดินทางไปด้วย ในจำนวนนั้นมีพระภิกษุบวพาอยู่ด้วย โดยที่หลวงปู่เสาร์ได้บรรยายว่า “คุณรูปหนึ่งละที่ต้องไปกับฉัน เพราะเป็นคนทางเดียว กัน เมื่อขาม เจ็บไข้ได้ป่วยจะได้ดูแลกัน” นับว่าเป็นนิมิตหมายอันสำคัญยิ่งที่หลวงปู่เสาร์พูดปราภรความเจ็บป่วย ให้พระภิกษุบวพาช่วยดูแล ซึ่งก็เป็นจริงตามนั้น เพราะต่อมาพระภิกษุบวพาก็ได้ตามอุปถักรากดูแล หลวงปู่เสาร์อย่างใกล้ชิด จนถึงวันหลวงปู่เสาร์มรณภาพ

คณะของหลวงปู่เสาร์ได้ออกเดินทางโดยรถยนต์ที่ญาติโอมชาอุบลฯ นำไปรับพักค้างคืน ๑ คืน ที่อำเภออำนาจเจริญ เนื่องจากถนนทางในสมัยนั้นไม่มีตัว ใช้เวลาเดินทาง ๒ วันจึงถึงจังหวัดอุบลราชธานี ไปพักอยู่วัดบูรพา ต่อมาหลวงปู่เสาร์ได้เปลี่ยนวัดใหม่เป็นป่าปูตา ใกล้หนองอ้อ บ้านข่าโคม อ่าเภอเชียงใหม่ ซึ่งเป็นบ้านเกิดของหลวงปู่เสาร์ ท่านอยู่จำพรรษาที่วัดสร้างใหม่นี้ ๓ พรรษา ต่อจากนั้นก็ได้ออกธุดงค์สำรวจหาวิเวกไปทางอ่าเภอพิบูลมังสาหารพักบำเพ็ญเพียรภารนาอยู่ที่ดอนธาตุ บ้านทรัมลซึ่งเป็นเกษตรกลางแม่น้ำมูล มีต้นยางใหญ่ริมน้ำสักด้วยมาหากันได้ก่อนหน้า พอมาถึงบ้านทรัมล หลวงปู่เสาร์พ้อมด้วยพระภิกษุบวพางานจึงได้จัดสร้างวัดลงที่นั้น เป็นวัดมั่นคงตราบเท่าทุกวันนี้ มีชื่อว่าวัดดอนธาตุ หลวงปู่เสาร์กับพระภิกษุบวพาได้อยู่ที่นั้น ๓ พรรษา

หลังออกพรรษาแล้วทุกปี หลวงปู่เสาร์ก็จะพาพระสงฆ์ออกธุดงค์ไปทางนครจำปาสักดี ลีฟี ปากเซ ฝั่งประเทศไทย แล้วก็ย้อนกลับมาจำพรรษาที่วัดดอนธาตุอีก เมื่อ พ.ศ. ๒๕๘๗ ป้ายวันที่นั้นขณะที่หลวงปู่เสาร์นั่งสมาธิอยู่โคนต้นยางใหญ่ พอดีมีเหยี่ยวตัวหนึ่งบินโนบลงมาเอารวงผึ้งอยู่

บันตันไม่ที่หลวงปู่เสาร์นั่งสมาธิอยู่ร่วงฝังขาดตกลงมาใกล้ ๆ กับที่หลวงปุ่นนั่งอยู่ ตัวฝังได้รุมกัดต่ออยู่ หลวงปู่ จนต้องหลบเข้าไปในมังกรดมันจึงพากันหนีไป นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา หลวงปู่เสาร์ก็อาพาธเรื้อร่ายมา โดยมีพระภิกษุบวพะเป็นผู้อุปถัมภ์และอย่างใกล้ชิด ต่อมามหาหลวงปู่เสาร์พะพระภิกษุบวพะไปเดินธุดงค์ทางป่ากเซ จำปาศักดิ์ไปประเทศลาว ในระยะนี้หลวงปู่เสาร์อาพาธหนักจึงสั่งให้พระภิกษุบวพะ นำห่านกลับมาทำวัดอ่ำมาตย์ นครจำปาศักดิ์ ล่องเรือมาตั้งแต่เช้านค่ นอนบนเครื่องในเรือประทุน หลวงปู่เสาร์หลับตาในมาตลอดเมื่อถึงนครจำปาศักดิ์แล้วท่านก็ลีมตาขึ้นพูดว่า “ถึงแล้วไใช่ไหม ? ให้นำรถไปยังพระอุโบสถเลย เรายจะไปตายที่นั่น”

พระภิกขุบัวพาเจิงได้นำหลวงปู่เสาร์เข้าไปในโบสถ์ หลวงปู่เสาร์สั่งให้อเ并不是很ญาณีมาใส่ท่านกราบพระ ๓ ครั้งแล้วนั่งสมาธิไม่ขับเบี้ย่อนนานเท่านานจนผิดสังเกตพระภิกขุบัวพาซึ่งนั่งอยู่ข้างๆ เขายังอีกไม่ได้แต่ที่จะมุก ปรากฏว่าหลวงปู่เสาร์ได้หมดลมหายใจไปแล้ว เลยไม่ทราบว่า ท่านได้ถึงแก่มรณภาพไปในเวลาใดกันแน่ ข่าวการมรณภาพของหลวงปู่เสาร์ได้แพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว ชาวบ้านรวมใจมาศักดิ์ขอให้ตั้งศพไว้บำเพ็ญกุศลอยู่ ๓ วันเพื่อบูชาหลวงปู่ ครั้นวันที่ ๔ ชาวบุคลจึงได้ไปเชิญศพของท่านไปตั้งบำเพ็ญกุศลที่วัดบูรพา จังหวัดอุบลราชธานี ในปีต่อมาคือ พ.ศ.๒๕๔๔ จึงมีพิธีพระราชทานเพลิงศพหลวงปู่เสาร์

ครั้นแล้วรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้รับนิมนต์จากญาติโยมวัดดอนราษฎร์ อําเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี ให้กลับไปเจ้าพระยาที่นั่น ท่านจึงไปโปรดญาติโยมที่วัดดอนราษฎร์ ๑ พระยาครั้นออกพระชาลาแล้ว ท่านก็ออกเดินธุดงค์ลงมาทางบ้านเดิม ซึ่งโขมงบิดามารดาทำมาหากินอยู่ที่นั่น คือ บ้านกดกุญ ตำบลสงเปือย อําเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดเชียงราย ท่านไปโปรดญาญมารดา และชาวบ้าน จนมีคนเลื่อมใสเป็นจำนวนมาก

ต่อมาพระภิกขุน้ำพา ปัญญาโกส ได้ขึ้นไปจำพรรษาอยู่วัดป้าบ้านโคก อำเภอเมืองจังหวัดสกลนครกับพระอาจารย์กงมา ช่วงนั้นหลวงปู่มั่นจำพรรษาอยู่วัดป้าบ้านนามนซึ่งไม่ห่างไกลจากวัดป้าบ้านโคก ตั้งนั้นในพระราชา พระอาจารย์กงมากับพระภิกขุน้ำพาก็จะพาันไปฝึกอบรมกรรมฐานและฟังเทศน์จากหลวงปู่มั่น ๓ วันต่อ ๑ ครั้งทำให้พระภิกขุน้ำพาได้รับความรู้ความเข้าใจในหลักปฏิบัติเพิ่มมากขึ้น เพลิดเพลินในหลักภวนา เมื่อออกพรรษาแล้ว จึงกราบลาหลวงปู่มั่นออกเดินธุดงค์แสวงหาความสงบวิเวกไปเรื่อยๆ จนถึงวัดป้าบ้านกุดแท้แล้วพักจำพรรษาอยู่กับพระอาจารย์ดี ฉนูน ๑ พระราชา หลังจากออกพรรษาแล้วก็เดินธุดงค์ไปโปรดญาติโอมพื่น้องซึ่งอพยพมาจากอุบลฯ มาตั้งหลักแหล่งอยู่ที่อำเภอภูมภาปี จังหวัดอุดรธานีและจำพรรษาอยู่ ๑ พระราชาโดยมี หลวงปู่อ่อน สามสี เป็นหัวหน้าคณะ ออกพรรษาแล้วท่านได้กลับไปโปรดญาติโอมบ้านกุดกุง อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร ตอนนั้นโอมมารดาของท่านได้บวชเป็น缁 และได้ติดตามท่านไปจำพรรษาอยู่ที่วัดพระพุทธบาท บ้านหนองยาง อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร ท่านได้อบรมสั่งสอนพระภิกขุสามเณรและญาติโอมให้ยึดมั่นในพระรัตนตรัย และฝึกอบรมในการปฏิบัติกรรมฐาน

เมื่อออกพระราชโองการแล้ว ในปี พ.ศ. ๒๔๙๐ ท่านได้พามาเมืองที่เป็นมารดาพร้อมด้วยพระภิกษุสามเณรจำนวนหนึ่งออกชุดงค์ เดินทางจากวัดพระพุทธบาท บ้านหนองย่าง อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดปัตตานี ผ่านจังหวัดมุกดาหาร จังหวัดสกลนคร จังหวัดอุดรธานี แล้วเข้าเขตจังหวัดหนองคายไปปักอยู่ที่วัดป่าพระสถิตย์ อspa>าเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคายนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา จนครบเท่าทุกวันนี้ เดิมที่เดียนันน์สถานที่แห่งนี้เป็นเพียงโคกรหรือป่าช้า อันเป็นที่เลี้ยงโคกระเบื้องชาวบ้าน และยังเป็นวัดร้างอีกด้วย หลังจากที่พระภิกษุบวชpa> และคงจะได้มายังวัดนี้มาปักหลักอยู่ที่นี่ก็มีชาวบ้านเลื่อมใสครัวชา ซวยกันพัฒนาที่อยู่ที่อาศัยจัด สร้างเสนาสนะและพระอุโบสถ จนเป็นวัดที่เจริญรุ่งเรืองแล้ว ตั้งชื่อเป็น “วัดป่าพระสถิตย์”

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๓ เป็นต้นมา ทางสำนักพระราชวังได้นิมนต์หลวงปู่บัวพาไปในงานพระราชพิธีบำเพญกุศลของสำนักพระราชวัง เป็นประจำทุกปี ส่วนมากหลวงปู่บัวจะเดินทางเข้ากรุงเทพฯ พร้อมกับท่านเจ้าคุณพระสุธรรมคณาจารย์ (หลวงปู่เหrijy วรลาภ) หลวงปู่บัวได้บำเพญคานกิจ ฝึกอบรมสานัคคិម្យเรื่อยมาครั้นเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๘ หลวงปู่บัวได้รับนิมนต์ไปในงานพระราชพิธีบำเพญกุศลเนื่องในวันเฉลิมพระชนพรรษาของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในพระราชวัง หลวงปู่บัวได้เป็นลมอาพาธกระหันหันในงานพระราชพิธีนั้น สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ จึงรับสั่งให้แพทย์หลวงถวายการรักษา และนำหลวงปู่ส่งโรงพยาบาลวิชัยยุทธ และได้รับหลวงปู่บัวไว้เป็นคนไข้ในพระบรมราชานุเคราะห์ และเสด็จไปเยี่ยมในขณะที่หลวงปู่อยู่โรงพยาบาลถึง ๓ ครั้ง จนกระทั่งอาการของหลวงปู่บัวดีขึ้นจึงได้ออกจากโรงพยาบาลในปลายเดือน กันยายน ๒๕๒๘

พ.ศ.๒๕๑๙ หลวงปู่บัวพาได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรพัดยศชั้นตรี ที่พระกรุปญญาวิสุทธิ์ เป็นเจ้าคณะตำบลบ้านหม้อ เขต ๒ อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย หลวงปู่ได้แนะนำสังสอนประชาชนให้ตั้งมั่นอยู่ในหลักศีลธรรม ถือหลักการตัญญูกตเวทีเป็นสำคัญ ทางด้านการปกครองคณะสงฆ์ในฐานะที่หลวงปู่เป็นเจ้าคณะตำบล ทำนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ พระภิกษุสามเณรเครื่องครั้ดในพระราชวินัย เครารพกกฎระเบียบของคณะสงฆ์ วางตนให้อยู่ในฐานะ อันเหมาะสม

ธรรมไกวาท

หลักธรรมที่หลวงปู่บัวพาเทศนาอบรมสั่งสอนมักจะเป็นเรื่องการฝึกฝนอบรมจิตใจและการรู้จักสภาพที่แท้จริงของจิต ท่านสอนว่า “ธรรมชาติของปกติจิต กือพื้นที่ของกวังคจิต เป็นจิตที่ผ่องใสไร้โรคన් จิตที่แปรผันออกจากพื้นที่ของมันเพราะตัวอวิชชา กือ ความไม่รู้เท่าทัน ต่อโลก ไม่รู้เท่าทันต่ออารมณ์ จิตจึงได้ผันแปรออกจาก “ความปกติ” (หมายถึงความสงบ) แล้วกลายเป็นบุญหรือกลายเป็นบาป

บุญก็เป็นบก็ตีกันเรียกว่า “เจตสิกธรรม” ซึ่งมืออยู่ประจำโลก เป็นกลางๆ ไม่ใช่เป็นของใครคนใดคนหนึ่งโดยเด็ดขาด บุญหรือบาปไม่ได้ว่าเข้าไปหาใครมีแต่ตัวบุคคลเท่านั้นที่ว่า เข้าไปหานายและนาย บุญนั้นนี้ผลเป็นความสุข ส่วนบาปนี้ผลเป็นความทุกข์...

อารมณ์ ๖ กือ รูป เสียง กลิ่น รส ไหงซึพะและธรรมการณ์ จึงเปรียบเหมือนลม ๖ จำพวก ทวาร ๖ กือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และหัวใจตุ ประยิบเหมือนฝั่งมหาสมุทร จิตใจ ของคนเราที่เปรียบเหมือนน้ำในมหาสมุทร เมื่อดู ๖ จำพวก ก็ติดเป็นพาดใหญ่ในเวลาฝนตก ทำให้น้ำในมหาสมุทรเกิดเป็นคลื่นแล้วระลอกใหญ่โตเรื่อง ๕๙ หลบไม่ทันก็ลุ่นจมเสียหาย ข้อนี้พั่นได อุบัติชัตตพลาหนามีรู้เท่าทันโลก ไม่รู้เท่าทันอารมณ์ปล่อยให้โลกเข้ามาประสมธรรม ปล่อยให้อารมณ์เข้ามาประสมจิต จึงเกิดราคะ โถสະ โนหะ

ถ้าอยากเห็นวินัยตີ ก็ให้เพิกถอนสมมุติออกให้หมดเพื่อจะนั่งธรรม อารมณ์บังจิต ฉันได สมมุติ ก็บังวินัยตີฉันนັ້ນ คนเราควรใช้สติเป็นตัวใช้ปัญญาเป็นกล้องส่องใจจะได้รู้ว่าสกาว ที่แท้จริงของจิตเป็นอย่างไร”

ปัจฉนบท

หลวงปู่บัวพาได้บ่าเพ็ญสมณธรรม ปฏิบัติศาสนกิจ อบรมสั่งสอนสานุคิษัยหั้งบรรพชิต และคฤหัสถ์ให้ยึดมั่นในพระรัตนตรัย และสำเห็นยกในไตรลิขชา อันเป็นแนวทางแห่งอริยมรรค จนในที่สุดสรีร่วร่างกายของหลวงปู่ก็เป็นไปตามกฎหมายแห่งไตรลักษณ์ คือ เกิดมาแล้วก็มีอันเลื่อม ลื้น ไปเป็นธรรมชาติ หลวงปู่บัวพาได้มรณภาพด้วยโรคชราเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๓๕ ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ซึ่งเป็นวันมหาปารณาออกพรรษาพอดี หลวงปู่ได้ละกาลสังขารอันเป็นภาระหนักและทราบมา ที่อาพาธมานานไปโดยอาการอันสงบเมื่อเวลา ๒๐.๔๕ น. สิริรวมอายุได้ ๘๑ ปี ๑๑ เดือน ๑๑ วัน นับพรรษาได้ ๖๑ พรรษา

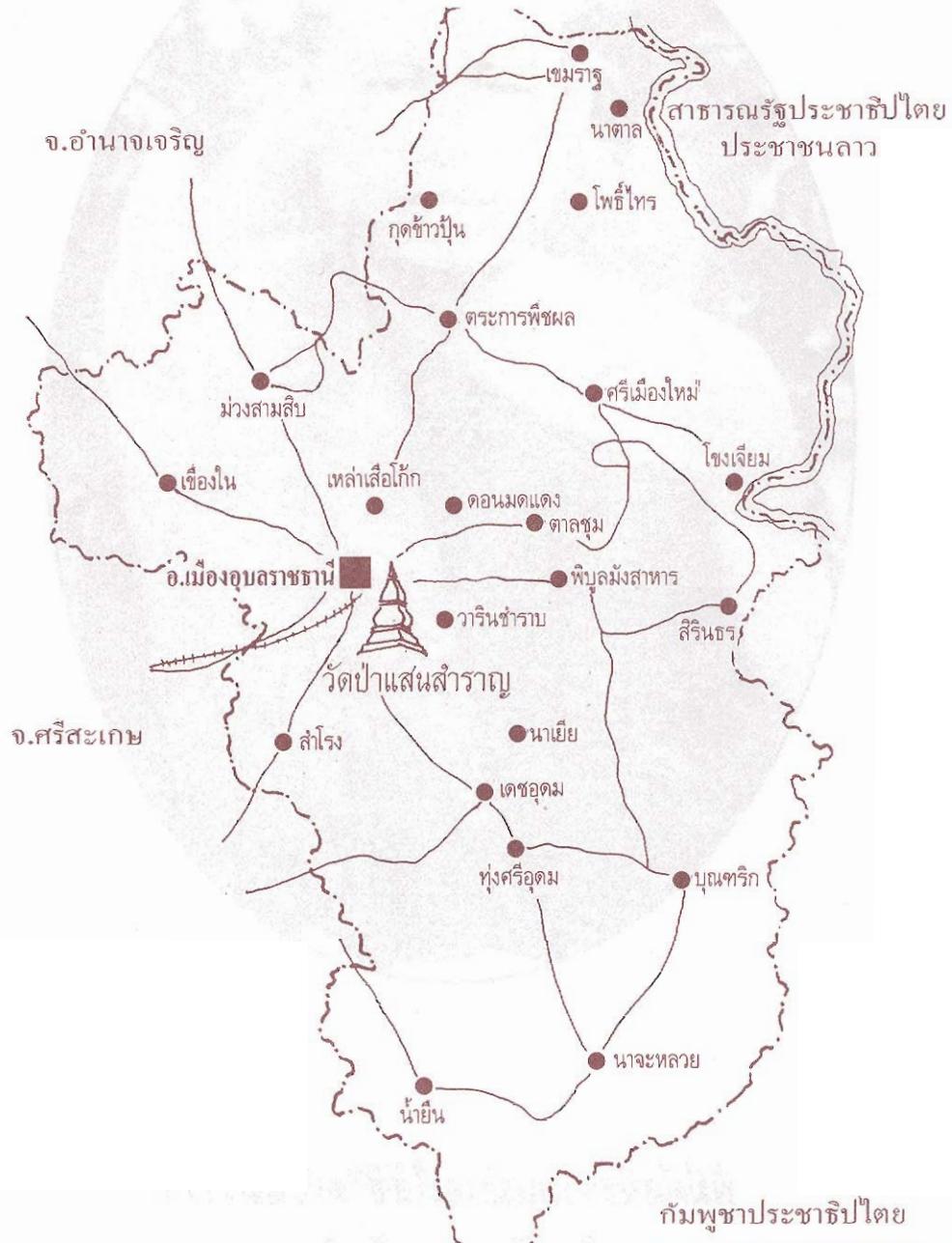
คณะสงฆ์พร้อมด้วยคิษยานุคิษัยได้จัดงานฌาปนกิจศพ โดยขอพระราชทานเพลิงศพ หลวงปู่ ในวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖ ณ เมรุวัดป่าพระสถิตย์ อ.ครีเชียงใหม่ จ.หนองคาย



ผู้มีศีลธรรมแม้นจะใช้ชีวิตเป็นฆราวาส
ก็อยู่ด้วยความสันติสุข

หลวงปู่มหาปั่น ปัญญาพโล

แผนที่แสดงที่ตั้ง วัดป่าแสลงสำราญ อําเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี



แก้วมณีอีสาน มหาวิทยาลัยขอนแก่น



ที่ตั้งจังหวัด



ເສັ້ນທາງ



ที่ตั้งอ้าว

หลวงปู่มหาปืน ปลุณาพโล

วัดป่าแสงสารัญ อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี

ชาติกำเนิดและชีวิตปัจฉนวัย

หลวงปู่มห้าปืน ปลุนาพโล เดิมชื่อ ปืน บุญโท (น้องชายของหลวงปู่สิงห์ ขันตยาคโน) เกิดปีมะโรง เดือน 4 วันพุทธสบดี ณ บ้านหนองขอน ตำบลหัวทะเล อำเภอคำนากเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นบุตรของเพี้ยอัครวงศ์ (อ้วน) ซึ่งเป็นต່าແໜ່ງข้าราชการของเมืองเวียงจันทน์ และนางหล้า บุญโท ท่านเกิดมาท่ามกลางของวังค์พระภูลิที่อุดมสมบูรณ์ ท่านมีความเฉลียวฉลาด มาตั้งแต่เด็ก ความจำดี ใจจำคำสอนของพ่อแม่ได้ชัดเจนถึงสิ่งใดควรไม่ควร เชื่อฟังและปฏิบัติตาม คำสอนพ่อแม่ไม่เคยละเมิด มีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง พ่อแม่ของท่านเข้าใจพิธีกรรมและหลักปฏิบัติ เกี่ยวกับพระสงฆ์ได้อย่างถูกต้อง อย่างเห็นอนาคตของลูกก้าวหน้า สถาบันที่ทำให้คนเจริญก้าวหน้า ได้รับการศึกษาที่ดีได้ในสมัยนั้นคือ วัด

ชีวิตสมณะ การแสวงหาธรรมะและปฏิปทา

ดังนั้นเพี้ยอัครวงศ์และนางหล้าจึงมองหาวัดเตรียมการไว้มื่อลูกถึงวัยอันควรก่อนนำไปบรรพชา อุปสมบทเป็นพระภิกษุให้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยในบวรพุทธศาสนาเป็นพระภิกษุปั่น ปลุนาพโล ท่านสนใจในเรื่องของการศึกษาเล่าเรียน ดังนั้นมีอุปสมบทแล้วท่านได้ออกเดินทาง จากจังหวัดอุบลราชธานีเข้าไปอยู่ฝ่ายพระชาตามวัดต่างๆ หลายวัดในกรุงเทพฯ เดย়াพระชาอยู่ที่วัดบวรนิเวศวิหาร ท่านได้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนหาความรู้อย่างทุ่มเทชีวิต ความมุนานะอดทนทำให้ท่านสอบนักธรรมชั้นตรี โภ เอก จนกระทั่งได้เปรียญธรรม ๔ ประโยคตามลำดับ ท่านมีความเข้าใจหลัก คำสอนของพระพุทธเจ้าได้อย่างดี

ครั้งหนึ่งท่านเคยเดินทางติดตามพระอาจารย์สิงห์ บุนนาคโน (พี่ชาย) ซึ่งกำลังศึกษาปริยัติธรรมอยู่ที่วัดสุทัศนารามในเมืองอุบลราชธานี ไปฟังธรรมและรับคำแนะนำจากพระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนากรรมฐานคือ หลวงปู่มั่น ทำให้ท่านเกิดความสนใจการ ศึกษาแบบปฏิบัติตามกิจกรรม การศึกษาแบบปริยัติ ทำให้ตัดสินใจจากการเรียนปริยัติมาเป็นพระธุดงค์ ได้ปฏิญาณว่า จะขอศึกษาปริยัติอีกสัก ๕-๖ ปี แล้วจะออกปฏิบัติตามภัยหลังจากนั้นจึงไปจำพรรษาที่วัดบวรนิเวศวิหาร

เมื่อพระมหาปั่นสำเร็จการศึกษาตามที่ปฏิญาณไว้แล้วก็ได้เดินทางกลับมาจังหวัดอุบลราชธานี มาพักที่วัดสุทัศนาราม ดูทำที่จะเปลี่ยนไปจากที่เคยปฏิญาณไว้ต่อหน้าหลวงปู่มั่นและพระอาจารย์สิงห์ เนื่องจากสมัยนั้นพระที่มีความรู้เป็นประชีญหาได้ยากมาก ประกอบกับวัดก็เป็นศูนย์กลางการศึกษาสอนหนังสือให้แก่กุลบุตรกุลชั้นนำ ผู้สอนก็ขาดแคลนพระธรรมผู้ใหญ่ในเมืองอุบลราชธานี ก็ได้พยายามเกลี้ยงกล่อมพระมหาปั่นให้อยู่เป็นครูสอนบาลีนักธรรม พระมหาปั่นเองก็เป็นศิษย์วัดนี้ ศิษย์ที่ดีก็ต้องสนองคุณครูบาอาจารย์และถือเกิดของตนท่านเกิดลังเลใจ ต่อมาก็ได้รับฝึกคำอธิบายจากพระอาจารย์สิงห์ บุนนาคโน ผู้เป็นพี่ชายว่า เมื่อต้องการพัฒนาทุกข์จะมาลงปริยัติเพียงอย่างเดียวไม่ได้ เพราะปริยัติธรรมนั้น เพียงแต่เป็นแผนที่แนวทางเท่านั้น และปริยัติธรรมนั้นเองท่านก็แนะนำเพื่อความพัฒนาทุกข์ แล้วท่านจะมานั่งเอาทุกข์ประโยชน์อันใด ท่านมหาปั่นได้สติน้ำไปพิจารณาแล้วก็ได้พูดรับรองกับพระพี่ชายว่า ขอเป็นครูสอนนักธรรมบาลีเพื่อสอนองคุณครูบาอาจารย์สักหนึ่งปีแล้วจะออกธุดงค์เมื่อได้ให้สัจจะแก่พระอาจารย์สิงห์เช่นนั้น ท่านก็ได้ปฏิบัติเป็นครูสอนพระภิกษุสามเณรตลอดจน ชาบันด้วยความเพียรพยายามเป็นพิเศษ ในปีนี้ท่านอยู่จำพรรษาที่วัดสุทัศนาราม เมืองอุบลราชธานี ท่านอาจารย์สิงห์ (พี่ชาย) เกรงว่าพระน้องชายจะลงอยู่ในปริยัติ จึงไปขอคำปรึกษาอุบายนารมมายปรับปรุงองค์ประกอบอ่อนไหวของน้องชายจากหลวงปู่คุลล์ อุตุโกล อุยู่ตลอดพรรษา

ภายหลังจากการออกพรรษาแล้ว ท่านจำาคั่มันสัญญาได้อย่างดี วันหนึ่งท่านมหาปั่นจึงได้กราบศิบที่หุ่นพระภิกษุเทศก์ เทสรสีว่า ออกธุดงค์กันเถอะเทศก์ ซึ่งโดยปกติพระภิกษุเทศก์ก็ชอบทำสมารถวานาอยู่แล้ว พระอาจารย์ปั่น ปัญญาโพล ได้ตัดสินใจแน่แน่พร้อมด้วยคณะประกอบด้วย พระอาจารย์คำพาย พระเทศก์ เทสรสี พระอาจารย์thonรวม ๔ รูป พร้อมกันเข้า นมัสการพระอุปัชฌาย์ลาออกธุดงค์ (เข้าลាតาอย่างกว่าจะอนุญาต) จากนั้นก็เข้ามัสการลาท่านเจ้าคุณพระเทพเมธี เจ้าคณะมณฑลท่านประภาภว่า อย่างให้พระมหาปั่นไปที่อุตรธานี เพราะที่นี่ยังไม่มีวัดธรรมยุตเลย

จากนั้นพระอาจารย์มหาปั่น ปัญญาโพล ก็เป็นพระเปรียญรูปแรกที่ออกเที่ยววิเวกธุดงค์ ในดินแดนนี้ยังไม่เคยมีพระเปรียญที่เรียนมาจากกรุงเทพฯ แต่กลับมาใช้ชีวิตแบบพระธุดงค์มาก่อน ขณะนั้นท่านมีอายุ ๓๐ ปี พรรษา ๘ ข่าวพระมหาเปรียญออกธุดงค์ได้เพร่สะพัดไป คนทั้งหลายได้ทราบก็สรุสรสิญญายืนยอย เนื่องจากพระมหาเปรียญออกธุดงค์มุ่งปฏิบัติธรรมอย่างมั่นคง จาสวัดสุทัศนาราม จังหวัดอุบลราชธานี ผ่านร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์และดงมูล คงลิ่ง มาถึงจังหวัดอุตรธานีกินเวลา ๓ เดือนเต็ม เมื่อถึงจังหวัดอุตรธานีแล้วท่านพระอาจารย์มหาปั่น ได้ขอปลีกตัวเข้าເທົກເຂາ

กฎพานอันส่งบังสัจจาผู้คนโดยมิไยดีต่อค่าปรารภของท่านเจ้าคุณพระเทพเมธี เจ้าคณะมหาลัยที่ต้องการให้ท่านมาเป็นหลักตั้งคณะธรรมยุตที่อุดรธานี

“เราจะนำพายานห้าประโยชน์สภาพเรากเดียวเท่านั้น ย่อมไม่เป็นการเพียงพอ”
ท่านอาจารย์มหาปั่น ปราภกับตนเอง ดังนั้นท่านจึงได้เดินทางต่อไปจนกระทั่งได้พบกับหลวงปู่มั่น ภูริทตโต และท่านอาจารย์สิงห์ ขนตยาโภน ได้อยู่คึกข้างปฏิบัติธรรมเป็นที่พอใจยิ่งในช่วงนี้ พระมหาจุน ป.ธ.๓ (พระธรรมเดดี้) ถูกส่งมาจากวัดเทพศรีวิริหาราษฎร์ จังหวัดขอนแก่น เมื่อพระอาจารย์มหาปั่น ได้ทราบความเป็นไปต่างๆ เรื่อง สมการธรรมยุตที่อุดรธานีจากพระเทศก์ ซึ่งได้ชุดงดงามบากันที่บ้านเชียงพิน จังหวัดสกลนคร ก็ได้หมัดกังวลใจจากข้อผูกพันของพระเจ้าคณะมหาลัยหงในตัวท่านให้ไปเป็นหลักของธรรมยุตที่อุดรธานี

คณะชุดงดค้อนมีพระมหาปั่นเป็นหัวหน้าและมีพระเทศก์ พระคำพวย พระกอนเป็นผู้ติดตามได้ออกชุดงดค้อไปผ่านบ้านค้อ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานีอีกครั้ง พอดีกันกับพระอาจารย์สาร์ กนตสโล พระอาจารย์มั่น ภูริทตโต และบรรดาพระคณะอาจารย์หงหลายได้มาร่วมประชุมกันที่นี่ ซึ่งหลวงปู่มั่น ภูริทตโต ท่านได้วางแผนแนวคิดสอนหงฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสด์ไว เพื่อให้คณาจารย์สายของหงมีการสอนให้เป็นแนวเดียวกันไม่หลักลัณจุดประสงค์สำคัญ คือ ต้องการให้คณาจารย์หงหลายสอนตรงต่อริสัจมีกายพิจารณาภัยเป็นเบื้องต้น ส่วนราVAS หงเน้นที่ให้พยายามแก้ไขความเชื่อแบบหมายต่างๆ เช่น การนับถือภูตผีศาจ แนวทางดังกล่าวได้ถูกกำหนดเป็นแนวทางถือปฏิบัติสืบต่อภัณฑ์ปัจจุบันพระอาจารย์มหาปั่นก็ได้ดำเนินการปฏิบัติธรรมอย่างได้ผล เมื่อว่าท่านจะศึกษาเล่าเรียนมาจนได้เป็นประยุทธ์ ๕ ประโยค เมื่อได้ทราบถึงการที่หลวงปู่มั่นรู้ว่าจะจิตของผู้อื่นที่เรียกว่า เจโตปริยญาณ และปัจจุบันนั้นสัญญาแล้ว ท่านก็เลิกทิฐิว่าตนเองรู้มากเรียน มากจนหมดสิ้น ยอมรับฟังโกรวาและประพฤติปฏิบัติตามด้วยดี

เนื่องจากท่านพระอาจารย์มหาปั่นท่านเรียนมากได้ศึกษาหาความรู้ในด้านประยุทธ์ธรรมอย่างยิ่งยอด ท่านมองเห็นแก่นธรรมด้วยจิตใจ ถ้ามีอะไรสังสัยติดขัดในการปฏิบัติท่านจะรับเข้าสอบถามแก้ไขโดยรวดเร็วไม่ยอมปล่อยให้ค้างเพระจะเป็นภัยร้าย ท่านจึงได้รับคำแนะนำจากหลวงปู่มั่นและพระอาจารย์สิงห์เป็นอย่างดี ท่านได้กำหนดจดจำคำสั่งสอนที่ครูบาอาจารย์ซึ่งแนะนำอย่างชัดเจน ท่านเคยอยู่ร่วมรับการถ่ายทอดการปฏิบัติธรรม และอุบัตรธรรมจากหลวงปู่มั่นเอาไว้มาก ท่านได้เคยเดินชุดงดติดตามพระผู้ใหญ่ไปที่ อำเภอทับ่อ จังหวัดหนองคาย มีที่ว่ากหหมายแก่การเจริญกรรมฐาน ซึ่งปัจจุบันได้แก้วัดป่าอรัญวาสี

พระกระซู่ใหญ่ในครั้งนั้น มีหลวงปู่สาร์ กนตสโล พระอาจารย์สิงห์ ขนตยาโภน พระอาจารย์มหาปั่น ปัญญาโล พระอาจารย์เทศก์ เทสรสี พระอาจารย์สุวรรณ ตุจลุโณ หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ หลวงปู่สื่น อาจาริ พระอาจารย์หงหลาย ต่างก็ได้ผ่านมาปฏิบัติธรรมณ วัดป่าอรัญวาสีแห่งนี้

พระอาจารย์มหาปั่น ปัญญาโล ได้ออกเดินทางติดตามคณะไปจากจังหวัดอุบลราชธานี ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๗๒ ได้ชี้แนะประชาชนให้ลักษณะนับถือภูตผีศาจได้หลายจังหวัด เช่น อุบลราชธานี

ขอนแก่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาสารคามและนครราชสีมา ให้ทันมานับถือพระพุทธ พราหมณ์ พระสงฆ์ คนส่วนใหญ่ได้เลิกทำการนับถือแบบง่าย ต่างก็ได้รับความเมตตาแห่งน้ำพร้าวสօนจากพระธุดงค์ชุดดังกล่าวสายหลวงปู่มั่น

พระอาจารย์หนานป่าน ปลุณาโพ ได้รับการฝึกอบรมและปฏิบัติธรรมอย่างเข้มงวด จึงเป็นที่เชื่อถือของผู้คนในท้องถิ่นตั้งแต่เวลา ๐๓.๐๐ น. เดินจงกรม ๑ ชั่วโมง แล้วนั่งสมาธิจนสว่าง จากนั้นก็เดินไปปรนนิบัติพระอาจารย์หลวงปู่มั่น ภูริทกุโต เช่น ถวายน้ำบัวปาก ไม้ลีฟัน ปักภาดบริเวณห้องนอนเก็บนาตรีวารมาที่ศาลาแล้วเดินลงกราบอีกพักหนึ่งได้เวลาออกรับบินนาตาม ตลอดเวลาเดินรับบินนาตามต้องกำหนดสติไม่เหลือ เวลาอ่านฉันต้องสำรวจอยู่แต่ในนาตร เวลาอ่านก็พิจารณาปฏิสัชЊโดยใจสติแน่แจ้งจังทันได้ ขณะฉันก็ต้องมีสติ เมื่อเสร็จกิจจัตระแล้วต้องเข้าที่เดินจงกรมอีกประมาณ ๑ ชั่วโมงเศษ แล้วจึงพากกลางวันพ่อสมควรจากนั้นจึงมีการประชุมกาวาดลันวัด ทำความสะอาดหัวบันได ต้อมาเป็นการไปถวายน้ำสรงพระอาจารย์หลวงปู่มั่น อุปัญญาท่านตามควรแล้วมาเดินจงกรมรักษาสติ จนถึง ๒ ทุ่มจึงมาประชุมนั่งฟังธรรมรับโอวาท ข้อแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติจนถึงเวลา ๒๓.๐๐ น. แยกกันกลับไปบำเพ็ญสมาธิ ณ ที่อยู่ของตน

ท่านอาจารย์หนานป่านได้ติดตามพระอาจารย์สิงห์ (พี่ชาย) พร้อมด้วยหมู่คณะได้ออกเผยแพร่ธรรม พร้อมทั้งได้ก่อสร้างเสนาสนะเพื่อปฏิบัติธรรม เฉพาะที่จังหวัดขอนแก่นได้สร้างเสนาสนะรวมได้ ๖๐ แห่งเศษ พระอาจารย์หนานป่าน ได้เดินธุดงค์หาความวิเคราะห์และสอนธรรมที่บ้านพระคือคณะได้เข้าพักปักกลดปฏิบัติธรรมอบรมธรรมแก่ชาวบ้านพระคือป้าบ้านพระคือ ได้กล่าวเป็นชุมชนมุฟัฟธรรม และปฏิบัติธรรมของชาวบ้านจากห้องโถงและห้องโถงมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพราะท่านเป็นพระที่มีความสามารถทั้งทางด้านปริยัติธรรมและปฏิบัติธรรม

ธรรมโอวาท

พระอาจารย์หนานป่าน ปลุณาโพ ท่านได้รวบรวมสติปัญญาคึกขานธรรม ท่านได้จัดจำจำของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไว้มาก ท่านได้เทศนาสั่งสอนประชาชนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหลายเรื่องส่วนใหญ่จะได้แก่เรื่องเหล่านี้คือ

“ความธรรมจะเกิดขึ้นกับอิตใจได้จริง ถ้าเราตั้งใจ แต่อิตใจของบุคคลนั้นปกติอ่อนกำลังอยู่ จึงไม่สามารถจะกำจัดความชั่วที่เกิดขึ้นการนរกวนอิตใจได้ ทำให้อิตใจของพากเราถูกไปในอำนาจของมาร อารมณ์เป็นประคุจอาธุ ฉะนั้นมืออิตของตนเองอ่อนนารถอยู่ ต้องท่าไยแพ้ ไม่สามารถจะชนะความชั่วอันเป็นมารได้ ถ้าแม่ว่าจะต่อสู้กับสมการภายในได้นั้นพระพุทธเจ้าตรัสสอนว่า จำต้องทำศรัทธาความเชื่อให้เกิดขึ้น ด้วยการพิจารณาจับเหตุอันผลสอดส่องแสวงหาความจริงแล้วก้าวขัดความไม่เชื่อให้เดือนสูญไป

๑. ความเชื่อเมื่อเกิดขึ้นเป็นกำลังกล้า ก็ได้เชื่อว่า ศรัทธาจะ กำลังคือศรัทธา

๒. ทำความเพียรให้เกิดขึ้น กำจัดความเกื้อกร้านเสียให้ ความเกื้อกร้านไม่มีเข้ามา ถอนกำใจก็เป็นวิริยะ ความนากนั่นหรือความเพียรนี้เมื่อนึกกำลังกล้าก็เป็นวิริยะ

๓. ทำสติความระลึกได้ให้เกิดมีขึ้น กำจัดความหลงลืมสติให้เสื่อมไปเมื่อมีกำลังแก่ กล้ากีเป็นสติพละ

๔. ทำใจให้นั่นคงไม่คลอนแคลน กำจัดความทุบช่านเสียได้ เมื่อมีกำลังกล้ากีเป็น สมาร์ทพละกำลังคือสมาธิ

๕. ทำการพิจารณาตามความเป็นจริงในอารณ์ที่ได้ประสบพบเห็นเป็นเครื่องกำจัด ความรู้ชั่วร้ายให้เสื่อมหายไป เมื่อมีกำลังกล้ากีเป็นปัญญาและกำลังคือปัญญานั้นเอง ฉะนั้น ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา จึงเป็นธรรมที่มุ่งปักภาระเป็นเครื่อง อุดหนุนให้เพื่อเป็นกำลัง เห้าต่อสู้กับข้าศึกภายในของตนเสียได้ ก็ถึงความเป็นใหญ่เป็นใหญ่แก่จิตใจของบุคคลนั้นๆ เมื่อ เป็นเช่นนี้ก็เลสนารย์อมสงบไม่เกิดขึ้นกรอบงำจิตใจอีก ผู้ปฏิบัติเท่านั้นจะได้ชื่อว่าผู้รู้

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นผู้รู้ เพราะทรงทำความเป็นผู้รู้ให้เกิดขึ้น ด้วยอาศัยพละพลอตจนถึงอันตรายเป็นลำดับ ด้วยประการฉะนี้

“องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราระสั่งสอนโปรดทราบในยสัตว์ว่า...อคติแปลง ความล้ำอึ้ง พระพุทธองค์ทรงจัดเป็นลั่งที่เป็นนาปทางใจคือ

๑. ท่านไม่ถูกอำนวยด้วยความพอใจ
๒. ท่านไม่ถูกอำนวยด้วยความโกรธเกื้อง
๓. ท่านไม่ถูกอำนวยด้วยความหลง
๔. ท่านไม่ถูกอำนวยด้วยความกลัว

พระนาปทางใจนี้ก้อ อคติทั้ง « ได้แก่ ดันภาคติ โโมภาคติ โมภาคติ กยาภาคติ ธรรมบทนี้เมื่อ ไม่ถูกอำนวยด้วยอคติทั้ง » และ ย่อมเป็นผู้ตั้งอยู่ในศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นเครื่องสำรวมระหว่าง พาหานปรารถนานเพียง ชำระลั่งที่เป็นนาปเหล่านั้นให้กรอบงำจิตใจของท่าน

นอกจากนี้แล้วพระพุทธเจ้าของเรายังทรงชี้เหตุแห่งความลับนาขของโภคสมนต์อีก ๖ ประการคือ

๑. ท่านไม่ให้ดื่มน้ำเนาคือเหล้าและน้ำดองอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทเนื่อง ฯ เมื่อเหตุฉินหายแห่งโภคสมนต์

๒. ท่านไม่ให้เที่ยวกลางคืนในการอกนิดให้ผิดเวลาเนื่อง ฯ เมื่อเหตุฉินหายแห่งโภค สมนต์อีกห้านั่น

๓. ท่านไม่ให้เที่ยวตกรากเล่นเป็นเหตุให้ฉินหายแห่งโภคสมนต์อีกห้านั่น

๔. ท่านไม่ให้ประกอบการเล่นการพนันอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทเนื่อง ฯ เมื่อเหตุ

ฉินหายแห่งโภคสมนต์อีกห้านั่น

๕. ท่านไม่ให้กับคนชั่วเป็นมิตร เมื่อเหตุฉินหายแห่งโภคสมนต์อีกห้านั่น

๖. ท่านไม่ให้ประกอบไว้ซึ่งความเกื้อยក้านเนื่อง ฯ เมื่อเหตุฉินหายแห่งโภค สมนต์ อีกห้านั่น”

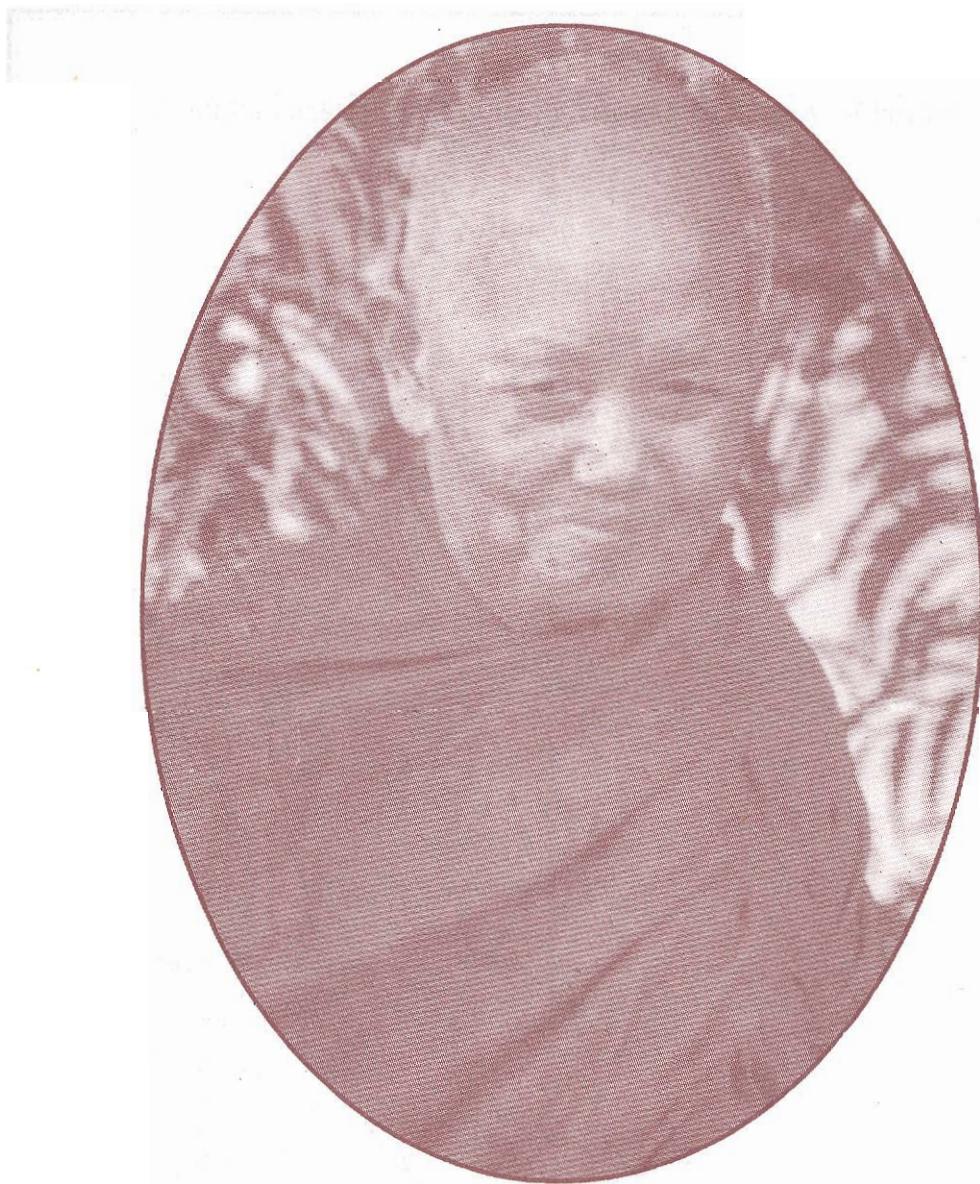
“กำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามีว่า ผู้นี้ศีลนิธรรม แนวจะใช้ชีวิตเป็นธรรมราสกอญด้วย ความสันติสุข ไม่มีกิเลสเกี่ยวกับ任何 ฯ ทະเดาะเบะແวังกัน.....สาธชน ย่อมตั้งอยู่ใน

สังก์汇ตดุธรรม « ประการ กือ »

๑. ทาน การให้
๒. ปิยาจา วขาอันไฟเราะ
๓. อัตตจริยา ประพฤติดนให้เป็นประਯชน์แก่โลก
๔. สมานตตตา ความมีตนเสมอในบุคคลนั้นในธรรมนั้นๆ ไม่เป็นผู้ถือตัวดังที่ท่านได้แสดงไว้ในทิศ ๖ นั้นเอง กือ
๕. อาจารย์กับศิษย์ก็การบำบูรุชั่งกันและกัน
๖. มารดาบิดาบันบุตรก็การบำบูรุชั่งกันและกัน
๗. สามีภรรยา ก็สูงเคราะห์บำบูรุชั่งกันและกัน
๘. เพื่อนกันมิตร ก็บำบูรุสูงเคราะห์ชั่งกันและกัน
๙. นายกันบ่าว ก็บำบูรุสูงเคราะห์ชั่งกันและกัน
๑๐. สมณพราหมณ์กับกุลบุตรก็ อุนาสก อุนาสิกา ก็บำบูรุสูงเคราะห์ชั่งกันและกัน ท่านอริยะย่อมอยู่เป็นสุขก็ เพราะมีธรรมเป็นที่พึ่งและที่อาศัยดังต่อไปนี้
๑๑. สักการทิฐิ ไม่เห็นกาเป็นตน ไม่เห็นตนเป็นกา ไม่เห็นกาอยู่ในตนไม่เห็นตนอยู่ในกา เหล่านี้เป็นต้น เช่น ในเวทนา สัญญา สังหาร และวิญญาณก็ เกมื่อนกัน
๑๒. วิจิจิต ท่านข้ามทิฐิทั้ง ๒ ได้แล้ว เชื่อต่อกรรมและผลของกรรม
๑๓. สีลพัฒปราวมาส ท่านเป็นผู้ไม่ถือข้อหลัง มีแต่เจริญก้าวหน้าไปจนถึงที่สุด ท่านพิจารณาเห็นแล้วในสังธรรมตามเป็นจริงว่า “ทุกข์” นี้เกิดให้เกิดทุกข์ นี้ก็อธรรมเป็นที่ดับทุกข์นี้ก็อืข้อปฏิบัติให้ถึงธรรมอันเป็นที่ดับทุกข์ กือความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตายดังนี้”

ปัจฉินบท

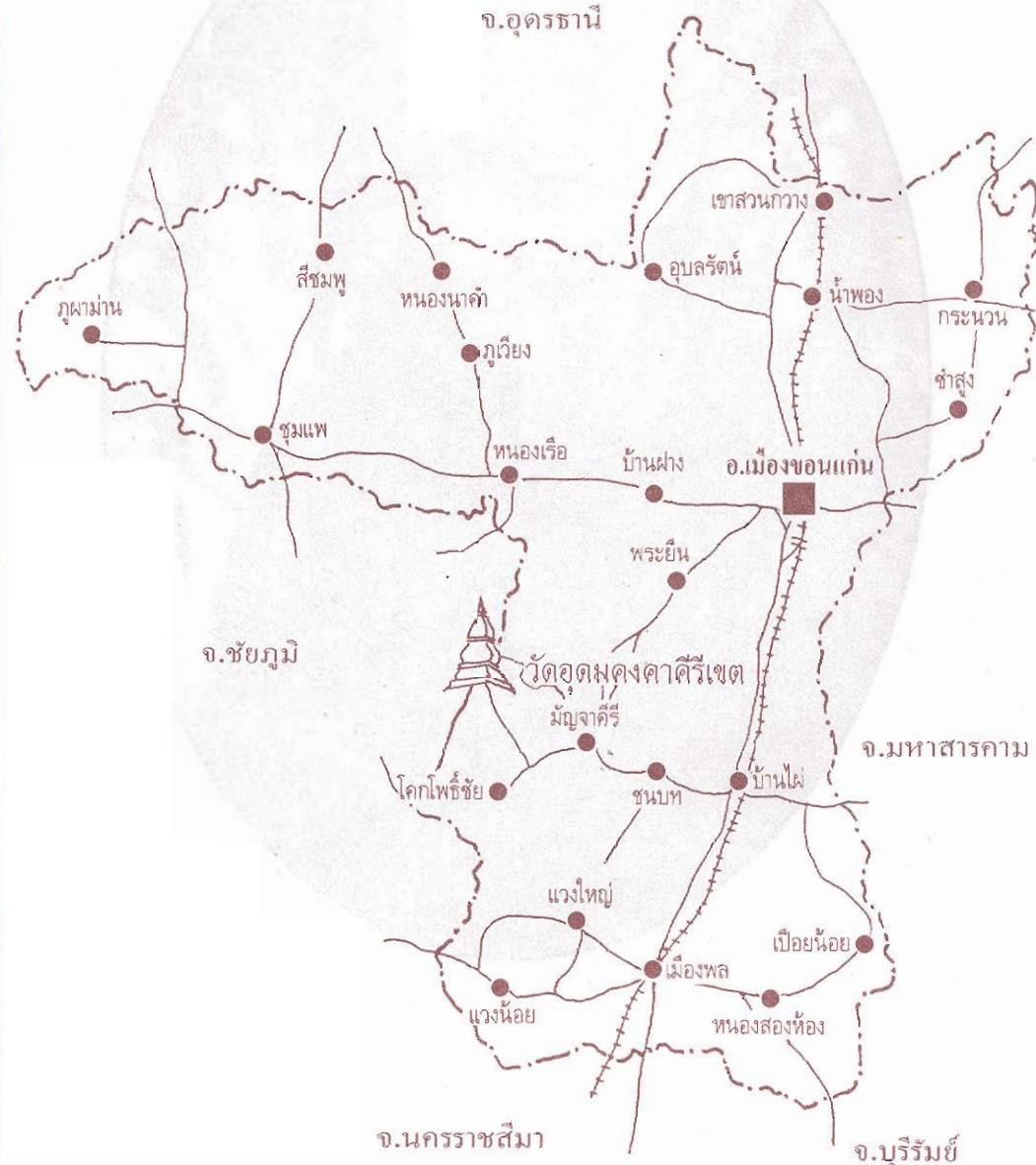
หลวงปู่มหาเป็น ปลุษาโพ เป็นพระมหาเบรียญรูปแรกที่มีการศึกษาปริยัติธรรมทรงจำไว้มาก แล้วหันมาสนใจปฏิบัติธรรมอย่างดุจครรโณแรมไปยังถินธุรักษ์นารเพื่อแลงหาความหลุดพ้น อย่างไม่สนใจดีต่อโลก ยศ สักการะ แม้ท่านสามารถที่จะตักตวงได้แต่กลับไม่แยกแยะ จนกล้ายมาเป็นพระนักปฏิบัติ นักแสดงธรรมสู่ป้าหมายสูงสุดของพุทธศาสนา จนเป็นที่ยอมรับเคารพนับถือ ของท่านผู้ฝึกธรรมฝึกปฏิบัติธรรม ท่านเป็นพระสงฆ์ที่มีศีลารวัตระที่ดีงาม ท่านได้ปฏิบัติตนสมกับคำสาดพรรณนาคุณของพระสงฆ์หรือสังฆคุณที่ว่า สุปฏิปนโน อุปปฏิปนโน ภายในปฏิปนโน สามีจิบปฏิปนโน... อาทิเนย์โย ปากุเนย์โย ทกุจิเนย์โยอุบลลีกรณีโย อนุตตร์ บุญุณกุเขตุต โลกสุส โดยแท้



มีชื่อบ່ອຍາກໃຫ້ປາກກູມ ມີຍສບ່ອຍາກໃຫ້ລືອ້າ

หลวงปู่ພาง ຈິຕຸຕຄຸຕູໂຕ

แผนที่แสดงที่ตั้ง วัดอุดมคงคาคีรีเขต อําเภอນ้ำจ้าว จังหวัดขอนแก่น



แก้วมณีอีสาน
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

- ที่ตั้งจังหวัด
- ที่ตั้งอำเภอ



หลวงปู่ผาง จิตตคุตโต

วัดอุดมคงคาคีรีเขต อ.มัญจาคีรี จ.ขอนแก่น

ชาติกำเนิดและชีวิตปูนวัย

หลวงปู่ผาง จิตตคุตโต วัดอุดมคงคาคีรีเขต ตำบลนางงาม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น นามเดิมของท่านชื่อ พาง กร่องยุต เกิดเมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๕ ตรงกับวันอังคาร ขึ้น ๒ ค่ำ เดือนเก้า ปีขาล ที่บ้านกุดเกย์ยร ตำบลลูกดเกย์ยร อำเภอเชียงใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี

โภมบิตารี ทัน โภมมารดาชื่อ บันพา กร่องยุต มีพี่น้องร่วมห้องเดียวกัน ๓ คน คนแรกเป็นหญิงชื่อ นาง ซึ่งบัวเป็นชื่อยุทธ์วัดอุดมคงคาคีรีเขต คนที่สองชื่อ กำแสน ส่วนตัวหลวงปู่ เป็นคนสุดท้อง โภมบิตาและมารดาไม้อาชีพทำนาเป็นหลัก

การศึกษาทางโลกของหลวงปู่มีความรู้สามัญชั้นประถมปีที่ ๔ หลวงปู่มีอุปนิสัยรักความเมื่นเฉริม อ้อความสัตย์ พุดจริงทำจริง รักธรรมชาติ ชอบความสงบ เมตตาสัตว์นี้และความกิตสร้างสรรค์ และชอบทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม

เมื่อหลวงปู่มีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาตามประเพณีลูกผู้ชายชาวไทย ได้ศึกษาพระธรรมวินัยมีความรู้พอสมควร ต่อมาเมื่อออกพรรษาจึงได้ลาสิกขาจากสมณเพศมาประจำกับลั่มมาอาชีพ

หลังจากได้ลาสิกขาแล้วก็ได้สมรสกับ นางจันดี ตามประเพณี ได้ครองเรือนมาด้วยกันอย่างราบรื่นเป็นเวลานานหลายปีโดยไม่มีบุตรลีบสกุล จึงได้ขอบุตรของญาติมาเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม ชื่อ นางบุญปราง กร่องยุต

เมื่อครั้งยังอยู่ในเพศราواส หลวงปู่เป็นคนขยัน เอาจิงเอาจังกับการงานได้ประกอบสัมมาอาชีพโดยช่วยบิดามารดาทำไร่ทำนา บางครั้งก็เป็นพ่อค้าเรือใหญ่บรรทุกข้าวจากแม่น้ำมูลไปขายตามล้านชีน้อย บางครั้งก็เป็นพ่อค้าวัว นำวัวไปขายที่เขมรต่าทหลวงปู่ได้ใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ในการสร้างฐานะให้แก่ครอบครัว

หลวงปู่ผ่านได้ใช้ชีวิตในเพศราواสเป็นเวลานาน สามารถรอบรู้เหตุการณ์ที่ผ่านมาพิจารณาดูความเปลี่ยนแปลงของชีวิตและหมู่สัตร์หั้งหลายบรรดาเมืองโลก เมื่อเกิดมาแล้วต่างก็ลับสนวุ่นวายแก่งแย่งซึ่งดิชิงเด่นเป็นที่เดือดร้อนมีสุดสั้น หลวงปู่คงจะได้สั่ง สมบุญบารมีมากทำให้ท่านมองเห็นความไม่แน่นอนและความไม่มีแก่นสารในชีวิต ทำให้จิตใจของท่านโน้มเอียงไปในทางแห่งความสงบ ท่านได้ทำงานเป็นการใหญ่ โดยได้ให้เกวียน วัว บ้าน ไร่ นา แก่ผู้อื่น ஸละทุกสิ่งทุกอย่างจนหมดสิ้น

ชีวิตสมณะ การแสวงหาธรรมและปฏิปทา

หลังจากที่หลวงปู่ในเพศราواสได้ปริจากท่าน วัว ควาย ไร่ นา บ้านเรือนให้แก่ผู้อื่น จนหมดสิ้นแล้ว ก็หมดห่วงและได้หันหน้าเข้าหาพระธรรม ดังนั้นมีอายุได้ ว่า ๕๓ ปี จึงได้ชวนกันกับภรรยาอุกบัวช ภารยาได้บวชเป็นแม่ชี สานหลวงปู่ได้เข้าอุปสมบทในฝ่ายมหานิกายที่วัดบ้านกุดเกนย์ฯ อ่าเภอเชื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีท่านพระครุศรี (วัดคุชชาด) เป็นพระอุปัชฌาย์ ได้รับฉายาว่า “จิตตคุตตโถ”

หลังอุปสมบทหลวงปู่ผ่านได้เข้าศึกษาอบรมพระกรรมฐานอยู่ในสำนักวัดป่าวารินชำราบ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี กับพระอาจารย์สิงห์ บนุตยาโน (เจ้าคุณพระญาณวิคิชช์) และพระอาจารย์มนหายัน พุฒา ปัญญาโล ต่อมาหลวงปู่จึงได้รับการญาติเป็นธรรมยุต ในวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๘ โดยมีพระมหาอ่อน เจ้าคณะอำเภอเชื่องในเป็นพระอุปัชฌาย์ พระมหาทราบเป็นพระกรรมวาจาจารย์ และพระมหาจันทร์เป็นพระอนุสาวนาจารย์

เมื่อหลวงปู่ผ่านได้รับการญาติเป็นพระภิกษุฝ่ายธรรมยุติกนิกายแล้ว ท่านก็ยังเข้ารับการอบรมพระกรรมฐานอยู่ในสำนักท่านพระอาจารย์สิงห์ต่อไปอีกเป็นเวลาอันสมควรแล้วจึงได้ออกปฏิบัติธรรมชุดองค์กรรมฐานไปวิเวกโดยลำพัง ต่อมาจึงได้พบกับพระอาจารย์มนี่น ภรริตตุโถ เกิดความเลื่อมใสเดือดฝากรักที่เป็นศิษย์ และได้เข้าอบรมอยู่กับพระอาจารย์มนี่น ที่วัดป่าบ้านผ่องในอยุธยาเป็นเวลาอันสมควร

คืนหนึ่งหลวงปู่ได้นิมิตไปว่า ได้มีมาขาวไปทางจังหวัดขอนแก่น ได้เห็นสถานที่ต่าง ๆ เลยไปจนถึงอำเภอเมืองจ้าวศรีแล้วมาชากกหดุให้ท่านลง รุ่งเช้าขึ้นท่านจึงได้ลาพระอาจารย์มนี่น ภรริตตุโถ และพระอาจารย์เสาร์ กนุตส์โล อุกคุชุ่งค์ไปตามนิมิตนั้นทันทีหลวงปู่ผ่านได้ห่องเที่ยววิเวกไปแต่ผู้เดียวในป่าเขา จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นถิ่นทุรกันดารเป็นเวลาหลายปี ต่อมาท่านได้มาจำพรรษาอยู่ที่วัดป่าบรรลั่งค์ศิลปาทิพย์ ตำบลบ้านแท่น อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น เป็นเวลาหลายปี จากนั้นหลวงปู่ได้ชุดองค์ต่อไปยังภูเขางಡัง อ่าเภอเมืองจ้าวศรี จังหวัดขอนแก่น ได้พักแรมที่บ้านแจ้งทัพม้า และบ้านโสกน้ำขุ่น ซึ่งอยู่ใกล้ ๆ กับวัดคุณ ซึ่งเป็นบริเวณที่อุดมสมบูรณ์มีบ่อน้ำซึ่งที่เหลืออกมา

ตลอดปีมีได้ขาด วัดดูนแห่งนี้เป็นโบราณสถานเก่าแก่ ชาวบ้านแถบนั้นถือว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ โดยมีพระมหาสีหานาคลุ่มใหญ่ใน ซึ่งได้ชุดค์มาพบริเวณนี้เป็นวัดตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๗๗ ต่อมาพระมหาสีหานาคได้เปลี่ยนที่จากวัดดูนเป็นวัดอุดมคงคาเรือน

ในปี พ.ศ.๒๕๙๗ หลวงปู่ผ่างได้ธุดงค์มายังวัดอุดมคงคาคีรีเขต อ่าเภอแม่สายคีรี จังหวัดเชียงใหม่ ท่านอยู่จำพรรษาที่นี่จนตลอดชีวิตของท่าน เมื่อแรกที่หลวงปู่มาอยู่ที่วัดแห่งนี้ บริเวณนั้นยังเป็นป่าดงดิบ มีสตั้งป่าดุร้ายมาก เช่น เสือ ช้าง หมี งู ฯลฯ มีภูตผีปีศาจดุร้าย หลวงปู่ได้แฝเมตตาจิตต่อสู้กับสัตว์ร้ายและภูตผีปีศาจ จนชาวบ้านในละแวกนั้นหายหายากลัว และสัตว์ร้ายก็หลบหนีข้ามเขากันๆแล้วไปหมด หลวงปู่ยังนิมิตเห็นโครงกระดูกของท่านแต่ชาติปางก่อนฝังอยู่บริเวณนั้นด้วย หลวงปู่เล่าไว้ว่า เมื่อแรกที่ท่านธุดงค์มาอยู่ที่วัดอุดมคงคาคีรีเขตนี้ ก็จำพรรษาอยู่กับพระมหาสีทนเพียงสององค์ ได้พาญาติโยมสร้างถ้ำขึ้นสองหลัง ศาลาพักฉันข้าวนหนึ่งหลัง ทำยกท้ายกิประจั่ดที่ช่วยกันสร้างในตอนนั้น ได้แก่ นายผง บ้านโนกน้ำชุ่น นายหอม บ้านดอนแก่นและนายสม บ้านโนกใหญ่หลังจากนั้นต่อมาอีกสักพัก พระมหาสีทนก็ขอลาອอกธุดงค์ไปทางภาคเหนือไม่กลับมาอีกเลย

หลวงปู่ผางเป็นผู้มีความสามารถในการพัฒนาหั้งหังด้านวัตถุและทางด้านจิตใจหลังจากที่หลวงปู่มายู่ที่วัดอุดมคงคาคีรีเขตได้ไม่นานนัก ก็ได้สร้างฝ่ายกันน้ำสองสามแห่ง สร้างภูเขาหิ้งสันดึ๊ง หลัง สร้างโบสถ์ สร้างเจดีย์กู๊แก้ว เจดีย์ถ้ำกังเกวียน และเจดีย์ใหญ่ สร้างศาลาใหญ่ สร้างสะพานคอนกรีตสามแห่งภายใต้วย สร้างกำแพงรอบวัด จัดทำมาปนสถาน จัดระบบสุขาภิบาล โดยสร้างถังประปาวางหอน้ำ และจัดทำส้วมให้เพียงพอสร้างโรงอาหาร ศาลาฉัน โรงซักผ้าย้อมหม่าลึงไฟฟ้า เป็นต้น ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ถึง ๒๕๐๗ ได้นำชาวบ้านโดยร่วมมือกับหน่วย กรป. กลาง สร้างและพัฒนาเส้นทางแยกจากทางหลวงสายอำเภอวัชร์ฯ-แก้งคร้อ ไปยังวัดอุดมคงคาคีรีเขต เป็นถนนหินลูกรัง กว้าง ๔ เมตร ยาว ๑๒ เมตร ทางด้านการศึกษาหลวงปู่ได้นำราชภัฏ สร้างโรงเรียนระดับประถมศึกษาชื่อ โรงเรียนอุดมคงคาคีรีเขต มีสำาระณะประโยชน์อื่น ๆ อีกมากมาย ที่หลวงปู่ได้เข้าไปช่วยเหลือเกื้อกูล และแม้แต่วัดของท่านก็ได้รับยกย่องจากการศึกษา กระหวง ศึกษาธิการ ให้เป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง ซึ่งเป็นผลลัพธ์เนื่องมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่เริ่มต้นมาดีก็สามารถเรียบเรียงได้ในนั้นปลาย

ในสมัยก่อนชาวบ้านแพร่มัญญาคือรินับถือภูตผีมาก แต่ละหมู่บ้านก็มีตุนตาปุ่ (ศาลเจ้า) ไว้ประจำหมู่บ้านเพื่อกราบไหว้ เช่นสรวงบนบานบอกกล่าวขอความคุ้มครอง หลวงปู่ผางสั่งสอนชาวบ้านให้เลิกนับถือผีหันมาหันถือพระรัตนตรัย แต่ชาวบ้านเกรงกลัวผีจะมาทำร้ายทำให้เกิดความล่าบากไม่อาจเลิกนับถือผีได้ หลวงปู่มีอุบายน้ำชาญฉลาดเพื่อที่จะให้ชาวบ้านได้เห็นว่า พระรัตนตรัยย่อมมีอานุภาพมากกว่าผี ท่านจึงให้ชาวบ้านเผาตุนตาปุ่ทิ้งเมื่อชาวบ้านไม่กล้าเผา ท่านก็ให้กำลังใจชาวบ้านและบอกว่า ถ้าเจ้าปุ่ เจ้าฝี เจ้าของตุนตาปุ่มีจริงก็ให้เข้ามาดับไฟเอาเอง ชาวบ้านจึงได้กล้าเผาบังครั้งเมื่อมีคนถาม หลวงปู่ว่า เชื่อว่ามีจริงไหม หลวงปู่ก็จะตอบว่า เชื่อมาตั้งนานแล้ว เมื่อถามว่า หลวงปู่เคยเห็นผีไหม หลวงปู่ตอบว่า เคยเห็นอยู่บ่อยๆ และเมื่อถามว่า หลวงปู่คิดกลัวผีบ้างไหม หลวงปู่ตอบว่า กลัวอยู่เหมือนกัน เพราะผีพวงนี้มันพุดยกสอนยาก แล้วก็ถามว่า ผีมีบ้างไหม หลวงปู่ตอบว่า กลัวอยู่เหมือนกัน เพราะผีพวงนี้มันพุดยกสอนยาก แล้วก็ถามว่า ผีมี

รูปร่าง หน้าตาอย่างไร ผู้พูดเป็นด้วยหรือ หลวงปู่ก็ตอบว่า ก็ที่กำลังนั่ง กำลังตามอยู่นี่แหละคือผีหันนั้นเลย

หลวงปู่ได้เข้ารับการตรวจสุขภาพทั่วไปที่โรงพยาบาลแพทย์ปัญญา เมื่อวันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๔ อายุได้ ๘๐ ผลตรวจปรากฏว่า สุขภาพทั่วไปดี ความดันโลหิตและชีพจรปกติ تاเริ่มเป็นต้อกระจากอ่อน ๆ ทั้งสองข้าง ผลเอกซเรย์ปอด คลื่นหัวใจเป็นปกติ ผลการตรวจเลือดพบว่าหน้าที่ของไต ตับ และระดับไขมันในเลือดปกติ เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๔ หลวงปู่ได้ไปเข้ารับการตรวจอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากมีอาการแน่นท้อง จากการเอกซเรย์ระบบทางเดินอาหาร พบร่วง หลวงปู่เริ่มเป็นมะเร็งที่กระเพาะอาหาร คณะแพทย์โรงพยาบาลแพทย์ปัญญาได้ถ่ายคำแนะนำให้รักษาโดยการผ่าตัด แต่หลวงปู่ไม่ยินยอมวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ หลวงปู่ได้เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลเดิมอีก ด้วยอาการอ่อนเพลียเนื่องจากมีอาการเลือดออกในทางเดินอาหารและแพทย์ยังพบว่า มีอาการของกล้ามเนื้อหัวใจตาย หลวงปู่ได้รับการรักษาที่โรงพยาบาลสลับกับไปพักที่บ้านคุณนายเข็มทอง โภสถาพันธุ์ จนกระทั่งวันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ ทางคณะศิษย์จึงได้นิมนต์กลับบ้านอุดมคงคานีรีเซต หลังจากหลวงปู่กลับบ้านได้ไม่กี่วัน ก็มีอาการอาเจียน ฉันอาหารและน้ำไม่ได้ ปัสสาวะน้อย และได้ลงทะเบียนเข้า院ไปเมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๔

ก่อนมรณภาพไม่กี่วัน สังฆาริร่วงกายของหลวงปู่ทรุดโทรมมาก บรรดาศิษย์ต่างวิตกไปตาม ๆ กันและปลงใจว่า หลวงปู่ไม่รอดแน่ ยิ่งได้เห็นความเห็นดีเห็นดีอยู่อย่างล้าความทุกข์เวทนาก็ หลวงปู่ได้รับอปายแสนสาหัส ศิษย์ทุกคนกลั้นน้ำตาไว้ไม่ได้ หลวงปู่ทราบดีในเรื่องนี้ จึงได้ตั้งปัญหาตามคณะศิษย์ที่เคยฝ่าดูอาการอาพาธอยู่โดยรอบในขณะนั้น เพื่อเป็นการเตือนสติว่า “อยากเป็นไหหละ อย่างนี้” ซึ่งเป็นคำมาที่ประทับใจเสียจริง ๆ

ธรรมโอวาท

หลวงปู่ พ. จิตตคุณ เป็นพระนักปฏิบัติที่มั่นคงอดทนเป็นเลิศรูปหนึ่ง ชอบทำมากกว่าพูด บทโอวาทเทศนาสั่งสอนต่าง ๆ จึงไม่ค่อยมี ท่านมีอุดมคติอยู่ว่า “นี่ชื่อน้องยากให้ปรากฏ นี่ศบดลยากให้ลือชา” ศิลลักษณ์ที่เป็นข้อที่หลวงปู่ย้ำเน้นตลอดมา หลวงปู่มักจะให้โอวาทให้พรว่า “อย่าส่อพระรัตนตรัยไปกินเหล้า เด้อ” “ให้สำราญ ๆ เด้อ” “ให้อุ่นดีมีแรง เด้อ”

เนื่องจากหลวงปู่ไม่เป็นพระนักพูดนักเทศน์ที่ดี แต่สอนคนอื่นแล้วตนเองไม่ปฏิบัติตาม ด้วยเหตุนี้จึงไม่สามารถจะนำบทเทศนาสั่งสอนมาลงให้เป็นเรื่องเป็นราวได้เหมือนอย่างที่เห็นโดยทั่วไป แต่ก็พอสรุปโอวาทที่หลวงปู่เคยพูดสอนบรรดาสามัญศิษย์อยู่โดยมากได้ดังนี้

- ให้พากันวางแผนความตาย อย่าเสียดายความมี ตู้คัมภีร์ใหม่ออยู่ในภายเยาๆ
(ให้พากันวางแผนความตายอย่าเสียดายความมีมี ตู้พระไตรปิฎกอยู่ในภายของเรานี่)
- ให้พากันพยายามเชือดหัวเหล็กให้มั่งฝัง อย่าลีกลับตัวบืนน่า พัวมากเบ่งดง
(ให้พากันพยายามเชือดหัวเหล็กให้รอดฝัง อย่าได้กลับมารวนเรียนอยู่กับวัชภูสงสาร)
- ให้ภารนาว่า ตาย ๆ ผิดย่าน บกлемาไกลัดอก
(ให้ภารนาว่า ตาย ๆ ผิดก็จะกลัว ไม่กล้าเข้ามาใกล้)

- หมอบๆ เช่าหัวเท่ากันยัง ย่างป่องๆ หัวแบบชี้ดิน
(คนพากลถึงจะทำเป็นอ่อนน้อมก่อมตโนย่างไร เขาก็รู้ว่าเป็นคนพากลอยู่นั้นเอง หรือได้แก่คุณที่เคารพแต่กายส่วนใจไม่เคารพ ส่วนคนเดียวความเคารพ ถึงแม้จะคุยกะไม่เคารพ แต่ใจนั้นเคารพอยู่)
- มีดพร้าใต้ความแบกท่วมทุ่ คอมมันบางท่อคุณต้อน ชูย้ำซะ ลากชี้ดินจำกัน
(คนผู้มีอาชุกคือปัญญาหรือศักดิธรรมอันยิ่งใหญ่ ถึงแม้ว่าจะแสดงตนว่าไม่ดีย่างไร เขาก็รู้ว่าเป็นคนดีอยู่นั้นเอง)
- คนสามบ้านกินน้ำส่างเดียว เที่ยวทางเดียว บ่เหยียบอยอกัน
(คนสามหมู่บ้านเด้มน้ำจากบ่อเดียวกัน เดินบนเส้นทางเดียวกันแต่ไม่เหยียบรอยเท้ากันหมายถึง คนทุกวันนี้เด้มน้ำจากแหล่งเดียวกันคือ น้ำประปา และการเดินทางทุกวันนี้ใช้รถยนต์ไม่มีรอยเท้าให้เห็น)
- ออย่าได้มัวเพลินน่าดูดวงดอกไปเน่า Mana นำพัวมากหัวมันลิชาค่าทาง
(อย่าได้มัวเพลิดเพลินอยู่กับดอกไม้หอมในป่า หรือลูกไม้ในป่า จะทำให้ชักช้าไปไม่ถึงที่หมาย หมายถึงอย่าได้มัวเพลินอยู่ในการกรรม จะทำให้เราชักช้าไม่พ้นวัฏฐังสาร)
- ลิงกับลิงชิ้นตันไม้ บัดสีได้แม่นบักโภกนาໂດ
(เมื่อลิงหั้งห้ายแย่งชิงกันชิ้นตันไม้ ตัวที่แย่งได้เป็นตัวที่มีความคล่องแคล่วรองไว กว่าเพื่อน)
- นักปราษญ์ยุทธลง ทรงสหองถีกบัวง คำยับกตู้ตีนໄໄ
(นักปราษญ์ยังมีโอกาสพลัด ทรงสหองยังมีโอกาสสติดบัวง และคำยที่คุณกับไก่ยังตีนได้ หมายถึงบุคคลผู้รู้จักบานบุญแล้วยังลงทำความช้ำได้ บุคคลผู้มีสติกิจยชาด ความระมัดระวัง และบุคคลที่เป็นผู้รู้แล้วยังเป็นพาลได้)
- อายากันเที่ยวทางเดิงห้ายมันลิชา Mana นำพัวมากหัวมันลิชาค่าทาง
(อย่าพากันเกล่อกลอกออกจากทางตรงเดียวจะมีดีค่าก่อน ออย่ามัวเพลินกับผลไม้ป่าจะทำให้ชักช้ามีดีค่าในระหว่างทางได้)
- พุทโค พุทโค หัวใจโตกะรักษาบ่ได
(รู้จักแต่พุทโค พุทโค แต่ไม่รู้จักจิตใจของตัวเอง)
- ศีลเมีมากมายหลายข้อ บต้องรักษาเหมิดทุกข้อดอก รักษาแต่ใจเจ้าของอย่างเดียวให้ดีท่อนน กาญ วาจ ภลสตีเป่นกัน
(ศีลเมีมากมายหลายข้อ ไม่ต้องรักษาหมดทุกข้อหกรอก รักษาแต่ใจตัวเองอย่างเดียวให้ดีให้เท่านั้น กาญวาจก็จะดีไปด้วยกัน)

ปัจฉิมนบท

หลวงปู่ทางเป็นพระสงฆ์ผู้มีจิตใจเมตตาอยู่เสมอ ท่านบำเพ็ญพรหมวิหารธรรมเมตตาบารมี ของท่านนี้เป็นกราeraserumที่นุ่มนวลเยือกเย็น ในวัดอุดมคงคาคีรีเขต มีบึงเป็นที่อาศัยของจระเข้

อยู่แห่งหนึ่ง ทราบว่ามีอยู่หลายตัว บางครัวน้ำป่าหลากหลายมากๆ ทำให้จะเข้าหนึ่นไปอยู่ในถิ่นอื่น หลวงปู่ต้องตามไปบอกให้กลับมาฝ่าภัยที่บึงแห่งเดิมและจะระหึ๊กกลับมาจริง ๆ ด้วย เล่ากันว่า วันที่หลวงปู่มรณภาพ จะระหึ๊ล้อยไปทางด้านเหนือของบึงและร้องเสียงดังอยู่เป็นเวลานาน คล้ายจะบอกให้รู้ว่า หลวงปู่จะจากพากเราไปแล้ว และเป็นการแสดงถึงความอาลัยอาราณของสัตว์ คราวหนึ่งได้มีการสร้างถupaในบึงดังกล่าว พากซ่างไม่กล้าลงไปปักเสาในน้ำ เพราะกลัวจะระหึ๊ หลวงปู่ต้องลงไปยืน เช่นน้ำ คงไม่ได้ใจจะเข้ามารับกวนพากซ่าง เมื่อถูกถามว่าไม่กลัวจะระหึ๊หรือ หลวงปู่ตอบว่า เลี้ยงมันมาแต่เล็กแต่น้อยจะไปกลัวมันทำไม อีกเหตุการณ์หนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงพลังเมตตาของหลวงปู่คือ หลายครั้งที่เกิดเหตุไฟป่าใกล้กับบริเวณวัดบรรดาลัศรปานานาชนิดกระเสือกระสน หนีไฟเข้าไปอาศัยในเขตวัด ส่วนพากที่หนีไฟไม่ทัน เพราะหมดกำลังและยังอ่อนก็ถูกไฟไหม้ตายเป็นกองอย่างน่าเจ็บปวด หลวงปู่ยอมเห็นเหตุการณ์โดยตลอด ด้วยพลังแห่งเมตตาธรรมที่มีอยู่ในใจ เป็นเหตุให้หลวงปู่ต้องอดอาหารเป็นเวลาหลายวัน เข้าบ้านสมាជิเพื่ออุทิศกุศลผลบุญให้แก่สัตว์ที่ถูกไฟไหม้ตาย

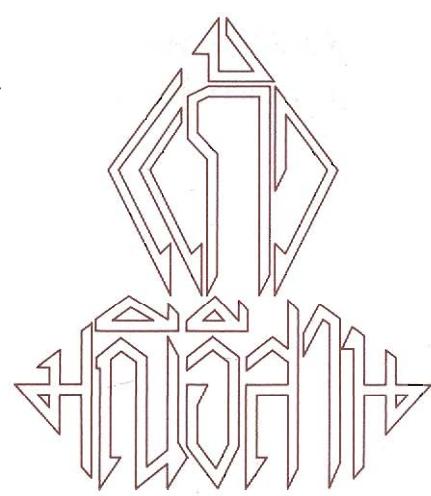
หลวงปู่พังเป็นพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย ท่านเป็นผู้มีจิตใจเข้มแข็ง แก่กล้ามาก ปฏิภานให้พริบเลียบแหลม อีกทั้งว่าจของท่านที่พูดออกมากมีความศักดิ์สิทธิ์เป็นจริง ดังคำพูดของท่านเสมอ มีเรื่องเล่ามากมายที่เกี่ยวข้องกับหลวงปู่ เช่น มีครั้งหนึ่ง 月 หนึ่งอยเป็นชาวอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดชลบุรี แห่งนี้สัญชื่อตามปัญหาธรรมกับพระสงฆ์อยู่เป็นประจำ วันหนึ่งได้ไปนมัสการหลวงปู่ทวด และถามหลวงปู่ว่า “ขอรับพระกันมั้ยฐานตือธุดงค์วัตรอย่างหลวงปู่ ไม่รับเงินรับทองและใช้ช้ำยรูปปะ แต่ถือนามาสตัวบันมือตอนอยู่ในหิน?” หลวงปู่มองดูหน้ามาน้อยแล้วถามกลับว่า “ถามทำใน?” 月 หนึ่งอยตอบ “ก้อยกรุสติหลวงปู่ถึงถาม” หลวงปู่ตอบ “ก้อไข่นะสี” 月 หนึ่งอยพูดต่อว่า “นั่นก้อแสดงว่า หลวงปู่ได้บรรลุธรรมเป็นอรหันต์ หนนดความอยากแล้วใช้ในหิน” หลวงปู่ตอบว่า “เอ้า อะพุดไปอะไรป่านนั้น ต้องเป็นอรหันต์ เท่านั้นหรอจึงจะไม่จับเงิน จับทอง พระคนธรรมดามาไม่จับไม่ได้หรือ” 月 หนึ่งอยพล่ามต่อไปอีกว่า “แผนถามหลวงปู่เพ้อต้องการทราบว่า หลวงปู่ไม่รับเงินรับทองของอนามานั้นนะ เพราะหนนความอยากแล้วใช้ในหินแผนถามอย่างนี้” หลวงปู่ตอบว่า “ไม่รับเดยๆ นี่ແລະນั้นจะพระอะไร”

หลวงปู่สอนไม่ให้เชื่อมงคลตื่นข่า ไม่ให้เชื่อถือฤกษ์ยาม แม้ว่าในปัจจุบันการถือฤกษ์ยามนับว่าเป็นเรื่องสำคัญ จะเดินทางประກอบธุรกิจ ขึ้นบ้านใหม่ และอะไรหลาย ๆ อย่าง ต้องมีฤกษ์ถ้าถูกกันอุบัท្រ โลภากินาด วันลอย วันจม แล้วต้องดู ควรเป็นวันธงชัย วันอธิบดี และวันพุ จึงจะเป็นมงคล มีครั้งหนึ่งคุณนายท่านหนึ่งมากราบหลวงปู่ ประธานวันเปิดร้านเพื่อประกอบธุรกิจ การดำเนินคุณนายตามหลวงปู่วันที่จะเป็นมงคลสำหรับการเปิดร้าน หลวงปู่ก็บอกว่าดีทุกวัน เปิดพรุ่งนี้ได้ยังดี คุณนายแห่งว่า วันพุรุ่งนี้เป็นวันโลภากินาด หลวงปู่บอกว่าไม่เคยได้ยินวันโลภากินาด เคยได้ยินแต่วันอาทิตย์วันจันทร์ คุณนายก็เลยเรียนหลวงปู่ว่า “เขานี่นานาแล้วหลวงปู่ วันธงชัย วันอธิบดี วันพุ นี่ถึงเป็นมงคลเจ้า” หลวงปู่ก็เลยถามว่า แล้ววันนี้ล่ะวันอะไร ก็ได้คำตอบจากคุณนายว่าเป็นวันพุแต่ร้านไม่เรียบร้อยก็เลยเปิดไม่ทัน หลวงปู่จึงได้บอกให้คุณนายลองโยนก้อนหินลงไปในที่ลังเท้า แล้วหลวงปู่ก็ถามว่า แล้วก้อนหินมันพังไหม ได้คำตอบว่า “อน” หลวงปู่จึงสั่งสอนว่า

“ที่ว่าวันฟู มันทำไม่จังไม่ฟู นี่แหละมันฟูไม่จริง” นี่แสดงให้เห็นถึงปฏิภาณไหวพริบในการสอนธรรมะของหลวงปู่ สอนให้เห็นของจริง ให้รู้ชัดว่าทุกสิ่งทุกอย่างประกอบด้วยเหตุและผล หินเป็นวัตถุที่มีน้ำมันก็ย่อมจะมีน้ำ ไม่ว่าจะเป็นวันลอยวันฟู หันซึ่งให้เห็นว่าวันเดือนปี ก็เป็นกาลเวลา ไม่มีผลต่อความเป็นอยู่ความเจริญรุ่งเรืองของเรา แต่การกระทำของเรานั้นหากที่จะมีผลต่อตัวเราเอง

อนุสรณ์สถานที่สำคัญที่สุดของหลวงปู่ผ้างคือ วัดอุดมคงคาคีรีเขต ซึ่งได้รับพระราชทานวิสุจนามสิมา เป็นวัดที่ถูกต้องตามกฎหมายทุกประการตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๒๓ นับเป็นเกียรติประวัติอันสูงส่งที่คราวภาคภูมิใจและนำอนุโมทนาเป็นอย่างยิ่ง หลวงปู่ได้ทำการบุกเบิกก่อสร้างวัดแห่งนี้ ตั้งแต่ยังเป็นป้าดงดิบมีสัตตว์ร้ายชักชุม ภูตผีศาจคอยรบกวน และยังเป็นป่าสงวนแห่งชาติด้วยเนื่องจากหลวงปู่มีความทรหดอดทน ความเป็นผู้มั่นคงในการปฏิบัติทางที่จะหาผู้เหียมได้ และด้วยคุณธรรม บรรพ์ที่ห่านได้บ้าเพญมา จึงสามารถระดับสำนักสงฆ์แห่งนี้ให้สูงส่งเรื่อยมาโดยลำดับ โดยที่ทางราชการได้เห็นความสำคัญมีศรัทธาเลื่อมใสได้ตกลงกันที่สำนักสงฆ์ออกจากป่าสงวนแห่งชาติอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเนื้อที่ถึง ๔๘๐ ไร่

ภายในวัดอุดมคงคาคีรีเขต หลวงปู่ผ้างได้สร้างเจดีย์ถ้ำถังเกวียนขึ้นมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ เพื่อเป็นที่บ้านเพญกิจ โดยสร้างไว้บนแหล่งเขาบริเวณเป็นลานหินขนาดใหญ่ ต่อมานี้ปี พ.ศ. ๒๕๑๓ หลวงปู่ได้สร้างเจดีย์กู่แก้ว ซึ่งอยู่ห่างจากถ้ำไปยังร้าว ๙๐ เมตรเท่านั้น และหลวงปู่ใช้ที่แห่งนี้บ้านเพญกิจเพราะอยู่ใกล้ถ้ำไปใหญ่ซึ่งเป็นศูนย์กลางของวัดสะดวกแก่หลวงปู่ในการเข้าลงเพราะชรามากแล้ว ต่อมานี้ปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ได้ก่อสร้างองค์พระเจดีย์ใหญ่ฐานวัดโดยรอบ ๑๐๐ เมตร สูง ๒๘ เมตร ส่วนล่างและส่วนบนขององค์พระเจดีย์เป็นบัวคว่ำบัวหงายประดับลวดลายไทย ลงรักปิดทอง และติดกรະเจก พื้นในองค์เจดีย์ปูด้วยหินแกรนิตสีดำจากประเทศอิตาลี ส่วนที่เป็นยอดขององค์พระเจดีย์นั้น ใช้โมเสดสีทองจากประเทศอิตาลี เป็นวัสดุก่อสร้าง ส่วนบนสุดเป็นยอดฉัตรทำด้วยโลหะปิดทองชั้นบนสุดขององค์พระเจดีย์เป็นที่สำหรับบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ข้างล่างสร้างเป็นที่เก็บพิธีภัณฑ์ของหลวงปู่ ภายในองค์เจดีย์ได้ประดิษฐานพระพุทธชินราชเป็นองค์พระประธาน และรูปเหมือนของหลวงปู่เสาร์ กนกุตสีโภ และหลวงปู่มั่น ภูริทดุโต ซึ่งเป็นอาจารย์ของหลวงปู่ผ้าง ทั้งสองรูป





ถ้าเราไม่ได้ทำความผิด & อย่าง (ไม่ช่างสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในการ
ไม่พูดเท็จ และดื่มน้ำมาก) อยู่ที่ไหน เรา ก็มีคีล อยู่ในเป้าในดงก็มีคีล
อยู่ในรถในรากมีคีล ให้เข้าใจคีลตรงนี้ ที่ค่อยจะรับจากพระนั้นไม่ใช่....

หลวงปู่ฝืน อาจารย์

แผนที่แสดงที่ตั้ง วัดป่าอุดมสมพร บ้านกรรณานิคม จังหวัดสกลนคร



แก้วมณีอีสาน
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

■ ที่ตั้งจังหวัด
● ที่ตั้งอำเภอ



เส้นทาง
ที่ตั้งวัด

หลวงปู่ฝืน อาจารो

วัดป่าอุดมสมพร อ.พรบวนานิคม จ.สกลนคร

ชาติกำเนิดและชีวิตปัจฉนวัย

พระอาจารย์ฝืน อาจารो กือกำเนิดในสกุล สุวรรณวงศ์ เมื่อวันอาทิตย์ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๙ ปีกุน ตรงกับวันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๙ ที่บ้านม่วงไช่ ตำบลพรบวนานิคม จังหวัดสกลนคร บิดาของท่านคือ เจ้าไชยกุมา (แม้) ซึ่งเป็นหลานของพระเสนาณรงค์ เจ้าเมืองพรบวนานิคม มารดาชื่อ นุ้ย เป็นบุตรีของหลวงปะชาบุรักษ์จะเห็นได้ว่า เชื้อสายของท่านเป็นชุมชนทึ้งฝ่ายบิดาและฝ่ายมารดา เป็นเชื้อสายชุมชนเก่าแก่ของหมู่ชน ที่เรียกว่า ผู้ไทย ซึ่งอยู่พม่าจากประเทศลาว ในสมัยรัชกาลที่สามแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระอาจารย์ฝืน เคยเล่าว่า บรรพบุรุษของท่านได้ข้ามมาแต่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง เป็นกรอบครัวใหญ่เรียกว่า ไทยวัง หรือไทยเมืองวัง (ซึ่งเป็นเมืองหนึ่งอยู่ในเขตมหาชัยของประเทศลาว)

บิดาของท่านพระอาจารย์เป็นคนที่มีความเมตตาอาธิ ใจอกรักษาไว้เยือกเย็น เป็นที่นับหน้ากือตา จึงได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านม่วงไช่ ต่อมากับิดาของท่านได้อพยพพร้อมกับครอบครัวอีกหลายครอบครัว ไปตั้งหมู่บ้านใหม่ในที่อุดมสมบูรณ์กว่าเดิม เพราะเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะภูมิประเทศที่ดี และลำห้วยปลายทางอยู่ทางทิศเหนือ เหมาะแก่การทำการทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์และเลี้ยงไก่ ตั้งชื่อว่าบ้านบางทอง โดยมีบิดาของท่านเป็นผู้ใหญ่บ้านต่อไป

เมื่อครั้งยังอยู่ในวัยเยาว์ พระอาจารย์มีความประพฤติเรียบร้อยนิสัยใจดобрเยือกเย็น อ่อนโนน โอบอ้อมอารีกว้างขวาง เช่นเดียวกับบิดาของท่าน ทั้งยังมีความชยันหมันเพียร อุดหนตอ

อุปสรรคหนักເກາເບາສູ້ ທ່າຍເທົ່ອກິຈກາງານຂອງປົດມາຮາດ ແລະຢາຕີພື້ນອົງໂດຍໄມ່ເຫັນແກ່ຄວາມ
ລຳບາກຍາກເຍັນໄດ້ ຈຸ່ງສັ່ນ

ດ້ານການຄຶກໜາ ພຣະອາຈາຍີ່ສິນໄດ້ເຮີມເຮັດວຽກທີ່ວັດບ້ານມ່ວງໃໝ່ (ວັດໂພທີ່ຂໍ້ຍ) ສອນໂດຍ
ກຽກຮຸນ ກອງກຳ ແລະກຽກຕຸນ ວຸມີສາຮ ຕາມລຳດັບ ພຣະອາຈາຍີ່ເມື່ອຄົງນັ້ນເປັນຜູ້ມີຄວາມຂົຍ້ນທຳນັ້ນເພີຍ
ໃນການຄຶກໜາເປັນອັນນາກ ສາມາດເຫັນອ່ານໄດ້ຮັດເວົາກວ່າເຕັກອື່ນ ຈຸ່ງໜາດໄດ້ຮັບຄວາມໄວ້ວາງຈາກ
ຄຽງໃຫ້ສອນເດັກຄນອື່ນ ແກ່ ໃນຂະນະທີ່ຄຽມມີກິຈຈຳເປັນ

ພຣະອາຈາຍີ່ສິນເຄີດຈະເຂົ້າຮັບຮາຊາກຈຶ່ງໄດ້ຕາມໄປອ່ອງກັບນາຍເຂົ້າມ ອຸປັພົກ ຜູ້ເປັນ
ພື່ເຂຍ ທີ່ຈຶ່ງເປັນປັດເມື່ອຜ່າຍຂວາ ທີ່ຈັງຫວັດຂອນແກ່ນ ເພື່ອຄຶກໜາເລົ່າເຮັດວຽກທ່ອງສັ່ນ
ໃນຫ່າງນີ້ເອງ
ທ່ານໄດ້ພິຈາລານາເຫັນຄວາມຢູ່ເຫັນໄມ່ແນ່ນອນຂອງຫົວຕົກທັສົ່ງ ໄດ້ເຫັນການປະບານປະມັດຜູ້ຮ້າຍ ມີການມ່າ
ພັນກັນ ມີການປະທາຮວິວິດ ຄົງນັ້ນພື່ເຂຍໄດ້ໃຫ້ເກົ່າປົ້ນໂຕໄປສັງນັກໂທະຍູ່ສ່ວນ ທ່ານໄດ້ເຫັນນັກໂທະຍູ່
ທຸລາຍຄົນແມ້ເຄຍເປັນໄທ່ຍູ່ເປັນໂຕ ເຊັ່ນ ພຣະຍານຮົງຄໍາ ເຈົ້າເມື່ອອັນແກ່ນຕ້ອງໂທະຈູານຳກັນຕາຍ
ນາຍວິເຮັພງນໍ້າ ປັດຊ້າຍກົງຈຳຄຸກ ແມ່ແຕ່ນາຍເຂົ້າມ ພື່ເຂຍຂອງທ່ານເມື່ອຍ້າຍໄປເປັນປັດຂວາວ່າເກອ
ກຸດປອງ ຈັງຫວັດເລຍ ກົດຕ້ອງໂທະຈູານຳກັນຕາຍເຫັນກັນ ສປາພຂອງບຣດານັກໂທທີ່ທ່ານປະບົມກັ້ງ
ໂທະໜັກໂທະເມາ ນັບໄດ້ວ່າເປັນສາເຫຼຸດທີ່ທ່ານໄດ້ໃຫ້ທ່ານຮູ້ຈັກປົງ ແລະປະຈັກໝົ່ງຄວາມໄມ່ແນ່ນອນຂອງ
ຫົວຕົກ ທ່ານໄດ້ສົດບັນກິດຄວາມເບື້ອນໄໝໃນທາງໂລກ ຈຶ່ງເລີກຄົດທີ່ຈະຮັບຮາຊາກແລະຕັດລືນໃຈບວ່າ ເພື່ອ
ສ້າງສມບຸນຍຸປະກົມ ໃນທາງພຸທ່ອຄາສານາຕ່ອນໄປ

ໜີ້ຕົກສະ ກາຣແສວງຫາຮຽນ ແລະປັບປຸງປາ

ໜີ້ຕົກສະຂອງພຣະອາຈາຍີ່ສິນ ອາຈາໂຮ ເຮັດວຽກມີວິທີ່ສິນໄປ ພ.ສ. ២៤១១ ເມື່ອທ່ານອາຍຸໄດ້ ១៨
ປີ ໄດ້ນຽກຮາເປັນສາມເຜົາ ທີ່ວັດໂພທີ່ທອງ ບ້ານນະທອງ ຂໍເກອພຣຣານິຄມ ແລະໃນປີ ພ.ສ. ២៤១២
ຄົດມາ ທ່ານໄດ້ອຸປະນທບເປັນກົມໍ່າມໍາຫານິກາຍ ທີ່ວັດສິທິນັກມ ຕຳບັນໄຮ ຂໍເກອພຣຣານິຄມ
ມີພະກຽບປຶ້ງ ນັນຕະເສນ ເປັນພຣະອຸປະພາຍ ມີພຣະອາຈາຍີ່ນາລແລະພຣະອາຈາຍີ່ສັ່ງທີ່ເປັນພຣະ
ກຣມວາຈາຈາຍແລະພຣະອຸນໍສວານຈາຍ ທັງຈາກອກພຣະຍືນັ້ນ ທ່ານໄດ້ຍ້າຍໄປອ່ອງທີ່ວັດໂພທີ່ທອງ
ບ້ານນະທອງ ຈຶ່ງໄດ້ປັບປຸງຕົກສະ ອບຮມກົມມັງຈຽນຕົດຈົກການອອກສູດຄ້ອງໆຮູກຂມູລກັບທ່ານອາຈາຍີ່
ອາງຸາຄຮູກຮຽນ

ປົດມາ ២៤៣ ທ່ານໄດ້ພບ ພຣະອາຈາຍີ່ນັ້ນ ກວິດຖົດໂຕ ຈຶ່ງໄດ້ເກີຍວຸດທຸດຄໍມາພຣັມດ້ວຍກິກຊູ່
ສາມເແຮທລາຍຮູປ ແລະພັກທີ່ປາກ້າຂ້າງນັ້ນມ່ວງໃໝ່ (ບໍ່ຈຸບັນເປັນວັດງູ້ໄທສາມັກຄື) ເມື່ອເດືອນຈົງຈາກ
ພຣະອາຈາຍີ່ນັ້ນ ທ່ານບັນກິດຄວາມເລື່ອມໄສສະຫຼຸບທາໃນສົດປັບປຸງຄວາມສາມາດຂອງພຣະອາຈາຍີ່ນັ້ນ
ຈຶ່ງຂອມຂອບຕົວເປັນຄື່ນຍົງພຣັມດ້ວຍກິກຊູ່ ແລະພຣະອາຈາຍີ່ກໍ ຮູນທຶນໂນ ເນື່ອຈາກທັງສາມທ່ານ
ຍັງໄມ່ພຣັມໃນເຄື່ອງບຣິຫາກຈຶ່ງຍັງໄມ່ໄດ້ຮຸດຄໍຕາມອາຈາຍີ່ນັ້ນໄປໃນຂະນະນັ້ນ

เมื่อห้องสามาท่านได้เตรียมเครื่องบวชารเรียบร้อยแล้ว ประจำวันกับได้พบกับ พระอาจารย์คุลย์ อตุโถ ซึ่งเป็นศิษย์ของพระอาจารย์มั่นมาก่อน และกำลังเดินธุดงค์ ติดตามหาพระอาจารย์มั่นเช่นกัน พระอาจารย์ฟื้นจึงได้ศึกษาธรรมเรียนวิธีฝึกจิตภานาเบื้องต้นจากพระอาจารย์คุลย์ จากนั้นทั้งสี่ ท่านได้ร่วมกันเดินธุดงค์ติดตามพระอาจารย์มั่น โดยพระอาจารย์คุลย์เป็นผู้นำทาง จนได้พบ พระอาจารย์มั่นที่บ้านตาลโกน อำเภอส่าว่างแคนดิน ท่านทั้งสี่ได้ศึกษาธรรมกับพระอาจารย์มั่นที่นั้น เป็นเวลาสามวัน จากนั้นจึงได้ไปกราบnmสการพระอาจารย์เสาร์ กนุตสีโล (ผู้ซึ่งได้ร่วมเผยแพร่ ธรรมกับพระอาจารย์มั่น) ที่บ้านหนองดินคำ แล้วจึงไปรับการอบรมธรรมจากพระอาจารย์สิงห์ ขนุตยาโกโนะ ที่บ้านหนองหวายเป็นเวลาเจ็ดวัน จากนั้นจึงไปที่บ้านตาลเน็ง และได้ไปรับฟังธรรม จากพระอาจารย์มั่นเสมอ ๆ

เมื่ออาจารย์ฟื้นได้รับการศึกษาอบรมธรรมจากพระอาจารย์มั่นและได้ฝึกกัมมัฏฐาน จนจิตใจมั่นคงแน่แน่ บำเพ็ญภารนาได้ตลอดฝั่ง โดยไม่มีอุปสรรคใด ๆ มาบกวนได้แล้ว ท่านจึงได้ตัดสินใจทำการญัตติเป็นพระภิกษุฝ่ายธรรมยุติกนิกาย เมื่อวันที่ ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๘ ที่วัดโพธิสมภรณ์ จังหวัดอุดรธานี โดยมีท่านเจ้าคุณธรรมเจดีย์ (ฐุม พนธุโล) เป็นพระ อุปัชฌาย์ พระอาจารย์รถ เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระอาจารย์มุก เป็นพระอนุสาวนาจารย์

ท่านพระอาจารย์ฟื้น ได้ไปจำพรรษาแรกกับพระอาจารย์มั่น ที่วัดอรัญวาสี อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ร่วมกับเพื่อสหธรรมมิกทั้งรูป เช่น พระอาจารย์กู่ ธนูนทินโน พระอาจารย์อ่อน ญาติ ฯ และพระอาจารย์กว่า สุนโน ออกพรรษาปีนั้นท่านได้เดินธุดงค์เลียบไปกับฝั่งแม่น้ำโขง เที่ยวธุดงค์ไปหลายแห่ง วงกลับมาบ้างวัดอรัญวาสี แล้วธุดงค์ติดตามและพบพระอาจารย์มั่นที่บ้าน สามพง อำเภอท่าอุเทน (ปัจจุบัน อำเภอครีสต์ศรีราชา) ซึ่งท่านได้รับมอบหมายให้จำพรรษาและโปรด ญาติโดยที่บ้านดอนแดงคอกช้าง อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

หลังออกจากพรรษาท่านพระอาจารย์ฟื้น ได้ร่วมกับหมู่คณะออกเผยแพร่ธรรมทางจังหวัด อุบลราชธานี โดยได้รับอาภิญามารดาของพระอาจารย์มั่นไปอุบลฯ ด้วย ในปี ๒๕๗๐ นี้ท่านได้ จำพรรษาที่บ้านป้อชะเนง อำเภอทัวตะพาน จังหวัดอุบลราชธานี ร่วมกับอาจารย์กู่ เทศนาสั่งสอน ญาติโดยที่นั้น พ.ศ. ๒๕๗๑ ท่านได้ไปจำพรรษาที่บ้านหัวทยาราย อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร หลังออกจากพรรษาท่านได้ไปเผยแพร่ธรรมที่จังหวัดขอนแก่นได้จำพรรษาที่จังหวัดขอนแก่น เป็นเวลา ๓ ปี ระหว่างนั้นท่านได้อบรมสั่งสอนชาวบ้านให้เลิกนับถือฝรั่งเศส ให้หันมานับถือพระพุทธ พระธรรม พระสังฆ ถือศีลห้าและกារนาพุทธ ท่านเป็นที่พึ่งและให้ความอบอุ่นแก่ชาวบ้านที่ไป คนคลอดลูกยาก คนไข้ไม่หยุด คนถูกฝื้นเข้า คนมีมิจฉาทีภัยลอกหลวงชาวบ้าน ท่านช่วยเหลือแก่ไข ด้วยอุบัตรธรรมะได้หมดสิ้นตัว ท่านเองบางครั้งก็อาพาธ เช่น ระหว่างที่จำพรรษาบนภูระง่า อำเภอ ชนบท จังหวัดขอนแก่น ท่านปวดตามเนื้อตามตัวอย่างมาก ท่านก็ใช้ธรรมโอสถ โดยนั่งภาวนาใน อธิษฐานที่เดียว ตั้งแต่ทุ่มเชצותจนกระทั่ง ๔ โมงเช้า ทำให้อาการอาพาธหายไปหมด พ้นจากการทุกข์ ทรมาน และทำให้ท่านก้าวหน้าในทางธรรมเพิ่มขึ้นด้วย

ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๗๕-๒๕๘๖ พรรชาที่ ๙ ถึง ๑๙ ท่านได้จำพรรษาที่จังหวัดนครราชสีมาโดยตลอด แต่ในระหว่างนอกพิธีกรรม ท่านจะห่องเที่ยวไปเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ด้านศึกษาและปฏิบัติธรรมด้วย เช่น ก่อนเข้าพรรษาปี ๒๕๗๕ ท่านพระอาจารย์สุ่น พร้อมด้วยพระอาจารย์สิงห์และพระอาจารย์มานะปัน ปลุณาพิสิฐ ได้เดินทางไปกรุงเทพฯ เพื่อเยี่ยมอาการป่วยของเจ้ากุณอุนาลีกุณปุ่มภารຍ (จันทร์ สิริจันโน) โดยพักที่วัดบรมนิวาส เป็นเวลา ๓ เดือน เมื่อออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๕๗๗ ท่านได้เดินธุดงค์ไปในดงพญาเย็น ท่านได้พบเสื่อนอนหันหลังให้ในระยะที่ไกลมาก ท่านสำรวมสติดินเข้าไปใกล้ ๆ มัน แล้วร้องถามว่า “เสือหรือนี่” เจ้าเสื่อผงกหัวหันตามเสียงแล้วเฝ้นหายเข้าไปเมื่อเดือน ๓ พ.ศ. ๒๕๗๙ พระอาจารย์สุ่น พร้อมด้วยพระอาจารย์อ่อน ได้ไปนั่งสการพระอาจารย์มั่น ที่วัดเจดีย์หลวง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อได้อยู่ใกล้ท่านพระอาจารย์มั่น ท่านจึงได้เร่งความเพียรทั้งกลางวันและกลางคืน เล่ากันว่า ท่านหั้งสองต่างสามารถมองเห็นกันทางสามาชิกได้โดยตลอด ทั้ง ๆ ที่กุญแจหังกันเป็นระยะทางเกือบ ๔๐ เมตร

ออกพระราชบัญญัติ พ.ศ. ๒๕๙๖ พระอาจารย์ผู้ได้รับอนุญาตจากวัดป่าครรภาราม อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ไปพักวิเวกภานตามป่าเขาที่เห็นว่า สงบเงียบพอเจริญกัมมัฏฐานได้ และขณะเดียวกันก็ส่งสอนธรรมะ ช่วยเหลือชาวบ้านที่มีความทุกข์ยาก และพาชาวบ้านพัฒนาหมู่บ้านและ ความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ท่านธุดงค์ผ่านไปเข้าพนมรุ้งต่อไปจังหวัดสุรินทร์ จนกระทั่งถึง จังหวัด อุบลราชธานี โดยจำพรรษาปี พ.ศ. ๒๕๙๗ ที่วัดบูรพา ที่จังหวัดอุบลฯ นั่ง พระอาจารย์ผู้มี หน้าที่เข้าถวายธรรมแก่สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ ซึ่งกำลังอาพาธ (ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโรคชรา) และใช้ ความรู้ทางด้านสมุนไพรรักษาโรคปอดแก่ท่านอาจารย์มหาปืน จนกระทั่งออกพระราชบัญญัติ ห้ามเด็ดขาด และพระอาจารย์มหาปืนมีอาการดีขึ้น

ปี พ.ศ. ๒๔๘๙ ถึง ๒๕๑๖ ท่านพระอาจารย์ฟืนได้จำพรรษาที่วัดปักธูรพิทักษ์ อำเภอเมืองจังหวัดสกลนคร ซึ่งเดิมชื่อวัดป่าชาตุนาเวง เป็นป่าดงดิบอยู่ห่างจากตัวเมืองห้ากโลเมตรเชิงท่านได้นำชาวบ้านและนักเรียนเพลิด تمامวัดขึ้นจนเป็นหลักฐานมั่นคง ในพระราหាដันจะลั่งสอนอบรมห้องคิษย์ภายใน (คือพระธรรมและผ้าขาว) และคิษย์ภายนอก (คืออุนาสกอุบาลีกา) อย่างเข้มแข็งตามแบบฉบับของท่านพระอาจารย์ไส่ญี่มั่น ทุกวันพระ พระธรรมต้องฟังเทศน์แล้วฝึกสมัยและเดินจงกรมตลอดคืน อุนาสกอุบาลีกากางคนเก็ทามด้วย ช่วงออกพรรษาท่านก็มักจะจากริปีกิจธุระหรือพักวิเวกตามที่ต่างๆ เช่น บริเวณเทือกเขาภูพาน เป็นต้น ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๗๑ ท่านไปบิเวกที่ภูวัวและได้สร้างพระพุทธธูปบนหน้าผาที่สวยงามมาก ออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๕๗๒ ได้ติดตามพระอาจารย์มั่นถึงวัดสุทธาวาส ที่สกลนคร และฝึกอาการพระอาจารย์มั่นจนถึงแก่รอนภาพออกพรรษา ปี พ.ศ. ๒๕๗๓-๗๔ ท่านได้ไปเผยแพร่ธรรม教えภาคตะวันออกเช่นที่ จันทบุรี บ้านฉาง (จ.ระยอง) และยะเชิงเทรา ในระหว่างนั้นก็เผยแพร่ธรรมไปตามที่ต่างๆ ด้วย เช่น ที่วัดบรมนิวาส กรุงเทพฯ และวัดป่าศรีธรรมาราม นครราชสีมา เป็นต้น

ร่างกางพระราษฎร์ พ.ศ. ๒๔๙๖ ท่านพระอาจารย์ผู้ได้ประภากับศิษย์ทั้งปวงเสมอว่า ท่านได้นิมิตเห็นถ้าแห่งหนึ่งทางตะวันตกของเทือกเขาภูพาน เป็นที่อาณาดี สงบและวิเวก พ้ออกพระราษฎร์นั้น เมื่อเสร็จกิจธุระต่างๆ แล้วท่านได้พาศิษย์หมู่แห่งเดินทางไปถึงบ้านคำชา พากอยู่ในดงวัดร้างข้างหมู่บ้าน เมื่อคุณกับชาวบ้านแล้วท่านได้ถามถึงถ้าในนิมิต ในที่สุดชาวบ้านได้พาท่านไปพับกับถ้ำขามบนยอดเขายอดหนึ่ง ซึ่งเป็นที่พอยใจของท่านมาก เพราะเป็นที่วิเวกจริงๆ ทิวทัศน์สวยงามมองเห็นถึงจังหวัดสกลนคร อาณาดี สงบและภาวนាជึ่มมาก ด้านหลังถ้าเต็มไปด้วยต้น

ออกพระราษฎร์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ท่านพระอาจารย์ได้ลงไปพักที่วัดป่าอุดมสมพร เป็นการเปลี่ยนบรรยากาศและเพื่อจะได้ลังสونอบรมโปรดชาวบ้านพระราชนิคบ้าง วัดป่าอุดมสมพร นี้เดิมเป็นป่าช้าติดกับแหล่งน้ำชื่อหนองแรง ที่บ้านบะทอง ตำบลพระราชนิค จังหวัดสกลนคร ซึ่งเป็นบ้านเดิมของท่าน ท่านเคยชุดง่มพาดกชั่วคราวเพื่อบำเพ็ญกุศลหักชิงนานุประทาน แด่บุพการี ครั้งเมื่ออูกพระราษฎร์ ๒๔๙๗ พร้อมด้วย พระอาจารย์อ่อน ญาณศรี และพระอาญากรดี ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา สถานที่แห่งนั้นก็ได้มีพระภิกษุสามเณรอุปจารธามาโดยตลอด จนกระทั่งได้กลายเป็นวัดป่าอุดมสมพร

ด้วยนิสัยนักพัฒนา ช่วงที่พักที่วัดป่าอุดมสมพร (๒๕๐๕) ท่านพระอาจารย์ได้นำญาติโยม พัฒนาเส้นทางจากโรงเรียนบ้านม่วงไข่ไปถึงบ้านหนองโคง ท่านไปประจำอยู่กับงานทำถนนทั้งวัน อุยู่ท่ามกลางหนองน้ำพาชเป็นไข่สูง และต้องยอมเข้ารักษาตัวในโรงพยาบาลสกลนคร และเดินทางไปรักษาตัวต่อที่กรุงเทพฯ เมื่ออาการทุเลาแล้วจึงเดินทางกลับสกลนคร เนื่องด้วยท่านยังมีความดันเลือดค่อนข้างสูง แพทย์จึงได้ออร์รองให้ท่านดื่มน้ำไปจารพรรษาบนถ้ำขาม เพราะสมัยนั้นยังต้องเดินขึ้น ดังนั้นท่านจึงจำพระราษฎร์ ๒๕๐๖ ที่วัดป่าภูธรรมพิทักษ์

ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๐๗ จนถึงพระราษฎร์สุดท้ายของท่านคือ ปี พ.ศ. ๒๕๑๘ ท่านพระอาจารย์ผู้ได้จำพระราษฎร์ที่วัดป่าอุดมสมพรโดยตลอด จนกระทั่งถึงวาระสุดท้ายแห่งอายุขัย ท่านได้พัฒนาวัดนั้น เป็นการใหญ่ มีการขุดขยายหนองไว้ให้กว้างและลึกเป็นสระใหญ่ สร้างศาลาใหญ่เป็นที่ชุมนุมสำหรับการกุศลต่างๆ สร้างกุฎี โบสถ์น้ำ พระธาตุเจดีย์ ถังเก็บน้ำและระบบห่อส่งน้ำ ถึงแม้ว่าท่านจะจำพระราษฎร์ที่วัดป่าอุดมสมพร แต่วัดถ้าขามและวัดป่าภูธรรมพิทักษ์ ก็ยังอยู่ในความรับผิดชอบและอุปการะของท่าน ท่านยังคงไปฯ มาฯ ด้วยความห่วงใยอยู่เสมอ เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๘ องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงทอดผ้าพระภูมิ ที่วัดป่าอุดมสมพร ซึ่งท่านจำพระราษฎร์ และได้ทรงนิมนต์ท่านเข้าไปพักที่วัดบวรนิเวศวิหาร เมื่อวันที่ ๒๒ เดือนเดียวกัน อิกซ์วะยะเวลาหนึ่ง ระหว่างที่พักในวัดบวรฯ ล้านเกล้า ห้องสองพระองค์ได้เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมเยียน และสนทนาระมกับท่าน นอกจากนั้นล้านเกล้า ห้องสองพระองค์ยังได้เสด็จฯ ไปเยี่ยมเยียนท่านที่วัดป่าอุดมสมพร เป็นการส่วนพระองค์ เมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๘ อีกด้วย

ท่านพระอาจารย์ฝืนได้มรณภาพ เมื่อวันที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐ ด้วยอาการอันสงบ
ท่านพระอาจารย์ฝืน เป็นผู้มีระเบียบเรียบร้อย สมกับที่ท่านสืบตระกูลมาจากผู้สูงศักดิ์
นอกจากนั้นท่านมีความขยันหมั่นเพียรอย่างເเอกสารุ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการบำเพ็ญภาวนา การอบรม
ลั่งสอนคิชช์ หรือการก่อสร้างอาคารบนถนนทาง ท่านถืออาภารงานและหน้าที่ เป็นเรื่องสำคัญ
ข้อแรก ส่วนความสะอาดสภานั้นเป็นข้อรอง และท่านปฏิบัติเช่นนี้ โดยสม่ำเสมอมาตั้งแต่หนุ่ม
จนถึงวัยชรา

คุณประพส พิเศษศิริ เล่าถึงกิจวัตรประจำวันตามปกติของท่านพระอาจารย์ฝืน จาก
ประสบการณ์ที่ได้บวชในช่วงปี ๒๕๖๒ ที่วัดป่าอุดมสมพร ไว้ในหนังสืออนุสรณ์อายุครบ ๖๐ ปี
ของคุณประพสลงว่า

๐๓.๐๐ น. ท่าน (พระอาจารย์) ตื่น พระและเณร ผลัดเปลี่ยน袈วัตนาวีน้ำวนปัก
และล้างหน้า เสร็จแล้วท่านกินน้ำจางนกยูทิมน ๐๔.๐๐ น. พระและเณรทั้งวัดตื่นทำการบ้าน
สามารถร่างกายแล้วนั่งภาวนา ๐๕.๐๐ น. จัดนาตรลงศาลา ภาวดุ จัดที่นั่งฉัน ตั้งกระโคน
กาน้ำ ๐๖.๐๐ น. เตรียมนาตร ช้อนผ้าคลุม ยืนรอท่านอาจารย์ใหญ่ ท่านจะนำบิณฑบาตรทุกๆ
เช้า ท่านอาจารย์ใหญ่ไม่เคยขาดการบิณฑบาตรเลย นราจะหลังๆ ท่านอาจารย์ยังพายาน
บิณฑบาตรในวัด พระและเณรทุกๆ รูปก็ต้องออกบิณฑบาตรเป็นกฎของวัด นอกเสียจากรูปได้
เร่งความเพียรตั้งสักจะว่าจะไน่ฉันอาจารย์ไม่ต้องบิณฑบาตรในวันที่ไม่ฉัน ๐๗.๐๐ น. อิ่ง
๐๘.๐๐ น. เนินฉัน และฉันในนาตรโดยใช้สำรีร่วม พระ เณร ผ้าขาว ฉันเหมือนกันหมด อาหาร
อย่างเดียวกัน พระและผู้ใหญ่ท่านจะตักอาหารแล้วก็ส่งองค์ร่องลงมาต่อๆ กันไปจนตลอดเวลา
ประมาณ ๐๙.๐๐ น. ฉันอาหารเสร็จเป็นอันว่าเสร็จเรื่องการฉันไปหนึ่งวัน เพราจะกฎของวัดฉัน
เพียงมือเดียว ท่านอาจารย์ใหญ่ยังคงรับแซกญาติใหม่บนศาลา จนกว่าท่านจะเห็นสมควรขึ้นกยู
ส่วนพระเณรอื่นๆ นอกจากรูปไหนที่เป็นเรื่องของรับใช้ปรันนีบัดท่าน ก็ช่วยกันเก็บภาชนะ
อาสาเข้าให้เรียบเรียง และนำนาตรกระโคน กาน้ำ แก้วน้ำไปล้าง สำหรับนาตรต้องรักษาให้ดีซึ่ง
ล้างให้สะอาดเช็ดให้แห้ง แล้วนำไปเปิดไฟผิงแคนบนระเบียงกยู ๐๑.๐๐ น. อิ่ง ๐๑.๐๐ น.
เดินจักรน ๐๒.๐๐ น. อิ่ง ๐๒.๐๐ น. หักผ่อนตามอัธยาศัย เวลา ๐๒.๐๐ น. อิ่ง ๐๔.๐๐ น.
นั่งภาวนา สารบทานหงส์ สวดมนต์ ทนทานพระปักษ์ในกษ์ หรือไม่ก็จะเดินจักรน สุดแต่
อัธยาศัย แต่ขอสำกัญที่สุดก็ก้อ ห้ามคุยกันเล่นไม่ว่าเวลาไหน เวลา ๐๕.๐๐ น. ตีระฆังลงศาลา
ฉันน้ำปานะ โกโก้ กาแฟ หรือน้ำอัดลม ตามแต่สรักษาของเทาจัดอย่าง ...เวลา ๐๕.๓๐ น.
พระเณรทุกๆ ปลงปดภาระด้านวัดเสร็จแล้วทำความสะอาดด้วย ส่วน ๐๖.๐๐ น.
พระเณรทุกๆ ปลงปดภาระด้านวัดเสร็จแล้วทำความสะอาดด้วย ส่วน ๐๖.๐๐ น.
ทุกห้อง เวลา ๐๗.๐๐ น. ผลัดเปลี่ยนกันไปสรงน้ำอาจารย์ใหญ่ ผู้ที่ไม่ได้รับสาระน้ำอาจารย์ใหญ่
ก็ไปสรงน้ำตามกยูของตน เสร็จแล้วไปปอกอาจารย์ใหญ่อุบุนกยูของท่าน เพื่อรับการอบรม
จากท่านต่อไป เมื่อท่านอบรมแล้วให้รูปป้ายห้องไว้ เป็นต้นว่า ภานุพันนิมิตจะไห หรือ
ลงสัญญาธรรมจะไห ขัดข้องตรงไหน จะเรียนดูท่านได้ ท่านจะกล่าวปัญหาต่างๆ เหล่านั้น
ได้อย่างแจ่มแจ้งชัดเจน เวลา ๐๘.๐๐ น. ตีระฆังทำวัตรเช็น (สวดมนต์เช็น) โดยอาจารย์ใหญ่
ท่านจะเป็นผู้นำให้วัตรสวดมนต์ เสร็จแล้วท่านจะแสดงธรรมโปรด....และนำนั่งสมาธิต่อ

จนถึงเวลา ๒๓.๐๐ น. นางครึ่งก็ถึงเวลา ๒๔.๐๐ น. ถ้ามีนวนพระจะประชุมพิธีธรรมจนสิ้นวัน แต่ท่านจะหดพักเป็นระยะๆ เมื่อเห็นว่าอยู่ก่อนัญญาตให้พักเปลี่ยนอธิษฐานอีก ขัดเส้นยัตด้วย เช้า ห้องน้ำ และฉันน้ำ เสร็จแล้วก็เดินลงกรุต่อ สำหรับอาจารย์ใหญ่ท่านจะไม่ลงจากศาลาจนรุ่งเช้า ส่วนแล้วก็แยกข้ามกันกลับกุฎិของตนให้จะเดินลงกรุต่อหรือจะทำกิจวัตรสุดแต่ อธิษฐาน

ธรรมโอวาท

ธรรมโอวาทของท่านพระอาจารย์ฝืน อาจาริ ได้รับการรับราบโดย คุณหมออวย เกตุสิงห์ ไว้ในหนังสือ อนุสรณ์งานศพพระอาจารย์ฝืน อาจาริเตะ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ส่วนแรกเป็นพระธรรมเทศนา กันที่ “พระอภิธรรมสังคีต์ มาติภา” เป็นงานประพันธ์ของพระอาจารย์ตั้งแต่สมัยท่านยังหนุ่ม และท่านได้เขียนไว้ด้วย “อักษรธรรม” เป็นลายมือของท่านเอง งดงามมาก ส่วนที่สองเป็นพระธรรมเทศนา (อาจาริโอวาท) ที่ท่านแสดงให้ฟังและมีผู้จดจำหรืออัดเทปไว้ ในส่วนนี้มีหัวหมวด ๑๕ กันท์ ในที่นี้จะยกมาเฉพาะบางส่วนในอาจาริโอวาท เล่มที่ ๙ ดังนี้

“บุญกุศลนั้นก็ไม่ใช่อื่นไกล ก็ได้แก่ทานบารมี ศีลบารมี ภารนาบารมีและทานกู้ อุปเดช คือการสละหรือการละการวางแผน ผู้ใดละมาก วางได้มาก ก็เป็นผลานิสังสัมภาก ผู้ใดวางได้น้อย จะได้น้อยก็มีผลานิสังสัมภักดิ์ นัจจะริษะความตระหนั่นหนีชราແນ່นนี้หลักก็คือความโถก ต้องสละเดช ให้เป็นผู้บริจาก กันบริจากทรัพย์สมบัติวัตถุทั้งหมดเหล่านั้นหละ ไม่ใช้อื่นไกล แปลว่า ทะนุบำรุงตน เห็นอนพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ท่านจะสำนึกรักใคร่ ท่านก็ได้สร้างบารมีมา คือทานบารมีอันนี้ นี้ให้เข้าใจไว้ ทานเป็นเครื่องสะทึบของเรา เมื่อเราได้ทำไว้พอแล้ว เราจะเดินทางไปก็ เราจะไม่ต้องกลัวอุปมาหนือนอกนั้นเดินทางมาวัดนี้หละ ถ้าเราไม่ได้เตรียมอะไรมา บันก์ไม่มี ถ้าเตรียมมาแล้วเราจะไม่ต้องกลัวอุปมาหาก กลัวทุกข์กลัวยาก ของก่อเราได้ทำมาไว้ ถ้าจะไปเรามาได้ทำมาแล้วเราจะไม่ได้ อย่างได้สิ่งโน้น อย่างได้สิ่งนี้ อย่างเป็นโน้น อย่างเป็นนี่ เราไม่ได้ทำไว้ ไม่ได้สร้างไว้ อย่างได้มันก์ไม่ได้ ถ้าได้ทำไว้แล้วสร้างไว้แล้ว ไม่อย่างได้มันก์ได้ นี่หลักทานบารมี เหตุนี้ให้พากันเข้าใจ

ศีลบารมีล่ะ คนเราเพียงแต่รับศีลไม่ได้รักษาศีล เช้าใจว่า ศีลนั้นเป็นของพระ ถ้าพระไม่ให้แล้วก็ว่าเราไม่ได้ศีล อย่างนี้เป็นศีลพัพพดปรามาส เพียงแต่ถูกกล่าวศีลแท้ที่จริงนั้นศีลของเรางอกด้วยพร้อมกับเรา ศีลห้ามรับรู้ตั้งแต่เกิดมา หาสอง แขนสองศีรษะหนึ่ง อันนี้คือตัวศีลห้า เราได้จากนาราดานของเรา เกิดมาก็มีพร้อมแล้ว เมื่อเรามีศีลห้ามรับรู้อย่างนี้ ก็ให้เรารักษาอันนี้หละ รักษาความของเรา รักษาเวลา รักษาใจให้เรียบร้อย อย่างไปกระทำให้หนักหัวใจใหญ่ ทางกาย ทางเวลา ทางใจของเรา ให้ห้ามคืออะไร ก็อ ปณาติปัตตา ท่านให้ห้ามเดิน อย่าไปทำนั่นเป็นโทษไม่ใช่ศีล อยทินนาทาน นั่นก็เป็นโทษไม่ใช่ศีล ตามสูนิจด้าอาจาร นั่นก็ไม่ใช่ศีลเป็นแต่โทษ มุสาวาท ท่านให้ห้ามเดินมันเป็นโทษไม่ใช่ศีล สุรนารบมชุชา อันนี้ก็เป็นแต่โทษ ถ้าเราไม่ได้ทำความผิดห้ามอย่างนี้ อยู่ที่ไหนเราก็มีศีล อยู่ในบ้านในช่องก็มีศีล อยู่ในบ้านในคงก็มีศีล อยู่ในรถในรถเราก็มีศีล ให้เข้าใจศีลตามนี้ ที่คือจะรับจากพระนั้นไม่ใช่ ท่านก็มองกว่าอย่า

“ไปทำห้าอย่างนั้นให้ละเอียด เมื่อเวลาเว้นแล้ว อยู่ที่ไหนก็มีคือ เรายังเป็นคนบริสุทธิ์บริบูรณ์ คือห้าอย่างนั้น เราไม่อยากได้ไม่ประณญา เหตุผลใดจึงว่าไม่อยากได้ พิจารณาดูซึ่ง สมนติว่า มีคนมาฆ่าเราหรือฆ่าพ่อแม่น้องญาติพี่พันธุ์ของเราระ 逮าที่ใจให้ใน พิจารณาดูซึ่ง เราไม่ต้องการอย่างนั้นไม่ใช่หรือ ถ้าเราไม่ทำอย่างนั้นแล้วโทษของเราก็ไม่มี ก็ได นาอยู่ก็ยืนนาน ไม่ตายแต่น้อยแต่หุ่น ก็พระเรามาได้ทำปานาติบทไว้ในหลายภาคายชาติ แม้ในชาตินี้ก็เหมือนกัน เราฟังธรรมก็ฟังในชาตินี้ แล้วก็ปฏิบัติในชาตินี้ในปัจจุบันนี้ เราไม่ต้องคำนึงถึงอดีตอนาคต เราทำหนดให้รู้เดียวันนี้ เราท่องอยู่ก็เป็นคืออยู่นี้ข้อสำคัญ

เหตุนั้นพระพุทธเจ้าท่านจึงสอนไว้ให้ละเอียดให้เราไม่เพียงประณญา เช่น อภินนาဏการ ขอเมียอย่างนี้แหละ เขายาโมยข้าวamoyleekamoyn้อยของเรารักษ์ไม่อยากได หรือจะปล้น สมดอย่างนี้เราก็ไม่อยากได ท่านจึงให้ละเอียดเราไม่ได้amoymของครัวไม่ว่าในภาพใดภาพหนึ่ง เราก็ไม่ถูกใจไม่ถูกamoym ไม่มีร้ายไม่มีภัยอะไรสักอย่าง เรายาเว้นแล้วจรหั้งหลายก็ไม่มี ใจน้ำ..ใจไฟ... ใจลมพายุพัดก็ไม่มี นี่เป็นอย่างนั้น การเมก์เส่นเดียวกัน เกิดมาเมื่อภารยาเม่บุตรป่องดองกัน อันเดียวกัน เกิดคนมาลະเมิดอย่างนี้เราก็ไม่อยากได ว่ายาสὸนยาหหรือทะเลเบาะแวงกันเราก็ไม่อยากได ถ้าเราละเอียดกามาเนี้แล้วมันก็ไม่มีโทษเหละ มุสาวาทากพึงจะเดัน มีคนมาฉ้อคง หลอกหลวงเรา เราก็ไม่อยากได คิดดูซึ่ง เรากับหลอกหลวงฉ้อคงเข้า เขาก็ไม่อยากได เช่นเดียวกัน นี่ หละพระพุทธเจ้าท่านจึงได้ละเอียด เม้นเป็นโทษคนไม่ประณญา ถ้าเรารักษาศีลนี้แล้วเราก็สบาย ไปไทนก์สบายซึ่ไม่มีโทษเหล่านี้แล้ว สุราการมีนการมาเรายาละเอียดกันแล้วเราก็ไม่อยากได ภารยาขี้เมา ลูกขี้เมา พ่อแม่พื่นองขี้เมา เราก็ไม่อยากได เมื่อไม่มีเมาแล้วจะทะเลาเบะแวงกันที่ไทน เล่า เกิดมากรรมให้โทษ เช่น คนเป็นใบ้นาเสียจิตรผิดมุชชย์เป็นลมบ้าหมู เราก็ไม่อยากได หูหวก ตาบอดเป็นใบอย่างนี้เราก็ไม่อยากได ขี้หูกุดถังกระจะององอย่ เป็นคนไม่มีสติปัญญาเราก็ไม่อยากได พระพุทธเจ้าจึงได้ละเอียดโน่นนี้ เมื่อเราหั้งหล้ายละเอียดแล้ว เรากับไทนก์อยู่ยืนเป็นสุข สนุกสบาย ฉะนี้เมื่อเรามาทางศีล พระท่านจึงบอกว่า สีเลน สุคติ ยนติ ผู้ละเดันแล้วมีความสุข... สีเลน โภคสมปทา เราก็มีโภคสมบัติ ไปในภาพไทนก์ดี ในปัจจุบันก็เป็นคนไม่ทุกข์เป็นคนไม่จน ด้วยอำนาจของศีลนี้...สีเลน นิพุทธิ ยนติ จะไปประนิพพานก็อาจศีลนี้เป็นต้น...

ต่อไปนี้ให้ทำบุญโดยเข้าที่ภารนา นั่งดูบุญดูกุศลของเรา จิตใจมันเป็นยังไงดูให้มันรู้มันเห็นซึ่ง อย่าสักแต่่วสักแต่่ทำ เอาให้มันเห็นจริงแจ้งประจักษ์ซึ่ง เราร้องการความสุขความสบาย แล้ว มันได้ตามต้องการไหม เราก็มาฟังดูว่าความสุขความสบายมันอยู่ตรงไหน เราก็นั่งให้สบาย วางกาย ของเราราให้สบาย วางท่าวางทางให้ส่งผ่านเผยแพร่ยั่มແรม่ใส เมื่อกายเราราสายแล้วเราก็วางใจให้สบาย รวมตาเข้าไปหาดวงใจ หูกรวมเข้าไป เมื่อใจสบายแล้ว นึกถึงคุณพระพุทธเจ้าอยู่ในใจ พระธรรมอยู่ในใจ พะอิริยสังข์อยู่ในใจ...เราเชื่อมั่นอย่างนั้นแล้ว จึงให้นึกคำบริกรรมภารนา ว่า “พุทธ ธรรม สังข์” สามทนแล้วรวมເเอกสารคำเดียว ให้นึกว่า “พุทธ พุทธ” หลับตา งับปากเสีย ตาเราก็เพ่งลึง ดูต่าแห่งที่ระลึกพุทธนั้น มันระลึกตรงไหน หูเราก็ไปฟังที่ระลึกพุทธนั้น สติเราก็จ้องดูที่ระลึก พุทธ พุทธ จะดูทำไม่เล่า ดูเพื่อให้รู้ว่าตัวของเรานี้เป็นสุขหรือเป็นทุกข์ มันดีหรือมันชัว...จิตของ เรารอยู่ในกุศลหรืออกุศลก็ให้รู้จัก...ถ้าจิตของเราเป็นกุศลมันเป็นยังไง คือจิตมีความสงบ มันไม่ส่ง

หน้าส่งหลังส่งซ้ายส่งขวา เบื้องบนเบื้องล่าง ตั้งอยู่จำเพาะท่ามกลางผู้รู้...มันมีใจเยือกใจเย็นใจสุขใจ
สบาย...จิตเบากายมันก็เบาไม่หนักไม่หน่วงไม่ร้อนไม่หนาว หายทุกข์หายยากหายความลำบากรำคาญ
สบายอกสบายใจ นั่นแหลกตัวบุญตัวกุศลแท้ นี้จะได้เป็นบุญเป็นวานาเป็นบำรุงมีของเรามีเป็นนิสัย
ของเราร ติดตนนำตัวไปทุกพุทธชาติ นี้แหลกให้เข้าใจไว จิตของเราสงบเป็นสามัคคีกุศล อกุศล
เป็นยังไง คือจิตเราไม่ดี จิตทางเยอทะยาน จิตด้านนพะวักพะวง จิตทุกข์จิตยาก จิตไม่มีความสงบ
มันเลยเป็นทุกข์ เรียกว่า อกุศล...ธรรมหั้งหลาย กุศลธรรมอกุศลธรรม อันนี้ว่าเป็นกรรม ในคำสอน
ท่านว่ากรรมหั้งหลายไม่ได้อยู่ในที่อื่น กมุสสโนกุศล กรรมนั้นเป็นของๆ ตน กลยณ์ วา ปักก
วา ตสส หายา ภวสสนติ เราทำกรรมอันได้รับ เป็นบุญหรือเป็นบาป เราจะได้รับผลของการมันนั้น
สืบไป เราจะรู้ได้ยังไงกุศลกรรม พิจารณาดูซึ่กรรมหั้งหลายมันไม่ได้อยู่อื่น...กายกรรม แห่ง มันอยู่
ในกายของเรานี้ มันเกิดจากกายของเรานี้ วจิกรรม มันเกิดจากวิชาของเรานี้ ไม่ได้เกิดจากอื่นไกล
มโนกรรม มันเกิดจากดาวใจของเรานี้แหลกให้รู้จักไว....ต่อไปเรามาต้องสังสัยว่ากรรมมันมาจากไหน
ใครเป็นผู้ทำล่ะ เดียวนี้เรารู้ เราเป็นผู้ทำเอาเอง ไม่ใช่เหงบูตรเทวดาทำให้...เราทำเอาเอง ที่นั่นอยู่
เดี่ยวันหละเราทำบุญ บุญอันนี้เป็นอย่างเลิศอย่างประเสริฐแท้ คือเราให้ทานร้อยหนันหนึ่งตาม
อนิสงส์ไม่เท่าเรานั่งสามัคชิ นี้มีผลนานิสงส์เหมือนทำบุญอย่างที่สุดแล้ว"

ปัจฉินบท

เมื่อครั้งที่พระอาจารย์ผัน ยังเป็นสามเณรอยู่นั้น ท่านได้อาโลใส่ศึกษาและเคร่งครัดใน
พระธรรมวินัยเป็นอันมาก ถึงขนาดคุณย่าของท่านได้พยากรณ์เอาไว้ว่า "ในภายภาคหน้า ท่านจะ
เข้าไปอาสาบด్ยในป่าชนน์จนตลอดชีวิต ระหว่างนั้นจะสร้างแต่กุณความดีอันประเสริฐเลิศล้ำค่า
จะเป็นผู้บรรลุสุธรรมผ่องใส ประชาชนทุกชน์ดังแต่สูงสุดจนต่าสุด ทุกเชื้อชาติศาสนาที่ได้ฟัง
พระธรรมเทศนาของท่าน จะบังเกิดความเลื่อมใสในตัวท่านและสรรพระธรรมที่ท่านเทศนาเป็น
อันมาก" คำพยากรณ์ของคุณย่าของท่านมีได้ผิดความจริงเลย เมตตาธรรมและคุณความดีของท่าน
เป็นที่ประจักษ์แก่บรรดาสามัคชิและบรรดาสาวกซุนโดยทั่วไป

ความเมตตาของท่านพระอาจารย์ แสดงออกตั้งแต่การให้ของเล็กๆ น้อยๆ หรือการยอม
ทำตามคำขอร้องง่ายๆ ขึ้นไปจนถึงการให้ของที่สำคัญๆ และการกระทำที่ยากๆ แม้จะกระหั่งลึกลับ
ที่ท่านเองไม่อยากกระทำ แต่ถ้าถึงขีดที่เป็นการผิดพระวินัย ท่านจะไม่ยอมเป็นอันขาด คุณหมอบวย
ได้เล่าไว้ใน หนังสืออนุสรณ์งานศพพระอาจารย์ผัน อาจารย์ gere ตอนที่ ๘ กรุณามหาณโว ความว่า
"ผู้เขียนเคยเห็นครั้งหนึ่งมีพระอธิการจาก วัดหนึ่งในจังหวัดอื่น มาขออนุญาตทำของอะไร
บางอย่างเกี่ยวกับตัวท่าน เพื่อเอาไปให้เช่าหารายได้ปรับบ璞ງวัด พยายามอ้อนวอนท่าให้ไว
ท่านก็ไม่ยอม เพราะท่านหัดห้องต่อการขายสิ่งมงคลต่างๆ ทั้งสิ้น nok ใจกินม่อนุญาตแล้ว
ท่านยังว่าก่อการทำตัวดีอนให้สั่งรับในพระวินัยให้เกรงครัดอีกด้วย ซึ่งเป็นการแสดงเมตตาอีก
แบบหนึ่ง ก็อช่วยไว้ให้พ้นจากอนายกุม"

ตัวอย่างความเมตตาของท่านมีมากมาย แทรกอยู่ในประวัติของท่านทุกๆ ตอนไม่สามารถ
จะกล่าวได้หมดสิ้น จะขอมาเป็นตัวอย่างสักเล็กน้อย เช่น

ช่วงที่ห่านพานักอยู่ในปาริมห้ายเล่น จังหวัดสุรินทร์ ได้มีพุทธบริษัทเลื่อมใสในตัวห่านเป็นอันมาก ผู้คนพากันไปฟังพระธรรมเทศนาและรับการอบรมจากห่านอย่างเนื่องแน่นมิได้ขาด เมื่อห่านได้ทราบถึงความเจ็บป่วยของชาวบ้านบางคน ห่านได้ให้ลูกคิชัยหาเครื่องยามาประกอบเป็นยาดอง โดยมีผลสมอเป็นตัวยาสำคัญกับเครื่องเทศอีกบางอย่างปรากฏว่าดองที่ห่านประกอบขึ้น คราวนั้นมีสรรพคุณอย่างมหาศาล แก่โรคได้สารพัดแม้คนที่เป็นโรคห้องมานมายปี รักษาที่ไหน ก็ไม่หาย พอยไปฟังพระธรรมเทศนารับพระไตรสรณคมน์ และรับยาดองจากห่านไปกินเพียง ๓ วัน โรคก็หายดังปลิดทิ้ง แม้คนที่เป็นโรคอื่นๆ ก็เช่นกัน ชาวสุรินทร์ถึงกับขนานนามห่านว่า “เจ้าผู้นี้บูญ”

ช่วงเข้าพรรษาปี พ.ศ. ๒๕๘๙ ที่วัดป่าภูธารพิทักษ์ จังหวัดสกลนคร เกิดฝนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดูกาล ชาวบ้านกลัวอดข้าว เพราะห่านไม่ได้ จึงไปปรารภกับห่าน ห่านจึงได้แนะนำให้รักษาศีลให้เคร่งครัดโดยพร้อมเพรียงกัน ห่านกล่าวว่าหากยึดมั่นในพระรัตนตรัยแล้วจะไม่อุดตายอย่างแน่นอน กฎความดีทั้งหลายจะรักษาคุณบูปภูบติชอบเสมอ บรรดาญาติโยมทั้งหลายต่างพากันเข้าวัดปฏิบัติถือศีลห้าศีลแปดกันอย่างมั่นคง ต่อมawanหนึ่งพระอาจารย์ฝันให้ลูกคิชัยบูปภูบติชอบน澜วันวัดกลางแจ้ง ห่านพร้อมกับพระภิกษุ ๒ รูป สามเณร ๒ รูป นั่งสาดคาดหัวมีกลางแสงเดดจ้า ไปได้ประมาณครึ่งชั่วโมง ห้องฟ้าที่กำลังมีเมฆเดดจ้าพลันมีเสียงฟ้าคำราม บังเกิดมีก้อนเมฆกับมีฝนเหลงมาอย่างหนัก ห่านได้ให้พระและเณรหลบฝนไปก่อน ส่วนตัวห่านเองยังคงนั่งอยู่ที่เดิมอีกนานจึงได้ลุกไป ฝนตกหนักเกือบ ๓ ชั่วโมง เมื่อฝนหยุดแล้วห้องฟ้าก็แจ่มใสตั้งเดิม ปืนนั่นฝนฟ้าก็ตกต้องตามฤดูกาล ชาวบ้านได้ทำงานปากติโดยทั่วถึง

จากถ้อยคำของผู้ที่เคยเป็นคิชัยห่าน ทราบว่าห่านเป็นอาจารย์ที่เชี่ยวชาญด้านมาก ด้วยเดียวเชี่ยวนะเสนอต่อจังหวัดข้าวให้ปฏิบัติภาระนี้โดยเข้มแข็งเสมอ ถ้าใครเกียจคร้านหรือเหละเหลห ห่านก็จะว่ากล่าวตักเตือน เช่นว่า บัวแล้วอย่าให้ชาวบ้านเปลืองข้าวเปล่าๆ หรือว่า พระกรรมฐาน เป็นพระนั่งไม่ใช่พระนอน เป็นต้น ถ้าใครปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ห่านก็ชมเซยและอาใจใส่อบรมเป็นพิเศษเพื่อจะได้ก้าวหน้าไปไกลยิ่งขึ้นอีก

ห่านพระอาจารย์ฝันเป็นนักปฏิบัติธรรม เป็นนักพัฒนา เป็นนักวิทยาศาสตร์ ที่มีสติปัญญาล้ำเลิศ มีความรอบรู้กว้างขวางและมีปฏิภาณไหวพริบฉลาดเฉลียว จะเห็นได้จากในประวัติของห่าน ห่านมักจะได้รับมอบหมายให้ไปตัดสินปัญหาพิจารณาความเป็นธรรมอยู่เนื่องๆ เช่น กรณีแก้มจชาทีภูมิข่องให้สุข กรณีแก้วปัสนุปกิเลสของแม่ซีตัด กรณีระงับเหตุการณ์ไม่สงบที่วัดเทพนิมิตร จังหวัดฉะเชิงเทรา และการได้รับบัญชาจากสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ให้อยู่ใกล้ชิดและคอยแนะนำเรื่องภารนาหัวดสุปภูน จังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น

การพัฒนาทางวัฒนธรรมของห่านมีให้เห็นมากมาย ห่านได้ก่อตั้ง แลบูรณะวัดให้มีหลักฐานมั่นคงหลายวัด เช่น วัดป่าครรภาราม วัดป่าโยชาประสีที่ วัดป่าภูธารพิทักษ์ สำนักสงฆ์ถ้ำขาม และวัดป่าอุดสมพร ส่วนถาวรวัตถุอื่นๆ ที่เป็นสาธารณประโยชน์มีมากมาย เช่น ถนนสายบ้านคำช่า-บ้านไร่ ถนนสายบ้านม่วงไข่-บ้านหนองโคก สะพานข้ามห้วยหาราย เชื่อมกันน้ำอุน ตีก

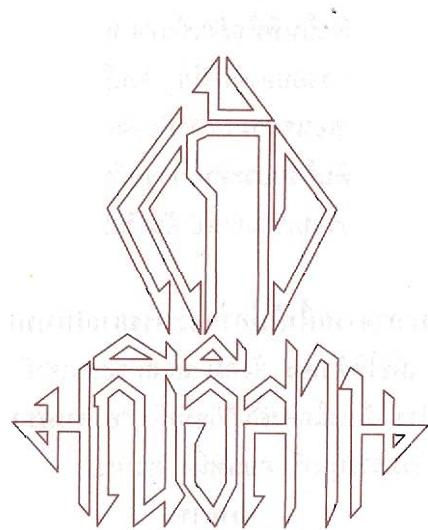
พิเศษสองที่โรงพยาบาลสกลนคร และโรงพยาบาลพระอาจารย์ผื่น อาจาร ที่อำเภอพรบ้านนิคม จังหวัดสกลนคร เป็นต้น

ตัวอย่างอันหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าทำเป็นนักวิทยาศาสตร์และนักพัฒนา ก็คือ ในระหว่างพระราศ ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ท่านจำพรรษาบนถ้ำขาม ซึ่งตั้งอยู่บนยอดเขา บนไหล่เขาช่วงโภคลักษณะยอดเข้าถ้ำขามมีที่ค่อนข้างรบกวนอยู่ประมาณครึ่งไร่ ซึ่งมีดินขังอยู่ระหว่างก้อนหิน ท่านให้ชาวบ้านถางหญ้าแล้วพาหานอกกลุ่มปลูก ชาวบ้านหลายคนคัดค้านว่า ที่อย่างนั้นปลูกกลัวไม่ขึ้น เอาจมาปลูกก็เสียเวลาเสียของเปล่า ๆ แต่ท่านพระอาจารย์บอกว่าไปทำมาปลูกก็แล้วกัน ขี้นหรือไม่ขึ้นก็จะรู้เอง พอกลุ่มแล้วก็อกงามเป็นปากกล่าวและยังยืนมองทุกภัยนั้น ท่านถือปากกลัวนี้เป็นบทเรียนสำหรับชาวบ้านให้เห็นว่า การลงความเห็นว่า อ้ายโน่นทำไม่ได้อ้ายนี่ทำไม่ได้ โดยไม่พยายามลองดูนั้น คือความโง่และความเกียจคร้านซึ่งเป็นเหตุแห่งความทุกข์และยากจน ส่วนความสนใจครั้งทดลองทำอย่างโน่นอย่างนี้แม่ไม่เคยทำมาก่อนเป็นความฉลาดและความชั่ยัน จะนำไปสู่ความสุขและความร่าเริง ในปัจจุบันที่ตรงนั้นมีทั้งกล่าว มะม่วง และชุมนุน เป็นที่อาศัยของพระเณรและลูกคิชัย ในบางโอกาสพวกลิงก์แท้กันมาเป็นฝูง ๆ เพื่อขอแบ่งไปบ้าง

อนุสรณ์สถานที่ถือว่าสำคัญที่สุดของท่านพระอาจารย์ผื่น น่าจะเป็น วัดป่าอุดมสมพร ซึ่งท้างจากตัวเมืองสกลนครราว ๓๕ กม. เป็นที่ท่านได้จำพรรษาช่วงสุดท้ายของชีวิตเป็นเวลากว่า ๑๒ ปี ท่านมรณภาพที่นี่เมื่อวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๕๐ และมีพิธีพระราชทานเพลิงศพของท่านที่นี่ เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๕๐ ในบริเวณที่พระราชทานเพลิงศพได้มีการสร้างพระเจดีย์พิธีภัณฑ์พระอาจารย์ผื่น อาจาร องค์พระเจดีย์สูง ๒๗.๙ เมตร ลักษณะเป็นทรงสี่เหลี่ยมยอดแหลมบรรจุพระอัฐิและพระอังคารพระอาจารย์ผื่นที่ส่วนยอดของพระเจดีย์ ฐานของพระเจดีย์เป็นรูปชั้มโดยรอบลดหลั่นกันลงมาเป็น ๓ ชั้น ซึ่งชั้มชั้นล่างหมายถึงคีล ชั้นกลางหมายถึงスマธิ และชั้นยอดหมายถึงปัญญาในองค์พระเจดีย์จัดเป็นพิธีภัณฑ์แสดงเครื่องบรรจุของท่าน ทรงกลางเป็นที่ประดิษฐานรูปปั้นของท่าน ลานชั้นล่างรอบองค์เจดีย์ จัดเป็นลานพระราชมีชั้มโดยรอบ ๕๖ ชั้ม ถ้ามองจากภายในลานจะมี亭นารีกคำสอนธรรมะของท่านติดอยู่บนหลังชั้ม หากมองจากภายนอกจะเป็นชั้มแสดงประวัติของท่านซึ่งประดับด้วยประดิษฐ์มารมณ์ติน彩 เป็นเรื่องราวดังแต่ท่านถือกำเนิดมาบماชเรียนจนถึงมรณภาพบริเวณโดยรอบเป็นสวนป่าอันเงียบสงบ ร่มรื่น อันเป็นบรรยากาศของ การปฏิบัติภารណโดยเฉพาะ

พระคุณของท่านพระอาจารย์ผื่นไม่อาจจะบรรยายให้หมดสิ้นได้ พุทธศาสนาทั้งหลายควรจะถือเป็นแบบอย่าง เพื่อให้ตัวเอง สังคม และประเทศชาติ เจริญรุ่งเรือง อยู่เย็นเป็นสุข ปราศจากทุกข์โดยประการทั้งปวง ดังในโคลงดังนี้วิชามี “อาจารศรีวาน” พระราชนิพนธ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี ตอนหนึ่ง ความว่า

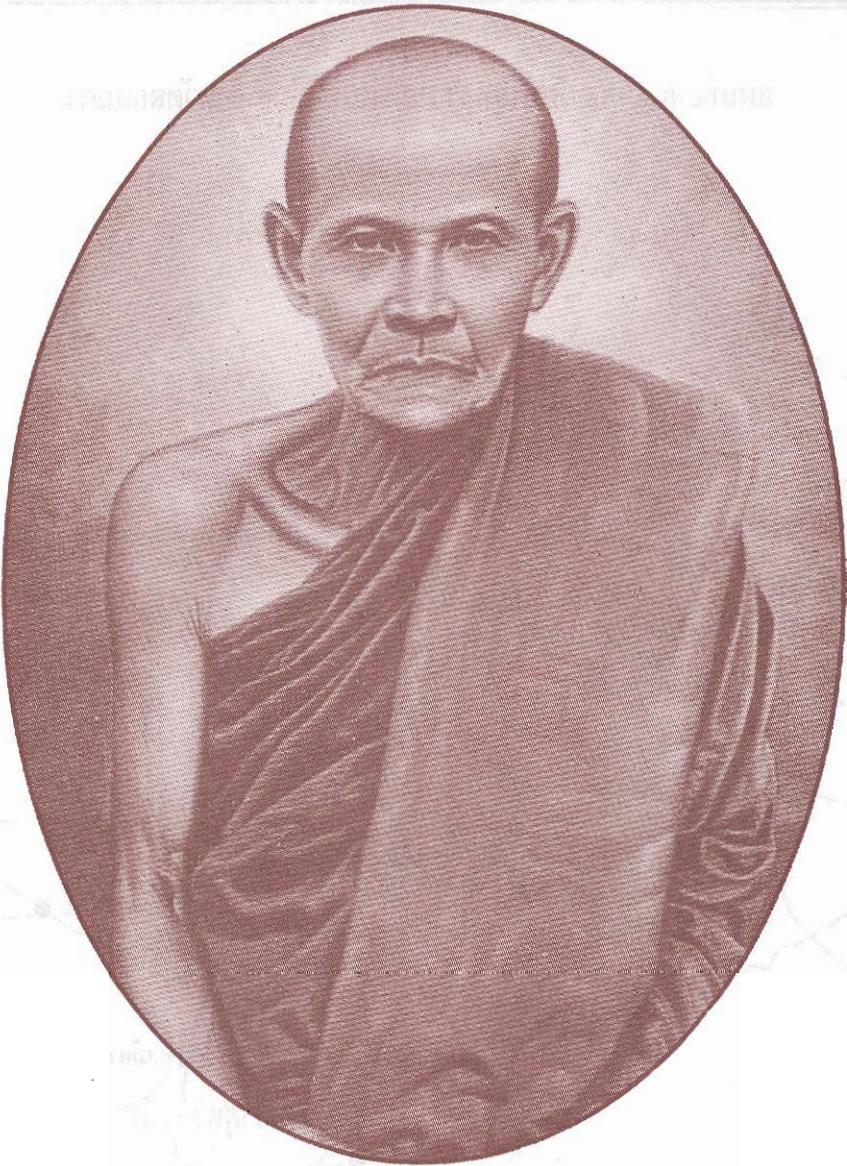
ไกรอยেยกอบกือ	เอกสาร
แนะนำร่องประเทืองท้าย	ทุกข์กัน
เสาะแสวงสัมพิสูตร	สุขทั่ว
“อาจาร” ท่านเดิน “ผื่น” ตั้ง	ต่อนาน



ก. บริษัท พานิช
จำกัด มหาชน
สำนักงานใหญ่
กรุงเทพมหานคร
ประเทศไทย
โทรศัพท์ ๐๘๑-๒๓๔๕๖๗๘๙

ก. บริษัท
พานิช
จำกัด
มหาชน

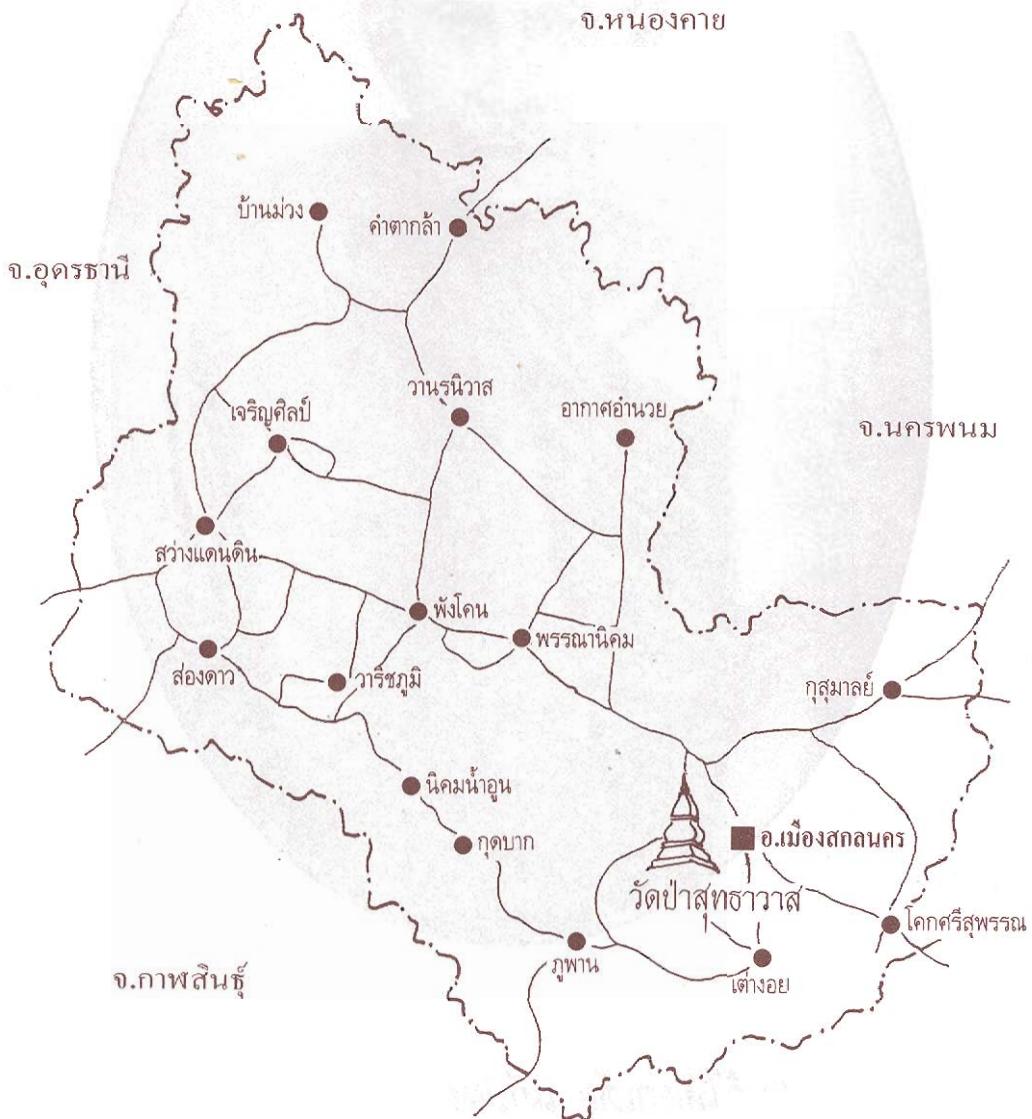
บริษัท
พานิช
จำกัด



“แก้ให้ตกเด้อ แก้บ่ตกรากเจ้าไว
แก้บ่ได้แขวนคอต่อแต่ง แก้บ่พ้นคากันย่างยาวย คายย่างยาวยเวียนตายเวียนเกิด
เวียนเอากำเนิด ในภาพทั้งสาม ภาพทั้งสามเป็นເຂືອນເຈົ້າອຸ້ມ”

หลวงปู่มั่น ภูริทตโต

แผนที่แสดงที่ตั้ง วัดป่าสุทธาวาส อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร



แก้วมณีอิสาน
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

■ ที่ตั้งจังหวัด
● ที่ตั้งอำเภอ



เส้นทาง
ที่ตั้งวัด

หลวงปู่มั่น ภูริทตโต*

วัดป่าสุทธาวาส อ.เมือง จ.สกลนคร

ชาติกำเนิดและชีวิตปฐมวัย

ท่านกำเนิดในสกุลแก่นแก้ว บิดาชื่อกำด้วง มาตราชื่อขันทร์ เพี้ยแก่นท้าว เป็นบุนนาคถือพุทธศาสนา เกิดวันพฤหัสบดีเดือนมีนาคม พ.ศ.๒๕๑๓ ณ บ้านคำนง ตำบลโลงเจียม อำเภอโลงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี มีพี่น้องร่วมห้องเดียวกัน ๙ คน ท่านเป็นบุตรคนหัวปี ท่านเป็นคนร่างเล็ก ผิวขาวแดง แข็งแรงว่องไวสติปัญญาดีมีมัตต์แต่กำเนิด คล้ายเป็นผู้ว่าวนอนสอนง่าย ได้เรียนอักษรสมัยในสำนักของอาชีวะ คือ เรียนอักษรไทยน้อย อักษรไทย อักษรธรรม และอักษรขอมอ่านออกเขียนได้ นับว่าท่านเรียนได้รวดเร็ว เพราะมีความทรงจำดี และมีความขยันหมั่นเพียร ชอบการเล่าเรียนศึกษา

ชีวิตสมัย การแสวงหาธรรมะและปฏิปทา

เมื่อท่านอายุได้ ๑๕ ปี ได้บรรพชาเป็นสามเณรในสำนักวัดบ้านคำบึง โครงการเป็นบรรพชาจารย์ ไม่ปรากฏครั้นบวชแล้วได้ศึกษาหาความรู้ทางพระศาสนา มีสวามนต์และสูตรต่างๆ ในสำนักบรรพชาจารย์ จำนวน ๔ ท่าน ได้รับการฝึกหัดอย่างดี อาจารย์เมตตาปานีมาก เพราะเขาใจใส่ในการเล่าเรียนดี ประพฤติปฏิบัติเรียบร้อย เป็นที่ไว้เนื้อเชื่อใจได้ เมื่ออายุท่านได้ ๑๗ ปี บิดาขอร้องให้ลาสิกขาเพื่อช่วยการงานทางบ้าน ท่านก็ได้ลาสิกขากลับไปช่วยงานของบิดามารดาเต็มความสามารถ

* รวมรวมจาก อัตชีวประวัติพระอาจารย์มั่น ภูริทตโต รวบรวมโดยพระอธิบุคคลาธาร วัดป่าเขาสวนกวาง ขั้นหัวขอนแก่น

ท่านเล่าว่า เมื่อลาลิกาไปแล้วยังคิดที่จะบ瓦ชอีกอยู่เสมอไม่ลืมเลย คงเป็นพระอุปนิสัยในทางบวชมาแต่ก่อนอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งพระติดใจในคำสั่งของยายว่า “เจ้าต้องบวชให้ยาช พระยาภก์ได้เลี้ยงเจ้าหาก” คำสั่งของยานี้ค่อยสักกิตใจอยู่เสมอ

ครั้นอายุท่านได้ ๒๒ ปี ท่านเล่าว่า มีความอยากบวชเป็นกำลัง จึงอาลาบิດามารดาบัวช ท่านหันส่องก้อนธูปตามประسنร์ ท่านได้เข้าศึกษาในสำนักท่านอาจารย์เสาร์ กันตศลีกระ วัดเลียบ เมืองอุบล จังหวัดอุบลราชธานี ได้รับอุปสมบทกรรมเป็นภิกขุภาวะในพระพุทธศาสนา ณ วัดศรีทอง (วัดศรีอุบลรัตนาราม) อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี พระอริย kW (อ่อน) เป็นพระอุปัชฌายะ พระครูสีทา ชยเสโน เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระครูประจักษ์อุบลกุณ (สุย) เป็นพระอนุสาวนาจารย์ เมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๖ พระอุปัชฌายะขานนามคด ให้ว่า ภูริทุติ เสร็จอุปสมบทกรรมแล้ว ได้กลับมาสำนักศึกษาวิปัสสนาธุระกับพระอาจารย์เสาร์ กันตศลีกระ ณ วัดเลียบต่อไป

เมื่อแรกอุปสมบท ท่านพ้นกออยู่วัดเลียบ เมืองอุบลเป็นปกติ ออกไปอาศัยอยู่วัดบูรพาราม เมืองอุบลบ้างเป็นครั้งคราว ในระหว่างนั้นได้ศึกษาข้อปฏิบัติเบื้องต้น อันเป็นส่วนแห่งพระวินัย คือ อาจารย์ ความประพฤติมารยาท อาจารย์วัตร และอุปัชฌายะวัตรปฏิบัติได้เรียบร้อยดี จนเป็นที่ไว้วางใจ ของพระอุปัชฌายะจารย์ และได้ศึกษาข้อปฏิบัติอบรมจิตใจ คือ เดินจงกรมนั่งสมาธิกับสماทาง ชุดงค์ตัตต่าง ๆ

ในสมัยต่อไป ได้แสวงหาวิถีบ้ำเพ็ญสมณะธรรมในที่ต่าง ๆ ตามราบป่า ป่าช้า ป่าซุก ที่แจ้ง ทุบเขาซอกห้วย สารเข้า ผื้อเมฆ ห้องถ้ำ เรือนว่าง ทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงบ้างทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงบ้าง แล้วลงไปศึกษาบันกับปราษฎาทั่วกรุงเทพฯ จำพรรษาอยู่ที่วัดปทุมวนาราม หมันไปส์ดับธรรมเทศนา กับเจ้าพระคุณพระอุบาลี (สีริจันทร์กระ จันทร์) ๓ พระชา แล้วออกแสวงหาวิถีในถิ่นภาคกลาง คือ ถ้ำสาริกา เชียงใหม่ นครนายก ถ้ำไผ่ขาว เช้าพระงามและถ้ำสิงห์โตลพบุรี จนได้รับความรู้ แจ่มแจ้งในพระธรรมวินัยล้วนความสั่งสัยในสัตถุศาสนា จึงกลับมาภาครือสาน ทำการอบรมสั่งสอน สมกิจปัสสนาแก่สหธรรมมิก และอุบາสกอุบลลิศิการต่อไป มีผู้ลื่อมใสพ่อใจปฏิบัติตามมากขึ้นโดยลำดับ มีศิษยานุศิษย์เพร่หทลัยกระจายหัวภาคอีสาน

ในกาลต่อมา ได้ลงไปพักจำพรรษาที่วัดปทุมวนาราม กรุงเทพฯ อีก ๑ พระชา แล้วไป เชียงใหม่กับเจ้าพระคุณอุบาลี (สีริจันทร์กระ จันทร์) จำพรรษาวัดเจดีย์หลวง ๑ พระชา แล้ว ออกไปพักตามที่วิเวกต่าง ๆ ในเขตภาคเหนือทลายแห่ง เพื่อส่งเคราะห์สาธุชนในที่นั้น ๆ นานถึง ๑ ปี จึงได้กลับมาจังหวัดอุบลราชธานี พักจำพรรษาอยู่ที่วัดโนนนิเวศน์ เพื่ออนุเคราะห์สาธุชนใน ที่นั้น ๒ พระชา แล้วมาอยู่ในเขตจังหวัดสกลนคร จำพรรษาที่วัดป่าบ้านนาม ตำบลตองโขบ อำเภอเมืองสกลนคร (ปัจจุบันคือ อำเภอโคกศรีสุพรรณ) ๓ พระชา จำพรรษาที่วัดป่าหนองผือ ตำบลนาใน อำเภอพรพรรณนิคม ๔ พระชา เพื่อส่งเคราะห์สาธุชนในที่นั้น มีผู้สนใจในธรรมปฏิบัติ

ได้ติดตามศึกษาอบรมจิตใจมากมาย ศิษยานุศิษย์ของท่านได้แพร่กระจายไปทั่วทุกภาคของประเทศไทย ยังเกียรติคุณของท่านให้ฟังเพื่อองเลืองลือไป

ชุดงค์วัตรที่ท่านถือปฏิบัติเป็นอาชีพ ๔ ประการ

๑. ปึงสุกุลกังกธุดงค์ ถือนุงห่มผ้าบังสุกุล นับตั้งแต่วันอุปสมบทมาตราบจนกระทั่งถึงวัยชรา จึงได้ผ่อนให้หอบดีจีวรบังเพื่ออนุเคราะห์แก่ผู้ครรภารานามาถวาย

๒. บินนาตามติกังกธุดงค์ ถือภิกขาจารวัตรเที่ยวบินนาตามมาฉันเป็นนิตย์ แม้อพาระไปในเวลาบ้านไม่ได้กับบินนาตามในเขตตัด บันโรงคันจนกระทั่งอพาระ ลูกไม่ได้ในปัจจิมสมัยจึงงดบินนาตาม

๓. เอกปีตติกังกธุดงค์ ถือฉันในบัตรใช้ภาษะไปเดียวเป็นนิตย์ จนกระทั่งถึงสมัยอพาระหนักในปัจจิมสมัยจึงด

๔. เอกาสนิกังกธุดงค์ ถือฉันหนเดียวเป็นนิตย์ตลอดมา แม้ถึงอพาระหนักในปัจจิมสมัยก็มิได้เลิกละ

ส่วนชุดงค์วัตรนอกนี้ได้ถือปฏิบัติเป็นครั้งคราวที่นับว่าปฏิบัติได้มาก ก็คือ อรัญญิกังกธุดงค์ ถืออยู่เสนาสนะป่าท่างบ้านประมาณ ๒๕ เส้น หลีกเร้นอยู่ในที่สังคมตามสมณวิสัยเมื่อถึงวัยชราจึงอยู่ในเสนาสนะป่าท่างจากบ้านพอสมควร ซึ่งพอเหมาะสมกับกำลังที่จะภิกขาจารบินนาตามเป็นที่ที่ปราศจากเสียงอ้ออิงประชานเดารพย์การไม่รบกวน

นัยว่า ในสมัยที่ท่านยังแข็งแรง ได้ออกจากโดยเดียวแสวงวิรากไปในป่าดงพงลึกจนสุดวิสัยที่ศิษยานุศิษย์จะติดตามไปถึงได้ก็มี เช่นในคราวไปอยู่ทางภาคเหนือเป็นต้น ท่านไปวิเวกบนเขาสูง อันเป็นที่อยู่ของพากมูเซอร์ ยังช้ามูเซอร์ซึ่งพุดไม่รู้เรื่องกันให้บังเกิดครรภาระในพระคานชาดได้

ธรรมโอวาท

คำที่เป็นคติ อันท่านอาจารย์กล่าวอยู่บ่อยๆ เพื่อเป็นหลักวินิจฉัยความดีที่ทำด้วยกาย วาจา ใจ แก่ศิษยานุศิษย์ ดังนี้

๑. ดีได้มีโทษ ดีนั้นซึ่งว่าดีเลิศ

๒. ได้สมบัติทั้งปวงไม่ประเสริฐเท่าได้ตน เพราะตัวตนเป็นที่เกิดแห่งสมบัติทั้งปวง

เมื่อท่านอธิบาย 蛟ปุญจกรรมฐานฉบับลงมักจะกล่าวเตือนขึ้นเป็นค่ากลอนว่า “แก้วให้หักเนื้อ แก็บบ่อกาฬเจ้าไว้ แก็บบ่ได้แหวนกอต่องแต่ง แก็บบ่พื้นกาบันบ่ย้าย กาบันบ่ย้ายวีชน ตายวีชนแกิด เวียนเออกบ่แนดในกพทั้งสาม กพทั้งสามบ่เป็นเสื่อน เจ้ออยู่” ดังนี้

เมื่อคราวท่านเทศนาสั่งสอนพระภิกษุ ผู้เป็นสามัญศิษย์ถือลัทธิชั้นเจ ให้เข้าใจทางถูกและเลิกลัทธินั้นครั้นจบลงแล้วได้กล่าวคำเป็นคติขึ้นว่า “เหลือแต่เรือนบ่บนบ่บนหนักเดินบ่ไปตามทางสักกิจเดือชา” ดังนี้แลกการบำเพ็ญสมารถเอาแต่เพียงเป็นนาทของวิปัสสนา คือ การพิจารณา กพอแล้วส่วนการจะอยู่ในวิหารธรรมนั้น ก็ให้กำหนดครั้ ถ้าในคราวลัตยาเพระเด็ดเดียวทางความเพียร ผู้นั้นจะกลับมาตายอีก หลายภพหลายชาติไม่อ่านับได้ ส่วนผู้ได้มีกลัวตายผู้นั้น จะตัดภพชาติให้น้อยลงถึงกับไม่มีภพชาติเหลืออยู่ และผู้นั้นจะเป็นผู้ไม่กลับหลังมาหากทุกข์อีก

ธรรมมเรียนมาจากการชรร์ชาติ เท็นความเกิดความแปรปรวนของสังขารประกอบด้วยไตรลักษณ์ ปัจจมิโมอาทของพระพุทธเจ้าแท้ๆ ถ้าเข้าใจในอโวาทปานิโมกข์ท่านพระอาจารย์มันแสดงโดย ยึดหลักธรรมชาติของคีลธรรมทางด้านปฏิบัติเพื่อเตือนนักปฏิบัติทั้งหลาย ท่านแสดงเอาแต่ใจความว่า.... การไม่ทำบ้าปั้งหนึ่งการยังกุศลคือ ความฉลาดให้ถึงพร้อมหนึ่ง การชำระจิตของตนให้ผ่องแผ้วหนึ่ง.....

นี้แลคือคำสอนหั้งหลายของพระพุทธเจ้า การไม่ทำบ้าปั้งถ้าทางกายไม่ทำแต่ทางวจาก็ทำอยู่ถ้าทางวจาก็ไม่ทำแต่ทางใจก็ทำสั่งสมบ้าปตลอดวันจนถึงเวลาหลับพอดื่นจากหลับก็เริ่มสั่งสมบ้าปต่อไปจนถึงขณะหลับอีก เป็นทำนองนี้โดยมิได้สนใจว่าตัวทำบ้าปหรือสั่งสมบ้าปเลยแม้กระนั้นยังหวังใจอยู่ว่าตนมีคีลธรรม และเคยแต่ทำความบริสุทธิ์จากความมีคีลธรรมที่ยังเหลืออยู่แต่ซึ่อเท่านั้น ฉะนั้นจึงไม่เจอความบริสุทธิ์ กลับเจอแต่ความเครียดของ ความวุ่นวายภายในใจตลอดเวลา ทั้งนี้ เพราะตนแสร้งหาสิ่งนั้นก็ต้องเจอสิ่งนั้น ถ้าไม่เจอสิ่งนั้นจะให้เจ้ออะไรเล่า เพราะเป็นของที่มีอยู่ในโลกสมมติอย่างสมบูรณ์

ท่านพระอาจารย์มัน แสดงอโวาทธรรมให้ปรากฏไว เมื่อครั้งท่านจำพรรษาอยู่ ณ วัดสระประทุม (ปัจจุบัน คือ วัดประทุมวนาราม) กทม. ซึ่งปัจจุบันอาจค้นคว้าหาอ่านได้ไม่ง่ายนัก มีดังนี้

น�ตุ สุคตสส ปญจชมมกุนธานิ
ข้าพเจ้าขออนบันด้อมซึ่งพระสุคต
บรมศาสดาศักยมุนี สัมมาสัมพุทธเจ้า และ
พระนวโลกุตตรธรรม ๔ ประการ และพระ
อริยสังฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าทั้งนั้น
บัดนี้ ข้าพเจ้าจักกล่าวเชิงธรรมขั้นนี้
โดยสังเขปตามสติปัญญา
ยังมีท่านคนหนึ่งรักตัวคิดกลัวทุกข์
อยากได้สุขพ้นภัยเที่ยวพาຍผัน
เขานอกกว่าสุขมีที่ไหนก็อยากไป
แต่เที่ยวหมั่นไปมาอยู่ช้านาน
นิสัยท่านนั้นรักตัวกลัวตายมาก
อยากจะพ้นแท้ๆ เรื่องแก่ตาย
วันหนึ่งท่านรู้จริงซึ่งสมุทัยพากลังขาร
ท่านก็ปะถ้าสนุกสุขไม่หาย
เปรียบเหมือนดังกายนี้เอง
จะคงดูถ้าสนุกทุกข์คลาย
เสนสนับยรู้ตัวเรื่องกลัวนั้นเปา
คำเนินไปเมินมาอยู่หน้าเขา

จะกลับไปป่าวร้องพวงพองเล่า
 ก็กลัวเขาเหมาว่าเป็นบ้า
 เป็นอันจนเรื่องคิดไม่ติดต่อ
 ดีกว่าเที่ยรุ่มร่ามทำสอพลอ
 เดี่ยวถูกยกอยู่กตีเป็นเรื่องเครื่องรำคาญ
 ยังมีบุรุษคนหนึ่ง
 คิดกลัวตายน้ำใจฝ่อ
 มาหาแล้วพูดตรง ๆ นำสังสาร
 ถามว่าท่านพากเพียรมา ก็ช้านาน
 เห็นธรรมที่จริงแล้วหรือยังที่ใจหวัง
 เอ๊ะ! ทำไม่เจ๊รู้ใจฉัน
 บุรุษผู้นั้นก็อยากอยู่อาศัย
 ท่านว่าดีดีฉันอนุโมทนา
 จะพาดูเข้าไปญี่ปัตถานุกฤษ์ไม่มี
 คือ กายคตาสติภวานา
 ซมเล่นให้เย็นใจหายเดือดร้อน
 หนทางจรอริยวงศ์
 จะไปหรือไม่ไปฉันไม่เกณฑ์
 ไม่หลอกเล่นบอกความให้ตามจริง
 แล้วกล่าวปริศนาห้าให้ตอบ
 ปริศนานั้นว่าอะไรคืออะไร?
 ตอบว่าวิ่งเร็วคือวิญญาณอาการใจ
 เดินเป็นแต่ตามแนวกัน
 สัญญาตรังไม่ส่งสัญ
 ใจอยู่ในวิ่งไปมา
 สัญญาเห็นนิยวนภัยนอกหลอกลงจิต
 ทำให้จิตวุ่นวายเหียวย้ายหา
 หลอกเป็นธรรมต่าง ๆ อย่างมายา
 ถามว่าห้าขันธ์ใครพันจนหั้งป่วง
 แก้วว่าใจซิพันอยู่คนเดียว
 ไม่เกะกะเกี่ยวพัวพันติดลื้นพิคง
 หมดที่หลงอยู่เดียวดวง
 สัญญาหลงไม่ได้หมายหลงตามไป
 ถามว่าที่ตายไครเขาตายที่ไหนกัน

แก้วว่าสังขารเข้าตายท้าลายผล
 ถ้ามว่าสิ่งใดก่อให้ต่อวน
 แก้วว่ากลลสัญญาพาให้เดียน
 เชือสัญญาจึงผิดคิดยินดี
 ออกจากพนี้ไปพนันเที่ยวหันเหยิน
 เลยลืมจิตจำปีดสนใจเนียน
 ถึงจะเพียรหาธรรมก็ไม่เห็น
 ถ้ามว่าใครก่ำหนดใครหมายเป็นธรรม
 แก้วใจกำหนดใจหมาย
 เรื่องทาเจ้าลัญญาแน่นอง
 คือว่าดีว่าช้าผลักจิตติดรักซัง
 ถ้ามวากินหนเดียวเที่ยวไม่กิน
 แก้วสั้นอยากดูไม่รู้หวัง
 ในเรื่องเห็นต่อไปหายรุ้งรัง
 ใจกึ้งแห่นนึงหึงอาลัย
 ถ้ามว่าสรรสีเหลี่ยมเปี่ยมด้วยน้ำ
 แก้วว่าธรรมล้วนอยากจากสังสัย
 ไสสะอาดหมดรากไม่มีภัย
 สัญญาในนั้นพรากลังขารขันธ์นั้นไม่ถอน
 ใจจึงเปี่ยมเต็มที่ไม่มีพร่อง
 เปียบลงดดวงจิตไม่คิดตรอง
 เป็นของคราชมชื่นทุกคืนวัน
 แม้ได้สมบัติพิพย์ลักษบแสน
 หากแม้นเหมือนรู้จริงหึงสังขาร
 หมดความอยากเป็นยิ่งลึ่งสำคัญ
 จำส่วนจำกันอยู่ไม่ก้าเกิน
 ใจไม่เพลินหังสั้นหายดันرن
 เมื่อนอย่างว่ากระจากส่องหน้า
 ส่องแล้วอย่าคิดติดสัญญา
 เพราะว่าสัญญานั้นดังเงา
 อย่าได้เม้าเป้าตามเรื่องเครื่องลังขาร
 ใจชัยันจับใจที่ไม่ปน
 ให้ร่วนตนรู้แน่พระแทรไป
 ใจไม่เที่ยวของใจใช้ต้องว่า

รู้ขันธ์ห้าต่างชนิดเมื่อจิตท่า
 แต่ก่อนนั้นหลงลัญญาว่าเป็นใจ
 สำคัญว่าในวันอกจึงหลอกลง
 คราวนี้ใจเป็นใหญ่ไม่หมายพึง
 ลัญญาหนึ่งลัญญาได้มิได้ห่วง
 เกิดก์ตามดับก์ตามสิ่งทั้งปวง
 ไม่ต้องหวงไม่ต้องกันหมู่ลัญญา
 เมื่อนยืนบูรณ์ดเข้าสูงแท้แลเห็นดิน
 และเห็นล้านทุกตัวลัตน์เต่าวาสูงยิ่งนัก
 และเห็นเรื่องของตนแต่ตั้นมา
 เป็นมรคชาหั้นนั้นเช่นบันได
 ตามว่านาขันลงตรงสัจจั้นนั้นหรือ?
 ตอบว่าสังขารแปรก์ไม่ได้
 ธรรมดากธรรมแต่ไม่แกลังไคร
 ขึ้นผลักໄลจับต้องก็หมองมัว
 ช้ำใจติไม่ต้องคิดผิดธรรมด้า
 สภาพสิ่งเป็นจริงตีช้ำ
 ตามแต่เรื่องของเรื่องเปลี่ยนแต่ตัว
 ไม่พัวพันสังขารเป็นการเย็น
 รู้จักจริงต้องหั้งสังขารเมื่อผันแปรเมื่อแลเห็น
 เมื่อแล้วปล่อยได้คล่องไม่ต้องเณร์
 ธรรมก์ใจเย็นใจระบับดับสังขาร
 รับอาการถามว่าหัวหน้าที่มีครบครัน
 แก้วาขันธ์แยกแยกเจกห้าฐาน
 เรื่องสังขารต่างกองรับหน้าที่มีกิจการ
 จะรับงานอื่นไม่ได้เต็มในตัว
 แม้ลากยศสรรสริษเจริญสุข
 นิบทาทุกข์เลื่อมยศหมดลากหัว
 รวมลงตามสภาพตามเป็นจริง
 หั้ง ๙ สิ่งใจไม่หันไปพัวพัน
 เพราะว่ารูปขันธ์ก็ทำแก้ไขมิได้ถวน
 นามก็มิได้พักเหมือนจักรยนต์
 เพราะรับผลของกรรมที่ทำมา
 เรื่องดีถ้าเพลิดเพลินเจริญใจ

เรื่องช้ำขุนวุ่นจิตคิดไม่หยุด
 เหมือนไฟจุดจิตหมองไม่ผ่องใส
 นึกขันเองหั้งรักหั้งกรีซไม่โถ่เคร
 อยากไม่แก่ไม่ตายได้หรือคน
 เป็นของพันวิสัยจะได้เชย
 เช่นไม่อยากให้จิตเที่ยวคิดรู้
 อยากรู้เป็นหนึ่งหวังพึงเคย
 จิตเป็นของผันแปรไม่แน่เลย
 สัญญาเคยอยู่ได้นังเป็นครั้งคราว
 ถ้ารู้เท่าธรรมดาก้าวขั้นธี
 ใจนั้นก็ขาวสะอาดหมดทิณสันเรื่องรา
 ถ้ารู้ได้อย่างนี้จึงดียิ่ง
 เพราะเห็นจริงถอนหลุดสุดวิธี
 ไม่ฝืนธรรมตามเป็นจริง
 จะจนจะมีตามเรื่องเครื่องนอกใน
 ดีหรือช้าต้องดับเลื่อนลับไป
 ยังสิ่งใดไม่ได้ตามใจหมาย
 ในไม่เทียของใจให้วะวับ
 สังเกตจับรู้ได้สบายยิ่งเล็กบังใหญ่รู้ไม่ทัน
 ขั้นธีบังธรรมไม่เห็นเป็นธุลีไป
 ส่วนธรรมมีใหญ่กว่าขั้นธีนั้นไม่แล
 ถามว่า—มี—ไม่มี
 ไม่มีมีนี้คืออะไร?
 ที่นี้ติดหมอดคิดแก้ไม่ไหว
 เชิญชี้ให้ชัดหั้งอrrorรูปเปลป์โปรดแก้เด็ด
 ที่ว่าเกิดมีต่าง ๆ หั้งเหตุผล
 แล้วดับไม่มีชัดใช้สัตว์คน
 นี้ข้อตันเมื่อไม่อย่างนี้ตรง
 ข้อปลายไม่มีมีนี้เป็นธรรม
 ที่ล้าลึกใครพับจบประสังค์
 ไม่มีสังสารมีธรรมที่มั่นคง
 นั้นแหล่งค์ธรรมเอกวิဘกจริง
 ธรรมเป็นหนึ่งไม่แปรผันเลิศพบลงบ่ิง
 เป็นอารมณ์ของใจไม่ไหวติง

ระงับยิ่งเมียบสังดัชกดับใจ
 ใจก์สร่างจากมาหายเร่าร้อน
 ความอยากถอนได้หมดปลดลงลัย
 เรื่องพัวพันขันธ์ห้าชาลื้นไป
 เครื่องหมุนในไตรจักรก์หักลง
 ความอยากให้ภูยิ่งก์ทึ้งหลุด
 ความรักหยุดหายสนิทลื้นพิควง
 ร้อนหังปังก์หายหมดดังใจจง
 เชญเด็ดซ้อกสักอย่างหนทางใจ
 สมทัยของจิตที่ปิดธรรม
 แก้ว่าสมทัยกว้างใหญ่นัก
 ย่องคือความรักบีบใจทำลายขันธ์
 ถ้าธรรมมีกับจิตเป็นนิรันดร์
 เป็นเลิศกันสมทัยมีได้มี
 จำไว้อย่างนี้วิจิต
 ไม่ต้องคิดเวียนวนจนปนนี้
 ธรรมไม่มีอยู่เป็นนิจติดยินดี
 ใจจากที่สมทัยอาลัยตัว
 ว่าอย่างย่อทุกข์กับธรรมประจำจิต
 จิตคิดรู้เห็นจริงจึงเย็นหัว
 จะสุขทุกข์เท่าไรมีได้กล้า
 สร่างจากเครื่องมัวคือสมทัยไปที่ดี
 รู้เท่านี้ก็จะคลายหายความร้อน
 พอดักผ่อนสืบแสงทางดี
 จิตรู้ธรรมลีมจิตที่ติดธุลี
 ใจรู้ธรรมที่เป็นสุข
 ขันธ์ทุกขันธ์นี่แน่ประจำ
 ธรรมคงเป็นธรรม
 ขันธ์คงเป็นขันธ์เท่านั้นแล
 คำว่าเย็นสบายนหายเดือดร้อน
 หมายจิตถอนจากผิดที่ติดแท้
 ส่วนสังขารขันธ์ปราศจากสุขเป็นทุกข์แท้
 เพราะต้องแก้ไขตายไม่ว่ายัน
 จิตรู้ธรรมที่ล้าเลิกจิตก์ถอน

จากผิดเครื่องเคร้าหมายของแสง
 ผิดเป็นโภชของใจอย่างร้ายแรง
 เห็นธรรมแจ้งธรรมผิดหมวดพิชใจ
 จิตเห็นธรรมดีเลิศที่พัน
 พบประธรรมปลดเปลืองเครื่องกระสัน
 มีสติอยู่กับตัวปัวพัน
 เรื่องรักขันธ์หายลื้นขาดยินดี
 สั้นชุลีทั้งปวงหมดห่วงไย
 ถึงจะคิดก็ไม่ห้ามตามนิลัย
 เมื่อไม่ห้ามกลับไม่ฟังยุ่งไป
 พึงรู้ได้ว่าบำเพ็ญพระขันจริง
 ตอบว่าบำเพ็ญเกิดได้ เพราะไม่รู้
 ถ้าปิดประตุญาลได้สบายยิ่ง
 ชั่วทั้งปวงเงียบหายไม่ให้ติง
 ขันธ์ทุกสิ่งยอมทุกนี้ไม่สุขเลย
 แต่ก่อนข้าพเจ้ามีเดชลาเหมือนเข้าถ้า
 อายาเห็นธรรมยืดใจจะให้เลย
 ยืดความจำว่าเป็นใจหมายจนเคย
 เลยเพลินเชยซมจำธรรมมานาน
 ความจำผิดปิดไวไม่ให้เห็น
 จึงหลงเล่นขันธ์ ๕ นาสังสาร
 ให้ยกตัวออกตนพันปรมาน
 เที่ยววนนติกนอื่นเป็นพื้นไป
 "ไม่ได้ผลเที่ยวดูโภชคนอื่นขึ้นใจ
 เหมือนก่อไฟเผาตัวต้องม้วมอม
 ไดรผิดถูกดีชั่วทั้งตัวเขา
 ใจของเราเพียงระวังตั้งถอนออม
 อาย่าให้อกุศลวนมาตอ
 ควรถึงพร้อมบุญกุศลผลสบายน
 เห็นคนอื่นเข้าชั่วทั้งตัวดี
 เป็นราคีดขันธ์ที่มั่นหมาย
 ยืดขันธ์ต้องร้อนแท้ เพราะแก่ตาย
 เลยชั่วร้ายกิเลสเข้ากล้มรุ่มกวน
 เต็มทั้งรักทั้งโกรธโภชประจักษ์

หั้งหลวงนักหนักจิตคิดโภชนาด
 หั้งอารมณ์การท้าก็มาชวน
 ยกกระบวนทุกอย่างต่าง ๆ กัน
 เพราายีดขึ้นเรื่องหั้ง ๔ ว่าของตน
 จึงไม่พันทุกๆ ร้ายไปได้เลย
 ถ้ารู้โทษของตัวแล้วอย่าซ้ำเติบ
 ดูอาการสังขารที่ไม่เที่ยงร้าไปให้ใจเคย
 คงได้เชยชมธรรมอันเอกกวิภาคิต
 ไม่เพียงนั้นหมายใจให้จากจำ
 เห็นแล้วข้าดูดอยู่ให้
 อารมณ์นอกดับระงับไปหมดปราภูชธรรม
 เห็นธรรมแล้วยอมทายวุ่นวายจิต
 จิตนั้นไม่ติดคู่
 จริงเท่านี้หมดประตุ
 รู้ไม่รู้อย่างนี้วิธีจิต
 รู้เท่าที่ไม่เที่ยงจิตตันพื้นริเริ่ม
 คงจิตเดิมอย่างเที่ยงแท้
 รู้ตันจิตพันจากผิดหั้งปวงไม่ห่วง
 ถ้าออกไปปลายจิตผิดหันที่
 คำที่ว่ามีดั้น เพราะจิตคิดหวงดี
 จิตหวงนี้ปลายจิตคิดอ่อนไป
 จิตตันที่เมื่อธรรมะปราภูหมดลงสัย
 เห็นธรรมอันเกิดเลิศโลก
 เรื่องจิตคันวุ่นหามาแต่ก่อน
 ก์เลิกถอนเปลืองปลดหมดได้ไปสิ้น
 ยังมีทุกๆ ต้องหลับนอนกับกินไปตามเรื่อง
 ธรรมดาของจิตต้องคิดนึก
 พอรู้สึกจิตคุ้นพันรำคาญ
 เนียบสังดจากการเครื่องรบกวน
 ธรรมดาสังขารปราภูหมดด้วยกัน
 เสื่อมหั้นนักปั่นไม่มีเลย
 ระหว่างใจเมื่อจำทำละเอียด
 มันจะเปย์ดีให้จิตไปติดเลย
 ใจไม่เที่ยงของใจซ้ำให้เคย

เมื่อถึงเสียหาก้าวเข้มเพลงของจิต
 เมื่อนดังมายาที่หลอกลวง
 ท่านว่าวิปัสสนากลesonจำแลงเพศ
 เมื่อนดังจริงที่แท้ไม่ใช่จริง
 รู้ชั้นเองนามว่าความเห็น
 ไม่ใช่เข่นฟังเข้าใจชั้นได้ตาม
 ทั้งไตรตรองแยกแยะและรูปนาม
 ก็ใช่ความเห็นต้องจะเล็งดู
 จิตตนพันรำคัญ ต้นจิตรู้ตัวว่าสังขาร
 เรื่องประปรวนใช่กระบวนการไป
 ดูหรือรู้จริงอะไรรู้อยู่เพราหมา yok ไม่ใช่
 จิตคงรู้จิตเอง เพราะเพลงใหญ่
 จิตรู้ใหญ่ใหญ่ก็จิตคิดกันไป
 แยกไม่ได้ตามจริงสิ่งเดียวกัน
 จิตเป็นของอาการเรียกว่าสัญญาพาพัวพัน
 ไม่เที่ยงนั้นก็ตัวเองไปเลิงใคร
 ใจรู้เสื่อมรสหมดสังสัย
 ขาดต้นคัวหาเรื่องเครื่องนอกใน
 เรื่องจิตอยากก์หยุดให้หายหิว
 พันหนักใจหั้งหulary หายอดโถย
 เมื่อนfn โปรดใจก็ยืนด้วยเห็นใจ
 ใจเย็น เพราะไม่ต้องเที่ยวมองคน
 รู้จิตคันปัจจุบันพันหวั่นใหญ่
 ดีหรือช้ำหั้งปวงไม่ห่วงใจ
 เพราะดับไปหั้งเรื่องเครื่องรุ่งรัง
 ออยเมียน ๆ ต้นจิตไม่คิดอ่าน
 ตามแต่การของจิตสั่นคิดหวัง
 ไม่ต้องวุ่นไม่ต้องวายทายระวัง
 นอนหรือนั่งนึกพันออยต้นจิต
 ท่านชี้มรรคหั้งหลักแหลม
 ซ่างต่อแต้มกั้งวางวางสว่างใส่
 ยังอึกอย่างทางใจไม่หลุดสมุทัย
 ขอจงโปรดชี้ให้พิสดารเป็นการดี

ตอบว่าสมุทัยคืออลาดี้รักเพลินยิ่งนัก
 ทำภาพใหม่ไม่หน่ายหนี
 ว่าอย่างต่ำกามคุณห้ามเป็นราศี
 อย่างสูงชีสมุทัยอาลัยฉาน
 ถ้าจะจับตามวิธีมีใจจิต
 ก็เรื่องคิดเพลินไปในสังหาร
 เดษทั้งปวงเพลินมาเสียช้านาน
 กลับเป็นการตีไปให้เจริญจิต
 ไปในส่วนที่ผิดก็เลยแต่ก็ก้าวฟุ่งชานในญี่
 เที่ยวเพลินไปในผิดไม่คิดเชิน
 สิ่งใดชอบอารมณ์ก็ซึมเพลิน
 เพลินจนเกินลืมตัวไม่กลัวภัย
 เพลินดูโหคนอื่นดื่นด้วยช้ำ
 โหชนของตัวไม่เห็นเป็นใจน
 โหชนอื่นเขามากลักษ์เท่าไร
 "ไม่ทำให้เราตกนรกเสียเลย
 โหชนของเราเคร้าหมองไม่ต้องมาก
 ลงวิบากไปตกนรกแสนสาหัส
 หมั่นดูโหชนໄให้ใจเคย
 เว้นเสียซึ่งโหนนคนได้เชยซึมสุขพันทุกข์ภัย
 เมื่อเห็นโหชนชัดพึงตัดหึง
 ทำอ้อยอิ่มคิดมากจากไม่ได
 เรื่องอยากรดีไม่หยุดคือตัวสมุทัย
 เป็นโหชนใหญ่กลัวจะไม่ดีนักแรง
 ดีไม่ดีนี้เป็นผิดของจิตนัก
 เหเมื่อนใช้หนักถูกต้องของแสง
 กำเริบໂโรคด้วยพิษผิดสำแดง
 ธรรมไม่แจ้งเพราอยากรดีนี้เป็นเดิม
 ความอยากรดีมากมักกลากจิต
 ให้เที่ยวคิดวุ่นไปจนใจเติม
 สรรพชั่วมัวมองก์ต้องเติม
 ผิดยิ่งเพิ่มร้าไปไกลจากธรรม
 ที่จริงชีสมุทัยนี้ใจฉันคร้าม
 พังเนื้อความไปข้างฟุ่งทางบุ่งยิ่ง

เมื่อชั้มรรถฟังใจไม่ไหวติง
 ระงับนิ่งใจสงบจบกันที
 อันนี้ชื่อว่าขันธะวิมุติสมั้งคีธรรม
 ประจำอยู่กับที่ไม่มีอาการไปไม่มีอาการมา
 สภาวะธรรมที่เป็นจริงสิ่งเดียวเท่านั้น
 และไม่มีเรื่องจะแวงเวียน
 สั่นเนื้อความแต่เพียงเท่านี้
 ผิดหรือถูกใจเชื้อปัญญาตรงดูให้รู้โดยดี
 พระภูริทัตโต (มั่น) วัดสาระประทุมวันเป็นผู้แต่ง

ปัจฉินบท

ในวัยชราณบเดต พ.ศ. ๒๔๘๔ เป็นต้นมา ท่านหลวงปู่นั่นมาอยู่ที่จังหวัดสกลนครเปลี่ยน อิริยาบถไปตามสถานที่ วิเวกพาสุกิหารหลายแห่ง คือ ณ เสนานะป่าบ้านนามน ตำบลตองโขบ อำเภอเมือง (ปัจจุบันเป็นอำเภอโคกครีสพรรณ) บ้าง ที่ไกล้า ฯ ถนนบ้านบึง ครรัณ พ.ศ. ๒๔๙๗ จังย้าย ไปอยู่เสนานะป่าบ้านหนองห้อ ตำบลโนนใน อำเภอพรพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร จนถึงปีสุดท้าย แห่งชีวิต

ตลอดเวลา ๙ ปี ในวัยชรานี้ ท่านได้อาธิรrobeรัมสั่งสอนคีษยานุคีษย์ทางสมถวิปัสสนา เป็นอันมาก ได้มีการเทศนาอบรมจิตใจคีษยานุคีษย์ เป็นประจำวัน คีษย์ผู้ไกลัชิดได้บันทึกธรรม เทคนาของท่านไว้และได้รวบรวมพิมพ์ขึ้นเผยแพร่ เล้าให้ชื่อว่า “มุตตอตทัย” ครรัณถึงปี พ.ศ. ๒๔๙๒ ซึ่งเป็นปีที่ท่านมีอายุย่างขึ้น ๙๐ ปี ท่านเริ่มอาพาธเป็นไข้คีษย์ผู้อยู่ไกลัชิดก็ได้อาธิรักษาพยาบาล ไปตามกำลังความสามารถอาพาธก็ลงบไปบ้างเป็นครั้งคราว แต่แล้วก็กำเริบขึ้นอีก เป็นเช่นนี้เรื่อยมา จนจวนออกพรรษา อาพาธก็กำเริบมากขึ้น ช่วงนี้ได้กระจายไปโดยรวดเร็ว พ้ออกพรรษา คีษยานุคีษย์ผู้อยู่ไกลัต่างก็ทยอยกันเข้ามาปรนนิบัติพยาบาล ได้เชิญหมอแพนปัจจุบันมาตรวจและรักษา แล้วนำมาพักที่เสนานะป่าบ้านกฎ อำเภอพรพรรณานิคม เพื่อสะดวกแก่ผู้รักษา และคีษยานุคีษย์ที่จะ มาเยี่ยมพยาบาล อาการอาพาธมีแต่ทรงกับทรงโดยลำดับ ครรัณเมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๒ ได้นำท่านมาพักที่วัดป่าสุทธา瓦สไกลัเมืองสกลนคร โดยพาหนะรถยกต์ของแขวงการทาง มาถึงวัดเวลา ๑๒.๐๐ น. เศษ ครรัณถึงเวลา ๒.๒๓ น. ของวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ศกเดียวกัน ท่าน ก็ได้ถึงแก่กรรมภาพด้วยอาการลง ใบหามกลางคีษยานุคีษย์หงหlays มีเจ้าพระคุณพระธรรมเจดีย์ เป็นต้น ลิริชันมายุของท่านอาจารย์ได้ ๗๗ ปี ๙ เดือน ๒๑ วัน รวม ๔๙ พรรษา

การบำเพ็ญประโยชน์ ของท่านหลวงปู่ประมวลลงในหลัก ๒ ประการ ดังนี้

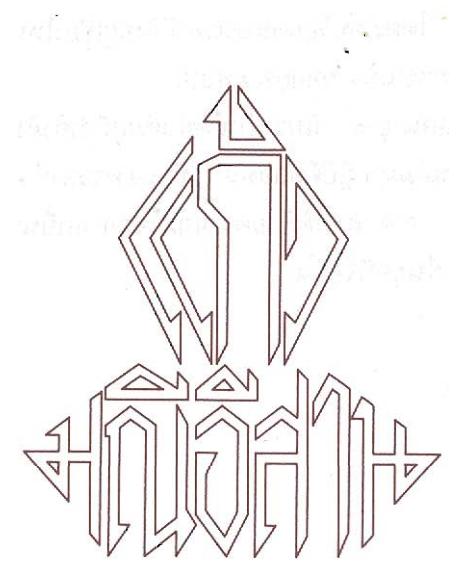
๑. ประยิชนชาติ ท่านหลวงปู่ได้อาธิรเทศนาอบรมสั่งสอนคีษธรรมอันดีงามแก่ประชาชน พลเมืองของชาติในทุกๆ ถิ่นที่ท่านได้สัญจรไป คือ ภาคกลางบางส่วน ภาคเหนือเกือบทั่วทุก

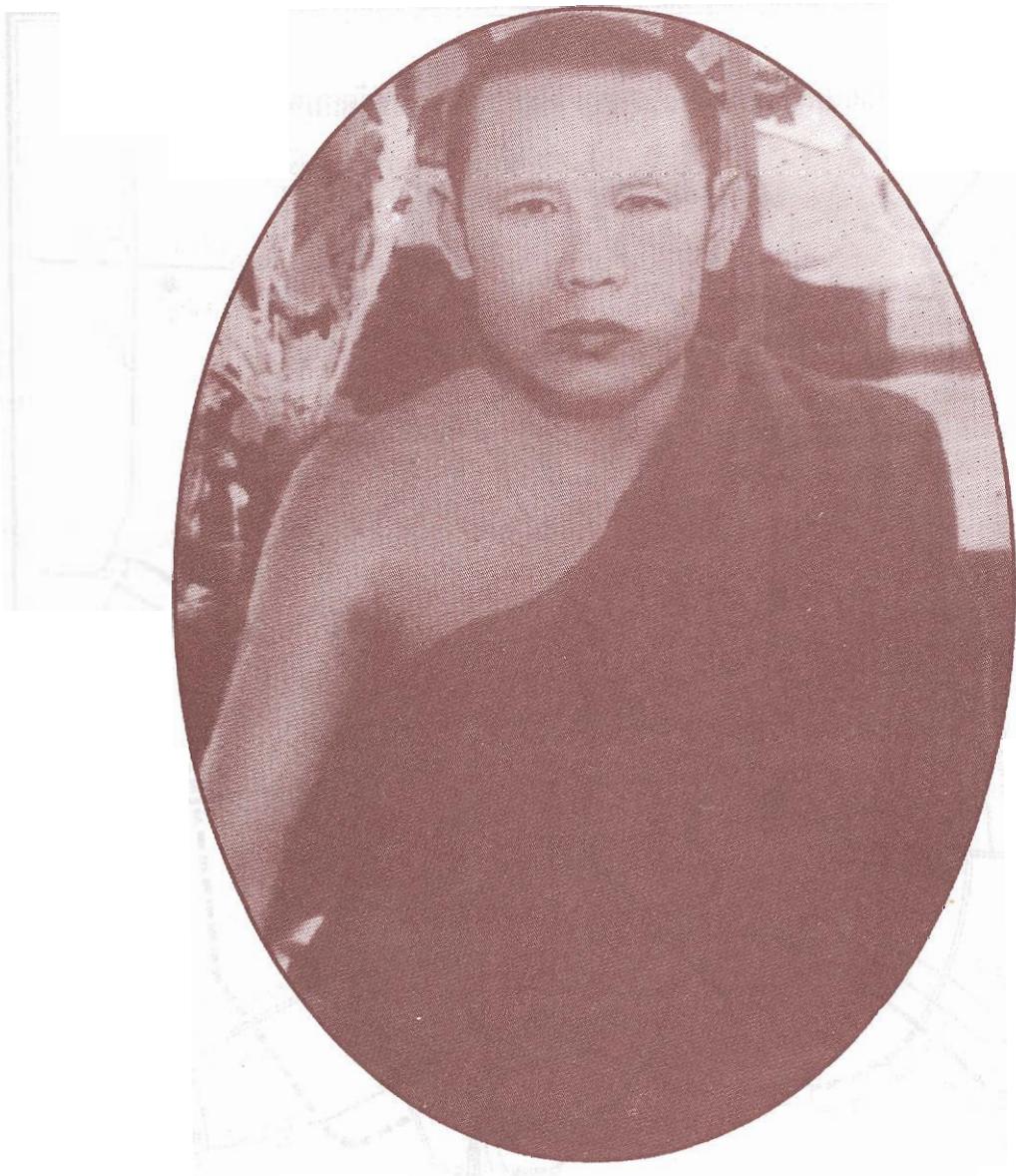
จังหวัดภาคอีสานเกือบทั่วทุกจังหวัด ไม่กล่าวสอนให้เป็นปฏิบัติที่ต่อการปักธงชัยของประเทศไทย ทำให้พลดเมืองของชาติผู้ได้รับคำสั่งสอน เป็นคนมีศีลธรรมดี มีสัมมาชาชีพง่ายแก่การปักธงชัยของผู้ปกครอง ซึ่งอ้วกว่าได้บ้านเพื่อยูประโยชน์แก่ชาติตามควรแก่สมณวิสัย

๒. ประไชน์ศาสนา ท่านหลวงปู่ได้บรรพชาและอุปสมบทเข้ามาในพระพุทธศาสนาด้วยความเชื่อ และความเลื่อมใสจริง ๆ ครั้นบวชแล้วก็ได้อาธิรัตน์ศึกษา และปฏิบัติธรรมวินัยด้วยความอุตสาหะพากเพียรจริง ๆ ไม่ทอดธุระในการบำเพ็ญสมณธรรม ท่านปฏิบัติธุดงค์วัตรเคร่งครัดถึง๕ ประการดังกล่าวแล้วในเบื้องต้น ได้ดำรงรักษาสมณกิจไว้มีให้เลื่อมสูญ ได้นำหมู่คณะฟันฟูปฏิบัติธรรมวินัยได้ถูกต้องตามพระพุทธบัญญัติ และพระพุทธอวาระ หมั่นอนุศาสนสั่งสอนศิษยานุศิษย์ให้ฉลาดอาจหาญในการฝึกฝนอบรมจิตใจตามหลักการสมณวิปัสสนา อันสมเด็จพระบรมศาสดาได้ตรัสสอนไว้ เป็นผู้มีน้ำใจเด็ดเดี่ยวอุดหนาไม่ห่วนไหวต่อโลกธรรมแม้จะถูกกระหายหังด้วยโลกธรรมอย่างไรก็มิได้แปรเปลี่ยนไปตาม คงมั่นอยู่ในธรรมวินัย ตามที่พระบรมศาสดาประกาศแล้วตลอดมา ทำตนให้เป็นทิฏฐานุคติแก่ศิษยานุศิษย์เป็นอย่างดี ท่านได้จาริกไปเพื่อแสวงวิเวกตามที่ต่าง ๆ คือ บางส่วนของภาคกลางเกือบทั่วทุกจังหวัดในภาคเหนือ เกือบทุกจังหวัดของภาคอีสาน และแรมบางส่วนของต่างประเทศอีกด้วยนอกจากเพื่อวิเวกในส่วนตนแล้วท่านมุ่งไปเพื่อส่งเคราะห์ผู้มีอุปนิสัยในถิ่นนั้น ๆ ด้วย ผู้ได้รับส่งเคราะห์ด้วยธรรมจากท่านแล้วยอมกล่าวได้ด้วยความภูมิใจว่า ไม่เสียที่ที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์พะพระพุทธศาสนา

ส่วนหน้าที่ในวงการคณะสงฆ์ ท่านหลวงปู่ได้รับพระกรุณาจากสมเด็จพระสังฆราชเจ้าในฐานะเจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุตติกา ให้เป็นพระอุปัชฌาย์ในคณะธรรมยุตติกา ตั้งแต่อยู่จังหวัดเชียงใหม่ และได้รับถึงเป็นพระครูวินัยธาร ฐานานุกรมของเจ้าพระคุณพระอุบาลีฯ (สิริจันท์ธรรมจันทร์) ท่านก็ได้ทำหน้าที่นั้น โดยเรียบร้อยตลอดเวลาที่ยังอยู่เชียงใหม่ ครั้นจากเชียงใหม่มาแล้วท่านก็คงหน้าที่นั้น โดยอ้างว่าแก่ชราแล้ว ขออยู่ตามสบาย

งานศาสนาในด้านวิปัสสนาธุระ นับว่าท่านได้ทำเต็มสติกำลังยังศิษยานุศิษย์ ทั้งบรรพชิตและคฤหั斯ต์ให้อาจหาญรื่นเริงในสัมมาปฏิบัติตลอดมา นับแต่พระราชาที่ ๒๓ จนถึงพระราชาที่ ๕๙ อันเป็นปีสุดท้ายแห่งชีวิตของท่าน อาจกล่าวได้ด้วยความภูมิใจว่าท่านเป็นพระเถระที่มีเกียรติคุณเด่นที่สุดในด้านวิปัสสนาธุระรูปหนึ่งในยุคปัจจุบัน



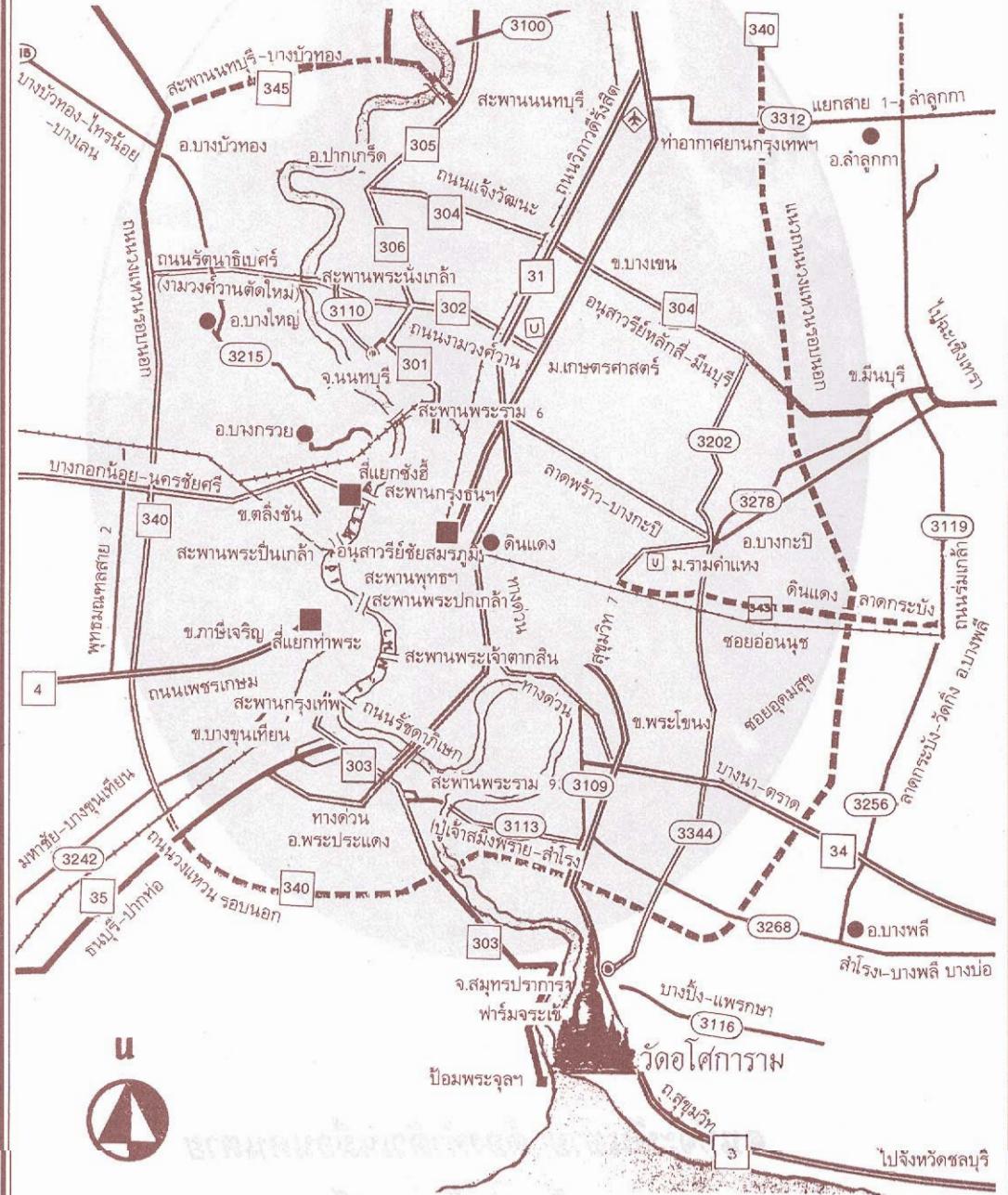


คนที่จะพั้นตาย ต้องทำตัวเหมือนคนตาย

คนกลัวตายต้องตายอีก

หลวงปู่ลี ธรรมนิร

แผนที่แสดงที่ตั้ง วัดอโศกaram อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ



แก้วมณีสาน มหาวิทยาลัยขอนแก่น



- ที่ตั้งจังหวัด
- ที่ตั้งอำเภอ



เส้นทาง
ที่ตั้งวัด

หลวงปู่ลี ธรรมธโร

วัดอโศกกรรม อ.เมือง จ.สมุทรปราการ

ชาติกำเนิด ชีวิตปฐมวัย

พระอาจารย์ลี เกิดเมื่อวันพุธสบดี เวลา ๒๑.๐๐ น. เดือนยี่ แรม ๒ ค่ำ ปีมะเมีย ตรงกับวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ.๒๕๔๙ บ้านเกิดคือบ้านหนองสองห้อง ตำบลยางโยกาว อำเภอ แม่สามลิบ จังหวัดอุบลราชธานี หมู่บ้านนี้มีบ้านประมาณ ๘๐ หลังคาเรือน แบ่งออกเป็น ๓ คุ้ม คือหมู่บ้านน้อยหนึ่ง หมู่บ้านใหญ่หนึ่ง และหมู่บ้านกลางหนึ่ง ที่หมู่บ้านนอกนี้มีวัดตั้งอยู่ พระอาจารย์ลีได้เกิดในหมู่บ้านที่มีวัดตั้งอยู่ บ้านทั้ง ๓ คุ้มนี้มีหนองน้ำอยู่ตรงกลาง ๓ หนองบริเวณรอบ ๆ หมู่บ้านมีต้นยางใหญ่ขึ้นอยู่ล้อมรอบนับเป็นลิบ ๆ ต้นทางด้านทิศเหนือของหมู่บ้านมีเนินบ้านเก่า

นามเดิมของพระอาจารย์ลี คือ นายชาลี เป็นบุตรของนายป่าว นางพ่วຍ นารีวงศ์ ปู่ชื่อจันทร์ ย่าชื่อนางลีดา ตาชื่อนันทะเสน ยายชื่อนางดี มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันรวม ๙ คน เป็นชาย ๕ คน เป็นหญิง ๔ คน เมื่อเกิดมาได้ ๕ วัน เกิดมีอาการบวกรากฟันป่องแล้วเป็นการใหญ่ เช่น ร้องไห้เสมอ ๆ ถึงกับโยมหั้งสองได้แตกจากกันไปหลายวัน เมื่อโยมผู้หญิงออกไฟได้ ๓ วัน ตัวเอง เกิดโรคป่วย ไม่กินไม่นอนเป็นเวลาหลายวัน เลี้ยงยากที่สุด พอกับแม่ไม่มีความสามารถจะเลี้ยงให้ถูกใจได้

ต่อมาอายุได้ ๑๑ ปี มารดาถึงแก่กรรม ยังมีน้องเล็ก ๆ คนหนึ่งเป็นผู้หญิงได้เลี้ยงดูกันมา ส่วนคนอื่น ๆ เข้าโตแล้วต่างก็พากันไปทำมาหากิน ยังเหลืออีก ๒-๓ คน พ่อลูกพากันทำนาเป็นอาชีพ พอกายุได้ราว ๑๒ ปี ได้เรียนหนังสือไทยพอ哑นออกเขียนได้ สอบเข้าประถมก็ตกเลี้ยงอีก ชั่งมัน

* รวมรวมจาก ชีวประวัติพระสูตรธิธรรมรังสีคัมภีร์มหาอาจารย์ (พระอาจารย์ลี ธรรมธโร) โรงพิมพ์ชวนพิมพ์ กรุงเทพฯ ๒๕๑๙.

แต่จะเรียนไปจนหมดเวลา พอดีอายุ ๑๗ ปี จึงได้ออกจากโรงเรียน ต่อจากนั้นมาเก็บคิดหาแต่เงินกัน เท่านั้นในระหว่างนี้เกิดมีการขัดอกขัดใจกับโยมผู้ชายบอยๆ คือโยมต้องการให้ทำการค้าขายของที่ไม่ชอบ เช่น ไปหาซื้อหมูมาขาย ซื้อวัวมาขาย เป็นต้น ถึงเวลาอยากจะไปทำบุญก็อยาด การงานก็ค่อยขัดคอกเสมอ บางที่ต้องการไปทำบุญกับเขา ก็หายใจให้ไปไม่ กลับบอกให้ไปทำไร่ทำนาเสีย บางวันน้อยใจนั่งร้องไห้อยู่คนเดียวกลางทุ่งนา นิกแต่ในใจว่าเราจักไม่อยู่ในหมู่บ้านนี้ แต่ก็ต้องอดทนอยู่ไปก่อน ต่อมานิดาได้ภาระใหม่คันหนึ่งชื่อ แม่พิพย์ ตอนนั้นค่อยสบายใจขึ้นหน่อยชีวิตสมณะ การแสวงหาธรรม และปฏิปทา

ชีวิตสมณะ การแสวงหาธรรม และปฏิปทา

พอดีอายุครบ ๒๐ ปี ตรงกับ พ.ศ. ๒๕๖๘ โยมมารดาเลี้ยงถึงแก่ความตาย ขณะนั้นได้ไปอยู่กับญาติที่อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม พอปลาดีอนกุมภาพันธ์ก็ได้กลับขึ้นไปบ้านโยมบิดา ก็แนะนำให้บวช วันนั้นเงินติดตัวอยู่ประมาณ ๑๐ บาท เมื่อไปถึงบ้านใหม่ๆ พี่ชาย พี่สาว ฯลฯ ก็พา กันมากล้มรุมเยี่ยมเยียนถามข่าวคราวต่างๆ แล้วขอภัยเงินยืมเงินไปซื้อความบ้าง ซื้อนาบ้าง ค้าขายบ้าง ก็ยินยอมให้เงินเข้าไปตามที่ต้องการ เพราะตัวเองคิดจะบวช ตกลงเงิน ๑๐ บาท ที่มีอยู่คงเหลือเพียง ๕๐ บาท

ถึงเวลาเทศบาลบ้านน้ำด โยมบิดาก็จัดแจงให้บวชจนสำเร็จ ได้ทำการบวช เมื่อวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ มีเพื่อนบวชด้วยกันในวันนั้นรวม ๕ รูป พอลาวถึงพระราชที่ ๒ จึงตั้งใจธิษฐานว่า “เวลาหนึ่งข้าพเจ้ายังมุ่งดีหวังดีต่อพระศาสนาอยู่ในการต่อไปนี้ ขอจงให้พบรุนาอาจารย์ที่ประพฤติดีปฏิบัติชอบภายใน ๓ เดือน”

ต่อมาเดือนพฤษจิกายนข้างแรม ได้ไปเทศมนฑาชาติที่วัดบ้านโนนรังใหญ่ ตำบลยางโยภพ อ่าเภอเมืองสามสิบ พอดีไปพบพระกรรมฐานรูปหนึ่งกำลังเทศน์อยู่บนธรรมาสน์รูปสีกากีเด็กแปลง ประหลาดในจิตตน์โดยไวหารของธรรมะน่าเลื่อมใส จึงได้ตีตามญาติโยมว่าทำนองคันนี้คือใคร มาจากไหน ได้รับตอบว่า “เป็นศิษย์พระอาจารย์มั่น ชื่ออาจารย์บุญ” ท่านได้พากอยู่ในป่าบางใหญ่ใกล้บ้านราษฎร ๒๐ เส้น พองานมหาชาติเสร็จก็ได้ติดตามไปดู ได้เห็นปฏิปทาความประพฤติของทำนเป็นที่พอใจ จึงถามทำนว่าใครเป็นอาจารย์ของทำน ทำนตอบว่า “พระอาจารย์มั่น พระอาจารย์สาร์ วelan พระอาจารย์มั่นได้ออกเดินทางจากจังหวัดสกลนครไปพักอยู่ที่วัดบูรพา จังหวัดอุบลราชธานี” พอดีความเช่นนั้นก็รีบเดินทางกลับบ้าน นิกแต่ในใจว่า “เราจะสนหนังแน่” อยู่มาไม่กี่วันจึงได้ลาโยมผู้ชาย ลาพระอุปัชฌาย์ ท่านหั้งสองนิ้วพุดจาชัดขาดทุกด้านทุกมุม แต่ได้ตัดสินใจเด็ดขาดว่า “เราต้องไปจากบ้านนี้โดยเด็ดขาด จะให้สึกก็ต้องไป จะให้อบูเป็นพระก็ต้องไป พระอุปัชฌาย์และโยมผู้ชายไม่มีสิทธิ์ใดๆ ทั้งหมด ถ้าขันก้าวกำลังสิกขาในตัวเราหน้าที่ใด ต้องถูกหน้าไปนาทีนั้น” ได้พูดกับโยมผู้ชายอย่างนี้ ในที่สุดโยมผู้ชายและพระอุปัชฌาย์ก็ยอม

เดือนอ้ายข้างแรม เวลาเพลแล้ว ประมาณ ๑๓.๐๐ น. ได้ออกเดินทางพร้อมด้วยบริชารโดยลำพังรูปเดียว โยมผู้ชายได้ติดตามออกไปส่งถึงกลางทุ่งนา เมื่อได้รับกันแล้วต่างคนก็ต่างไป วันนั้น

เดินทางผ่านอำเภอเมืองสามสิบมุ่งไปสู่จังหวัดอุบลราชธานี ประมาณ ๑๐ กิโลเมตรเศษ พอดี พระบริคุตฯ ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งนายอำเภอเมืองสามสิบถูกปลดออกจากราชการชั้นร้อยตรีผ่านมา พบเรากำลังเดินทางอยู่คุณเดียว ท่านผู้นี้ได้นิมนต์ขึ้นรถชน้ำยี่ห้อครอบครัวของท่าน ไปส่งถึงสนามบิน จังหวัดอุบลฯ ทางไปบ้านกุดลาด บัดนี้ก็ยังระลึกถึงบุญคุณของท่านผู้นี้อยู่ ทั้ง ๆ ที่ไม่รู้จักกันเลย ประมาณ ๕ โมงเย็นเดินทางถึงสำนักวัดป่าบ้านกุดลาด แต่ได้ทราบว่าพระอาจารย์มั่นกลับมาพักอยู่ วัดบุรพา

รุ่งเช้าเมื่อฉันอาหารแล้วได้เดินเท้ากลับมาจังหวัดอุบลฯ ได้ไปนมัสการกราบเรียนความประ圣ศของตนต่อพระอาจารย์มั่น ท่านก็ได้ช่วยแนะนำสังเคราะห์เป็นที่พอดีสอนคำหวานให้ว่า “หูกิโซ” เพียงคำเดียวเท่านี้ พอดีท่านกำลังอาพาธ ท่านได้แนะนำให้ไปพักอยู่บ้านท่านทิพน ซึ่งเป็นสถานที่เมืองลังดิไกวดี ที่นั่นมีพระอาจารย์สิงห์ พระมหาปั่น มีพระภิกษุสามเณรราว 40 กว่ารูปพักอยู่ ได้เข้าไปพังชารมเทคโนโลยีของท่านทุกคืนรู้สึกว่ามีผลเกิดขึ้นในใจ ๒ อย่างคือ เมื่อนึกถึงเรื่องเก่า ๆ ของตนที่เป็นมาก็ร้อนใจ เมื่อนึกถึงเรื่องใหม่ ๆ ที่กำลังประสบอยู่ก็เย็นใจ ทั้ง ๒ อารมณ์นี้ติดทนอยู่เสมอ พอดีได้พบเพื่อนที่หัวดี ๒ รูป ได้ร่วมอยู่ร่วมฉันร่วมคึกขานสนทนากันตลอดมาเพื่อน ๒ รูปนั้นคือพระอาจารย์กัมมาและพระอาจารย์สาม ได้พาเพียรพยายามภวนอยู่เสมอทั้งกลางวันกลางคืน เมื่อได้พักอยู่พสมควรแล้ว ก็ได้ชวนพระอาจารย์กัมมาออกเดินทางไปเรื่อย ๆ ไปพักตามศาลาผึ่งปูตากของหมู่บ้าน ตำบลต่าง ๆ แล้วได้เดินทางกลับไปถึงบ้านเดิม เพื่อบอกจากว่ากุศลให้โดยมั่นใจทราบว่าได้พบพระอาจารย์มั่นเป็นที่พอดีในชีวิตแล้ว อาทิตย์จะไม่กลับมาตายบ้านนี้ต่อไป คือได้นึกเป็นคติในใจอยู่ว่า “เราคิดมาเป็นกัน ต้องพยายามให้ที่นี่อยู่นั่นหัวกัน เราจะเป็นพระ ต้องพยายามให้อยู่นั่นหัวพระที่เรนบทพันผ่านมา” ตอนนี้รู้สึกว่าเกิดสมหวังในความคิดฉะนั้น จึงกลับบอกเล่าให้โดยฟังว่า “ฉันถ้าไม่กลับ เงินทองข้าวของใช้ส่วนตัวคงเสื่อม ทรัพย์สินเงินทองของโynn จักไม่เก็บไว้ห้องตลอดชีวิต” โดยป้าได้ทราบเรื่องก็มาพูดต่อว่า ว่า “ท่านจะเกินไปประราษฎ์” จึงได้ตอบไปว่า “ถ้าฉันลืมนา ถ้าลืมน้ำของข้าวป้ากินขอให้ป้าเรียกฉันว่าสุนัขกีแล้วกัน” เมื่อได้ตัดสินใจเด็ดขาดแล้ว เช่นนี้ก็ได้สั่งกับโดยมั่นชัยว่า “โynnอย่าเป็นห่วงอาทิตย์จะนำหอยได้ก็ตาม จะสักอ่อนนา ก็ว่าง อาทิตย์พอใจแล้วที่ได้สมบัติจากโynn ได้ทรัพย์วิเศษจากโynn ก็ อتا ๒ ข้าง หู ๒ ข้าง อนุก ปาก กรณอาการ ๓๒ จัดเป็นก้อนทรัพย์อย่างสำคัญ แม้โynnจะให้ทรัพย์อย่างอื่น อาทิตย์ก็ไม่เอ่ินใจ” เมื่อได้สั่งโดยมั่นชัยเสร็จแล้ว ก็กลับไปบ้านเดินทางกลับจังหวัดอุบลราชธานี เดินทางไปถึงหมู่บ้านวังถ้า ก็ได้พบพระอาจารย์มั่นพักอยู่ในป่าจึงได้เข้าไปพักอาศัยอบรมอยู่กับท่านเป็นเวลาหลายวัน

ต่อจากนั้นก็ได้ดำริว่า “เราต้องสร้างบ้านให้แก่สีห์” เมื่อได้หารือพระอาจารย์มั่นแล้วท่านเห็นดีเห็นชอบด้วย จึงได้ทำการหัตถานนาค เมื่อเป็นที่เรียบร้อยแล้วก็ได้ติดตามท่านไปเปที่ยวในตำบลต่าง ๆ ได้รู้สึกว่าความเลื่อมใส่านเป็นอย่างยิ่ง เพราะได้รับความอัศจรรย์จากท่านเหล่ายอย่าง อาทิ เช่น บางเรื่องคิดอยู่ในใจของเรามาโดยแสงแล้วให้ท่านทราบโดยทันที ทำให้สามารถท่องเที่ยวได้โดยไม่ต้องเดินทางไกล ท่านกลับทักษิณ ถูกต้อง ก็ยังเพิ่มความเคารพเลื่อมใสยิ่งขึ้นทุกที การทำสมารถก็หนักแน่นหมดความห่วงใยอะไรต่ออะไรหลาย ๆ อย่างได้อบรมอยู่กับท่านเป็นเวลา ๔ เดือน ท่านก็ได้นัดหมายให้ไปสวัสดิ์สัตติใหม่ที่

วัดบูรพา จังหวัดอุบลฯ มีพระปัญญาพิเศษเดชะ (หflu)วัดสรงป่ามุ จังหวัดพะนนคร เป็นพระอุปัชฌาย์พระอาจารย์เพ็ง วัดใต้ จังหวัดอุบลฯ เป็นกรรมวาราจารย์ พระอาจารย์มั่นเป็นผู้บรรพชาให้เป็นสามเณร ได้อุปสมบทใหม่ เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2470 อุปสมบทเสร็จแล้ว ๑ วัน ก็ได้ถือธุดงค์อย่างเคร่งครัดคือฉันมื้อเดียวได้พักอยู่วัดบูรพาคืนเดียวก็ได้ออกไปอยู่ป่าบ้านท่าวังทินตามเคย

เที่ยวาริกสัญจร ไปในระหว่างเวลาอุกพรรษาทุกปี การทำเช่นนี้ ก็ เพราะได้คิดเห็นว่า การที่จะอยู่ประจำวัดเดียว ๆ ก็เปรียบเหมือนรถไฟที่จอดนิ่งอยู่ที่สถานีหัวลำโพงประโยชน์ของรถไฟที่จอดนิ่งอยู่กับที่มีอะไรบ้าง ทุกคนคงตอบได้ จะนั้น ตัวเราเองจะมานั่งอยู่ที่เดียวนั้น เป็นไปไม่ได้จำเป็นจะต้องออกลัญจรอุ่นอย่างนี้ตลอดชาติในภาวะที่ยังบวชอยู่

การประพฤติเช่นนี้ บางครั้งหมู่คณะก็ทำหนึ่งใน บางคราวก็ได้รับคำชมเชย แต่ตนเองเห็นว่าได้ผลทั้งนั้น เพราะได้รู้จักภูมิประเทศเหตุการณ์ ขัณบธรรมเนียมประเพณีของพระศาสนา ในที่ต่าง ๆ บางอย่างบางชนิดเราอาจโงกว่าเขา บางอย่าง บางหมู่คณะ บางสถานที่เขาอาจดีกว่าเรา จะนั้น การลัญจรอุ่นจึงไม่ขาดทุน นั่งอยู่นี่ ๆ ในปักษ์ได้ประโยชน์ ถ้าถ้าในเหตุงานโงกว่าเรา เรายังเป็นอาจารย์ให้เขา หมู่ไหหนลดลาດกว่าเรา เรายอมตนเป็นศิษย์เขา จะนั้น การลัญจรอุ่นจึงไม่เสียประโยชน์ อีกประการหนึ่งที่เราชอบไปอยู่ตามป่าตามดันนั้น ได้เกิดความคิดเหตุอย่าง คือ

(๑) ให้ถือการเที่ยวบินหาดทับเบินวัตร แสดงตนเป็นผู้ขอ แต่พระองค์ไม่ให้แสดงตนเป็นคนยากจน เช่น เขาให้เท่าไร ก็ยินดีเท่านั้น

(๒) พระองค์ทรงสอนให้ไปอยู่ในที่สังด ที่เรียกว่า “รุกขมูลเสนานะ” มีบ้านเริง สัญญาการ หิมมิยัง เสื้อผ้า คุหาถ้า สถานที่ต่าง ๆ เหล่านี้ มีปัญหางานพระองค์ทรงเห็นประโยชน์ อะไรหรือ จึงได้สอนเช่นนั้น แต่ตัวเองก็คงเชื่ออยู่ในใจว่า ถ้าเรื่องเหล่านี้ไม่มีประโยชน์ พระองค์คงไม่สอน ถึงกรณั้นก็ยังมีความรู้สึกลังเลใจอยู่ จนเป็นเหตุให้สนใจในเรื่องนี้

(๓) พระองค์สอนให้ถือผ้าบังสกุลเป็นเครื่องใช้สอย ตลอดจนให้ถืออาผ้าพันผีตามมาใช้ นุ่งห่ม ก็เป็นเหตุให้ตัวเองนึกถึงเรื่องตากย่าว่าการนุ่งห่มผ้าพันผีตามมีประโยชน์อะไรบ้าง ข้อนี้พอได้ความง่าย ๆ ติดคู่โดยหลักธรรมดาก็จะเห็นได้ว่า ของตายนั้นมีประโยชน์ต้องการอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่ง ก็ตือของตายเป็นของไม่มีพิษไม่มีโทษในข้อนี้พอจะน้อมนึกตรีตรองได้อยู่บ้าง ว่าพระองค์ได้สอนไม่ให้เป็นผู้แหงงตัวในปัจจัยลภ

(๔) พระองค์สอนให้บริโภคยารักษาโรคที่หาได้อย่างง่าย ๆ เช่น ให้ฉันยาดองด้วยน้ำมูกตร เน่า คำสอนต่าง ๆ ของพระองค์ดังกล่าวมาข้างต้นนี้ เมื่อเราได้รับฟังเข้าแล้วเป็นเหตุให้เกิดความสนใจ แต่เมื่อสรุปแล้วจะได้รับผลหรือไม่ได้รับผลก็ตาม แต่เรามีความเชื่อมั่นอยู่อย่างหนึ่งว่าพระองค์ไม่ใช่บุคคลที่มองไม่เห็น เรื่องใดที่ไม่มีเหตุผลพระองค์คงไม่ทรงสั่งสอนเป็นอันขาด

จะนั้น จึงได้มาระลึกนึกดีว่า ถ้าเรามิเชื่อในคำสอนของพระองค์ เรายังควรยอมรับถือตาม โกรวะ หรือถ้าเรามิเชื่อความสามารถของผู้สอนเรา เรายังควรทำตามไปก่อนโดยฐานะที่ทดลองดูเพื่อเป็นการรักษาสังฆประเพณี ระบุยนแบบแผนของผู้ที่เราเคารพนับถือกราบไหว้เอาไว้ก่อนอีกประการหนึ่ง ได้จะลึกถึงคำพูดของพระมหาสัปดาห์ ซึ่งเป็นผู้ถือเคร่งครัดในธุดงค์ เช่น ถือการอยู่ป่า ฉันอาหารแต่มื้อเดียว ถือผ้าบังสกุลเป็นวัตร ท่านได้ขอบภูบัตตัวของท่านอย่างนี้ตลอดชีพ

ในเรื่องนี้พระองค์ได้ทรงซักถามพระมหาทักษิณสสปว่า “ท่านเป็นผู้สืบอภิธรรมแล้ว ท่านขวนขวยเพื่อเหตุอะไร” พระมหาทักษิณตอบว่า “ข้าพระองค์มุ่งประโยชน์ของกุลบุตรผู้จะเกิดตามสุดท้ายภายนหลังไม่ได้มุ่งประโยชน์ส่วนตัว เมื่อข้าพระองค์ไม่ทำ อะเออกรีบเป็นตัวอย่าง เพราะการสอนคนนั้นถ้ามีตัวอย่างสอนได้ง่าย เปรียบเสมือนการสอนภาษาหนังสือเข้าทำแบบหรือรูปภาพประกอบการสอน เป็นเหตุให้ผู้เรียน เรียนได้สะดวกขึ้นอีกมาก ข้าพระองค์ประพฤติเช่นนี้ดังนิดกันนั้น”

เมื่อได้รับลักษณะของพระมหาทักษิณสสป ชี้่งได้ทูลตอบพระบรมศาสดาเช่นนี้ ก็สังสารพระมหาทักษิณ สสป ท่านอุตสาห์ตราชากติธรรมน ถ้าเปรียบในทางโลกท่านก็เป็นถึงมหาเศรษฐีครัวเดือนอนที่อนที่ดีๆ กินอาหารที่ประณีต ตรงกันข้าม ท่านกลับสู่อุตสาห์มานานลำบากอนกลางดิน กินกลางหญ้า ฉันอาหารก็ไม่ประณีต เปรียบเทียบตัวเราเสมอเมืองแคนี้ จะมาหาแต่ความสุขเสตัวแค่่ามิส กับบังเกิดความละอายใจ สำหรับพระมหาทักษิณ เวลาันท่านจะบริโภคอาหาร นั่ง นอน ในที่สวยงามเท่าไรก็ตาม ย่อมไม่มีปัญหาใดๆ ที่จะเป็นไปเพื่ออาสาภิเษสเลี้ยงแล้ว แต่ว่าเป็นของไม่เปลก ท่านกลับเห็นประโยชน์ที่จะเกิดแก่บรรดาสามัคคิชย

ฉะนั้น เรื่องราव่างๆ เหล่านี้ ล้วนแต่เป็นข้อสะกิดใจเรามานับตั้งแต่เริ่มนบวชในครั้งแรก

เมื่อพูดถึงเรื่องการอยู่บ้าน ก็เป็นของแบปลกประหลาดเตือนใจเรอยุ่มมาก เช่น บางคราวได้มองเห็นความตายอย่างใกล้ชิด และได้รับคำเตือนใจหลายอย่าง บางคราวก็เกิดจากคนในบ้าน บางคราวก็เห็นพุทธิการณ์ของสัตว์ในบ้าน สัญญาน มีตาแกะลายแก่สองคนผัวเมียพากันเป็ตกันมั่นยังในกลางดงใหญ่ เผอิญไปพบหมีใหญ่ตัวหนึ่ง ได้เกิดการต่อสู้กันขึ้น เมียหนึ่งขันตันไม้ทัน แล้วร้องตะโกนบอกผัวว่า “ถ้าสู้กันไม่ไหว ให้ลงนอนหงายนั่นๆ ทำเหมือนคนตายอย่างกระดูกกระดิก ฝ่ายผัวพอได้ยินเมียร้องนอนกอดดังนั้นก็ได้สติ แกงจึงแกล้งล้มนอนแพลงกลางพื้นดิน และนอนนั่นๆ ไม่ไหวตัว เมื่อหนีเห็นดังนั้นก็ขึ้นกรีบตัวตามแกะไว้ ปล่อยมือปล่อยต้นไม้ตระบบตากอกอึก เป็นแต่นองดูตาแกะที่กำลังนอนหงายอยู่นั้น ตาแกะก็ได้แต่นอนบริกรรมกวนใจได้กันเดียวว่า “พุทธ พุทธ” พร้อมหันนึกในใจว่า “เราไม่ตาย” หนึ่ก็ดึงขา ดึงศีรษะแกะ แล้วใช้ปากดันตัวแก่หางซ้ายหางขวา แกกที่ทำเป็นนอนตัวอ่อนไปป้ออนน้ำไม่ยอมฟื้น หนีเห็นดังนั้นก็คิดว่าตาแก่คงตายแล้ว มันจึงหนีไป ต่อจากนั้นสักครู่หนึ่งแกกถูกขึ้น เดินกลับบ้านกับเมีย คาดแพลงแกกได้รับคือหัวคลอกปอกปักแต่ไม่ตาย แกกสูรุปให้ฟังว่า “สัตว์ป่าต้องเป็นอย่างนี้ ถ้าเราเห็นว่าจะสู้ไม่ไหว ต้องทำตัวเหมือนคนตาย”

เมื่อเราได้ฟังแกเล่าแล้ว ก็ได้ความรู้ขึ้นอีกอย่างหนึ่งว่า คนตายไม่มีเครต้องการเรารอยู่ในป่าเราก็ควรทำตนเหมือนคนตาย ฉะนั้นเครจะว่าดีหรือชั่วประการได เราต้องนึงสบกาย วาจา ใจ จิตจะรอดตาย เป็นอุทาหรณ์เตือนใจได้อีกอย่างหนึ่งในทางธรรมะว่า “คนที่จะพ้นตาย ต้องทำตนเหมือนคนตาย” ก็เป็นกรณัลสติเตือนใจได้เป็นอย่างดี

อีกครั้งหนึ่ง ได้ไปพักอยู่ในดงใหญ่แห่งหนึ่ง วันหนึ่งเวลาเข้าสายๆ ได้พาลูกคิชย์ออกบินนาต พอดีนฝนตกไป ได้ยินเสียงแม่ไกรร้อง “กะต้ากๆ” ฟังเสียงดูเป็นเสียงไก่แม่ลูกอ่อน เพราะเมื่อสั่งเสียงร้องแล้ว ไม่ยอมบิน จึงให้ลูกคิชย์วิงไปดูแม่ไก่ตักใจกับน้ำข้ามต้นไม้สูงหนึ่งไป เห็น

ลูกไก่วงอุ่นทลายตัว มันพากันวิ่งหนีเข้าไปซุกซ่อนตัวอยู่ในกองใบไม้ร่วง แล้วทุกตัวก็นั่งเงียบ ไม่ยอมให้ตัวไม่ยอมกระดูกกระดิก เมื่อจะเอาไม้คุยเขี่ยดู ก็ไม่ยอมกระดูกกระดิก เด็กลูกคิชัยไปหาอยู่พักหนึ่ง ไม่ได้พบลูกไก่เลยแม้แต่ตัวเดียว แต่เรานึกในใจว่ามันไม่ได้หนีไปไหนแต่มันทำตัวเหมือนใบไม้ร่วง ในที่สุดลูกไก่ตัวนิด ๆ จับไม่ได้สักตัวเดียว เรื่องนี้ก็เป็นเหตุให้นึกถึงสัญชาติญาณ การป้องกันภัยของสัตว์ ว่ามันก็มีวิธีการที่คลาด มันทำตัวของมันให้ลงบ ไม่มีเสียงในกองใบไม้ร่วง จึงได้เกิดการนึกเบรียบเทียบขึ้นในใจตนเองว่า “ถ้าเราอยู่ในป่า ทำจิตให้สงบไม่ไหวตัวหนีเดียว กับลูกไก่ เราต้องได้รับความปลอดภัย พื้นความตายแน่นอน” ก็เป็นคติเตือนใจได้อีกเรื่องหนึ่ง

นอกจากนี้ เมื่อนึกถึงธรรมชาติอื่น ๆ เช่น ต้นไม้ เก้าวย์ สัตว์ป่า แต่ละอย่างเหล่านี้ ล้วนเป็นเครื่องปลูกใจได้เป็นอย่างดี เช่น เก้าวย์บางชนิดพันตันไม่มีเลี้ยงไปทางทิศทางอื่น ต้องพันเลี้ยงไปทางทักษิณาวัตรเสมอ สังเกตเห็นเช่นนี้ก็มาระลึกถึงตัว หากเราจะทำจิตให้ก้าวไปสู่ความดีอันยิ่งใหญ่ เราต้องเอาอย่างเก้าวย์คือเดินทางทักษิณาวัตร เพราะพระพุทธองค์ได้ทรงแสดงว่า “กาขกนุ่ม วจกนุ่ม โนกนุ่ม ปักกุข่อม” จะนั้น เราต้องทักษิณาวัตร คือเวียนไปทางทักษิณเสมอ นั้นคือเราต้องทำตนให้เหนื่อยกิเลสที่จะลุกตามใจมิชอบนั้น เรากลับเก้าวย์ไม่ได้ ต้นไม้บางชนิดแสดงความสงบให้เราเห็นด้วยตา ที่เราเรียกว่า “ต้นไม้นอน” ถึงเวลากลางคืนมันหุบใบ ทุบก้าน เมื่อเราไปนอนอยู่ใต้ร่มไม้ต้นนั้น จะมองเห็นดาวเดือนอย่างนัดในเวลากลางคืน แต่พอถึงเวลากลางวันแผ่ก้านแผ่ใบอย่างนี้ก็มี เรื่องหล่านี้ก็ล้วนเป็นคติเตือนใจว่า ขณะเราแหงสมอาทิตย์บนตากว้างนั้น ก็ให้หลับแต่ตา ส่วนใจเราต้องให้สว่างใส่ เหมือนต้นไม้นอนในเวลากลางคืน ซึ่งใบไม้ปิดตาเรา เมื่อระลึกนึกคิดได้อย่างนี้ ก็ได้ແลเห็นประโยชน์ของการอยู่ป่า จิตใจก็เกิดความหัวหาญ ธรรมะธรรมโมที่ได้เรียนมาหรือที่ยังไม่ได้เรียนรู้ ก็ได้ผุดมีขึ้น เพราะธรรมชาติเป็นผู้สอน จึงได้มานึกถึงหลักวิทยาศาสตร์ของโลกที่ทุกประเพกันทำฤทธิ์ทำเดชต่าง ๆ นานา และทำได้อย่างสูง ๆ น่ามหัศจรรย์ ล้วนแต่ไม่ปรากฏว่ามีตำราในโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยมาแต่ก่อน นักวิทยาศาสตร์พากันคิดได้จากหลักธรรมชาติ ซึ่งปรากฏมีอยู่ในโลกนี้หักล้า รามาหวานคิดถึงธรรมะก็มีอยู่ตามธรรมชาติเหมือนวิทยาศาสตร์นั้นเอง เมื่อคิดได้อย่างนี้ก็หมดห่วงในเรื่องการเรียนแล้วมาระลึกถึงพระพุทธเจ้าและพระสาวกทั้งหลาย ล้วนแต่ได้เรียนสำเร็จจากหลักธรรมชาติทั้งนี้ไม่ปรากฏว่าเคยมีตัวรับตำรามาแต่ก่อน

ด้วยเหตุผลต่าง ๆ ดังได้กล่าวมาข้างต้นนี้ ตัวเรามีจิตใจทางแบบ และตำราต้นไม้บางชนิดมันนอนกลางคืนแต่ตื่นกลางวัน บางชนิดก็นอนกลางวันแต่ตื่นกลางคืน สัตว์ป่าก็เช่นเดียวกัน นอกจากนั้นยังได้ความรู้จากพุทธชาติ ซึ่งมันคลายร้อนตัวของมันออก บางชนิดก็เป็นประโยชน์แก่ร่างกาย บางชนิดก็เป็นโทษแก่ร่างกาย อาทิเช่น บางครัวเรามีไข้เมื่อเข้าไปอยู่ใต้ต้นไม้บางชนิดอาการไข้ก็หายไป บางครัวเรานายดี แต่พอเข้าไปอยู่ใต้ต้นไม้บางชนิด อาการไข้กลับมาอีก อาการไข้หายตัวทิวาน้ำ แต่พอเข้าไปอยู่ใต้ต้นไม้บางชนิด อาการไข้กลับมาอีก อาการไข้หายตัวจากพุทธชาติเช่นนี้ เป็นเหตุให้นึกถึงแพทย์แผนโบราณ ซึ่งนิยมสร้างรูปถุษไว้เป็นที่เคารพบูชา ถ้าเช่นนี้ไม่เคยได้เรียนตำรา咽มาแต่ก่อน แต่มีความสามารถสอนแพทย์แผนโบราณให้รู้จัก

ยารักษารโครได้ โดยวิธีการเรียนธรรมชาติโดยทางจิตเหมือนอย่างตัวเราเนื่อง น้ำ พื้นแผ่นดินหรืออากาศธาตุก็เช่นเดียวกัน

ฉะนั้น เมื่อทราบเรื่องราव่างๆ เหล่านี้ เราก็ไม่ค่อยจะสนใจในเรื่องยารักษารโคร คือเห็นว่า มันมืออยู่ที่ไป ส่วนที่ว่าเราจะรู้หรือไม่รู้ อันนั้นเป็นเรื่องของตัวเราเอง นอกจากนั้นยังมีคุณความดี อย่างอื่นที่จะต้องบริหารตัวเอง นั่นคืออำนาจแห่งดวงจิตที่สามารถทำให้สงบบรรลุผลได้เท่าไร ก็ยิ่งมี คุณภาพสูงขึ้นไปยิ่งกว่าน้อกหลายสิบเท่า ซึ่งเรียกว่า “ธรรมโภสต”

สรุปแล้ว คุณประโยชน์ที่ได้รับในเรื่องการอยู่ป่าที่สังดเพื่อปฏิบัติทางจิตนี้ เห็นจริงตัด ข้อสงสัยในคำสอนของพระศาสดาได้เป็นข้อๆ ด้วยเหตุนี้ เราจึงยอมปฏิบัติตนเพื่อ “วิปัสสนาธุระ” ตลอดไปจนกว่าชีวิตจะหมด

ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นเนื่องในการได้ปฏิบัติทางจิตนี้ ถ้าจะนำมาพรรณนา ก็มีอยู่มากมาย แต่จะขอกล่าวแต่เพียงสั้นๆ เสมอเพียงเท่านี้

ธรรมโอวาท

- คนที่จะพัฒนา ต้องทำตนเหมือนคนตาย
- คนกลัวตายจะต้องตายอีก
- ผู้ที่จะพ้นจากภัยต้องเข้าไปอยู่ในภัย ผู้ที่จะพ้นจากชาติต้องรู้เรื่องของตัว จึงจะ เป็นไปได้
- ถ้าทุกคนมีความคิดเห็นถูกต้อง การปฏิบัตินั้นเป็นเหตุไม่เหลือวิสัย
- ขณะเรานั่งสมาธิหลับตาหวานานั้น ก็ให้หลับแต่ตา ส่วนใจเรายังต้องให้สว่างใส่

ผู้จะต้องถึงมรรคผลนิพพานได้นั้น จะต้องทำทางใจ ถ้าไม่ทำทางนี้แล้ว จะทำการกุศลสัก เท่าไร ก็ถึงมรรคผลนิพพานไม่ได้ นิพพานนี้จะต้องถึงด้วยข้อปฏิบัติทางใจเท่านั้น ที่เรียกว่า ศีล สามัช ปัญญา ศีลเป็นเหตุแห่งสามัช สามัชเป็นเหตุแห่งปัญญา ปัญญาเป็นเหตุแห่งวิมุตติ สามัช เป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นที่ตั้งแห่งปัญญาและญาณ อันเป็นองค์สำคัญของมรรค แต่จะขาดสามัชไม่ได้ ถ้าขาดแล้วก็ได้แต่จะคิดๆ นึกๆ เอา ฟังช้านไปต่างๆ ปราศจากหลักฐานสำคัญ

สามัชเปรียบเหมือนตะปู ปัญญาเปรียบเหมือนด้อนที่ตอกตะปู ถ้าตะปูเอียงไปด้านก็ตี ผิดๆ ถูกๆ ตะปูนั้นก็ไม่ทะลุกระดานนี้ฉันใด ใจเราจะบรรจุธรรมเข้าสูงทะลุโลกได้จะต้องมีสามัช เป็นหลักก่อน แล้วจึงเกิดญาณ ญาณนี้จะได้แต่คนทำสามัชเท่านั้น ส่วนปัญญาอ่อนเมื่อยังหัวไปแก่คน หัวหลาย แต่ไม่พ้นจากโลกได้ เพราะขาดญาณ ฉะนั้นท่านหัวหลายควรสนใจ อันเป็นทางพันทุกข์ถึง สุขอันไฟบุญ

ปัจฉิมบท

ฉะนั้น ชีวิตความเป็นมาของตน ก็ได้คิดมุ่งอยู่อย่างนี้เรื่อยมา นับตั้งแต่ได้ออกปฏิบัติใน ทางวิปัสสนากรรมฐานมาแต่ พ.ศ. ๒๕๖๗ จนถึง พ.ศ. ๒๕๖๙ นี้ได้อบรมสั้งสอนหมู่คณะสานุศิษย์

ในจังหวัดต่างๆ ได้สร้างสำนักให้ความสะดวกแก่พุทธบริษัท เช่น จังหวัดจันทบุรี ๑ สำนักการสร้างสำนักนี้มีอยู่ ๒ ทาง คือ

๑. เมื่อลูกคิชัยได้ก่อร่างสร้างตัวขึ้น ยังไม่สมบูรณ์ก็ช่วยเป็นกำลังสนับสนุน

๒. เมื่อเพื่อนผู้ได้дарิสร้างขึ้นยังไม่สำเร็จ บางแห่งก็ขาดพระ ก็ได้ส่งพระที่เป็นคิชัยไปอยู่ประจำต่อไป มีบางสำนักครูบาอาจารย์ได้ไปผ่านและสร้างขึ้นไว้แต่กาลก่อน ก็ได้เดินทางไปเยี่ยมและอบรมหมู่คณะเรื่อยมา จนบัดนี้ จังหวัดจันทบุรี ๑ แห่ง นครราชสีมา มีสำนักปฏิบัติ ๒-๓ แห่ง ศรีสะเกษ ๑ แห่ง สุรินทร์ก็มีเป็นเพื่อนกรรมฐานหันนั้น อุบลราชธานีมีหลายแห่ง นครพนม ลพบุรี อุดรธานี ขอนแก่น เลย ชัยภูมิ เพชรบูรณ์ ปราจีนบุรี ระยอง ตราด ลพบุรี ชัยนาท ตาก นครสวรรค์ พิษณุโลก เป็นวัดที่ผ่านไปอบรมชั่วคราว ไม่มีสำนัก สระบุรี ๑ แห่ง อุตรดิตถ์ ก็เป็นจุดผ่านไปอบรม ล้ำปาง เชียงราย เชียงใหม่ นครนายก นครปฐม ได้ผ่านไปอบรมชั่วคราวยัง ไม่มีสำนัก ราชบุรีได้ผ่านไปอบรมยังไม่มีสำนัก เพชรบุรี มีพระเน reproเพื่อนผู้ตั้งสำนักไว้บ้าง ที่ประจวบคีรีขันธ์ได้เริ่มสร้างสำนักที่อำเภอหัวทิbin ชุมพรมีสำนักอยู่ ๒-๓ แห่ง สุราษฎร์ธานี ผ่านไปอบรมชั่วคราวไม่มีสำนัก นครศรีธรรมราช ก็ผ่านไปอบรมมีสำนักขึ้นก็กรว้างไป พทลุง มีคิชัยผ่านไปอบรมยังไม่มีสำนัก สงขลา มีสำนักที่วิเวกทalyแห่ง ยะลา มีคิชัยไปเริ่มอบรมไว้เป็นพื้น และได้เดินไปอบรม ๒ ครั้ง

ระหว่างออกพรรษาได้ลัญจรอไปเยี่ยมคิชัยเก่า ๆ ของครูบาอาจารย์ที่เคยไปพักผ่อนมาแล้ว ก็ได้ไปอยู่เสมอมาได้ขาด บางคราวก็ได้หลบหลีกไปบำเพ็ญประโยชน์ส่วนตัวบ้าง นับตั้งแต่ได้อุปสมบทมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๖๘ แต่มาสวัสดิ์ตีใหม่ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๗๐ จำเดิมเต้นนมาปีแรกที่ได้สวดมนต์แล้วได้อยู่จำพรรษาที่จังหวัดอุบลราชธานี ๖ พรรษา มาจำพรรษาวัดสารปทุมพระนคร ๓ พรรษา ไปจำพรรษาอยู่ที่เชียงใหม่ ๒ พรรษาจำพรรษาที่จังหวัดนครราชสีมา ๒ พรรษา จังหวัดปราจีนบุรี ๑ พรรษา มาสร้างสำนักที่จันทบุรี จำพรรษาอยู่ ๑๔ พรรษา ต่อจากประเทโภินเดียผ่านประเทโภมา ไปจำพรรษาที่วัดคุณเมด จังหวัดสงขลา ๑ พรรษา จากนั้นได้จำพรรษาที่วัดบรมนิวาส ๓ พรรษา สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (อ้วน) มรณภาพแล้วได้ออกไปจำพรรษาอยู่วัดอโศการาม ๔ พรรษา พรรษาที่ ๔ นั้นตรงกับปี พ.ศ. ๒๕๙๒ หลวงพ่อเริ่มอาพาธหนัก ตั้งแต่วันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๕๙๒ กระทั่ง พ.ศ. ๒๕๙๔ ท่านเจึงถึงแก่மรณภาพในวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๙๔ รวมอายุ ๕๔ ปี ๓ เดือน



ก้ายเหมือนเรือ ใจเหมือนนายเรือ ถ้านายเรือไม่รับการฝึกหัด
ชำนิชำนาญ หรือประมาทไป ก็จะพาเอาเรือไปเป็น
อันตรายเสีย ต่อเป็นผู้ได้ศึกษาและมีสติ จึงจะสามารถพาไปถึงท่า

หลวงปู่ศรีจันทร์ วนฺวนາໂກ

แผนที่แสดงที่ตั้ง วัดศรีสุธรรมราวาส อำเภอเมือง จังหวัดเลย

ສາທາລະນະປະຊຸມໄຕຍປະຈາກລາວ



ແກ້ວມນີ້ສຳ ມາວິທຍາລັ້ອນແກ່ນ



ເສັ້ນທາງ

ສະບັບຕາຫຼາມ
ຕາມຈຳນວດ

หลวงปู่ศรีจันทร์ วนูนาໂກ

ວັດສະຖທາວາສ (ເລຍທລງ) ອ.ເມືອງ ຈ.ເລຍ

ชาຕິກຳເນີດແລະຂົວົວປຸ້ມວັຍ

หลวงปู่ศรีจันทร์ วนูนาໂກ ຂໍອເດີມ ສຣີຈັນທີ ຈັນທີຫລ້າ ເກີດເມື່ອວັນພຸດ
ຊື້ ອົນ ດຳ ເດືອນຍີ ປີມະໂຮງ ພ.ສ. ๒๕๔๗ ຊຶ່ງຕຽງກັບວັນທີ ១៨ ມັງກອນ ພ.ສ. ๒๕๔๗ ເກີດ ຄີ
ນ້ຳນັກເກີດ ຕຳບລວງສະພຸງ ອໍາເກວັງສະພຸງ ຈັງຫວັດເລຍ ບິດາຂອງທ່ານຊື່ອ ອານາທີ່ ເພີ້ຍຄູທີ່ (ລີ
ຈັນທີຫລ້າ) ມາຮາດຂອງທ່ານຊື່ອ ນາງຕູ້ ຈັນທີຫລ້າ ທ່ານหลวงปູ້ສຣີຈັນທີ່ເປັນບຸຕົກນທີ່ ១២ ຕະກູລ
ຈັນທີຫລ້າເປັນຄຽບຄວາມທີ່ອຸດມສມບູຮຸນນຳມາກ ມີຈຳນະຄູາຕິມືຕຽມກາມຍາ ເພວະບິດາຂອງທ່ານหลวงປູ້ເປັນ
ເພີ້ຍ ຊຶ່ງເປັນຊື່ອຕໍ່ແທນຂອງຂ້າຮາຊາກ ໃນການຄື່ສານ

ນັ້ນໄດ້ວ່າหลวงປູ້ສຣີຈັນທີ່ วนູ້ນາໂກ ເປັນບຸຕົກຂອງຂ້າຮາຊາກໄທຢູ່ໃນຢຸດທີ່ນັ້ນເອງ ແລະ
ທ່ານໄດ້ທ່າຄຸນປະໂຍ້ນແກ່ປະເທດຈາຕີໃນຫຼານະທີ່ທ່ານເປັນຄົນໄທຢູ່ກົນທີ່ອ່າຍ່າມເກີຍຮົດ

หลวงປູ້ສຣີຈັນທີ່ ສມຍເປັນເຕັກເລື້ອງ ອູ້ ທ່ານໄດ້ຮັບຄວາມອຸ່ນຈາກບິດາແລະມາຮາດລອດ
ຈຳນະວັດທີ່ນັ້ນທີ່ ພອຍໆໄດ້ເກັນທີ່ເຂົ້າໂຮງເຮັດວຽກ ບິດາຂອງທ່ານໄດ້ນໍາໄປຝາກເພື່ອຄື່ກົນເລົາເຮັດວຽກ ຄີ
ໂຮງເຮັດວຽກຈຳອໍາເກວັງສະພຸງ ຈັງຫວັດເລຍ

ໃນຂົວົວປຸ້ມວັຍ ທ່ານສາມາດຄື່ກົນເລົາເຮັດວຽກໄດ້ໃນເກັນທີ່ເພື່ອໃຊ້ ກິຣີຍາມາຫາຫອງທ່ານນັ້ນ
ຕາມປັກຕິແລ້ວ ເປັນເຕັກທີ່ເຂົ້ອັ້ນປົດມາຮາດແລະຈຳນະວັດທີ່ນັ້ນເສມອ ເມື່ອມາໄດ້ອ່າຍ່າໂຮງເຮັດວຽກ ຈຶ່ງເປັນທີ່ຮັກໃກ່ຈະ
ຈາກຄຽບຈາກຍົບຍາຍົບ ທ່ານເປັນຄົນເຜີຍນ ພູດນ້ອຍມີສົດປັບປຸງນູາມາແຕ່ເຕັກ ຈົດໃຈຂອງທ່ານນັ້ນມີຄວາມ
ເມື່ອຕາ ປຣານີ ອ່ອນໂຍນ ມີຄວາມສັງສາຮັດຕັ້ງໄມ່ຂອບການເນີຍດເນີຍ ໄນໄວ່ມີນຸ່ຫຍໍ່ທີ່ຮັດຕັ້ງ ທ່ານມີຄວາມ
ເຂົ້າໃຈວ່າ ຖຸກຫົວົວທີ່ເກີດມາ ຍ່ອມີຄວາມຮັກຕ້າວກລັວຕາຍ ກລວ້າຈົນ ກລວ້າໄຊ້ດ້ວຍກັນທົມທັງສັນ ດັ່ງນັ້ນ
ກາຮັດວຽກເນີຍດເນີຍກັນຈຶ່ງເປັນເຫດຸໃຫ້ຜູ້ຄູກເນີຍດເນີຍເກີດທຸກໆເວທິນ ມີເວກຮຽມຕ່ອກັນທາທີ່ສັນສຸດລົງໄມ່

ส่วนผู้เบียดเบียนผู้อื่น ก็ไม่มีความสุข เกิดทุกข์ มีบาปกรรมอึกหั้งยังส่งผลให้ได้รับทุกข์เวทนา เช่นกัน จะนั่นความคิดเช่นนี้ ทำนจึงพึงระวังไม่ให้เกิดบาปกรรมและระวังมาตั้งแต่สมัยเด็กจนได้บรรพชาอุปสมบท

การศึกษาของท่านสามารถเรียนจบชั้นประถมบริบูรณ์ (ชั้น ป.๓) ในสมัยนั้น

ชีวิตสมณะ การแสวงหาธรรมและปฏิปิทา

ในกาลต่อมา หลวงปู่ศรีจันทร์ ได้ความคิดเห็นจากบิดามารดาของท่านให้เพิ่มวิชาความรู้เพื่อจะได้นำความรู้นั้น มาประกอบกิจชีวิตอันดีงาม

การศึกษาในสมัยนั้น ยังไม่กว้างขวางอย่างเช่นปัจจุบัน ถ้าบุคคลใดมีความประสงค์ที่จะก้าวหน้าต่อไป ก็จำเป็นอยู่ที่จะต้องศึกษาในแหล่งนักประชัญญาชนบันทิต ซึ่งเป็นวัดวาอารามนั้นเองที่เป็นแหล่งศึกษาแก่กุลบุตรผู้หังความเจริญ

ใน พ.ศ. ๒๔๑๖ ท่านได้เข้าบรรพชาเป็นสามเณร ณ วัดศรีมหาธาตุ ต่ำบลังสะพุง อ่าเภอ วังสะพุง จังหวัดเลย ในวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๑๖ ได้รับความเมตตาจากพระครูหาดเป็นพระอุปัชฌาย์ ขณะนั้นท่านมีอายุได้ ๑๕ ปีเต็ม เนื่องจากได้บวชเป็นสามเณรแล้ว ท่านมีจิตใจรักในทางศึกษามากอยู่แล้ว ท่านจึงเข้าศึกษาทางด้านพระปริยัติธรรม

การศึกษาพระวินัยนั้น ท่านมีความสนใจมากในการศึกษาด้านการปกครองหมู่คณะ ท่านจึงได้ออกเดินทางมาอยู่จำพรรษาที่กรุงเทพฯ และได้พำนักที่วัดลัมพันธวงศ์

ภายหลังท่านได้รับความเมตตาอันสูงสุดให้ได้ แบรณุตติเป็นสามเณรฝ่ายธรรมยุตมีวันที่ ๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๑๒ โดยได้รับพระเมตตาจากพระเดชพระคุณ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ (ม.ร.ว.ชื่น สุจิตติ นพวงศ์) เป็นพระอุปัชฌาย์อาจารย์ พระนหารัตนังคกอาจารย์ เป็นพระกรรมวาจาจารย์

หลวงปู่ศรีจันทร์ (ในสมัยเป็นสามเณร) ท่านได้มานะพยายามเป็นยิ่งวัด ศึกษาธรรมวินัย อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะท่านได้รับความอ่อนดุจากพระอุปัชฌาย์อาจารย์และครูบาอาจารย์ผู้ฝึกสอน จนมีความรู้ความเข้าใจขึ้นอีกมากมาย และยังเป็นที่ไว้วางใจจากครูบาอาจารย์เป็นพิเศษ

สมัยที่เป็นสามเณรศรีจันทร์ จันทิหล้า นั้น ท่านได้เข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ อยู่ในหมู่ของนักบวชนั้นท่านเป็นบุคลที่รักความสงบมีความเมตตาปราณี กิริยาจาริเรียบร้อยรู้จักบาน-บุญ-คุณ-โถะ รู้จักนอบน้อมผู้ใหญ่กว่า และยังเป็นบุคคลที่เกิดมาในสกุล “พี้” คนหนึ่งจริยาขันธนิลัยจึงได้รับการอบรมมาจากการบิดามารดาและบรรดาญาติพี่น้องของท่านมาก่อน จึงเป็นเหตุให้ท่านเรียบร้อยอนุนัติ ภัยจากาที่แสดงออกมาเป็นที่พึงจิตพึงใจแก่ผู้พบเห็นและผู้ที่อยู่ใกล้ชิด

เมื่อได้บรรพชาอุปสมบทเข้ามาในทางพระพุทธศาสนา และได้มาอยู่จำพรรษาใกล้ชิดกับครูบาอาจารย์ที่เป็นมหาราชนบันทิตและท่านนักประชัญญาทั้งหลายในกรุงเทพฯ ตลอดจนถึงความเจริญก้าวหน้ามีเหตุมีผลได้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย ท่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประกาศสอนสั่งไว้แล้วท่านยังได้มาอยู่ใกล้ชิดรับใช้พระอุปัชฌาย์อาจารย์ คือ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า

กรมหลวงชรบุญราษฎร์ (ม.ร.ว.ชื่น สุจิตติ นพวงศ์) และยังมีพระเดชพระคุณเจ้าอีกหลายพระองค์ที่ประกอบด้วยสติปัญญาอันแหลมคมรอบตู้ในพระธรรมวินัย ท่านเจึงได้นอบน้อมจดจำมาเป็นเยี่ยงอย่างใส่ใจถึงลักษณะท่านมาตลอด ความที่หลวงปู่ศรีจันทร์ วัฒนาโก หรือวนณาโกภิกขุ ขณะศึกษาเล่าเรียนอยู่ ณ สำนักวัดสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานครในสมัยนั้น ท่านได้พยายามศึกษาวิชาครุผู้จะดำเนินตามครูบาอาจารย์ไว้ ดังบทความที่สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ติสสເගຣ ນິພນົງไว้ ณ วัดบรมนิวาส กรุงเทพฯ ดังนี้...

ครู.. “อันธรรมควร์ผู้เป็นกรุ เมื่อจะทำการสอนควรบำเพ็ญพรหมวิหารธรรมให้มีก่อนแล้วจึงจะสอนภัยหลัง” พระมหาวีรวงศ์ ๔ อย่างก็คือ

๑. เมตตา...คุณข้อนี้ ได้แกettั้งใจส่งความรักใคร่ไปให้ผู้อื่น ถอนความเกลียดชังแก่ผู้อื่น
๒. กุณາ...คุณข้อนี้ ได้แกettั้งใจช่วยทุกข์ของผู้อื่น
๓. มุทิตา...ได้แก่ ตั้งใจยินดีต่อผู้อื่น ในเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดีปได้ดี ถอนความริษยาลาภผลจากผู้อื่น...
๔. อุเบกขา...คุณข้อนี้ ได้แก่ ตั้งใจวางเฉยในเหตุการณ์ทั้งมวลแต่มิใช่เฉยอย่างปราศจากสติ คือ เฉยกในเมื่อได้ไวารณ์เห็นว่าหมดอำนาจเมตตา กรุณा และมุทิตาที่ได้ແแปลแล้ว จึงเฉย

คุณหัง ๔ ประการนี้ เมื่อผู้เป็นครูบำเพ็ญให้เกิดมีย่ออมเป็นที่ตั้งแห่งความรักเคารพนับถือของผู้ฟังและเป็นผู้คลายในเชิงปรารถนา ท่านมีความสัมภ័ตจากครูบาอาจารย์ หมั่นศึกษาหาความรู้ใส่ใจของท่านไว้เป็นอันมากและวิธีการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นระเบียบวินัย แผนศึกษาอบรม การปักครองหมู่คณะ ความรู้เหล่านี้หลวงปู่ศรีจันทร์ ได้มารับประ淳หมู่คณะที่ท่านรับผิดชอบนำความสงบสุขเจริญรุ่งเรือง ในที่สุดขณะที่ท่านเป็นสามเณรท่านสามารถสอนนักธรรมชั้นตระรุ่งนักธรรมโภทีที่สานมหลวงได้ชื่นเป็นปี พ.ศ. ๒๕๖๖ ต่อมาท่านได้อุปสมบทอโดยได้รับความเมตตาธรรมเป็นครั้งที่สอง จากสมเด็จพระอุปัชฌาย์อาจารย์ของท่าน โดยได้เข้าอุปสมบทเป็นพระภิกขุสงฆ์ ณ วัดสัมพันธวงศ์ ตำบลสัมพันธวงศ์ อ世家สัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร โดยสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชรบุญราษฎร์ (ม.ร.ว.ชื่น สุจิตติ นพวงศ์) เป็นพระอุปัชฌาย์อาจารย์ พระมหารัชชานักอาจารย์ เป็นพระกรรมวาจาอาจารย์ เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๗

ภายหลังจากอุปสมบทเป็นพระภิกขุสงฆ์ เจริญข้อวตรพระธรรมวินัย ตามแบบฉบับท่านผู้รู้ทั้งหลาย อันเป็นเกียรติประวัติแก่ท่านในการต่อมาแล้ว หลวงปู่ศรีจันทร์ ท่านได้มีความพยายามที่จะศึกษาหาความรู้แก่ตนเองได้มากขึ้น ในพระชาปี พ.ศ. ๒๕๖๗ หลวงปู่ศรีจันทร์ วัฒนาโก ท่านได้พยายามศึกษาพระธรรมวินัยอย่างยิ่งวดีไม่ปล่อยเวลาไปโดยเปล่าประโยชน์ ท่านได้ใช้เวลาส่วนมากทุ่มเทให้แก่การศึกษา ท่านพยายามสนองพระเดชพระคุณของพระอุปัชฌาย์อาจารย์ ที่พระเดชพระคุณเมตตาพึงหวังในตัวของท่านไว้ ความพยายามที่เกิดจากกำลังใจที่ครูบาอาจารย์คือ

ส่งเสริมท่านนี้ เป็นผลลัพธ์ของการย่างง่ายดายในปีเดียวกันคือ หลวงปู่ศรีจันทร์ วัฒนาโก สามารถสอบนักธรรมชั้นเอกในสนามหลวงได้เมื่อ พ.ศ.๒๕๖๗ นั่นเอง หลวงปู่ศรีจันทร์ วัฒนาโก สมัยอยู่จำพรรษาที่วัดสัมพันธวงศ์กรุงเทพฯ แม้ว่าท่านจะมีการศึกษาทางด้านพระปริยัติธรรม แต่ส่วนหลักของจิตใจท่านในยามนั้นหลวงปู่มีความสนใจ ประพฤติปฏิบัติภารณะธรรมมาก และท่านได้เริ่มต้นปฏิบัติทางด้านพระกรรมฐานที่วัดสัมพันธวงศ์อีกด้วย สามารถการทำควบคู่กันไปอย่างได้ผล และมีความชำนาญในสามธิกาณามาก

ท่านได้อีกข้ออวยพรไว้อย่างเคร่งครัด เช่น ฉันในบำเพ็ญ รักษาความสันโดษ ไม่ชอบคลุกคลีกับหมู่คณะ ถ้าแม้ยามใดว่างจากภารกิจอื่นแล้ว หลวงปู่ศรีจันทร์จะเข้าที่บำเพ็ญเพียรภารณ์หันที่ ดังนั้นก่อนที่จะหันเข้าไปอบรมอยู่กับหลวงปู่มั่น ภูริทตโต นั้นหลวงปู่ศรีจันทร์ พอมีความเข้าใจในการปฏิบัติมาบ้างแล้วในช่วงแรก ๆ อย่างไรก็ตามหลวงปู่ศรีจันทร์ได้ศึกษามาเป็นตัวหนังสือในเชื้อชุดวงศ์ตระ ขณะที่ศึกษาปริยัติธรรม แต่ท่านถือหลักที่ว่ามีความเชื่อธรรมคำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้า หลวงปู่ศรีจันทร์จึงพิสูจน์และมีความรู้จริงดังการที่ได้พิสูจน์มาแล้วนั้น หลวงปู่ศรีจันทร์ วัฒนาโก สมัยเป็นพระมหาได้เทียบด้วยสติปัญญาแล้วว่า “เป็นสถานที่ที่ควรตั้งมหาวิทยาลัย และเป็นวิชาที่ควรบรรจุเข้าในหลักสูตรมหาวิทยาลัยทางโลก”

ชุดงค์วัตร ๑๓ กับขันธ์วัตร ๑๔ ในทางพระศาสนาสามารถเป็นได้ทั้งสถานที่ตั้งมหาวิทยาลัย และหลักวิชาแห่งมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยแยกออกจากชุดงค์บ่างข้อที่ควรเป็นสถานที่มหาวิทยาลัยแห่งการบำเพ็ญภารณะศึกษาตามควร

คือข้อถือการอยู่ป่าเป็นวัตร อยู่รักษาอยู่ในตัวร่มไม่มีเป็นวัตร อยู่ป่าซึ่งเป็นวัตรการเยี่ยมป่าซึ่งเป็นวัตร สถานที่ควรอนุโลมเข้าในที่เหล่านี้ก็ควรอนุโลมได้ เช่นถ้าเงื่อมผ้า เรื่องว่างที่ปราศจากคนอยู่อาศัยเป็นต้น” แต่หลวงปู่ศรีจันทร์ วัฒนาโก ท่านถือว่าท่านเป็นพระสงฆ์ ท่านจึงมั่นในการประพฤติ จึงจำเป็นอยู่ที่จะต้องลงเคราะห์เข้าในหลักธรรมของพระพุทธเจ้า เช่น การถือผ้าบังสกุล เป็นวัตร การถือเฉพาะผ้าสามผืนเป็นวัตรการบินนาตามเป็นวัตร การฉันในบำเพ็ญเป็นวัตร การฉันเดียวในวันหนึ่ง ๆ เป็นวัตรการห้ามภัตต์ที่ตามมาที่หลังเป็นวัตร การไม่พกอนเป็นคืน ๆ ไปเป็นวัตรกรรมฐาน ๔๐ ห้อง ซึ่งเป็นหลักวิชาทางภาคปฏิบัติ ก็สังเคราะห์เข้าด้วยกับชุดงค์ภาควิชาการ

สรุปแล้ว พระพุทธศาสนาเป็นความสมบูรณ์ด้วยวิชาในแขนงต่าง ๆ เป็นมหาวิทยาลัยศาสนาแต่พระบรมศาสดาสัมมาลัมพุทธเจ้า ที่เริ่มประกาศธรรมสอนโลกหลวงปู่ศรีจันทร์ จึงเข้าใจในหลักนี้ และมีความสนใจเป็นพิเศษ ส่วนการศึกษาทางโลกนั้นท่านก็สามารถเรียนรู้ได้คือ...

๑. ท่านเป็นนักปการอง
๒. ท่านเป็นนักพัฒนา
๓. ท่านเป็นนักปฏิบัติธรรม

ความจริงทั้งหลายเหล่านี้เป็นที่ประจักษ์แก่ท่านพระเดชพระคุณ ครูบาอาจารย์ทั้งหลาย ตลอดจนศิษยานุศิษย์ที่เคารพนับถือมาเป็นอย่างดียิ่ง

หลวงปู่ศรีจันทร์ ในฐานะที่ทำน้ำดื่มสมณเพศอย่างสันโดษ ท่านออกบิณฑบาตทุกวัน ฉันเชกอวันละเมื่อเดียว ไม่เคยแปรเปลี่ยนความตั้งใจเดิมตลอดเวลาอันยาวนานความสนใจในเรื่องพระกรรมฐานนี้ทำให้ท่านได้นุบบั้นเป็นมั่นสการหลวงปู่มั่น ภูริทตโต และได้ฝึกตนเป็นคิชช์ในสายพระกรรมฐานรูปหนึ่ง หลวงปู่ศรีจันทร์ ได้รับอุบัติธรรมจากพระอาจารย์ไหญ์มั่น ภูริทตโต ในแนวทางปฏิบัติทางจิตโดยอาศัยการเจริญสมณธรรมในปางพิงพระ เพราะเราชาวพุทธทุกคนมีความกล้าที่จะยืนยันได้ว่า ความรู้ความสามารถที่ได้รับมาอย่างเต็มภาคภูมินั้นเป็นหลักสูตรในปาง

พระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงอ่านวยการสร้าง และการสอนด้วยพระองค์เอง และพระองค์ทรงรับสั่งพระสาวกทั้งหลายให้สั่งสอนแทนในสมัยนั้น ย่อมหมายถึงหลักวิชาที่ล้าเลิศในโลกไม่มีวิชาใดเสมอเหมือนในไตรกานต์ มนุชช์ เทวดา อินทร์พรหม ยมยักษ์ ต่างก็มีความเคราะพนั้นกือยกย่องพระพุทธเจ้าว่า เป็นครูเอกในสามกํา ดังในบทพระพุทธคุณว่า สัตตา เทเวনสุสาน เป็นครูผู้สอนเทวดา และมนุชช์ทั้งหลาย อันวิชชา “วินดุตติ” ทั้งหลายดังกล่าวมา จึงเป็นที่ยกย่องเต็มทุนสถาบันป่าเหล่านี้มาประจำสถานของพระพุทธองค์

เวลาใดที่กบลุบตระเข้ามาบวชเป็นพระ ก็ทรงสอนกรรมฐาน ๕ และอนุศาสน์ มีการอยู่ร่มไม้เป็นต้น ให้วางเข็มทิศทางเดินของปฏิบัติอันเป็นเครื่องมือ法หัฟุกเบิกดงหนาป่าทึบ คือ กิเลสชนิดต่าง ๆ ภายในจิตใจที่มาปิดกั้นกันจิตไม่ให้มองเห็นทางเดินเพื่อมรรคผลนิพพาน ทำให้เตียนลงไปด้วยธรรมราธุที่ประทานให้ ดังนั้นเวลาบวชเป็นสามเณร พระอุปัชฌาย์จึงสอนกรรมฐานห้า ให้เป็นเครื่องมือต่อสู้กับมารร้ายต่าง ๆ ให้พินาศตามสูญไปจากจิตใจ พระอุปัชฌาย์จารย์เป็นผู้รู้ผู้จำแนกเจริญรอยตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ที่พระพุทธองค์เพียงไม่ทราบสอนอนุศาสน์เกี่ยวกับการอยู่ป่าเท่านั้นหันนั้นหันนี้อาจทรงเห็นว่า สามเณรยังเล็กอยู่จึงยังไม่ส่งเข้าแనรับอันเป็นชัยสมรภูมิสำคัญ พระสาวกอรหันต์จำนวนมากในสมัยพุทธกาล แทบพูดได้ว่าร้อยห้าร้อยห้าสิบเร็จธรรมจากป่าดังกล่าว มาแล้ว

หลวงปู่ศรีจันทร์ วัฒนาโก ภายหลังจากได้รับอุบัติธรรมปฏิบัติจากหลวงปู่มั่นแล้ว ท่านก็มิได้นั่งนอนใจ หลวงปู่ศรีจันทร์ รับอุกขวนขวยทางปฏิบัติธรรมในปางพิงพระต่อไป หลวงปู่ได้เคยออกเดินธุดงค์ โดยไปภาติยาตามป่าภูเขาเงื่อมผาบุกไปตามป่าดงดิบต่าง ๆ หลายแห่งหลายแห่ง เพื่อบำเพ็ญเพียรภารนาธรรม หลวงปู่ศรีจันทร์ วัฒนาโกได้ถือกำลังใจดำเนินต้นไปด้วยความสذดากรบรื่นไม่ชักล้าขึ้นซึ่งอ้วว่า กิเลสแล้วไม่ว่าชนิดชนิดใดมากันอย่างเพียงใด มันต้องแสดงตัวเป็นข้าศึกของเราตลอดเวลา มันจะลำಡงฤทธิ์เดชของมันให้เห็นอยู่เสมอ ดังนั้น การออกเดินธุดงค์ เพื่อชัดเกลามันออกจากการจิตใจนี้ หลวงปู่ศรีจันทร์ มีความมานะอดทนเป็นอย่างยิ่ง ท่านเป็นพระนักต่อสู้เป็นนักปฏิบัติธรรมจึงถือว่ากิเลสเป็นข้าศึกแก่ตัวของท่านเอง และเป็นกองทุกข์ที่จะเกิดขึ้น แก่มนุษย์ทุกคน ท่านจึงย่อ้มไม่นั่งนอนใจที่จะเลี้ยงกิเลสไว้ ท่านกลับเห็นเลี้ยว “ถ้าได้ทำลายเสียให้ลื้นหากลงไม่ในขณะนี้ ก็จะเป็นที่พอใจอย่างยิ่ง ประเสริฐกว่าจะเลี้ยงไว้ทำพิษแก่ตนเองในภายนอก หรือในวันอันต่อไป”

สำหรับหลวงปู่ศรีจันทร์ วัฒนาโก ท่านเป็นพระภิกษุสงฆ์ที่มีภารกิจอันต่อเนื่องมาอย่างต่อเนื่องในด้านการปกคล้อง และทางด้านอบรมชี้แนะแนวทางอันเป็นทางออก ในบรรพบุรุษชาวศาสนา

อีกด้านหนึ่งคือ ทางด้านพัฒนา ซึ่งประกอบด้วยหลักสองประการ

๑. ทางด้านจิตใจ

๒. ทางด้านวัตถุ

ทางด้านจิตใจนั้น หลวงปู่ศรีจันทร์ วัฒนาโก เปิดอบรมภาคปฏิบัติปัสสนากธรรมฐาน เลิกละกิเลส ตัณหา อุปทาน มุ่งตรงต่อคำสอนขององค์พระผู้มีพระภาคเจ้าคือแนวทางวิมุตติหลุดพ้น นั้นเอง

ทางด้านวัตถุนั้น หลวงปู่ศรีจันทร์ ได้เป็นผู้ริเริ่มนักแนะครรภชาญาติโยมให้ร่วมจิตใจกัน สร้างถาวรวัตถุเป็นเครื่องต่อเนื่องแก่พระศาสนา ให้เจริญรุ่งเรืองเป็นศรีสั่งแห่งการพระพุทธศาสนา นั้นเอง

ธรรมโอวาท

...สมัยนี้เป็นสมัยที่โลกวุ่นวาย เนื่องมาจากเศรษฐกิจบังจากภัยต่าง ๆ มีโจรสัยบัง อุทกวัยบัง อัคคีภัยบัง และเกิดอุปทานเหตุต่าง ๆ มีรถชนกันบัง และจี-บลั๊น-ช์-เข็น-เรียกค่าไถ่กันบัง ทำให้เกิดความหมาดเลี้ยว สะตุ้งกลัว ห้ามความสงบสุขเด้อยาก จึงมีบังหาน บังหมู่ บังเหล่า อย่างจะแสดงทางธรรมะสำหรับปฏิบัติทำให้จิตใจสงบ เยือกเย็น ไม่ต้องเดือดร้อนวุ่นวายไปตามโลก...

...ผู้มีสันติคือ ความสงบย่อมมีใจเยือกเย็น เป็นสุข มีความสุภาพ, อ่อนโยน นิ่มนวล มีหน้าตาเย้มแย้มแจ่มใส น่ารัก ไม่อิจฉา ไม่พยาบาทใคร เปี่ยมไปด้วยพรหมวิหารธรรมเมื่อมีอุปสรรค หรืออันตรายเกิดขึ้น ย่อมมีใจเข้มแข็ง ใช้สันติของตนโดยธรรม เอาชนะอุปสรรคหรืออันตรายเหล่านั้น ให้ผ่านพ้นไปโดยสวัสดิ์ ถ้าเป็นผู้ปักครองเข้าก์สามารถทำหมู่คณะของตนให้ปลอดภัยในที่ทุกสถานในกาลทุกเมื่อ

เรื่องสามิ

สามิ ภิกุขาว ภาร婆 สมมาโต ยถากูต ปชานาติ

แปลว่า ภิกษุหั้งหลาย ท่านหั้งหลายจงยังสามิให้เกิด ชนผู้มีจิตเป็นสามิแล้วยอมรู้ความจริง เพราะเหตุไร พระศาสดาจึงทรงชักนำในอันบำเพ็ญสามิ เพราะใจที่ได้อบรมดีแล้วยอมเป็นไปเพื่อประโยชน์อันใหญ่ คนเราจะทำจะพุดดีหรือเสียก์พระราใจ ถ้าพังกายเหมือนรูปทุ่น ใจเหมือนคนชัก รูปทุ่นจะกระดิกพลิกแพลงไปท่าไร ก็ส่อใจของคนชัก ฉันได อาการ กายว่าจะเป็นไปอย่างไร ก็ส่ออาการของใจ ฉันนั้น

อีกอย่างหนึ่ง กายเหมือนเรือ ใจเหมือนนายเรือ ถ้านายเรือไม่ได้รับฝีกหัดชำนิชำนาญหรือประมาทไป ก็จะพาเราเรือไปเป็นอันตรายเสีย ต่อเป็นผู้ได้ศึกษาและมีสติ จึงจะสามารถพาไปถึงท่าฉันได ใจก็ฉันนั้น ที่ชั่วและล่อยให้ลະเลึงก็จะชักจูงให้ประพฤติซึ่งทางกายทางวามมีประการต่าง ๆ ล้วนแต่เป็นส่วนเสียห้าย ถ้าได้รับการอบรมในทางดีจึงจะชักจูงในทางดี ท่านกล่าวว่า ใจที่ไม่ได้อบรม

อาจทำคนให้คิดหาย ยิ่งกว่าเจร หรือคณมีเวรจะทำให้เสียอีก ใจที่ได้รับการอบรมอาจทำได้ดียิ่งกว่าบิตามารดาและญาติผู้รักใคร่จะพึงทำให้ได้ เพราะเหตุนั้นพระศาสดาผู้ทรงพระกรุณาใหญ่แสวงหาประโยชน์แก่ประชาชน จึงได้ทรงชักนำในอันบ้ำเพ็ญสมาริ

สมาชินน พึงรู้อย่างนี้ ใจนือบรมดีแล้วຍ่อມเห็นอรรถเห็นธรรมแจ้งชัด ทำอะไรยอมจะสำเร็จ แต่ใจนี้ โดยปกติน้อารมณ์ไม่เดี้ขัดของไม่ให้ແນ່ວລັດໄດ ซึ่งเรียกว่านิวรณ์ คือธรรมอันกันຈิตไม่ให้บรรลุความดี นิวรณ์ท่านแจกเป็น

ความกำหนดด้วยอ่านใจเลศกาม เรียกการฉันทะ ๑ ความสุนง่านด้วยกำลังโถสอย่างสูง ถึงให้จองลังจองผลัญญื่อئືນ เรียกชื่อตามอาการถึงที่สุดว่า พยาบาท

ความท้อแท้หรือคร้านและความง่วงชุน รวมเรียกว่า อันมิಥะ เพราะเหตุทุกๆแห่งจิตเหมือนกัน นี้จัดเป็นนิวรณ์อีก ๑

ความฟุ้งซ่านหรือคิดพล่านและความจีดใจเรื้ว รวมเรียกว่า อุหัชจะกุกุจะ จะ เพราะเหตุกำเริปไม่อยู่ที่แห่งจิตเหมือนกัน นี้จัดเป็นนิวรณ์อีก ๑

ความลังเลไม่แน่ลงได้เรียก วิจิกิจชา ๑

สมัยเดอนิวรณ์ ๔ อย่างนี้ แต่อย่างได้อย่างหนึ่งนี่ครอบงำจิตบุคคลຍ่อມไม่คิดเห็นอรรถเห็นธรรม เมื่อเป็นชั่นนี้ย้อมไม่อาจประกอบกิจให้สำเร็จ ประโยชน์ตนประโยชน์ท่านการทำจิตให้ปลดจากนิวรณ์เหล่านี้ รักษาให้ແນ່ວແນ່เชื่อว่าสมาริ

สมาชินน เป็นกำลังสำคัญ ในอันจะให้คิดเห็นอรรถธรรมและเหตุผลอันสุขุมลึกลับ พระศาสดาจึงตรัสไว้ในพระบาลว่า

สมาชิโต ยถาภูต ปชานาติ ผู้มีใจตั้งมั่นแล้วຍ่อມรู้ตามเป็นจริง

ใจดวงเดียนกพร้าไปในอารมณ์ต่าง ๆ ย่อມคิดติดແລ້ມເຫັນทาง ต่อเนื่องดึงลงไปในอารมณ์เดียวเป็นสมาริ จึงจะคิดเห็นปຽปะรัง ดุจหัวนำไปปลายทาง จะใช้กำลังพัດเครื่องจักรไม่ได้ແຮງ เมื่อันน้າให้ลบลางทางเดียว ฉะนั้นสมาริก็คือ รวมความคิดของใจให้ดึงลงไปในทางเดียว จึงเป็นกำลังอันใหญ่ให้แหงตลอดธรรมะ และเหตุผลอันสุขุม

การเข้าสมาริมีประโยชน์ ๒ อย่างคือ

๑. ทำให้กระแสຈิตแรงกล้า มีแสงสว่างจากว่าธรรมดा แสงสว่างนี้ เรียกว่าปัญญา ประโยชน์ของสมาชิโนในลักษณะนี้จะเป็นพูดสั้นๆ ว่า สมาชิทำให้เกิดปัญญาได้ พระบาลยืนยันก็มีว่า สมาชิปริภาวนิโต ปัญนามหบุฟโล ໂທີ ມະນາສີສ ສາມັກໃຫ້ປັບປຸງໃຫ້ໄດ້ພລມາກ

๒. ทำให้กิเลสมหมดไป หมายความว่าจิตคนเราตามปกติຍ่อມไปด้วยกิเลส ความรักความชัง ความหลง พอกพูนด้วยอารมณ์หง້າหง້າหง້าย จนกระหง້າได้ชื่อว่า ປຸ່ນຄົນහන ທີ່ນີ້ຈີຕີທີ່ຖືກគົບគົມເຂົ້າສູ່ງຈຳກັດທີ່ລະຫັ້ນ ບໍ່ນັ້ນ จะทำได้ຕ່ອມຈະสละอารมณ์อันຮູ້ຮັງອາກຈາກຈິຕີໃຫ້มากທີ່ສຸດ ຈຶ່ງຈະເຂົ້າສຳເນົາໃຫ້ນີ້ໄດ້ ເປົ້າຍແໜ່ອນວ່າ ມີປະຕູອູ່ ລ້ັ້ນ ຫັ້ນອາກວັງແລ້ວກັບແຄບເຂົ້າຕາມລຳດັບຄົນ ທີ່ນັ້ນທັບຂອງມາຮູ້ຮັງຈະເຂົ້າປະຕູນັ້ນ ຕ້ອງທັງທັບອ່ານຍົກຂ້າງທີ່ນີ້ຈຶ່ງຈະເຂົ້າໄດ້ ພອໄປຖືກປະຕູທີ່ ๒ ຄ້າຍັງຫ້າຂອງອູ້ກັບເຂົ້າໄມ້ໄດ້ຕ້ອງທັງຫົວພວຈະເຂົ້າປະຕູທີ່ ๓ ຕ້ອງທັງຫົວຈະເຂົ້າພົວເຕັກຕົວຈຶ່ງຈະເຂົ້າປະຕູສຸດທ້າຍໄດ້ ລັ້ນໄດ້ກັນນັ້ນ ຈິຕຈະຕ້ອງປລ່ອຍອາրມັນເລວຮ້າຍເຮືອຢີໄປ ຈຶ່ງຈະເຂົ້າມານ

โดยลำดับ ไปจนถึงภานที่ ๙ ได้ ท่านผู้ได้รูปภานก์ดี อรูปภานก์ดี ก็ยังเป็นส่วนเล็กยะอยู่ จุติจาก อัตตภานนั้น แลวย่อมาไปเกิดในพรหมโลก ตามกำลังญาณของตน ส่วนผู้บัญชาติด้วยการชำระกาย วาจา และใจ ของตนให้บริสุทธิ์ สะอาด ผ่องใส จากกิเลสเครื่องเคร้าห์มอง มีรากะ โลภะ โโมหะ เป็นต้น ด้วยศีล สมาริ ปัญญา ก็จะได้บรรลุมรรคผลสมประสังค์ทุกประการ

รวมความว่า สมาริมีประโยชน์ ๒ อย่างคือ

๑. ทำให้ดวงปัญญาแก่กล้า และ
๒. ทำให้บรรลุนิพพาน

ปัจฉินบท

ปัจฉันนี้ หลวงปู่ศรีจันทร์ ยังรองักปฏิบัติธรรม เพื่อค้นคว้าหาทางพั้นทุกข์ตามสติ กำลังที่ท่านพึงแนะนำได้อยู่เป็นนิจ

หลวงปู่ยินดีเป็นอันมาก ที่บรรดาพุทธบริษัทให้ความสนใจเป็นพิเศษในเรื่องวิปัสสนา กรรมฐาน

หลวงปู่มักกล่าวสอนอยู่เสมอว่า

“การปฏิบัติพระกรรมฐานนี้ นีทางออกที่ดี เพราะสามารถอყกระดับจิตความคิดทางใจ ให้พ้นออกจากกองทุกข์ ที่เดิมไม่ได้จากกิเลส ตัวท่า อุปทาน อาย根สันชิง”

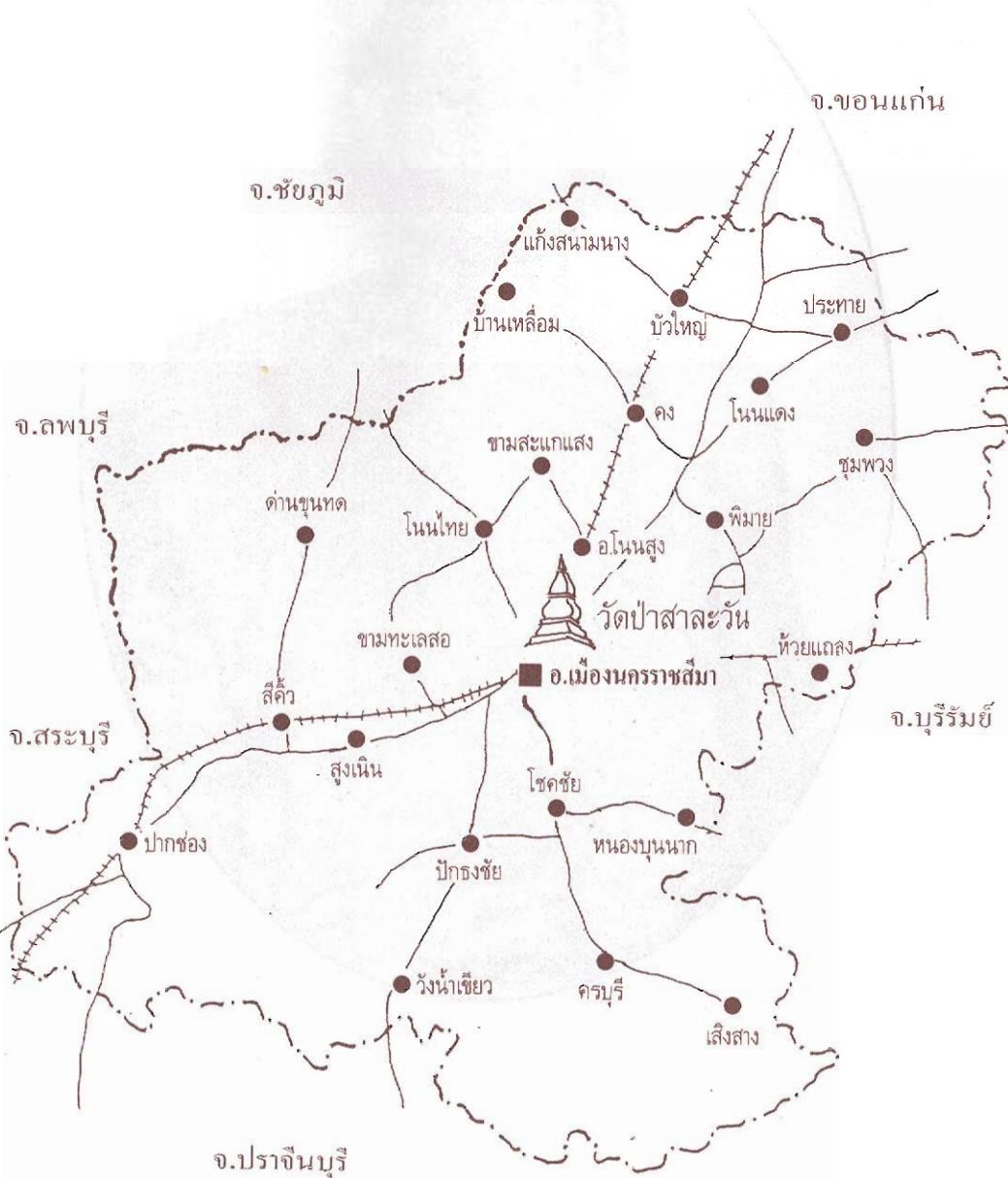
หลวงปู่ศรีจันทร์ วัฒนาโก ท่านสมแล้วที่เป็นเนื้อนابุญของพวงเกรา “ไม่มีนาบุญอื่นยิ่ง ไปกว่า



จงบำเพ็ญศีล สมารท ปัญญาให้เป็น อธิศีล อธิสมารท อธิปัญญา

หลวงปู่สิงห์ บันตยakan

แผนที่แลงก์ที่ตั้ง วัดป่าสาลวัน อําเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส



แก้วมณีสาน มหาวิทยาลัยขอนแก่น

- ที่ตั้งจังหวัด
 - ที่ตั้งอำเภอ

หลวงปู่สิงห์ ขนุตยาคโน

วัดป่าสาลวัน อ.เมือง จ.นครราชสีมา

ชาติกำเนิดและชีวิตปฐมวัย

พระอาจารย์สิงห์ ขนุตยาคโน เกิดที่บ้านหนองขอน ต.หัวทะเล อ.อำนาจเจริญ จ.อุบลราชธานี เมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๒ ตรงกับวันจันทร์ ขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๕ ปีฉลู ท่านมีนามเดิมว่า สิงห์ บุญโถ บิดาชื่อ เพียง อัครวงศ์ (อ้วน) (เพียง อัครวงศ์ เป็นต่างแห่งข้าราชการหัวเมืองลาวกา-ลาพวน มีหน้าที่จัดการศึกษาและการพระศาสนา) มารดาชื่อ หล้า บุญโถ การศึกษาในสมัยที่ท่านเป็น流畅 ท่านได้ศึกษาจนเป็นครุสอนวิชาสามัญได้ดีผู้หนึ่ง

ชีวิตสมณะ การแสวงหาธรรมและปฏิปทา

พระอาจารย์สิงห์ ได้บรรพชาเป็นสามเณรเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙ ในสำนักพระอุปัชฌาย์ “ป่อง” ณ วัดบ้านหนองขอน ต.หัวทะเล อ.อำนาจเจริญ จ.อุบลราชธานี เมื่ออายุครบวาร์ด๕ ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ พัทธสีมาวัดสุทัคណํา อ.เมือง จ.อุบลราชธานี เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๙ โดยมีสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (อ้วน ติสโก) สมยามื่อดำรงสมณศักดิ์เป็นพระศาสดาลิกา เจ้าคณะมณฑลอีสาน เป็นพระอุปัชฌาย์ นับว่าเป็นสิทธิวิหาริกอันดับ ๒ ของสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ กaley หลัง อุปสมบทท่านได้ปฏิบัติและเจริญรอยตามโอวาทแห่งองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงประทานไว้โดย ย่อว่า รุกขมูลเสนาสนะ เป็นจัน ท่านได้ฝึกสูตรอาบและปฏิบัติตามเยี่ยงพระอริยเจ้าทั้งหลายที่เคยปฏิบัติมา ด้วยความวิริยะอุตสาหพยายาม ด้วยวิสัยพุทธบุตร พระอาจารย์สิงห์ สามารถอบรมรู้ เลี้ยวเหลี่ยมกลอุบายนของกิเลสตันหา ได้อย่างแน่นยล ด้วยสติปัญญาและกุล lobaya อันยอดเยี่ยม เข้าพิชิตติดตามมาเลี้ยงซึ่งอาสวากิเลสต่าง ๆ ที่เข้ามาหมุนเร้าจิตใจของท่านได้อย่างภาคภูมิจนสามารถ

รอบรู้ธรรม นำคณะพระกรรมฐานแห่งยุคหนึ่งออกเผยแพร่ธรรมสั่งสอนประชาชนผู้ไม่เข้ามาบัญญาให้หันมานถือพระพุทธศาสนา ยึดมั่นในพระไตรสรณมงคล น้อมจิตใจให้หันมาพระพุตติปภูบัติธรรมได้อย่างกว้างขวาง

พระอาจารย์สิงห์ ได้เข้าถวายตัวเป็นศิษย์ หลวงปู่มั่น ภูริทตโต และได้ฝึกอบรมสามาธิ ภัณฑ์กรรมฐานอยู่กับหลวงปู่มั่น จนเมื่อกำลังอันแก่กล้าแล้ว และเนื่องจากท่านเป็นศิษย์ที่ได้รับความไว้วางใจจากท่านหลวงปู่มั่น ภูริทตโต เป็นอย่างมาก หลวงปู่มั่น จึงได้ให้แยกย้ายไปอบรมสั่งสอนประชาชน พระอาจารย์สิงห์ ท่านเป็นพระที่สามารถให้อุบัติธรรมแก่บรรดาลูกศิษย์โดยไม่ว่าผู้ใดติดขัดปัญหาธรรมแล้ว ท่านจะแนะนำอุบัติให้พิจารณาจนกระจ่างแล่่มใส่เสียที่เดียว ด้วยอ่านใจ ญาณวิเศษ สามารถรู้ว่าจะจิตของศิษย์เป็นเยี่ยมเป็นงามเวลาที่ศิษย์กลับเข้ามาหาท่านและขออุบัติธรรมและขอให้ท่านแก้ไข ฉะนั้นท่านอาจารย์สิงห์ จึงต้องรับภาระหน้าที่แทนหลวงปู่มั่น นับว่า หนักหนาพอดควรที่เดียว พระอาจารย์สิงห์ มักจะฝึกให้ศิษย์ทั้งหลายได้สูงกรรมฐานจากชาติพที่ชาบ้านเข้ามาฝึกบ้าง เฝ็บบ้าง หรือไม่ก็ใส่โล่ไม้อย่างง่ายๆ เก็บเอื้อไว้รอวันเผา บางครั้งท่านจะพาลูกศิษย์ไปปีดลองศพหรือชุดขั้นมาดูเพื่อฝึกพระลูกศิษย์ของท่าน ดังที่พระภูณลักษณ์ท่าน (หลวงปู่สิม พุทธาจารี) ได้กล่าวถึงพระอาจารย์สิงห์ ซึ่งเป็นพระอาจารย์ของท่านไว้และเมื่อท่านเห็นว่า คณะศิษย์องค์ใด พอฝึกสามาธิภัณฑ์แก่กล้าตามวาระความสามารถแล้วท่านจะแยกให้ไปอบรมธรรมเป็นแห่งๆ โดยลำพัง ท่านได้เคยพากลุ่มศิษย์ของท่านไปปักก烙โดยยึดเสาสถานที่เป็นปักษาแก่เรียกว่า ปักษาบ้านเหล่าฯ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งในการต่อมาเป็นวัดซึ่งวัดชื่อว่า วัดป่าวิเวกธรรม อุปมาเป็นกองบัญชาการฝ่ายประพุตติปภูบัติธรรมสั่งเสริมสนับสนุนศิษย์ทั้งมวลออกเผยแพร่ธรรมไปตามอำเภอต่างๆ จนได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในกาลต่อมา พระลูกศิษย์ของพระอาจารย์สิงห์ อีกองค์หนึ่งซึ่งในการต่อมาท่านได้มีชื่อเสียงโด่งดังมากที่สุดท่านหนึ่งคือ หลวงปู่สื่น อาจาริรช์คงคุณ์ในคณะหรือกองทัพธรรมที่มีพระอาจารย์สิงห์ เป็นพระท้าวหน้าคณะ

ต่อมาหลวงชญานิคม ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความเลื่อมใสในธรรมของพระพุทธเจ้าและเลื่อมใสในพระธุดงค์กรรมฐานมาก มีประสงค์เป็นอย่างยิ่งที่จะพินฟุঁจংহৃতনครราชสีเมืองให้เป็นศูนย์รวมของพระผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบจึงได้นิมนต์พระอาจารย์สิงห์ ขนาดยกโน้ตให้ไปช่วยสร้างวัดป่าสาลวัน เพื่อเป็นวัดป่าตัวอย่างของฝ่ายวิปัสสนาธูรชั้นพระอาจารย์สิงห์รับนิมนต์ตามคำขอร้องของหลวงชญานิคมก่อร่างสร้าง “วัดป่าสาลวัน” จนเป็นที่เรียบร้อยเดิมบวณวัดป่าสาลวันนั้นเป็นปีก และมีต้นไม้ที่เป็นมงคลอยู่ต้นหนึ่งซึ่งมีความสำคัญในทางพระพุทธศาสนา คือต้นสาล ภายหลังสร้างวัดป่าสาลวันเสร็จแล้ว บรรดาพระลูกศิษย์ที่เป็นยอดชนพลทางธรรมทั้งหลายได้เดินทางมาอยู่จำพรรษา กับท่าน ต่อมาท่านได้พากลุ่มออกเดินธุดงค์ภัยหลังจากออกพรรษาผ่านป่าเขาผ่านไปในที่ต่างๆ จนมาถึง อำเภอจตุรัส จังหวัดชัยภูมิ ท่านได้พักปักก烙ลง ณ บริเวณป่าช้า รกร้างว่างเปล่าท่านพระอาจารย์สิงห์ และบรรดาพระลูกศิษย์ต่างก็ออกไปยังหมู่บ้านต่างๆ นำธรรมะของพระศาสนาเจ้ามาสู่ประตูบ้าน ให้ชาวบ้านที่ยังติดขัดในความประพฤติยึดถือในสิ่งที่ไร้ประโยชน์ต่างๆ หันมารับพระไตรสรณมงคล พระอาจารย์สิงห์ ท่านได้ตั้งใจว่าจะพยายามสร้างวัดป่าขึ้นที่นี่เพื่อเป็น

ปูชนียสถานสำคัญมีความสนใจในการประพฤติปฏิบัติธรรม แต่ท่านก็ได้ถูกชาวบ้านส่วนใหญ่ คัดค้านอย่างรุนแรง และข่มขู่ท่านว่า “ถ้าหากมีการสร้างวัดป่าขึ้นพวกเราจะฆ่าท่าน” ท่านมาพิจารณาด้วยสติปัญญาอันรอบคอบ ไม่เกรงกลัวต่อคำชี้ ไม่เกรงว่าจะต้องตายด้วยน้ำมือชาวบ้าน ชีวิตนี้พระอาจารย์สิงห์ ได้มอบกายถวายชีวิตไว้กับพระพุทธเจ้าแล้ว และด้วยกระแสแห่งพรหม-วิหารธรรมของท่าน ซึ่งมีพลังอ่อนๆ ใจได้แฝงไปยังบุคคลที่ประสงค์ร้ายต่อท่านเจึงสามารถเปลี่ยนใจ เขาเหล่านั้นให้รับฟังธรรมะที่ท่านแสดงยกเวทุกผลอันสุขุมอ่อนโน้มป้อนเข้าสู่ใจจนระลึกถึง ความผิดของตนที่คิดชั่วร้ายต่อพระองค์ ผู้มีความบริสุทธิ์ด้วยศีลธรรม และในที่สุดอกจากยอมรับ ธรรมะอันวิเศษแล้ว ยังช่วยกันสร้างสำนักสงฆ์เพื่อถวายแก่พระอาจารย์สิงห์ และคณะด้วยจนสำเร็จ

พระอาจารย์สิงห์ ท่านได้มีโอกาสพบกับพระผู้สหาย ซึ่งต่อมามีเป็นพระภรรผู้ใหญ่แห่ง จังหวัดสุรินทร์ นั้นคือหลวงปู่ดุลย์ อตุโล หลวงปู่ดุลย์ เองสมัยนั้นท่านก็ยังอยู่ในฝ่ายมหาณิกาย ยังมิได้ญัตติเป็นธรรมยุติกนิกาย ดังนั้นพระอาจารย์สิงห์เมื่อได้พบพระสหายคือหลวงปู่ดุลย์ อตุโล แล้ว ท่านเกิดชอบอธิบายไม่ตรีของหลวงปู่ดุลย์ และได้เห็นปฏิปทาในการศึกษา ประพฤติปฏิบัติ กิจในพระศาสนาอย่างจริงจัง มีความตั้งใจจริง ท่านพระอาจารย์สิงห์ จึงได้จัดการช่วยเหลือพระสหาย คือ หลวงปู่ดุลย์ ได้ญัตติเป็นพระธรรมยุติกนิกายได้เป็นผลสำเร็จเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๑

พระอาจารย์สิงห์ ท่านมีน้องชายที่สนใจทางด้านปริยัติธรรมจนสามารถสอบได้เป็นมหา นันคือ พระอาจารย์น้ำปืน ปัญญาโพ แต่ท่านพระอาจารย์สิงห์ มีความประสงค์ให้พระผู้น้อง ได้ประพฤติในทางปฏิบัติธรรมท่านจึงได้ประการเรื่องนี้กับหลวงปู่ดุลย์ฯ และได้ชวนหลวงปู่ดุลย์ฯ ให้ ช่วยทราบและซักน้ำพระมหาปืนให้มาสนใจในทางชุดงคกรรมฐานการทราบเมื่อได้ใช้วิธีนี้ที่ เรียกว่า รุนแรง แต่เป็นการทราบให้เห็นความสำคัญและปฏิปทาในการปฏิบัติ ในที่สุด พระ อาจารย์สิงห์และหลวงปู่ดุลย์ ท่านก็ค่อยสามารถโน้มน้าวความคิดจิตใจของท่านพระอาจารย์ น้ำปืน ให้เลื่อมใส่ในกิจธุตงค์ได้จนหมดสิ้น

ต่อมาระหว่างอาจารย์สิงห์ พระอาจารย์น้ำปืน และบรรดาพระอาจารย์ฝ่ายปฏิบัติต่าง ๆ ทั้งหลายท่าน เดินธุตงค์ผ่านมาถึงจังหวัดปราจีนบุรี ท่านได้เปิดสำนักปฏิบัติธรรมขึ้นแห่งหนึ่ง ซึ่ง บริเวณนั้นเป็นป่าช้า หรือเรียกว่า ป่ามะม่วง การมาอยู่จำพรรษาที่นี่ท่านได้นำธรรมะปฏิบัติสอนให้ บรรดาชาวบ้านโดยทั่วไป ประพฤติปฏิบัติจนปรากฏว่าชื่อเสียงในการสั่งสอนและแสดงพระธรรม เทคนiqueของท่านลึกซึ้งจับใจ พังแล้วเข้าใจง่าย คนที่ได้สัมผัติรับฟังแล้วนำไปประพฤติปฏิบัติตามจน เกิดสติปัญญาอันรู้ แต่ด้วยเหตุนี้เอง ทำให้สร้างความไม่พอใจแก่คุณลุงบางคนเป็นยังก็ถึงขนาด จ้างมือปืนมาฆ่าท่าน แต่ก็เกิดปัญหาเรื่องขั้นในขณะที่มือปืนเลิงปืนขึ้นหมายยิงท่านนั้น ต้นไม้ทุกต้น ในบริเวณป่าช้านั้นแก่งวิภาวนะมีอันถูกลมพัดอย่างรุนแรงขนาดต้นไม้โต ๆ ล้มระเนระนาดหมด ทำให้มือปืนใจชักตกใจเหลือกลั้งจะวิ่งหนีแต่ขาล้มไม่ออก ปืนที่หมายจะยิงพระอย่างเจ้าผู้ปฏิบัติได้ ปฏิบัติรอบตัวได้ตากหล่นอยู่บนพื้นดินมือปืนจึงก้มลงกราบพร้อมกล่าวคำสารภาพผิด พระอาจารย์สิงห์ ได้อบรมจิตใจของมือปืนรับจ้างด้วยความเมตตาและปล่อยตัวไป ซึ่งต่อมามีอธิพลซึ่งจ้างมือปืน

จากพระอาจารย์สิงห์ได้สำนึก และได้รับฟังธรรมโอวาทจากพระอาจารย์สิงห์ เกิดปิติในธรรมะอย่างล้นพันเลื่อมใสศรัทธาด้วยจิตใจอันบริสุทธิ์ จึงพร้อมใจกันฝ่ากตัวเป็นลูกศิษย์ของท่านพระอาจารย์สิงห์ และได้ซักชวนกันสร้างสำนักสงฆ์อันถาวรถวายพระอาจารย์สิงห์ เพื่อเป็นเครื่องระลึกถึงคุณของท่านที่ได้เปิดตาเปิดใจพวกเข้าให้ได้รับแสงสว่างในธรรมะ และได้ตั้งชื่อไว้ว่า “วัดป่ามะม่วง” หรือวัดป่าทรงคุณแห่งจังหวัดปราจีนบุรีในปัจจุบันนี้

ปี พ.ศ. ๒๕๑๓ พระอาจารย์สิงห์ ท่านได้เดินธุดงค์ผ่านมาพักจำพรรษา อยู่ที่วัดบ้านนาสีดา ตำบลกลางใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ท่านได้พบกับเด็กหนุ่มรุ่นๆ คนหนึ่ง มีความเคารพนับถือพระอาจารย์สิงห์มากเป็นพิเศษเข้ามารับใช้อุปภูมิทุกสิ่งอย่างเด็กรุ่นหนุ่มคนนั้นคือ หนุ่มเทสก์ เรียวแรง ซึ่งก็คือ พระราชนิโรธรังสีกัณฑ์ปัญญาวิศิษฐ์ (หลวงปู่เทสก์ เทสรสี) นี้เอง ซึ่งในขณะนั้นมีอายุ ๑๙ ปี พระอาจารย์สิงห์ได้มองเห็นบุญญาธิการของหลวงปู่เทสก์ ตั้งแต่แรกพบ เมื่อคุณะธุดงค์ของท่านจะออกจากรั้วบ้านนาสีดา หลวงปู่เทสก์ (ในขณะนั้นคือ หนุ่มเทสก์ เรียวแรง) ได้ขอติดตามพระอาจารย์ไปด้วยพระอาจารย์สิงห์ จึงได้ให้ไปขออนุญาตบิดามารดาเสียก่อน และก็ได้เป็นไปตามสภาพบุญกุศลเกื้อกูลทุกประการ ท่านได้พากะะธุดงค์เดินตัดตรังไปทางอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ได้พักจำพรรษาโดยปักกลดในบริเวณป่าช้าแห่งหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันได้กลายเป็นแหล่งปฏิบัติสมាជิກานธรรมชื่อว่า วัดป่าอรัญญาสี อำเภอท่านบ่อ จังหวัดหนองคาย ท่านได้พร้าสอนลูกศิษย์รัก กីติหนุ่มเทสก์ เรียวแรงให้รู้จักเจริญพระมหาธรรม ต่อมาก็ได้มอบหมายให้พระอาจารย์ลุยเป็นอุปัชฌาย์ บรรพชาสามเณรเทศก์ขึ้นที่วัดบ้านเคิงใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี

ในการทดสอบพระคุณวันสุขลักษณ์ของบิดามารดา พระอาจารย์สิงห์ ขนาดยกไม้ได้เดินทางไปโปรดบิดามารดาจนมีจิตใจแจ่มใสเบิกบานในธรรมะ ท่านได้ให้บิดามารดาเจริญวิปัสสนากرامฐานโดยการแนะนำไปที่ลະน้อย ๆ ซึ่งเป็นหน้าที่ของบุตรพึงกระทำเป็นอย่างยิ่ง

พระอาจารย์สิงห์ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ขึ้นเป็น พระราชาคณะชั้นสามัญฝ่ายวิปัสสนากุรุเมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๑๐ และเมื่อวันที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๓ เวลา ๑๐.๒๐ น. ท่านได้จากไป เพราะอาพาธด้วยโรคเรื้อรังในกระเพาะอาหาร ณ วัดป่าสาลวัน จ.นครราชสีมา รวมลิริอ่ายได้ ๗๓ พรรษา

โอวาทธรรม

พระอาจารย์สิงห์ และพระมหาปั่น ปัญญาโล ได้เรียบเรียงแบบถึงพระไตรสรณมงคล กับแบบวิธีนั้นสมາชิกวนา ตามที่คุณหา บุญมาไซย์ ปลัดชาวอำเภอลับบ จังหวัดขอนแก่น อาราธนาให้เรียบเรียงไว้เมื่อ ปีพ.ศ. ๒๕๗๔ ดังนี้

คำปราบข้องพระภูมิวิชิญ្យ ในการพิมพ์หนังสือพระไตรสารณกมน์และสมាជิรี

หนังสือพระไตรสารณกมน์นี้ เป็นวิธีประกาศปฏิญานตนถึงพระไตรสารณกมน์แสดงตนเป็นพุทธามกงด้วย หั้งได้เชี้ยเป็นวิธีให้พระทุกันด้วย ตามระเบียบธรรมเนียมของพระพุทธศาสนา ในครั้งพุทธกาลก็มีพระบาลีแสดงให้ปรากฏอยู่แล้วว่า บรรดาประชาชนทั้งหลายผู้มีศรัทธา ความเชื่อ ความเลื่อมใส ได้ตั้งตนเป็นพุทธบริษัทมาแล้ว ล้วนแต่ได้ประกาศปฏิญานตนถึงพระไตรสารณกมน์ ทั้งนั้น อุทาหรณ์ข้อนี้พึงเห็นมารดาบิضاءแห่งสกุลบุตรและสิ่งคากามนาพเป็นตัวอย่างวิธีปฏิญาน ตนถึงสระน้ำ ดูเหมือนขาดคราว ไม่ได้ใช้หักกันมานาน จนพากอุบาสกอุบาสิกาภายในเป็นมิจฉาทีภูมิ ถือผิดเป็นชอบคือ นับถือภูตผีศาจนับถือเทวดาอารักษ์หลักคุณกันไปหมด ผู้ที่จะตั้งใจนับถือพระไตรสารณกมน์จริงๆ ไม่เครื่องมีเลยถึงแม้มีกัณอยที่สุด จึงเป็นเหตุให้ข้าพเจ้าประกาศถึงพระพุทธศาสนาบ่อยๆ และได้ช่วยแนะนำสั่งสอนให้ประชาชนพลเมืองทั้งหลายได้ประกาศปฏิญานตนถึงพระไตรสารณกมน์แสดงตนเป็นพุทธามกงามกามายหลายคนแล้ว แต่ยังไม่มีหนังสือแก่ก็จึงได้พิมพ์หนังสือ “พระไตรสารณกมน์” นี้ขึ้น

อีกประการหนึ่ง ในพระพุทธศาสนาแสดงว่าบุญกับบาปสั่งเคราะห์เข้ากันไม่ได้บุคคลที่ได้ทำบุปผาทำกุศลไว้แล้วจะทำบุญแก่กับบุคคลที่ไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้ที่จะละบุปผาเพียงบุญนั้น จะต้องทำอย่างไรกัน ก็ต้องตอบได้ง่ายๆ ว่า ไม่มีวิธีอย่างอื่น นอกจากวิธีแก้จิต เพราะเหตุว่าวิธีแก้จิตเป็นหัวใจแห่งพระพุทธศาสนา และเป็นหัวใจแห่งสมณะและวิปัสสนากัมมัฏฐาน มีในพระบาลีก็แสดงให้รู้แจ้งรู้แล้วว่า พระพุทธเจ้าก็ได้พระอริยสัมบทิษฐ์สาวกเจ้าก็ได้ ล้วนแต่ได้ทรงแก้จิตมาแล้วทั้งนั้นจึงสำเร็จพระโพธิญาณและสาภารมีญาณพ้นจากทุกข์ในวิญญาณสารีไปได้ เมื่อบุคคลมาแก้ไขซึ่งจิตของตนให้บริสุทธิ์เรียบร้อยแล้ว บุปผาคุณที่ตนทำไว้ทั้งหลายก็หลุดหายไปเอง อุทาหรณ์ข้อนี้พึงเห็นองคุกีมาลเป็นตัวอย่าง

วิธีแก้จิตก็คือวิธีนั่งสมาธินี้เอง แต่ก็เป็นของที่ขาดความมานาน จนผู้คึกษาพระพุทธศาสนาเข้าใจผิดไปหมดว่าหมายหมดหมายสมัย หมดเขatemรรคผลธรรมวิเศษเสียแล้ว จึงทำตนให้เป็นคนจนห้อเห้อประชัย ไม่สามารถหาอุบายนแก้ไขซึ่งจิตของตนต่อไปได้ มีข้อเหล่านี้แล้วเป็นเหตุทำให้ข้าพเจ้าได้รับความสั่งเวชมากรา จึงประกาศถึงพระพุทธศาสนาอีกขึ้น คุณหา บุญมาชัย ปลดขวา อำเภอพระลับ จังหวัดขอนแก่น อา Rathana ให้ข้าพเจ้าเรียนเรียนเรียบวิธีแก้จิตคือ สมาธินี้ขึ้น เชื่อว่าคงเป็นประโยชน์แก่เหล่าพุทธบริษัทผู้นับถือพระพุทธศาสนาตั้งอยู่ในพระไตรสารณกมน์ได้ปฏิบัติสืบไปอุบายน อุบายนสิกาภิมุศรัทธาบริจาราจารหัพย์พิมพ์ไว้ในพระพุทธศาสนา

พระอาจารย์สังฆ์ บุนนาคโน^๑
วัดป่าสาลวัน จังหวัดครรชส์ม่า

พระไตรสรณกมน

วิธีปฏิญาณตนถึงพระไตรสรณกมน เป็นพุทธมามกະคือ เป็นอุบາสก อุบลสิกาในพระพุทธ
ศาสนาตลอดชีพ

คำปฏิญาณตนถึงสรณะ เมื่อน้อมตนเข้ามานั่งเฉพาะหน้าพระสังฆทั้งปวงแล้วถวายเครื่อง
ลักษณะ มีดอกไม้ ธูป เทียน เป็นต้น

กราบ ๓ หน

นั่งคุกเข่าประนมมือ เปลงวัวจ่าว

อรหัต สมมาสมพุทธ ภาคว่า พุทธ ภาคุนต์ อภิวะเทมิ.

กราบ ๑ หน

สวากขาโต ภาคตา ธรรมโม, ธรรมม์ นามสุสามิ.

กราบ ๑ หน

สุปฏิปันโน ภาคโต สาวกสุโน, สุข นามมิ.

กราบ ๑ หน

โน ตสส ภาคโต อรหโต สมมาสมพุทธสส. (๓ จบ)

ว่าองค์พระไตรสรณกมน

พุทธ สรณ คุณามิ. ธรรมม์ สรณ คุณามิ. สุข สรณ คุณามิ.

ทุติยมปี พุทธ สรณ คุณามิ. ทุติยมปี ธรรมม์ สรณ คุณามิ. ทุติยมปี สุข สรณ คุณามิ.
ตติยมปี พุทธ สรณ คุณามิ. ตติยมปี ธรรมม์ สรณ คุณามิ. ตติยมปี สุข สรณ คุณามิ.

ปฏิญาณตนว่า

ເຄສາທ ກະເຕ, ສූර්පිනිພුත්මປි, ຕ ภาคນຸ່ມ สรณ คุณາມີ, ດਮມජ ກິກຊູສັງມජ.

ອຸປາສກ (ອຸບາສຶກ) ມ ສົງໂໄ ຮາເຮັດ ອັບຕົກເດ ປານຸແປຕ ສຣນ ຄຕ.

ທຸຕິຍົມປາທ ກະເຕ, ສූර්පිනිພුත්ມປි, ຕ ภาคນຸ່ມ สรณ คุณາມີ, ດມມජ ກິກຊູສັງມජ.

ອຸປາສກ (ອຸບາສຶກ) ມ ສົງໂໄ ຮາເຮັດ ອັບຕົກເດ ປານຸແປຕ ສຣນ ຄຕ.

ທຸຕິຍົມປາທ ກະເຕ, ສූර්පිනිພුත්මປි, ຕ ภาคນຸ່ມ สรณ คุณາມີ, ດມມජ ກິກຊູສັງມජ.

ອຸປາສກ (ອຸບາສຶກ) ມ ສົງໂໄ ຮາເຮັດ ອັບຕົກເດ ປານຸແປຕ ສຣນ ຄຕ.

ແປລວ

ຂ້າພເຈົ້າ ຂອດື່ງພຣະຜູມພຣະກາຄເຈົ້າ ແມ່ບຣິນພພານນານແລ້ວ ພຣັນທຶນພຣະຫຼຣມ ແລະ
ພຣະອຣີຍສົງໝົງສາວກ ວ່າເປັນສຣະນຸ່ມທີ່ພື້ນທີ່ຮະລຶກ ທີ່ນັບຄືອຂອງຂ້າພເຈົ້າ ຕັ້ງແຕ່ວັນນີ້ເປັນຕົ້ນໄປ ຕຣາບເທົ່າ
ສັ່ນຫົວດອກພຣະສົງໝົງທັງປວງຈົງທຽງຈໍາໄວ້ ຜົ່ງຂ້າພເຈົ້າວ່າເປັນອຸບາສກ (ອຸບາສຶກ) ໃນພຣະພຸຖົນ
ຕລອດຫົວດອກແໜ່ງຂ້າພເຈົ້ານີ້ແລ້າ

ເຈົ້າບູນ

ອີຕືປີ ໄສ ກາວາ ອຣໍາ ສະມາສມພຸໂທ, ວິຊ້ຈາກຮນສະບັບນີ້ ສຸດໂຕ ໂລກວິຫຼຸ, ອນຸຕົວໂປຣສະບົມສາຮັບ ສັຕາ ເຫວມນຸ່ສສານ໌ ພຸໂທ ກາວາຕີ.

(กราบลง หมอบอยู่ว่า)

ກາຍෙນ ວຈາຍ ວ ເຈຕສາ ວ, ພຸທເຊ ກຸກມຸ່ມ ປກຕໍ ມຢາ ຍ. ພຸທໂຊ ປັບປຸດນຫຼຸ
ອຈຸຈຍນຫຼິ, ກາລນຕເຣ ສ່ວງຮີຕຸ ວ ພຸທເຊ

(ເງັບໝຶກ)

เจริญธรรมคุณ

สวางค์ชาโต ภาควา ธรรมโม, สันทิภูมิโก อกาลีโก เอทิปสลีโก, โอบนยีโก ปจจตต์ เวทิตพิพ
วิญญาทีศิ.

(กราบลง หมอบอยู่ว่า)

ກາຍເນ ວາຈາຍ ວ ເຈຕສາ ວ, ອົມເມ ກຸກມຸມໆ ປັກຕ ມຢາ ຍໍ, ອົມເມ ປົກລົງມະຫຼຸດ
ອຈຈຍນິຕໍ່, ກາລນູຕເຮ ສ້າວີຕໍ່ ວ ອົມເມ.

(ເມຍອັນ)

ເຈົ້າສັນກະ

ສຸບພົບນີ້ໃນ ກາໂຕ ສາກສົງໂມ, ອຸ່ນພົບນີ້ໃນ ກາໂຕ ສາກສົງໂມ, ພາຍປັບປຸງນີ້ໃນ ກາໂຕ ສາກສົງໂມ, ສາມຈີປັບປຸງນີ້ໃນ ກາໂຕ ສາກສົງໂມ, ຍທິທ່າ ຈຕູຕາວ ປຸ້ມສະຫຼຸບມາ, ອຸ່ນ ກາໂຕ ສາກສົງໂມ, ອາຫຸ່ນເຢີໂຍ ປາຫຸ່ນເຢີໂຍ ຖກຂຶ້ເມນເຢີໂຍ ອຸ່ນລືກຮົນເຢີໂຍ, ອຸ່ນຕູຕັກ ບຸ່ນຄາເຫຼົ່າ ໂດກສສຕີ.

(กราบลง หมอบอยู่ๆ ว่า)

ກາຍෙන ວາຈາຍ ວ ເຈົຕສາ ວາ, ສັງເຊີ ກຸກມຸນໆ ປົກຕໍ ມຢາ ຢໍ, ສົງເມ ປົກືຄົດທະຫຼຸ ອຈຈຍນຸ່, ກາລນຸຕາເຮົ ສ້ວງອິຕູ ວ ສົງເມ.

(ເມຍຂຶ້ນ ກຣາບ 3 ມນ)

ผังพับเพียบ บรรณนามเมือง พงคำสั่งสอนในระเบียบ วิธีรักษาและปฏิบัติพระไตรสรณมงคล

ผู้ที่ได้ปฏิญาณตนถึงคุณพระพุทธ พระธรรม พระสัมมาเลขาชื่อว่าเป็นพุทธบริษัท ชายเป็นอุบาสก หญิงเป็นอุบาสิกาในพระพุทธศาสนา มีหน้าที่จะต้องปฏิบัติพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

วิธีรักษาพะที่ต่ำส่วนบนไม่ให้ขาดและไม่ให้เสื่อมอง ดังนี้คือ :-

๑. เป็นผู้ตั้งอยู่ในความเคารพ ๒ ประการ คือ เคารพในพระพุทธเจ้า ๓ เคารพในพระธรรม
๔ เคารพในพระอริยสัมมาสัจ ๕ เคารพในความไม่ประมาท ๖ เคารพในไตรสิกขา ๗ คือ คือ
สมมาติ ปัญญา ๘ เคารพในปฏิสัต্তาราภารต์อ่อนรับ ๙ ต้องเป็นผู้มีความเชื่อ ความเลื่อมใส นับถือ

พระรัตนตรัยเป็นสระนะที่พึงที่ระลึกของตนจริง ๆ ถ้าประมาทเมื่อไรก็ขาดจากคุณพระรัตนตรัย เมื่อนั้น

๒. เว้นจากการนับถือพระภูมิต่าง ๆ คือ ไม่นับถือภูตผีปีศาจ พระภูมิเจ้าที่ เทวบุตร เทวดา มนต์ คาถา วิชาต่าง ๆ ต่อไป ถ้านับถือเมื่อไรก็ขาดจากคุณพระรัตนตรัยเมื่อนั้น

๓. ไม่เข้ารีตเดียรถีย์ นิครณู คือไม่นับถือลัทธิ วิธี ศาสนาอื่น ภายนอกพระพุทธศาสนา มาเป็นสระนะที่พึงที่ระลึกของตนสืบต่อไป ถ้านับถือเข้ารีตเดียรถีย์เมื่อไรก็ขาดจากคุณพระรัตนตรัย เมื่อนั้น

๔. ไม่นับถือลัทธิศาสนาพราหมณ์ คือไม่ดูเมืองทมอ แต่งแก้แต่งบูชา เลี้ยเคราะห์เลียขวัญ เป็นต้น ถ้านับถือเมื่อไรก็เคร้าหมายในคุณพระรัตนตรัยเมื่อนั้น

๕. เป็นผู้เชื่อกรรม เชื่อผลของกรรม เช่น เชื่อว่า ทำชั่วได้ชั่ว ทำดีได้เป็นต้น ตลอดจน เชื่อความตัวสรุของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นที่สุด ไม่เชื่อมคลื่นข้าว ข้อนี้ต้องเป็นผู้มีสามาธิสมอ ถ้าขาดสามาธิเมื่อไรก็ขาดศรัทธาความเชื่อเมื่อนั้น ถ้าขาดศรัทธาความเชื่อเมื่อไรก็เคร้าหมายในคุณพระรัตนตรัยเมื่อนั้น

วิธีปฏิบัติพระไตรสรณกัน

ท่านสอนให้ปฏิบัติใจของตนเอง เพราะคุณพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสัมมาทั้งสามนี้ สำเร็จด้วยใจ ล้วนเป็นคุณสมบัติของใจทั้งนั้น ท่านจึงสอนให้ปฏิบัติใจของตนเองให้เป็นคนหมั่น คนขยัน ให้พรหมกุwan นั่งสมาธิทุกวัน

ปฐม ยาม จุกมาย นิสชุ อาการนี้ หมายถึง ธรรมะที่ จิตต์ ปริโสเชติ

เวลา ก่อนเข้านอน ตอนหัวค่ำให้เดินจงกรม แล้วทำพิธีให้พระ เจริญพระมหาวิหาร นั่ง สมาธิภานา ทำให้จิตสงบและตั้งมั่นเป็นสามาธิ ก่อนเข้านอน

อุทาแรตต์ จุกมาย นิสชุ อาการนี้ หมายถึง ธรรมะที่ จิตต์ ปริโสเชติ

เวลา เที่ยงคืน นอนตื้นชื่นเป็นเวลาที่สงบสัง德ต์ ให้เดินจงกรม ทำพิธีให้พระ เจริญพระมหาวิหารนั่ง สามาธิภานา ทำจิตใจให้สงบและตั้งมั่นเป็นสามาธิແน่วแน่ จึงนอนต่อไปอีก

ปจุhim ยาม จุกมาย นิสชุ อาการนี้ หมายถึง ธรรมะที่ จิตต์ ปริโสเชติฯ

เวลา ปัจจุสมัย จวนไกลรุ่ง ให้ลูกขึ้นแต่เช้า ล้างหน้า เช็ดหน้าเรียบร้อยแล้วทำพิธีให้พระ เจริญพระมหาวิหาร นั่ง สามาธิภานา ทำจิตให้สงบและตั้งมั่นเป็นสามาธิແน่วแน่แล้วเดินจงกรมต่อไป อีกจนแจ้ง เป็นวันใหม่ จึงประกอบการงานต่อไป

สมาริวิช พระญาณวิศิษฐ์ (พระอาจารย์สิงห์ บุนนาคโน)

๑. นั่งสมาริวิช

ให้นั่งขัดสมาธิ เอาขาขวางทับขาซ้าย เอามือขวาวางทับมือซ้าย

อุชุ กาย ปนิชาด ตั้งกายให้ตรง คือ ไม่ให้อุ้งไปข้างซ้าย ข้างขวา ข้างหน้า ข้างหลัง และอย่าก้มนัก เช่นอย่างหอยหนาน้ำตื้น อย่างเงยนัก เช่นอย่างนกกระแต (นกกระต้อยตีริด) หนองหางพึงดูพะพุทธรูปเป็นตัวอย่าง อุชุ จิตต์ ปนิชาด ตั้งจิตให้ตรงคืออย่าส่งใจไปทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย และอย่าส่งใจไปข้างหน้า ข้างหลัง ข้างซ้าย ข้างขวา พึงกำหนดธรรมเข้าไว้ในจิตฯ

๒. วิธีสำรวมจิตในสมาริ

มนสา สำราญ สำราญจิตให้ตี คือ ให้นึกว่าพะพุทธเจ้าอยู่ที่ใจ พระธรรมอยู่ที่ใจ พระอริยสัมมาอยู่ที่ใจ นึกอยู่อย่างนี้จนใจคลงเห็นว่า อยู่ที่ใจจริง ๆ แล้วทดสอบเครื่องกังวลลงได้ว่า ไม่ต้องกังวลอะไรอื่นอีก จะกำหนดเฉพาะที่ใจแห่งเดียวเท่านั้นจึงตั้งสติกำหนดใจนั้นไว้ นึกคำบริกรรมรวมใจเข้าฯ

๓. วิธีนึกกำหนดริกรรม

ให้ตรวจสอบจิตเสียก่อน ว่าจิตคิดอยู่ในอารมณ์อะไร ในอารมณ์อันนั้นเป็นอารมณ์ที่น่ารัก หรือน่าชัง เมื่อติดใจในอารมณ์ที่น่ารัก พึงเข้าใจว่าจิตนี้ลำเอียงไปด้วยความรักเมื่อติดในอารมณ์ที่น่าชัง พึงเข้าใจว่าจิตนี้ลำเอียงไปด้วยความชัง ไม่ตั้งเที่ยง พึงกำหนดส่วนหั้งสองนั้นให้เป็นคู่กันเข้าไว้ที่ตรงหน้าซ้ายขวา และตั้งสติกำหนดใจตั้งไว้ในระหว่างกลาง ทำความรู้เท่าส่วนหั้งสอง เปรียบอย่างถนถานแยกออกจากจิตตรงหน้าอก ระหว่างไม่ให้จิตเดระไปตามทางเลี้นซ้าย เลี้นขวา ให้เดินตรงตามเส้นกลาง แต่ระวังไม่ให้ไปข้างหน้า ให้กำหนดเฉพาะจิตอยู่กับที่นั้นก่อน และนึกคำบริกรรมที่เลือกไว้จะเพาะพolleมากกับใจค่าได้ค่าหนึ่งเป็นต้นว่า “พุทธ ธรรม โภสังฆ” ๓ จบ แล้วรวมลง เอาคำเดียวกันว่า “พุทธ ๗ ๗” เป็นอารมณ์แผ่出去เพาะจิต จนกว่าจิตนั้นจะวางความรักความชังได้ขาดตั้งลงเป็นกลางจริง ๆ และจึงกำหนดรวมท่านกระบวนการและประชุมลงใน gwang’ ตั้งสติตามกำหนดจิตใน gwang’ นั้นให้เห็นแจ่มแจ้งไม่ให้เหลือฯ

๔. วิธีสังเกตจิตเข้าสู่ gwang’

พึงสังเกตจิตใจเวลา ก้าวลังนีกคำบริกรรมอยู่นั้น ครั้นเมื่อจิตตั้งลงเป็นกลางวางความรัก ความชังหั้งสองนั้นได้แล้ว จิตย่อมเข้าสู่ gwang’ (คือจิตเดียว) มีอาการต่าง ๆ กัน บางคนรวมผับลง

บางคนรวมเป็นบลัง บางคนรวมวันแรมเข้าไปแล้วส่วนขึ้นล่มค่ำบริกรรมไป บางคนก็ไม่ล่ม แต่รู้สึกว่า เบาในกายเมื่อใจที่เรียกว่า กายลุตตา จิตตูลุตตาภัยก์เบา จิตก์เบา กายมุตตา จิตตุมุตตา กายก์ อ่อน จิตก์อ่อน กายปสสุทธิ จิตตุปสสุทธิ กายก์สงบ จิตก์สงบ กายชุกตา จิตตุชุกตา กายก์ตรง จิตก์ตรง กายกมมุณฑา จิตตุกมมุณฑา กายก์ควรแก่การทำสามัชชี จิตก์ควรแก่การทำสามัชชี กายปสุญญา จิตตุปสุญญา กายก์คล่องแคล่ว จิตก์คล่องแคล่ว หายเหน็ดหายเหนื่อย หาย เมื่อย หายหิว หายปวดหลังปวดเอว ก็รู้สึกว่าสบายในใจมาก พึงเข้าใจว่าจิตเข้าสู่วังค์แล้วให้หยุด ค่ำบริกรรมเสียแล้วทางสัญญาภัยนอกให้หมด ค่อยๆ ตั้งสติตามกำหนดจิตจนกว่าจิตนี้จะหยุด และตั้งมั่นลงเป็นหนึ่งอยู่กับที่ เมื่อจิตประชุมเป็นหนึ่งก็อย่าเหลือสติ ให้พึงกำหนดด้วยอย่างนั้น จนกว่าจะนั่งเหนื่อย นั่นแล เรียกว่าภาวะนาอย่างละเอียดฯ

๔. วิธีออกจากสามัชชี

เมื่อจะออกจากที่นั่งสามัชชีภาระ ในเวลาที่รู้สึกเหนื่อยแล้วนั้น ให้พึงกำหนดจิตไว้ให้ดีแล้ว เพ่งเล็งพิจารณาเบื้องบนเบื้องปลายให้รู้แจ้งเสียก่อนว่า เบื้องต้นได้ตั้งสติกำหนดจิตอย่างไร พิจารณา อย่างไร นึกค่ำบริกรรมอะไร น้ำใจจึงสงบมาตั้งอยู่อย่างนั้นรับเมื่อใจสงบแล้ว ได้ตั้งสติอย่างไร กำหนดจิตอย่างไรใจเงี่ยมใจเมื่อนอนจากสามัชชี พึงทำใจไว้ว่า ออกจากที่นั่นแล้ว นอนลงก็จะกำหนดอยู่ อย่างนี้จะนักว่าจะนอนบนหลัง แม่ตั้งขึ้นมาก็จะกำหนดโดยอย่างนี้ตลอดวันและคืน ยืน เดิน นั่ง นอน เมื่อทำในใจเช่นนี้แล้วจึงออกจากที่นั่งสามัชชี เช่นนั้นอีกที่พึงทำพิธีอย่างที่ทำมาแล้วฯ

๖. บรรณสมังค์

บรรณมีองค์วัวยะ ๘ ประการ ประชุมลงเป็นเอกมรรค คือ ๗ เป็นอาการองค์ที่ ๘ เป็น หัวหน้า อธิบายว่า สัมมาทิภูติ ความเห็นชอบ ก็คือจิตเป็นผู้เห็น สัมมาสังกับปี ความด้วยชอบก็คือ จิตเป็นผู้ดาริ สัมมาราชา กล่าวว่าชอบ ก็คือจิตเป็นผู้นึกแล้วกล่าว สัมมาภัมมันโต การงานชอบ ก็คือจิตเป็นผู้คิดทำการงาน สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตชอบก็คือจิตเป็นผู้คิดทำแลี้ยงชีวิต สัมมาวยาโม ความเพียรชอบ ก็คือจิตเป็นผู้มีเพียรเมื่อมั่น สัมมาสถิ ความระลึกชอบ ก็คือจิตเป็นผู้รู้ระลึกทั้ง ๗ นี้แหละเป็นอาการ ประชุมอาการทั้ง ๗ นี้ลงเป็นองค์สัมมาสามัชชี แปลว่าตั้งจิตไว้ชอบก็คือความ ประกอบการกำหนดจิตให้เข้าสู่วังค์ได้แล้ว ตั้งสติกำหนดจิตนั้นไว้เป็นเอกคตตาอยู่ในความเป็น หนึ่ง ไม่มีไป ไม่มีมา ไม่มีออก ไม่มีเข้า เรียกว่า บรรณสมังค์ ประชุมมรรคทั้ง ๘ ลงเป็นหนึ่ง หรือ เอกมรรคก็เรียก บรรณสมังค์นี้ประชุมถึง ๕ ครั้ง จึงเรียกว่า บรรณ ๕ ดังแสดงมาฉะนี้ฯ

๗. นิมิตสามัชชี

ในเวลาจิตเข้าสู่วังค์และตั้งลงเป็นองค์บรรณสมังค์แล้วนั้น ย่อมมีนิมิตต่าง ๆ มาปรากฏ ในขณะนี้ ท่านผู้ฝึกหัดใหม่ทั้งหลายพึงตั้งสติกำหนดใจไว้ให้ดี อย่าตกประหม่าระดาก และ อย่าทำความกลัวจนเสียสติและอารมณ์ ทำใจให้ฟุ้งซ่านรังใจไม่อยู่ จะเสียสามัชชี นิมิตทั้งหลาย ไม่ใช่ เป็นของเที่ยง เพียงสักว่าเป็นเงา ๆ พ้อให้เห็นปรากฏแล้วก็หายไปเท่านั้นเองฯ

นิมิตที่ปรากฏนั้น คือ อุคคหน尼มิต ๑ ปภีภากนิมิต ๑

นิมิตที่ปรากฏเห็นดวงหหัยของตนใส่ส่วนเหมือนกับดวงแก้ว แล้วยึดหน่วงเหนี่ยวรั้ง ให้ตั้งสติกำหนดจิตไว้ให้ดีเรียกว่า อุคคหน尼มิต ไม่เป็นของน่ากลัว

นิมิตที่ปรากฏเห็นคนตาย สัตว์ตาย ผู้ไม่มีสติย่องกลัว แต่ผู้มีสติแล้วย่อ้มไม่กลัวยิ่งเป็นอุบายให้พิจารณาเห็นเป็นอสุภะแยกส่วนแบ่งส่วนของกายนั้นออกดูได้ดีที่เดียวและน้อมเข้ามาพิจารณาภายในกายของตนให้เห็นแจ่มแจ้ง จนเกิดนิพพิทาญาณ เปื่องหน่ายลังเวชสดใจ ยังน้ำใจให้ตั้งมั่นเป็นสมารถมีกำลังยิ่งขึ้น เรียกว่า ปภีภากนิมิตฯ

๙. วิธีเดินจงกรม

พึงตั้งกำหนดหนทางสันຍາວแล้วแต่ต้องการ ยืนที่ต้นทาง ยกมือประนม ระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสัng แล้วตั้งความสัตย์อธิษฐานว่า ข้าพเจ้าจะตั้งใจปฏิบัติเพื่อเป็นปฏิบัติบุญชากุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กับทั้งพระธรรมและพระอริยสัมัญญา ขอให้น้ำใจของข้าพเจ้าสงบระงับตั้งมั่นเป็นสมารถ มีปัญญาเฉลียวลาดรู้แจ้งแหงตลอดในคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ทุกประการเทอญ แล้ววางมือลง เอามือขวาจับมือซ้ายไว้ข้างหนึ่งเจริญพรหมวิหาร ๔ ทอดตามเบื้องตัว ตั้งสติกำหนดจิตนิ่งค่ำบริกรรมเดินกลับไปกลับมานานกว่าจิตจะสงบรวมลงเป็นองค์สมารถ ในขณะที่จิตกำลังรวมอยู่นั้น จะหยุดยืนกำหนดจิต ให้รวมสนิทเป็นสมารถก่อนจึงเดินต่อไปอีก ก็ได้ ให้วิธีเดินจงกรมนี้กำหนดจิตอย่างเดียวกันกับนั้นสมารถ แปลกแต่ใช้อธิบายถูกเดินเท่านั้นฯ

เพราะฉะนั้น ท่านผู้ฝึกหัดใหม่ทั้งหลายพึงเข้าใจเดียวว่า การทำความเพียรคือฝึกหัดจิตในสมารถวิธีนี้ มีวิธีที่จะต้องฝึกหัดในอธิบายทั้ง ๔ จึงต้องนั่งสมาธิบ้าง เดินจงกรมบ้าง ยืนกำหนดจิตบ้าง นอนลีฟไสยาสน์บ้าง เพื่อให้ชำนาญคล่องแคล่ว และเปลี่ยนอธิบายถูกให้สม่ำเสมอฯ

๕. วิธีแก่นิมิต

มีวิธีที่จะแก่นิมิตได้เป็น ๓ อย่างคือ

วิธีที่ ๑ ทำความนึงเฉย คือ พึงตั้งสติกำหนดจิตนั้นไว้ให้มั่นคง ทำความสงบนึงแห่งเฉยอยู่ในสมารถ แม้มนิมิตอะไรๆ มาปรากฏ หรือรู้เห็นเป็นจริงในเจตอย่างไรไม่ต้องหวั่นไหวไปตาม คือไม่ต้องสังจิตคิดไป จะเป็นความคิดผิด ที่เรียกว่า จิตวิปลาสแปลว่า ความคิดเคลื่อนคลาด แปลกประหลาดจากความจริง นึงอยู่ในสมารถไม่ได้ ให้บังเกิดเป็นลักษณ์ ความสำคัญผิดที่เรียกว่า สัญญาวิปลาส แปลว่า หมายมั่นไปตามนิมิตเคลื่อนคลาดจากจิตผู้เป็นจริงทั้งนั้น จนบังเกิดถือที่ภูมิฐานะขึ้นที่เรียกว่า ที่ภูมิฐานะ แปลว่า ความเป็นเคลื่อนคลาดจากความเป็นจริง คือเห็นไปเห็นมาเดียวไม่แหลกเหลียงดูให้รู้เท่าส่วนในส่วนนอก ซึ่งว่าไม่รอบครอบ เป็นจิตลามเอียง ไม่เที่ยงตรง เมื่อรู้เห็นนี้ จึงไม่ควรสังจิตไปตาม เมื่อไม่สังจิตไปตามนิมิตเช่นนั้นแล้ว ก็ให้ค่อยระวังไม่ให้จิต เป็นต้นหากเดินขึ้นคือไม่ให้จิตดันรนยินดีอยากเห็นนิมิตนั้นแจ่มแจ้งยิ่งขึ้นก็ได้ หรือยินดีอยากให้นิมิตนั้นหายไปก็ได้ หรือแม่ไม่อยากพบไม่อยากเห็นซึ่งนิมิตที่น่ากลัวก็ได้ ทั้ง ๓ อย่างนี้ เรียกว่า ตัณหา ถ้าเกิดมีในจิตแต่อย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ก็ให้รับรองับดับเสีย คือถอนความอยากและความไม่อยากนั้นออกเสีย

เมื่อนิมิตมีมาก็อย่างนี่ เมื่อนิมิตหายไปก็อย่างนั้น หรือเมื่อนิมิตที่น่ากลัวมีมาก็อย่าทำความกลัว และอย่าทำความคดโงง อยากให้หายไปก็ไม่ว่า ไม่อยากให้หายไปก็ไม่ว่า อยากเห็นก็ไม่ว่า ไม่อยากเห็นก็ไม่ว่า ให้เป็นสันทิญ្យโภคีห์เห็นเอง อยากรู้ก็ไม่ว่า ไม่อยากรู้ก็ไม่ว่า ให้เป็นปัจจัตตัง รู้จำเพาะ กับจิต ตั้งจิตไว้เป็นกลาง ๆ แล้วพึงทำความรู้เท่าอยู่ว่าอันนี้เป็นส่วนจิต อันนั้นเป็นส่วนนิมิต แยก ส่วนแบ่งส่วนตั้งไว้เป็นคนละอัน รักษาเอาแต่จิตกำหันให้ตั้งอยู่ เป็นจิตธรรมเที่ยงแท้ ทำความรู้ เท่าจิตและนิมิตทั้งสองเงื่อน รักษาไม่ให้สติเคลื่อนคลาดจากจิต ห้ามไม่ให้ผลสติได้เป็นดี สติมา ซึ่งอ่อนผู้มีสติ วินัยย โลเก อกิจณาทอมนสล ตอนอาทิตย์และโหมนัสในโลกเสียได้แล้ว ก็เป็นผู้ ตั้งอยู่ในวินัย เมื่อประกอบข้อปฏิบัติอันนี้อยู่อย่างนี้ สติกตั้งมั่น จิตก็ตั้งมั่นประชุมกันเป็นสมานิ ดังนี้ เรียกว่า ญาตปริญญาแปลว่า รู้เท่าอารมณ์ฯ

วิธีที่ ๒ ตรวจดันปฏิภาณนิมิต คือ เมื่อเห็นว่าจิตมีกำลังประชุมกันอยู่เป็นปึกแผ่นแน่นหนา ดีแล้ว พึงฝึกหัดปฏิภาณนิมิตให้ชำนาญ คือ เมื่อเห็นรูปนิมิตมาปรากฏในตาในจิตเห็นเป็นรูปคน เด็กเล็ก หญิงชาย หนุ่มน้อย บ่าวสาว หรือแก่เฒ่าชาрапรบารการได้ประการหนึ่งก็ตาม แสดงอาการ แลบลิ้นปลิ้นตา หน้าบิดตาเบื่อง อาการได้อาการหนึ่งก็ตามให้รีบพลิกจิตเข้ามากลับดั้งสติ ผูกปัญหา หรือทำในใจก็ได้ว่า รูปนี้เที่ยงหรือไม่เที่ยง จะแก่เฒ่าชาตอไปหรือไม่ เมื่อนึกในใจระนี้แล้วพึง หยุดและวางคำที่นึกนั้นเสีย กำหนดจิตพิจารณาเนื่องเดยอยู่จนกว่าจะตกลงและแลเห็นในใจว่าเฒ่าแก่ ชาได้เป็นแท้ จึงรีบพิจารณาให้เห็นแก่เฒ่าชาหลังของหลังโซลั้นทด ๆ ไปในขณะปัจจุบันทันใจนั้น แล้วผูกปัญหาตามดูว่า “ตายเป็นไหหนเด่า” หยุดนิ่งพิจารณาอยู่อีกจนกว่าจะตกลงเห็นในใจได้ว่า ตายแน่ตายแท้ไม่แพรผัน จึงรีบพิจารณาให้เห็นตายลงไปอีกด้วย ในขณะปัจจุบันทันใจนั้น “มื้อตาย แล้วจะเป็นอย่างเดียวตายทำลายไปหนรื่อไม่” หยุดนิ่งพิจารณาเดยอยู่อีก “จนกว่าจิตของเราจะตกลง เป็นว่ามื้ออย่างเดียวตกทำลายไปหนรื่อไม่” หยุดนิ่งพิจารณาเดยอยู่อีก จนกว่าจิตของเราจะตกลงเห็น ว่าเมื่อยเน่าแตกทำลายไปได้แท้แน่ในใจนั้นแล้ว ก็ให้รีบพิจารณาให้เห็นเมื่อยเน่าแตกทำลายจน ละลายหายสุญลงไป เป็นдин เป็นน้ำ เป็นลม เป็นไฟ ไปตามธรรมชาติธรรมรูป ธรรมชาติธรรมรูป นิยามะ แล้วพลิกເเจาจิตของเรากลับทวนเข้ามาพิจารณาภายในกายของเราง ให้เห็นลงไปได้อย่าง เดียว กัน จนกว่าจะตกลงและตัดสินใจได้ว่าร่างกายของเรานี้ ก็แก่เฒ่าชา ทุพพลภาพแตกตาย ทำลาย เป็นอย่างไรเป็นเหมือนกัน แล้วรีบตั้งสติพิจารณาเห็นเป็นแก่เฒ่าชาดูทันที และพิจารณาให้ เห็นตายลงไปในขณะปัจจุบัน แยกส่วนแบ่งส่วนอกดูให้เห็นแจ้งว่า หนังเป็นอย่างไร เนื้อเป็น อย่างไรกระดูกเป็นอย่างไร ตับไตเสี้ยงเครื่องในเป็นอย่างไร เป็นของงามหรือไม่งาม ตรวจดูให้ดี พิจารณาให้ละเอียดจนกว่าจะถอนความยินดียินร้ายเลี้ยงได้ แล้วพิจารณาให้เห็นเมื่อยเน่าผุพังลงตาม แผ่นดินไป ภายนอกลับพิจารณาให้เห็นเป็นคืนมาอีก แล้วฝึกหัดทำอยู่อย่างนี้จนกว่าจะชำนาญ หรือยังเป็นผู้มีสติได้พิจารณาให้เนื้อ หนัง เส้น เอ็น และเครื่องในทั้งหลาย มีตับ ไต ไส พุง เป็น ต้นเมื่อยเน่าผุพังลงไปหมดแล้ว ยังเหลือแต่ร่างกระดูกเปล่าจึงกำหนดเอาร่างกระดูกนั้นเป็นอารมณ์ ทำไว้ในใจ ครั้นรู้ว่าให้เห็นแจ้งอยู่เป็นนิจนกว่าจะนับได้ทุกกระดูกก็ยังดีเพียงเท่านี้ก็เป็นอันแก้ นิมิตได้ดีที่เดียว

คราวนี้พึงทำพิธีพิจารณาเป็น อนุโลม ถอยขั้นถอยลง คือตั้งสติกำหนดจิตให้ได้แล้วเพ่งพิจารณาให้เห็นผลอยู่บุนคีรจะมีสีดำ สัญญาณขาว ก็จะหงอกขาวลงตามแผ่นดินทั้งนั้นและพิจารณาให้เห็นชั่งเกิดตามขุมชนตลอดทั้งภายนอกจากฝ่ามือฝ่าเท้า ก็จะลงตามแผ่นดินเหมือนกัน พิจารณาเล็บที่อยู่ปลายนิ้วเท้าน้ำเมื่อ ให้เห็นเป็นของที่จะต้องลงตามแผ่นดินทั้งนั้น พิจารณาพันชั่งอยู่ในปากข้างบนข้างล่างให้เห็นแจ้งว่าได้ใช้เคียวอาหารการกินอยู่เป็นนิจ แต่ก็จะต้องลงตามแผ่นดินเหมือนกัน คราวนี้พิจารณาหนังเบื้องบนแต่พื้นเท้าขึ้นมาเบื้องตัวแต่ปลายลงมา มีหนังทั่วอยู่เป็นที่สุดรอบ ยังชีวนี้ให้ตั้งอยู่ได้แล้วเป็นไป ถ้าถูกหนังนี้ออกหมดแล้วก็ต้องตาย ตายแล้วต้องลงแผ่นดิน พิจารณาเห็นความจริงจะนี้แล้วเลิกหนังออกภ่วงลงไว้ที่พื้นดิน แล้วพิจารณาดูเนื้อให้เห็นแจ้งว่าเนื้อในร่างกายมีอยู่เป็นกล้าม ๆ แล้วกำหนดให้เน่าผุพังลงไปกองไว้ที่พื้นดิน พิจารนาเลี้นเอ็นให้เห็นแจ้งว่า เลี้นเอ็นทั้งหลายรัดรึงกระดูกไว้ให้ติดกันอยู่ เมื่อเลิกเส้นเอ็นนี้ออกเสียกองไว้ที่พื้นดิน พิจารณาร่างกระดูกให้เห็นแจ้งว่า กระดูกในร่างกายนี้มีเป็นห่อน ๆ เบื้องต้นแต่กระดูกกระโหลกคีรจะลงไปเบื้องบนแต่กระดูกพื้นเท้าขึ้นมา เห็นได้กระจายสมควร แล้วเพ่งเลึงพิจารณาดูเครื่องในหั้งหลายให้เห็นว่า ปอดอยู่ที่ไหน ม้ามอยู่ที่ไหน ดวงฤทธิ์อยู่ที่ไหน ในญัณอยู่เท่าไร เห็นตับไตเสี้ยพุงอาหารใหม่ อาหารเก่า เป็นอย่างไร อยู่ที่ไหน มีรูปพรรณลักษณะเป็นอย่างไร มีสีลักษณะเป็นไหนเครื่องในหั้งปวงนี้ เป็นที่ประชุมแห่งชีวิตก็จริง แต่ก็จะต้องลงแผ่นดิน เมื่อพิจารณาเห็นจะนี้แล้ว จึงกำหนดให้ขาดตามไปกองไว้ที่พื้นดิน ยังเหลือแต่ร่างกระดูก จึงพิจารณาดูกระดูกกระโหลกคีรจะเป็นลำดับลงมา กระดูกคอ กระดูกแขน กระดูกหัวไหล่ กระดูกสันหลัง กระดูกซี่โครง กระดูกเอว กระดูกตะโพก กระดูกตันขากกระดูกแข็ง กระดูกพื้นเท้า พิจารนาอย่างนี้เรียกว่าอนุโลมฯ

คราวนี้พึงพิจารณาเป็นปฏิโลม คือพิจารณาถอยกลับขึ้นเบื้องบนตั้งแต่กระดูกพื้นเท้าขึ้นไป ตลอดถึงกระดูกกระโหลกคีรจะ พิจารนาทบทวนกลับจากคีรจะถอยลงมาตรงหน้าอกนั้นให้มั่นคง ทำในใจว่า ร่างกายทั้งหมดนี้มีจิตเป็นใหญ่ประชุมอยู่ที่จิต จึงกำหนดรวมจิตเข้าให้สงบ แล้วอยู่เป็นเอกคตตา วิธีที่ ๒ นี้เรียกว่า ตีรปริญญา แปลว่า ได้ครรภ์ความร่มณ์ฯ

ขอเตือนสติไว้ว่า ในระหว่างที่กำลังพิจารนาอยู่นั้น ห้ามไม่ให้จิตคลื่อนจากที่คือ ระหว่างไม่ให้ส่งจิตไปตามอาการ จิตจะถอนจากสมาชิก ถ้าจิตถอนจากสมาชิกเป็นไข่ไม่ได้ข้อสำคัญให้อเจิจต เป็นหลัก ไม่ให้ปล่อยจิต ให้มีสติเพ่งเลึงให้รอบจิต พิจารนาให้รอบกายรักษาใจไม่ให้ผุ้งจึงไม่ยุ่งใน การพิจารณาฯ

วิธีที่ ๓ เจริญวิปัสสนา คือ เมื่อผู้ปฏิบัติหั้งหลายได้ฝึกหัดจิตมาถึงขั้นนี้ มีกำลังพอพิจารณาปฏิภาณนิมิตได้ชำนาญคล่องแคล่วเป็นประจักษ์สิทธิ ดังที่อธิบายมาแล้ว และกำหนดจิตรวมเข้าไว้ในขณะจิตอันเดียว ณ ที่หน้าอก ตั้งสติพิจารณาดูให้รู้รอบจิต เพ่งพินิจให้สว่างแลเห็นร่างกระดูกทั้งภัย ยกคำบวกรรมวิปัสสนาวิโมกขปริวัตรขั้นบริกรรมจำเพาะจิตว่า

สพเพ ธรรมชา อนดุตา

สพเพ ธรรมชา อันจจา

สพเพ ธรรมชา ทุกขา

ให้เห็นร่างกระดูกหักหมดเป็นอนตตา ไม่ใช่ตัวตน ไม่ควรถือเอา ไม่เที่ยง เป็นทุกๆ ก้าหนดให้เห็น กระดูกหักหลายหลุดจากกันหมด ตกลงไปกองไว้ที่พื้นดิน คราวนั้นตั้งสติให้ดีรักษาไว้ซึ่งจิตอย่าให้เพลオ ยกคำปริกรรมวิปัสสนานั้นอึก เพ่งพิจารณาจำเพาะจิตให้เห็นเครื่องอวัยวะที่กระจัดกระจาด กองไว้ที่พื้นดินนั้นลายกลายเป็นดิน เป็นน้ำ เป็นลม เป็นไฟ ถมแผ่นดินไปหมด ก้าหนดจำเพาะ จิตผู้รู้ เพ่งพินิจพิจารณาให้เห็นพื้นแผ่นดินกว้างใหญ่เท่าไรเป็นที่อาศัยของลัตว์หั้งโลก ก็ยังต้อง ฉีบหายด้วยน้ำ ด้วยลม ด้วยไฟ ยกวิปัสสนานั้นลายแผ่นดินนั้นเสียให้เห็นเป็นสภาวะธรรม เพียง สักว่าเกิดขึ้นแล้วก็ตับไปเท่านั้น รวมรวมเอาแต่จิตคือผู้รู้ ตั้งไว้ให้เป็นเอกจิต เอกธรรม สงบนี้แห่ง อยู่ และ wang เป็นอุบกข่ายอยู่กับที่ คราวนี้จะแลเห็นจิตนั้นแจ่มแจ้งยิ่งขึ้นทีเดียว ก้าวล่วงจาก นิมิตได้ดี มีกำลังให้แลเห็นอ่านใจานิสังข์ของจิตที่ได้ฝึกหัด sama chima เพียงชั้นนี้ ก็พอ มีศรัทธาเชื่อ ในใจของตนในการที่จะกระทำการเพียรยิ่งๆ ขึ้นไป วิธีที่ ๓ นี้เรียกว่า ปทานปริญญา แปลว่า ลະวะ อารมณ์เสียได้แล้วฯ

ในที่สุดนี้ มีเหવปัญหาประกูลขึ้นเฉพาะที่เวลาจนาหนังสือนี้สำเร็จว่า “น้ามันหอนเอื้านเท่า สาย” ดังนี้จะมีนัยอธิบายเป็นประการใดฯ

ปัจจิมบท

ท่านพระอาจารย์สิงห์ บุนนาคโน นับเป็นลูกศิษย์รุ่นแรกๆ ของหลวงปู่มั่น ภูริทตโต ที่สำคัญยิ่งและมีบารมีธรรมมากของคุณที่ให้การอบรมพระภิกษุ สามเณร ญาติโยม โดยสืบต่อ จากหลวงปู่มั่น ผู้พระอาจารย์ กือหลักรมลีบกอดมาเป็นล่าดับจนถึงสิ้นปัจจุบัน พระอาจารย์ ได้ทำคุณประโยชน์แก่ปวงชนอย่างกว้างขวาง ด้วยความตั้งใจอย่างแรงกล้า ไม่หักโคนยต่ออุปสรรค ใดๆ ท่านสามารถใช้สติปัญญาแยกแยะอุบัյธรรม แนะนำศิษย์รุ่นนองให้ได้รับการภาวนาก่อนยังได้ผล โน้มนำวิจิจติของบุคคลที่เคยยึดถือันดับถือภูติผิดต่างๆ ให้หันกลับมาดีดีอพระไตรสรณมงคลเป็น ที่พึ่งที่ระลึก ธรรมะของท่านมีทั้งอ่อนน้อมละมุนและไม่ และเข้มแข็งกระด้างในบางเวลา พระอาจารย์สิงห์ ได้พาคนออกธุดงค์ไปโปรดเกล้าฯ บรมราชโองการ ให้ได้เจริญจารีต จนทั่วทุกแห่งหน ด้วยความ สามารถอ่านใจบุญบารมีของพระปรมາຈารย์หลวงปู่มั่น พระอาจารย์สิงห์ และพระอาจารย์มหาปืน ผู้นองชายก็ได้สามารถบันยอดชุนพลแห่งกองหัพธรรมได้อีกเป็นจำนวนมาก นับว่าพระอาจารย์สิงห์ บุนนาคโน เป็นลูกศิษย์ผู้เป็นคุ้มครองหลวงปู่มั่น ภูริทตโตโดยแท้จริง

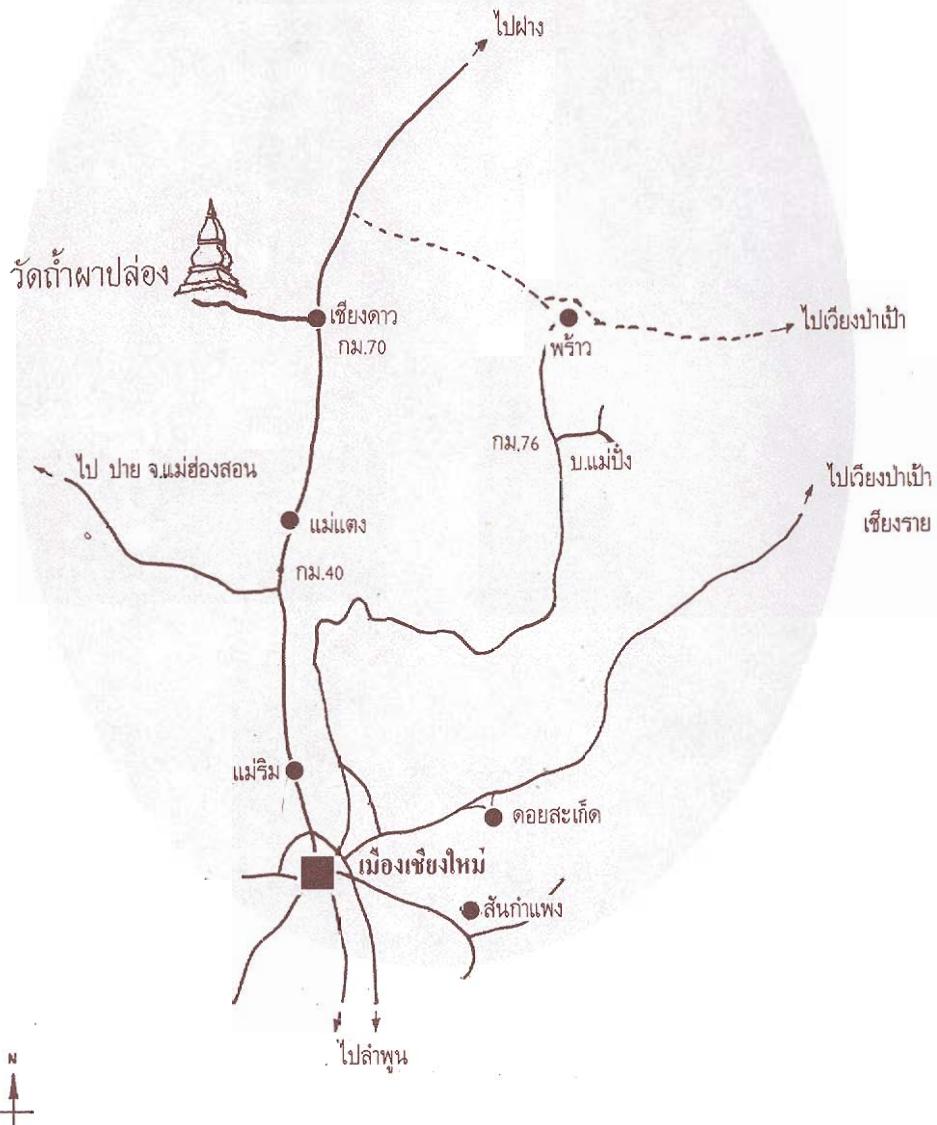
ท่านสาขุชนหั้งหลาย ที่เดินทางผ่านจังหวัดนครราชสีมา สามารถแวงเข้าไปกราบระลึกถึง พระคุณท่านได้ ที่วัดป่าสาลวัน ณ ที่นี่มีรูปเหมือนของพระอาจารย์สิงห์ บุนนาคโน ได้สร้างไว้ เพื่อให้สาขุชนรุ่นหลังได้มีโอกาสมากราบไหว้บูชา และระลึกถึงพระคุณของพระอาจารย์



ทำจิตใจให้หมดกีเลส หมดทุกข์ หมดร้อน
ให้ได้ก่อนความตายจะมาถึง

หลวงปู่สิน พุทธาจาร

แผนที่แสดงที่ตั้ง วัดถ้ำพาปล่อง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่



แก้วมณีอีสาน
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

■ ที่ตั้งจังหวัด
● ที่ตั้งอำเภอ



เส้นทาง
ที่ตั้งวัด

หลวงปู่สิน พุทธาจาร

วัดถ้ำพากล่อง อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่

ชาติกำเนิดและชีวิตปูนวัย

ท่านมีนามเดิมว่า สิน วงศ์เข็มมา เกิดเมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ตรงกับวันศุกร์ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีราก เวลาประมาณ ๒๓.๐๐ น. ที่บ้านบัว ตำบลสว่าง อำเภอพร再也 นิคม จังหวัดสกลนคร บิดาท่านชื่อ นายสาน วงศ์เข็มมา มารดาชื่อ นางสิงห์คำ วงศ์เข็มมา มีพี่น้อง ร่วมบิดามารดา ๑๐ คน ท่านเป็นคนที่ ๕ สกุล “วงศ์เข็มมา” เป็นสกุลเก่าแก่สกุลหนึ่งของบ้านบัว ผู้เป็นต้นสกุลได้แก่ บุนแก้ว และอิทธิปัญญา ผู้เป็นน้องชาย ตัวท่านชื่นแก้วก็คือ ปู่ของหลวงปู่สิน นั้นเอง เหตุความในคืนที่หลวงปู่เกิดนั้นประมาณเวลา ๑ ทุ่ม โยมมารดาของท่านเคล้าหลับไป ก็ได้ ผ่านเห็นพระสงฆ์รูปหนึ่งมีรัศมีกายสุกสว่างเปล่งปลั้งแลดูเย็นตาเย็นใจอย่างบอกไม่ถูก ลอยลงมาจาก ห้องฟ้างสูกระดิ้นอบกกลางหุ่งนาของนาง ต่อมากลางคืน ๓ ทุ่ม นางสิงห์คำก็ให้กำเนิดเด็กน้อย ผิวขาวสะอาด และจากนินิมิตที่นางเล่าให้นายสานฟัง นายสานผู้เป็นบิดาจึงได้ตั้งชื่อลูกชายว่า “สิน” ซึ่งภาษาอีสานหมายถึงใบสัก อันอาจบ่งบอกถึงความใกล้ชิดพระพุทธศาสนา ซึ่งต่อมาเด็กชายสินผู้นี้ ก็ได้ครองผ้ากาสาพสตรี บ่าເພື່ອສມະດຽນ ใช้ชีวิตที่ขาวสะอาดหมดจดตลอดช่วงอายุขัยของท่าน เมื่อเริ่มเข้ารุ่นหนุ่ม อายุ ๑๕-๑๖ ปี ท่านมีความสนใจในดนตรีอยู่ไม่น้อย หลวงปู่แวน ธนပาโล เล่าไว้ว่า ตัวท่านเองเป็นหมอลำ ส่วนหลวงปู่สินเป็นหมอดเคน สิ่งบันดาลใจให้หลวงปู่อยากออกบวชคือ ความสะดุงกล้าต่อความตาย ท่านเล่าว่า “ตั้งแต่ยังเด็กแล้วเมื่อได้เห็น หรือได้บ่าวกนตาย มันให้ สะดุงใจทุกครั้ง กลัวว่าเราจะตายเสียก่อนได้ออกน้ำ” มนตานุสติได้เกิดขึ้นในใจของท่านอยู่ ตลอดเวลา ฝ่ายเดือนให้ท่านไม่ประมาทในชีวิต ไม่ประมาทในวัยไม่ประมาทในความตาย เป็น เพราะหลวงปู่กำหงด “ນរณ เม ภวสุสติ” ของท่านมาแต่ไหนแต่ไรแล้วนั้นเอง ตั้งแต่ยังไม่ได้ออก บวชจบจนลืมอาชญาชัยของท่าน หลวงปู่ยังใช้อุบัติธรรมข้อเดียวกันนี้อุบรมลูกศิษย์ลูกหาอู่เป็น

ประจำ เรียกว่า หลวงปู่เทศน์ครั้งเดมกจะมี “มรณ์ เม กวิสุสดิ” เป็นลัญญาณเตือนภัยจากพญา มังกรราชให้ลูกศิษย์ลูกหาตื่นตัวอยู่เสมอทุกครั้ง

ชีวิตสมณะ การแสวงหาธรรม และปฏิปทา

เมื่อห้านาที ๑๗ ปี ได้ขอรับการดาบราพชาเป็นสามเณร ณ วัดศรีรัตนาราม ซึ่งเป็นวัดมหา nikay ณ บ้านบันนัณเอง ทรงกับวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๖๔ ทรงกับวันอาทิตย์แรก ๗ ค่ำเดือน ๙ ปีมະโรง โดยมีพระอาจารย์สีทอง เป็นพระอุปัชฌาย์ ต่อมาคณะของท้าพธรรมของหลวงปู่มั่น ภูริทตโต ได้เดินธุดงค์มาจากจังหวัดหนองคาย เพื่อมาเผยแพร่ธรรมปฏิบัติแก่ประชาชนโดยเดินทางมาถึงวัดศรีรังสรรค์ ตำบลสามผง อำเภอศรีรังสรรค์ จังหวัดนครพนม สามเณรสมิ จึงได้มีโอกาสเดินทางไปฟังธรรม ทั้งจากพระอาจารย์ใหญ่ คือหลวงปู่มั่น ภูริทตโต ท่านพระอาจารย์สิงห์ ขนุตยาโน และท่านพระอาจารย์มานะปีน ปัญหาโล สามเณรสมิได้ฝ่าสังเกตข้อวัตรปฏิบัติของท่านพระอาจารย์มั่น ท่านพระอาจารย์สิงห์ และพระอาจารย์มานะปีน และได้บังเกิดความเลื่อมใสอย่างมาก จึงตัดสินใจขอawayตัวเป็นศิษย์พระอาจารย์มั่น และได้ขอญัตติใหม่มายืนธรรมยุติกนิกาย แต่โดยที่ขณะนั้นยังไม่โบสถ์ของวัดฝ่ายธรรมยุติในแลงແກນนั้น การประกอบพิธีกรรมจึงต้องจัดทำที่โบสถ์น้ำ ซึ่งทำจากเรือ ๒ ลำ ทำเป็นปีบลอยคู่กัน เอาไว้พื้นปูดริ่งเป็นพื้นแต่ไม่มีหลังคา สมมติเอามาเป็นโบสถ์ โดยท่านพระอาจารย์มั่นฯ เป็นประธาน และเจ้าคุณธรรมเจดีย์ (ฐุม พนธุโล) เป็นพระอุปัชฌาย์ ที่วัดป่าบ้านสามผง อำเภอศรีรังสรรค์ จังหวัดนครพนม จากนั้นสามเณรสมิได้ติดตามพระอาจารย์มั่นไปอยู่จำพรรษาที่วัดป่าบ้านข่า ตำบลบ้านข่า อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม

เมื่อสามเณรสมิอายุครบวาระ ได้เข้าพิธีอุปสมบท ณ วัดศรีจันทราราส ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ในวันที่ ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๗๒ ทรงกับวันอังคารขึ้น ๑๐ ค่ำเดือน ๙ ปีมະเส็ง โดยมีเจ้าคุณพระเทพสิทธารักษ์ (จันทร์ เชมิโย) เมื่อครั้งยังเป็นพระครุพักลอรัญญาเขต เจ้าคณะธรรมยุติจังหวัดขอนแก่น เป็นพระอุปัชฌาย์ และมีพระอาจารย์สิงห์ ขนุตยาโน เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระปลัดดวงจันทร์ เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ได้รับฉายาว่า “พุทธชาจาริ” จากนั้นท่านก็ได้เดินทางติดตามพระอาจารย์ของท่าน คือ พระอาจารย์สิงห์ ขนุตยาโน ไปจำพรรษาที่วัดป่าวิเวกธรรม (วัดบ่าบ้านเหล็ก) อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น วัดป่าบ้านเหล็กนี้ เป็นวัดดอยในเขตป่าช้า (บริเวณโรงพยาบาลขอนแก่นในปัจจุบัน) ซึ่งท่านพระอาจารย์สิงห์ และท่านพระอาจารย์มานะปีน ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นสำนักอบรมธรรมฐานแก่ญาติโยมชาวขอนแก่น ท่านพระอาจารย์สิงห์ ได้ออกกลุ่มยاسสอนลูกศิษย์ของท่านให้ได้พิจารณาอสุกกรรมฐานจากคำพ. โดยพาระเคนร “ไปชุดคพขั้นมาพิจารณา หลวงปู่ได้เล่าประสบการณ์ที่ท่านได้อสุกกรรมฐานจากคำพและว่า “นี้แหล่งร่างกายนั้น พระพุทธองค์ท่านจึงทรงสอนให้กำหนดเป็นอสุกกรรมฐานอย่างไรให้เป็นว่ารูป ไม่ว่ารูปหล่อรูปปาง ให้เข้าใจว่าเป็นอันเดียวกัน ไม่มีการสาขึ้นลงกัน” “สมนติโลกว่าสหายร่วมงานสมนติธรรมนั้นไม่สวยงาม อสุก มนต์ ทั้นนั้น ถึงนั้นจะยังไม่สามารถเด็กตอนหนุ่นก็เดชะ ไม่นานจะ เดียวันก็ถอยตายไปที่ล่องกัน สองกัน หนดไป ลืมไป ไม่เหลือ”

ในชีวิตสมณะของท่านได้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ว่า “สตานิ กังกะ” คือไปเยี่ยมป้าช้าเป็นชุดงค์วัตร และที่วัดป่าเหล่านี้เองที่หลวงปู่ได้มีโอกาสปฏิบัติธรรมอย่างใกล้ชิดกับท่านพระอาจารย์สิงห์ บุตยาโนม เป็นเวลานาน ๓-๔ ปี ทั้งได้นำโอกาสสมัคกุน กับพระกรรมฐานองค์สำคัญๆ หลายองค์ เช่น หลวงปู่เทศก์ เทสรุสี, หลวงปู่ขาว อนาโลย, หลวงปู่สีน อาจโร, หลวงปู่อ่อน สามสี, ท่านพ่อสี ชนุนโร, ท่านพระอาจารย์นหน้าบัว ญาณสูบุปุโน เป็นต้น

ป.ศ. ๒๔๗๘ (พฤษภาที่ ๙) เมื่อสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (อ้วน ติสุโส) แห่งวัดบรมนิวาส กรุงเทพฯ ได้เดินทางไปเยี่ยมเยือนพระอาจารย์สิงห์ บุตยาโนมที่วัดจาราช สมเด็จฯ ท่านได้แล เท็นจริยารักษ์ของหลวงปู่สิมขณะทำหน้าที่อุปถัมภารับใช้และเกิดชื่นชอบถูกใจถึงกับประทานจะ ชวนหลวงปู่ไปอยู่ด้วยกันท่าน จึงเอ่ยปากขอตัวหลวงปู่สิม กับท่านพระอาจารย์สิงห์ ว่า “พระองค์นี้ มีลักษณะเป็นผู้มีบุญบารมี ผนจะขอตัวให้ไปอยู่ด้วยจะชัดขึ้นห้องหรือเปล่า” ซึ่งท่านพระอาจารย์สิงห์ ท่านก็มิได้ขัดข้องด้วยเห็นเป็นนา Mara มีของหลวงปู่สิม ที่จะได้มีโอกาสอยู่ใกล้ชิดกับพระธรรม ผู้ใหญ่เยี่ยมท่านสมเด็จฯ ทั้งจะได้มีโอกาสศึกษาพระธรรมกันไปให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป หลวงปู่สิม พุทธาจาริ จึงได้ร่วมเดินทางมากับสมเด็จฯ ที่วัดบรมนิวาส มาจำพรรษาและศึกษาพระธรรมวันนี้ ในส้านัก สมเด็จฯ ทำให้หลวงปู่สิม ได้รับความรู้แตกฉานในพระธรรมกันยามากขึ้น หลวงปู่สิมอยู่รับใช้สมเด็จฯ ด้วยจริยาดีเยี่ยม พร้อมกันนั้นหลวงปู่ก็ได้ทำหน้าที่อบรมลั่งสอนการปฏิบัติธรรมตามแนวทางของ พระบุดดhist กรรมฐานให้แก่พระเมรุจำนวนมากที่มารับการฝึกฝนอบรมจากหลวงปู่

ป.ศ. ๒๔๘๐ ออกพรรษาแล้ว หลวงปู่ได้เรียนขออนุญาตต่อสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ เดินทางชุดงค์กลับถึงบ้านบัว ตำบลสว่าง อ่าเภอพุรานันค์ จังหวัดสกลนคร เพื่อโปรดญาติโยม ที่บ้านเกิดตามคำอาราธนา และเมื่อหลวงปู่ปราภรที่จะให้มีวัดป่าธรรมยุติกนิกายขึ้นเป็นวัดแรรใน บ้านบัวญาติโยม จึงตั่งสอนองค์บ่อประภากลางของหลวงปู่อย่างกระตือรือร้นและเต็มอกเต็มใจ ยอมอา ของท่าน คือนางคำไฟ ทุ่มกิจจะ ได้มีศรัทธาถาวายที่ดินให้หลวงปู่จัดสร้างเป็นสำนักสงฆ์ขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ สำนักสงฆ์นี้ปัจจุบันได้พัฒนาเป็น “วัดสันติสัng伽ราณ” พร้อมด้วยวัดและสำนักสงฆ์ สาขาเกิดอีก ๔ แห่ง สำหรับวัดสันติสัng伽ราณจังหวัดสกลนครนี้ หลวงปู่ได้รีบดำเนินการก่อสร้าง พระอุโบสถตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๑๘ จนแล้วเสร็จ และได้รับพระมหากรุณากิคุณ จากพระบาทสมเด็จ- พระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสูดhaar เสด็จมาฝังลงกรณ์มิตในวันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๑๓ ในโอกาสเดียวกับงานอายุครบ ๗๑ พรรษา ของหลวงปู่

หลวงปู่สิม ได้ชุดงค์ไปในหลายจังหวัดอีก เช่น วัดป่าสาระคงคาน อ่าเภอหล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์ สำนักสงฆ์หมู่บ้านแม่ดอย (ต่อมมาได้พัฒนาเป็นวัดชื่อว่า วัดป่าอาจารย์มั่น) อ่าเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ (ณ ที่นี่หลวงปู่ได้พบหลวงปู่มั่นฯ และได้รับคำแนะนำเพิ่มเติมจากหลวงปู่มั่นฯ จน การปฏิบัติธรรมของหลวงปู่ก้าวหน้าขึ้นอย่างมาก) เมื่อแยกจากหลวงปู่มั่นแล้ว หลวงปู่ได้เดิน

ธุดงค์ไปทางอำเภอสันกำแพง เจ้าพักที่วัดโโรงธรรม ซึ่งขณะนั้นยังเป็นสำนักชั่วคราว ที่วัดโโรงธรรม สามัคคีนี้เคยเป็นสถานที่ที่ครูอาจารย์หลายท่านเคยใช้พักจำพรรษา อาทิ หลวงปู่มั่น ภูริทตโต, หลวงปู่สอน ฐานสิน, หลวงปู่แหวน สุจิณโณ, พระอาจารย์กุ้ง ชนุบทินโน และหลวงปู่ตื้อ อจลธนโน เป็นต้น

หลวงปู่สิน ได้พักจำพรรษาที่วัดโโรงธรรมสามัคคี แห่งนี้ติดต่อกันนานถึงห้าปี คือตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๓ ถึงปี พ.ศ. ๒๕๔๘ จึงย้ายไปจำพรรษาที่ถ้ำผาผัว อำเภออมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่ง เป็นช่วงเวลาที่บ้านเมืองอยู่ในสภาพหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ในระหว่างนั้น หลวงปู่ได้รับรู้ความ คับจิตคับใจของบรรดาชาวบ้านห้วยลาย หลวงปู่ได้ปลูกป่าอบลิขของชาวบ้านที่กำลังล้วงหัวงอกกลับ มีชีวิตชีวาขึ้น ด้วยการหยั่งพระสัทธารมลงสู่จิตของพวากษา ในระหว่างออกพรรษาหลวงปู่สินได้ จากริฐุดงค์ไปบำเพ็ญเพียร ณ สถานที่วิเวกหลาภัยแห่งในเขตจังหวัดเชียงใหม่ คิริยาโนสชาเที่ยงใหม่ ท่านหนึ่งคือ เจ้าชื่น สีโรส (วัย ๙๖ ปี) โดยในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ เจ้าชื่น สีโรส ได้อพยพ ครอบครัวหลบภัยสังคมไปอยู่ที่ถ้ำผาผัว ขณะที่หลวงปู่ธุดงค์ไปจำพรรษาที่ถ้ำผาผัวนี้ ท่าน เปรียบเสมือนที่พึงอันสูงสุดที่มีความหมายมากสำหรับคนที่อยู่ในสภาพบ้านแตกภราดรากชาด เนื่องจากสังคม ปลายปี พ.ศ. ๒๕๔๘ เมื่อสังคมมาเอชีญูรพาไกลัจจะยุติ เจ้าชื่น สีโรส ซึ่งอพยพจากถ้ำผาผัว กลับคืนตัวเมืองเชียงใหม่ ได้กราบอาราธนาหลวงปู่ให้ย้ายเข้ามาพักจำพรรษา ที่ตึกของแม่เลี้ยงดอกจันทร์ กีรติบาล (คิริเบอร์) ซึ่งอยู่ที่ถนนดอยสุเทพตรงข้ามกับถนนไป สนามบินเมืองเชียงใหม่ ปัจจุบันคือที่ตั้งของศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และ ณ ที่นี้เองที่หลวงปู่สินพบกับลูกศิษย์คนแรกที่อุปสมบทที่เชียงใหม่คือ พระมหาทรงอันทรง ฤกุสโลจิตุตโตร ซึ่งต่อมาได้เป็นเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันของวัด “สันติธรรม” ซึ่งได้ทำการก่อสร้างขึ้นใน ภายหลัง ปี พ.ศ. ๒๕๔๐ เมื่อสังคมสงบโดยล้วนเริ่ง มีข่าวว่าเจ้าของบ้านคือ แม่เลี้ยง ดอกจันทร์ และลูกหลานที่อพยพหลบภัยสังคมไปจะกลับคืนถิ่นฐานเดิม หลวงปู่จึงประगากเรื่องการสร้างวัด คำปราภกในครั้งนั้น เป็นแรงบันดาลใจให้คุณแม่นมนาล สุภาวงศ์เกิดครรภชาดีมากอย่างแรงกล้าที่ จะสร้างวัดถวายหลวงปู่ ด้วยพลังครรภานั้นเอง “วัดสันติธรรม” จึงได้ออกกำเนิดขึ้นมาโดยอาศัย กำลังครรภชาดของสาวนุศิษย์

ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ โอมารดาของหลวงปู่ถึงแก่กรรม หลวงปู่จึงได้เดินทางจากเชียงใหม่ลงมา ที่บ้านบัวอีกครั้งหนึ่ง ครั้นแล้วเจ้าอาบานกิจศพโดยมารดาแล้ว หลวงปู่ก็ออกเดินธุดงค์ไปจังหวัด นครพนมทันทีเพื่อจำพรรษาที่ภูลังกา ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๘-๒๕๕๐ หลวงปู่ได้กลับไปพักจำพรรษาที่ วัดลันติธรรม จังหวัดเชียงใหม่ แต่ในจิตใจส่วนลึกของท่านนั้น ยังปรารถนาความสงบวิเศษของบ้านเชา และพระถ้ำต่าง ๆ อยู่จนต้นปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ต่อมาได้มีพระลูกศิษย์ของหลวงปู่ไปพบถ้าปากเปียง ซึ่งอยู่ที่ตำบลบ้านถ้า อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ หลวงปู่จึงย้ายไปอยู่ภูหวานที่ถ้าปากเปียง ปอยครั้ง ด้วยเป็นที่สงบสันติมีรื่น ต่อมาในฤดูหนาว ปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ลุงตืบ คนบ้านถ้าได้เป็นคนนำ ทางพาหลวงปู่เป็นป้ายภูเข้าขึ้นไปตามซอกเล็ก ๆ เพื่อหาถ้าที่กว้างและอยู่สูงตามคำปราภกของหลวงปู่

ที่ว่า “กีฬาจะได้เข้าหาก” จนกระทั่งได้พบถ้าหากปล่อง ซึ่งเป็นถ้าหากที่ทำนิดว่าจะเป็นม้านสุดท้ายในการนำเพียงภานในชีวิตของท่าน หลวงปู่ได้พักค้างคืนบนถ้าหากปล่องหนึ่งคืน แล้วก็ลงไปพักที่ถ้าหากเปลี่ยงต่อ ต่อจากนั้นท่านก็ได้แวงเวียนไปพักที่ถ้าหากปล่องอีกสองอีกสอง

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ท่านพระอาจารย์ดี ธนุมธิ (ท่านเจ้าคุณวิสุทธิธรรมรังสี) เจ้าอาวาสวัดโศการาม ตามที่อยู่บ้าน อ้ากเอนเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเป็นศิษย์ในสายท่านพระอาจารย์นั้น ภริทฤติโถ เชนกัน ได้ถึงแก่กรรมภาพทางคณะสงฆ์จึงลงมติขอให้หลวงปูรับตำแหน่งรักษาการเจ้าอาวาส หลวงปู่จึงได้ช่วยอยู่ดูแลวัดโศการาม ในฐานะรักษาการเจ้าอาวาส จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๐๘ และในปี พ.ศ. ๒๕๐๙ หลวงปู่ได้รับการขอร้องจากท่านเจ้าคุณนิโรธรรนรังษีให้หลวงปู่ช่วยรับตำแหน่งรักษาการ เจ้าอาวาสวัดป่าสุทธาวาส หลวงปู่สิม จึงจำใจต้องรับเป็นเจ้าอาวาสให้วัดป่าสุทธาวาสอยู่ ๑ พรรษา โดยที่ใจจริงของท่านนั้นเบื่อหน่าย คิดอยากแต่จะออกธุดงค์อยู่เรื่อยไป ในระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๖-๒๕๐๙ หลวงปู่ได้มีปัญหาพาหัศด้วยโรคไตมาตลอดจนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๑๐ ด้วยปัญหาสุขภาพของหลวงปู่ หลวงปู่จึงได้ตัดสินใจวางภารกิจต่างๆ โดยลาออกจากตำแหน่งเจ้าอาวาสทุกวัดที่ท่านดูแลอยู่ จากนั้นท่านก็มาจำพรรษา ณ ถ้าหากปล่องตลอดมา

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ หลวงปู่ได้เดินทางไปลังเวชนียสถานที่อินเดียและได้เดินทางไปอีกรั้งหนึ่งในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ นอกจากนี้แล้วหลวงปู่ยังได้มีโอกาสเดินทางไปที่ปีนัง ประเทศมาเลเซีย กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ตลอดถึงทวีปยุโรปและอเมริกาอีกด้วย

หลวงปู่สิม ท่านมีความขยันและตั้งใจมั่นตั้งแต่เด็กดังเช่น พระอาจารย์ศรีทอง (พระอุปัชฌาย์ เมื่อครั้งเป็นมหานิกาย) ได้เล่าว่าครั้งเมื่อทางวัดมีการชุดสระ สามเณรลิมก์ไปช่วยชุดและชุดจนกระทั่งใครต่อใครเข้าห้องงานไปหมด เนื่องจากชุดลงไปลึกถึงสิบเอ็ดสิบสองวาแล้วก็ยังไม่มีน้ำ เมื่ออุปัชฌาย์ถามว่า “จะชุดไปถึงไหนกัน” สามเณรลิมตอบว่า “ชุดไปจนสุดแผ่นดินนั้นแหละ” ปฏิปทาของหลวงปู่ที่แสดงถึงความมีเมตตาอย่างล้นเหลือต่อญาติพี่น้อง ได้แสดงให้เห็นอยู่เนื่อง ฯ หลวงปู่ทรงพระเนรลูกวัดของท่านอย่างอบอุ่นใกล้ชิดเหมือนพ่อครุและลูกฯ ภาพในอดีตที่ประทับใจลูกคิชัย (คุณแม่นมนานา สุกาวร์) ภาพหนึ่งก็คือ เวลาที่พระเนรอาพาธ หลวงปู่จะนั่งฝ่าเขืออย่างสงบ ไม่ยอมห่างจากทั้งผู้ป่วยอาการดีขึ้น ครั้งหนึ่งเนรน้อยอนุชด้วยโรคพยาธิตัวเหลืองซึบซึบ-dom เพาะลันอาหารไม่ได้เลย “แม่ໄລ” ได้พยายามพยาธิมาถวาย เนรน้อยก็ฉันไม่ได้ อาเจียนออกมาก ทำให้แม่ໄລโมโหมากจะบังคับให้ฉันให้ได้ แต่หลวงปู่ซึ่งนั่งฝ่าอยู่อย่างใจเย็นได้กลบประโลมเนรน้อยของท่านขึ้นว่า “วันพรุ่งนี้ ก็จะเนื้อไปบันดาลตัวได้ก้าวขึ้น ยะอาชาได้ในก้าวใหญ่ให้เนรน้อยฉัน” งานพัฒนาชุมชนที่นับว่าเป็นงานที่สำคัญที่สุดของหลวงปู่ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความพร้อมเพรียงร่วมแรงร่วมใจกันทั้งฝ่ายบรพชิตและหมาราษ ผลงานนี้ได้ก่อประโยชน์เป็นจำนวนมาก แก่ชาวบ้านเกษตรกรก็คือ งานสร้างฝายน้ำลันลำน้ำอูน ที่ทำวังหินซึ่งก็คือบริเวณ สำนักสงฆ์วัดพุกสันติธรรม ในปัจจุบัน โดยในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ ภายหลังจำพรรษา

ที่วัดสันติสัมพุทธาราม หลวงปู่ก็ได้รับอาหารจากชาวบ้านห้าง ๔ ตำบล ใน ๒ เขตอำเภอให้มาเป็นประทานในการสร้างฝายน้ำลั่นกันลั่นน้ำอุน งานสร้างฝายน้ำลั่นชั้นนี้สะท้อนให้เห็นถึงบุคลิกลักษณะของหลวงปู่เด่นชัดมาก ในเรื่องความเป็นผู้เอกใจใส่และรับผิดชอบในการก่อสร้าง เมื่อที่ประชุมปรึกษาหารือกันว่าเห็นควรจะเริ่มงานกันวันใหม่ หลวงปู่ก็ว่าให้เริ่มงานกันวันนี้เลย หลวงปู่เป็นผู้มีความเด็ดเดี่ยวเข้มแข็ง อดทน พุดจริง ทำจริง ถือสัจจะมั่นคง เป็นผู้ไม่畏ภัย ทุกวันหลวงปู่จะพาเริ่มงานตั้งแต่ตี ๔ ทำมากลางอากาศที่หนาวเย็นพอ ๑๐ โมงเช้าจึงพักฉันอาหาร หลังอาหารแล้วก็เริ่มทำงานกันต่อจนมืดค่ำ พ้อถึงเวลา ๑ ทุ่ม หลวงปู่ก็จะพาสาวดมณฑ์และฟังเทศน์ เสร็จแล้วก็เริ่มทึบหินลงในคอกรไม้ที่สร้างไว้ตลอดแนวฝาย กว่าจะได้ล้อมาก ๕ ทุ่ม หรือบางวันงานจะติดพันจนถึงตีหนึ่งตีสอง เป็นดังนี้ตลอดระยะเวลา ๕ เดือน นับตั้งแต่เดือนมกราคมจนถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ จนฝายน้ำลั่นเสร็จ หลวงปู่จึงกลับไปจำพรรษาที่รักษาป้อง

หลวงปู่ได้รับสมณศักดิ์ “พระกรรษันติธรรมญาณ” ในวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๐๒ และได้รับพัดยศโดยเลื่อนจากสมณศักดิ์ที่ “พระกรรษันติธรรมญาณ” เป็น “พระญาณสัทธรรมราชาจารย์” ในวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๓๓ และในคืนวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๓๔ พระเณรพร้อมด้วยอุบลากุบลาสิก้าได้พร้อมใจกันเจริญพระพุทธมนต์ ฉลองสมณศักดิ์ถวายหลวงปู่ ที่ถ้ำปาปล่อง หลังจากเจริญพระพุทธมนต์ หลวงปู่ได้พำนะและญาติโยมนั่งภาวนาต่อจนถึงเวลาประมาณ ๒๑.๓๐ น. แล้วท่านก็นั่งพักดูบริเวณภายในถ้ำอีกประมาณ ๒๐ นาที คล้ายกับจะเป็นการอ่ำล่า จนถึงเวลา ๒๒.๐๐ น. ท่านจึงกลับเข้าห้องที่พักด้านหลังภายในถ้ำปาปล่อง และได้มรณภาพในเวลาประมาณตีสาม สิริรวมอายุของหลวงปู่ ๘๒ ปี ๙ เดือน ๑๙ วัน อายพรรษา ๖๗ พรรษา

នគរបាល

๑. คำว่าจิตได้แก่ ดวงจิต ดวงใจผู้รู้อยู่ ผู้เห็นอยู่ ผู้ได้ยินได้ฟังอยู่ เรายังเลียงได้ยินเลียง ใครเป็นผู้รู้อยู่ในตัวในใจ นั่นแหลมมันอยู่ตรงนี้ ให้รวมให้สูงเข้ามาอยู่ตรงนี้ ตรงจิตใจผู้รู้อยู่ (พระธรรมเกศาฯ พพธาราจารานสรณ์)

๒. تاเห็นรูปก็จิตดวงนี้เป็นผู้เห็น ดีใจก็จิตดวงนี้หลงไป เลียใจก็จิตดวงนี้หลงไป เสียงผ่านเข้ามาทางโสต ทางทุกจิตดวงก่าก์นี่แหละ กลืน รส โภชนาสพะ ธรรมารมณ์ ก็จิตดวงนี้เป็นผู้หลง เมื่อจิตใจดวงนี้เป็นผู้หลงผู้ไม่เข้าเรื่อง เราก็มาแก้ไขภวนท่าให้สงบ ไม่ให้หันหัวไปกับอารมณ์ใดๆ เท็นสังต่างๆ ที่เกิดดับอยู่ในตัว ในใจ ในสัตว์ ในบุคคลนี้ว่า มีกิจขัน ตั้งอยู่ชั่วรยะหนึ่งแล้วก็แตกดับไปเป็นธรรมดาย่างนี้ (พระธรรมเทศนา พธชาจารานสารย์)

๓. การปฏิบัติบุชา ภานุนี้ เป็นการปฏิบัติภายใน เป็นการเจริญภายใน พุทธภายในให้ใจอยู่ภายในไม่ให้จิตใจไปอยู่ภายนอก (พระธรรมเทศนา พธชาจารสนธย)

๔. การภูนา ไม่ใช่เป็นของหนัก เหมือนแบกไม้ทามเสา เป็นของเบาที่สุด นึกภูนาบหิด ข้อใดก็ให้เข้าถึงจิตถึงใจ จนจิตใจผ่องใสสะอาดตั้งมั่นเที่ยงตรงคงที่อยู่ ภายในจิตใจของตน ใจ สบายนั่งกีสบาย นอนกีสบาย ยืนไปมาที่ไหนก็สบายหั้งนั้น ในตัวคนเรานี้เมื่อจิตใจสบาย กายกี พลอยสบายไปด้วย อะไรๆ ทุกอย่างมันกีสบายไปมันแล้วแต่จิตใจ (พระธรรมเทศนา พุทธอาจารย์สรณ์)

๕. ทำอย่างไรเจ้าจะสงบรับ มีอุบัติอะไร ก็อุบัติไม่เข้าเกียจันแนเหละ อุบัติมัน อยู่ที่ไหน อุบัติมันอยู่ที่ความเพียร ทำอย่างไรเจ้าจะสู้กับกิเลสรากะ โหส โมหะ ในใจได้ ไปสู้ ที่ไหน ก็สู้ด้วยความเพียร สู้ด้วยความตั้งใจมั่น เรายังใจลงไปแล้วให้มั่นมั่นคงไม่มั่นคงอย่าไปถอย (พระธรรมเทศนา พุทธอาจารย์สรณ์)

๖. เพียรพยายามฝึกตนเองอยู่ มั่นจะเหลือ (วิสัย) ผู้มีความเพียรไปไม่ได้ เพราะว่าบัน แผ่นดินนี้ผู้มีความเพียร ผู้ไม่ท้อแท้อ่อนแอบในดวงใจ ไม่ว่าจะทำอะไร ย่อมสำเร็จได้ ดูตัวอย่าง พระพุทธเจ้า เมื่อเห็นแล้วเราต้องตั้งความเพียรลงไป ภาระลงไป เมื่อมั่นยังไม่ตายจะไปถอยความ เพียรก่อนไม่ได้ (พระธรรมเทศนา พุทธอาจารย์สรณ์)

๗. สู้ด้วยการละทิ้ง อย่าไปยึดเอาถือเอา เข้าไว้ให้เรา เข้าดูดูกัน เรา เสียงไม่เด็ดขาดก็เพียรละ ออกไปให้มั่นหมวดลึ้น มุนชย์มีปาก ห้ามมันไม่ให้พูดไม่ได้ มุนชย์มีตา ห้ามไม่ให้มั่นดูไม่ได้ มั่นเป็น เรื่องของโลก ห่านจึงตรัสว่า ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจมั่นเป็นความร้อน ความร้อน คือกิเลส กิเลส เหมือนกับไฟ ไฟมั่นเป็นของร้อน (พระธรรมเทศนา พุทธอาจารย์สรณ์)

๘. เราได้คุลากวนใจเข้าแตกแล้วดูกามีไหม ไม่มี มีแต่นอนห่มผ้าให้มั่นตลอดคืน มั่นจะได้สำเร็จมรรคผลอะไร ก็ได้แต่กรรมฐานขี้ไก่ กรรมฐานขี้หมู ไม่ลุกขึ้นกวนเหมือนพระ แต่ก่อน พระแต่ก่อนหันหันเดินไม่ได้หันก็คุลากวนเรา (พระธรรมเทศนา พุทธอาจารย์สรณ์)

๙. พุทธโนในใจ หลงให้หลทำไม่ ไม่ต้องหลง ไม่ต้องลืม นั่งพุทธโนในใจ นอนกีพุทธโนในใจ ยืนกีพุทธโนในใจ เดินไปไหนมาไหน กีพุทธโนในใจ กิเลสโลกเละให้หมวด โลเลทางตา โลเลทางหู โลเล ทางจมูก ทางกลิ่น โลเลในอาหารการกิน เลิกละให้หมวด (พระธรรมเทศนา พุทธอาจารย์สรณ์)

๑๐. ไม่ต้องไปกรอกทำว่า เมื่อถึงวันตายเจ้าจะภูนาพุทธโนเอาให้ได้ อย่างนี้ไม่ได้ เราต้อง ทำไว้ก่อน เตรียมตัวเตรียมใจไว้ก่อน ตั้งแต่บัดนี้ เดี่ยวนี้เวลานี้เป็นต้นไป (พระธรรมเทศนา พุทธอาจารย์สรณ์)

๑๑. ความตายนี้ไม่มีใครหลบหลีกได้ ห่านให้กีหันมองให้ได้ว่า ทุกลมหายใจเข้าไปบี๊ก เตือนใจของตนให้นึกว่า นีถ้าลมหายใจนี้เข้าไปแล้วอกมาไม่ได้ เกิดติดขัดคนเราก็ตายได้ แม้ลมหายใจออกไปแล้ว เกิดอะไรติดขัดขึ้นมาสุดลมหายใจเข้ามาไม่ได้คนเราก็ตายได้ (พระธรรมเทศนา พุทธอาจารย์สรณ์)

๑๒. เรายุกคนทุกดวงใจที่มีชีวิตอยู่ ณ ภายนอกนี้ ก็อย่าพากันนั่งนอนใจ อยู่ที่ไหน ภายในบ้าน ใจอยู่ที่ไหน ก็ที่นั่นแหละเป็นที่ปฏิบัติบูชาภารណ อยู่บ้านก็ภารណได้ อยู่วัดก็ภารណได้ บางเมืองบาง ก็ภารណได้ทั้งนั้น (พระธรรมเทศนา พุทธาจารนุสรณ์)

๑๓. ตั้งจิตดวงนี้ให้เต็มในขันสมถกรรมฐาน พร้อมกับวิปัสสนากธรรมฐาน ให้แจ่มแจ้งใน ดวงใจทุกคนเท่านั้น ก็พอ เพราะว่าเมื่อเรามาเกิดมาทุกคนก็ไม่ได้มีอะไรติดมา ครั้นเมื่อเราทุกคนตาย ไปแล้วแม้สตักร่างเดียว ก็เอาไปไม่ได้ ด้วยเหตุนี้ จงพากันนั่งสมาธิภารណให้เต็มที่จนกิเลสโลภะ อันมันนอนเนื่องอยู่ในจิตนี้ให้หมดเสียวันนี้ ๆ ถ้ากิเลสความโลภนี้ยังไม่หมดจากจิต ก็ยังไม่หยุดยั้ง ภารณะจนวันตายแน่น (ธรรมลักษิตจากหลวงปู่)

๑๔. การภารณะกิเลสให้หมดไปจริง ๆ นั้น ต้องปฏิบัติตั้งนี้ เมื่อกำหนดรูปร่วงภารของ เรา บริกรรมกำหนดลมหายใจจนจิตตั้งมั่นเดี้ลัว ต้องกำหนดรูปร่วงของเรางง นับตั้งแต่ ๗๘ ขัน เล็บ ไปตลอดหมดในร่างกายนี้ให้เทืนตามความเป็นจริง ที่มั่นตั้งอยู่และมันเสื่อมไปด้วยความเจ็บ ไข้ได้ป่วยมีอาการหั้ง ๙ เป็นสถานที่เหลืออภิให้เหล้าซึ่งของไม่งาม (ธรรมลักษิตจากหลวงปู่)

๑๕. อันความตายนั้น จะระลึกดูให้รู้แจ้งด้วยสติปัญญาของตนเอง ยกจิตใจตั้งให้มั่นอย่าได้ หวั่นไหว เจ็บจะเจ็บไปถึงไหนก็แค่ตาย อยู่ดีสบายอยู่ไปถึงไหนก็แค่ตาย แก่ชราแล้วไม่ตายไม่ได้ เมื่อมาถึงบุคคลผู้ใดจะให้ผู้อื่นช่วยไม่ได้ ต้องภารณาให้พ้นจากความตาย ความตายนั้นมีทางพ้นไปได้ อยู่ที่การละกิเลส ล้างกิเลสในใจให้หมดสิ้น.

๑๖. วันคืนเดือนปี หมอดไป สื้นไป แต่อาย่าเข้าใจว่าวันคืนนั้นหมอดไป วันคืนไม่หมอด ชีวิต ของแต่ละบุคคลหมอดไปสื้นไป มันหมอดไปทุกลมหายใจเข้าออก จะนั่นภารณาดูว่าวันคืนล่วงไป เรา ทำอะไรเรอยู่ทำบุญหรือทำบาป เราละกิเลสได้หรือยัง เราภารณาใจสงบหรือยัง

๑๗. ทุกข์อยู่ที่ไหน ทุกข์อยู่ที่ใจยึดมั่นถือมั่น ยึดมั่นถือมั่นในชาติตรากุล ในตัว ในตน ในสัตว์ในบุคคล ความยึดอันนี้แหล่ที่ยึดไม่ให้มีทุกข์ให้มีความสุข มันเป็นไปไม่ได้ เหมือนกับว่า เราจะไม่ให้แก่ ก็แก่เรื่อยไป ต้องรู้ว่าแก่เพราจะไร ก็เพราจะว่าจิตมายึดถือ เมื่อจิตมายึดถือ จิต จึงมาภาวะอยู่ มาเกิด มาแก่ชรา เจ็บไข้ได้พยาธิ ผลที่สุดก็ถึงชีวิตตาย

๑๘. บทภารณะบทที่๕ ที่ตั้งนั้น ถ้าภารณาได้ทุกลมหายใจ ก็เป็นอุบัยธรรมอันดีทั้งนั้น ความตั้งมั่นในสามาธิภารณะของจิตใจคนเรานั้น ยอมมีเวลาเจริญขึ้น มีเสื่อมลงเป็นธรรมด้า ถ้าเรา มาก็รู้เท่าทันว่า การรวมจิตใจเข้าเป็นดวงหนึ่งดวงเดียว เป็นความสงบสุขเยือกเย็นอย่างแท้จริง ก็ให้ ทุกคนตั้งใจปฏิบัติบูชาภารណ อย่าได้มีความท้อถอย เมื่อใจไม่ห้อถอยแล้วก็ไม่มีอะไรที่จะมาทำให้เรา ห้อแท้ก่อ้อนแอกได้ เพราะคนเรามีใจเป็นใหญ่เป็นประธาน สำเร็จได้ด้วยใจทั้งสิ้น

๑๙. ความเที่ยงแท้แน่นอนในโลกนี้ จะเอาที่ไหนไม่มี ผู้ปฏิบัติจริงรู้เท่าทัน รู้เท่านั้นแล้วก็ ปล่อยว่าง อาย่าเข้าไปยึดไปถือ อย่าไปยึดว่าตัวภูของกู ตัวข้าของข้า ตัวเราของเรา เราเป็นนั้นเป็นนี้ ตัวเราของเรามีมี มีแต่ชาติดิน น้ำ ไฟ ลม มีแต่หลักอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาทั้งโลก

๒๐. ให้ทานข้าวของ วัตถุภายนอกก็เป็นบุญ แต่ยังไม่ลึกซึ้งให้ทำบุญภัยในใจให้เป็นบุญ ออยู่เสมอ ภานาพุทธ นิกน้อมอาคุณพระรัตนตรัยเป็นที่ฟังอยู่ภัยในนี้แหละบุญภัยใน

๒๑. อวิชชา แปลว่าไม่รู้ ไม่รู้ดัน ไม่รู้อยู่ จิตใจได้วันเดียว หลงเหลล เช้าใจผิดว่า โลกนี้ยังมีความสุขชื่องอยู่ ความจริงแล้วในมนุษย์โลกก็ตี เทวโลกก็ตาม พระมหโลก ก็ซ่าง ล้วนแล้ว แต่ตกลอยู่ในกองทุกข์ กองภัย ต้องมีภัยอันตรายรอบด้าน

๒๒. ชีวิตของคนเรามีนาน ชีวันนี้มีน้อยที่สุด เวลาเรายังไม่ตาย ก็ได้ข่าวคนนั้นว่าตาย ที่เข้ามาไปฝังหัว หรือเอาไปเผาไฟ เพื่อไม่ให้กลับมันเหม็นจนูกษาต่างหาก เราต้องพิจารณา ต้องทำ ด้วยกำลังศรัทธาของเรา ทำไม่พระพุทธเจ้า พระอิริยาบถห้ายทัยห่านจึงเกิดอสุกรกรรมฐานเห็นแจ้ง ในใจในใจได้ เท็นคนก็เห็นก้อนอสุกรกรรมฐาน เท็นคนก็เห็นความตายของคนนั้น

๒๓. สงบแต่ปากใจไม่สงบไม่ได้ ต้องให้ใจสงบ ใจสงบก็คือว่า เมื่อฟังช้านรู้ว่าหลับไปอื่น ก็ให้ค่อยร่วง นึกน้อมสอนใจของตัวเองด้วยว่า ความเกิดเป็นทุกข์ เกิดมาแล้วเป็นทุกข์อย่างนี้แหละ จะไปเอาสุขที่ไหนในโลก ที่ไหนมันก็ทุกข์เท่าๆ กัน เอาสิ่งเหล่านี้มาเตือนใจตนเอง

๒๔. เวลาความตายมาถึงเข้า กายกับจิตจะอยู่ด้วยกันไม่ได้ เรียกว่าแยกกันไป จิตทำบาน ไว้ก็ไปสูบป่า จิตทำบุญไว้ก็ไปสูบบุญ จิตละกิเลสราระ โหะะ โมะะ ได้ก็ไปสูนิพพาน จิตละไม่ได้ก็ มาเวียนตายเรียนเกิด วุ่นวายอยู่อย่างนี้ พระพุทธเจ้ามาตรัสรู้ในโลก มนุษย์ห้วยห้ายังไม่หมดไป จากโลก ยังในปัจจุบันนี้ ยังมากกว่าในสมัยก่อน มันเกิดมาจากไหน ก็เกิดมาจากจิตที่เต็มไปด้วย อวิชชา-ความไม่รู้ ตัณหา-ความดันรน ไม่สงบตั้งมั่น ก็สร้างตัวขึ้นมาในแต่ละบุคคล แล้วก็มาทุกข์ มาเดือดร้อน วุ่นวายอยู่ในวัฏสงสารอย่างนี้แหละ

๒๕. ให้ลักษณะออกจากจิตให้หมดทุกคน กิเลสนี้แหละทำให้คนเราเดือดร้อนวุ่นวายอยู่ ไม่มีที่ลื้นสุดกิเลสนี้เมื่อย่นย่อเข้ามาก็คือ ความโกรธ ความโภค ความลงทะเบลง อย่างเท่านี้ ทำไม่ จึงเกิดมาสร้างกิเลสให้มากขึ้นไปทุกภาพทุกชาติ ทำไม่หน่อ ใจคนเรางีบไม่ยอมละ การละก็ไม่หมด สักที ในชาติเดียวนี้ตั้งใจละ หั้งพระเครื่องและญาติโยมห้วยห้าย ความโกรธเมื่อเกิดขึ้นอย่าโกรธไป ตาม ถ้าไม่โกรธไปตามมันจะตายเชียวหรือ ทำไม่จึงไม่ระลึกอยู่เสมอ ว่าคนเราจะละความโกรธให้ หมดสิ้นไปในเวลาเดียวนี้ อย่าให้มีการหักโหมในการสร้างความดี มีการรักษาศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ ศีล ๒๗๗ พร้อมหั้งการเจริญสมាជิภานา ฝ่ากิเลสตัณหาให้หมดไป ใจจึงจะเย็นเป็นสุขทุกคน

๒๖. ภานาให้ได้ทุกลมหายใจเข้าออก เมื่อมีปัญหาอะไรเกิดขึ้น จิตของผู้ภานาก็สูง คำว่าสูง ก็เหมือนกับเรือที่ลอยล้ำอยู่ในแม่น้ำลำคลองหรือที่มหาสมุทรสาคร ก็คือจิตมันอยู่เหนือน้ำ

๒๗. จิตอยู่เหนือน้อารมณ์ เหมือนเรืออยู่เหนือน้อแม่น้ำ มันก็ไม่ทุกข์ไม่ร้อน จึงจำต้องฝึก อบรมตัวเองให้มีความอดทน

๒๘. เวลาความสุขมาถึงเข้า เรายังไปเอาความสุขในความสรรเสริญยืนยอย มั่นใจรีสุข อย่างเดียว แต่เราหา蕊ไม่ไว้ “ความสุขนี้ที่ไหน ความทุกข์ก็มีที่นั้น”

๒๙. ผลกระทบจوانนี้เป็นยอดผลกระทบ คนเรามี้อคั้ยความประมาท มัวเม่าไม่ได้มองเห็นภัยอันตรายจะมาถึงตน คิดเอาเอง หมายเอาเอง ว่าเราคงไม่เป็นไรง่ายๆ เราสบายดีอยู่ เรยังเด็กยังหนุ่มอยู่ ความพยายามไม่กล้ากรายได้ง่ายๆ อันนี้เป็นความประมาท มัวเม่า...

๓๐. ถ้ามองเห็นความพยายามทุกผลหายใจเข้าออก สบายไปเลย ภูក็จะตาย สูก็จะตาย จะมากังวลรุ่นวายกันทำไม่...

ปัจจินบด

หลวงปู่สิน พุทธาจารโภเกิดมาเพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์ให้กับตนเอง และใช้ชีวิตที่เหลือในการเกือกุลมหาชนอย่างแท้จริง หลวงปู่พร้าสอนเสมอ ๆ มิให้ตั้งตนในทางที่ประมาท หักความประมาท ในชีวิต ความประมาทนิวัย และความประมาทในความตาย หลวงปู่เน้นย้ำให้เห็นความสำคัญของ การปฏิบัติภานาว่าเป็นหนทางอันสูงสุดที่จะทำให้คนพ้นทุกข์ ดังคำสอนตอนหนึ่งว่า “ทางพระสอนให้ละชั่วทำความดี แต่ก็ไม่ให้ติดอยู่ในความดี ให้นำพญจิตให้ยิ่งขึ้นจนถึงไม่ติดดีติดชั่ว จึงจะพ้นอกโลกนี้ไปได้ เพราะแม้คุณความดีจะส่งผลให้เป็นสุขไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ เป็นเทพ อินทร์ พรหมกิตา แต่เมื่อกำลังของกุศลกรรมความดีนั้น ๆ หมดลง ก็ย่อมต้องกลับมา เวียนว่ายตายเกิดอีก ทางพระจึงมุ่งสอนให้มุ่งภานา ทำจิตให้รวมรวมตั้งมั่น ทำจิตให้มีปัญญารู้ตามความเป็นจริงด้วยตนเองขออุดถอนอุปทานความยืนมั่นถือมั่นต่าง ๆ ออเกเดียว จึงจะเป็นไปเพื่อความสันกพสันชาติ หมดทุกข์หมดยากโดยแท้จริง”

หลวงปู่ได้ทำหน้าที่ครูอาจารย์ไว้โดยสมบูรณ์ยิ่งแล้ว หักด้านเทศาธรรม และด้วยการประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีงาม หลวงปู่เป็นผู้มีใจหนักแน่นมั่นคงไม่หวั่นไหวในโลกธรรมหักด้าย ซึ่งพวกเราจะยกยศถือปฏิบัติตามได้โดยสนิทใจ หลวงปู่จากไปอย่างผู้ที่พร้อมรับต่อความตาย ทุกขณะ สมดังที่หลวงปู่ได้พräสอนผู้อื่นเสมอ

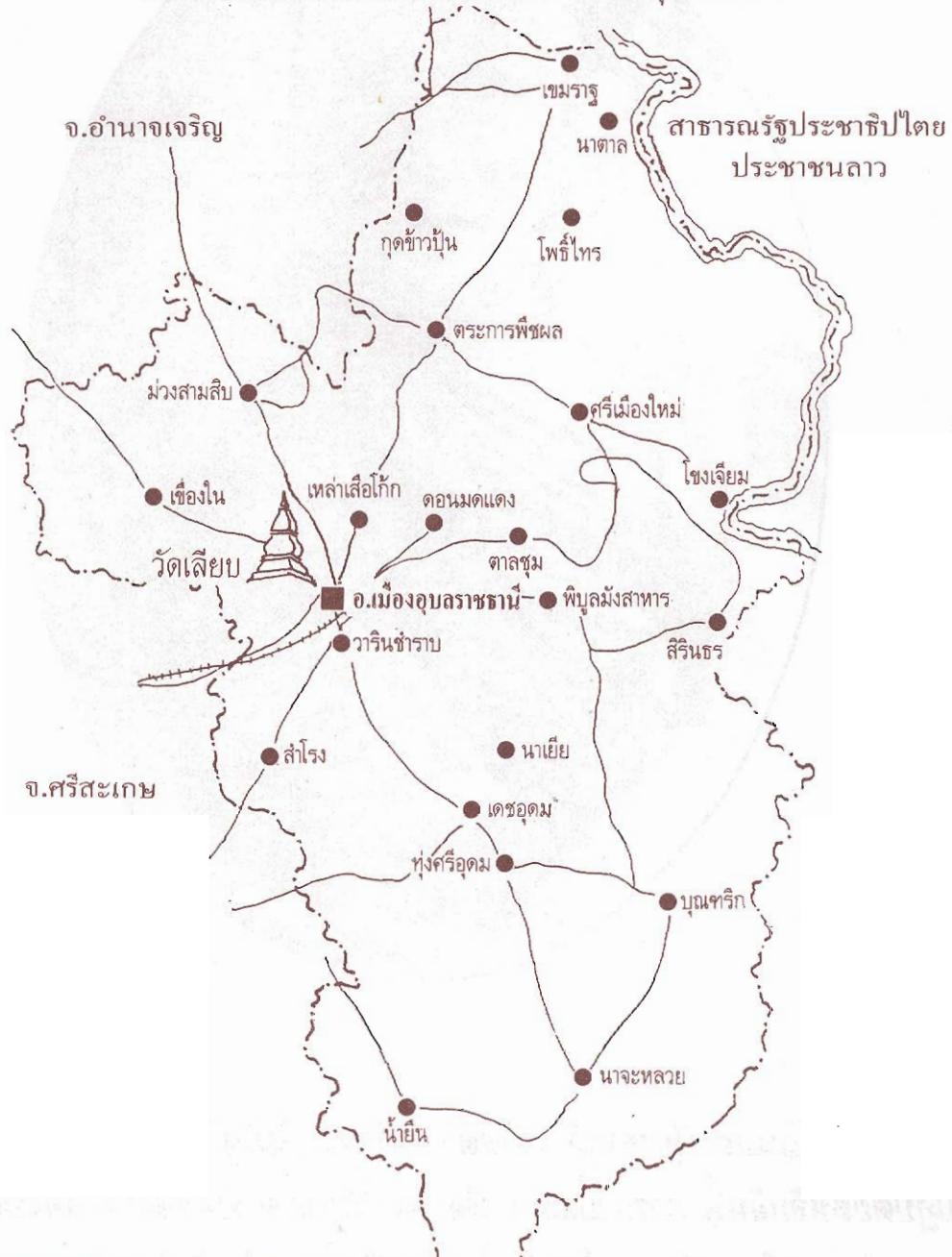
ถ้าท่านได้ไปถ้าพาปล่อง ท่านจะได้พบรูปหล่อเหมือนองค์หลวงปู่ประดิษฐานอยู่ในท่าขัด สามกิ่งชร ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ประจำองค์ท่าน และ “เขตดีแห่งความกตัญญู” ที่คันธะคีซึ่งได้จัดสร้างถวายให้ใช้เป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตและเป็นพิพิธภัณฑ์เครื่องอัญเชิญของ “หลวงปู่สิน พุทธาจาร”



ก้ายเรานี่เป็นแต่เพียงชาตุสี ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน ไม่ใช่สัตว์ บุคคล เรา เข้า
ผู้ปฏิบัติยึดหลักอันนี้ Kavanaugh พิจารณาให้มาก ๆ พิจารณาอย่อนกลับไปกลับมา
จิตจะค่อย ๆ ก้าวเข้าสู่ภูมิรัฐ ภูมิธรรม เป็นลำดับ ๆ ไป

หลวงปู่เสาร์ กนุตสีໄโล

แผนที่แสดงที่ตั้ง วัดเลียบ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี



แก้วมณีสาน มหาวิทยาลัยขอนแก่น

-  ที่ตั้งจังหวัด
-  ที่ตั้งอำเภอ



เส้นทาง
ที่ตั้งวัด

หลวงปู่เสาร์ กนุตสีโล

วัดเลี้ยบ อ.เมือง จ.อุบลราชธานี

ชาติกำเนิดและชีวิตปฐนวัย

พระอาจารย์เสาร์ ฉายา กนุตสีโล เกิด ณ วันจันทร์ แรม ๔ ค่ำ เดือนยี่ปีระกา
รัศมี ๒ พุศศิกรายน ๒๕๐๒ ที่บ้านขาไก่ ตำบลหนองช้าง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
เนื่องจากท่านเป็น พระวิปัสสนาธูระ รุ่นแรกก่อนที่จะมีการบันทึกຈดจำประวัติของท่านได้
โดยละเอียดถี่ถ้วน จึงทำให้ทราบแต่เพียงชีวประวัติย่อเท่านั้น

ชีวิตสมณะ การแสวงหาธรรมและปฏิปิทา

ภายหลังที่หลวงปู่เสาร์ ท่าน stalwart ผู้ร่าสแล้ว ท่านอุปสมบทอยู่ที่วัดใต้จังหวัด
อุบลราชธานี ภายหลังต่อมาได้เปลี่ยนแปลงเป็นพระธรรมยุต ที่วัดครีทอง มีพระครูทา ใจดีป้าโล^๑
เป็นพระอุปัชฌายะ เจ้าอธิการสืท้า ขยายเส้น เป็นพระกรรมวาจาจารย์

ท่านเป็นผู้มีอธิยาคัณห้อมไปในสามอาชิวัปสนา และพ่อใจแนะนำสั่งสอนผู้อื่นในทางนั้นด้วย
จึงเป็นผู้ໄจในธุดงค์วัตร หนักในพระธรรมวินัย ชอบวิเกก และไม่ติดถื่นที่อยู่ และท่านได้รับ
ความสนใจในการปฏิบัติเป็นอย่างมาก เพราะการปฏิบัติสมາชีเป็นชื่อแห่งความเพียรเป็นข้อปฏิบัติเดียว
ปฏิบัติชอบ ซึ่งไม่มีข้อปฏิบัติอื่นดียิ่งไปกว่า

หลวงปู่เสาร์ กนุตสีโล มีความรู้ความเข้าใจขึ้นโดยลำดับแห่งองค์ความรู้ ต่อมาก็มี
ความปรารภขึ้นว่า การที่ท่านปฏิบัติภวนาอยู่นั้นก็ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ แต่ท่านที่ดี ควรออกไปอยู่
ปางดห花生ที่สูงจากผู้คน จิตใจคงจะสงบลงกว่าเป็นแน่แท้ ดังนั้นท่านได้ออกธุดงค์มุ่งสู่ป่าทันที
ในวันรุ่งขึ้น ความปรารถนาของท่านก็เพื่อภวนา และพิจารณาสามาธิธรรมถ้าไม่เป็นไปจริงดังค่า
ตั้งใจแล้ว เมื่อกลับเข้าสู่วัดท่านจะนำความรู้ที่เกิดจากการจิตใจเหล่านั้นมาเผยแพร่ฝึกสอนศิษย์ที่หวัง
ซึ่งความพันทุกข์ต่อไป

ภายหลังจากหลวงปู่เสาร์ กนุตสีโล ไปอยู่ป่าดงฝึกธีจาริญ ศีล สมาริ ปัญญา จำพรรษา ในห้ามกลางสิงสาราสัตว์ในทุนเขาถ้ำลึกเป็นเวลาอันสมควรท่านจึงได้ออกมาเปิดสำนักปฏิบัติธรรม ในวัดเดียบ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ในสมัยก่อนนั้น มีพระสงฆ์และชาวราษฎรที่สนใจกันอย่างจริงจังมากนัก ถึงกระนั้นท่านก็มิได้ลดละพิษยาม ท่านตั้งอกตั้งใจในการสอนอบรมผู้สนใจในธรรมให้เกิดความรู้แจ้งแก่ผู้ปฏิบัติ เพื่อเป็นหลักยืนยันว่าการเจริญศีล สมาริ ปัญญา นี้ เป็นความสงบและสามารถทำตนให้พ้นทุกข์ได้จริง

ดังคำพราหมณเทศนาโดยพระอาจารย์บุญเพิ่ง เบนากริโต แสดงที่วัดถ้ำกลองเพลเมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๓๒ เรื่อง “**ปัญญาของพระกรรมฐาน**” ตอนหนึ่งว่า...หลวงปู่เสาร์ เป็นบูรพาจารย์ของพระกรรมฐานหั้งหลาย ในภาคอีสาน แต่ก่อนพระกรรมฐานไม่ได้มีมากมายเหมือนอย่างสมัยปัจจุบันนี้ เพราะว่าไม่มีครัวไปศึกษาและนำไปประพฤติปฏิบัติไม่มีครัวตอบເเอกสารความรู้จากพระไตรปิฎกมาสอนคน โดยมากสมัยก่อน เศกน์ ไปตามหนองสืออ่านหนองสือให้ยอมฟัง พอก่อนเสร็จโยมก์สาสุ นักว่าได้บุญแล้ว และก็พากันกลับบ้าน บางวันเทศน์ เรื่องพระโพธิสัตว์ใช้ชาติ เช่น สัญชาติ หัวก้ากadam เรื่องโมหสต ฯลฯ ไม่ให้อาหารเมษาสอนใจของตัวเราเอง เพราะฉะนั้นหลวงปู่ ครูบาอาจารย์หั้งหลายนี้ ท่านเอาแต่ประพฤติปฏิบัติ รู้ธรรมแจ้งมาสอนพวกรา...

หลวงปู่เสาร์ กนุตสีโล ท่านเจริญพระมหาธรรมอยู่เป็นนิจ ถ้าจะเรียกให้สมกับจริยารัตของท่านแล้ว จะกล่าวได้ว่า.. ท่านบูรพุทธิ์ด้วย กาย วาจา ใจ ลั่นเปี่ยมตามคุณธรรม ท่านเจริญเดินตามทางที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสรู้ทุกประการ คือ มีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา นำคณะครรภาราหั้งหลายให้ได้เจริญ คือ ศีลสมาริปัญญาให้ได้รู้เลิ่ท์เหลี่ยมของกิเลสตันหา ที่เข้ามา rub กวนรบเร้าจิตให้เคลิดไปต่างๆ เพราะท่านมีความเมตตาอันสูงสุดนี้ ท่านได้พิชัยมารวบรวมเขียนหนองสือไว้ ชื่อว่า จตุรลักษณ์

จตุรลักษณ์ เป็นหนองสือที่หลวงปู่เสาร์ กนุตสีโลได้แสดงแต่งไว้สรุปได้ดังนี้

๑. ให้มุชย์เราทุกคน รู้จักรสึกถึงคุณพระพุทธเจ้า คือให้เจริญพุทธานุสติ
๒. ให้มุชย์เราทุกคน เมื่อเกิดมาแล้วเข้าใจตนเองว่านับถือพระพุทธศาสนาแล้ว จงให้เจริญ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เป็นอนุสติ
๓. ให้มุชย์เราทุกคน จงรู้ว่าเมื่อเกิดมาแล้ว จงรู้กฎของอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ซึ่งหนีสิ่งเหล่านี้ไปไม่ได้ คือ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย จึงให้รู้ถึงความไม่เที่ยง มีความทุกข์ และไม่ใช่ตัวตนของเรา ฉนั้นจงเจริญ อสุกานุสติ
๔. ให้มุชย์เราทุกคน จงพิจารณาของทุกข์ นับตั้งแต่ เกิดมาจนวาระสุดท้ายคือความตาย เพราะทุกคนหนีความตายไปไม่ได้ จงให้เจริญ มรณานุสติ

หลวงปู่เสาร์ กนุตสีโลได้พิชัยมารนี้ให้ทุกคนเปิดจิตเปิดใจมองดูตัวเราเองให้กว้างขวาง ออกไป และได้ปลูกฝังครรภาราแห่งความเชื่อในเหตุผล ท่องคัพพระคยาสดาสามมัมพุทธเจ้าทรงเจริญมาแล้ว จนสามารถถ้าเรื่องผลหนทางแห่งความดีในที่สุดได้อย่างจริงแท้แน่นอน

ธรรมอวสาน

จากหนังสือ ธรรมวิสชนา เรื่องแนวปฏิบัติของท่านพระอาจารย์สาร์ กนุตสีโลดังนี้
โดยหลักการที่ ท่านอาจารย์สาร์ ได้อบรมสั่งสอนลูกศิษย์ลูกมา mann ยึดหลักการบริกรรม
ภานา พุธो และอาณาปานสติ เป็นหลักปฏิบัติ

การบริกรรมภานา ให้จิตอยู่ ณ จุดเดียว คือ พุธो ซึ่ง พุธो แปลว่า ผู้รู้ผู้ตื่น ผู้
เมิกนานเป็นกิริยาของจิต เมื่อจิตมาจดจ้องอยู่ที่ค่าว่า พุธो ให้พิจารณาตามองค์ความนี้

คือ การนึกถึง พุธो เรียกว่า วิตก

จิตอยู่กับ พุธो ไม่พรางจากไป เรียกว่า วิจารณ์

หลังจากนี้ ปีติ และความ สุข ก็เกิดขึ้น

เมื่อปีติและความสุขเกิดขึ้นแล้ว จิตของผู้ภานา以่อมดำเนินสู่ความสงบ เข้าไปสู่ อุปจาร
สมอาทิ และ อัปปนาสามาชิ

ลักษณะที่จิตเข้าสู่อัปปนาสามาชิ ภาวะจิตเป็นภาวะสงบนิ่ง ส่วน ไม่มีกิริยาอาการแสดง
ความรู้ ในขั้นนี้เรียกว่า จิตอยู่ในสมณะ

ถ้าจะเรียกโดยจิตก็เรียกว่า อัปปนาจิต

ถ้าเรียกโดยสามาชิเรียกว่า อัปปนาสามาชิ

ถ้าเรียกโดยฌานก็เรียกว่า อัปปนาฌาน

บางท่านนำไปเทียบกับฌานขั้นที่ ๔

จิตในขั้นนี้เรียกว่า จิตอยู่ในอัปปนาจิต อัปปนาสามาชิ อัปปนาฌาน จิตย่อ้มไม่มีความรู้
อะไรเกิดขึ้น นอกจากมีสภาวะรู้อยู่อย่างเดียวเท่านั้น

เมื่อนักปฏิบัติผู้ที่ยังไม่ได้ระดับจิต เมื่อจิตติดอยู่ในความสงบนี้เช่นนี้ จิตย่อ้มไม่ก้าวขึ้น
สู่ภูมิแห่งวิปัสสนาได้

เมื่อเป็นเช่นนั้น ท่านอาจารย์สาร์ผู้เป็นอาจารย์สอนกรรมฐานในสายนี้ จึงได้เดินอุบายน
สอนให้ลูกศิษย์พิจารณา กายคตاستि เรียกว่า กายานุปัสสนานปฏิปทา โดยการพิจารณาผ่อน ขณะ เล็บ
ฟัน หนัง เป็นต้น โดยน้อมนึกไปในลักษณะความเป็นของปฏิกูลน่าเกลียด เป็นของโสโคกรา จนกระทั่ง
จิตมีความสงบลง รู้ยิ่งเห็นจริงตามที่ได้พิจารณา

เมื่อผู้ปฏิบัติได้พิจารณา ผ่อน ขณะ เล็บ ฟัน เห็นสิ่งปฏิกูล ในที่สุดได้เห็นจริงในสิ่ง
นั้นว่าเป็นของปฏิกูล โดยปราศจากเจตนาสัญญาแล้ว ก็เกิดนิมิตเห็นสิ่งเหล่านั้นว่าเป็นของปฏิกูล
น่าเกลียดโสโคกราจริง ๆ โดยปราศจากสัญญาเจตนาใด ๆ ทั้งสิ้น จึงได้ซื่อว่าเป็นผู้พิจารณาเห็น
อุสกกรรมฐาน

และเมื่อผู้ปฏิบัติพิจารณาอุสกกรรมฐานจนชำนาญ จนรู้ยิ่งเห็นจริงในอุสกกรรมฐาน
นั้นแล้ว ในขั้นต่อไปท่านอาจารย์สาร์ได้แนะนำให้พิจารณาเร่งกาญให้เห็นเป็นชาตุ ๔ ชาติดิน ชาตุน้ำ
ชาตุลม ชาตุไฟ จนกระทั่งเห็นเป็นดิน น้ำ ลม ไฟ

เมื่อจิตรู้ว่าเป็นแต่เพียงลักษณะต่อว่าชาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ จิตก็จะเกิดความรู้ขึ้นมาว่า ตามที่
พูดกันว่า สัตว์ บุคคลตัวตน เรา เขา ไม่มี มีแต่ความประชุมพร้อมของชาตุ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ
เท่านั้น

เมื่อเป็นเช่นนั้น จิตก็ย่อมรู้จักอำนาจของความคิดขึ้นมาได้ว่า ในตัวของเรานี้ไม่มีอะไรอัตตา หงส์นั้น มีแต่ชาติ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ เท่านั้น

ถ้าหากภูมิใจของผู้ปฏิบัติจะมองเห็นแต่เพียงกายหงษ์หนนี้ เป็นแต่เพียงชาติ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ รู้แต่เพียงว่าชาติ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ และภูมิใจของท่านอยู่แค่นั้น ก็มีความรู้เพียงแค่นั้น สมถะธรรมฐาน

และในขณะเดียวกันนั้น ถ้าภูมิใจของผู้ปฏิบัติปฏิบัติความรู้ไปสู่ พระไตรลักษณ์ คือ อนิจจ ไม่เที่ยง ทุกข์ เป็นทุกข์ อนัตตา ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง

ถ้าหากมี อนิจจสัญญา ความสำคัญมั่นหมายว่าไม่เที่ยง ทุกชั้นสัญญา ความสำคัญมั่นหมายว่าเป็นทุกข์ อนัตตสัญญา ความสำคัญมั่นหมายว่าไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริง ภูมิใจของผู้ปฏิบัตินั้นก็ ก้าวเข้าสู่ ภูมิแห่งวิปัสสนา

เมื่อผู้ปฏิบัติมาฝึกฝนอบรมจิตของตนเองให้มีความรู้ด้วยอุบَاดี ฯ และมีความรู้แจ้งเห็นจริงในลักษณะของอสุกรกรรมฐานโดยอุบَاดีอย่างถือย่างหนึ่ง จนมีความรู้แจ้งเห็นจริงในลักษณะที่ว่า การเรียนเป็นแต่เพียงชาติ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ มีความเห็นว่า ชาติ ๔ ดิน น้ำ ลม ไฟ ก็เป็นแต่เพียงชาติ ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน ไม่ใช่สัตว์ บุคคล เรายา ด้วยอุบَاดี ดังกล่าวแล้ว ผู้ปฏิบัติต้องหลักอันหนึ่น ภารนาบุญ ฯ กระทำให้มาก ฯ พิจารณาให้มาก ฯ พิจารณาข้ออกลับไปกลับมาจิตจะค่อยๆ ก้าวเข้าสู่ภูมิรู้ ภูมิธรรม เป็นลำดับ ฯ ไป หลักการปฏิบัติของท่านอาจารย์เสาร์ก็มีดังนี้

มัจฉินบท

นอกจากหลวงปู่เสาร์ กนุตสีโล จะเป็นพระผู้ปฏิบัติเดียว ท่านยังมีความเคร่งครัดทางด้านพระวินัยอย่างมาก ลูกศิษย์ทุกคนสมัยนั้น ท่านจะถือเอวัตรปฏิบัติวิปัสสนาเป็นวิชาเอก คือ หมายถึงว่า เมื่อท่านได้อบรมแล้วแสดงพระสัทธรรมให้เป็นที่เข้าใจแล้วท่านจะส่งเสริมลูกศิษย์ทุกรูปให้ถือข้อธุดคงคัตต แยกออกจากหมู่มุ่งสู่รากปัดง มุ่งสู่ความแจ่มแจ้ง ในธรรมที่องค์พระบรมศาสดาทรงรับรองผล

หลวงปู่เสาร์ กนุตสีโล พระบุพพาราชีพแห่งยุคได้อำลาสังฆารีไปด้วยอาการสงบระงับอย่างลื้นเชิง ท่านได้อบรมสังสอน ศิษย์ต่างก็ยอมรับว่าหลวงปู่เสาร์ กนุตสีโลได้ปฏิบัติกิจเสร์จสื้น ที่วัดมหาอามาตยาราม นครจำปาคักค์ คืนวันอังคาร แรก ๓ ค่ำ เดือน ๓ ปีมะเมีย วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๘๔ คำนวนอายุได้ ๘๒ ปี ๖๒ พรรษา



ອັນສຕິນີ້ ສັນປັບລູງວູະນີ້ ກໍສມມຕິເປັນໂພເວົ້ວ
ຜູ້ກຳພວມາລີຍ ໄດ້ແກ່ ເປັນຜູ້ມີສຕິຄອຍຮະມັດຮະວັງ
ກາຍ ວາຈາ ຈິຕ ອູ້ເສມອ ၇

หลวงปู่ເທົ່ຽບລູ ວຣລາໂກ

แผนที่แสดงที่ตั้ง วัดป่าอรัญบรรพต อ่ำເກອຄີເຊິ່ງໄໝ໌ ຈັກຫັດທນອງຄາຍ

ສາທາລະນະປະຊຸມໄທຂປະຊາຊາດ



ນ.ອຸດຽບ



ແກ້ວມນີ້ສານ
ມາຮວິທຍາລ້າຍຂອນແກ່ນ

■ ທີ່ຕັ້ງຈັກຫັດ
● ທີ່ຕັ້ງອໍາເກົວ



ເສັ້ນທາງ
ທີ່ຕັ້ງຫັດ

หลวงปู่เหรីญ วรลักษ*

วัดอรัญญบารพต อ.ศรีเชียงใหม่ จ.หนองคาย

ชาติกำเนิดและชีวิตปฐนวัย

นามเดิม เหรីญ นามสกุล ใจحان เกิดเมื่อวันที่ ๙ มกราคม ๒๕๔๕ ตรงกับวันพุธ ขึ้น ๒ ค่ำ เดือนยี่ ปีชวด ณ บ้านหม้อ ตำบลบ้านหม้อ อำเภอครีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย บิดาชื่อ พามารดาชื่อ พิมพา ปฐมวัยครอบครัวของข้าพเจ้ามีอาชีพทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ มีพี่น้องเกิดด้วยกัน ๗ คน ข้าพเจ้าเป็นคนที่ ๒ บรรดาพี่น้องผู้ที่เกิดร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๖ คนนั้น ได้ตายเสียตั้งแต่ยังเล็กทุกคน จึงไม่มีชื่อปราการอยู่ในที่นี่ ส่วนมารดาคนนี้ได้ตายจากไปตั้งแต่ข้าพเจ้าอายุได้ ๑๐ ปี ครั้นอยู่ต่อมาไม่ถึงเดือนบิดาไปมีภรรยาใหม่ ข้าพเจ้าจึงได้อยู่กับคุณยายมาจนอายุได้ ๑๓ ปี และเรียนหนังสือไทยจบในปีนั้นต่อจากนั้นจึงได้ไปอยู่กับบิดา มารดาใหม่นั้นมีลูกกับสามีคนก่อน ๕ คน ซึ่งบังเอิญสามีก็ตายไปในปีเดียวกันกับมารดาข้าพเจ้าเหมือนกัน ต่อมาก็ได้มีลูกกับบิดาข้าพเจ้าอีก ๒ คน รวมทั้งข้าพเจ้าด้วยเป็น ๘ คนพอดี เมื่อข้าพเจ้ามาอยู่ด้วยก็ได้ทำการงานช่วยบิดามารดาร่วมกับพี่น้องห้องห่ายตลอดมา และเคารพนับถือกันจนพี่น้องที่เกิดร่วมห้องเดียวกัน ไม่เคยมีการทำลายความเกิดขึ้นอย่างรุนแรงจนถึงกับแตกสามัคคีกันเลย ข้าพเจ้านั้นมีนิสัยชอบทำการงาน และทำจริงไม่ทำเท lokale และเหลวไหล ทำการงานอย่างได้ก็ให้เสร็จไปอย่างนั้น ไม่ทอดทิ้งการงานและไม่ชอบเอาเปรียบผู้อื่น ไม่ชอบทะเลาะกับใครๆ ถ้าจะมีเหตุให้ทะเลาะกันก็ต้องหาทางหลีกเลี่ยง และมีความอดทนต่อคำต่อคำต่อตัวเดินต่างๆ ไม่ถือมั่นไว้ในใจ

* คัดลอกจาก พระครูญาณบุรีชา (เหรីญ วรลักษ) อัตถโนปประวัติและพระธรรมเทศนา. (กรุงเทพฯ) กฤษชธรรม พุทธศาสนาอสโทลี. ๒๕๒๘.

พูดถึงความรักแล้วนับว่าข้าพเจ้ามีความรักมาก เช่น รักพ่อแม่ ลุงป้า น้าอ่า และผู้อื่นที่เกิดร่วมวงศ์ตระกูลเดียวกัน นอกจากนี้แล้วยังรักขยาย出去ไปถึงเพศตรงข้ามซึ่งอยู่ในวัยเดียวกันในทางชั้นสาว และฝ่ายตรงกันข้ามก็รักข้าพเจ้าเช่นเดียวกัน โดยเข้าใจว่าเขางจะมองเห็นคุณธรรมอันมีอยู่ในใจของข้าพเจ้าคือ ความอดทนต่อความช้ำร้ายดังกล่าวมานั้นหนึ่ง และอดทนต่อหน้าที่การงานหนึ่ง เขายังได้มีความรักอย่างจริงใจต่อข้าพเจ้า

ชีวิตสมณะ การแสวงหาธรรมและปฏิปทา

จิตมีธรรมประทานาอกบวช

ในคราวนั้นข้าพเจ้าก็คิดว่าจะกรองเรื่องเช่นเดียวกับคนห้องทรายที่เข้ากรองกันมาแล้วนั้น ครั้นเมื่ออายุย่างเข้า ๒๐ ปี เห็นจะเป็นด้วยบุญบารมีที่ข้าพเจ้าได้สร้างมาแต่ชาติก่อน มาดลิจิตใจให้เน้นถึงความทุกข์ในชีวิตอันเป็นปัจจุบัน โดยคิดเห็นว่า เกิดมาแล้วต้องทำการงานและงานที่ทำนั้น ก็ไม่รู้จะจบสิ้น เช่น ทำงาน ทำปืนแล้วได้ข้าวใส่ยุงไว้รับประทานบ้างขายบ้าง ครั้นถึงปีใหม่มาข้าวในยุ่งก็ຈวนจะหมดแล้ว ต้องทำงานอีกต่อไปอย่างนี้ทุกปี จึงถามตัวเองว่าเมื่อไรจะได้ยุติจากการทำนาทำสวน เล่า ตอบตนเองว่า ไม่มีทางยุติได้ถ้าไม่วางมือหนึ่ไปบวชเสีย การทำนาทำสวนมีแต่ทุกข์ หลังสู้ฟ้าหน้าสู้ดิน และก็ไม่มีอะไรเป็นแก่นสารสักอย่างเดียว ตายแล้วก็ไม่ได้อะไรติดตัวไปเมื่อตั่งแต่ที่ได้รับภารกิจทั้งหมด และก็ได้ตั้งปัญหาตามตนเองต่อไปอีกว่า แล้วทำไม่คนห้องทรายจึงชอบใจกับความเป็นอยู่เช่นนี้นัก ตอบว่า เพราะคนห้องทรายไม่ได้ใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผลในเรื่องนี้ให้รู้เห็นโดยแจ่มแจ้งตามความเป็นจริงจึงไม่เบื่อหน่าย อนึ่งสิ่งทั้งปวงในโลกนี้มิใช่ว่าจะอำนวยแต่ความทุกข์ให้เท่านั้น บางทีมันก็อำนวยความสุขให้เหมือนกัน ดังนั้นคนจึงติดมัน แต่บรรดาనักปรัชญาผู้มีปัญญาห้องทรายท่านพิจารณาเห็นว่า มันเป็นความสุขชั่วคราวไม่ยั่งยืน ถ้าพิจารณาโดยสรุปแล้วก็เป็นทุกข์เท่านั้น ไม่ใช่เป็นสุขยั่งยืนแต่อย่างใด เพราะคนเราเกิดมาแล้วที่สุดก็ต้องตาย ร่างกายนี้เมื่อจิตลະไปแล้วก็ต้องแตกลายออกจากกัน ไม่มีอะไรเป็นชั้นเป็นอันเลย

ข้าพเจ้าได้ใจมากได้กราบลาบิดา มารดา ท่านแห่งสองเข้าวัดเรียนครองบวชอยู่ลับหัววันก็ได้ บวชที่อุโบสถวัดบ้านหนองยอด อ่ำนาอท่บ่อ จังหวัดหนองคายในคราวนั้นเข้าบวชด้วยกันประมาณ ๙ รูป ซึ่งมี ท่านพระครูวราปัติธิฐานต์ เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์พรมน เป็นพระกรรมวาจาจารย์ เมื่อบวชแล้วก็ได้กลับมาอยู่วัดโพธิ์ชัย บ้านหม้อ บัวชเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๗๕ อาจารย์วัดโพธิ์ชัยสอนให้ภรรนาอนุสสติ ๑๐ ข้าพเจ้าก็ห่องโ坐 แล้วก็บริกรรมในใจว่า พุทธานุสสติ สังฆานุสสติ ไปจนถึงอปสมานุสสติ จบแล้วตั้งใหม่เรื่อยไป รู้สึกว่าจิตสงบเบิกบานดีพอสมควร ไม่เฉพาะแต่นั่งสมาธิเท่านั้นที่บริกรรม แม้แต่ยืนเดินนอนก็บริกรรมเป็นอารมณ์ติดต่อกันไป

ในระหว่างนั้นโดยบิดาอาหนังสือธรรมะมาถวายเล่มหนึ่งเป็นหนังสือเกี่ยวกับการเจริญสมณะและวิปัสสนาของ พระอาจารย์สิงห์ ขนุทยาโนม เป็นผู้เรียนเรียง เมื่อได้อ่านดูแล้วรู้สึกเกิดความสนใจขึ้น ในหนังสือเล่มนั้นท่านได้อธิบายเรื่อง ลติปัฏฐานลี่ โดยเฉพาะเรื่อง กายานุปัสสนา

ท่านได้แนะนำให้พิจารณาเร่างกายนี้โดยให้เพ่งดูร่างกายนี้แล้วแยกออกเป็นส่วนๆ เช่น ผม กองหนึ่ง ขน กองหนึ่ง เล็บ กองหนึ่ง พัน กองหนึ่ง หั้น กองหนึ่ง เป็นต้น จนถึงอาการ สามสิบสอง เสร์จแล้วให้ถามตัวเองดูว่า ไหนที่ว่าตัวตนของเราน้อยใหญ่ไหน นั้นก็กองม นั้นก็กองขน เป็นต้น ในที่สุดตัวเราไม่มี เมื่อไฟเผาแล้ว ก็จะยังเหลือแต่ถ้ากับกระดูกเท่านั้น กำหนดเอกสารระดูก ใส่ครกบดให้ละเอียดแล้วอาชัดตามล้ม ลมพัดหายไปหมดแล้วสติกธูร์ได้ว่า ร่างกายนี้ไม่มีอะไรเป็น ของตนลักษอย่างเดียว มีแต่เกิดแล้วดับไปดังประภากลางนั้น แล้วครกเป็นผู้รู้ว่าร่างกายนี้อยู่นั้น ก็จิตนี้สิเป็นผู้รู้ เมื่อสติกลับมาธูร์จิต จิตก็จะรวมลงเป็นหนึ่ง แสดงว่า จิตปล่อยวางร่างกายได้ตาม สภาพ จึงประคองจิตให้สงบอยู่ต่อไปนานเท่าที่จะอยู่นานได้ ในขณะนั้นจะมีความรู้สึกว่า กายก็เบา จิตก็เบา ไม่หนักหน่วงเลย เมื่อได้รับความรู้สึกเบากายเบาจิตเช่นนี้แล้ว ก็ควรจะไปอยู่ป่าจึงจะ เหมาะสม

พอคำว่าที่จะออกไปอยู่ป่าเท่านั้น มาตร คือ กีเลส มันก็แสดงอาการขัดขวางไม่ให้ออกไปอยู่ ป่าได้ ต่อจากนั้นจึงเกิดความรู้สึกนึกคิดขึ้นเป็นสองทาง ทางหนึ่งอยากลอกออกไปครอบเรือน อีก ทางหนึ่งอยากออกปฏิบัติจริยสมถวิปัสสนาตามที่ตั้งใจไว้ พอดังใจจะออกป่า กีเลสก็มาสักด้วยไม่ให้ ออกเป็นอยู่อย่างนี้ วันแล้วก็วันแล้ว ไม่สามารถตัดสินใจลงทางใดทางหนึ่งได้ จึงตัดสินใจเมื่อนั้นข้าว หนึ่งวัน พอตกตอนค่ำลงเวลาประมาณสามทุ่ม ก็ห่มผ้าพาดสั้นมาภูแล้วหัวตุ่ร เสร์จแล้วอธิษฐาน ในใจว่า “บัดนี้ข้าพเจ้าจะนั่งสมาธิ Kavanaugh พ่อพิจารณาตัดสินใจลงทางใดทางหนึ่งให้ดี ก็ขอ ลึกทรัพย์จะออกปฏิบัติ ถ้าหากข้าพเจ้าตัดสินใจลงทางใดทางหนึ่งไม่ได้ ก็จะไม่ถูกจากที่นั้น นี่เลย” ภัยหลังได้ตัดสินใจและมีความมั่นใจที่จะประพฤติพรหมจรรย์ต่อไปแล้วจึงได้แสวงหา ครูบาอาจารย์ผู้พอจะแนะนำได้ ครั้งแรกก็พบกับพระอาจารย์ท่านที่บ้านเดิมของท่านอยู่ที่ อำเภอพะโนนนิคม จังหวัดสกลนคร ท่านเที่ยวธุดงค์ขึ้นไปทางจังหวัดหนองคาย และได้ไปพักอยู่ ที่วัดซึ่งข้าพเจ้าอยู่เดียวนี้เอง แต่คราวนั้นยังไม่ได้ก่อสร้างถาวรวัดอยู่ไร เป็นแต่ทำกุฏิอยู่ข้างครัว เท่านั้น เมื่อได้พบท่านครั้งแรก ก็มีความเลื่อมใสในปฏิปทาของท่าน จึงได้เรียนถามอุบayaว่า สามารถ สมารถกับท่าน ท่านก็ได้อธิบายให้ฟังจนเข้าใจได้ดี แต่ก็ไม่ได้ติดตามท่านไปในที่อื่น เมื่อท่านย้ายไป เพราะมีอุปสรรคบางอย่าง

ครั้นต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๗๖ ข้าพเจ้าได้พบกับ ท่านอาจารย์นุญมา วิทปโน ซึ่งต่อมา ท่านอยู่วัดสิริสาลวัน บ้านโนนหัน อำเภอหนองบัวลำภู จังหวัดอุดรธานี (ขณะนั้น) เดียวที่ท่าน บรรยายไปแล้วโดยอุปนิธิเหตุเครื่องบินตก ท่านอาจารย์องค์นี้แหล่ได้พاخ้าพเจ้าไปปะชาเป็นพระธรรมยุต ที่วัดโพธิสมกรณ์ อุดรธานี เมื่อบวชเป็นพระธรรมยุตแล้ว ท่านอาจารย์ถามว่า “คุณจะศึกษาเด้อ เรียนปริยัติธรรมหรือว่าจะปฏิบัติวิปัสสนาธุระต่อไป” ตอบท่านว่า จะเอาหั้งสองอย่าง ส่วนการ ศึกษานั้นจะดูตามตำราอา ท่านก็ยินดีด้วย

พระราช Dek จัพรราชวัดป่าสารภารี (พ.ศ. ๒๕๗๖)

ในพระราช Dek ปี พ.ศ. ๒๕๗๖ ได้จัพรราชที่วัดป่าสารภารี บ้านค้อ อำเภอฝือ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งที่นั่นพระอาจารย์มั่นเคยไปจำพรรษา ได้ตั้งใจทำความเพียรอย่างเต็มที่รู้สึกว่าได้ความสงบใจมาก แต่การเจริญวิปัสสนายังไม่แก่กล้า ส่วนมากได้แต่สมถะ เมื่อออกพรรษาแล้วได้เที่ยวธุดงค์ขึ้นไปจังหวัดเลย ได้ไปพักวิเวกอยู่ที่ถ้ำผาน แล้วถ้าบัง รู้สึกว่าได้รับความสงบลึกมาก

พระราช Dek จัพรราชวัดอรัญญาสี (พ.ศ. ๒๕๗๖)

พ.ศ. ๒๕๗๖ ได้จัพรราชที่วัดอรัญญาสี อำเภอทับ่อ จังหวัดหนองคาย ซึ่งมีพระอาจารย์กู่ชุมนูนใน เป็นหัวหน้าพระราชนั้นได้ตั้งใจไว้ว่า ๑. จะไม่นอนกลางวัน ๒. เมื่อค่ำลงจะทำความเพียรคือเดินลงกรมบัง นั่งสมาธิบัง ไปจนถึงตีสองแล้วจะตีนลูกขึ้นทำความเพียรต่อไปจนสว่าง โดยทำนองนี้จนตลอดออกพรรษา เมื่อออกพรรษาแล้วก็เที่ยวธุดงค์ขึ้นไปทางจังหวัดเลยอีก คราวนี้ไปบำเพ็ญอยู่ที่ถ้ำบัง ถ้าบังเป็นครั้งที่สอง พอกลับเดือนหกเดือนทางกลับมา เพื่อจัพรราชที่วัดป่าบ้านค้อตามเดิม

พระราช Dek จัพรราชที่วัดป่าสารภารี

พระราช Dek ๔-๕ จัพรราชที่วัดอรัญญาพรพต

ในครั้งนั้นการภาวนากำจิดให้ส่งบลงไปแล้วก็พิจารณาขั้นธ้ำเป็นอารามณ์ จนเห็นเป็นอนิจฉัย ทุกขัง อันตتا ตามสภาพความเป็นจริง แล้วปล่อยวางไว้ตามสภาพในขณะนั้นรู้สึกว่าจิตสงบพร้อมกับความรู้สึกเป็นอย่างดี คล้ายกับว่ากิเลสหมดไปแล้ว ครั้นอยู่ต่อไป เมื่อเวลาเมื่อเรื่องต่างๆ มากระทบ เช่น ทางตาเป็นตัน ก็มีความรู้สึกผิดปกติไป จิตหวั่นไหวในอารามณ์นั้นๆ อยู่บัง แต่ไม่รุนแรง อย่างไรก็ดี ถึงไม่รุนแรงแต่มักก็แสดงว่ากิเลสยังไม่หมดล้นไปโดยเด็ดขาด พยายามแก้อย่างไรก็ไม่ตก จึงนึกในใจว่าครอนจะช่วยแก้จิตให้ได้ ในขณะนั้นจึงนึกไปถึง พระอาจารย์มั่น ภูริหัตถเกระ ว่าจะสามารถแก้ข้อข้องใจต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ทั้งที่ไม่เคยเห็นท่านมาก่อนเลยได้ยินแต่กิตติศพทกิตติคุณของท่านเท่านั้นว่าท่านเป็นผู้ปฏิบัติและเก่งทางอภิญญาด้วย จึงชวนกันกับเพื่อนกิษรุปหนึงที่อยู่ด้วยกัน เดินทางขึ้นไปทางท่านอาจารย์มั่น โดยลงเรือจากท้องพระบาทขึ้นไปอ่ำาego เชียงแสน จังหวัดเชียงราย จากเชียงแสนเดินทางไปเรือยๆ ค้าไฟน่อนที่นั้น

พบท่านอาจารย์มั่น พ.ศ. ๒๔๘๑

ครั้นเมื่อเดินทางไปถึงจังหวัดเชียงรายได้ไปที่วัดเขตบ่อหลวง หลวงตามหาเทวีซึ่งเป็นสหชิวาริกของท่านพระอาจารย์มั่น ทราบว่าเราประสงค์จะไปพบอาจารย์ ได้เมตตาพาไปพบท่านที่ป่าละเมะใกล้ๆ โรงเรียนแม่ใจ อำเภอสันทราย ซึ่งเป็นที่น่าอัศจรรย์ใจยิ่งนัก เพราะรูปร่างหน้าตาของท่านนั้นเหมือนกับที่ได้มิตรเห็นทุกประการ เมื่อเข้าไปกราบไหว้ท่าน ท่านก็สนใจประศรัยด้วยเป็นอย่างดี

เมื่อได้โอกาสจึงเรียนถาม เรื่องภารนาที่ทำมาแล้วนั่ว่าถูกหรือไม่ ท่านไม่ตอบว่าผิดหรือถูก ท่านกล่าวว่าหักภารนาหั้งหลาย พากันติดความสุขที่เกิดจากสามิคโดยส่วนเดียว เมื่อทำจิตให้สงบแล้ว ก็สำคัญว่า ความสงบนั้นแหลมเป็นความสุขอันยอดเยี่ยม จึงไม่ต้องการพิจารณาค้นคว้าหาความจริง ของชีวิตแต่อย่างใด ท่านหักรูปเปรียญให้ฟังว่า ธรรมดaxeทำนาทำสวน เขาไม่ได้ทำไปสบนาภาคเลย เขายาทำไปสบนาพื้นดินนี้แหลมจึงได้รับผล ฉันใดโดยควรผู้บำเพ็ญเพียรทั้งหลายควรพิจารณาเรื่องกาย นี้แหลมเป็นอารมณ์ จนเกิดนิพพิทาความเบื่อหน่ายในนามในรูปนี้ด้วยอานาจแห่งปัญญาแห่งนี้แหลม จึงจะเป็นทางหลุดพ้นได้ ไม่ควรติดอยู่ในความสงบโดยส่วนเดียว

เมื่อท่านอาจารย์ให้โอวาทแล้วจึงพิจารณาดูตัวเองในภายหลังจึงได้รู้ว่าตนเองเพียงแต่เจริญ สมณะเท่านั้น ไม่ได้เจริญวิปัสสนา เพียงความรู้แจ้งในธรรมที่ควรรู้ควรเห็นคือ อริยสัจลี่ถึงเจริญ ตั้งแต่พระชาที่ ๖ ถึงพระชาที่ ๑๖ จำพระชาอยู่ในเขตภาคเหนือของประเทศไทย แล้วเดินทางกลับ ชุดงค์ผ่านหลวงพระบางประเทศลาว เข้ามาเวียงจันทน์ เข้ามาจังหวัดหนองคาย พระชาที่ ๑๗ ถึง ๒๖ จำพระชาและเผยแพร่ธรรมะปฏิบัติอยู่ภาคใต้แล้วจึงย้ายไปอยู่วัดอรัญญบารพต ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๒ จนถึงปัจจุบัน

ธรรมโอวาท

“นาหั้งหลายมีหัญญเป็นโภษ หมู่สัตว์นี้มีรากะ โภละ โนหะ เป็นโภษหั้งนักบัวหั้ง คุหัสต์ ถ้าไกรสะสมกีเดสให้แน่นหนาหั้งในใจ ใจก์ให้ทุกข์ ให้โภษกับผู้นั้นไม่ใช่จะให้ทุกข์แก่ นักบัวฝ่ายเดียว”

“อันสตินี้ สัมปชัญญะนี้ ก็สมนติเป็นโภษฟอร์ผู้ก่ำพวงมาลัย ได้แก่เป็น ผู้มีสติกอย ระนัดระวังกาย วาจา อิต อัญญสโนฯ กอบระวังเรื่องต่างๆ ที่มันจะกระบวนการกระทั้งที่จะให้เกิด ความเสียหาย ดีใจ ความโกรธ ความเกลียดชังต่างๆ ระนัดระวังไปเรื่อยๆ แต่ก็มิได้หมายความว่า เราต้องเกี่ยวประภาศ ห้ามนิให้ไกรนาตามเรออย่างนั้นอย่างนี้นั่นไม่ได้หมายอย่างนั้น ที่ว่า ระวังในที่นี้หมายความว่า เมื่อมีเรื่องเข่นนั้นกระบวนการกระทั้งเข้ามา เราจะรู้ทัน ทันที เราจะ ห้ามจดไม่ให้มันหวนไหวไปตามนั้นๆ เราระวังอย่างนี้ต่างหาก เราจะระวังไม่ให้คนนั้นทำว่า ร้าย หรือพูดงานเสียดแทงต่างๆ นานา ห้ามไม่ได้เลย เพราะว่าหันนักเป็นเรื่องของเข้า เขามีสติก ที่จะพุคแต่เราเก็บสติกที่จะรู้เท่าทัน เท่านี้เดียวกัน มันก็ต้องเข้าใจอย่างนี้ที่จะทำให้อัจฉิจของเรา ไม่ถูกเพี้ยง่าย ที่เป็นเช่นนั้น ไม่ใช่อย่างอื่น ต้องมั่นขาดสติ ก็อัจฉิจสัมปชัญญะ ทราบทุกข์ที่ ไม่ได้ เสียก่อ สารมัณหั่น สติ การควบคุมจิตมัณหั่นไป มันไม่ถือ ลังนั้นเราจะต้องกระหันสติ สัมปชัญญะให้มันถือเข้า”

ถ้าจิตนั้นมัณสบลงไป มีกำลังแล้วเรียกว่ามัณพักผ่อนมัณมีกำลังเต็มที่แล้ว มันก็เกิดผล อย่างหนึ่งขึ้นมาละที่นี้คือต้องการอยากรู้แล้วบัดนี้ นั่นมัณเป็นอย่างนั้น มัณมีกำลังแล้วนี่เหมือนอย่าง

คนเราอีกแล้ว ทำงานเห็นอย่างแล้วพักผ่อนนอนหลับไปมีกำลังรู้สึกตื่นขึ้นมาแล้วอยากทำงานแล้วที่มีกำลังแล้วนี่ก็เหมือนกันแหล จิตใจนี้เมื่อมันไปสู่ความสงบได้เต็มกำลังของมันแล้ว มันก็อยากจะรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งที่ควรจะรู้แจ้งเห็นจริง มันก็ต้องกำหนดให้เรื่องที่ควรจะรู้ สิ่งใดที่เรายังไม่รู้ เรายังต้องกำหนดพิจารณาที่นี่ อย่างที่ยกตัวอย่างให้ฟังว่า เรื่องกำหนดพิจารณาทุกข้ออย่างว่ามาแล้วนั่นแหล เมื่อมันกำหนดในขณะที่ปัญญามันเกิดขึ้นอย่างนั้น มันก็เห็นทุกข้อแล้วจะจ้างไปเลย เมื่อเห็นทุกข้อมันก็เบื่อในทุกข์เท่านั้น ในทุกข์ ปัญญา มันก็ยอมมองเห็นว่า ทุกข์นี้มันเป็นเรื่องของขันธ์ แต่หาก ทำไม่ถึงว่าเป็นเรื่องของขันธ์ ก็ เพราะขันธ์ แต่ มันไม่เที่ยง เมื่อขันธ์ แต่ มันไม่เที่ยงแล้วมันแปรปรวน มันกระทบกระหั้น หัวใจ อาการที่มันหัวใจกระทบกระหั้นไปมานั้นแหล เรียกว่า ทุกขลักษณ์ เป็นลักษณะของทุกข์ เรายโน้นให้เป็นเรื่องของขันธ์ ไป เลียอย่างนี้ เมื่อยโน้นให้เป็นเรื่องของขันธ์ แล้ว จิตจะเป็นอย่างไร ที่นี่รู้เอง ที่นี่เห็นเองแหล ถ้าไปปีดเจาของที่ไม่เที่ยงมาเป็นตัว ไม่มีอิสระเลย ก็ต้องหัวใจไปตามของไม่เที่ยงนั่นแหล มันเป็นอย่างนั้นเรื่องของเรื่องนั่น

ปัจจุมนท

พระสุธรรมกณาจารย์ (หลวงปู่เหrijy วรลาภ) ปัจจุบันสิริรวมอายุถึง ๒๕๓๖ ๙๑ ปี ๖๑ พรรษา ท่านเป็นพระผู้ปฏิบัติศีลปฏิบัติชอบ ที่เป็นพระสงฆ์แห่งจังหวัดหนองคายที่มีอาชญากรรมอีกรูปหนึ่งที่ยังคงให้เราชาวพุทธได้ไปกราบไหว้บูชาและรับฟังธรรมจากท่านได้ตลอดเวลา ที่วัดอรัญญารรพต ต.บ้านหม้อ อ.ศรีเชียงใหม่ จ.หนองคาย



“อย่าไปตามดูอาการของเวหนา ให้ดูจิตอย่างเดียว”

หลวงปู่หลย จนทสาร

แผนที่แสดงที่ตั้ง วัดถ้ำผานิช อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย



แก้วมณีอีสาน
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

■ ที่ตั้งจังหวัด
● ที่ตั้งอำเภอ



เส้นทาง
ที่ตั้งวัด

หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร

วัดถ้ำพามง อําเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

ชาติกำเนิดและชีวิตปฐนวัย

พระคุณเจ้าหลวงปู่หลุย จนทสาร เป็นศิษย์ลั่นคัญยิ่งทุกด้านของพระคุณเจ้าท่านอาจารย์มั่น ภูริทัตมหาเถระ ผู้เป็นบูรพาจารย์ เป็นบิดาแห่งวงศ์พระกัมมภูฐานในสมัยปัจจุบัน ศิษย์ลั่นคัญระดับพระเถราจารย์ใหญ่ที่เป็นที่เคารพบูชา มีชื่อเสียงจริยาจาย เป็นที่คุ้นเคยนามของมหาชน ทั่วประเทศ ถือเป็นรุ่นไก่ลั่นเดียวกับหลวงปู่หลุย จนทสาร ทั้งลั่นเช่น พระคุณเจ้าหลวงปู่เทศากร เทสรสี หลวงปู่อ่อน สามสวี หลวงปู่ขอบ ฐานสม หลวงปู่ขาว อนาคต และ หลวงปู่สื่น อาจไร เป็นต้น พระคุณเจ้าหลวงป่าต่างเมืองและอุปสมบทญาติเป็นธรรมยติก้าลั่นเดียวกันก่อนเหล่งดังนี้

หลวงปู่หอย	เกิด ๑๖ กุมภาพันธ์	๒๕๔๔	ภูตตีเป็นธรรมยุต ๑๔	พฤษภาคม	๒๕๖๘
หลวงปู่ขา	เกิด ๒๖ เมษายน	๒๕๔๔	ภูตตีเป็นธรรมยุต ๑๕	พฤษภาคม	๒๕๖๘
หลวงปู่เทสก์	เกิด ๒๖ เมษายน	๒๕๔๕	ภูตตีเป็นธรรมยุต ๑๖	พฤษภาคม	๒๕๖๙
หลวงปู่อ่อน	เกิด ๓ มิถุนายน	๒๕๔๕	ภูตตีเป็นธรรมยุต ๑๗	มกราคม	๒๕๖๗
หลวงปู่ชอน	เกิด ๑๗ กุมภาพันธ์	๒๕๔๔	ภูตตีเป็นธรรมยุต ๑๘	มกราคม	๒๕๖๗
หลวงปู่ฟื่น	เกิด ๒๐ สิงหาคม	๒๕๔๔	ภูตตีเป็นธรรมยุต ๑๙	พฤษภาคม	๒๕๖๘

ดังนั้นหลวงปู่หลุยจึงญัตติเป็นธรรมยุตก่อนหลวงปู่สี่นั้น อาจไว้ ๙ วัน แต่ญัตติเป็นธรรมยุตวันเดียวกันกับหลวงปู่ขาว ต่างก็เป็นคุณภาคชัยของเจ้าที่รักและกัน แม้จะมีอายุน้อยกว่าหลวงปู่ขาวนับ ๑๐ ปี หลวงปู่อ่อนและหลวงปู่ชอบต่างก็มีอายุอ่อนกว่าหลวงปู่หลุย แต่หลวงปู่เหล็ก อุปสมบทก่อนท่าน ๒ พระราชา ส่วนหลวงปู่อ่อนและหลวงปู่ชอบอุปสมบทก่อน ๒-๓ เดือน แต่นับพระราชเท้ากันด้วยระยะหัวน้ำหันไปใหม่ส่งถึงวันที่ ๑ 人性化น หลวงปู่หลุยจึงเป็นแม่ทัพนายกองใหญ่ และเป็นแม่ทัพหน้ารุ่นเริ่มยุคปฏิรูปธรรมแห่งกองทัพธรรมของบูรพาจารย์หลวงปู่สาร์ หลวงปู่นั้น

ชาติกำเนิดและชีวิตปัจจุบันวัย

หลวงปู่หลุย จนทสาริ เป็นบุตรของคุณพ่อคำฝอย วรรณบุตร ลูกชายเจ้าเมืองแก่นท้าว
แขวงไชยบุรี ประเทศลาว และเจ้าแม่นางกวาย (สุวรรณภาก) วรรณบุตร มีดีของผู้มีอันจะกินเขต
เมืองเลย อดีตภริยาเจ้าเมืองเลย กำเนิดเมื่อองค์ครารที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๔ เวลารุ่งอรุณจวนสว่าง
มีพี่สาวต่างบิดา ๑ คน และน้องชายร่วมบิดา มาตราอึ๊ก ๑ คน

เมื่ออายุ ๗ ขวบ บิด้าได้ถึงแก่กรรมทำให้มารดาท่านเป็นทุกข์จากการผลัดพรากของรักทั้งเจ้าเป็นและจากตาย จึงอุทิศวิถีชีวิตส่วนใหญ่ต่อพุทธศาสนา หลวงปู่ชี้แจงเรื่องสันกุสาน พาเด็กในละแวกบ้านสุนูกการโดยเด่นน้ำ ปืนป้ายตันไม้จนผลัดตก ชนไปต่างๆ นานา ก็แบบหมดสนุก ด้วยการสูญเสียร่มโพธิ์ร่มไทรของครอบครัว หลวงปู่จึงมักปลีกตัวไปดูสายนา้ แม่น้ำเลยหลังบ้าน แล้วเปรียบเทียบกับชีวิตมนุษย์เหมือนกับกระแสน้ำ ไปแล้วไม่ยอมกลับ ท่านได้แต่คิด...คิดเพ่งคูน้ำคูกระเเสน้า ซึ่งเป็นการเริ่มต้นของความคิดทางธรรม ภารนาโดยอาศัยน้ำเป็นอารมณ์ คิดเรื่องชีวิตจนหมกมุ่นเกินวัย จนกระทั่งอายุ ๕ ขวบ จิตตกกว้าง心境ลงเกิดนิมิตตรเรงสว่างสีสรรค์คล้ายสีรุ้งและในใจรู้สึกมาว่าต้องไปจะต้องบวชและบวชแบบกัมมัฏฐาน ทั้งที่ขณะนั้นยังเด็กไม่รู้จักกัมมัฏฐานมาก่อน

เดิมบิดามารดาตั้งชื่อบุตรชายคนโตนี้ว่า “ວອ” แต่เมื่อเข้าโรงเรียน ความมีนิสัยซ่างชักซ่างเจรา ซ่างอกความเห็นเหมือน “ក្រុណា” จึงถูกเรียกว่า “ណា” จนกลายเป็นชื่อใหม่ของท่านเด็กชายบ้างมีโอกาสศึกษาที่โรงเรียนวัดครីสต์ศาสนจันจงประเพณีที่ ៣ ซึ่งขณะนั้นถือว่าเป็นการศึกษาที่สูงมากสำหรับเมืองชาญเดน หลวงปู่ดังใจจะไปศึกษาต่อที่กรุงเทพฯ ด้วยประสงค์จะรับราชการเป็นขุน หลวง พระ อย่างเพื่อนของบิดา และอยู่ในฐานะที่มารดาส่งเรียนได้แต่มารดาเป็นห่วงจึงไม่อนุญาตหลวงปู่จึงเลี้ยงใจมากที่ไม่ได้ศึกษาต่อ

ต่อมาหลังปีได้ทำงานเป็นเล่มยินกับพี่เขยที่เป็นสูญบัญชีสรรพากร อำเภอเชียงคาน ปี 2464 ได้ย้ายไปทำงานที่อำเภอแขวงนาดala (รัวชบุรี) และที่ห้องอัยการภาคจังหวัดร้อยเอ็ด ด้วยการอุปถัมภ์ของอัยการภาคร้อยเอ็ด

ขณะที่อยู่ที่เชียงคานด้วยหนุ่มคนอง และชอบสวดมนต์ ประกอบกับอยากรถลั่นมาได้ และมีการจิตต่อ กับฝรั่งหางผึ้งลาว หลวงปู่จึงรู้จักการเสริฟและผสมสูรอย่างฝรั่งเศส แล้วนับถือ ศาสนาคริสต์ จนคุณพระเชียงคาน ลุงของท่านเรียกว่า “เห็นต์หลุย” ท่านจึงมีชื่อเรียกใหม่ว่า หลุย แต่บัดนั้นมา ซึ่งไม่ใช่ความหมายของคำว่า “หลุย” ในภาษาอีสาน ซึ่งหมายถึง ไม่ถูกเป้าplatad เป้าไป ไม่ถูกจุด

การคุกคามลิอยู่กับการจัดอาหารเลี้ยงบ่อyle ฯ ทำให้ห่านได้เห็นการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ทึ่งไปหมด รัว ภายใน ชี้งบังเกิดความสั่งเวชสลดใจ จึงออกจากรถวิ่งรถทางลับจากนับถือมา ๕ ปี

ชีวิตสมณะ การแสดงharma และปฏิปทา

การท่าราชการของหลวงปู่ไม้สู่ຈารบีรื่นนัก ด้วยผู้บังคับบัญชาเกิดแคลงใจในตัวห่านจึงรู้สึกอึดอัดใจในชีวิตมหา嫂อย่างยิ่ง ที่เคยรักใคร่เอ็นดูกลับเปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับภาพสัตต์ที่

ถูกเชือดในงานเลี้ยงยังตามมารบกวนความรู้สึกอยู่ในมโนภาพ ท่านเคยได้ทราบว่าการบัวชจะแพร่บุญกุศลไปให้สรรสัตว์ที่ตายไปแล้วได้ จึงเป็นเหตุให้ท่านตัดสินใจจะละโลภกรรมราVAS ลาออกจากราชการแล้วเข้าสู่พิธีอุปสมบท เป็นพระมหานิเกย ณ อุโบสถบ้านดาล ร้อยเอ็ด เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๙ โดยมีอัยการภาคเป็นเจ้าภาพบวชให้ ระหว่างพระราชธรรมที่ชรับบูรี หลวงปู่ได้พยากรณ์กษัตริย์พระธรรมวินัย หั้งปริยัติธรรมและปฏิบัติ เมื่อออกพระราชทานเจ้าพระอุปัชฌาย์กลับเพื่อไปเตรียมคัดเลือกเกณฑ์ทหารที่จังหวัดเลย หลวงปู่ได้เดินทางไปทางจังหวัดนครพนมเพื่อสมัครภาระธาตุพนม ระหว่างทางได้พบพระธุดงค์ก้มมัฐฐานรูปหนึ่งมาจากอำเภอโพนทองสุนทรขอบอัชญาคัยซึ่งกันและกัน และทราบความมุ่งมั่นของหลวงปู่ที่อธิฐานป่าวารณาตัวเพื่อพุทธศาสนา ประพฤติธรรมจรรย์เพื่อความหมดไป ท่านอนุโมทนาจึงมอบกلدและมุ้งกلدให้หลวงปู่ ท่านรู้สึกในพระคุณเป็นที่สุด ได้ใช้ในการภาวนานจซ้อมแซมปะชนม์ไม่ได้ และเป็นปัจจัยให้ท่านทำกلدแจกจ่ายพระเนรมตาตลอดเวลา หลวงปู่ได้ถวายภรรยาเป็นพุทธบูชา ณ ลานพระราชทานมตลดดื่น บังเกิดความอัศจรรย์ ภายในหุต้าจิตลุต้า กายเมยา จิตเมยา จึงตั้งสักจากอธิฐานว่าจะบวชกัมมัฐฐานตลอดชีวิต

ระหว่างทางสู่จังหวัดเลย เมื่อมาถึงบ้านหนองวัวซอ ได้ทราบกิจติศักข์ว่ามีพระกัมมัฐฐานจากจังหวัดอุบลราชธานีกันสิบเจ็ดนายไปดู ได้เห็นคืออาจารย์นุตตารและข้อปฏิบัติ ได้ฟังธรรมเทศนาของท่านพระอาจารย์บุญ ปัญญาโร เลื่อมใสมากจึงขอวายตัวเป็นศิษย์ พระอาจารย์ได้แนะนำให้ขอญาติเป็นธรรมยุตที่จังหวัดเลยหลังจากเกณฑ์ทหารแล้ว หลวงปู่จึงขอญาติจตุตถกรรมใหม่เป็นพระธรรมยุตที่วัดศรีสะคาด อำเภอเมือง จังหวัดเลย

เมื่อหลวงปู่กลับมาอยู่กับพระอาจารย์บุญที่วัดหนองวัวซอ ได้ติดตามพระอาจารย์บุญไปวัดพุทธบาทบัวบก ที่นี่เองทำให้ท่านได้พบพระอาจารย์สาร์ กนุตสโโล อยู่ปฏิบัติรับฟังโอวาทจากท่านพระอาจารย์สาร์โดยมีพระอาจารย์บุญเป็นพระพี่เลี้ยง จากนั้นพระอาจารย์บุญก็ได้พาหมู่คณะศิษย์พร้อมหลวงปู่ไปกรبانมัสการท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตโต มหาเถระที่ท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ได้อยู่อบรมรับฟังโอวาทและฝึกปฏิบัติจากท่านพระอาจารย์มั่น จนจบเข้าพระราชทานจึงย้อนกลับมาจำพรรษาภิกษุกับหลวงปู่สาร์ที่วัดพุทธบาทบัวบก ในพระราชานี้ การภาวนากองหลวงปู่จิตรวมแล้วเกิดอาการสะตุ้ง พระอาจารย์บุญจึงให้ญาติจิตุตถกรรมใหม่ที่วัดโพธิสมพรน์ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เมื่อวันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๙ โดยมีท่านเจ้ากุณธรรมเจดีย์ (อุಮ พนธุ์โอล) แต่เมื่อครั้งเป็นพระครุสังฆุณิกรเป็นพระอุปัชฌาย์ และท่านพระอาจารย์บุญ ปัญญาโรเป็นพระกรรมวาจาจารย์ หลวงปู่จึงบวช ๓ ครั้ง คือ ปี ๒๕๖๖, ๒๕๖๗ และ ๒๕๖๙ หากนับตั้งแต่ครั้งแรกหลวงปู่จะมีพระราชทานเท่ากับหลวงปู่เทสก์ หลวงปู่ได้ออกธุดงค์ Jarvis แสวงหาโมกธรรมตลอดชีวิตของท่าน ดังนี้

พระชาที่ ๑-๑ พ.ศ. ๒๕๖๘-๒๕๗๓ จำพรรษาอยู่กับท่านพระอาจารย์บุญ ปัญญาโร พ.ศ. ๒๕๗๔ จำพรรษา ณ วัดพระบาทบัวบก อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี พ.ศ. ๒๕๗๔-๒๕๗๓ จำพรรษา ณ วัดป่าหนองวัวซอ อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ปัจจุบันมีชื่อว่า วัดบุญญาณุสรณ์ และในปี ๒๕๗๓ ได้จำพรรษาอยู่ร่วมกับกัลยาณมิตรหลวงปู่ขาว อนาคต และหลวงปู่ขอบรูปในปีนี้พระอาจารย์บุญ ปัญญาโร ได้มรณภาพ

พระราชที่ ๗-๘ พ.ศ. ๒๕๗๔-๒๕๗๕ ในกองทัพธารม พ.ศ. ๒๕๗๔ จำพระราหวัดป่าบังเหลา (ป่าจุบันวัดป่าวิเวกธรรม) หลังวิทยาลัยเทคนิคขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ร่วมกับ พระอาจารย์สิงห์ ขนตยาโนม พระอาจารย์มหาปีน ปัญญาโล หลวงปู่อ่อน ตามสิริ หลวงปู่ ขอน ฐานสิน และหลวงปู่สื่น อาจโร ปี ๒๕๗๕ ได้ร่วมกับคณะไปส่งสรีกัมมภูฐานที่นครราชสีมา ร่วมสร้างวัดป่าสาลวัน แต่ไปจำพระราหวัดป่าสรักธารามกับพระอาจารย์มหาปีน พระอาจารย์ กุญชี จิตธรรมโนม พระอาจารย์กงนา จิรปุณโน พระอาจารย์คำดี ปภาโส

พระราชที่ ๘-๑๐ พ.ศ. ๒๕๗๖-๒๕๗๗ เดินธุดงกันท่านพระอาจารย์สารีและได้วิชา นั้นกาย จำพระราห ณ ถ้ำบ้านโพนงาน-หนองสะใน ตำบลผักคำภู อำเภอภูดูกาก จังหวัดสกลนคร

พระราชที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๗๘ สร้างวัดป่าหนองผือ จำพระราห ณ วัดป่าบ้านหนองผือ ตำบลใน อำเภอพร旦นานิคม จังหวัดสกลนคร หรือวัดภูริทัตติราวาส และได้ออกอุบายน และ ชาบ้านอาราชนานิมนต์ท่านพระอาจารย์ผึ้น มาจำพระราหที่นี่บานานที่สุด ๕ ปี มากกว่าได้ (๒๕๗๗-๒๕๗๙)

พระราชที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๗๙ อัญด้วยท่านพระอาจารย์สารี จำพระราห ณ วัดป่าสุทธาวาส อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร

พระราชที่ ๑๓-๑๔ พ.ศ. ๒๕๘๐-๒๕๘๑ กลับมาสู่แผ่นดินถืนเกิดจำพระราห ณ ป่าเข้า หนองหางฝาง ถ้ำผาปู ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย และถ้ำผานึง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

พระราชที่ ๑๕ พ.ศ. ๒๕๘๒ ชุดคงแสวงหาที่ว่างปฏิบัติธรรมในเขตป่าดงเดื่อนถ้ำ จังหวัดเลย จำพระราห ณ ถ้ำผาปู อำเภอนาอ้อ จังหวัดเลย และพักเจริญธรรมที่บ้านหนองบง

พระราชที่ ๑๖ พ.ศ. ๒๕๘๓ เกิดอัศจรรย์ในดวงจิต จำพระราห ณ โพนสว่าง อำเภอภูดูกาก สกลนคร (โพนงาม, หนองสะใน) ได้สิริสรงอมฤตธรรม ออกพระราหได้ไปกราบมัสการ หลวงปู่มั่น ที่วัดป่าโนนนิเก้น จังหวัดอุตรธานี ซึ่งท่านจากหมู่บ้านชัยภูมิไปภาคเหนือ ตั้งแต่ปี ๒๕๗๕

พระราชที่ ๑๗-๑๘ พ.ศ. ๒๕๘๔-๒๕๘๖ ในรัศมีบารมีบูรพาขัณฑ์หลวงปู่มั่นจำพระราหที่ โนนนิเก้น พ.ศ. ๒๕๘๔ จำพระราหที่หัวทิบ อำเภอโคกครีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร พ.ศ. ๒๕๘๕-๒๕๘๖ จำพระราหบ้านอุ่นโคกและป่าไกลัวดป่าบ้านนามน ขณะที่หลวงปู่มั่นจำพระราหที่บ้านโคกบ้านนามน จังหวัดสกลนคร

พระราชที่ ๒๐-๒๓ พ.ศ. ๒๕๘๗-๒๕๘๙ ดุจนายทวารบาลแห่งบ้านหนองผือ พ.ศ. ๒๕๘๗-๒๕๘๙ จำพระราห ณ บ้านหนองผือ ตำบลใน อำเภอพร旦นานิคม จังหวัดสกลนคร พ.ศ. ๒๕๘๙-๒๕๙๐ จำพระราห ณ บ้านอุ่นดง จังหวัดสกลนคร พ.ศ. ๒๕๙๑ จำพระราห ณ บ้านโคกมะนา จังหวัดสกลนคร และ พ.ศ. ๒๕๙๒ จำพระราห ณ บ้านหัวยปูน ตำบลใน อำเภอพร旦นานิคม จังหวัดสกลนคร ขณะที่หลวงปู่มั่นจำพระราหช่วงปลายของชีวิต ณ วัดป่าหนองผือ ท่านเจื่อยู่พระราห กับบูรพาจารย์ใหญ่ในปี ๒๕๘๗ และ ๒๕๘๙ โดยเฉพาะในปีนี้มีพระอาจารย์มหาบัว สามสนุปันโน, พระอาจารย์มนู พระอาจารย์อ่อนสา พระอาจารย์เนตร ทนุศิลป์โภ พระอาจารย์วัน อุตตโน ร่วมจำพระราหด้วย

พระราษฎร์ ๒๖-๓๑ พ.ศ. ๒๕๗๓-๒๕๗๘ ออกชุดงค์เรื่อยไป พ.ศ. ๒๕๗๓ หลังจากประทีปแก้ไขของพระภิกษุฐานได้ดับลงที่วัดป่าสุทธา瓦ส เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๗๔ และได้ถาวรเพลิงในต้นปี ๒๕๗๓ หลังจากงานศพท่านหลวงปู่มั่น ท่านได้ออกชุดงค์เรื่อยไปประจำที่วัดครรพินมมาศ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พ.ศ. ๒๕๗๔ จำพระราษฎร์พระนาใน อำเภอพรพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร พ.ศ. ๒๕๗๕ จำพระราษฎร์วัดป่าเข้าสวนกว้าง อำเภอเข้าสวนกว้าง จังหวัดขอนแก่น กับเจ้าคุณอริยคณาจาร พ.ศ. ๒๕๗๖ จำพระราษฎร์วัดตอนเลยลง อำเภอเมือง จังหวัดเลย ถ้าพ้าบุ พ.ศ. ๒๕๗๗ จำพระราษฎร์บ้านไรม่วง (วัดป่าอ้มพวน) หลวงปู่ชา อจุตุโต มาทำแพ อำเภอเมือง จังหวัดเลย ที่เดียร่วมชุดงค์กันหลายครั้ง พ.ศ. ๒๕๗๘ จำพระราษฎร์สวนพ่อหนูจันทร์ บ้านฝากเลย จังหวัดเลย

พระราษฎร์ ๓๒ พ.ศ. ๒๕๗๙ อยู่บ้านกกอกและจัญพญาดาที่ภูบิด จำพระราษฎร์บ้าน กกอก กกอก ตำบลหนองจ้าว อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ปัจจุบันคือวัดปริตรบรรพต

พระราษฎร์ ๓๓-๓๔ จำพระราษฎร์ร่วมกับกัลยานมิตร พ.ศ. ๒๕๑๐ ณ วัดป่าแก้วชุมพลสว่างเดนดิน จังหวัดสกลนคร ร่วมกับหลวงปู่ขาว อนาโลyi และจำพระราษฎร์ร่วมกันอีกที่ถ้ำกลองเพล อำเภอ เมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ในปี พ.ศ. ๒๕๑๑-๒๕๑๒ รวม ๓ พระราษฎร์ติดต่อกัน ซึ่งเป็นระยะแรกที่ หลวงปู่ขาวมาสร้างวัดถ้ำกลองเพล

พระราษฎร์ ๓๕ พ.ศ. ๒๕๑๓ จำพระราษฎร์ ณ ถ้ำเหมือง ตำบลหนองหิน อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย และเขตป่าเข้าถ้ำถือในเขตจังหวัดเลย

พระราษฎร์ ๓๖ พ.ศ. ๒๕๑๔ จำพระราษฎร์ ณ ถ้ำแก้ยา บ้านโคกแฟก ตำบลพาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ได้พบปูใหญ่ม่าอยู่ได้ครร

พระราษฎร์ ๓๗ พ.ศ. ๒๕๑๕ จำพระราษฎร์เข้าสวนกว้าง อำเภอเข้าสวนกว้าง จังหวัดขอนแก่น พระราษฎร์ ๓๘ พ.ศ. ๒๕๑๖ ได้คุยกับธรรร์มจากกัลยานมิตร จำพระราษฎร์ ณ ถ้ำกลองเพล อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู กับหลวงปู่ขาว อนาโลyi

พระราษฎร์ ๓๙ พ.ศ. ๒๕๑๗ จำพระราษฎร์บ้านกกอก ตำบลหนองจ้าว อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย พระราษฎร์ ๔๐-๔๑ พ.ศ. ๒๕๑๘-๒๕๑๙ เสวยสุขจำพระราษฎร์ ณ วัดป่าถ้ำแก้ยา บ้านโคกแฟก ตำบลพาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

พระราษฎร์ ๔๒-๔๓ พ.ศ. ๒๕๑๐-๒๕๑๕ จำพระราษฎร์ ณ ถ้ำผาปั้ง บ้านนาแก ตำบลพานี้ อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย สร้างวัดถ้ำผาปั้งและเริ่มรับนิมนต์โปรดพุทธชนภาคอื่น ๆ เมื่ออายุกว่า ๗๐ ปีแล้ว

พระราษฎร์ ๔๔-๔๕ พ.ศ. ๒๕๑๖-๒๕๑๗ กลับไปบูรณะบ้านหนองผ้อ และถ้ำเจ้าผู้ชี้ อำเภอพรพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

พระราษฎร์ ๔๖ พ.ศ. ๒๕๑๘ จำพระราษฎร์ ณ สวนบ้านอ่าง อำเภอbatcham จังหวัดจันทบุรี เพื่อโปรดชาวภาคตะวันออก

พระราษฎร์ ๔๗ พ.ศ. ๒๕๑๙ เดินทางไปโปรดชาวภาคใต้ และจำพระราษฎร์ ณ วัดกุนมภ์รรพต นิคมควนกาหลง จังหวัดสตูล วัดควนเจดีย์ จังหวัดสงขลา

พระราชที่ ๕๓-๕๗ ประยุประยลสายธรรม
 พ.ศ. ๒๕๒๐ สวนปทุมธานี อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี
 พ.ศ. ๒๕๒๑ วัดป่าหนองแซง อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี
 พ.ศ. ๒๕๒๒ โรงนาฯแดง คลอง ๑๖ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก
 พ.ศ. ๒๕๒๓ วัดอโศการาม อ่าเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ
 พ.ศ. ๒๕๒๔ ที่พักสงฆ์บ้านคุณประเสริฐ โพธิ์ชีเยียร อ่าเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี
 พระราชที่ ๕๙ พิหารนาตุขันธ์จะแตกดับ
 พ.ศ. ๒๕๒๕ ถ้ำเจ้าผู้ข้า อ่าเภอพรณานิคม จังหวัดสกลนคร
 พระราชที่ ๕๙-๖๔ (พ.ศ. ๒๕๒๖-๒๕๓๒) แสงตะวันลำสุดท้าย
 พ.ศ. ๒๕๒๖ และ ๒๕๒๗ จำพระรากวัดเจติยาคิริหาร (ภูอก) กิ่งอ่าเภอศรีไถ จังหวัด

หนองคาย

พ.ศ. ๒๕๒๗ และ ๒๕๓๒ จำพระรากที่พักสงฆ์ ก.ม. ๒๗ ดอนเมือง กรุงเทพมหานคร
 พ.ศ. ๒๕๒๘-๒๕๓๑ จำพระรากที่พักสงฆ์เย็นสุดใจ อ่าเภอท่าหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

หลวงปู่ทวด จนทุกสาร ในบรรดาคิษัทหลวงปู่มั่น เป็นผู้ที่สันโดษ มักน้อย ประหยัด มัธยสัทธิ์สุด ทำเนื้อเป็นผู้ละเอียดละเอียดมาก ทำนพบุตรทำนจะบันทึกถึงประวัติและโวหารธรรมที่ได้ฟังมาทุกของค์ ทำนจึงเป็นนักจดบันทึก ทำให้กิจประโยชน์ต่อการศึกษาประวัติและธรรมของบูรพาจารย์ และกองทพธรรมหั้งมวล บันทึกของหลวงปู่ถลายสิบเล่ม มีสภาพและขนาดต่างๆ กัน หั้งสมุดฉีก สมุดนักเรียน เศษกระดาษที่นำมาตัดเย็บให้ได้ขนาดเท่ากัน แล้วทำเป็นเล่มทำการทำปกเรียบร้อย ทำนว่าทุกอย่างมีรากฐานต้องใช้ให้คุ้มค่า บันทึกของทำนก็ใช้ระบบประหยัด มีเขียนแทรกบรรยาย จริยวัตรของหลวงปู่จะเปลี่ยนที่จำพระรากไม้ช้าปี พระรากในสถานที่เดิมบ่อยนักในช่วงตอนปลาย ชีวิตระหว่างออกพระรากทำนมักจะพาลูกคิษัทไปกราบเยี่ยมนัมสการพระเจ้าจารย์ผู้ใหญ่ตามที่ต่างๆ เช่น หลวงปู่ขาว หลวงปู่ขอบ หลวงปู่ค่าดี ปภาโส หลวงปู่ชามา อัจโต แม้ทำนจะอายุเกือบ ๘๐ ปี แล้ว ยังไปคล่องมุมคล่อง หลวงปู่เมตตาไปเยี่ยมลูกคิษัทได้วันละ ๕-๖ บ้าน ทำนเมตตาแผ่มาโดยไม่มีประมาณ การเดินทางของหลวงปู่มาเร็วไปเร็ว และไปได้ง่าย ทำนเที่ยวไปโปรดสัตว์เรื่อยๆ ไปหลวงปู่มีเมตตาโปรดไปทัวประยุประยลสายธรรมไม่เฉพาะชาวอีสานถิ่นกำเนิดเท่านั้น หั้งภาคกลาง ตะวันออก เท nostro ใต้ โดยเฉพาะชาวพวนนครซึ่งทำนเห็นว่าสืบสานพระศาสนาไว้ด้วยกัน ทำนจะบูรณะทำนบูรณะ มากมาย หลวงปู่จึงอยู่เมตตา เป็นศูนย์กลางอบรอมสั่งสอนเผยแพร่ธรรมของหลวงปู่ตั้งแต่ถ้าพานัง หลวงปู่จึงเป็นที่เคารพบูชาของสาธุชนทั้งชาวไทยและต่างประเทศ

ธรรมโอวาท

ธรรมเทศนาของหลวงปู่มีมากมายหลายร้อยหลักพันกัณฑ์ เพราะหลวงปู่ได้เทศน์โปรดญาติโภม ลูกคิษัทมากว่าครึ่งศตวรรษแล้ว ยังในระยะหลังที่ทำนออกไปเยี่ยมลูกคิษัทตามบ้านต่างๆ หลังจากที่ปฏิสัติธรรมทุกข์สุขของลูกคิษัทด้วยความเมตตาแล้ว ทำนจะอบรมสั่งสอนด้วยทุกครั้งเป็นประจำมีได้ขาด..ทุกเช้า..ก่อนฉันจังหัน ทุกค่ำ..หลังทำวัตรเย็น..ทำนจะเทศนาสั่งสอนเสมอ

บ้างครั้งขณะที่ท่านกำลังเทศน์อยู่หน้า มีกลุ่มคนที่เพิ่งมาใหม่ และมีได้ฟังเทศน์ของท่านแต่ต้นหลวงปู่ก็ไม่เมตตา�้อนกลับไปตั้งต้นเทศน์ใหม่อีก กลายเป็นเทศน์กันซึ่งใหม่ขึ้นอีก

การเทศนาสั้งสอนอบรมเช่นนี้หลวงปู่ได้กระทำมาจนถึงคืนสุดท้ายของท่าน เพียงหนึ่งชั่วโมงก่อนมรณภาพ ท่านก็ยังอบรมสั้งสอนลูกศิษย์อยู่...!

(ท่านเสนอกันเป็นเพียงธรรมโอวาหงส์ประการและส่วนน้อยเท่านั้น)

การรักษาศีล โดยเฉพาะในวันอาทิตย์ ท่านจะเน้นให้บรรดาศิษย์รักษาศีลเพิ่มขึ้นจากศีล ๔ เป็นศีล ๙ โดยท่านให้เหตุผลว่า สำหรับวันพระซึ่งควรเป็นวันรักษาอุปถัتنน ส่วนใหญ่พากເຮົາຕ້ອງทำการติดการงานต่างๆ ไม่ได้มีโอกาส暇วัดเลย เมื่อได้มาก็มาเฉพาะวันหยุดคือวันอาทิตย์ ก็ควรจะต้องรักษาให้ได้ใช้วันอาทิตย์เป็นวันพระแทน

ท่านได้อธิบายอานิสงส์ของศีลให้ฟังว่า “ศีล & นี่ พระพุทธเจ้าท่านมี恩ตามต่อผู้กรองเรือน ให้รักษาศีล & อยาดูถูกศีล & นะ เพาะผู้รักษาศีล & บอนดำเนินโสดาบันได้สำหรับศีล ๙ ก็จะสำเร็จถึงอนาคตได้ ...” ท่านจะไม่บังคับว่าให้การจะรักษาศีล & ให้การจะรักษาศีล ๙ โดยท่านจะกล่าวว่า เริ่มนั่นจากศีล & ซึ่งทุกคนจะต้องกล่าวตาม จากนั้นก่อนที่ท่านจะกล่าว นำศีลข้อ ๖-๘ ท่านจะแนะนำให้ผู้ที่รักษาศีล & ทราบแล้วนั่งอยู่ ไม่ต้องกล่าวตาม เฉพาะผู้ที่จะรักษาศีล & ให้กล่าวตามคำที่ท่านกล่าวมาต่อไป “...เพื่อจะรักษาให้ดีให้บริบูรณ์ สืบวันหนึ่ง กับกันหนึ่งด้วยอำนาจจากศุลน์ ของเป็นบุพนิสัยเพื่อจะกระทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน” ต่อจากนั้นท่านจะเทศนาอบรมก่อนแล้วจึงให้พร พระธรรมเทศนาที่หลวงปู่มักจะหยิบยกขึ้นมาอ่านเดือน เสมอได้แก่ เรื่องการบริจาคม การรักษาศีล และการเจริญภวนา

ท่านมักจะเน้นเรื่องศีลอยู่เสมอ เพราะศีลแปลว่า ความปกติ เป็นการรักษาใจให้ปกติ ศีลเป็นบทเบื้องต้นของการภาวนាតาม ถ้าหากเราเรารักษาศีลให้บริสุทธิ์แล้ว การภาวนาก็จะเจริญ งอกงามไปอย่างรวดเร็ว ผู้ที่มีศีลย่อมต้องมีจิตใจผ่องใส เป็นที่รักของญาติพี่น้องเพื่อนฝูง และในสังคมที่เรายู่ด้วย ถ้าทุกคนรักษาศีลอยู่ได้ เพียงแค่ศีล ๙ บ้านเมืองก็จะสงบราบรื่น ปราศจากโมยลักษ์โมยน้อย ไม่มีการฆ่าฟันกัน อิจฉาริชชยา เกลียดชังกัน เพราะอันุภาพแห่งศีลย่อมรักษาตัวผู้รักษาศีล และสังคมโดยรอบได้

ส่วนด้านการภาวนा ท่านก็จะนำภาวนainตอนกลางคืน โดยท่านเทศนาให้ฟัง แล้วให้ศิษย์ภาวนไปด้วย ระหว่างพังเทศน์ท่านถือว่า ก่อนจะเริ่มการภาวนा เราต้องแต่งตัวให้เรียบร้อย อาบน้ำ ชำระจิตใจให้สะอาด ฟอกจิตของเราด้วยการรักษาศีล การบำเพ็ญทานนั้นก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้จิตใจเนิ่นนาน ตัดความตระหนึ่นให้มีใจอื้อเพื่อแผ่出去กัน

ศีลก็มี ทานก็มี แล้วยังมีการภาวนាតาม ก็จะยิ่งต่อไปได้ไกล

เรื่องจิตภาวนานั้น ท่านเน้นมากว่าถ้าไม่หัดไว้ก็แสนจะลำบาก ท่านมักจะกล่าวป่าย ๆ ว่า การภาวนานั้นมีอานิสงส์มาก อย่างเเค่ “ช้างฟัดหู งעלນດັນ ກີບັນນີ້ມານີສົກໍ່ນຫາສາລືດ້າໄດ້ນາກກວ່າ

นั่นก็จะยิ่งดีขึ้น ห่านเกยพูดว่า “...จิตติดที่ไหน ย่อมไม่เกิด ณ ที่นั่น จิตติดเรือนก็อาจมาเกิดเป็นจึงใจตุกแก่ได้ แม้แต่พระภิกษุติดจิตร้ายไปเกิดเป็นเล็น น่าหาดกลัวนัก แล้วกิเลสนี้ร้ายแย่ดีประตุ พุทธism ประตุเดียว เพราะฉะนั้น ให้ฝึกหัดปฏิบัติให้คุ้นเคย วาระที่เราจะเปลี่ยน กพเปลี่ยนชาติจะเข้าอีกด้วยทันทีอีก” ...”

ห่านและเอียดพิถีพิถันมากในการที่จะนำคิชัยให้รู้จักคือ ทาน ภavana การให้พรสวดมนต์ แม้แต่การ “กราบ” ซึ่งทุกคนรู้สึกว่าเป็นเรื่องหญาปากคอก หลวงปู่ก็จะหัดให้คิชัยบังคับแสดงท่ากราบให้ดู สุภาพสตรีผู้มีบรรดาศักดิ์ได้รับพระราชทานตราจุลจอมเกล้า มีคำน้ำหน้าเป็นคุณหญิง หลายท่านจึงอุกตกใจเมื่อมากราบนมัสการท่านแล้วว่า ๆ ห่านก็สั่งว่า “หันลองกราบให้ดูชิ” และ เมื่อเอื้อท่านนั้นได้กราบด้วยท่าทางที่เก็บกังตามวิสัยชาวกรุงเทพฯ ซึ่งทำอะไรก็มักจะรีบร้อน ลูกคนถือเลี่ยวย่างการกราบก็กราบเพียงสักแต่ละให้เสร็จเรื่อง ห่านจะทำการกราบทีดู โดยหันจะแสดงท่า นั่งกระထะ พร้อมกับอบรมว่า กราบอย่างนี้เรียกว่า “กราบแบบเบญจรงค์ประดิษฐ์” ห่านอธิบายว่า “นอกจากเข้าทึ่งสอง มือทึ่งสอง สองขรรคพน หน้าหากต้องแตะถึงพื้นด้วย ถึงจะเป็นท่ากราบที่ดี” และก็ไม่ใช่ห่าที่รีบร้อนจะไปไหน ในขณะที่จะกราบก็ต้องค่อย ๆ กราบลงไป พร้อมกับจิตน้อมรำลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า นั่นเป็นครั้งที่หนึ่ง ครั้งที่สองนึกถึงพระธรรม คำสั่งสอนของท่าน ที่สืบท่อพระศาสนาจนทุกวันนี้ กราบครั้งที่สามระลึกถึงคุณพระสงฆ์ สาวกของพระพุทธองค์ ซึ่งเป็นสมมติสัมมาแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สืบพระศาสนาจนทุกวันนี้ พร้อมกับการกราบทุก ๆ ครั้ง ต้องน้อมจิตให้รำลึกไปด้วยเสมอ จิตจะเป็นอาบในกราบ จิตจะเป็นจิตที่อ่อนน้อมแกร่งการงาน เมื่อฝึกอยู่เช่นนี้ก็จะเข้าใจดีขึ้น จะเป็นผู้ที่ nobom ต่อมตน น่ารัก ห่านเคยพูดเล่น ๆ ว่า มองดูแลกราบก็สามารถบอกได้ทันทีเลยว่า เป็นลูกคิชัยมีครูหรือไม่

จะสังเกตได้ว่า ในภายหลังผู้ที่ผ่านการอบรมจากหลวงปู่จะกราบได้อย่างดงามทั้งหญิง ห้องชาย ห้องเด็ก ห้องผู้ใหญ่ เวลาเมื่อกราบพร้อม ๆ กัน จะดูดงามยิ่งนัก เป็นระเบียบเที่ยงชัด

การฝังคำเทศนาสั่งสอนของห่านก็คือ การอบรมของห่านในระหว่างกลางคืนหรือตอนเช้าก็ได้นั้นเป็นเรื่องปกติธรรมดា แต่สิ่งที่จะได้จากห่านนอกเหนือไปกว่านั้นคือ ให้รู้ในสิ่งที่ห่านทำ ทำตามที่ห่านสอนก็จะได้ประโยชน์มหศาล ปฏิปทาของห่าน กิริยาอาการของห่านทุกอย่างมีความหมายเป็นเนติ เป็นแบบอย่างให้คึกช้า ให้ปฏิบัติตามต่อไปทั้งนั้น

พระเనรได้ที่ได้ปฏิบัติใกล้ชิดครูบาอาจารย์ ก็เท่ากับว่าผ่านการฝึกปรืออย่างนักแล้ว ส่วนใหญ่จึงพยายามหันเข้าหาครูบาอาจารย์ผู้ใหญ่

- ให้ดูจิตของตัวเอง ภานุจิตใจให้สงบ มัธยัสถ์ปัจจุบัน มัgangay ให้มาก เพาะกรุงเทพฯ มีสีสันมาก มัgangay จะช่วยให้หมดความก้าหานด

- ยานิสลงส์ของการช่วยชีวิตสัตว์ที่เขาจะน้าไปฟ่า ... ทำให้อายุยืนหนึ่ง ไม่ติดคุกติดตารางหนึ่ง ... ถึงแม้จะตกทุกข์ได้ยากก็มีคืนช่วยเหลือ

- เมื่อมีคิชช์ย์นินด์หลวงปู่ให้อัญเชิญ ๑๐๐ ปี ท่านกลับให้โอวาห์ว่า... “ไม่ได้หรอก ผู้สั่งสารไม่ได้หรอก ข้างนอกมันดี แต่ข้างในมันเสียหมด เหนืออกกับเกวียนไม่มีไฟที่ใช้บ้าน แล้ว ย่อมชำรุดเป็นธรรมชาติ...” และ “...กำหนดดูชาตุขันธ์เนื้อหานั้นทำงาน..มันดี..มันเดือน หัวใจนั้นทำงาน เทืนมันเดือน ตุ่น..ตุ่น ชาตุขันธ์จะเอาไม่ไว้แล้ว ต้องกำหนดจิตอย่างเดียว ตอนเมื่อกี้ กำหนดจิตถึงกึ่นนา ม้าງกาญจนนั้นสว่างไรงี้ ทายเหนือปลิดทิ้ง...”

- ท่านนำ “กาบ” ของท่านมา “มัง” เป็นตัวอย่าง ดังนี้ ... “สั่งสารของเราตอนนี้มัน เหนืออกนี้ที่ถูกเทามาแล้วนำไปแขวนบนตะขอต่อเนื้อมันยังไม่ตายมันยังดีนั้นทราบอยู่ ก้อนเนื้อกันนี้มันดี มนต์เดือนนี้ เหนืออกนี้อ้วกที่เข้ามาดือกมาให้มีๆ มันเดือน ตุ่น..ตุ่น ยังไง ยังเงี้น” และ “สั่งสารเราพะนنهเหนืออกพระจักษบุบาล บำเพ็ญความเพียรมาตลอดสามเดือน.. เรานะเหนืออกล้อเกวียนทำด้วยไม้ไฟที่ใช้บ้านแล้วจะต้องผุพังลง...”

- การภาวนा หรือทำจิตใจ ให้ดูอาการของจิต ก่อนตาย อย่าไปตามดูอาการของเวทนา ให้ดูจิตอย่างเดียว เวลาหาดจะตีลังกาเปลี่ยนสภาพจิตจะออกจากร่าง พิจารณาตามจิต จะเห็นว่า จิตจะออกจากร่างอย่างไร ไปอย่างไร จิตจะเข้าๆ ออกๆ อย่างไร..มีดๆ สว่างๆ อย่างไร จิตจะเข้าๆ ออกๆ ..มีดๆ สว่างๆ อย่างนั้น เหนือยอดหอบมาก กำหนดตามจิตคืน เทืนอาการของจิตชัด ถ้าเอามีทัน ก็ไปเลย

ท่านย้ำโอวาห์ว่า “อย่าไปตามดูอาการของเวทนา ให้ดูจิตอย่างเดียว”

- ขอให้เร่งทำความเพียร ทุกๆ คนที่อยู่ร่วมกัน สามัคคีกัน กลมเกลียวกัน

ปัจฉิมบท

จากพระราช ๕๙ ถึงพระราช ๖๔ จัดได้ว่าเป็นช่วงปัจฉิมกาลของหลวงปู่จริงๆ ท่านมีอายุ ยืนยาวมาถึงกว่า ๘๐ ปี อายุ ๘๒-๘๘ พระราช เมื่อสมเด็จพระบรมครู..สมเด็จพระสัมมาลัมพุทธเจ้า ทรงปลงพระชนมายุสังขาร เสด็จเข้าสู่มหาปรินิพพานนั้นก็มีพระชนม์เพียง ๘๐ พรรษาเท่านั้น หรือแม้แต่ ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตโต บูรพาจารย์ของท่านก็ลังขารไปเมื่ออายุ ๘๐ ปีพอดี องค์ท่าน มีอายุเกินกว่า ๘๐ มาหลายปีแล้ว แต่หลวงปู่ยังเมตตา นำพระ เนตร อุบาก อุบลิกา สาวดมต์ทำวัตรเข้า-ทำวัตรเย็น ตลอดจนเทศนาอบรมสั่งสอนและนำภารนา米ได้ขาด โดยการสาวดมต์ทำวัตรเข้าและเย็น หลวงปู่ได้มีแบบฉบับของหลวงปู่เอง ดังที่เคยกล่าวมาแล้ว โดยหลวงปู่จะน้อมนำให้ระลึกถึง คุณพระพุทธ พระธรรม พระสัมมา อย่างน่าซาบซึ้งก่อนแล้วจึงสวดบทบาลีต่อไป

ถึงแม้ว่าหลวงปู่จะเจริญด้วยวัยอันสูงยิ่ง และมีสภาพลังחרดังที่หลวงปู่บันทึกไว้ว่า “...คำนวนชีวิตเห็นจะไม่ยั่งยืน ร่างกายบกอกมาเหล่านั้น ทำให้เวียนศีรษะเรื่อยๆ แต่เมื่อสติระงับอยาให้ล้ม มักนอื่นพหุงเสนอ...” และ “...ชาตุขันธ์ทำให้ไว้เวียนอยู่เรื่อยๆ คงแต่จะล้ม ต้องระวังหน้าระวังหลัง...” ท่านก็ยังมีเมตตาไปโปรดเยี่ยมลูกศิษย์ตามที่ต่างๆ บอยครั้ง โดยทุกครั้งจะไปวันละหลายๆ บ้าน และทุกๆ บ้านท่านมักจะอบรมเทศน์เป็นเวลาครึ่งชั่วโมงเป็นอย่างน้อย

นึกถึงวัย นึกถึงสังขาร ผู้ที่มีอายุปานั้นแล้ว ควรจะพักผ่อนได้แล้ว แต่กลับมาเห็นด้วยอยู่อย่างยิ่ง ท่านไม่น่าจะปฏิบัติภารกิจเช่นนี้ได้ไหว แต่หลวงปู่ก็ยังคงมีเมตตาอยู่ เช่นนั้นเสมอมา

บำเพ็ญตนดุจเหล็กไหล ไปมาคล่องแคล่วว่องไว้แทนที่ลูกคิชช์จะเป็นฝ่ายมากิริบันมั่สการเยี่ยมท่าน ท่านกลับไปเยี่ยมลูกคิชช์เสียเอง....!

เมื่อถูจากภายนอก ท่านเป็นเหมือนบุรุษเหล็ก แต่จากบันทึกที่ค้นพบ ปรากฏว่า องค์ท่าน เองกลับเห็นด้วยอย่างยิ่งนัก ดังที่ว่า

“....เราต้องชีวิตให้ญาติโภนนาดุดกินเนื้อเลือดของเราระ...”

เมื่อยุทธายครั้งที่ท่านสารภาพว่า การเทศน์ก็ตี การอบรมก็ตี ดุดกินกำลังของท่านไปหมด จนแน่นหน้าอกแทนหายใจไม่ออก แต่ท่านก็อดทนทำ ด้วยว่าเป็นกิจของศาสนา...ตามที่ท่านว่า

ในวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๓๗ ท่านรำพึงไว้ระหว่างที่พักอยู่ ณ ที่พักสงฆ์ ก.m. ๒๗ ตอนเมือง ความว่า

“บอก ชา นานานเท่าไร พึงภารนาให้กุณเกยกับความตาย เพราะจะต้องตายอยู่แล้ว เตรียมตัวไว้ก่อนตาย รอสัก รอเรือ ที่จะต้องขึ้นไปสวรรค์พระนิพพาน หุบยิ่งหนวกหนักเข้า ทุกวัน ตายยังไม่ทันหน ตีนท้าวอ่อนเพลีย หันไปหาความตายเสมอไป อ้อภารนาในไตรลักษณ์ ทุกขอนิจ อนคต ไม่เกิดแล้วบ่อมีตาย เพราะโลกไม่เที่ยงอยู่แล้ว แปรปรวนไปต่างๆ สังหาร เรากอกเช่นนั้น เที่ยงแต่พระนิพพานอย่างเดียว”

“สมณะกับวิปัสนา เป็นธรรมมธุปการแก่พระเพระ และพระขี้เมาสาวเข้า แต่ด้านนั้น วะระสุดท้ายแห่งขันธ์ ต้องอาศัยสมณะและวิปัสนา เป็นวิหารธรรมเครื่องของหัวใจหัวงา จิตที่อาศัยกันอยู่จนกว่าขันธ์อันเป็นสมณะ และจิตอันวิสุทธิและวุฒิดิฉเดิกลาذاหากัน...” ซึ่ง “ขันธ์” และ “จิต” ของหลวงปู่ กິດจะเลิกลาจากกันไปจริงๆ ... !

แสดงวันที่กำลังจะอัดสอดลับเหลี่ยมขุนเขา แมกไม้ หรือผึ้นหน้า ยอมจะจิตจ้าวหอแสงจันของ พ่อ เปลงเป็นรังสีสีสะท้อนเป็นสีจ้าวตา ดูงดงามยิ่งนัก บารมีธรรมในระยะเวลาช่วงหลัง ๆ นี้ของ หลวงปู่ กິດเป็นประดุจ “แสงตะวันลำสุดท้าย” ที่กิลลจะอัดสอดเช่นกัน ให้ความอบอุ่นทางจิตใจ ให้ แสงสว่างในทางธรรมแก่บรรดาพุทธศาสนิกชนทุกถวันหน้าด้วยเมตตาธรรมอันสูงส่องท่านอย่าง มีมีประمام

เช้าวันอาทิตย์ที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๓๗ หลวงปู่ยังคงเดินจงกรมตามปกติ หลังจากนั้นได้ เรียกพระเณรมาขอ尼ลัยใหม่ แล้วหลวงปู่ได้อบรมธรรมะ โดยให้พระเณรนั้นภารนาดูจิตตนเอง ภารนาให้จิตสงบ มั่นกายให้มาก หลวงปู่มารมณ์ร่าเริงแล้วมีสี ทักษิณญาติโภมที่มาภาຍังหัน อย่างอารมณ์ดี แต่ประถมถึงความตายบ่อยครั้ง หลวงปู่ยังบอกลาด้วยว่า ท่านคงจะอยู่กับลูกคิชช์ ไม่ได้นาน จึงขอลาล่วงหน้าไว้ก่อนเดี่ยวจะหาว่าหลวงปู่หลุดไปลาลูกคิชช์ลูกหาเหลยนะ แม้ลูกคิชช์ จะขอให้หลวงปู่อยู่นานๆ ท่านตอบว่า ไม่ได้สังหารมันไม่เที่ยง เอาແນไม่ได้ หลวงปู่ยังเมตตาตอบ คำถามการปฏิบัติภารนาที่ญาติโภมถาม เวลา ๑๓.๐๐ น. หลวงปู่เดินจงกรมลับกลับเข้าห้องพัก เป็นช่วงๆ หลายครั้ง จนเวลา ๑๓.๐๐ น. ท่านเรียกพระอุปัญญากรขึ้นไปพบและประภากับพังว่า ท่านไม่ได้พักเลย รู้สึกแน่นหน้าอก หายใจไม่สะดวก รู้สึกว่าลมมันตื้นเมื่องบน แล้วบอกให้ช่วย นาดชา อาการดีขึ้นท่านเจงพุดกับญาติโภมที่เพิ่งมาถึงว่า “ดูหน้าหลวงปู่ไว้จะและก็จำไว้จะไม่ได้ เก็บอีกแล้ว ญาติโภมจึงขอนั่นต์ให้หลวงปู่อยู่ตึง ๑๐๐ ปี ท่านตอบว่าไม่ได้หรอก ผืนสังหาร

ไม่ได้ ข้างอกมันดี แต่ข้างในเสียหมด จนกระทั่งเวลาประมาณ ๑๕.๐๐ น. หลวงปู่ปราภกับพระอุปฐากว่าวันนี้เป็นอย่างไรไม่ทราบ nod ไม่ได้เลย นั่งพิงหรือเดินจงกรมค่อยยังช่วงหัวหน่ออย่างเวลา ๑๖.๐๐ น. อาการก็กำเริบอีกหลวงปู่หายใจไม่ออ ก็ให้พระเณรช่วยนวด พระอาจารย์อุทัย สิริโรและลูกศิษย์ของนินต์ท่านไปโรงพยาบาล ท่านบอกว่า “หมอก็หายไม่ได้ ขอตายที่หัว Hin ไม่เข้ากรุงเทพฯ หรอก สถานที่ไม่สงบเลย เราจะเข้าจิตไม่ทัน” ลูกศิษย์จึงต้องไปตามแพทย์นาดูอาการของท่าน หมอนบอกว่าอาการโรคหัวใจกำเริบและอาหารไม่ย่อย ซึ่งตรงกันที่หลวงปู่ บอกลูกศิษย์ก่อนที่นอนจะมา อาการของท่านกำเริบขึ้นอีกหลายครั้ง ท่านประรอการให้พระเณรฟังว่า แนะนำห้าม กายใจไม่ออ กเลย ทำไม่ถึงเป็นแบบนี้ แปลกจัง ถ้าตายตอนนี้ก็ดีนะ ท่านพูดเลื่งดังในหน้ายืนขึ้น ท่านบอกว่าชาตุขันธ์จะไปไม่ไหวแล้ว ท่านขอแสดงอันติและบอกบริสุทธิ์ต่อท่านกล่องลงสูญ เสียงที่ท่านแสดงอันติและบอกบริสุทธิ์เจ็บใส่หูนัก ท่านกล่าวต่อว่า ตายตอนนี้ก็ดีใจได้ตายท่านกล่องลงสูญ ท่านพระอาจารย์อุทัย สิริโร กราบเรียนท่านว่า หลวงปู่ไม่ตายหรอก จิตหลวงปู่ไม่ตาย ที่มันตายนะชาตุขันธ์ออก หลวงปู่พยักหน้ายิ้มแล้ว แสดงธรรมอบรมธรรม ปฏิญานปลงอายุสั่งชารแล้วประภาปัจฉิมเทศนาในเรื่องการทำกิจ การภาวนา การดูอาการของจิตก่อนตาย อย่าไปตามดูอาการของเวหนา ให้ดูจิตอย่างเดียว

เมตตาธิคุณ กรุณาธิคุณของท่านไม่มีที่ประมาณจริงๆ ไม้อ้างกาล ไม้อ้างเวลา แม้อาพาธอย่างหนักครั้งสุดท้าย ช่วงเวลา ๒๓.๓๐ น. อาการของท่านกำเริบอีกและอาการหนักยิ่งขึ้นท่านจึงออกจากห้องพักมาบอกว่าแน่นหน้าอกหายใจไม่ออ กอีกแล้วเห็น จะประคงชาตุขันธ์ต่อไปไม่ไหว คงจะปล่อยวางแล้ว ขอเอ้าจิตอย่างเดียวท่านขอบใจที่พระเณรช่วยอุปฐากหากได้ล่วงเกินซึ่งกัน และกัน ก็ขอให้อโหสิกรรมกันและกันด้วย หลวงปู่ได้กล่าวคำสุดท้ายว่า “อาขันธ์ไว้ไม่ไหวแล้ว” เวลาันนี้เป็นเวลา ๐๐.๔๓ น. ของคืนวันที่ ๒๔ ธันวาคม ซึ่งล่วงเข้าสู่วันจันทร์ที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ มาแล้ว ๓๓ นาที รวมอายุ ๘๘ ปี ๖๕-๖๗ พรรชา

พระคุณเจ้า หลวงปู่หลุย จนุทสาร ได้มรณภาพแล้ว

ผ่าน.....	ปัจฉิมวาร.....	วันสุดท้าย
สู.....	ปัจฉิมกาล.....	เวลาสุดท้าย
โดยให้...	ปัจฉิมโวหาร...	โวหารคำรับสุดท้าย
และ เปล่ง....	ปัจฉิมวารา....	วิจารช์สุดท้าย.....

ท่านผู้เป็นประดุจดวงประทีป ซึ่งโปรดปรายสายธรรมให้แก่มหาชนทั่วประเทศมาช้านาน กว่าหกสิบหัววัลส์

....ไม่แต่ภาคอีสาน ไม่แต่ภาคกลาง

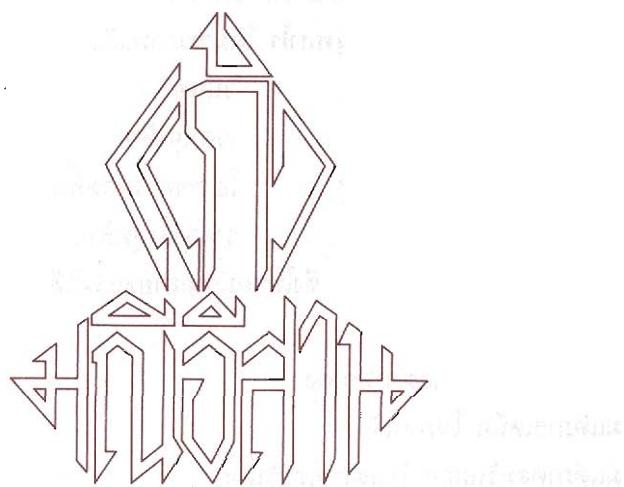
....ไม่แต่ภาคเหนือ ไม่ภาคใต้

....ไม่แต่ภาคตะวันออก ไม่แต่ภาคตะวันตก

ท่านธุดงค์โปรดไปเรื่อยๆ

บัดนี้ ท่านได้ลาลับดับขันธ์ไปแล้ว

ตะวันลา....ลับไปแล้ว

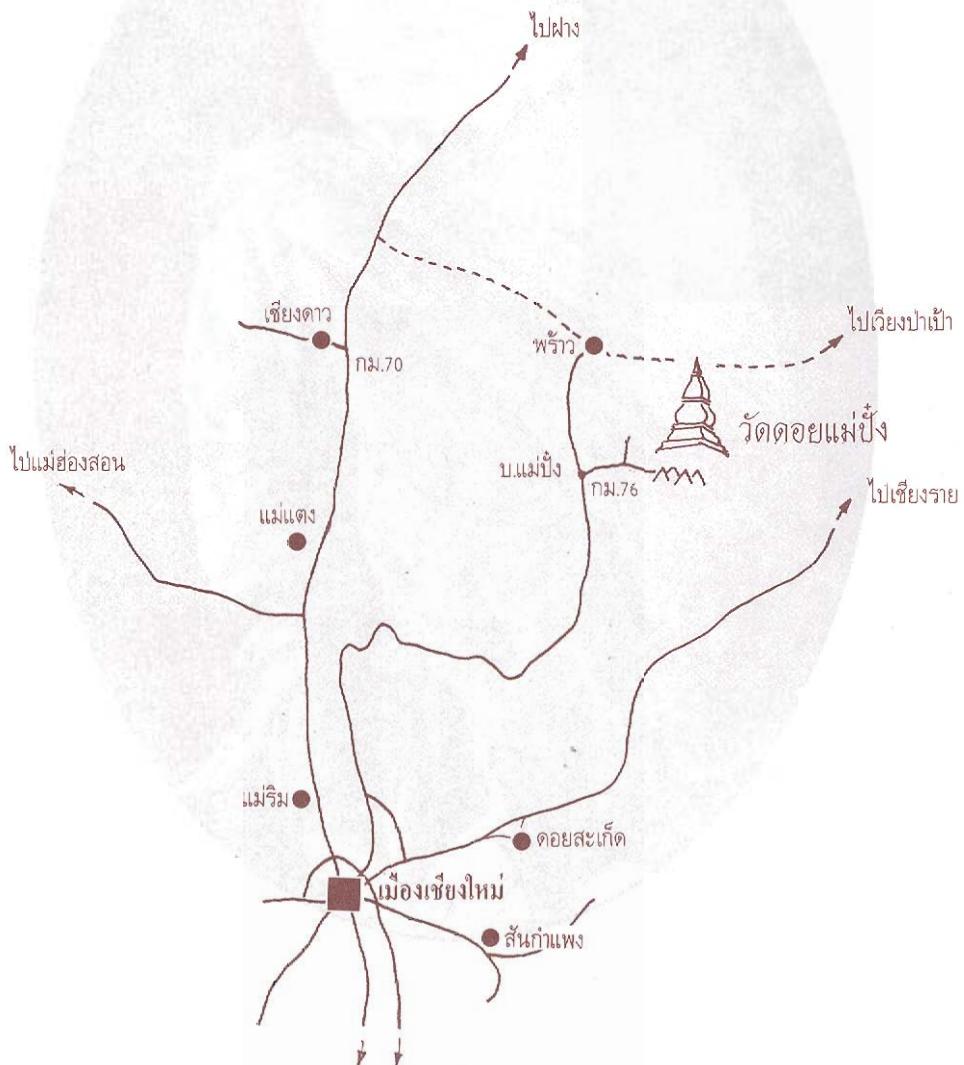




การต่อสู้กิเลสเป็นส่วนรวมอันยิ่งใหญ่
กิเลสนั้นมันร้ายนัก มาทุกทิศทาง
พิจารณาให้รู้แจ้ง เห็นจริง ก็ถอนได้

หลวงปู่แหวน สุจิณโณ

แผนที่แสดงที่ตั้ง วัดดอยแม่ปีง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่



แก้วนนีอีสาน
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

■ ที่ตั้งจังหวัด
● ที่ตั้งอำเภอ



เส้นทาง
ที่ตั้งวัด

หลวงปู่แหวน สุจิณโณ

วัดดอยแม่ปีง อ.พร้าว จ.เชียงใหม่

ชาติกำเนิดและชีวิตปฐมวัย

หลวงปู่แหวน สุจิณโโน เดิมชื่อ ญาณ หรือ ยาน รามศรี เกิดวันที่ ๑๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๐ วันจันทร์ขึ้น ๓ ค่ำ ปีกุน ณ บ้านนาไปง บังกือบ้านหนองบอน ตำบลหนองบอน (ปัจจุบันเป็นตำบลนาไปง) อำเภอเมือง จังหวัดเลย เป็นบุตรคนที่ ๒ (คนสุดท้อง) ของนายไส หรือ สาย นางแก้ว รามศรี ซึ่งมีพี่สาวร่วมห้องเดียวกัน ๑ คน

เมื่อหลวงปู่อายุประมาณ ๕ ขวบ พ่อจำความได้บ้าง มารดาถึงแก่กรรม ท่านจึงตกเป็นภาระของตาภักดายุนแก้วต้องเลี้ยงดูต่อมา ท่านเกิดมาในตระกูลช่างตีเหล็กเมื่อมารดาถึงแก่กรรม บิดาไปแต่งงานใหม่อีกถึง ๓ คน ก่อนมารดาจะเสียชีวิตได้เรียกให้ลูกชายคนเดียวของท่านเข้าไปหาใกล้ๆ จับมือลูกชายแน่นแล้วกล่าวกับลูกชายว่า “ลูกเอ่ย แม่ยินดีต่อสุก สมบัติใด ๆ ในโลกนี้ จะเป็นก็ล้านก็โกญกิตามแม่ก็ไม่ยินดี แม่จะยินดีมากถ้าลูกจะบวชให้แม่ เมื่อลูกบวชแล้วให้ตายกับผ้าเหลืองไม่ต้องสึกออกมานี่เนี่ยนี่ลูกนะ”

คำพูดของแม่ครั้นนั้นเป็นเหมือนพระสารรค์ค้อยเตือนสติอยู่ตลอดเวลา จนในที่สุดท่านก็ได้ออกบวชตามความประஸตของมารดา แม่จะมืออุปสรรคใดๆ เข้ามาจะขัดขวางก็มีอันพ่ายแพ้ พลังแห่งความปรารถนาของมารดา มันเป็นคำสั่งที่ก้องอยู่ในความทรงจำมิรู้เลือน

อนึ่งイヤของหลวงปู่ได้ฟันว่า “ได้เห็นหลานชายคนนี้ไปนั่งไปนอนอยู่ในคงมั่นเงื่อตัว เหลืองอร่ามนำรักนำเอ็นดูยิ่งนัก จึงได้มารขอให้หลานชายบวชแล้วไม่สืกตลอดชีวิตหลานชายก็รับปาก กับยายทำให้ยาวยืนชื่นชมยินดีอย่างมาก ยายมีหลานชายอีกคนหนึ่งอายุรุ่นราวกว่าเดียวกันกับหลวงปู่ ซึ่งมีคักดีเป็นน้ำ ยายก็ได้ขอให้บวชเช่นกัน ดังนั้นยายจึงได้นำหลานทั้ง ๒ คน ไปถวายตัวต่อพระอุปัชฌาย์ที่วัดโพธิ์ชัย (มหานิกาย) ในหมู่บ้านนาไปงเพื่อฝึกหัดধานนาคทำการบรรพชาเป็นสามเณร ต่อไป”

วิตสมณะ การแสวงหาธรรมและปฏิปทา

หลวงปู่ได้รับการบรรพชาเป็นสามเณร เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๗ มีอายุได้ ๕ ปี ที่วัดโพธิ์ชัยบ้านโนปิง ตำบลโนปิง อำเภอเมืองเลย มีพระอาจารย์กัมมาเป็นพระอุปัชฌาย์และพระอาจารย์อ้วนเจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัยเป็นพระพี่เลี้ยง เมื่อบรรพชาเป็นสามเณรแล้วจึงได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น “หวาน” ได้อยูู่่จำพรรษาที่วัดโพธิ์ชัยนั้นเอง พอเข้าพรรษาได้ประมาณ ๒ เดือน สามเณรที่มีคักดีเป็นน้ำทีบัวซพร้อมกันเกิดอาพาธหนักถึงแก่กรรมภาพไปทำให้สามเณรเหวนสะเทือนใจมาก

วัดโพธิ์ชัย ไม่มีการศึกษาเล่าเรียน เพราะขาดครุสสอน สามเณรเหวนจึงอยู่แบบสบายคือสอดมต์ให้พระบัง เล่นบังตามประสาเด็ก ต่อมาก็ได้ถูกพระพี่เลี้ยงส่งให้ไปเรียนมูลกัจจายน์ที่วัดสร้างก่อ อำเภอหัวสะพาน จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งในสมัยนั้นจังหวัดอุบลราชธานีมีสำนักเรียนที่มีชื่อเลี้ยง มีครูอาจารย์สอนกันเป็นหลักเป็นฐานหลายแห่ง เช่น สำนักเรียนบ้านไฟใหญ่ บ้านเคียงใหญ่ บ้านหนองหลัก บ้านสร้างก่อ หัวอีสาน ๑๕ จังหวัด (ในสมัยนั้น) คริต้องการศึกษาหาความรู้ต้องมุ่งหน้าไปเรียนมูลกัจจายน์ตามสำนักดังกล่าว ผู้เรียนจบหลักสูตรได้เชื่อว่าเป็นประษญ เพราะเป็นหลักสูตรที่เรียนยากมีผู้เรียนจบกันน้อยมาก ภายหลังสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาชีรญาณโวรส จึงมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่ดังเป็นอยู่ในปัจจุบัน ทำให้การเรียนมูลกัจจายน์ถูกเลิ่อน

สามเณรเหวนได้อยูู่่ศึกษาเล่าเรียนที่สำนักนี้หลายปี จนอายุครบวชพระจึงได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุฝ่ายมหานิกายที่วัดสร้างก่อนอก อำเภอหัวสะพาน จังหวัดอุบลราชธานีโดยมีพระอาจารย์แวน เป็นพระอุปัชฌาย์ ประมาณ พ.ศ. ๒๔๕๑ ในระยะที่เรียนหนังสืออยูู่่นั้นพระภิกษุเหวน สุจันโณเกิดความว้าวุ่นใจ เพราะท่านอาจารย์อ่อน อาจารย์อ่อน ครูผู้สอนหนังสือเกิดอาพาธด้วยโรคนอนไม่หลับ พระภิกษุเหวนจึงแนะนำให้ลาสิกขบทโรคอาทายได้ ถ้ายังอาลัยในสมณเพศ ได้โอกาสจึงกลับมาบัวชใหม่อีก พระอาจารย์ทำตามประภูมิโรคอาทายได้ ไม่นานนักประภูมิว่า พระผู้เป็นอาจารย์สอนหนังสือคือ อาจารย์ชุม อาจารย์ชาลี และท่านอื่นๆ ลาสิกขบทไปหมด ต่างไปมีครอบครัวสำนักเรียนหยุดชั่วกล

ในที่สุดพระภิกษุเหวนเกิดความรู้สึกขึ้นว่า บรรดาครูอาจารย์เหล่านั้นลึกอกไปล้วน เพราะอำนาจของกหงังสัน ตกอยู่ในอำนาจของกหงัง ลัตต์หังหลายยอมตามเพราการนี้มาหากต่อมาแก้แล้ว เมื่อถูกการครอบงำจิตแล้วไม่รู้สึก ลำดับนี้ผิดคิดคิดว่าตีจีงยอมตัวลงบารุงบารุงจนถอนตัวไม่ขึ้น ประกอบกับคำเตือนของแม่และยายก็มาดอยย่าเตือนให้ระลึกอยูู่่เสมอ ความคิดอีกอย่างหนึ่งได้เกิดขึ้นมาว่า การออกปฏิบัติเป็นทางเดียวเท่านั้นที่จะทำให้บรรชอยูู่่ได้ตลอดชีวิตเหมือนครูบาอาจารย์ทั้งหลายได้ออกปฏิบัติอยูู่่กันแต่ตามป่าตามเขาไม่ได้อาลัยอาจารย์อยูู่่กับหมู่คณะ จึงทำให้นึกถึงครูบาอาจารย์ที่มีชื่อเลี้ยงในสมัยนั้นว่ามีอยูู่่ที่เมืองเดียงจันท์ เมืองท่าอุเทน นครพนม เมืองสกลนครและได้ตัดสินใจไปหาอาจารย์ที่เมืองสกลนคร

ดังนั้นท่านจึงได้ตั้งสักจาริชฐานขออุทิศชีวิตพรหมจรรย์แด่พระพุทธ พระธรรมพระสัทธรรมนั้นตลอดหั้งคืนหลังตั้งจิตอุทิชฐานแล้ว ท่านมีความรู้สึกปลดปล่อยร่าง เบากายเบาใจ อยูู่่มา ๒-๓ วัน โยมอุปัชฌาย์ ได้มานบอกว่า พระอาจารย์จวง วัดชาตุเทิง อำเภอเทิงใน จังหวัดอุบลราชธานี

ได้ไปกราบญาคุณพึงกลับมา พระภิกขุแห่งนี่รับไปมั่สการพระอาจารย์จงที่วัดบ้านชาตุเทิง เพื่อขอทราบที่อยู่ของพระอาจารย์มั่นเมื่อได้รับพังกิตศิริพห์ความเก่งกาลสามารถของหลวงปู่มั่นจากพระอาจารย์จงแล้วยังทำให้ท่านเพิ่มความครรภาระเป็นทวี

จากนั้นพระภิกขุแห่งนี่ สุจิณโณ ก็ได้ออกธุดงค์มุ่งสู่สำนักของหลวงปู่มั่น ภูริทตุโต โดยผ่านม่วงสามสิบ คำเขื่อนแก้ว ยโสธร เลิงนกทา มุกดากหาร คำชะอี นาแก สถานศรพรรณาโนคม สวยงามเด่นดิน หนองหาน อุดรธานี บ้านผือ นับเป็นการเดินทางไกลและยาวนานเป็นครั้งแรกได้เข้าพบหลวงปู่มั่นที่ดงมะไฟบ้านค้อ ตามไถ่พอรู้ว่ามาจากอุบลราชธานี คำเรอกที่หลวงปู่มั่นลั่งสอนก็คือ “ต่อไปนี้ก็หวาน ความรู้ที่เรียนมาให้เอาใส่ตัวไว้ก่อน” ท่านรู้สึกยินดีอย่างมากต่อคำสอนนี้ เพราะตนได้บรรลุสิ่งที่ต้องการที่ตั้งใจเอาไว้หลังจากมาอยู่ที่นี่ได้ ๔ วัน วันที่ ๔ พี่เขยและน้าเขยก็มาหาตามให้กลับไปเยี่ยมพ่อที่จากมาเป็นเวลา 10 ปี เดชแล้วไม่เคยกลับไปเยี่ยมพ่อเลย

ครั้นได้ตัดสินใจกลับไปเยี่ยมพ่อ จึงเข้ากราบลาพระอาจารย์หลวงปู่มั่นท่านว่า “ไปแล้วให้รื้นกลับมา อย่าอยู่นานประเด็ดยาเสียท่าหนา ถูกเขมดไว้แล้วจะดื้นไม่หลุด” แล้วท่านก็ได้รับอนุญาตให้กลับบ้านเกิดไปเยี่ยมพ่อได้

รุ่งขึ้นเช้าวันหนึ่งในปี พ.ศ. ๒๔๗๑ ท่านก็ได้เดินทางกลับถึงบ้าน พักที่วัดโพธิ์ชัยการกลับมาเยี่ยมบ้านในครั้งนี้ ได้กล่าวเป็นข่าวใหญ่ประจำบ้านนาโปงและหมู่บ้านใกล้เคียงอื่น เพราะท่านจากบ้านไปเรียนหนังสือเมืองอุบลฯ แล้วไปอยู่ในเขปน้อยกับหมูช้าง เสือ เป็นเวลานานกว่า ๑๐ ปี ไม่เคยมาเยี่ยมบ้านและไม่เคยได้รับอันตรายจากลัตต์ว้าย เป็นเหตุทำให้ประชาชนหลังใกล้หมาเยี่ยมมาถามข่าว อย่างไม่ขาดสายประดุจมีงานหรรมประจำปีของหมู่บ้าน จนทำให้ท่านพักผ่อนไม่เพียงพอเกิดล้มป่วย ญาติพี่น้องก็ไม่ได้สนใจให้การรักษาพยาบาลเท่าที่ควร ก็ทำให้ได้สติว่า ถ้าเรอญู่ที่นี่ต่อไปก็ไม่ได้ประโยชน์อะไร เพราะเขามีเงินใช้ดีในนามป่วยไข้ ที่วัดโพธิ์ชัยเองขณะนั้น ก็มีพระเพียง ๒ รูปนอกนั้นก็ล้าสิกขา กันหมด ถ้าอยู่ที่นี่ตนเองก็อาจจะล้าสิกขานบ้าง ประกอบกับคำสั่งว่า “อย่าอยู่นานให้รื้นกลับมาหวาน” “แม่ยินดีมากถ้าลูกจะวางใจให้แน่ แล้วก็ให้ตายกันด้วยดื้อง” ของอาจารย์และแม่คoyer้าเตือนอยู่เสมอ

นับเวลาได้เดือนเต็มที่กลับมาเยี่ยมบ้าน อาการอาหารหักหายพอเมื่อกำลังแต่ความคิดยังลับสน ว่าจะกลับไปเรียนหนังสือที่อุบลฯ ตามที่พระอาจารย์อุ่ยมีจดหมายมาถึง หรือจะกลับไปฝึกหัดภูวน้ำที่หลวงปู่มั่น ในที่สุดก็ได้ตัดสินใจเดินทางจากวัดโพธิ์ชัยมุ่งหน้าสู่ดงมะไฟ บ้านค้อทางหลวงปู่มั่น ภูริทตุโต อยู่รับการอบรมแล้วได้แยกไปทางที่วิเศษ บำเพ็ญสมาธิหวานตามความเหมาะสมสมกับจิตของตน เมื่อถึงวันอุปถัتن์ได้ออกอาสาเข้ามั่สการภารามปัญหาข้อซึ่งใจในการปฏิบัติจากพระอาจารย์จนเป็นที่เข้าใจแล้ว จึงกลับสู่ที่ปฏิบัติของตนสถานที่เหล่านี้ล้วนมีอันตรายรอบด้าน เพราะมีเลือร่องคำรามผ่านไปมาหากาย หลวงปู่มั่นเตือนยังผู้อยู่ในที่เช่นนั้นเสมอว่า ให้ตั้งใจหวาน อย่าได้ประมาทให้มีสติอยู่ทุกเมื่อ จงอย่าเห็นแก่การพักผ่อนหลับนอนให้มากันมาก

ในระยะแรกออกปฏิบัตินั้นก็ไม่ได้ร่วมทำสังฆกรรมฟังการสวดป่าติโมกข์พระยังปั่มได้ญัตติเป็นธรรมยุต ท่านให้พระมหานิกายออกใบให้พันเขตที่ท่านกำหนด เมื่อท่านสวดป่าติโมกข์เสร็จแล้ว จึงให้พระมหานิกายมาอุปาริสุทธิจากนั้นจึงแสดงธรรมรอบรัม พระมหานิกายที่รับการ

อบรมจากห่านหลวงปู่มั่น ครั้นนั้นมีหลายรูปเมื่ออยู่ไปนานๆ ได้เห็นความไม่สอดคล้องในการประกอบสังฆกรรมดังกล่าวจึงไปกราบขออนุญาตภูตติเป็นพระธรรมยุต บางรูปก็อนุญาต บางรูปก็ไม่อนุญาต สำหรับรูปที่ห่านไม่อนุญาตให้ภูตติเป็นธรรมยุต หลวงปู่มั่น ภริทกุโต ห่านให้เหตุผลว่า “ถ้าพากันมาภูตติเป็นพระธรรมยุตเสียหมดแล้วฝ่ายมานิกายจะไม่มี Karma แนะนำในการปฏิบัติ บรรดาผลไม่ได้ขึ้นอยู่กับนิกาย แต่บรรดาผลขึ้นอยู่กับการปฏิบัติปฏิบัติชอบตามธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแนะนำสั่งสอนไว้แล้ว ละในสิ่งที่กระละเว้นในสิ่งที่ควรเว้น เจริญในสิ่งที่ควรเจริญ นั่นแหลก็อทางดำเนินไปสู่ธรรมผลนิพพาน”

ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๖๔ หลวงปู่แหวนได้ออกแสงวหพระอาจารย์ที่มีชื่อเลียงทางการเคน และการปฏิบัติธรรม ก็เห็นพระเกราะที่มีชื่อเลียงด้านนี้ หลวงปู่มั่นเคยเล่ายกย่องอยู่เสมอคือ พระอุบาลีคุณปามารย์ (จันทร์ สิริจนโก) แห่งวัดบรรณนิวาส กรุงเทพฯ คราวที่ท่านเจ้าคุณอุบาลีฯ เดินมาตรวจการคณะสังฆในภาคอีสานท่านก็ได้พบและทำให้ตัดสินใจเดินทางเข้ากรุงเทพฯ เพื่อไป นมัสการท่านเจ้าคุณอุบาลีฯ หลวงปู่แหวนจึงออกเดินทางจากอุดรธานีผ่านป่าดงมะยงนครราชสีมา แล้วต่อรถไฟเข้ากรุงเทพฯ จนถึงทวีลักษณะเดินจากทวีลักษณะไปวัดบรรณนิวาส เข้ามัสการท่านเจ้าคุณอุบาลีฯ ได้พ้นกันและคึกคักฟังธรรมอยู่หลายวัน

หลังจากที่หลวงปู่แห่งได้รับพังครรภ์และเรื่องราวกับพุทธศาสนาในประเทศไทยเดิม พม่า และเชียงตุง จากท่านเจ้าคุณพระอุบลฯ ก็ได้จาริกไปพม่า อินเดียโดยผ่านอุกทางแม่ย่องสัน จังหวัดตาก ข้ามแม่น้ำเมยขึ้นฝั่งพม่าต่อไปยังชลุขลิกมะละหม่อง ข้ามฟากไปถึงเมืองตะมะ ขึ้นไปพักที่ค่ายครีกตุระกลับมามะละหม่อง โดยสารเรือไปเมืองกัลกัตตา ประเทศไทยเดิม แล้วต่อรถไฟไปเมืองพาราณสี เที่ยวชมสการปูชนียสถานต่างๆ แล้วจึงกลับโดยเส้นทางเดิมกึงฝั่งไทยที่อำเภอแม่สอดเดินเที่ยวอำเภอสามเงา

ปีต่อมาเดือนตุลาคม หลวงปู่ได้จาริกธุดงค์ไปเชียงตุง เชียงรุ่งในเขตพม่าโดยอุกเดินทางไปด่านคำເກມเมสัย จังหวัดเชียงราย ผ่านหมู่บ้านชาวเขาพักตามป่าเข้าจาริกผ่านเชียงตุง จาริกต่อไปทางเหนือ อันเป็นถิ่นชาวเขา เช่น จืน อ้อ ชี้້ງອູ່ตามเมืองแสลงหົວ ฝິຊາ หนองແສ บางເນື້ອຕັ້ງອູ່ ريمແນ້ໂທງ ພອັນຕົກຊຸກຈວນເຂົາພຣະນາກົກລັບເຂົາເຂົ້າໄຫຍ ສມຍເມື່ອຍັງເປັນໜຸ່ມหลวงปູແວນທ່ານ ຂອບເຖິງຮູດງຄົງຈາກີໄປຕາມສານທີ່ຕ່າງໆ ທີ່ໃນແລະນອກປະເທດ ສ່ວນໃຫຍ່หลวงปູຈະພ້ານກອງຢູ່ໃນເພື່ອຈັງຫວັດອຸບລາ ແລະອຸດຮາ ຕັ້ງຈະໄປໄຫ້ສົບສອງປັນນາ ສົບສອງຈຸໄກ ແຕ່ທ່າຮັກຮັງເສັ້ນທ້າມເອົາ ໄວຈຶ່ງໄປສິ່ງວັດໃດหลวงพระบางແລ້ວກົກລັບພວ່ມກັບหลวงปູຕ້ອງ ອຈລະນົມ

ทางภาคเหนือ หลวงปู่ได้มุงเดินทางไปค่าไหหนอนนั่น จากอำเภอท่าลี่จังหวัดเลยออกไป อำเภอต่านชัย ผ่านอำเภอ้น้ำปาด อำเภอนครไทย ออำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ ตัดไปอำเภอ นาน้อย เพราะ หมู่บ้านชาวเย้า อำเภอสูงเม่น ออำเภอเด่นชัย ลำปาง เชียงใหม่เที่ยวดูภูมิประเทศโดย รอบเข้าดอยสเหพ

ตลอดเวลาหลวงปู่แหวน ได้รับความเมตตาจากท่านเจ้าคุณพระอุปัลีคุณปนาจารย์ ด้วยดีตลอดมา ภายหลังจากได้เข้ากรุงเทพฯ ไปนักการสันนหนาธรรมกับท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ แล้วได้ ๖ ปีต่อมา (ประมาณ พ.ศ. ๒๕๗๐) ท่านเจ้าคุณอุบาลีฯ เห็นว่าหลวงปู่แหวน เป็นผู้ดีใจ

ประพฤติปฏิบัติมีวิธียะอุตสาหะ ปราภกความเพียรสม่ำเสมอไม่ท้อถอย มีข้ออัตรปฏิบัติดี มีอัธยาศัยไม่ตรีเมี้ยนลง คุณเคยกันมานานเห็นสมควรจะได้ญัตติเลี้ยง

หลวงปู่แห่งนี้จึงตัดสินใจเป็นพระธรรมบุตรที่พักสืบเนื้อวัดเจดีย์หลวง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีท่านเจ้าคุณพระอุบาลีกุญจนารักษ์ (จันทร์ สิริจันทร์) เป็นพระอุปัชฌาย์ มีพระพี่เลี้ยงเป็นพระกรรมวาจาจารย์ ต่อมาหลวงปู่ตื้อ องค์ชนโม ซึ่งเคยเป็นสหธรรมมิกร่วมชุดคงคั้นก็ได้ญัตติเป็นธรรมยุตเหมือนกัน

ในระหว่างที่jarikแสงวิเวกอยู่ทางภาคเหนือนั้น หลวงปู่ได้พบกับหลวงปู่ขาว อนาโลย และได้แยกย้ายกันจำพรรษาตามป่าเขา หลวงปู่แห่งนี้ได้แยกเดินทางออกมากทางทุ่งนาข้าว จนถึงป่าเมืองชุมปึง พอกออกพรรษาหลวงปู่มั่น พระอาจารย์พร สุโน ได้มาสมบทที่ป่าเมืองชุมปึง ขณะนั้นพระอาจารย์เทศก์ เทสร์สี พระอาจารย์อ่อน สามลีริมาร่วมสมบทอีก เมื่อทุกท่านได้รับโอวาทจากหลวงปู่มั่นแล้วต่างก็แยกย้ายกันไป หลวงปู่แห่งนี้พร้อมหลวงปู่ขาว พระอาจารย์พร ไปที่ดอนมะ莫หรือดอยน้ำม้า ส่วนหลวงปู่มั่นอยู่ที่กูฎิชั่วคราวที่ชาวบ้านสร้างถวายที่ป่าเมืองชุมปึงนั้นเอง

ภายหลังหลวงปู่มั่น ภูริทตโต เดินทางกลับอีสานแล้ว หลวงปู่แห่งนี้ยังคงjarikแสงวิเวกบำเพ็ญธรรมอยู่ป่าเมืองแม่สาย หลวงปู่เล่าไว้ว่า อาการทางภาคเหนือถูกแก่ชาตุขันธ์ดี ฉันอาหารได้มาก ไม่มีอาการอึดอัด ง่วงซึม เวลาภานาจิตกรรมลงสู่ฐานสมารishiได้เรียนรู้ว่าเป็นลับปะยะ

ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๗๔ ขณะที่หลวงปู่แห่งนี้ปฏิบัติธรรมอยู่ที่เชียงใหม่ ได้ทราบข่าวว่าท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ ประสบอุบัติเหตุ ขณะเขียนชื่อรูปมาสน์เพื่อแสดงธรรมถึงขาหักจึงเดินทางจากเชียงใหม่ลงกรุงเทพฯ มากrab เรียนให้หลวงปู่มั่นทราบที่อุตรดิตถ์ แล้วเดินทางโดยรถไฟฟ้า โกรกพระ นครสรรรค์ ลงเดินเลี้ยบแม่น้ำเจ้าพระยามาถึงวัดคุ้งสำนาพกค้างคืนหนึ่งแล้วจึงลงเรือล่องมาถึงกรุงเทพฯ ฝ่าพยานาลท่านเจ้าคุณอุบาลี นานหนึ่งเดือนจึงกราบลาไปจำพรรษาที่เชียงใหม่

ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ หลวงปู่จำพรรษาที่วัดบ้านปง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ก็ได้อาพาธแพลงที่ขายกเสบ ทรงมาก ท่านจำพรรษาอยู่รูปเดียว ชาวบ้านก็ไม่ค่อยเอาใจใส่เท่าที่ควร ได้ท่านพระอาจารย์หนู สุจิตโต วัดดอยแม่ปีง อำเภอพร้าว พาหม้อจี (อดีตทหารเสนาธรักรักษ์) มาทำการผ่าตัดโดยไม่ได้ฉีดยาหรือกรามวิธีใดๆ ตามแบบวิธีการผ่าตัดในปัจจุบันโดยใช้มีดผ่าตัดเล้มเดียว ท่านมีความอดทนให้กระทำจนสำเร็จและหายไปในที่สุด

อีกหลายปีต่อมาพระอาจารย์หนูเห็นว่า หลวงปู่แก่มากแล้ว ไม่มีผู้อุปถัมภ์ จึงได้ชักชวนญาติโยมไปนิมนต์ให้ท่านมาจำพรรษาที่วัดดอยแม่ปีง ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ในฐานะเป็นพระผู้เฒ่า ทำหน้าที่ปฏิบัติธรรมอย่างเดียวไม่ขอเกี่ยวข้องกับภาระหน้าที่อื่นใดอีก และท่านยังได้ตั้งสักจจะว่าต่อไปนี้จะไม่รับนิมนต์ ไม่เข็นรถ ไม่ลงเรือ แม้ที่สุดจะเกิดอาพาธหนักเพียงใดก็จะไม่ยอมเข้าห้องโรงพยาบาล ถึงชาตุขันธ์จะทรงอยู่ต่อไปไม่ได้ก็จะให้สั้นไปป่าอันเป็นที่อยู่ แล้วท่านก็ได้ปฏิบัติตามที่ตั้งใจไว้ได้

นับตั้งแต่ท่านขึ้นไปภาคเหนือแล้วท่านก็ไม่เคยไปจำพรรษาที่ภาคอื่นอีกเลย ท่านเคยอยู่บันดอยสูงกับชาวเขาเกือบทุกแห่งอยู่ในป่าเขาภาคเหนือตอนบน เช่น เชียงรายเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง ภาคเหนือตอนล่าง เช่น แพร่ น่าน ตาก กำแพงเพชรอุตรดิตถ์ สุโขทัย พิษณุโลก ท่านเคย

จาริกไปเป็นครั้งคราว วัดดอยแม่ปีงเป็นสถานที่หลวงปู่อยู่จำพรรษาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ติดต่อกันมาจนกราทั้งมรณะภาพ

หลวงปู่แหวน สุจิณูโณ มีโรคประจำตัวอยู่อย่างหนึ่งไม่ทราบว่าเป็นมาตั้งแต่เมื่อไร รักษาไม่เคยหาย โรคที่ว่านี้ได้แก่ แพลรือรังที่กันกบยางประมาณ ๑ ซม. มีอาการคันถ้าอ้าปากจะเจ็บปวดมาก และอีกโรคหนึ่งคือ เป็นต้อกระจากนัยน์ตาด้านซ้าย เป็นต้อหินนัยน์ตาด้านขวา หมอดีได้เข้าไปให้การรักษาเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๘ สุขภาพก็ยังแข็งแรงตามวัย ครั้นปี พ.ศ. ๒๕๑๙ ร่างกายชubbлом อ่อนเพลีย ลันได้น้อย ขาทั้ง ๒ ข้างเป็นตะคิวอยู่ ต่อมานี้ พ.ศ. ๒๕๒๐ สุขภาพค่อนข้างชubb เนื่องจาก อ่อนเพลีย เดินศีรษะถึงกับเคยเคล็มลง ลันได้น้อย มีอาการไม่สบายเรื่อยมา และท่านได้รับอุบัติเหตุหลัก不慎กระซิบผ้าเจี๊ยวในวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๒ ซึ่งเป็นวันที่ทางวัดจัดงานผูกพัทธสีมา ทำให้เจ็บบันดาการระคูกลับหลัง ลูกไม่ได้ ต้องนอนอยู่กับที่รักษาอยู่เดือนหนึ่ง ก็หายเป็นปกติ เนื่องจากหลวงปู่อยุ่มากแล้ว จึงมีอาการอาพาธมาโดยตลอดและคณะแพทย์ก็คงให้การรักษาด้วยติดลดoma

ครรัตน์วันอังคารที่ ๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๘ เวลา ๑๓.๕๓ น. การหายใจครั้งสุดท้ายก็มาถึง
หลวงปู่ท่านได้ละร่างอันเป็นขันธ์วิบากไปด้วยอาการอันสงบ ลิริรวมอายุได้ ๙๔ ปี

ธรรมไกวาท

หลวงปู่แหวน สจิณโน ท่านได้แสดงธรรมโอวาทหลายเรื่อง เช่น

“การต่อสู้กับยาเสพติดเป็นสิ่งที่เราต้องทำ ไม่ใช่เรื่องของคนอื่น การต่อสู้กับยาเสพติดเป็นภารกิจที่ต้องมีความตั้งใจและมุ่งมั่น ไม่ใช่แค่เรื่องของคนเดียว แต่เป็นเรื่องของทุกคนในสังคม”

“ตัดอดีต อนาคตลงให้หมด จิตดิ่งอยู่ในปัจจุบัน รู้ในปัจจุบัน ละในปัจจุบัน ทำในปัจจุบัน แจ้งอยู่ในปัจจุบัน”

“ของเก่าปักปิดความจริง”

“ของเก่าซึ่งไม่อธิบายได้ จะต้องพูดเป็นอย่างไรในที่สุด”

“ไม่มีสติ ไม่มีปัญญา ไม่มีความเพียร ไม่มีความสำเร็จ”

เรื่อง ของเก่าปกปิดความจริง

....การพิจารณาเก้าต้องน้อมเข้ามาสู่ภายใน พิจารณาให้รู้แจ้งเห็นจริง เมื่อรู้แจ้งเห็นจริงแล้ว มันก็ว่างเอง คุยกันปูมั่น ท่านว่า “เหตุเก็บของกันนี่หักแท้ไม่รึของเก่า” ของเก่า呢แหล่มันบัง ของจริงอยู่นี่ มันจึงไม่รู้ ถ้ารู้ของเก่านั้นมันก็ไม่ต้องไปคุย มีแต่ของเก่าๆ ทุ จมูก ลิ้น กาย ก็ของเก่า นี่แหล่ ชา แขน ตา ทุ จมูก ลิ้น กาย ก็ของเก่านี่ เวลามาปฏิบัติภารกิจพิจารณาอันนี้แหล่ ให้มันรู้แจ้งเห็นจริง

ให้มันรู้แจ้งของมาจากการภายใน มันจึงไปนิพพานได้ นิพพานมันหมายอยู่ในของสกปรกนี่ มันจึงไม่เห็น พลิกของสกปรกออกดีให้เห็นแจ้ง นักประชาร์ท่านไม่ละความเพียรพยายามอย่างนั้นแล้ว

เจาจนรู้จริงเห็นจริงรู้แจ้งเห็นแจ้งที่นั้นมันไม่มาเล่นกับก้อนสกปรกนี้อีกพิจารณาไปพิจารณาเอาให้尼พพานใส่อยู่ในภัยในนี่ให้มันอ้อ นี่เองก้ามันไม่แจ้งมันไม่ออthona เอาให้มันถึงอ้อจึงใช้ได้

ครั้นถึงอ้อแล้วสติกดี ก้ามันยังไม่ถึงแล้ว เต็มที่สังขารตัวนี้ พิจารณาให้มันรู้แจ้งเห็นจริง ในของสกปรกเหล่านี้แหละ ครั้นรู้แจ้งเข้ารู้แจ้งเข้ามันก็เป็นผู้รู้พระนิพพานเท่านั้นที่มันหักอยู่กับ ของสกปรกนี่ทนา...จะไปเอาที่ไหนก็เอามันมืออยู่นี่แหละ ตา ๑ หู ๑ ตาดูรูปเป็นหญิงก็เป็นชายก็ดี หรือเป็นรูปต่าง ๆ ก็ดี พอมันเกิดมันเกิดมาแต่ที่ไหน คนนั้นว่าอย่างนั้น คนนี้ว่าอย่างนี้ ว่าอย่างไร ก็ตามมันก็อันเดียวนี่แหละ จำไว้ดี ๆ ก้าไม่จำไว้ดี ๆ มันก็คุบของเก่าอดีตอนาคตนี่แหละมันสำคัญ อดีตตา ธรรมชา อนาคต ธรรมชา อดีตอนาคตเป็นตัวเหตุ เอาเข้ามามันก็ขอบเอา ๆ แหละ ไม่รู้เท่ามัน

หลวงปู่มั่น ท่านว่า เอาที่นี่ทนาจะไปเอาที่ไหนมากماมาย เก็บเอาขอบเอาไม่ได้ทนา ประเดิย ไฟนรกใหม่ คุบไปคุบมา มันก็ของเก่ากันนี้แหละ เอาแต่มันให้รู้แจ้งเห็นจริงในพระธรรม อันเป็น พระนิพพาน มันจึงเป็น มันจึงถึงพระนิพพานจึงเป็นผู้เมื่อหน่ายต่อโลกหั้งหลายคือกิเลสนั้นแหละ ผู้ที่คุบของเก่าก็คุบอยู่นั้นแหละมันก็เป็นของเก่าอยู่นั้นแหละ ตั้งใจให้ถึงพระนิพพาน มันก็ของเก่า นั้นแหละ...พิจารณาให้แน่ทนา นักปฏิบัติแท้ ๆ ก็ยังไปคุบเอาของเก่าทนา ว่าอย่างไร มันก็ไม่ยอมละ มันเคยยึดมานานแล้ว

แยกแยะออกใบให้มันเห็นเป็นของสกปรก อย่างนั้นหรือ ?

ไม่ต้องไปแยกมันหรอก มันก็สกปรกอยู่นั้นแหละ อย่างเราถ่ายออกมามันก็เหมือนอยู่นั้น มันรู้แจ้งแล้วมันก็วางแผน ให้มันรู้แจ้งเห็นแจ้ง รู้จริงเห็นจริง มันก็มีเท่านี้แหละหลวงปู่มั่นท่านว่า มันจะไปหาเอาที่ไหน จะไปหาป่าไปหาเม้าที่ไหน ตา ๑ หู ๑ จมูก ๑ ลิ้น กาย นี้ ใจ นี่ จำอาช่องเก่านี้ หลงของเก่านี้ หลวงปู่มั่นท่านดูอาเอ็ดเลย จำหลักให้มันแหน่แหน่ ว่าอย่างไรมันก็ของเก่า มันไม่รู้ของ เก่ามาแต่นานแล้ว อดีตอนาคต ไม่ต้องว่ามาก เอามันอยู่ปัจจุบันนี่แหละ จะไปที่ไหน จะไปขอบไป หาเม้าที่ไหน มันมีเท่านี้ทนาตา นี้ ตา ก็รักษาให้ดี ตา เห็นรูปเกิดความพอใจไม่พอใจ มันก็เกิด อยู่นี้แหละ ความพอใจไม่พอใจก็ดี เอาตรงนี้จะไปเอาที่ไหนล่ะ

ผม ชน เล็บ เล็บมือ เล็บเท้า เป็นมรรคยันเข้า ๆ มันเป็นไฟลุกให้มืออยู่นี่ผู้ปฏิบัติต้องอา หลักอันนี้ อันนี้ก็รูป อันนั้นก็รูป มันมาจากไหน เต็มแผ่นดินมันมากับพวณนี้แหละ เราสมมติมัน ต่างหาก จำหลักอันนี้ให้แม่น ๆ เพียร์กพิจารณาอยู่ในหลักอันนี้แหละ จะไปคุบเอาอย่างอื่นมา ไม่ได้แหละ

นักปฏิบัติต้องยันเข้ามาหาหลักมัน มันไม่ได้มาแต่ที่ไหน มันก็มาจากอดีตของเรานั้นแหละ ทำไป ๆ มันคงจะง่วงมันคงจะหลับเรื่อยครับ ?

....จำหลักให้มันแม่น ๆ ...มันไม่ไปที่ไหนหละ พระนิพพาน ครั้นเห็นนิพพานได้แล้วมันจึง เมื่อโลก เวลาห้าก็เอารอยู่นี่แหละ ใครจะว่าไปที่ไหนก็ตามเชา ละอันนี้แหละทำความเมื่อหน่ายกับ อันนี้แหละ หั้งก้อนนี่หละ นักปฏิบัติต้องพิจารณาอยู่นี่แหละ ชี้เข้าไปที่ผอมชน เล็บ พัน หัน เนื้อ ให้ พิจารณาภายใน พิจารณาใจ ให้เห็นให้เกิดความเมื่อหน่าย....

ญาปุคุอาจารย์มั่น ย้ำจริง ๆ ผู้เฒ่า จะไปเอาที่ไหน จะออกจากรากจากใจไปที่ไหน เอา ขนาดนั้นมันก็ยังไม่ค่อยจะเอาหนาจิตนี่... ความหลงไม่ใช่น้อยหนาจาริ่ง ๆ เอาอยู่อย่างนั้น เอาเข้า ๆ

มันเมืองไทยตัวหน้า กิเลส กิเลสความพ่อใจ ความไม่พอใจ ทุกสิ่งทุกอย่างนั้นแหลก หัง ๒ หู ๒ ตา ๒ แขน ๒ ขา ลื้น กาย ของดี มันอยู่นี่แหลก ผู้ปฏิบัติต้องน้อมเข้าหาสมมติให้เกิดเป็นวิมุตติ พิจารณาให้รู้แจ้งสมมติให้เกิดวิมุตติของเก่านั้นแหลก พระพุทธเจ้าตรัสรัชธรรม เทศนาโปรดพุทธเวไนยสัตว์ พระองค์ก็ตรัสรัชอันนี้แหลก พระองค์จะตรัสรัชพระสัพพัญญเป็นพระพุทธเจ้า เพื่อโปรดพุทธเวไนยสัตว์หังหลายกมีเพียงเท่านี้แหลก...

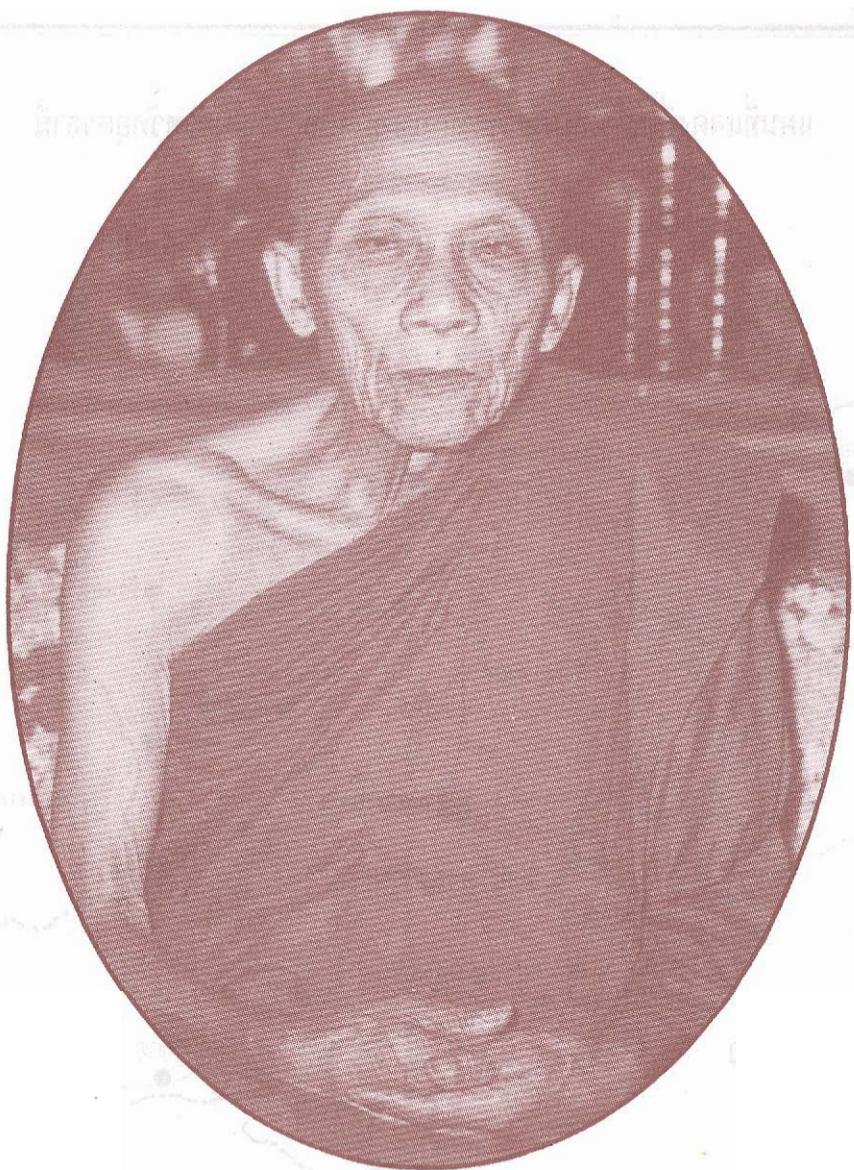
การสวดมนต์ว่าไปก็ทำให้ใจสบาย ตาเห็นผ่านมาแล้ว ของเก่านั้นแหลกมันเก็บมาฯ จำให้แน่นฯ เอาอันมีอยู่นี่แหลก มืออยู่เท่านี้ ที่อื่นมันก็มี แต่มันมีเรื่องจำได้อยู่ก้า อตีตธรรมมา อนาคตชาธรรมมา อันนี้แหลกมันไม่อยู่นี่ ของเก่านั้นแหลก เอามันอยู่นี่แหลกจะไปหอบเอาไว้ไว้ใน เอาให้มันแนฯ เวลาฟังมันก็แనอยู่ จีมันอยู่ พระพุทธเจ้าตรัสรัชธรรมหังหลาย มันเกิดขึ้นจากนี่แหลก มันดับไปจากนี่แหลก

นักปฏิบัติของเราต้องเอาให้หนักกว่าธรรมดា ทำใจของตนให้แน่แน มันจะไปสงบสัยที่ไหน สงสัยมันก็สงสัยอันนี้แหลก ของเก่านี่แหลก เอาเข้าฯ กิเลสมันปรุงขึ้น โอ..ความพ่อใจมันอยู่นี่แหลกมันเกิดขึ้นนี่แหลก มันเกิดมันดับอยู่นี่ แหลกไม่รู้เท่ามัน ถ้ารู้เท่ามันก็ดับไป มันเกิดขึ้นมาแล้ว เกิดดีเกิดช้ำ เกิดผิดเกิดถูกมันก็ดับไป ถ้ารู้เท่าทันมัน ตา หู จมูก ลื้น กาย แขน ขา มันก็อยู่นี่แหลก มันจะไปที่ไหน ปัจจุบันจะมีอยู่ที่ตนนักปฏิบัติความหลง ความโลภ มันก็เกิดอยู่นี่แหลก ราคะ โมหะ มันก็เกิดอยู่นี่แหลกความโกรธ ความหลงความโลภ มันก็เกิดอยู่นี่ ถ้าจีมันอยู่อย่างนี้ มันก็ค่อยได้กำลัง ของเก่านั้นแหลก คิดถึงคุณบานญัมั่นท่านว่า มันอยู่นี่ จะไปหาที่ไหนจะไปหอบไปหาเอที่ไหน มันอยู่นี่อยู่ในตัวเราเรานิร่องใส่อย่างนี้แล้ว ก็หัวหน้าผู้เฒ่า แต่ก่อนผู้เฒ่า ประถนาพุทธภูมิ ผู้เฒ่าตัดอกหอดด ได้บรรลุ บรรด ผล นิพพาน ในภายใน รู้ภัยนอกภัยใน หมวดแล้วมันก็หยุด มันก็สาย

ปัจฉินบท

หลวงปู่แหวน สุจิณโณ เป็นพระมหาเถระ ซึ่งได้ดำเนินเชีวิตของท่านอยู่ในเพศของบรรพชิตมาตั้งแต่อายุเยาว์วัย เป็นพระนักคึกข่าและนักปฏิบัติธรรมมาโดยตลอดเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยศีลามा�รวัตร หังที่เมื่อยังเป็นพระสงฆ์ฝ่ายมหานิกายและเป็นฝ่ายธรรมยุตแล้วดังที่หลวงปู่มั่นเคยแสดงเหตุผลว่า “บรรกผลไม้ได้ขึ้นอยู่กับนิกาย”

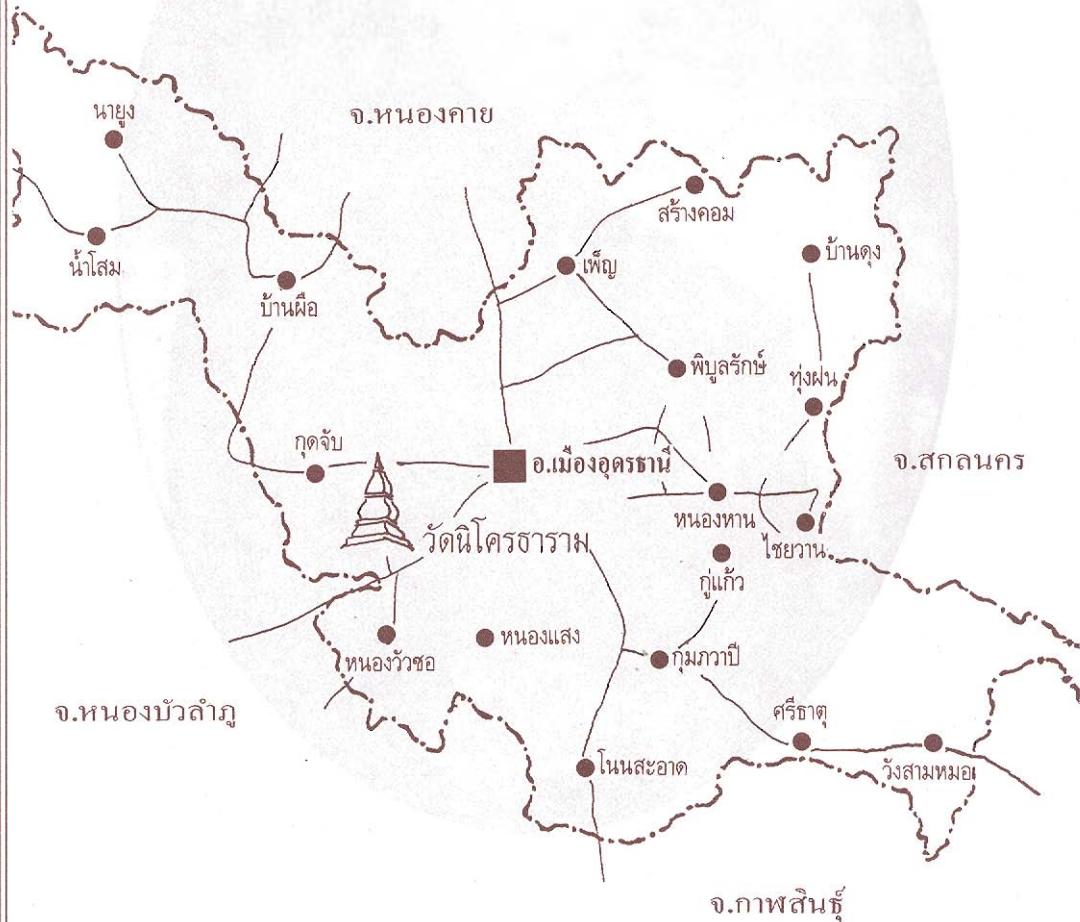
หลวงปู่เป็นผู้เปี่ยมไปด้วยเมตตาบารมีธรรม เป็นปูชนียบุคคล ชาวพุทธให้ความเคารพสักการะอย่างมาก เมตตาบารมีธรรมของหลวงปู่ยังผลให้กุลบุตรกุลธิดาไฟในการปฏิบัติธรรมสืบสร้างความมั่นคงให้แก่พระศาสนา ทำให้เกิดมีการก่อสร้างสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น โรงพยาบาล วัด อาคาร สถานศึกษา ฯลฯ แก้สังคมสืบมานั่นเองปัจจุบัน เชีวิตร่วมกัยของท่านได้ดับสลายไป แต่คุณงามความดีของท่านยังคงแผ่นอยู่ในจิตสำนึกของพุทธศาสนิกชนอย่างไม่มีวันเลือนหาย เพราะท่านเป็นพระผู้ประพฤติปฏิบัติชอบในฐานะพุทธซึ่งในรัส เป็นเนื้อนานาภูมิ ของผู้ต้องการบุญในโลกนี้



ปัจจุบันนี้โลกเราต้องการคนดี โลกต้องการการให้อภัย
 เพราะนั้นเป็นทางแห่งความสันติสุข ต้องให้อภัย ทำใจให้กว้างชวาง
 จึงจะได้ชื่อว่า เชือฟังคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแท้จริง

หลวงปู่อ่อน สามัคคี

แผนที่แสดงที่ตั้ง วัดนิโคธาราม อําเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุตรธานี



แก้วมณีอีสาน
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

■ ที่ตั้งจังหวัด
● ที่ตั้งอำเภอ



เส้นทาง
ที่ตั้งวัด

หลวงปู่อ่อน ณາณສີ

ວັດປ້ານີໂຄຮາຣາມ ອ.ຫນອງວ້າຈອ ຂ.ອຸດරຫານີ

ชาຕິກຳເນັດແລະຫົວຕປຽນວັນ

หลวงปู่อ่อน ณາณສີ ເດີມສື່ອ່ອນ ກາຍູວຸນລູໍ່ ເກີດວັນອັງຄາຣີ້ນ ຕໍ່ ດີອັນ ຕໍ່ ປີຂາລ ພ.ສ. ۲۴๔๔ (ຕາມພົມແມ່ຂອງທ່ານບອກ) ທີ່ອີເກີດວັນອັງຄາຣີ້ນ ຊີ່ ດ້ວຍ ດີ ດ້ວຍ (ຕາມປັບປຸງທຶນ ۱۰۰ ປີ) ຄະ ບ້ານດອນເມີນ ຕຳບລແຊແລ ອຳເກອກຸມກວາປີ ຈັງຫວັດອຸດරຫານີ ເປັນບຸຕຽນຂອງ ນາຍກູນ໌ໃໝ່ແລະນາງບຸນຍາ ກາຍູວຸນລູໍ່ ຂີ່ມີລູກທັງໝົດ ២០ ດົນ ເລີ່ມຈົນເຈີ່ງເຕີບໂຕເພີ່ງ ១០ ດົນ ທ່ານເປັນຄົນທີ່ ຂອງຜູ້ທີ່ຢັ້ງມີຫົວຕອດຈົນເຕີບໂຕເປັນຜູ້ໃໝ່

ທ່ານໄດ້ຮູ້ຈັກທ່ານຊ່ວຍເຫຼືອພ່ອແມ່ມາຕັ້ງແຕ່ອັນດີ ១៤ ປີ ພ່ອກູມ໌ໃໝ່ໄດ້ບັນເປັນພຣະອູ່ນານຄົງ ១៤ ປີ ກ່ອນໄດ້ລາສິກຂານທາມແຕ່ງງານ ຄົງຂະແໜ້ນ້ອງອ່າຍຸທຸນຈົ່ງມາແລ້ວ ໄດ້ທ່ານທ່ານປົກກອງຊ່ວຍເຈົ້າໄຟທັກດີຂ່າວ ຜົ່ງເປັນປູ້ນັ້ນເອງ ອັນຍາລຸງຈັ້າເມື່ອງຮ້ອຍເອົດຈຶ່ງໄດ້ຕັ້ງໜີ້ໃຫ້ວ່າເມື່ອກາລາງ (ຫົ່ວ່າໃໝ່ຂອງກູມ໌ໃໝ່) ເປັນນັກປະບົງ ຈຳພະບາຕີໂມກໍ່ວິຊາຄາວາຄາມ ເສີ່ເຄຣະທີ່ເສີ່ເຊີ່ງໄດ້ອ່າຍຸດີ ທັກກາລາງ ເມື່ອແລະນາງບຸນຍາ ຕ່າງເປັນຄົນມີຄືລຮຽມປະເພດຕົບປົງບັດ ຈະຈຳຄໍາສອນຈາກພຸທ່າສານາມາສອນບຸຕຽດີ ແລະທ່ານໄທ້ເຂົ້າໃຈບຸນຍາປັບໄດ້ເປັນອັນດີ

หลวงปู่ອ่อนທ່ານເກີດໃນທ່າມກາລາງສັກພຂອງຮຣມ໌ຈາຕິປາດງອັນອຸດມສມບຽນມີຄວາມອົບຊຸ່ນອຍູ່ກັບພ່ອແມ່ຫົ່ງມີສູານະໄມ່ຈຳແຕ່ກໍໄມ່ຮ່ວຍ ຈຶ່ງມີຄວາມເປັນອູ່ພອມມີຄວາມສຸຂາມສມຄວາຈາກອ້າສີພໍາທ່ານາ ເລີ່ມໂຄສູງ ປຸລູກທ່ານເລີ່ມໃໝ່ໃໝ່ ດ້ວຍເບີດເຕີລີດຕ່າງໆ ອ້າສີພໍາທ່ານາອ້າສີພໍາຟ້າຟັນ ຄ້າປີໄທນີ້ພໍາຟັນດີ້ ຂ້າວ່າໄມ່ເກີດໂຮກໍຈະໄດ້ພລພລິຕເກີນ ១,០០០ ຄັ້ງຈາກທີ່ນາ ៤ ທຸ່ງ (ແບລງ) ເປັນກາຣົລິຕເພື່ອບຣິໂກຄກັນທຸກຄ່ວເຮືອນ ມີວັງຟູງກວ່າ ២០០ ຕ້າວ ກາລາງວັນຕ້ອນອອກໂກກປລ່ອຍໄປທາກິນເອງ ຕອນເຢັ້ງກັບເຫຼັກເຫຼັກອົກ ເອງ ຄ້າວ່າໄມ່ເຫຼັກອາກເກີນ ៥-៥ ວັນ ຈຶ່ງອອກຕາມໄລ່ຕ້ອນເຫຼັກອາກສັກທີ່ທີ່ນີ້ ຄ້າວ່າທາຍໄປຕາມທາກໍລໍານາກປາດງມັນຮາກເສື່ອແລະງູ້ຮ້າຍກໍ່ຊຸກຊຸມ

หลวงปู่ได้เล่าถึงประวัติตนเองเมื่อครั้งช่วยพ่อแม่ทำงานด้วยความทุกข์ใหญ่ ว่าครั้งหนึ่งเดือนเมษายน วัวไม่กลับเข้าคอกจึงออกติดตามไม่ได้เตรียมน้ำดื่มไปด้วยกว่าจะเห็นผู้สูงวัยบ่าย ๒ โมงเช้าไปแล้ว ต่อไม่มีตอหอยแพรกรที่ไฟไหม้ก็แข็งเดินเท้าเบล่ไม่มีรองเท้าต่อไม่ทัน ทิวน้ำก็พิภก่อนเข้าหมู่บ้านหัวเข้าอ่อนล้มลงลูกขี้นหามีเหล้าใช้สองมือยันไปปิงถึงบ้านได้ ครั้นถึงบ้านด้วยความกระหายน้ำอย่างมากจึงรีบดื่มน้ำไป ๑๒ กระบวนการใหญ่ จุกน้ำเกือบตาย นี่คือทุกข์ใหญ่ เพราะเลี้ยงวัวผู้ในครั้นนั้นท่านบอกว่ามีทุกข์อยู่หลายอย่าง เช่น ทุกข์เขิดนา ทุกข์เลี้ยงหม้อน ทุกข์เลี้ยงวัวผู้ ทุกข์ฝึกอบรมวัวใส่เกวียนแอบเป็นแล้วจึงขายได้

สมัยที่หลวงปู่อ่อนอายุ ๑๑ ปี พ่อแม่ของท่านได้นำลูกชายคนนี้ไปฝากให้อยู่ด้วยไก่บ้านซึ่งสมการมีความรู้ทางด้านภาษาลาว ภาษาขอม และภาษาไทย เป็นอย่างดี โดยหวังให้ลูกชายได้รับการศึกษา มีอนาคตสามารถเลี้ยงพึ่งพาตนเองได้ พ้ออยู่ได้ ๑ ปี พ่อของท่านได้อบรมว่า การบวชนี้เป็นบุญมาก ในที่สุดท่านก็ได้รับบทเจ็บอกเล่าและ寥พร้อมกว่าต้องการบวชเมื่อได้บวชาแล้วจะไม่สึกพ่อแม่จึงนำท่านไปฝากให้เป็นศิษย์วัดกันท่านพระครูพิทักษ์คณานุการ วัดจอมศรี บ้านเมืองเก่า อำเภอภูมิภาปี จังหวัดอุดรธานี ต่อมาท่านก็ได้บรรพชาให้เป็นสามเณรอ่อน ให้ศึกษาเล่าเรียน สวดมนต์ ให้พร การบวชเป็นสามเณรนี้เพื่อจะได้ศึกษาเล่าเรียนให้มีความรู้มากขึ้น สามเณรอ่อนได้ศึกษาพระธรรมวินัยพอเป็นนิสัยเข้าใจถึงชีวิตสมณเพศเท่านั้น

ชีวิตสมณะ การแสวงหาธรรมะและปฏิปทา

เด็กชายอ่อนได้บรรพชาเป็นสามเณรเมื่ออายุ ๑๗ ปี (พ.ศ.๒๕๐๒) สามเณรอ่อนได้ศึกษา เล่าเรียนธรรมวินัย เมื่อเลิกจากเวลาเรียนแล้วก็ต้องเข้าไปรับใช้อุปถัมภุกคุณอาจารย์ ปักกวด ทำความสะอาด ล้างกระถิน รุ่งเข้าก็ออกบินนาคม ท่านมีฝีมือด้านการทำซ่างได้ร่วมกับพระอาจารย์ นำดินมาสร้างพระพุธรูป แกะสลักไม่ทำบานประดุหน้าต่างที่ส่วนมาก ท่านมีมานะอดทน ขยัน หมั่นเพียร ท่านจำพรรษาอยู่ที่วัดจอมศรีกับท่านพระครูพิทักษ์คณานุการ ผู้เป็นอุปัชฌาย์ ๓ ปี ท่านมีอายุ ๑๙ ปี จึงเข้าจำลาอาจารย์ไปเรียนหนังลือที่กรุงเทพฯ ท่านอุปัชฌาย์หัวอาดตีจึงขับออกจา gwad jom scri ไปพักอยู่ที่วัดดอนเงินไปลาโยมพ่อโอมแม่ แต่ไม่ได้รับอนุญาตอ้างว่าคิดถึง

เมื่อสามเณรอ่อนอายุครบ ๒๐ ปี ใน พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุในคณะ มหานิกาย ที่วัดบ้านปะโค ตำบลปะโค อำเภอภูมิภาปี จังหวัดอุดรธานี โดยมีพระครูจันทารา (เจ้าอธิการ จันทารา) เป็นพระอุปัชฌาย์ แล้วไปจำพรรษาอยู่ที่วัดบ้านดอนเงิน ๑ พระษา

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้ขอลาโยมพ่อโอมแม่ออกธุดงค์กรรมฐานไปอยู่กับพระอาจารย์สุวรรณ วัดป่าอรัญญิการส อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ตามความตั้งใจของท่านมาแต่เดิม คือ

๑. ยืดมั่นต่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยการบริกรรมว่า พุทธ
๒. ถือผ้าบังสกุลเป็นวัตร
๓. บินนาคมเป็นวัตร
๔. ไม่รับอาหารที่ตามมาส่งภายหลัง รับเฉพาะที่ได้มามาบัตร

๔. ฉันมือเดียวเป็นวัตร
๕. ฉันในบัตร คือมีภาระไม่เดียวเป็นวัตร
๖. อัญญิปเป็นวัตร คือเที่ยวอยู่ตามร่มไม้บัง ในป่าธรรมดาน้ำง บันกุเข้า บัง ในทุบทเข้า บัง ในถ้ำบัง ในเงื่อมผาบัง
๗. ถือผ้าไตรจีวรเป็นวัตร คือมีผ้า ๓ ผืน ได้แก่ ผ้าสังฆภู ผ้าจีวร ผ้า สบง (รวมผ้าอวนนี้ ผันด้วย)

ในปี พ.ศ. ๒๕๖๖ ได้ออกธุดงค์แสวงหาความสงบวิเวก ปฏิบัติธรรมได้ไปฝึกหัดเรียนพระกรรมฐานอยู่กับพระอาจารย์สาร กนุตสโล พระอาจารย์นั้น ภริยาดุโต ได้ยอมมอบกายถวายชีวิตเป็นศีรษะอยู่ที่วัดป่าบ้านค้อ อำเภอผือ จังหวัดอุดรธานี และได้ขอให้สาวัญญาติประจำมหา尼กาญมาเป็นธรรมยุต พระอาจารย์ยังไม่ยินยอมให้ฝึกภานาไปอีก ๑ ปี แล้วได้ขอให้ญาติเป็นธรรมยุตอีกท่านยินยอมแต่ต้องให้ห้องหนังสือโนโกราก และพระปาริโมกข์ให้จบเสียก่อน หลวงปู่อ่อนเจึงตั้งใจห้องโนโกราก ๔ วันจน ห้องปาริโมกข์ ๗ วันจนเจึงได้รับทำกรัญญาติเป็นธรรมยุต เมื่อวันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๗ ขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ อายุได้ ๒๓ ปี โดยมีพระครูชินวathanarang (พระมหาจุฬ พนธุโล : พระธรรมเดียวในเวลาต่อมา) รักษาการต่าแห่งเจ้าคณะมหาลูกูดร เป็นพระอุปัชฌาย์ และมีพระครูอุดลัยคุณนาหาร (ค่า อรโก) เจ้าคณะจังหวัดเลย วัดศรีสะคาด เป็นพระกรรมวาจาจารย์ แล้วกลับไปจำพรรษาที่วัดป่าอรัญญาภิวัสดุ อำเภอท่านบ่อ จังหวัดหนองคาย

ในปี พ.ศ. ๒๕๖๘ หลวงปู่อ่อน สามรสิริ ได้ไปจำพรรษาปฏิบัติธรรมอยู่กับพระอาจารย์สิงห์ ขนุตยกโนม ที่วัดป่าอ่าเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร ในปีนี้ หลวงพ่อคำมี ผู้เป็นพี่ชาย ของหลวงปู่อ่อนบัวชังกัดมหานิกายมาขออยู่ปฏิบัติธรรมฝึกหัดภานากับท่านด้วย แต่ได้เกิดไข้ป่วยแรง مرضนาฬาเมื่อเดือน ๘ แรก ๕ ค่ำ

ในปี พ.ศ. ๒๕๖๙ ได้ธุดงค์ไปจำพรรษาที่วัดพระอาจารย์สิงห์ ขนุตยกโนม และพระอาจารย์นาปีน ปัญญาโพล ที่เสนาสนะป่า ตำบลหัวตะพาน อ่าเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ จำพรรษาที่ป่าช้าบ้านหัววัว ตำบลไผ่ช้าง อ่าเภอโยสธร จังหวัดอุบลราชธานี ปีถัดมา (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๖๒) ไปจำพรรษาที่วัดป่าบ้านสาวดี ตำบลสาวดี อ่าเภอพระลับ จังหวัดขอนแก่น (สมัยนั้น) ถัดมาอีกปี (พ.ศ. ๒๕๖๓) ธุดงค์ไปจำพรรษาที่วัดป่าบ้านพระคือ อ่าเภอพระลับ จังหวัดขอนแก่น

ในปี พ.ศ. ๒๕๖๔ หลวงปู่อ่อนได้ไปจำพรรษาที่วัดป่าวิเวกธรรม บ้านเหล่าง อ่าเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น และในปี พ.ศ. ๒๕๖๕ สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (อ้วน ติสโล) ขณะดำรงตำแหน่งพระเทพเมธี เจ้าคณะมหาลක្ខราชสีมา มีบัญชาเมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๕ ให้พระกรรมฐานที่มีอยู่ในจังหวัดขอนแก่นไปร่วมอบรมประชาชนร่วมกับทางราชการที่จังหวัดนครราชสีมา มีพระกรรมฐานไปชุมนุมกันจำนวนมาก เช่น พระอาจารย์สิงห์ พระอาจารย์น้ำป่า พระอาจารย์อ่อน พระอาจารย์ฟื่น อาจารย์ณ ปืนเงง พ.ต.ต.หลวงชาญนิยมเขตไดยกที่ดิน ๘๐ ไร่ถวายพระกรรมฐานที่มาชุมนุมเพื่อสร้างสถานกปฏิบัติธรรมอบรมศีลธรรม ตั้งซึ่อให้สถานที่แห่งนี้ว่า วัดป่าสาลวัน ในครั้งนี้คณะพระกรรมฐานได้แยกย้ายกันออกอบรมศีลธรรมและสร้างวัดอื่น ๆ อีกมากmany

ส่วนพระอาจารย์อ่อน สามสิริ พระอาจารย์ฟิน อาจาริ พระอาจารย์กงมา จิรปุลโน ได้ไปสร้างวัดป่าบ้านใหม่สำโรงอำเภอสีค้า ซึ่งอวดส่วนงามนั้น พระอาจารย์อ่อน สามสิริได้อยู่ปฏิบัติศานกิจอยู่ที่วัดป่าสาลวันเป็นเวลา ๑๒ ปีเท่ากับพระอาจารย์ฟิน อาจาริ

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๙ พระอาจารย์อ่อน สามสิริ ได้ออกจากวัดป่าสาลวันไปมัสการพระอาจารย์มั่น ภูริทตโต ที่วัดบ้านหนองผือ ได้สร้างวัดที่บ้านหนองโคก อ่าเภอพร摊านิคมให้เป็นคุ้งกับวัดป่าบ้านหนองผือ ทางที่จะไปมัสการพระอาจารย์มั่น เพื่อให้ถูกกับอธยาศัยของพระอาจารย์มั่น ด้วยว่าให้พระผู้ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนานาธิรัตน์สร้างวัดขึ้นในรัศมีของวัดป่าบ้านหนองผือ จะได้ฝึกหัดพระที่มาศึกษาภวนาเป็นการแบ่งเบาภาระของท่านเมื่อพระอาจารย์อ่อนได้สร้างวัดนี้แล้วท่านได้อยู่จำพรรษาหลายปีและได้เดินทางไปมัสการพระอาจารย์มั่นเป็นประจำท่านอายุมาก ในปี พ.ศ. ๒๔๙๒ พระอาจารย์มั่น ภูริทตโต อาพาธหนัก ได้รับการนำไปรักษาที่วัดสุทธาวาส สถานศรี และมรณภาพที่นี่

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ เมื่อพิธีถวายเพลิงศพพระอาจารย์มั่นผ่านไปแล้ว พระอาจารย์อ่อน ได้เกียรติทรงค์ไปถึงเข้าย้อยจังหวัดเพชรบุรี อยู่จำพรรษา ๑ พรรษาแล้วกลับมาช่วยพระอาจารย์สิงห์ ขนุตยกไม้ สร้างภูมิและหล่อพระประธานที่วัดป่าสาลวันนครราชสีมา ต่อมาพระอาจารย์สิงห์ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ที่ พระญาณวิศิษฐ์วิริยาจารย์ มาอีกหลายปีท่านมรณภาพ ทางคณะสงฆ์จึงได้ขอแต่งตั้งให้ อาจารย์อ่อน สามสิริ เป็นเจ้าอาวาสวัดป่าสาลวัน แทนท่านเจ้าคุณอยู่ประมาณ ๑ ปีจึงลาออก เพราะเห็นว่าชัดต่อการอกรุกขมูลวิเวก

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๙ ท่านได้มาลรังวัดป่าบ้านหนองบัวบาน ตำบลหมากหญ้า อ่าเภอหนองรัวซอ จังหวัดอุดรธานี ตามคำบัญชาของท่านเจ้าคุณพระธรรมเจดีย์ ผู้เป็นพระอุปัชฌาย์ สันเงินเหลย ล้านนา

ครั้นปี พ.ศ. ๒๕๑๘ หลวงปู่อ่อน สามสิริ เริ่มอาพาธด้วยโรคกระเพาะอาหาร ได้รับการรักษาโดยการผ่าตัดหดหายครั้ง อาการพองทรงตัวอยู่ได้ ร่างกายทรุดโทรม แต่ท่านก็ยังปฏิบัติภิกจด้วยความอุตสาหะ ลงเคราะห์พุทธบริษัท ปฏิบัติธรรมตลอดมีได้รีบัน วันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๔ อาการอาพาธทรุดหนัก จึงได้นำเข้ารักษาที่โรงพยาบาลค่ายประจักษ์ศิลปาคม อุดรธานี (๒๕ พ.ศ.) โรงพยาบาลศิริราช กรุงเทพฯ (๒๕ พ.ศ.) โรงพยาบาลรามาธิบดี (๒๖ พ.ศ.) อาการไม่ดีขึ้น ครั้นวันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๔ คืนวันพุธ เวลา ๐๕.๐๐ น. ท่านก็ได้มรณภาพด้วยอาการอันสงบ ท่ามกลางน้ำด้วยแพทย์และคณะศิษย์ที่ติดตาม ลิริรวมอายุได้ ๘๐ ปี เป็นสามเณร ๓ พรรษา เป็นพระ๕๙ พรรษา

ธรรมโอวาท

“ฉัตเป็นสิ่งสำคัญ สัมมาทิฐิ กือ ความเห็นชอบ กือ ตัวปัญญามันเกิดขึ้น พอบัญญาเกิดขึ้นท่านนั้นแหละ สัมมาทิฐิตัวเดียวหัดเจอนั้นมา นั่นเป็นอาการของมัน ปัญญาสัมมาทิฐิ เกิดขึ้นมา มันเป็นองค์ธรรม ๙ สมบูรณ์สมบูรณ์แล้ว เมื่อต้นเราร่างทุกชั้นอยู่ก็ต้องมาแก้ เราจะเข้าใจจะสัมผัสรับด้วยอุนาญนี้ ความทุกข์จะปฏิบัติเพราเราไปยังมั่นนี้ เรายังยังเดินไม่มั่นก็

บึงฟูง ดังนั้นท่านเรียกว่า สุขทัย บุ่งไปหมดทุกสิ่งทุกอย่าง พอปัญญาสัมมาทิฐิเกิดขึ้น สุขทัย ก็หาย นิโรธก็เกิดขึ้น การที่เรามาเห็นว่าเป็นสัมมาทิฐิ คือ ตัวบรรพท์ ๙ ภาระนักอุปัตติ ที่เดียว กันนี้

เมื่อจิตรวมกันในสนาพิเนร์แหนเพื่อเรียนที่แล้ว สัมมาทิฐิความเห็นชอบก็เกิดขึ้น ณ สัมมาทิฐินั่นเอง คือ เห็นทุกข์ เห็นสุขทัย ล้วนจะละได้มากน้อยขนาดไหนก็แล้วแต่กำลังของปัญญา สัมมาทิฐิของตน เมื่อละได้แล้วนิโรธ ความดับเย็นสนิทขนาดไหนก็จะปรากฏขึ้นเฉพาะตนในที่นั้น..."

“ธรรมะเป็นทางแก้ทุกข์ เมื่อจะแก้ก็ต้องสอนทุกข์ก่อน ให้เห็นทุกข์ก่อนหน่อนอกับเราทำงานอะไร เราต้องเห็นงานก่อน จึงจะทำได้ ทุกข์อันหนึ่งที่เป็นงานของพวกรา karma ถ้าไม่ทำเราจะไม่พัฒนา ฉะนั้นพระพุทธเจ้าทรงสอนพวกราให้รู้ทุกข์”

“เราได้ชื่อว่าผู้นับถือพระพุทธศาสนาประจำใจ ต้องให้เข้าใจหลักธรรมจริง ๆ จึงจะถูกต้อง การเปิดจิตใจให้ก็ร่วงสว่างไสวันนี้ เป็นนิสัยของชาวพุทธโดยตรง เราขอคำสอนของพระพุทธเจ้า ทาน ศีล ภาวนา หรือการทำดีได้ดี การทำชั่วได้ชั่วจริง ทักษิรจะรื่นรมานข่ายหาทางสร้างความดีเสีย จะได้มีกำลังใจของจิตใจต่อไป คนเรานิโลกนี้เกิดมาแล้วย่อมมีความดี และความชั่วปะบันกันไป โภคนเรางจะพบกับความดีเพียงอย่างเดียว อะไร ๆ ก็ไม่สู้การสร้างความดีนั่น ความดีนี้ผู้ใดสร้างผู้นั้นย่อมมีความสุขเบ็นอกเย็นใจ การให้อภัยนี้ก็เป็นสิ่งสำคัญ

ปัจจุบันโลกเราต้องการคนดี โลกต้องการให้อภัย เพราะนั้นเป็นทางแห่งความสันติสุข นั้น ต้องให้อภัยทำให้ใจกว้างขวาง จึงจะได้ชื่อว่า เชื่อฟังคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แท้จริง”

“ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้ เป็นของเย็น เป็นของบริสุทธิ์ บุกคลผู้นี้ปัญญาจะไม่ปฏิเสธธรรมของพระพุทธเจ้า พระธรรมถ้าอยู่ในจิตใจของผู้ใด ผู้นั้นย่อมมีความสุขความเจริญ”

“ธรรมชาติของธรรมนั้น ผู้ปฏิบัติผู้บำเพ็ญเท่านั้นจึงจะรู้ได้ ครุนาอาจารย์หลายองค์ ท่านไม่เคยลดละในการปฏิบัติธรรม เพราการปฏิบัติธรรมที่เราระยะทำอยู่เรื่อย ๆ เป็นนิจโดยไม่ทุคชั้ง ผลย่อมเกิดขึ้นได้ทุกครั้งไป และจะสืบเนื่องกันไม่ขาดระยะ ธรรมเท่าที่เราร่วมทั้งการปฏิบัติธรรมนั้น เราเป็นนิรவاس ต้องพยายามทำความดี ทำการ รักษาศีล บำเพ็ญภาระให้เจริญ แล้วปัญญา ก็ย่อมเกิดตามมาเอง”

“ท่านผู้รู้พุทธเป็นปัญหา กล่าว “ หรือ สำรับอาหาร « สำรับ สามเณรนั่งเฝ้า พระเจ้า หนึ่งเดือน ” ...ปัญหานี้เป็นปัญหาระรرمะ เปรียบเทียบกับการปฏิบัติของบุคคล ส่วนมากคนจะไม่นำไปคิดกัน ..ขอธรรมะที่ท่านให้ไว้แล้วให้นำไปตีความหมายให้ละเอียด กล่าว “ หรือ ได้แก่ ชาตุ ๔ เณรน้อยนั่งเฝ้า ได้แก่ ตามโง่เขลาเบาปัญญา ไม่รู้เท่าหันตามหลักของพระราชา ๔ คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม นั่งเฝ้าตัวเองอยู่ ไม่รู้ว่าในตัวของตนนั้นมีอะไรบ้าง กินแล้วกินอน เลี้ยงร่างกายให้อ้วนหัวนมบูรรณ์ ไม่ได้ทำอะไรที่ดีให้เกิดขึ้นแก่ตัวเองเลย อันนี้แหล่ชื่อว่าโง่เขลาเบาปัญญา ” ได้แต่นั่งเฝ้าตัวเองอยู่ สามเณรนั่งเฝ้าสำรับที่มีอยู่แล้วโดยไม่ฉัน ก็หมายถึงบุคคลที่ไม่รู้ชาตุ ๔ ตามความเป็นจริงว่า

ชาตุํดิน ชาตุํน้ำ ชาตุํไฟ ชาตุํลม เป็นอย่างไร ไม่ยอมกำหนด รูํแบบชนิดที่ให้เกิดปัญญา พระเจ้า นั้นนั้น หมายความว่า พระอธิรี้เจ้าหั้งหลายที่รู้หลักความจริงอันประเสริฐ เมื่อภานาได้ที่แล้วก็ยก ชาตุํ๔ (ประยีบด้วยกล้วย ๔ ทวี) มาพิจารณาตามหลักแห่งความเป็นจริง จนท่านเหล่านั้นสำเร็จ คุณเป็นสูง คือ พระอรหันต์ ก็ เพราะพระอธิรี้เจ้าหั้นเป็นผู้ฉลาดในธรรมและพยัญชนะ จึงไม่นั่ง เฝ้าอยู่เฉยๆ ชาตุํ๔ ก็อยู่ที่ตัวของเรามั่นนี้ ๕ ก็อยู่ที่ตัวของเรามั่นไม่ได้อยู่ที่ไหนเลย แต่คนที่ไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไร ก็เลยต้องนั่งเฝ้าอยู่เฉยๆ เหมือนลิงนั่งเฝ้าเม็ดหงองค์ ไม่รู้คำของหงองค์ คนที่ไม่เข้ามาปัญญาได้แต่นั่งเฝ้ารูปธรรม นามธรรมที่มั่นอยู่ในตัวของเรานี่แหล.. ท่านหยิบยกเอาชาตุํ๔ ขันธ์๖ มาลับไข่ให้ละเอียด จนท่านรู้แจ้งเห็นจริงในอัตภาพร่างกายของท่านเอง และอัตภาพร่างกายของคนอื่น ท่านนั่งฉัน คือ นั่งพิจารณาอัตภาพ คือ ชาตุํ๔ ขันธ์๕ เกิดมาแล้วมันเป็นอย่างไร เกิดมาแล้วก็เป็นทุกๆ.. คือ ความเปลี่ยนแปลงของร่างกาย..

พวกท่านหั้งหลายอย่าได้นั่งเฝ้าร่างกายอยู่เฉยๆ มั่นไม่เกิดปัญญา ปัญญามันเกิดจากการภานา คือ การอบรมจิต เพื่อจะทำลายกิเลสให้หลุดหายไปในที่สุด.. หลักสำคัญคงจะมีกายที่แหลกหละสำคัญมาก กายก็คือขันธ์๕ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ตามธรรมชาติของรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นือยู่กับตัวเรา คือ จิต อกลังว่าขันธ์๕ กับจิตนือยู่ร่วมกัน แยกกันไม่ออกร แต่ถ้าคนไม่รู้ไม่เข้าใจก็แยกออกเป็นส่วนว่า ส่วนไหนเป็นรูป ส่วนไหนเป็นเวทนา และส่วนไหนเป็นสัญญา สังขาร วิญญาณ ยุ่งเหยิงกันไปหมด นอกจากปล่อยให้เรื่องราวดีเกิดขึ้นเกี่ยวพันกันกับใจ ให้มันผ่านไปตามธรรมชาติของมัน เราต้องพิจารณาให้รู้เห็นตามความเป็นจริงในขันธ์หั้น ๕..” ลูกิกิเลสที่มันย้ายตัวเราอยู่นั้น ก็เท่ากับว่าพวกเรารู้ได้ทำอะไรให้เป็นประโยชน์แก่ตัวเอง ถึงแม่พวกเราจะบวชเข้ามาอยู่ไกลัพะพุทธองค์ ก็จะไม่มีความหมาย นักบวชที่แท้จริงนั้นต้องเป็นผู้ต่อสู้หรือปราบปรามกับกิเลส ถ้าเราไม่มีการต่อสู้กับมัน ปล่อยให้มันย้ายเราแต่ฝ่ายเดียวันนั้น ตัวเราเองจะย้ายเปลี่ยนไปทุกที่ ผลสุดท้ายเราก็เป็นผู้แพ้ ยอมเป็นทาสรับใช้ของกิเลส ใช้การไม่ได้

สำหรับการสู้รบทบตีกับกิเลส จิตใจของเราระดับสึกเสื่อม มีความทุกข์ยากลำบากเป็นกำลังอย่างมากที่เดียว แต่ก็ขอให้พวกเรารำต่อและยอมรับความทุกข์ยากลำบากลำบันอันนั้น ยึมรับกับความลำบากเพื่อความเพียรพยายามของเรา เมื่อเรามีความท้อถอยอิดหนาระอาใจต่อความเพียรของตนนั้น ให้พึงระลึกถึงพระพุทธองค์ผู้เป็นบรมครุฑของพวกเรา พุทธ ธรรม สงฆ์ สามัคคี นานาโทนตุมปี วัตถุ๊ติ คือ ให้ยึดพระพุทธ พระธรรม พระสังฆ เป็นอารมณ์ โดยเฉพาะพระพุทธเจ้าของพวกเรา ก่อนที่พระองค์จะทำลายรังของกิเลสลงได้อย่างราบคาบ พระองค์ก็ใช้อาวุธหลายอย่างหั้งหลายนิดเข้าประทัศประหาร จนกิเลสยอมจำนนต่อหลักฐาน ยอมให้พระองค์โขกลับได้อย่างสบาย ขันติพระองค์ก็นำมาใช้ เช่น พระองค์บำเพ็ญทุกรกิริยา คือ การกระทำที่บุคคลหั้งหลายในโลกทำได้ยากยิ่ง เพราะต้องใช้ความอดทนอย่างไฟญ่าห้วง จนอาชณะกิเลสหั้งหลายหงปงได้ พวกท่านหั้งหลายเมื่อเข้ามาอยู่ป่าแล้ว ก็ได้เชื่อว่าทำตามคำสอนของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าไม่นิยมอยู่บ้าน คลุกคลีด้วยหมู่ เพื่อการคลุกคลีด้วยหมู่ จิตใจของเราก็จะไหลไปสู่อารมณ์ต่างๆ ได้ง่าย โอกาสที่จะทำให้จิตเป็นสมາชิ หรือทำให้จิตมีอารมณ์เป็นหนึ่นนัยากเหลือเกิน พระพุทธองค์ เมื่อพระองค์ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยา พวกท่านปัญจวัคคีย ๕ รูป ไปฝ่าปฏิบัติพระองค์อย่างไกลัชิด

ด้วยตั้งใจว่า เมื่อพระองค์บรรลุธรรมแล้วจักบอกแก่เรา ก่อน เมื่อเรามาสันนิษฐานดูแล้วจะเห็นได้ว่า การคลุกคลีหรือการอยู่ร่วมกันหลายคนนั้นเป็นปฏิปักษ์ต่อการทำสมาริ พระองค์ก็เลยต้องทำวิธีใด วิธีหนึ่งให้พวกปัญจัคคีย์เกิดความเบื่อหน่าย แล้วจะได้หลีกหนีไปอยู่เลี้ยที่อื่น พระองค์ต้องกลับมาเสวยพระกระยาหารอีก ทำให้ห่านเหล่านั้นไม่เชื่อมั่นในการกรุณาทำความเพียร เลยต้องหลีกหนีไปอยู่ป่าอิสิตวนมหาภายวัน เมื่อห่านปัญจัคคีย์หนีจากห่านไปแล้ว พระองค์ก็ได้ทำความเพียรทางใจ ให้อุกฤษ្សย์ขึ้น จนสำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยกาลไม่นาน อันนี้จะเห็นได้ว่าพระองค์ทำเป็นตัวอย่างไว้ให้เราดูแล้ว เรายังเป็นศิษย์ของพระองค์ท่านก็ควรจะสำเนียงและดำเนินตามการทำความเพียรเพื่อทำลาย กิเลส มันจะต้องบำบากทุกสิ่งทุกอย่าง การกินก็ลำบาก อดมื้อฉันมื้อก็ต้องยอมอด อดมันทำไม่ อดเพื่อปราบกิเลส กิเลสมันก่อตัวมานานแสนนาน หลายก้าวหลายก้าว มากแล้ว จนเราสาหัสตัว ตันตอ โคงร เหงา ของมันไม่พบ นี่แหล่หานเจสอนให้อยู่ป่าหาที่สักดแม้แต่ในครั้งพุทธกาล มีห่านพระเคราะห์ห่านที่มุ่งหมายต่อเดนพันทุกชั้น ได้ออกปฏิบัติวนธรรมานตนอยู่ในป่าในเข้า และก็ได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยบุคคลเป็นจำนวนมากนับไม่ถ้วน แต่เหตุใน การบำเพ็ญของห่านเหล่านั้น ห่านทำกันจริงจัง หังผล คือ การหลุดพันจริง ๆ ห่านสัล เป็นสัลตายมาแล้วห้างนั้น ความทุกข์ยากลำบาก ทุกข์มากทุกข์น้อย ย่อมมีแก่ทุกคนในขณะปฏิบัติ

เราต้องทำความเพียร ก็ไปทุกข์อยู่กับความเพียร ห่าน ทำไร่ ก็ไปทุกข์อยู่กับการทำไร่ อันนี้เป็นของธรรมชาติ แต่จะทุกข์มากทุกข์น้อยก็ขึ้นอยู่กับการกระทำที่มีผล รู้วิธีการบ้านพอสมควร อย่างการทำความเพียรต้องเป็นผู้รักษาสัจจะ คือ ให้มีสัจธรรม ตั้งใจอย่างไรแล้วอย่าทำลายสัจจะ สัจจะมีเมื่อตั้งให้ถูกต้องตามอรรถตามธรรมแล้วจะเกิดเป็นพลังของจิตอย่างดีเยี่ยม พากเราหันหลาย ตั้งหน้าตั้งตาเข้ามาสู่สมรภูมิรับด้วยกัน เช่นนี้แล้ว ต้องตั้งหน้าตั้งตาอดทนสิ่งที่เป็นข้าศึกษาต่อ ตันด้วยกัน อย่าถือว่าเป็นเรื่องง่าย ๆ ถ้าถือว่าเป็นเรื่องง่ายแล้วกิเลสมันจะหัวเราะเยาะดูถูกพากเรา ทุกข์ เพราะการทำความเพียร มีใช้ทุกข์ที่ไม่มีผล เป็นทุกข์ที่ทำลงไปแล้วคุณค่า เรายอย่าไปหักด้อย จงอดทนต่อสู้อุปสรรคต่าง ๆ การปราบปรามกิเลสก็คือการแก้ความไม่ดีที่สถิตย์อยู่ภายในตัวของเรานั่นเอง จึงต้องทำด้วยความเพียรของมนุษย์ ทำด้วยความตั้งใจตั้งใจจริง ๆ ทำด้วยความพากเพียรจริง ๆ หนักก็สู้เบา ก็สู้ เช่นเดียวกับเราตกน้ำ เราต้องพยายามแหกจากชัยตัวเอง กำลังวังชามีทำไร่เอามา รวมกันหมด เพื่อจะเอาตัวรอด จนกว่าชีวิตจะหายไป เมื่อไม่ไหวจริง ๆ จึงจะยอมลงม้าตาย หากมี กำลังเพียงพออยู่ตราบใดจะไม่ยอมลงม้าตายเป็นอันขาด อันนี้ก็เช่นเดียวกัน การจะทำความเพียร เพื่อหลุดพันนั้นจะทำเหละแต่ไม่ได้ ต้องทำจริง ๆ จัง ๆ จึงจะเห็นความจริงที่พระพุทธเจ้าตรัส เอาไว้ เรามาอยู่ร่วมกันมากห่านหลายองค์ จงประพฤติตามธรรมตามวินัยอย่างเคร่งครัด อย่าเป็น คนมักง่าย วันหนึ่งคืนหนึ่งผ่านไป ผ่านไปอยู่เรื่อย ๆ สังฆาร่างกายนับเวลาที่จะผ่านไป ๆ โดยลำดับ พากเราอย่างปล่อยให้วันคืนล่วงไปเฉย ๆ ต้องให้มันผ่านไปด้วยการปฏิบัติธรรม การปฏิบัติธรรมก็ เพื่อจะกำจัดสิ่งปลอมแปลงนั้นออกให้เหลือแต่ของจริง คือ แก่นแท้ของธรรม เคพะอย่างยิ่งคือ การหัดภาวนา ควรจะทำให้เกิดให้มีความแท้จริง งานอย่างอื่นเราก็เคยต่อสู้มาแล้ว ตั้งแต่ไหนแต่ไร ก็ต่อสู้กับงานหนักงานเบามาแล้ว จนกระทั้งเวลาผ่านมาจนบัดนี้ เราก็ทำได้มาเรื่อย ๆ แต่เวลานี้เรา

จะฝึกหัดภาระ คือ การทำจิตใจโดยเฉพาะ และการทำภารานี้ก็เป็นงานที่จำเป็นจะต้องทำ เช่นเดียวกับงานชั้นอื่น ๆ หรือควรที่จะทำให้หนักยิ่งไปกว่างานอื่น ๆ เลยอีก เพราะเป็นงานหนักและละเอียด กว่างานทั้งหลาย

การทำภารานี้ จิตของเราย่อมกวัดแก่วงด้านนน ลัมลูกคลุกคลาน เป็นของธรรมชาติ เพราะจิตยังไม่เคยกับการภารานามาก่อน จึงถือได้ว่าการทำภารานี้เป็นงานใหม่ของจิต ถึงจะยากลำบาก แค่ไหนเราต้องฝืน เพื่อที่จะลดกระชากлагаจิตที่กำลังถูกกิเลสยำอยู่นั้นให้พ้นภัยอันตราย ให้เป็นจิตที่ปราศจากกิเลสเรื่องเคร้าหmom จึงเป็นสิ่งที่พวกราหั้งหลายครการทำอย่างยิ่ง เพราะฉะนั้นในโอกาสต่อไปนี้จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่พวกราจะพากันมาบำเพ็ญเพียรทางด้านจิตใจ อันเป็นจุดหมายปลายทางให้เกิดความสุขความสมหวังขึ้นภายในใจของตัวเองด้วย “จิตภาระ” เนื่องอย่าง ล้ำบากบ้าง ก็ทนเอา การปล่อยให้จิตคิดไปในแต่ต่าง ๆ ตามอารมณ์ของจิตนั้น ไม่สามารถที่จะทำให้เกิดอะไรขึ้นมา นอกจากไปเที่ยวเก็บรวบรวมเอาความทุกข์ความร้อนจากอารมณ์ภายนอก มาเผาลนจิตใจของตนให้ วุ่นวายเดือดร้อน ไม่ขาดระยะเท่านั้น ท่านกล่าวว่า สมาร์ทคือการทำใจให้สงบ สงบจากอะไร สงบจากอารมณ์ เครื่องก่อการทั้งหลาย เมื่อไม่มีอะไรมาบากบาน ถ้าเป็นนักจะใสสะอาดดุจน้ำฝนที่ ตกลงมาจากห้องฟ้า ยังไม่มีอารมณ์ภายนอกมาบากบาน ก็จะเป็นจิตที่ใสสะอาดหมวดจด แต่ขณะนี้จิต ของเรารถูกกิเลสหรืออารมณ์ภายนอกเล่นงานแบบเจาตัวไม่รอดอยู่แล้ว แต่เราจะมาฝึกเพื่อให้จิต สงบจากอารมณ์ภายนอกเหล่านั้น การทำนั้นต้องค่อยทำค่อยไป จะกำหนดเวลาอันนั้นเวลาอันนั้นจะเกิด ผลแน่นอนนั้นย่อมไม่ได้ เพราะการทำจิตให้ปราศจากการภาระภายนอกนั้นต้องใช้เวลาพอสมควร ยิ่งถ้าเรามิเคยฝึกมาก่อน จะเป็นการลำบากมากที่เดียว แต่ก็ไม่เหลือวิถีที่เราจะทำ ในขั้นแรกของ การอบรมจิตนั้นท่านสอนให้ยึดเอาข้ออรรถ ข้อธรรม บทใดบทหนึ่งมาเป็นอารมณ์ บทใดก็ได้ สำหรับเป็นเครื่องกำกับควบคุมใจ ไม่เช่นนั้นจิตจะส่ายกวัดแก่วงไปสู่อารมณ์ต่าง ๆ ที่เราเคยชนกับ อารมณ์นั้น ๆ แล้วก่อความทุกข์ให้เป็นที่เดือดร้อนอยู่เสมอ ท่านจึงสอนให้นำทัชธรรมซึ่งได้ข้อหนึ่ง มาเป็นอารมณ์ เช่น เรากวนบริกรรมว่า พุทธฯ ธัมโมฯ หรือสังโฆฯ หรือจะกำหนดให้มี อาณาปานสติ คือ การกำหนดลมหายใจเข้าออกควบคู่ไปด้วยก็ได้ เช่น จะบริกรรมว่า พุทธ เข้า โธ ออก ดังนี้ คำว่าเข้าออกก็คือหมายกำหนดกองลมนั้นเอง หายใจเข้าก็กำหนดว่าพุทธ หายใจออก ก็กำหนดว่าโธ ดังนี้ และในขณะที่บริกรรมเราต้องมีสติควบคู่ไปด้วย เมื่อเรามีสติตามระลึกอยู่โดย การเป็นไปติดต่อโดยลำดับ จิตก็ไม่มีโอกาสจะแวงไปเที่ยวขึ้นกับอารมณ์ภายนอกจิตก็จะค่อยหยั่ง เข้าสู่ความสงบโดยลำดับ จิตใจขณะนั้นจะมีความสงบมาก ในขณะที่จิตสงบไม่บุ่มเหยิง วุ่นวาย กลัวเวลาและสถานที่จะไม่มีเลย ในขณะนั้นจิตจะสงบอย่างเดียว เพราะจิตที่สงบจะไม่ลากคัญมั่นหมาย ติดอยู่กับสถานที่ กลัวเวลาที่ไหนเลย มีแต่ “ความรู้” ที่ทรงตัวอยู่เท่านั้น นี่เรียกว่าความสุขที่เกิด ขึ้นจากการภาระ จะเรียกว่าเป็นผลจากการภารานี้ได้

เรารู้ในโลกนี้ เราต้องอยู่ให้คลาด ประกอบด้วยปัญญา ตัวเรารู้ว่าเราปฏิบัติผิด ไม่ถูกต้อง ตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ต้องพยายามแก้ไขที่ตัวเรารีบถูกต้อง คือ เราต้องหาอุบາຍวิธีอยู่ เสมอว่า ทำอย่างไรตัวเองจึงจะอยู่ให้เป็นสุขไม่วุ่นวายใจ อันนี้สำคัญมากที่เดียว呀 สิ่งทั้งปวง

พระพุทธเจ้าสอนพาการาว่า “ถ้าไกรกระความโลก ความโกรธ ความหลง หรือกำจัดความโลก ความโกรธ ความหลงเสียได้ ผู้นั้นจะพบเห็นพระนิพพาน พระนิพพานอยู่หนึ่อความโลก โกรธ หลง ท่านว่าอย่างนี้ ความโลก โกรธ หลง เป็นรากเหง้าของโลก ชาติได ภานาได ก็นีสิ่งทั้งสามนี้ ทุกคนหนึ่นไม่พ้น มีปัญหาอยู่ ถ้าทุกคนมีกันแล้วอย่างนี้จะทำประการไดดี ไม่คิดจะละลิ่งเหล่านี้บ้างหรือ บางคนถ้าจะละมันออกไปก็ยังเสียดายมันอยู่ อ้อว่ามันเป็นมิตรที่ดีต่อเราอยู่ ไม่ขอนให้มันตีตัวจากเราระบ อันนี้ก็ได้ชื่อว่าเรโน่กว่ากิเลส ปล่อยให้กิเลสเป็นนายเรา”

ปัจฉินบท

หลวงปู่อ่อน ญาณสริ ได้ดำเนินชีวิตหุ่มเหี้ยกับพระพุทธศาสนาโดยตลอด ตั้งแต่วัยเด็กได้เข้าถือเพศบรรพชิตเมื่ออายุ ๑๖ ปี ออกศึกษาประพฤติปฏิบัติธรรมจนวาระสุดท้ายแห่งชีวิต ได้ฝึกฝนอบรมค่านิยมให้ประพฤติปฏิบัติชอบตามท่านมากมาย ได้สร้างสถานปฏิบัติธรรมเพื่อนุชนนับไม่ถ้วน ได้แต่งเติมพระพุทธศาสนาให้คงสืบสันติ นำหลักธรรมปฏิบัติให้เข้าสู่จิตใจของชาวพุทธ นับได้ว่าท่านเป็นปูชนียบุคคลที่ชาวพุทธมีใจลืมเลือน ท่านเป็นพระผู้ปฏิบัติบำเพ็ญเพียเพื่อพระนิพพาน เป็นเนื้อนานาบุญของโลกโดยแท้



คำสั่งมหาวิทยาลัยขอนแก่น

ที่ ๒๐๖๕/๒๕๓๖

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการและคณะกรรมการดำเนินการจัดทำหนังสือ “แก้วมณีอีสาน”

ในโอกาสครบรอบ ๓๐ ปี ของการก่อตั้งมหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยขอนแก่นจะได้จัดทำหนังสือ “แก้วมณีอีสาน” ซึ่งจะได้รวบรวมประวัติ ปฏิบัติ ธรรมปฏิบัติ และค่าสอน ของพระสูปภูปันโนที่มีชาติภูมิอยู่ในภาคอีสาน เพื่อเป็นการเผยแพร่สืบสานพระพุทธศาสนา และเพื่อความเป็นสิริมงคล เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

ฉะนั้น อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๙ และมาตรา ๒๑ (๑) แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยขอนแก่น พ.ศ. ๒๕๓๑ จึงแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการและคณะกรรมการดำเนินการจัดทำหนังสือ “แก้วมณีอีสาน” ดังนี้

คณะกรรมการอำนวยการ

อธิการบดีมหาวิทยาลัยขอนแก่น

ประธานกรรมการ

รองอธิการบดีฝ่ายการคลังและทรัพย์สิน

รองประธานกรรมการ

รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา

รองประธานกรรมการ

รองอธิการบดีฝ่ายบุคคล

รองประธานกรรมการ

รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย

รองประธานกรรมการ

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

รองประธานกรรมการ

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา

รองประธานกรรมการ

รองอธิการบดีฝ่ายสวัสดิการ

รองประธานกรรมการ

รองอธิการบดีฝ่ายวิเทศสัมพันธ์และกิจการพิเศษ

รองประธานกรรมการ

คณบดีคณะแพทยศาสตร์

กรรมการ

คณบดีคณะพยาบาลศาสตร์

กรรมการ

คณบดีคณะวิศวกรรมศาสตร์

กรรมการ

คณบดีคณะสาธารณสุขศาสตร์	กรรมการ
คณบดีคณะเกษตรศาสตร์	กรรมการ
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์	กรรมการ
คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	กรรมการ
คณบดีคณะวิทยาศาสตร์	กรรมการ
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย	กรรมการ
คณบดีคณะเทคโนโลยี	กรรมการ
คณบดีคณะเทคนิคการแพทย์	กรรมการ
คณบดีคณะเภสัชศาสตร์	กรรมการ
คณบดีคณะทันตแพทยศาสตร์	กรรมการ
คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์	กรรมการ
คณบดีคณะสัตวแพทยศาสตร์	กรรมการ
คณบดีคณะวิทยาการจัดการ	กรรมการ
ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา	กรรมการ
ผู้อำนวยการศูนย์คอมพิวเตอร์	กรรมการ
ผู้อำนวยการสำนักวิทยบริการ	กรรมการ
ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาต่อเนื่อง	กรรมการ
ผู้อำนวยการศูนย์หัวใจสิริกิติ์	กรรมการ
ประธานศูนย์วัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยขอนแก่น	กรรมการและเลขานุการ
นายประเสริฐ คุณรัตน์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นางสุนีย์ เลี่ยวเพ็ญวงศ์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการดำเนินงาน

นายอุดม บัวครี	ประธานกรรมการ
นายอำนาจ อภิชาติวัลลภ	กรรมการ
นายวิชัย ศรีบุญลือ	กรรมการ
นางสุภาพ ณ นคร	กรรมการ
นายสตีล โพธิวงค์	กรรมการ
นายขอบ ดีสวนโคก	กรรมการ
นายวีระพ ศรีสุโกร	กรรมการ
นายไพรเจน์ สโนลร	กรรมการ
นายสำราจ อินแนน	กรรมการ
นางลำไย โภวิทยากร	กรรมการ

นางบุปผา โถภากรณ์	กรรมการ
นายยุทธศักดิ์ รุ่งรายทรัพย์	กรรมการ
นายประลิหร์ คุณรัตน์	กรรมการและเลขานุการ
นางสุนีย์ เลี่ยวนพีญางค์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สืบ ณ วันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๖

ลงชื่อ วันชัย วัฒนศัพท์

(นายวันชัย วัฒนศัพท์)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยขอนแก่น

บรรณานุกรม

กตัญญู กตเวทิตา : ที่ระลึกฉลองสมณศักดิ์ พระราชสังวรรณญาณ. [กรุงเทพ] : ศูนย์ สามชี
ภานา วัดป่าสลาลัน, ๒๕๓๖.

กลุ่มเทียนส่างธรรม. ปกติ : หลวงพ่อเทียน จิตตุสูก และสิ่งที่ฝากรไว้. กรุงเทพ : ภาพพิมพ์,
๒๕๓๗.

แก่นธรรม. กรุงเทพ : ชวนพิมพ์, ๒๕๓๔.

คณะกรรมการจัดทำหนังสือ. อุบลราชธานี ๒๐๐ ปี. กรุงเทพ : ชวนพิมพ์, ๒๕๓๕.

คณะกรรมการจัดทำหนังสือที่ระลึก. พิพิธภัณฑ์ “พระพุทธมอดินแดงมิ่งมงคล”. ขอนแก่น :
โรงเรียนสาธิตมอดินแดง มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๑.

คณะกรรมการดำเนินงานฝ่ายจัดทำหนังสือกูรู. งานกูรูนมหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น :
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๓.

คณะกรรมการคิชช์. หลักของใจ. กรุงเทพ : โรงพยาบาลชวนพิมพ์, ๒๕๓๔.

คณะกรรมการคิชช์. หลักของใจ. กรุงเทพ : ผู้จัดการ, ๒๕๓๖.

คณะกรรมการวัดป่าพระสถิตย์. ปัญญาวิสุทธานุสรณ์ : หนังสือที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ.
หนองคาย : วัดป่า, ๒๕๓๖.

คงนึงนิตย์ จันทบุตร. สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. กรุงเทพ : กลุ่ม
ประสานงานศาสนาเพื่อสังคม, ๒๕๓๒.

ครณศ์พร. ตามรอยบาทพระอธิษฐาน : พระอาจารย์ฟื่น อาจโน. กรุงเทพ : สำนักงานนิตยสาร
ครณศ์พร พระเครื่อง, ม.ป.ป.

คงของ เนินอุไร และคณะ. “หลวงปู่ขาว อนาลโย” โลกทิพย์ ๑, ๕ : ๑๕๘ น.

คำพันธ์ สวัสด์ผล. ประวัติพระเอกสารย์. กรุงเทพ : เลี้ยงเชียงจงเจริญ, ๒๕๓๒.

ธรรมมพุทธศาสน์ กพ. ชีวประวัติ : ธรรมเทศนา บทประพันธ์และธรรมบรรยายของพระอาจารย์นั่น
ภูริทต์ต่อระ. กรุงเทพ, ๒๕๓๗.

ธรรมมพุทธศาสน์ กพ. อนาคตไทยปูชา. กรุงเทพ : ป. สัมพันธ์พาณิชย์, ๒๕๓๙.

ดันย ยาหะรี. ไปกราบตื้นพระตี ชุดที่ ๑. กรุงเทพ : พ.อ.เม. พับลิชชิ่ง, ๒๕๓๘.

คำรัง ภู่รังย่า. “พระอาจารย์ลิงห์ ขนตยาคโม : ยอดชนพลของกองทัพธรรม” โลกทิพย์.
๓ (ม.ค.๒๕๓) : ๘-๑๕.

คำรัง ภู่รังย่า. “หลวงปู่กงมา จีรปุญโญ : พระอาจารย์ผู้ปฏิบัติธรรมกลางดงเลือ วัดดอยธรรมเจดีย์
เทือกเขาภูพาน จ.สกลนคร.” โลกทิพย์. ๓, ๔๐ (ก.ย. ๒๕) : ๘-๑๓.

ไทยคำ, นามแฝง. “พระเทพสิทธาจารย์ (จันทร์ เสนมิโย)” โลกทิพย์. ๔, ๕๗.

ธรรมเทศนาของพระนิโรธรังสี (เทสก์ เทสรังสี). กรุงเทพฯ : ชวนพิมพ์, ๒๕๓๓.
 นิรุตติ. “อาจารย์มหาปืน ปัญญาโพล : พระน้องชายคู่บลังก์ของพระอาจารย์ลิงห์ ขณะตายาย”
 โลกทิพย์ ๓, ๓๙ (ส.ค. ๒๗) : ๘-๑๑.
 นิรุตติ เกษรคิริ และ นิโรธ เกษรคิริ. “หลวงปู่อ่อน นามสิริ วัดปานิโคธาราม บ้านหนองบัวบาน
 อ.หนองวัวซอ จ.อุดรธานี.” โลกทิพย์ ๓, ๓๓ (พ.ค. ๒๗) : ๘-๑๗.
 บัว ณาแสเมปุ่นโน, พระมหา เน้าสู่แคนนิพพาน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๓๔.
 บัว ณาแสเมปุ่นโน, พระมหา แวนดวงใจ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๓๓.
 บัว ณาแสเมปุ่นโน, อาจารย์พระมหา เน้าสู่แคนนิพพาน. กรุงเทพฯ : ชวนพิมพ์, ๒๕๓๒.
 บัว ณาแสเมปุ่นโน, อาจารย์พระมหา ปฏิปทาของพระธุดงค์กรรมฐานสายท่านพระอาจารย์ นั่น
 ภูริทัตตะ. กรุงเทพฯ : ชวนพิมพ์, ๒๕๓๒.
 บัว ณาแสเมปุ่นโน, พระมหา ศาสนธรรมปลูกคนให้ตื่น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๓๒.
 บัว ณาแสเมปุ่นโน, อาจารย์พระมหา ศาสนาก్ยุ่วไหน. กรุงเทพฯ : ชวนพิมพ์, ๒๕๓๐.
 บุปผา โตภาคาง และ ประลิทธิ์ คุณรัตน์. ประวัติพระอาจารย์ทองรัตน์ กนุตสโล : บทสัมภาษณ์
 พระอาจารย์อ้วน ปกโน. นครพนม : วัดจันทิยาวาส, ๒๕๓๖.
 ประวัติของพระอาจารย์นั่น ภูริทุตเตระ และบุตโททัยพิมพ์เป็นธรรมบรรณาการ. ศกลนคร :
 สกลนครการพิมพ์, ๒๕๓๘.
 ประลิทธิ์ คุณรัตน์. น้ำประวัติพระอาจารย์ปุ่น ฉน�าโร. ยโสธร : วัดปานันทาราม, ๒๕๓๕.
 พระครูญาณปริชา (เหรียญ วรลาโภ) อัตตโนประวัติและพระธรรมเทศนา กรุงเทพฯ, คณะชุมชน
 พุทธศาสนาสตรีแอลซี, ๒๕๓๘.
 พระนิโรธรังสีคัมภีรปัญญาจารย์ (เทสก์ เทสรังสี) ของเด็นในศาสนาพุทธ. หนองคาย : วัด
 ทินมากเปง, ม.ปป.
 พระนิโรธรังสีคัมภีรปัญญาจารย์ (เทสก์ เทสรังสี). ประมวลแนวปฏิบัติธรรม. หนองคาย : วัด
 ทินมากเปง, ม.ปป.
 พระนิโรธรังสีคัมภีรปัญญาจารย์ (เทสก์ เทสรังสี). อนุสติ ๑๐. หนองคาย : วัดทินมากเปง,
 ม.ปป.
 พระปัญจอริยสัมภ์. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์ตันกล้า, ๒๕๓๔.
 พระศรีปริยัติเกที. อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพหลวงปู่ผาง จิตตฤกุโต. กรุงเทพฯ :
 คุรุสภา, ๒๕๓๘.
 พระอธิคุณาร. อัตช่าประวัติพระอาจารย์นั่น ภูริทุตโต. ม.ป.ท., ม.ป.ป.
 พระอาจารย์สำค ปัญญาโธ และ คณะศิษยานุศิษย์. จันทสาโรบูชา. กรุงเทพฯ : ป. สัมพันธ์-
 พานิชย์, ๒๕๓๓.
 พระอาจารย์สุวัจน์ สุวож. อาจารย์กวາท. กรุงเทพฯ : ป. สัมพันธ์พานิชย์, ๒๕๓๕.
 พระอุบาลีคุณปมาจารย์. บันทึกธรรมะ (พุทธคุณบรรยาย) ปี ๒๕๖๔ (นงกล ๓๙ ประการ)
 ปี ๒๕๗๐. กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา, ๒๕๓๔.

พระอุบาลีคุณปมาจารย์ อัตตโนประวัติและธรรมบรรยาย กรุงเทพฯ : ศูนย์อบรมการนา ลิริจันโท วัดบรมนิวาส, ๒๕๑๗.

พลลง จิรชุมโม และ คณะ. ประทีปส่องทางธรรม. สกลนคร : โ. เอส. พรินต์, ๒๕๓๖.

พุทธาจารานุสรณ์ : ในการพระราชทานเพลิงศพพระญาณสิทธาจารย์ (หลวงปู่สิน พุทธาจาร) ณ สำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง อําเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพฯ : หอรัตนชัย การพิมพ์, ๒๕๓๖.

มูลนิธิสุจินโนอนุสรณ์. สุจิณโณ อนุสรณ์. กรุงเทพฯ : ปล.สัมพันธ์พาณิชย์, [๒๕๓๐]

ร่มเงาดหนองป้าพง. อุบลราชธานี : ม.ป.ท., ๒๕๓๒.

วัดป่าอุดมสมพร. อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระอาจารย์ฝืน อาจาร. กรุงเทพฯ : การพิมพ์พระนคร, ๒๕๑๐.

วัดหนองป้าพง. หลวงพ่อชา เล่ม ๑-๒. ม.ป.ท. : ลิเบอร์ตี้เพรส, ๒๕๓๕.

วัดโศกกรรม : ชื่อประวัติพระสุทัชธรรมรังสึคัมภีรเมฆาจารย์ กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์ชานพิมพ์, ๒๕๑๗.
ศิษยานุศิษย์ อุปัลณิ. กรุงเทพฯ : คุรุสภา, ๒๕๓๕.

สติปัฏฐาน : ธรรมบรรณการเนื่องในวันบำเพ็ญกุศลถวายวันมรณภาพครบรอบ ๓๑ ปีของ
พระสุทัชธรรมรังสึคัมภีรเมฆาจารย์ (ท่านพ่อเลี้ย ธรรมธโร) วันที่ ๒๔-๒๕-๒๖ เมษายน
พ.ศ.๒๕๓๕. กรุงเทพฯ, ปล.สัมพันธ์พาณิชย์, ๒๕๓๕.

สนัน รัตนโสกา. ชื่อประวัติพระอาจารย์ทองฉััน กนกุสโล : บทสัมภาษณ์พระอาจารย์กิจชั้นนุตโโน
และชาวบ้านกุ้น. ม.ป.ท., ๒๕๓๖.

สาనุศิษย์. ตามรอยพระโพธิญาณใน “ป้าพง”. กรุงเทพฯ : คุรุสภา, ๒๕๓๕.

สุขลัมต์ سلحสิงห์. “หลวงปู่กินรี จนทิโย” โลกทิพย์. ๕, ๘๐ (พ.ค. ๒๙) : ๒๕-๒๙.

สุเมธ นราประเสริฐกุล. พระธรรมเทศนาพระคุณเจ้าหลวงปู่ช่าว อนาลโย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

สุริพันธ์ มนีวัต. คุณหญิง. ชื่อประวัติพระคุณเจ้าหลวงปู่ชอน ฐานสิน. กรุงเทพฯ : ปล.
ลัมพันธ์พาณิชย์, ๒๕๓๕.

หลวงปู่อ่อน สามสิริ อัตโนประวัติ ปฏิปิทาและพระธรรมเทศนา. ม.ป.ท., ๒๕๑๕.

หนังสือทิพย์ : ชุดผู้นี้ญาณวิเศษ ๑๐ หลวงปู่สิน พุทธาจาร. กรุงเทพฯ : สำนักงานหนังสือ
ทิพย์, ๒๕๓๔.
อตุโลกำรลึก. ม.ป.ท., ๒๕๑๗.

อาย เกตุสิงห์. อนาลโยวาท. กรุงเทพฯ : ศรีสมบัติการพิมพ์, ๒๕๑๗.

อาย เกตุสิงห์. อนุสรณ์งานศพพระอาจารย์ฝืน อาจารย์ธรรม. กรุงเทพฯ : ชวนพิมพ์, ๒๕๑๐.

อัตตโนประวัติ พرنิໂຮรังสึคัมภีร์ปัญญาจารย์ (เทสก์ เทสรสี) ประวัติวัดอรัญญวासีและ
ประวัติวัดหินหมากเป้ง. กรุงเทพฯ : สำนักการเลขากิจการ, ๒๕๑๗.

อาจาริ่งลึก. กรุงเทพฯ : อักษรชนกแควร, ๒๕๓๑.

Wat Pah Nanachat. Bodhiyana. Bangkok : Funny Press, 1982.

ผู้ร่วบรวม เรียนเรียง

ชื่อ นิตย์สุวัฒนา

เรื่อง

ขอบ ดีสวนโภก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ระดับ ๘ ภาควิชาประวัติศาสตร์และโบราณคดี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	หลวงปู่กงนา จิรปุญโญ ^๑ หลวงปู่มหาปัน ปัญญาโพล หลวงปู่แหวน สุจิญโญ ^๒ หลวงปู่อ่อน สามสี ^๓
ดร. นุปพา โตภาคจัน	รองศาสตราจารย์ ระดับ ๗ ภาควิชาปฏิพิธศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์	หลวงปู่เทสก์ เทสรสี หลวงปู่สิงห์ ขนุดยากโน ^๔ หลวงปู่สัน พุทธาจาร ^๕
ประเสริฐ คุณรัตน์	รองศาสตราจารย์ ระดับ ๗ ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	หลวงปู่กินรீ จนทิโย ^๖ หลวงปู่ทองรัตน์ กนุตสีโล ^๗ หลวงปู่บุญมี สริจิโร ^๘ หลวงปู่หลุย จนทากาโร ^๙
บุทธศักดิ์ รุ่งรายทรัพย์	ร้านไอเดีย หมู่บ้าน ท.พัทยา ถ.มิตรภาพ จ.ชลบุรี ^{๑๐}	หลวงปู่คำดี ปภาส ^{๑๑}
ดร. สำราญ โภวิทยากร	อาจารย์ ระดับ ๗ ภาควิชาพืชสวน คณะเกษตรศาสตร์	หลวงปู่คำดี ปภาส ^{๑๒}
ดร. วิชัย ศรีนุญลือ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ระดับ ๘ ภาควิชาศิกรรมเกษตร คณะวิศวกรรมศาสตร์	หลวงปู่ขาว อนาคตโย ^{๑๓} หลวงปู่ยาง จิตตคุตติ ^{๑๔} หลวงปู่สื่น อาจาร ^{๑๕}
สุดา โพธิวงศ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ระดับ ๗ ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	หลวงปู่จันทร์ เบนโน ^{๑๖} หลวงปู่อุน พนธุรุ่ด หลวงปู่มหาบัว สามสมบูรณ์ ^{๑๗} หลวงปู่บัวพา ปัญญาภาร ^{๑๘}

สมนึก ปัญญาสินธุ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ระดับ ๗ ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	หลวงปู่เทียน จิตตสุโภ
สำรวจ อินแบน	รองศาสตราจารย์ ระดับ ๙ ภาควิชาวิศวกรรมเครื่องกล คณะวิศวกรรมศาสตร์	หลวงปู่จันทร์ สวัสดิ์อุทก หลวงปู่มั่น ภูริทัด หลวงปู่ลี ชนุนทรี หลวงปู่ศรีจันทร์ วัฒนาโภ หลวงปู่เสาร์ กนุตส์โภ หลวงปู่เรียม วรลาโภ
สุภาพ ณ นคร	รองศาสตราจารย์ ระดับ ๙ ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์	หลวงปู่ชอน ฐานสโน ^๑ หลวงปู่คุดย์ อุตโโล ^๒ หลวงปู่ตี้อ ใจธรรมโน ^๓
อุดม บัวครี	รองศาสตราจารย์ ระดับ ๙ ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	หลวงปู่ชา สุกุโภ ^๔ หลวงปู่นหนาน้ำ ภานุสมปุโน ^๕



ແກ້ວມໂລໂລ

ISBN 974-556-824-4

ກອນບຣະນາທິກາຮ

ຮ.ສ.ອຸດນ ນັກສີ

ບຣະນາທິກາຮ

ຮ.ປ.ປະລິທີ່ ກຸນຽັດນ

ຜ.ສ.ຂອບ ດີສວນໂກກ

ຜ.ສ.ສູນຍໍ່ ເລື່ຍາເພື່ງວາງ

ຮ.ສ.ສໍາຮຈ ອິນແບນ

ຮ.ສ.ສຸກາພ ຜ ນກຮ

ຜ.ສ.ສດໄສ ໂພທິວງ

ດ.ວ.ໂຮມ ຄວິສູໂຮ

ແບນປກ

ວ. ຄວິສູໂຮ

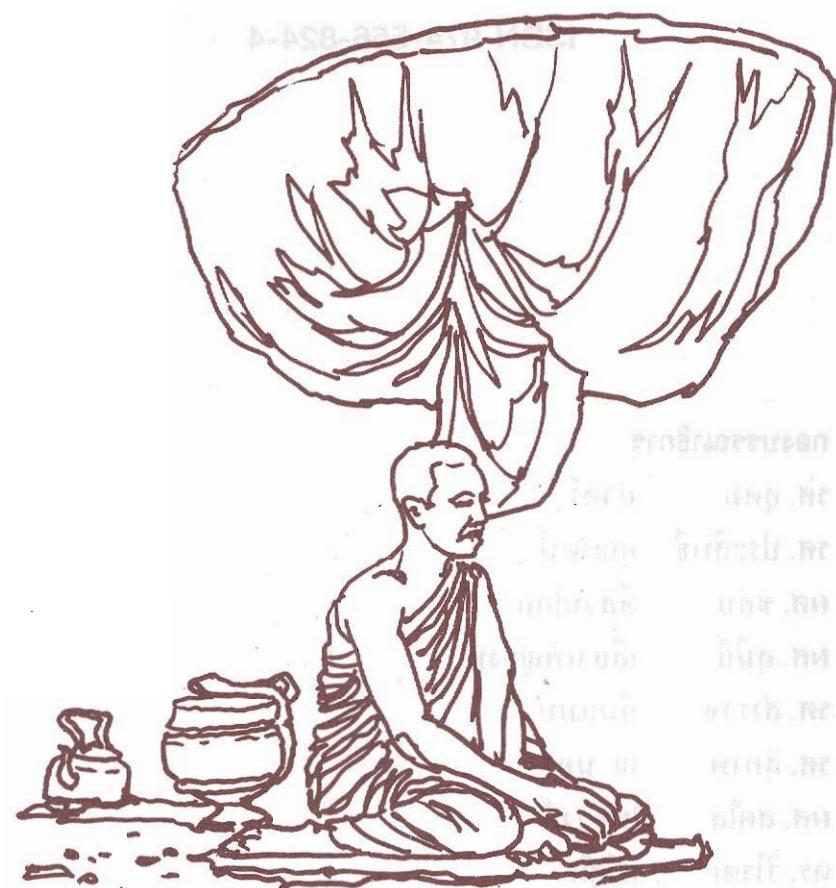
ທນລິທີ່ ຈັນທະຮີ

ເຈົ້າຂອງ : ມາວັທຍາລັຍຂອນແກ່ນ ຂອນແກ່ນ 40002 ໂກ. (043) 242331-46

ຈັດພິມທີ : ຕຸລາຄມ 2537

ຈຳນວນ : 2,000 ເລີມ

ທຸນສັນສັນ : ສໍານັກງານຄະນະການວັດທະນະຮົມແໜ່ງຊາຕີ ກະທຽວກືກ່າທິກາຮ



พิมพ์ที่: โรงพิมพ์ศิริกันต์อพาร์ท (ชั้นทันตแพทย์ “อิน-อร”) ถนนหลังเมือง ขอนแก่น โทร. 221141
นายอาเรย์ หอวิจิตร ผู้พิมพ์-โฆษณา (2537)

